İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE

Peygamber
Efendimizin

SAĞLIK ÖĞÜTLERİ

Tıbb'un-Nebevî

Milli Gazete

@pdfkitapaylasim

Peygamber Efendimizin

Maddî - Manevî
SAĞLIK ÖĞÜTLERİ

TIBBU'N-NEBEVÎ

Yazan

Şemsüddin Muhammed İbn Ebu Bekr İbn Eyyûb

İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE

Çeviren

Yusuf Ertuğrul

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Millî Gazete

Tıbbu'n-Nebevî

Peygamber Efendimizin
Maddî - Manevî
Sağlık Öğütleri

Önsöz, Aslıyla Karşılaştırma, Düzeltme ve Açıklamaların Kontrolü

ABDÜ'L GÂNÎ ABDÛ'L HÂLIK

El-Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi Fıkıh Usûlü Profesörü

Tıbbî Açıklamalar

Âdil El-Ezherî

Bâtınî Hastalıklar
Kürsüsü Başkanı

Hadislerin Tahrîci

Mahmud Ferece'l Ukde

El-Ezher Üniversitesi
Profesörlerinden

HİKMET NEŞRİYAT'IN MÜSAADESİYLE MİLLİ GAZETE
TARAFINDAN BASTIRILMIŞTIR

BASKI: **UYGUN MATBAACILIK**
CİLT : **BURÇİN CİLTEVİ**

İSTANBUL 1997

GİRİŞ

Övgü ve saygı Allah'a mahsustur. Salât ve selâm onun yaratıklarının en şereflisine, o'nun Allah'tan en çok korkan âile fertlerine ve hidâyete eren ashâbına olsun.

İşte İbnü'l-Kayyime'l-Cevziyye ve elinizdeki e't-Tıb-bün-Nebevî adlı eseri hakkında bir çırpıda söyleniveren bir kaç söz:

I. İBNÜL-KAYYİME'L-CEVZİYYE'NİN HAYÂTI:

a) Biyografisi ve bir kısım tarihçilerin yazarla ilgili görüşleri:

Künyesi: İbnü'l-Kayyime'l-Cevziyye olarak ünlü Şemsü'd-Dîn Muhammed b.Ebî Bekr b.Eyyüb b.Sa'd b.Harîz Ebû Abdillahe'z-Zûr'î e'd-Dımaşkî e'l-Hanbeli'dir.

Büyük önder, şerefli bilgin, mücâhit asilzâdelerin en seçkinlerinden düşmanla göğüs göğüse çarpışan, fazîletli insanların liderlerinden biriydi. Bu yüce insanların, hicrî sekizinci asırdaki inkârcılarla savaşta, zındıklara karşı koymakta, İslâm'a ters düşen azgınlıklara ve yolunu sapıtan topluluklara set çekmekte, toplumun düzelmesi ve kimi yanlış inançlardan ve ortak zararlardan temizlenmesinde; sebatlı ve sağlam ayakları, güçlü ve bükülmez bilekleri, tükenmek bilmeyen enerjileri, zihne hemen yerleşen net ve berrak delilleri vardı.

Özellikle Hanbeli mezhebine, genellikle de İslam fıkhına hizmette anılmaya değer eserler ve inkâr edilemeyecek fazîletler yine onlarındı!..

Doğumu: İbnü'l-Kayyime'l-Cevziyye (Allah kendisinden râzı olsun), H.691 yılının safer ayında doğdu. Fazîletiyle ünlü, bilgisiyle tanınmış bir âilede yetişti. Öğrenimle meşgul oldu ve bu yolda ciddî çalışmalarda bulundu. Çeşitli bilim dalları ve türlü fen kollarıyla uğraştı, bunların çoğunda -özellikle şeriat, hakîkat ve arap dili ve filolojisiyle ilgili bilim dallarında- benzerlerini geride bıraktı. Öyle ki ders verebilecek ve islâmî konuları anlatabilecek bir duruma geldi. Fetva verme ve İmamlık ünvanını kazandı, daha sonra Sadriye Medresesinde ders verdi, Cevziyye Câmîinde de bir süre imamlık yaptı.

Öğrenim hayâtı ve eğitiminde emeği geçen hocalar:

Arapçayı Tunuslu ve Şâfiî olan Mecdü'd-Dîn Ebî Bekr b. Muhammede'l-Mürsî'den (Ö.M.718), ayrıca Ba'lbekli ve Hanbelî olan Muhammed b.Ebü'l-Feth'den (Ö.M.709) öğrenmiştir. Özellikle Ferâiz'i babasından (Ö.M.723), umûmî fıkıh bilgisini Harranlı ve Hambelî olan Mecdü'd-Dîn İsmâîl b.Muhammed (Ö.M.728)'den, Usul bilgisini ise, İbnü't-Teymiyye ve Hindistanlı Şâfiî bilgin Safiyyü'd-Dîn Muhammed b.Abdurrahîm (Ö.M.715)'den öğrenmiştir.

Hadis ilmini Şâfiî bilgin Zeynü'd-Dîn İbrahim b.Muhammed Ebû Nasr b. Şîrâzî (Ö.M.714), Şamlı bilgin Sadrüd-Dîn İsmâîl b. Yûsüf b.Mektûme's-Süveydî (Ö.M.716), Nabluslu Ebû Bekr b. Ahmet b. Abdü'd-Dâim (Ö.M.718) Takiyyü'd-Dîn Süleyman b. Hamza Ebu'l Fadl el-Makdisî (Ö.M.715), Mut'im olarak bilinen Îsâ b. Abdurrahman es-Sâlih e'l-Hanbelî (Ö.M.717) ve Ümmü Muhammed Fâtıma binti İbrâhim b. Muhammed b. Cevhere'l-Betâihî (Ö.M.711) gibi âlimlerden dinlemiştir.

İbn Recep, İbn Kayyim'in, ünlü rüya tâbircisi Şihâbü'd-Dîn Ahmet b. Abdürrahman Ebu'l-Abbas en-Nablûsî el-Hanbelî

(Ö.M.767)'den ders aldığını anlatır. Buradan da İbnü'l-Kayyime'l-Cevziyye'nin öğrenime altı ya da yedi yaşlarında başladığı ortaya çıkar.

İbn Kayyim'in hayâtını araştıran tarihçiler, bazı yönleriyle ilgili farklı görüşlere sâhip olmalarına rağmen eski ve yeni tarih ve din bilginleri onun hayâtını anlatmışlar, övgüde bulunmuşlar ve fazîletini dile getirmişlerdir.

Bu bilgin ve tarihçilerden bazıları ve İbn Kayyim'den söz ettikleri eserleri şunlardır:

Zehebî, hadisçileri konu alan "Mu'cem"inde,

İbn-i Kesir, "Bidâye"sinde (C.14, S.234),

İbn Recep, "Tabakâtü'l-Hanâbile"nin ekinde,

Hâfız İbn-Hacer, "Ed-Dürerül-Kâmine" (C.3,S.400) de,

Ebû Abdillah Muhammed b. Ebî Bekre'ş-Şâfiî, "Er-Red-dül-Vâfir" (S.35) de

El-Celâle's-Süyûtî, Buğyetu'l-Vuat" (S.25) da

İbn Tuğrâ Bürdî "En-Nücûmü'z-Zâhire" (C.10, S.249) ve "el-Minhele's-Sâfî"de

İbn İmad, "eş-Şezerât" (C.6, S.167) da,

Şevkânî, "El-Bedrüd-Tâli" (C.2 S.143) de

E's-Seyyid Nu'man b.e'l-Âlûsî, "Celâül-Ayneyn" (S.25) de,

Muhammed Cemile'ş-Şattî, "Muhtasaru Tabakâti'l-Hanâbile" (S.61) de,

Hayreddine'z-Zereklî, "A'lâm" (C.3, S.871, birinci tabaka) da İbn Kayyim'den söz etmişlerdir.

Hâfız İbn Hacer, İbn Kayyim'i şöyle anlatır:

"-Arslan yürekli, geniş bilgili, geçmişi tanıyan, öncekilerin yolu-

İbn Teymiyye tutkunuydu, tüm işlerinde ona yardım ederdi. İbn Teymiyye'nin kitaplarını yeniden gözden geçiren ve ilmî çalışmalarının yayılmasını sağlayan İbn Kayyim'dir. O'nunla birlikte olduğu zaman kendisini kale içindeymişcesine güvencede hissederdi. İbn Teymiyye'nin ölümüyle birlikte bu duygusunu yitirdi ve kendisini boşlukta hissetti.

O'nun fetvâları sebebiyle bir kez daha güçlükle karşılaştı. Çağının bilginlerine dil uzatıyor, onlar da buna karşılık veriyorlardı. İbn Teymiyye'yi izlemeye 712 yılında Mısır'dan dönünceye kadar devam etti".

Zehebî O'nu Şöyle tanıtıyor:

"-Halîlür'-Rahmân'ın kabrini ziyâret etmeyi reddettiği için bir süre hapse atıldı, sonra çalışmaya, ilim yaymaya girişti. Ancak görüş ve atılganlığıyla ilgi ve merakları üzerine çekti."

İbn Kesîr O'nu Şöyle anlatır:

"-Gece gündüz çalışır, çokça namaz kılar ve Kur'ân-ı Kerîm okurdu. Huyu güzel, sevgisi genişti, çekememezlik etmez, kimseye kin gütmezdi. Zamanımızda ondan daha çok ibâdet eden birini tanımıyorum. Boşanma konusunu açıklığa kavuşturmak için tüm gücünü harcamış, hatta Takiyyü'd-Dîn es-Sübkî ve diğerleriyle birlikte burada anlatılması uzun sürecek bir takım hâdiseler cereyan etmişti. Ancak bu olayları açıkça ve serbestçe derinlik ve detayına inerek anlatmaya yerimiz uygun olmadığı gibi, anlatabilmek de oldukça güçtür".

İbn Recep ise:

"-Bilgisi ondan daha geniş, Kur'an ve Sünnetin inceliklerini ve Îmânın derinliklerini ondan daha iyi bilen birini görmedim. O, mâsum değildi, ancak onunla aynı değerde birini de tanımadım." sözleriyle onu bize tanıtmaktadır. Bu cümleler gerçekçi ve insaflıca söylenmiş sözlerdir. Bunlar üzerinde düşünmek ve bu doğrultuda hareket etmek, İbn Kayyim hakkında aşırı saplantıya düşenler ve ona sitemde ölçüyü aşanlar, ya da ona karşı haksızlık edenler için önemli bir görevdir.

Hanbeli mezhebinde, İbn İmâd ve Şevkânî, İbn Kayyim'i mutlak müctehit olarak nitelendirmişlerdir. Âlûsî de bunu kabul etmiştir. Ancak biz İbn Kayyim'i her ne kadar görüşleri birbirinden ayırdedecek ve doğrusunu tercih edecek nitelikteki bilginlerin önde gelenlerinden, mezhepler ve delilleri konusunda derinleşen ve tartışma ilmiyle uğraşanların en üstünlerinden sayıyorsak da müctehit olduğu görüşünü paylaşmıyoruz.

Gariptir ki, Şevkânî gibiler farklı buldukları ve etkisinde kaldıkları görüş sâhiplerinin dâima müctehit olduklarına hükmetmişlerdir. Oysa İbn Kayyim kendisinden çokça bahsedenlerin kendisini övmelerine bile göz yummaz. Zîrâ İbn Kayyim'i yücelten ve yükselten yönü, fazîletinin açıklığı, akıldan yana oluşu, görüşünün sağlamlığı, kararının doğruluğu, kültürünün genişliği ve bilgisinin enginliğidir. Bir kardeşimizi gerçekte kendisinde bulunmayan niteliklerle övmemiz onun için en büyük yerilmek, daha kötüsü onunla açıkça alay etme ve onu hafife almadır. Halbuki İbn Kayyim'in sahte övgüye ihtiyacı yoktur. O, abartılma ve övülmekten hoşlanmaz, ilmi herkesçe bilinir, fazîleti herkesçe kabul edilir. Ancak, bu özelliklere sâhip olması kendisinin bir çok ictihadda bulunduğu anlamına gelmez.

2. ESERLERİ:

İbn Kayyim, eser vermede büyük paya ve yüksek mevkîye sâhip olanların en seçkinlerindendir. Bu nedenle eserleri çeşitli kıtalarda asırlar boyu ününü korumuş, onun eserlerinden her kesimden insan yararlanmış, seven de sevmeyen de payını almış, böylece kabul eden de karşı çıkan da kârlı olmuştur. Bu eserleri yazabilmesi ise dilinin anlaşılır, yüreğinin pek, bilgisinin geniş, anlatımının açık, mücâdelesinin güçlü, delillerinin sağlam olması, hocası İbn Teymiyyenin yanında uzun süre bulunarak bu süre içinde bilgisinin çoğunu ondan alması bâzı fıkıh ve kelam konularında çeşitli mezhep ve fırkalardan kendisine karşı çıkanları çabucak altedivermesi, başkasına onda birini öğretebilecek duruma gelmedikçe kendinden önceki ve sonraki yazarların kitaplarını elinden bırakmaması sâyesinde mümkün olmuştur.

Allâh-u Teâla o'nun eserlerine bolluk ve korunmasına kolaylık ihsan ederek çoğunun günümüze kadar ulaşmasını sağladı. Öyle ki burada hepsinin dökümünü yapmaya ve hepsinden gereği gibi söz etmeye güç yetmez. Eserleriyle ilgili geniş bilgiye sâhip olmak isteyenler Serkis'in "Mu'cemul-Matbûât" ına, "Revzatü'l-'Muhibbîn"in baş taraflarına, "Tıbyan"a ve "İğâsetü'l-Lehfân" gibi eserlere başvurabilirler. Bu arada, "Keşfüz-Zünûn" yazarının, nahivle ilgili olan "el-Kâfiyetü's-Şâfiye" adlı eseri İbn Kayyime nisbet etmekle hatâ ettiğini açıklamakta yarar görüyorum. Zîrâ adı geçen eser İbn Mâlike'l-Endülüsîye âittir ve Kâhire'de basılmıştır. Yine İbn Mâlik'e nisbet edilen "Ahbâru'n-Nisâ"da İbn Cevziyye'nindir. Ebi'l-Ferece'l-İsfahânî'nin "e'n-Nisâ" adlı eserinden isnatları atarak kısaltmıştır. "Ed-Dâü ve'd-Devâ" adlı eser, "E'l-Cevâbü'l-Kâfî" adlı eserle aynıdır. İbn Kayyim'e atfedilen ve 1368 de Kâhire'de basılan tefsir, bir kısım çağdaş tefsirciler tarafından İbn Kayyim'in eserlerinde serpiştirilmiş halde bulunan küçük tefsir kırıntılarından derlenmiştir. Bunun gibi bir kısım hadisçiler de Ebû Müslime'l-İsfehânî'nin tefsîre ilişkin görüşlerini Fahr-i Râzî'nin Hindistan'da basımı gerçekleştirilen "Tefsîr-i Kebîr"inden çıkarmışlardır. En son olarak "Et-Turûku'l-Hikemiyye" adlı eserin Kâhire'de iki kez basıldığına ve ilk baskının eksik, ikinci baskının tam olduğuna işâret etmeyi de uygun buluyorum.

3. EDEBİYAT VE ŞİİRİ:

İbn Kayyim'in 8. asrın şâir ve ediplerinin ileri gelenlerinden olduğu açıklanmaya gerek duyulmayan konulardandır. İbn Recep ve Hâfız İbn Hacer ona âit olan beyitleri tesbit etmişlerdir. Kitaplarının çoğu, şiirlerinin bir kısmını kapsamaktadır. "Ravda" ve "Hâdi'l-Ervâh" adlı eserleri konumuza örnek teşkil ederler. Akâidde meşhur olan "Nûniyye" adlı eseri, nazmının güzelliğine ve gönlünün zenginliğine en açık delildir. Genellikle şâirin şu sözünü darb-ı mesel olarak kullanırdı:

- "Kurdun ulumasını yadırgamadım ama insanın haykırışından derhal uçayazdım".

Bâzılarının şu sözünü de aynı şekilde kullanırdı:

- "Nefsime gizlice senden sözetmek ümîdiyle evlerin arasından boşluğa çıkıyorum"

Aynı değerde bir başka cümlesi de:

- "Dinde imamlık derecesine ancak sabır ve araştırmayla ulaşılabilir" sözüdür.

Güzel sözlerinden bir başkası da şudur:

- "Bir işe teşebbüs edenin, harekete geçiren ve yükselten azim ve gayrete, önünü aydınlatan ve doğru yola götüren bilgiye ihtiyacı vardır".

4. ÖLÜMÜ:

Hicrî 751 yılında, Receb'in 13. günü perşembe akşamı ezan okunurken, Şeyh İbn-i Kayyim öbür dünyaya göç etti. Cenâze namazı ertesi günü öğleden sonra Emevî ve Cerah câmilerinde kılındı. Cenâzesi oldukça kalabalık bir cemâatle "Küçük kapı" mezarlığında bulunan ana-babasının mezarları yanında toprağa verildi. Âhirette yüksek mevkîye eriştiğini veya İbn-i Huzeyme'nin mertebesinde olduğunu anlatan rüyâlar görülmüştür.

Allah o'na rahmet eylesin ve kendisinden râzı olsun, bizleri de bilgisinden yararlandırsın!... Âmin.

b) Tıbbu'n-Nebevî:

Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem'in verdiği tıbbî bilgiler ve onun tavsiyede bulunduğu tedâvî araçları (ilaç v.b.), tıbbın en pratik ve en yararlı metodları olduğu gibi, ilacın en etkilisi ve en üstünü, tedâvî yönteminin en gelişmişi ve en kapsamlısıdır.

Bu hüküm, olgun bir mü'min, akıllı bir müslüman için tededdütsüz ve kuşkusuz inanmaktan ve kabul etmekten başka yolu olmayan bir hükümdür. Ancak, Allah'ın ilim yolunu kendisine kapadığı, gözüne, kulağına ve kalbine kilit ve mühür vurduğu insanlar bu hükmü inkar edebilirler. Böylece bu insanlar, gönülleri pislik, kalpleri hastalıklı dolu ve akılları yufka olanlar gurubuna girerler ki bunlar, âdî maddeden başka bir şeye inanmazlar.

Bu tıbbın sâhibi Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem onu semâvî vahye dayandırdığı, derdi de devâyı da yaratan, hastalığı da çâresini de önceden takdir eden Allah'dan aldığı halde bunu inkar nasıl mümkün olabilir?!...

Müslümanlar, gönüllerin hoşgörülü, kalplerin sağlam, fikirlerin saf ve temiz, inançların net ve berrak olduğu dönemlerde Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in tıbbından yararlanmışlar, bu sâyede başka yöntemlere ihtiyaç duymamışlardır.

Hadisçiler ve diğer din bilginlerinin önde gelenleri eskiden beri Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den kendilerine kadar gelen tıpla ilgili hadisleri bilmeye ve aktarmaya eğilmişler, bunların toplanmasına ve düzenlenmesine önem vermişlerdir. Meselâ: Mâlik, Muvatta'ında, Kütübü Sitte sâhipleri ve mûteber hadis kitaplarının yazarları, eserlerinde tıb'la ilgili sağlam buldukları hadisleri içeren bölümler ayırmışlardır.

Ebû Bekri'bne's-Sünnî ve Ebû Nuayme'l-İsfahânî'den her biri bu konuya ilişkin özel kitaplar yazmışlardır ki, isimleri "*et-Tıbbü'n-Nebevî*"dir. İbn-i Ebî Âsım da "*et-Tıbbu ve'l-Emrâz*" adlı kitabı yeni düzenlenen risâleye uygun olarak tasnif etmiştir.

Hicrî sekizinci asırda konuya ilişkin eserler vererek özel ilgi uyandıran yazarlardan ve eserlerinden bâzıları şunlardır:

1. Hicrî 720 yılında vefât eden; Ebü'l-Hasan Ali b.Abdü'l-Kerîm e'l-Hamavî Alâ'ü'd-Dîn el-Kehhal: "*El-Ahkâmü'n-Nebeviyye Fi's-Sanâati't-Tıbbiyye*" adında güzel bir eser bırakmıştır. Bu eser, "Halepli Mustafa" matbaasında 1374'de basılmış, bu baskı konuya bir

parça ilginin uyanmasına neden olduğu gibi, Üstad Abdü's-Selam Hâşim'in onayını da kazanmıştır.

2. Hicrî 748'de vefât eden; Hâfız Şemsü'd-Dîn Muhammed b.Ahmed Ebû Abdillah ez-Zehebî, Kâhire'de defalarca baskısı gerçekleştirilen, "*E't-Tıbbü'n-Nebevî*" adlı büyük kitabını yazmıştır.

3. İbnü'l-Kayyim (Allahın rahmeti üzerine olsun): büyük eseri "*Zâdü'l-Meâd fi hedy-i hayril ibâd*"a bütünüyle Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in tıbla ilgili emir ve tavsiyelerine âit olan bölümler koymuştur. Kitabı yazarken Ebû Nuaym ve İbn-i Sünnî'den ve genel olarak hadis kitaplarından yararlandığı gibi, Hamavî ve Zehebî'nin kitaplarından da büyük ölçüde yararlandığı, kitabı incelendiği takdirde açıkça ortaya çıkacaktır. Özellikle bu alanda verilen eserlerin en kapsamlısıdır. Tıpla ilgili bölümler; kalb ve beden hastalıklarını, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in tedâvîye ilişkin yol göstermesini, bu sahadaki emirlerini, hastanın bakımında gösterilmesi gereken titizlik ve incelikleri açıkladıktan sonra hastalıkların ilaçlarına geçer. Peygamber Aleyhissalâtü ve's-selâm'ın bedensel ve ruhsal hastalıklar için bildirdiği ve öğrettiği basit ve bileşik maddelerden oluşan ilaçlardan bahseder. Sonra Rasûlüllah'ın dilinden aktarılan basit ilaç ve besinlerden alfabetik sıraya göre sözeder. Daha sonra sakınılması gereken hususları ve yararlı olacak genel tavsiyeleri bildirir, en sonunda ise bu bölümlerin tıbbî ilaçlardan yararlı olan miktarı ihtivâ ettiğine ve benzeri ölçüde başarının çok az gerçekleşebildiğine işâret eden yazar, Peygamber efendimizin verdiği, tıbla iligili bilgilerin fazîletinden bahseder.

İbn-i Kayyim eserinde; cinlerin varlığını ve bâzı insanları çarptığını, sihir gerçeğini ve etkisinin var olduğunu isbât etmiştir. Nitekim Peygamber efendimize de sihir yapılmış ve etkisini göstermişti. Bu durum peygamberliğe aykırı değildir. Zîrâ Peygamber efendimiz sürekli tebliğde bulunuyordu. Bunun gibi sinek ve hurma hadislerinin sahih olduğunu, nazarın etkisini ve gönüllere isâbetini, diğer taraftan çeşitli afsunları ve faydalarını, çoğu hastalıkların bu yolla tedâvî edildiğini, hocasının afsun vâsıtasıyla cesetlerden cinleri kovduğunu da eserinde isbât etmiştir.

Bunlardan herhangi birini inkarla övünenler, varlığından şüpheye düşenler ve sâdece kısa bir süre için İbn-i Kayyim ve hocasının ardına düşenlerin bunları kabul ettiklerini ileri sürenler veya bu zâtların isimlerine karşı allerji duyanlar, her ne kadar olgunluğa eremeseler, öfkelerinden kurtulamasalar, görüşlerini düzelterek sağlam ve kesin delillerle sabit olan yeni ve isâbetli görüşleri kabul etmeseler de, yukardaki isbatlar karşısında belki kendilerinden utanırlar ve halkın gözünden kaybolmaya çalışırlar.

Bu bölümler "*Tıbbu'n-Nebevî*" adı altında aslına uygun olarak düzeltilen ve Halep'te yapılan H.1346 baskısını eşsizleştirmiştir. Yayınlayanın iddia ettiği gibi "*Zâdü'l-Meâd*" adlı kitaba uygun olarak da tashihi yapılmıştır. Belki İbn-i Kayyim bu eserini ayrıca yazmış ve gerekli gördüğü için "*Zâdü'l-Meâd*"ın sonuna eklemiştir. Belki de kendisi veya onun eserleriyle uğraşanlardan birisi, onun bu eserini kitaplarından derleyerek oluşturmuş, yazarın önsözünü de ekleyerek isim değişikliğiyle yayınlamıştır.

Bu tür çalışmaların benzerini eski ve yeni yazarların eserlerinde de görmek mümkündür. Meselâ: Şâfiî (Allah râzı olsun), "*Ümm*" adlı eserinin yedinci cildine, bir kısmını tek tek olarak yayınladığı eserlerinin çoğunu eklemiştir.

Gazâlî (Allah râzı olsun)'un "*Cevâhirü'l-Kur'ân*" adlı eseri de "*El-Erba'in fî usûli'd-Dîn*" adlı eserinin bir parçasıdır ve ayrıca yayınlanmasına izin vermiştir.

Hâfız İbn-i Hacer'in "*Hüde's Sârî*" adlı eserinden çıkarılan "*Şerhü'l-Ehâdisi'l-Muallaka*" adlı eser de böyledir. İbn-i Hacer, onun için özel bir önsöz koymuş ve ayrıca basılmasına da izin vermiştir.

Süyûtî'nin eserlerinden çoğu da böyledir. "*Hâvî*" ve "*Hüsnü'l-Muhâdara*" gibi ki, bu son eseri, bir kısmı tek başına basılmış bir çok risâleyi kapsar.

Hicrî 1376 yılının sonlarında, Mekke-i Mükerremedeki "Yeni hamle" yayınevinin sâhibi muhterem Abdü'ş-Şekürfeda "*Tıbbu'n-Nebevî*" kitabının yeniden basımı, benim de düzeltme, inceleme, tertip ve dizgi işlerini yönetme görevini üslenmem üzerinde ısrar etti. Bu kitabın Halep baskısından bir nüshasını da bize verdi, bu nüsha Kâhiredeki kral hastahanesinin iç hastalıklar bölümü başkanı muhterem doktor Âdile'l-Ezherî'nin tıbbî ta'liklerini kapsayan açıklamalarla genişletilmiş, Fîruzâbâdî'nin "*Seferü's-Saâde*" adlı eserinde veya Süyûtî'nin "*Câmiu's-Sağîr*" adlı eserinde çoğunlukla oransız olarak yer alan, Peygamber efendimizin tıpla ilgili bir kısım hadislerinin tahricini içine alan bir fasikülün de mevcut olduğu bu nüsha, aynı zamanda Arap dili ve edebiyatı fakültesi profesörlerinden muhterem Mahmude'l-Ukde'nin Arap diliyle ilgili ta'liklerini de kapsar.

Bu nüshayı "*Zâdü'l-Meâd*"la karşılaştırdık, önemli eksiklikler ortaya çıkardık ve çok sayıda değişiklikler tesbit ettik. Bu eksiklik ve değişiklikleri tamamladık, düzelttik ve doktorun ta'liklerinin ve Ukde'nin tahriçlerinin çoğunu ve Ukde'nin bir kısım ta'liklerini birincinin sonuna (d) harfini, ikincinin sonuna (k) harfini ekleyerek genişletilmiş bir şekilde tesbit ettik.

Amacımız tahriç ya da ta'lik'i tamamlamak değildi, zâten buna vaktimiz de müsâit değildir. Her ne kadar tahriçlerin bir kısmını incelemeye ve ta'liklerin bir bölümünü gözden geçirerek farkları tespit etmeye mecbur kaldıysak da bu şekilde hazırlanan yeni baskı hakkında; sür'atli hazırlanışı nedeniyle meydana gelen ve kitabın sonunda okuyucuya uyardığımız basit yanlışlıklar, okuma ve yazma hatâlarıyla birlikte, yapılan baskıların en sağlıklısı, en verimlisi ve en yararlısıdır, demek mümkündür.

Arapça eserleri yaşatma dâiresince yapılan birinci basımda deney kazanan, basım ve düzenleme çalışmasını yöneten kurulun, bu eserde büyük emeği vardır. Kurul üyelerinin hepsine candan tebriklerimizi sunar ve kendilerine teşekkür eder, Cenâb-ı Haktan kâfi derecede ecir ve sevap diler, bu eserin meydana gelmesini nasip ettiği için Yüce Allah'a hamdeder, yardımı sadece O'ndan bekleriz. Üstünlük yalnız O'na âittir.

Kâhire; 21 Kasım Perşembe 1957

Ebu'l-Kemal

Abdü'l-Ğanî Abdü'l-Hâlık

بسم الله الرحمن الرحيم

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla

Övgü, âlemlerin Rabbı olan Allah'a mahsustur; Allah'ın rahmeti de, rasûllerin en şereflisi, nebîlerin sonuncusu olan Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e, onun âile efrâdı ve arkadaşlarının tümü üzerine olsun.

Övgü ve rahmet dileğinden sonra, işte peygamberin kullandığı ve başkalarına anlattığı tedâvî yöntemlerini anlamakta yararlı olacak bölümler !..... En büyük doktorların anlamaktan âciz kaldıkları ve peygamberin tıbbında mevcut olan hikmeti açıklıyoruz. Yalnız Allah-tan yardım diliyor, sâdece O'ndan güç ve kuvvet vermesini ümit ediyoruz.

Hastalık iki türlüdür. Biri kalplere, diğeri bedenlere mahsustur(1). Bu hastalıkların her iki türü de Kur'ân-ı Kerîmde geçmektedir.

---

(1) 18.yy.ın ortalarında tabiblerin yeni anlamaya başlamaları nedeniyle o gün için çok imkansız görünen ve doktorları aciz bırakan bu taksim şeklinde ilahi bir hikmet vardır. Hastalıklar genelde ikiye ayrılır:

1.Organik Hastalıklar:

Bunlar, vücud organlarından herhangi birinin, görevini kısmen veya tamamen yerine getirmesi ya da vücuda çeşitli türden mikropların girmesi sonucu ortaya çıkarlar ve hastalıklı organın yitirilmesine yol açarlar. Buradan *"hastalıkların belirtileri"* düşüncesi ortaya çıkar, gerçekten de organik hastalıkların her birinin ayrı ayrı belirtileri, nitelikleri ve kendilerine mahsus zayıflıkları vardır ki, bu sayede aralarındaki farklar anlaşılır ve böylece her birine ayrı ayrı teşhisler konulabilir.

İşte Peygamber efendimizin de anlattıkları bedensel hastalıklar bunlardır. Mesela: Çolaklık, zehirlenmeler, tüberküloz (verem), safra ve benzeri hastalıklar bu tür hastalıklardır.

2. Ruhsal Hastalıklar

Gerçekte bunlar bir çok türden değişik hastalıkların belirtilerini taşırlar. Ancak bunlar hastanın şikayetlerini anlatması ve doktorun ışınlar ve tahliller gibi gerekli tüm araştırmaları yaparak hastalığı ortaya çıkarmasıyla anlaşılır. Hasta dış görünüşüyle tabii halindedir. bedensel yönden her hangi bir rahatsızlığı söz konusu değildir.

Bu hastalıklar sosyal hayatın problemlerinden doğarlar. Mesela: Korku, kuşku, aşk, cinsel yetersizlik, hayatın güçlüklerinin verdiği gerilim ve benzerleri bu tür hastalıkların nedenleridir. İşte bunlar, peygamber efendimizin sözünü ettikleri kalbe ilişkin hastalıklardır. Bu tür hastalıkları da:

a) Şüphe ve kararsızlık hastalığı

b) Şehvet ve azgınlık hastalığı diye ikiye ayırmasında, psikolojide ortaya çıkan yeni teorilerin de ortaya koyduğu gibi büyük hikmetler vardır.

Kalb hastalıkları da iki türlüdür. Biri şüphe ve tereddüt, diğeri ise, şehvet ve azgınlıktır. Kalb hastalıklarının türleri Kur'ân-ı Kerîmde şöyle ifâde edilir:

«Onların kalplerinde hastalık vardır. Allah da onların bu hastalıklarını çoğaltmıştır»(1). *«Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" desinler».*(2)

Kur'ân'ın ve Sünnetin hakemliğini kabûle çağrıldıklarında bundan kaçınan ve yüz çevirenler hakkında da:

«Onlar, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve peygambere çağrıldıklarında bakarsın ki, içlerinden bir kısmı yüz çevirip dönerler. Ama, eğer (Allah ve Resûlünün hükmettiği) *hak kendi lehlerinde ise, ona gönülden bağlı olarak saygı ile gelirler. Kalplerinde bir hastalık mı var? yoksa şüphe ve tereddüt içindemidirler? Yoksa Allah ve Resûlünün kendilerine zulüm ve haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır! asıl zâlimler kendileridir!...»*(3) buyurmuştur. İşte şüpheler ve tereddütler hastalığı!...

Şehevî arzular hastalığına gelince, bu konuda da yüce Allah:

«Ey peygamber hanımları!... siz kadınlardan her hangi biri gibi değilsiniz. Eğer (Allahtan) *korkuyorsanız, sözü (yabancı erkeklere karşı) yumuşak söylemeyin ki kalbinde hastalık bulunan kimse kötü ümîde kapılmasın, güzel ve münâsip sözler söyleyin»* buyurmuştur(4). İşte bu da zinâ arzûsu hastalığıdır. Yüce Allah her şeyin daha iyisini bilir.

Vücut hastalığı hakkında ise Cenâb-ı Hak:

«Görmeyene güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur. (Bunlara, yapamayacakları görevler yüklenmez, ya-

---

(1) Bakara: 2/10
(2) Müddessir: 74/31
(3) Nur: 24/48-49-50
(4) Ahzab: 33/32

pamadıklarından dolayı günahkar olmazlar)»(1) buyurmuş ve beden hastalığını hac, oruç ve abdest'le birlikte anmıştır. Çünkü bunda bir incelik, bir sır vardır. Öyle bir sır ki sana, Kur'ân-ı Kerîm'in yüceliğini ve onu anlayan ve üzerinde kafa yoran için başka şeylere ihtiyaç duymayacağını anlatmaktadır.

Beden hastalıklarını konu alan tıp ilminin üç ana kuralı vardır:

1- Sağlığın korunması.

2- Zararlı şeylerden perhiz.

3- Mîdeyi fesâda uğratacak şeylerden uzak durmaktır. Cenâb-ı Hak bu üç kuralı şu üç yerde hatırlatmıştır. Oruç âyetinde şöyle buyurdu:

«*Sizden her kim hasta yâhut yolcu olursa, tutamadığı günler kadar diğer günlerde oruç tutar*»(2). Hasta için hastalık özründen dolayı oruç tutmamayı mubah kılmış, yolcu için de sağlığını ve gücünü korusun diye aynı izni vermiştir. Çünkü yolculuk sırasında oruç, aşırı hareket ve hareketin gerektirdiği sür'atli incelemeyle, buna ters düşecek yetersiz beslenmenin bir araya gelmesini, böylece yolcunun güçten düşmesi ve za'fa uğraması sonucunu doğurur. İşte yolcunun sağlığını korumak ve güçten düşerek zayıflamasını önlemek için, ona oruç tutmama izni verilmiştir.

Hac âyetinde ise:

«*Sizden her kim hasta olursa yâhut başından gelen bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye vermesi gerekir*»(3) buyurarak hastaya, -bit ya da uyuz gibi nedenlerle- başından rahatsız olana, ihramlı olduğu sırada traş olma izni verilmiştir ki, kıl dibinde birikmesi sonucu başta acıya ve pis kokuya yol açan kötü salgıların buharlaşarak uçması amacı güdülmüştür. Baş traş edildiği zaman deri açığa çıkar ve bu sıvı buharlaşarak uçar gider. Salgıları buharlaştırma yoluyla dışarıya atma metodu, vücuttaki tüm zararlı salgı birikimlerinde uygulanabilir.

---

(1) Nur: 24/61
(2) Bakara: 2/184
(3) Bakara: 2/196

Vücutta birikmesi ve bekletilmesi zararlı olan on şey vardır. Bunlar:

1- Fışkırmakta olan kan

2- Birbirini izleyen menî damlaları

3- İdrar

4- Gaita (dışkı)

5- Yellenme

6- Kusma

7-Aksırma

8-Uyku

9-Açlık

10-Susuzluktur.

Bu on şeyin her birisi, biriktirildiği ya da geciktirildiği zaman hastalıklardan birine neden olurlar. Cenâb-ı Hak en basitinin vücuttan atılması gerektiğine işâret etmiştir -bu da başta biriken ve kötü kokuya sebep olan salgıdır- ki bundan, daha yoğun ve daha kötüsünün de atılması gerektiği anlaşılsın. Bu anlatım tarzı, Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok konuların anlatımında izlediği metoddur. Buna da "Basite işâretle karmaşığı kavratma" metodu denir.

Tıp biliminin üç ana kuralından biri olan sağlığın korunmasına gelince abdest âyetinde yüce Rabbimiz:

"Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzere bulunursanız, yâhut sizden biriniz büyük abdestten gelirse, yâhutta kadınlara dokunup da bir su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm

edin»[1] buyurmuştur. Yâni pisliğin vücutta beklemesinden dolayı göreceği zararı önlemek için hastanın su yerine toprak kullanmasına izin vermiştir. Bu da içten ya da dıştan vücûda zarar verecek şeylerden korunmak gerektiğine ilişkin bir uyarıdır. Böylece Cenâb-ı Hak tıbbın üç kuralını ve kurallarının tamamını özet olarak biz kullarına öğretmiş oluyor. Biz de Peygamber efendimizin bu kuralları açıklama ve uygulama yönünden gösterdiği yolu hatırlatıyor ve onun açıklama ve uygulamalarının en üstün ve en ileri teknikleri kapsadığını gösteriyoruz!...

Gönüllerdeki hastalıkların tedâvîsine gelince, bu konu tamamen peygamberlerin denetimine teslim edilmiştir. Gerçekleşmesi de ancak onlar tarafından ve onların eliyle mümkündür. Başka yolu yoktur. Gönüllerin sağlıklı olması ise; Rabbini ve yaratanını, O'nun isimlerini, sıfatlarını, fiillerini ve hükümlerini tanımaları ve bilmeleri, O'nun rızâsını ve sevgisini tercih etmeleri, yasaklarından ve gazabını gerektiren iş ve davranışlardan kaçınmakla mümkündür. Bunları öğrenmenin yolu da ancak Peygamberlerden geçer. Onlara uymadan gönüllerin sağlıklı ve huzurlu olacağını zannetmek büyük bir yanılgıdır. Böyle sanmak, nefsin fiziksel isteklerini karşılayarak onu güçlendirmekten başka bir işe yaramaz. Kalbin sağlıklı ve güçlü olması, kesinlikle bu yolla elde edilemez. Bu ikisinin farkını anlayamayan kimse kalbinin sağlığına dikkat etsin, zîrâ onun kalbi ölmüştür. Kalbinin nûruna da dikkat etsin zîrâ o, karanlıklar denizine dalmıştır.

---

[1] Nisa: 4/43

BİRİNCİ BÖLÜM

RESÛLÜLLAH'IN BEDENSEL HASTALIKLARIN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL HAKKINDADIR

Bedensel hastalıkların tedâvî yöntemi iki türlüdür; Birinci tür tedâvîde doktorun müdâhalesine gerek duyulmaz. Çünkü insan ve hayvanların oluşturduğu canlılar sınıfının yapılarında var olan canlılık özelliklerinden yorgunluk, açlık, susuzluk, üşüme ve benzeri durumlar zıtlarıyla tedâvî olurlar(1).

İkinci tür tedâvîde ise düşünmeye ve araştırmaya ihtiyaç vardır. Vücutta meydana gelen ateş, üşüme, kuruma, sulanma ya da bunların ikisinden oluşan değişikliklere yol açan ve birbirine benzeyen hastalıkların tedâvîsi gibi. Bu tip hastalıklar maddî ve keyfî olmak üzere iki türlüdür. Maddî olanlardan maksat; maddenin dökülmesiyle ortaya çıkan, keyfî olandan maksat da; bir durumun ortaya çıkması, ya da bir değişiklik nedeniyle anlaşılan hastalık demektir. Aralarındaki fark ise; keyfiyete ilişkin hastalıklar, keyfiyetin gerektirdiği maddelerin yok olmasından sonra ortaya çıkarlar. Maddeler yok olur fakat karakterde izleri keyfiyet olarak kalır. Maddeye ilişkin hastalıklarda ise, hastalık süresince hastalığın nedeni devam eder ve hastalık süresini uzatır. Hastalığın nedeni devam ettiğine göre, önce bu nedeni araştırmalı, sonra hastalığa teşhis koymalı, en sonunda da tedâvî yoluna gidilmelidir.

---

(1) Yani, açlık toklukla, yorgunluk dinlenmekle, susuzluk su içmekle, üşümek ısınmakla giderilebilir. (Mütercim).

Düşünme ve araştırmaya ihtiyaç gösteren hastalıkların ikincisi ise, teknik imkanlarla tedâvî olacak hastalıklardır. Bu hastalıklar organı normal durumundan çıkarır. Değişiklik; ya organın şeklinde, ya içinin boşalmasında, ya kan damarlarında, ya sertliğinde, ya dokunulmasında, ya sayısında, ya kemik yapısında, ya da konumunda olur. Bu özelliklerin birleşmesi ve vücûdun bunları kendisinde toplamasına "birleşme" bunların normalin dışına çıkmasına "birleşmenin ayrılması" denir.

Düşünülerek ve araştırılarak tedâvî edilen hastalıklardan üçüncüsü; benzer hastalıklarla, teknik tedâvî ihtiyâcı gösteren hastalıkları kapsar. Benzer hastalıklar mîzâcı normal hâlinden çıkarır. İşte bu çıkışa hissedilir derecede rahatsızlık verdikten sonra "Hastalık" denir. Bu hastalıklar ise sekiz çeşittir. Bunlardan dördü basit, dördü de bileşiktir. Basit olanlar: Soğuk, sıcak, yaş ve kuru; Bileşik olanlar ise: Nemli-sıcak, kuru-sıcak, nemli-soğuk, kuru-soğuk'tur. Bunlar da ya bir maddenin dökülmesiyle, ya da bir maddenin dökülmesi görülmeden olur.

Bedenin üç durumu vardır. Normal durumu, anormal durumu ve ikisi arası bir durum. Birinci halde vücut sağlamdır, ikinci halde hastadır, üçüncü halde ise ikisinin arası bir durumdadır. Zîrâ zıtlar, birbirine ancak bir aracı yardımıyla dönüşürler. Vücûdun normal durumdan çıkması ya dâhilî bir etkene dayalıdır. (Çünkü vücud, sıcak, soğuk, yaş ve kurunun bileşiminden oluşur.) yâhut da hâricî bir etkene dayalıdır. (Zîrâ vücûdun karşılaştığı durum ya uygundur, ya da değildir). Bu durumda insanın gördüğü zarar, bâzan normalin dışına çıkması sonucu ortaya çıkan mîzâcın kötülüğünden olur, bâzan organ bozukluğundan, bâzan da gücün veya gücün varlığını sürdürmesini sağlayan ve takviye eden şeylerin zayıflamasından olur. Fazlalığı zararlı olan bir maddenin artması, eksikliği zararlı olan bir maddenin eksilmesi, birleşmesi gereken şeyin ayrılığı, ayrılması gerekenin birleşmesi, kısalığı normal olan bir şeyin uzaması, şekil ve konumu belli olan bir organın, kendisini anormal hâle getirecek derecede şeklinden ve konumundan dışarı çıkması gibi.

İşte doktor, insan vücûdunda toplanması zararlı olan maddeleri dağıtan, dağılması zararlı olan maddeleri de toplayan, fazlalığı zararlı maddeleri eksilten, eksikliği zararlı olan maddeleri de artıran kimsedir!... Böyle olunca doktor, yitirilen sağlığı yeniden kazandıran ya da en azından korumaya çalışan kimse demektir. Bunu sağlamak için de mevcut hastalığı, ona zıt bir yöntemle kovar ve vücuttan tamamen çıkarır veya perhiz yoluyla gelişmesini ve yayılmasını engeller.

Yüce Allah'ın yardımıyla bu metodların tamamını "Peygamber efendimizin gösterdiği tedâvî yolları" konusunda doyurucu ve yeterli derecede göreceğiz.

Peygamber Sallallâhu aleyhi vesellem'in kendisinin tedâvî olması, ev halkından ve ashâbından hastalananlara tedâvî olmalarını emretmesi bu konudaki yol göstericiliğinin bir örneğidir. Ancak tedâvî olması ve tedâvîyi emretmesini Resûlüllah'ın ve ashâbının "KOMPOZE" adı verilen bileşik ilaçları kullanarak tedâvîyi tavsiye ettiği şeklinde anlamamalıdır. Zîrâ onların kullandıkları ilaçlar genellikle basit ve tek elemanlıdır. İkinci bir elemanı çoğu kez yardımcı olarak ya da ilacın şiddetini kırıcı olarak kullanırlardı. Arap, Türk ve sahra sâkinlerinin tümünün oluşturduğu değişik insan cinslerini içeren ulusların çoğunun tıbbı bu yöndedir. Bileşiklerden oluşan ilaçları sâdece Rum ve Yunanlılar kullanmışlardır. Hindistan ve çevresinin çoğu ilaçları da tek elemanlı basit ilaçlardır.

Tabibler, beslenme yoluyla tedâvî mümkün olduğu sürece ilaç kullanılmaması, basit ilaçların yeterli olduğu tedâvîlerde de bileşik ilaçların alınmaması gerektiği husûsunda görüş birliğine varmışlardır.

Derler ki, perhiz ve düzenli beslenme yoluyla giderilebilen her hastalığın ilaçla tedâvîsine teşebbüs edilmez. Doktorlar ilaç vermeye düşkün olmamalıdırlar(1). Zîrâ ilaç, vücutta tedâvî edeceği bir hastalık bulamaz, yahut kendine uygun olmayan bir hastalık bulur, ya da uygun bir hastalık bulur da nitelik veya nicelik bakımından farklılık olursa sağlığın gelmesini engeller ve tedâvîyi geciktirir.

---

(1) Belirli bir hastalığın varlığı anlaşıldığında, israfa yol açmadan gerekli ilaç kullanılmalıdır. Çünkü her ilaç iki taraflı bir silahtır. Bir taraftan hastayı hastalıktan kurtarırken diğer yandan fazla miktarda ya da gereğinden daha uzun bir süre kullanıldığında çoğu zaman sağlam bünyenin hastalanmasına yol açar. Çoğu hastalıklar ise düzenli beslenme ve yeterli istirahatten başka ilaca ihtiyaç göstermezler.

Doktorların deneyim sâhibi olanlarının tıbbî tedâvî yolları, çoğunlukla basit ilaçlardan yanadır. Bu guruba giren hekimler, üç tip

Bu gerçeği insanların en bilgisizlerinden, gurûruna en çok düşkün olanlarından, Allah'tan ve insan gerçeğinden en uzak olanlardan başkaları inkar etmez. Yakında -inşâllah- zehirlenen ve fâtihayla nefes edildikten sonra hiç bir şeyi yokmuş gibi kalkıp dikilen kimseden nasıl olup da fâtiha okumanın zehirin etkisini giderdiğini açıklayacağız.

İşte bunlar Peygamber efendimizin tedâvî metodlarından iki türdür. Cenâb-ı hakkın yardımıyla gücümüzün yettiği, kısır bilgimizin, yetersiz hünerimizin ve yarım kültürümüzün yetiştiği yere kadar konu üzerinde konuşacağız. Ancak, tüm iyilikleri elinde tutan Rabbımızın bağışını, fadlından yardımını dileriz. Çünkü O, güçlü ve bağışlayandır.

Müslim, Sahîh'inde -Ebû Zübeyr'in, Câbir İbn Abdullah'tan, onun da Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem efendimizden rivâyet ettiği hadislerdendir-. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem efendimizin şöyle buyurduğunu rivâyet eder:

«Her derdin çâresi vardır, derdin çâresi bulunduğu zaman, Allah'ın izniyle iyi olur»(1).

Buhârî ve Müslim'de, Atâ'nın Ebû Hüreyre (Allah ondan râzı olsun) rivâyetiyle Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem efendimizin şöyle buyurdukları rivâyet edilir:

«Allah, dermanını indirmeden bir derdi indirmez»(2).

---

(1) Bu hadisi Ahmet ve Hakim de tahric etmişlerdir.

(2) Bu hadis-i Şerifi, Nesei ve İbni Maceh de tahric etmişlerdir. Müslim'de göremedim. Hakim de Ebu Seleme'den, o da Ebu Hüreyre'den benzerini tahric etmiştir ve "Müslim'in şartına göre sahihtir" demiştir.

İmam Ahmed'in Müsnedinde Ziyad İbn-i Alâka'nın Üsâme İbn-i Şerîk'ten rivâyetiyle, aynı konuda hadîsin şu şekli vardır. Üsâme der ki:

«Ben Peygamber'in yanında bulunuyordum. Bu sırada çöl arapları geldiler ve dediler ki: "Ey Allan'ın elçisi tedâvî olabilir miyiz?" O da buyurdu ki: "*Ey Allah'ın kulları evet tedâvî olabilirsiniz. Zîrâ Allah, dermânını yaratmadan bir derdi yaratmamıştır. Ancak bir dert bunun dışındadır*". Araplar; o dert nedir? diye sordular, Peygamber efendimiz de: "*Yaşlanmaktır*" buyurdular».

Hadîs-i Şerîf'in bir başka şeklinde de: «*Allah dermanını indirmeden bir derdi indirmez. Ancak dermanını bilen bilir, bilmeyen bilmez*» buyurmuştur. İbn Mes'ûd'un merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden de Müsned'de:

«*Allah dermanını indirmeden bir derdi indirmez, ancak bilen bilir, bilmeyen bilmez*»(1) şekliyle mevcuttur.

Müsned'de ve Tirmizî'nin Sünen'inde Ebû Huzâme'den rivâyetle şu hadîs-i Şerîf yer almaktadır.

«Ebû Huzâme der ki:

-"Ey Allah'ın elçisi, yapılacak bir duâ varsa yapalım, ilaç varsa kullanalım, perhiz gerekiyorsa edelim, lâkin bu, Allah'ın yazmış olduğu alın yazısından bir sapma olur mu?" dedim. Buyurdular ki:

-"*Yapmak istediğin şeyler de Allah'ın yazgısındandır*".»

Bu hadîs-i şerifler mikrop ve hastalıkların varlığını kabul, bunları inkar edenlerin sözlerinin geçersiz olduğunu ispat anlamını taşır.

"Her derdin dermanı vardır" sözünün genel anlamda yorumlanması mümkündür. Bu açıdan değerlendirilirse cümlemiz, öldürücü dertleri ve bir doktorun tedâvî edemeyeceği hastalıkları da kapsamına alabilir. Bu yoruma göre Allah Teâlâ öldürücü dertlerin ve tedâvîsi yapılamayan hastalıkların çârelerini de yaratmıştır. Bununla birlikte tedâvî çârelerini ve bu çâreleri öğrenme yollarını beşeriyetten gizli tutmuştur. Çünkü Yaratıkların Allah'ın bildiğinin dışında bir bilgiye sâhip olamayacakları gerçeği vardır. Peygamber efendimiz de hastalığın iyi olmasını, ilacın hastalığa uygun olmasına, bu yüzden bağlamıştır. Zîrâ evrendeki yaratıkların mutlaka bir zıddı vardır. Buna bağlı olarak her derdin de mutlaka onun zıttı olan bir ilacı vardır ve bununla tedâvî olunabilir. Yine Peygamber efendimiz, tedâvîyi ilacın miktârının (dozunun) hastalığa yetecek derecede ayarlı olmasını da şart koşmuştur. Bu, ilacın hastalığa uygunluğuna ek olarak getirilmiş ikinci bir şarttır.

---

(1) Nesei. İbni Maceh. Hakim ve İbn Hibban. Sahihlerinde bu hadisi tahric etmişlerdir. Taberani de aynı hadisi tahriç etmiştir. Senetteki kişiler güvenilir kişilerdir. Ebu Hanife'nin Müsnedinde de öyledir.

Eğer ilaç, hastalığa gerekli olan miktârı nicelik ve nitelik yönünden aşarsa, mevcût hastalığı bir başka hastalığa dönüştürür. Eğer ilâcın dozu yeterli olmazsa, hasta direnç kazanamaz ve dolayısıyla da tedâvî gerçekleşemez. İlâç veren doktor, isâbetli değilse şifâ hasıl olamaz. İlâç uygun zamanda alınmazsa bir yarar sağlamaz. Bünye ilâcı kabul etmez, ilâca tahammül edecek güce sahip olmaz ya da ilâcın etkisini engelleyecek her hangi bir mâni bulunursa, ilâçla hastalık arasında uygunluk olmadığı için iyileşme gerçekleşemez. Eğer uyum varsa hasta mutlaka iyileşecektir. Hadîsin yapılabilen iki yorumundan en güzeli budur. İkincisi ise, kendisiyle özel bir anlam kastedilen genel terimlerden olmasıdır. Özellikle lâfızda hastalığın getirdiği zayıflık ve ızdıraplar da dâhildir. Terimlerin bu tür kullanımı tüm dillerde mevcûttur. Buna göre hadîs-i Şerîf'in anlamı "Allah Teâlâ tedâvîyi kabul eden tüm hastalıkların ilacını yaratmıştır" olur. Bu durumda hadîs-i şerîf'in kapsamına tedâvî kabul etmeyen hastalıklar girmezler. Hadîs-i şerîfte Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem efendimizin kullandığı dil, Cenâb-ı hakkın Âd kavmine musallat kıldığı rüzgarı anlatan:

«*Rabbının emriyle her şeyi helâk ediyor*»(1) âyetinde de kullanılmıştır. Yâni, helak olması mümkün olan, helak olmayı kabul eden her şeyi helak ediyor, demektir. Helak olmayı kabul eden şeyi helak etmek de rüzgarın özelliğidir. Arap dilinde bu tür cümle(1) örneklerine sık rastlanır.

---

(1) Ahkaf: 46/25

Evrendeki zıt varlıkların yaratılışını, bu varlıklardan bir bölümünün diğerine karşı koyuşunu, bu kısmıyla diğerinin zararsız hâle getirilişini, bir kesimin diğer bir kesime musallat kılınışını düşünen insan, Allah Teâlânın kudret ve hikmetinin kusursuzluğunu, yaratıklarını kendisine boyun eğdirişini, rızık verme, vahdâniyet ve kahırda tek oluşunu kolayca anlayabileceği gibi, Allah'ın dışındaki varlıkların zıt ve engellerinin varlığını, onun (Allah'ın) hiç bir varlığa muhtaç olmaksızın zengin oluşunu ve tüm varlıkların ona muhtaç olduğunu da kolayca farkedebilir.

Yukarıdaki sahih hadîslerde tedâvîyi emir vardır ve bu emir; açlık, susuzluk ateş ve üşümeyi zâtlarıyla gidermede olduğu gibi, tevekküle engel de değildir. Bilakis tevhid gerçeği; dînen gerçekleşmeleri kendilerine bağlı olan madde ve mânevî sebeplere sarılmakla tamamlanır. Sebepleri hiçe saymak tedâvîyi emretmeye ve hekimliğe ters düştüğü gibi, tevekkülün özüne de uygun değildir. Sebeplere sarılmayı önemsemeyen insanların bunu tevekkülün en üstün derecesi zannetmeleri tevhit inancını da zayıflatır. Zîrâ sebeplere sarılmayı terketmek, gerçekte din ve dünyasında kula zararlı olanın giderilmesi ve yararlı olanın meydana gelmesinde kalbin Allaha dayanması ve güvenmesinden ibâret olan tevekkül anlayışına ters düşen bir âcizliktir. Bu güvenin yanında mutlaka sebeplere de sarılmak gereklidir. Yoksa müslüman, hem dînini hem de dünyasını boşa vermiş olur. Bunun yanında âcizliğini tevekkül, tevekkülünü de âcizlik olarak nitelendirmiş, yâni âcizlikle tevekkülü birbirine karıştırmış olur. Yine aynı hadîs-i şerîflerde, tedâvîyi inkâr eden ve: -"Eğer hastanın iyi olması önceden takdir olunmuşsa, tedâvînin bir yararı yoktur. Eğer takdir olunmamışsa zâten yararı olmayacaktır. Hastalık, takdîr-i ilâhî ile meydana gelmiştir. Takdîr-i ilâhiye ise engel olunamaz ve değiştirilemez" diyen kimsenin sözlerinin boş olduğu anlatılmıştır. Bu soruyu Peygamber efendimize soranlar bilgisi olmayan câhil araplardı. Sahâbenin ileri gelenlerine gelince, Allah'ın zâtı, sıfatları ve hikmeti hakkındaki geniş anlayışları, onların Peygamber efendimize böyle bir soru sormalarına gerek bırakmaz.

---

(1) Zikr-i âm. irade-i has kuralıdır ki, genel konuşup özel bir anlam kastetmek demektir. (Mütercim)

Peygamber efendimiz onlara yeterli ve doyurucu bir cevap vermiş ve buyurmuştur ki:

«Bu -nüsha ve perhiz- hepsi Allah'ın takdîriyledir. Hiç bir şey onun takdîrinin dışına çıkamaz. Takdîr-i ilâhî ancak yine takdîr-i ilâhî ile değişebilir. Bu değişme yine onun takdîridir. Hiç bir şekilde onun takdîrinin dışına çıkmak mümkün değildir. Bu da açlık, susuzluk, ateş ve üşümeyi zıtlarıyla gidermeye benzer. Düşmanı savaşla zararsız hâle getirmek de böyledir. Değişen de değiştiren de değişiklik de Allah'ın takdîridir».

Soruya şöyle cevap vermek de mümkündür: Öyleyse siz, bir yarar getirecek ya da bir zarar giderecek sebeplere sarılmayınız. Zîrâ yarar ya da zarar eğer takdîr edilirse mutlaka gerçekleşeceklerdir. Eğer takdîr edilmedilerse onları gerçekleştirmenin hiç bir yolu yoktur. Bu düşünce tarzı ise din ve dünyanın tahrîbi ve evrendeki düzenin bozulması demektir. Bu tür sözleri ancak hakkı inkâr edenler ve ona karşı inat edenler söylerler. Cenâb-ı hakka karşı delil olarak kullanmak amacıyla takdîr-i ilâhîyi dillerine dolarlar. Bir zamanlar müşrikler de aynı yola başvurmuşlar ve Allah'ın, peygamberleri delil olarak kullanmasını engellemek amacıyla şöyle demişlerdi:

«*Eğer Allah istemiş olsaydı ne biz ve ne de babalarımız şirk koşardık*»(1). «*Eğer Allah dileseydi biz ve babalarımız, Allahtan başkasına tapmazdık*» .(2)

---

(1) En'am: 6/148
(2) Nahl: 16/35

Hatırlamadığımız üçüncü bir şık daha kalmıştır ki o da, Allah-u Teâlâ'nın, takdîr'î sebeplere bağlamış olduğudur. Sebeplerin gerçekleşmesi takdîr-i ilâhî'nin gerçekleşmesi sonucunu doğurur. Eğer sebepler gerçekleşmezse takdîr-i İlâhî de gerçekleşmez.

Soru sâhibi, gerçekleştirmemi takdîr etmişse yaparım, takdîr etmemişse yapabilmem zâten mümkün değildir derse; cevap olarak denilir ki, eğer oğlunuz, işçiniz veya maiyyetinizdeki insanlardan birisi emrettiğiniz ya da yasakladığınız her hangi bir konuda size karşı çıktığı zaman Allah'ın takdîri böyleymiş diye cevap verseydi mâzeretlerini kabul edermiydiniz? Kabul ederseniz, size isyan eden malınızı haksız yere gasbeden, ırzınıza geçen ve haklarınızı çiğneyen kişiyi kötüleyemezsiniz. Kabul etmezseniz, Allahın hukûkunu reddetmekte sizden bu delil nasıl kabul edilebilir?

Yahûdilere âit bir eserde rivâyet edildiğine göre; İbrahim Aleyhisselâm dedi ki:

-"Ey Rabbim hastalık kimdendir?"

Cenâb-ı hak:

-"Hastalık bendendir" diye cevapladı.

İbrâhim Aleyhisselâm,

-"Derman kimdendir?" diye sordu.

Cenâb-ı hak:

-"O da bendendir." buyurdu. İbrâhim Aleyhisselâm bunun üzerine;

-"Öyleyse doktora ne gerek var? diye sordu.

Cenâb-ı hak;

-"Doktor, ellerine derman havâle edilen adamdır." buyurdu.

Peygamber efendimizin:

-"*Her derdin devası vardır.*" sözünde hem hastanın hem de doktorun gönlüne destek, hastalığın çâresini araştırıp bulmak için çaba harcamaya teşvik vardır. Zîra hasta, derdine derman olduğunu bilince, kalbi yaşama ümîdine bağlanır, ümitsizlik ateşinin yakıcılığından kurtulup serinler. Hasta için bir ümit kapısı açılır. Hastanın morali güçlendiği zaman, tabîî olan vücut ısısı harekete geçer, bu da hastanın hayvânî, nefsânî ve tabîî ruhlarının güçlenmesine neden olur. Bu ruhların kuvvetlenmesi insanın hayvânî ve tabîî yönlerini ayakta tutan gücün takviyesi demektir. Bu sâyede hasta, hastalığı yener ve ondan kurtulur. Bunun gibi doktor da, hastalığın çâresinin varlığını bildiği zaman onu arama ve bulma imkânı doğar. Bedensel hastalıklar da kalble ilgili hastalıklar gibidir. Allah kalb için yarattığı tüm hastalıklara zıttıyla tedâvî imkânı da yaratmıştır. Bunu hasta bilir ve kullanır, ilaç da kalbin hastalığına uyarsa, Allah'ın izniyle bu sâyede hastalıktan kurtulur.

Peygamber efendimizin yemeklerde, ihtiyaç duyulan miktardan fazla yemeye izin vermemesinin yanısıra, hazmi güç olan yemeklerde perhize ve yiyip içmede uyulması gereken kurallara dikkat edilmesi gerektiği konusunda şu mübarek sözüne kulak verelim:

«Âdemoğlu tıkabasa doldurduğu mîdesinden daha kötü bir kap doldur*mamıştır. Mutlaka doldurması gerekiyorsa mîdesinin üçte birini yemeğe, üçte birini suya, kalan üçte birini de kendisine ayırsın*»(1) (ihtiyaten boş bıraksın).

Hastalıklar iki türlüdür; Birincisi maddî hastalıklardır ki, vücûdun tabîî faaliyetleri sonucu bir maddenin zararlı olacak derecede çoğalmasından doğar. Genellikle hastalıklar bu türdendir. Bu hastalıkların nedenleri arasında:

a) Yemeklerin çiğnenmeden yutulması,

b) Vücûda gereğinden çok besin girmesi,

c) Giren besinlerin çok azının yararlı olması

---

(1) Bu hadisi şerifi Tirmizi, İbni Maceh, Hakim ve İbni Hibban sahihlerinde tahric etmişlerdir. Tirmizi bu hadis hakkında bir nüshasında "Hasen" diğerinde "Hasen-Sahih" demiştir.

d) Hazmın güç olması ve,

e) Çeşitli besinlerden oluşan bileşik besin türlerinin çoğaltılması sayılabilir.

İnsan, mîdesini bu besin maddeleriyle doldurduğu ve bunu alışkanlık hâline getirdiği zaman, bu beslenme tarzı kendisine bir kısmı geç iyi olan, bir kısmı da çabuk iyi olan çeşitli hastalıklar getirir. Beslenmede orta yolu tutar, ihtiyaç miktârı besin alır, besinlerin kemiyet ve keyfiyetinde orta yolu seçerse, vücûdun bu şekilde alınan besinden yararlanma oranı, çok miktarda alınan besinden yararlanma oranından daha fazladır.

Beslenme şekilleri üç türlüdür:

1. Ayakta tutacak kadar besin alma,
2. Yeterli miktarda besin alma,
3. Fazla miktarda besin almadır.

Peygamber efendimiz:

«*Kişinin bünyesini ayakta tutacak kadar lokma yemesi yeterlidir.*» haberini verdikten sonra «*Eğer bu sınırı aşacaksa, mîdesinin üçtebirini dolduracak kadar yemesini, diğer üçte birini de içeceklere ayırmasını, son üçte birini ise ihtiyaten boş bırakmasını tavsiye ediyor*». İşte beden ve kalbe en uygun olanı da bu şekilde yemektir. Mîde tamamen yemekle dolduğu takdirde, içeceklere yer kalmaz, içecekler de gönderildiği zaman, bu durum rûhu daraltır, nefes darlığı ve yorgunluk doğurur. Mîdesinde bu kadar yemeği taşıyan kişi, bulunduğu yerde ağır bir yük altında kalmış olacağından bu durum kalb fesâdına, organları tâattan alıkoymaya ve tokluğun doğuracağı arzuların tatmîni için, organların harekete geçmelerine yol açar. Mîdeyi yemekle tıkabasa doldurmak, hem kalbe hem de vücûda zararlıdır(1).

---

(1) Şafii (RA) der ki: «On altı yıldır karnım tam olarak doymamıştır. Ancak doyduysa bile derhal o tokluğu üzerimden atmışımdır. Çünkü tokluk, bedeni ağırlaştırır, kalbi katılaştırır, zekayı giderir, uykuyu davet eder, çok yiyenin ibadetini azaltır.» Bkz. Ebi İbe Hateme'r-Razi: Âdabü'ş-Şafii, s. 106 ve kenarı.

Ancak bu, sürekli ya da çoğu zaman yapılırsa böyledir. Arasıra böyle yenirse pek sakıncası yoktur. Zîrâ Ebû Hüreyre (Allah râzı olsun), Peygamber efendimizin huzûrunda o kadar çok süt içmişti ki;

-"Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemîn ederim ki, artık içecek yerim kalmadı, demekten kendini alamadı". Yine Peygamber efendimizin huzûrunda sahâbe, defâlarca doyuncaya kadar yemişlerdi.

Aşırı tokluk her ne kadar bedeni semizleştiriyor gibi görünse de, aslında aklı ve bedenin gücünü zayıflatır. Zîrâ vücut, alınan besinin çokluğu oranında değil de, kabul ettiği besin oranında güç kazanır.

İnsan vücûdunda yer, hava ve suyla ilgili kısımlar olduğu için Peygamber efendimiz insanın yiyeceğini, içeceğini ve nefesini üç bölüme ayırmıştır. "Eğer, insan vücûdundaki ateşin hissesi nerede" diye bir soru yöneltilirse cevap olarak: Bu konu, üzerinde tabiplerin konuştukları bir konudur. Tabipler, insan vücûdunda bilfiil ateşle ilgili bir kısım olduğunu ve ateşin de vücûdu oluşturan elemanlardan biri olduğunu söylerler. Yine tabiplerden ve diğer bilginlerden oluşan bir gurup, onlara karşı çıkarak vücutta bilfiil ateşle ilgili bir kısmın olmadığını iddia ederler ve buna bir kaç yönden delil getirirler:

I- Birinci İddia: Ateşle ilgili olan unsurun ya havadan inerek su ve toprakla ilgili kısımlarla karıştığının iddia edilmesi, ya da bu kısımların içinde doğup geliştiğinin söylenmesidir.

Birinci iddia iki yönden akla uzaktır;

a) Ateş, yapısı gereği yüksektedir. Eğer inmiş olsa merkezinden bu âleme inmesi için zorlanmış olur.

b) Ateşle ilgili kısımların iniş sırasında mutlaka son derece soğuk olan Ay küresine uğramaları gerekir. Halbuki bu âlemde büyük bir ateşin az bir suyla söndüğünü gözlüyoruz. Buna göre küçük ateş parçaları ay küresinden geçerkenki son derece soğuk ve büyüktür- kolaylıkla söner ve soğurlar.

İkinci İddiaya Gelince: Ateşle ilgili kısmın toprak ve suyla ilgili kısımların içinde doğup geliştiği iddiasıdır. Son derece uzak bir ihtimaldir. Zîra sonradan ateşe dönüşen cisim, ateşe dönüşmeden önce ya toprak, ya su, ya da hava idi. Çünkü bu dört unsurdan başka bir unsur mevcut değildir. Bu durumda ateşe dönüşen ilk cisim, bu unsurlardan biriyle karışık ve ona bitişik idi. Ateş olmayan bir cisim ise, ateş de olmayan, unsurlardan her hangi biri de olmayan büyük cisimlerle karıştığı zaman, ateşe dönüşmeye hazır bir durumda olamaz, çünkü aslında kendisi ateş olmadığı gibi, karışmış olduğu cisimler de soğuktur. Bu durumda ateşe dönüşmeye nasıl müsâit olur?

Eğer burada, cisimlere karışarak onları değiştiren ve karışmaları nedeniyle cisimleri ateşe dönüştüren, ateşe meyyal kısımların neden mevcut olmadıklarını sorarsanız, ateşe dönüşmeye eğilim gösteren kısımların meydana gelişlerindeki söz, önceki söylenen sözün aynısıdır, deriz.

Eğer "kireç taşına su dökülünce kireç taşından ateş çıktığını, cam üzerine güneş ışınları düştüğünde camdan ateş çıktığını ve yine taş, demire çarptığında kıvılcım çıktığını gözlüyoruz. Halbuki ateşle ilgili olan bu olayların tamamı, iki şeyin karşılaşması ya da karışması sırasında meydana geliyor, bu durum ise birinci bölümde anlattığınızın yine asılsız olduğunu gösterir" derseniz;

Bu görüşe karşı olanlar da cevâben derler ki; taşın demire vurulması olayında olduğu gibi şiddetli çarpışmanın kıvılcım çıkardığını, camda olduğu gibi güneş ışınlarının ateş çıkardığını inkâr etmiyoruz. Ancak bitki ve hayvanlarda bu görüşü pek akla yatkın görmüyoruz. Zîra bitki ve hayvan vücutlarında ateş çıkmasını gerektirecek bir çarpışma olmadığı gibi, cam kadar netlik ve parlaklık da mevcut değildir. O halde bitki ve hayvan vücutlarında güneş ışınları vücûdun dışında kalacağından ateş çıkaramayacağı gibi, vücût içine sızacak ışınlar da ateş çıkmasına neden olamayacaktır.

II- Tabibler, yıllanmış şarabın yapısı îtibârıyla son derece ısıtıcı olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Eğer bu ısıtıcılık özelliği ateşe dönüşmeye eğilim gösteren kısımların etkisiyle olsaydı, bu durum mümkün olamazdı. Çünkü ateşe meyyal parçaların çok küçük olmalarına rağmen, uzun süre sönmeden ve soğumadan kendilerinden kat kat fazla olan suyun içinde beklemeleri nasıl düşünülebilir? Üstelik az bir suyla büyük ölçüde ateşin söndüğünü tabiatta gözlemekteyiz.

III- Eğer bitki ve hayvanlarda ateş zerrecikleri olsaydı, bitki ve hayvanların bünyelerindeki suya mağlub olurlar, böylece söner ve yok olur giderlerdi. Bünyedeki unsurlardan bir kısmının diğerlerine üstün gelmeleri, diğerlerinin, üstün gelenlerin yapısına dönüşmelerini gerektirir. Bu durumda çok az miktarda olan ateşimsi parçaların zorunlu olarak kendilerinin zıttı olan suyun yapısına dönüşmeleri gerekir.

IV- Allah-u Teâlâ kutsal kitabında insanın yaratılışını müteaddit konularda anlatmıştır. Bu yerlerden bâzılarında insanı sudan yarattığını, bâzılarında topraktan, bâzılarında ikisinin bileşiminden -ki bu da çamurdur- bâzılarında ise testi gibi pişmiş kuru balçıktan yarattığını haber vermiştir. Hiç bir yerde insanı ateşten yarattığını haber vermemiş, bilakis ateşi şeytanın özelliği kılmıştır. Müslim'in Sahîh'inde Peygamber efendimizin şöyle buyurdukları sâbittir:

«*Melekler nurdan, şeytan keskin ateşin dumansız alevinden, insan ise size anlatılan şeyden yaratılmıştır*». Anlatılan şey açıktır. Kur'ân-ı kerîmdeki açıklama insanın sâdece anlatılan şeylerden yaratıldığı biçimindedir. Cenâb-ı hak bizlere insanı ateşten yarattığını ya da hammaddesinde ateş cinsinden bir şey olduğunu açıklamamıştır.

V- Şimdiye kadar kullandıkları delillerin amacı, hayvan vücutlarında gözledikleri ısıya dayalıdır. Onlara göre ısının varlığı vücutlarda ateşimsi parçanın varlığını gösterir. Ancak bu delil de geçerli değildir. Zîrâ ısının nedenleri ateşten daha geneldir. Çünkü ısı ateşten olabileceği gibi hareketten, ışınların yansımasından, havanın sıcaklığından, ateşe yakın olmaktan -bu da yine havanın ısınması aracılığıyla gerçekleşir- ve diğer sebeplerden de olabilir, ısının varlığından ateşin varlığı anlaşılmaz.

İnsanın yaratıldığı elemanların içinde ateşin varlığını kabul edenler derler ki:

- "Toprak ve su karıştıkları zaman, pişmelerini ve iyice karışıp birleşmelerini sağlayacak bir ısının gereği bilinir. Eğer çamur ısıtılmazsa, suyla topraktan herbiri diğeriyle karışmaz ve birleşmez. Bunun gibi toprağa tohumu ışık ve havanın ulaşamayacağı bir şekilde atarsak tohum bozulur. Bu durumda bileşikte (toprak-tohum) ya yapısı îtibarıyla olgunlaştıran ve pişiren bir cisim meydana gelecektir ya da bu cisim meydana gelmeyecektir. Eğer bileşikte bu cisim oluşmuşsa işte bu ateş parçasıdır. Eğer oluşmamışsa yapısı îtibârıyla bileşik sıcak değildir, ancak ısıtılırsa ısınacaktır. Bu durumda ısıtma dış kaynaklı bir ısıtma olacaktır. Isıtma sona erdiğinde bileşik, yapısı îtibâriyle sıcak olmayacak, mutlaka soğuk kalacaktır. Ancak yapısı îtibâriyle sıcak olan ilaç ve besin maddeleri vardır. Bundan da ısının mutlaka varlığını anlıyoruz, çünkü bu maddelerde ateşle ilgili bir eleman mevcuttur.

Yine vücutta ısıtılan bir kısım olmasaydı vücut son derece soğuk olması gerekirdi. Zîrâ vücut, yapısı îtibâriyla soğuk olmasını gerektiriyorsa ve ısınmasını sağlayacak her hangi bir eleman da yoksa son derece soğuk olması gerekirdi. Eğer vücut bu şekilde son derece soğuk olsaydı, soğuğu hissetmemesi gerekirdi. Çünkü kendisine ulaşan soğuk, kendisi gibi en yüksek derecede olunca ondan etkilenmez, etkilenmeyince soğuğu hissetmez, hissetmeyince de acı duymazdı. Dışardan gelen soğuğun derecesi, vücut soğukluğunun derecesinden daha aşağı olursa, ondan etkilenmemesi daha normaldir. Yapısı îtibâriyla vücutta ısıtıcı bir parça olmasaydı soğuktan etkilenmez ve acı da duymazdı.

Bize: "Sizin delilleriniz, ateşle ilgili parça, bileşiğin içinde durumunu ve yapısını korur diyenin sözünü iptal eder" derler.

Halbuki biz böyle demiyoruz, bilakis: Ateşin türüne mahsus şekli, karışım esnasında bozulur diyoruz.

Bir başka gurup da: "Toprak, su ve hava karışınca, bu karışımı olgunlaştıran ve pişiren ısının, güneş ve diğer yıldızlar olduğunu, daha sonra karışımın olgunlaşması sona erdiği sıralarda sıcaklık aracılığıyla bitki, hayvan ve mâden olmak üzere verilecek her şekli kabul etmeye hazır duruma geldiğini söylemek neden mümkün olmasın? Bileşiklerdeki ısı ve ateşin, bileşim esnâsında Cenâb-ı hakkın yaratacağı özellikler ve güçler nedeniyle oluşmasına bilfiil ateşle ilgili parçalardan gelmemesine hangi şey engel olabilir? Sizin için bu imkânı iptal etme yolu elbette yoktur. Kaldı ki fazîletli tabiplerden bir topluluk bunu îtiraf etmiştir.

Ancak vücûdun soğuğu hissetmesi olayında deriz ki: "Bu, şüphesiz vücutta ısı ve sıcaklığın varlığını anlatır, bunu kim inkâr edebilir? Bununla birlikte ısıtma özelliğinin sâdece ateşe âit olduğunun delîli nedir? Her ne kadar tüm ateşler ısıtıcı ise de bu önermeyi aynen ters çevirmek mümkün değildir. Bilakis ancak ısı kaynağının bir kısmı ateştir, şeklinde çevirebiliriz. Ateşin bileşim esnasında türüne mahsus olan biçiminin bozulduğu şeklindeki sözünüze gelince, tabiplerin çoğunluğu bunun aksine, ateşin kendi şeklini koruduğu görüşündedirler. Şeklinin bozulduğunu söylemek asılsızdır. Asılsız olduğunu İbn-i Sînâ'nın "*Şifâ*" adlı eserinde son kuşak tabiplerinden önde gelenler de îtiraf etmişler, bileşiklerdeki elemanların tümünün de kendi özelliklerini koruduklarını ispat için deliller getirmişlerdir".Başarı Allahtandır.

Peygamber efendimizin hastalığı tedâvî şekli üç türlüdür:

a) Tabîî ilaçlarla

b) İlâhî ilaçlarla

c) İkisinin bileşimiyle.

Efendimizin bu ilaç türlerinin tümünü de ele alacağız. Ancak önce anlatıp kullandığı tabîî ilaçlardan başlayacağız, sonra ilâhî ilaçlardan söz edeceğiz, en sonunda da bu ikisinin bileşimi şeklindeki tedâvîden bahsedeceğiz.

Peygamber efendimizin tedâviyle ilgili rehberliği; onun yol gösterici, Allah'a ve onun cennetine çağırıcı, Allah'ı tanıtıcı, ümmetine Allah'ın hoşlanacağı şeyleri açıklayıp onları emredici, hoşlanmayacağı şeyleri açıklayıp onları da yasaklayıcı, peygamberlere ilişkin haberleri ve onların ümmetleriyle olan durumlarını haber verici, âlemin yaratılışını anlatıcı, başlangıç ve sonuçta olacaklardan bahsedici, insanların nasıl isyankâr ve itâatkâr olduklarını ve bunun nedenlerini açıklayıcı olarak gönderildiğine işârettir.

Bedenle ilgili tedâvî metodları, sâdece gerektiği zaman kullanılmak üzere Peygamber efendimizin, dışındakilere rehberlik amacıyla islâm dîninin tamamından çıkmıştır. Buna ihtiyaç kalmadığı zaman gayret ve çabalar kalb ve ruhların tedâvisine, sağlıklarının korunmasına, hastalıklarının giderilmesine ve onların bozulmalarına neden olan şeylerden korunmalarına yönelir. Tedâvînin amacı öncelikle bunlardır. Kalbi sağlığa kavuşturmadan bedenin tedâvîsi faydasızdır. Kalb sağlıklı iken bedenin hastalanmasının zararı fazla değildir. Bu zarar, kendisini tam ve sürekli bir menfâatin izlediği geçici bir zarardır. Bununla birlikte yine de başarı Allahtandır.

Tabîî ilaçlarla tedâviden ibâret olan birinci kısım, birkaç bölümden oluşur:

Birinci bölüm Peygamber efendimizin hummanın tedâvisinde gösterdiği yolların ve tavsiyede bulunduğu ilaçların açıklamalarını ihtivâ eder. Nâfi'in İbn-i Ömer'den naklettiği bir hadîs-i şerîfte Peygamber efendimizin şöyle buyurdukları Sahîhayn (Buhârî ve Müslim)'de tesbit edilmiştir:

«Şüphesiz humma, ya da hummanın şiddeti cehennemin kaynamasındandır, onu suyla serinletiniz»(1).

---

(1) Hummanın tüm şekilleri, hararet yükseldiği zaman su ile iki şekilde tedavi edilebilir:
a) Dışardan soğutulmuş ya da içine buz parçaları konmuş sargı bezini ateşin derecesini düşürmek amacıyla kullanarak.

Cenâb-ı hakkın yardımıyla bu hadîsin ne yönde ve hangi anlamda söylendiğini açıklıyor ve diyoruz ki:

Peygamber efendimizin hitâbı iki türlüdür: Biri geneldir, tüm dünya insanlarına seslenir. Diğeri özeldir, dünya insanlarının bir kısmına seslenir. Genel hitâbı, her zaman duyduğunuz sözlerine benzer. Özel hitâbı ise şu sözü gibidir:

«*Büyük veya küçük abdestinizi bozarken, önünüzü ve arkanızı kıbleye dönmeyiniz, ancak doğuya veya batıya dönebilirsiniz*». Bu hitâbı, doğu ve batı ülkelerinde yaşayan müslümanlara ve ıraklılara değildir, fakat Medîne, Şam ve benzerleri gibi Medînenin durumunda olan yerler içindir. Bunun gibi: "Doğu ve batı arasında kıble yoktur" sözü de özeldir.

Bu husus anlaşıldıktan sonra, Peygamber efendimizin yukarıda geçen sözündeki hitâbın hicaz ve çevresindeki müslümanlara âit olduğu meydana çıkar, zîrâ burada yaşayanlara gelen humma hastalıklarının çoğu, güneş ısısının şiddetinden doğan günlük hastalıklar türündendir. İşte soğuk suyun, içilerek ya da banyo yoluyla tedâvi ettiği humma budur. Humma kalbi alevlendiren, kalb ve atardamarlardaki kan aracılığıyla tüm vücûda yayılan, vücûttaki ısıyı yükselterek normal çalışmasını engelleyen tuhaf bir ısıdır. Bu ısı iki türlüdür; birincisi belirti olarak görülür. Ortaya çıkış nedeni bâzan şişme, bâzan hareket, bâzan güneş vurması, bâzan da şiddetli öfke ve benzerleridir. İkincisi ise, hastalık olarak görülür. Bunun da üç türü vardır; Harâretin bu türlüsü mutlaka vücûttaki önemli bir maddede oluşur, daha sonra tüm vücûdun ısısı yükselir. Hummanın başlangıç noktası ruh ise, "günlük humma" adını alır. Zîrâ bu tür humma genellikle bir günde geçer, en fazla üç gün sürer. Eğer bulaşması karışım yoluyla olursa "eşeysiz humma" adını alır. Bu tür hummada dört sınıfa ayrılır:

---

b) Ağızdan su vererek ki, Hummanın şiddetlendiği sırada hastanın organlarının vücuttaki hayati önem taşıyan görevlerini yerine getirmelerini sağlar. Aynı hadisi Nesei, İbn-i Maceh, Malik ve Ahmet de tahric etmişlerdir.

Safrayı artıran, melankoli yapan, insanın tabiatını ağırlaştıran, insanı saldırgan yapan kısımları vardır. Eğer hummanın başlangıcı, vücûdun asıl sert organlarında ise, "ince ağrı" adı verilir. Bu türlerin de ayrıldığı bir çok sınıflar vardır.

Bâzan vücut hummadan, ilacın sağlayamayacağı derecede büyük fayda görür. Çoğunlukla günlük humma ve kokuşma yapan humma, vücuttaki sert maddelerin olgunlaşmasına sebep olur ki, bu maddelerin bu hastalığı geçirmeden olgunlaşması mümkün değildir. Aynı zamanda ilaçların açıp giremediği kapıların açılmasına da sebep olur. Optalmi ya da Trahom denilen göz ağrısının çoğu türünü humma, süratli bir şekilde tedâvî etmektedir. Felç, yüz felçi, kramp ve sert artıklardan meydana gelen hastalıkların çoğu da hummadan fayda görürler.

Tabiplerin ileri gelenlerinden bâzıları bana: "Hastalıkların çoğunda biz, hummanın varlığıyla iyi olacağının müjdelenmesinden dolayı hastanın sevindiği gibi seviniriz" demişlerdir. Adı geçen hastalıklarda humma, bir çok yönden ilaçtan daha yararlıdır. Salgılardan ve bozuk maddelerden vücûda zararlı olanları olgunlaştırır. Olgunlaşan maddelere dışarıya çıkmaya hazır haldeyken rastlayan ilaç bunları dışarıya atarak hastanın iyileşmesine sebep olur(1). Bu durum bilindikten sonra hadîs-i şerifteki hummadan maksat, arazî humma türleri olabilir. Çünkü bu tür hummada, soğuk suya dalarak, soğuk ya da buzlu su dökünerek harâretin bir noktada sâbit tutulması mümkündür. Hummalı bir insan bu tedbirin yanında başka bir ilaca gerek duymaz. Bu ilaç, rûhu etkisinde bırakan soğukluktan ibârettir. Hastalığın iyileşmesi için sâdece soğukluğun hissedilmesi yeterlidir. Soğukluk her hangi bir maddenin çıkarılmasına, ya da olgunlaşmasını beklemeye ihtiyaç duyulmaksızın hastalığı dindirir ve alevini söndürür. Yine aynı hadisten maksat hummanın bütün türlerinin olması da mümkündür. Tabiblerin ileri gelenlerinden sayılan Yunanlı tabip Galinos, soğuk suyun hummaya iyi geldiğini itiraf etmiş ve "iyileşmenin yolu" adlı eserinde yer alan onuncu makâlesinde şöyle demiştir: "Yakışıklı ve güçlü genç bir insan, iç organlarında şişme yoksa, öfkelendiği ve sıtma nöbetinin son haddine vardığı zaman, soğuk suya veya soğuk suda yüzmeye son derece istekli olur ve mutlaka yararını da görür" der ve "Biz de tereddütsüz bunu emrederiz" cümlesini ekler.

---

(1) Müzminleşmiş eklem romatizmasında ya da sinir sistemindeki frengide olduğu gibi müzmin hastalıkların bir kısmı çoğunlukla humma nöbetleri sırasında yükselen ateş sayesinde iyi olurlar. bu nedenle tedavi metodu olarak, bu tür hastalıklarda lavman aracılığıyla vücuda belirli maddeler zerkedilerek humma nöbetleri oluşturulmaya çalışılır.

Râzî de büyük eseri "*Hâvî*"de: "Güç ve kuvvet yerinde, ateş son haddinde, olgunluk (salgı maddelerinde) açıkça görülüyor, karında şişme yok ve fıtık da mevcut değilse, hastanın soğuk su içmesi yararlıdır. Hasta gürbüz, zaman günün sıcak saatleri ve hastanın da dışardan (hâricen) soğuk su kullanma alışkanlığı varsa, soğuk su kullanmasına izin verilsin"der.

Peygamber efendimizin daha önce geçen hadîs-i şerîfteki: "*Humma cehennem sıcağındandır*" şeklindeki sözleri; Humma cehennem alevinin şiddetidir ve bu şiddetli ısının yayılmasıdır, anlamındadır. Peygamber efendimizin:

«*Öğle vaktindeki sıcağın şiddeti cehennemin kaynamasındandır*» sözü de, anlam bakımından yukarıdaki sözüne benzer. Bu hadîs-i şerîfin anlamı, iki şekilde açıklanmaktadır:

a) Yeryüzündeki bu sıcaklık, kulların cehennemi anlayabilmeleri ve ondan ibret almaları için cehennemden koparılmış bir parça ve örnektir. Cenâb-ı hak bâzı sebeplerden dolayı bu örneği insanların gözleri önüne sermiştir. Tıpkı rahatlık, ferah, sevinç ve zevkin, cennet nîmetlerinden birer örnek olup, Cenâb-ı hak tarafından bu dünyada ibret ve cennetin anlaşılmasına kolaylık getirsin diye açığa vurulmaları gibi ki, yine bâzı nedenlerden dolayı Cenâb-ı hak bunları da gözler önüne sermiştir.

b) Hadîs-i şerîfteki asıl hedef, benzetme yoluyla âhiret âleminin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Hummanın şiddeti ve alevi ile yer yüzündeki sıcaklık, cehennem sıcağının kükremesine benzetilmiş, bununla insanlar cehennem azâbının şiddeti hakkında uyarılmışlardır. Yer yüzündeki bu müthiş sıcaklık, cehennemin kaynamasına benzetilmiş, bununla cehenneme giren değil de, yakınından geçen kişinin bu sıcaklıktan ne derece etkileneceği anatılmak istenmiştir(1).

Hadîs-i Şerîfteki "Su"nun hangi su olduğu konusunda iki görüş vardır:

Birincisi: Bu su her türlü sudur, görüşüdür ki bize göre de doğru olan budur.

İkincisi ise; Bu su zemzem suyudur, görüşüdür. Bu görüşü savunanlar, Buhârî'nin sahîhinde Ebû Cemre Nasr İbn İmrân e'd-Dubaiy'den rivâyet ettiği şu hadîs-i şerîfi delil getiriyorlar.

«Ebû Cemre der ki: Mekke'de İbn-i Abbasla birlikte oturuyordum, hummaya yakalandım, İbn-i Abbas, zemzem suyuyla serinlememi söyledi. Bunun üzerine Resûlûllah sallallâhu aleyhi vesellem: "*Humma cehennem sıcağındandır, onu suyla serinletiniz*" ya da "*zemzem suyuyla serinletiniz*" buyurdu, dedi». Hadîsin râvîsi tereddüt etmiştir. Eğer kesin konuşsaydı, Mekkeliler için zemzem suyunu kullanmak emir olacaktı, çünkü onlar için bu kolaydır. Mekke dışındakiler de buldukları suyu kullanacaklardı. Hadisteki suyun "her hangi bir su" olduğu görüşünde olanlar, sudan maksat, "suyu sadaka olarak vermekmidir, yoksa kullanmakmıdır?" noktasında anlaşmazlığa düştüler. Bu şekilde beliren iki görüşten, "suyun kullanılmasından yana" olan görüş doğrudur. Öyle sanıyorum ki, suyun sadaka olarak verilmesini savunanlar, hummalıyken soğuk suyun kullanılmasının zor olacağını düşündüler, fakat hadîs-i şerîfi bütün yönleriyle anlayamadılar. Herşeye rağmen yine de görüşlerinin güzel bir yönü var, o da; Cezâların işlenen suçun cinsinden olacağıdır. Susayana, susuzluğun verdiği harâretin, soğuk suyla söndürüldüğü gibi, Cenâb-ı hak hummalının ateşini hummalıyla söndürür. Bu uygun bir karşılıktır. Ancak bu anlam, hadîs-i şerifin derinliğine incelenmesinden ve işâretinden anlaşılır. Hadiste geçen sudan maksat ise suyun kullanılmasıdır.

---

(1) Hadis-i Şerifteki 'Serinletiniz" sözü iki şekilde rivayet edilmiştir; Biri hemze-i kat'i ile ve hemzenin üstün harekesiyle: bu durumda kelime "ebrede'ş-şey'e" deyimindeki gibi dört harflidir ki, bir şeyi soğuttuğu zaman bu deyim kullanılır, bir şeyi ısıttığını anlamak için kullanılan "Eshamehü'ye benzer.
İkinci rivayet şekli ise, hemze-i vasıl ile ve hemzenin ötüresiyledir ki, bu deyim "Berede'ş-şey'e yebrüdü" şeklinde kullanılır. Bu şekliyle kelime hem daha açık hem de daha kullanışlıdır. Dörtlü şekli, ikinci rivayet sahiplerine göre aşağı seviyedeki insanların kullandıkları argo sözler gibidir.
Şair Hamasiy şöyle der: "Ciğerimde aşkın alevini hissettiğim zaman, kavmin çeşmesine yönelir serinlerim, beni bağışlayın ama ciğerimin dışını suyun soğukluğuyla serinlettim, fakat iç organlardaki ateşten kim koruyacak?..."

Ebû Nuaym ve diğerleri, Enes (Allah râzı olsun)'un merfu' olarak rivâyet ettiği hadislerden olan şu hadîsi zikrettiler:

«İçinizden biriniz hummaya yakalandığı zaman üç gece seher vakitlerinde üzerine soğuk su dökünsün»(1).

İbn-i Mâceh'in Sünen'inde de Ebû Hüreyre'den merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«Humma cehennemin körüğündendir (Şiddetindendir), *onu kendinizden soğuk suyla uzaklaştırınız»*(2).

Müsned'de ve diğerlerinde Hasen'in Semure'den merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden:

«Humma ateşten bir parçadır size olan etkisini soğuk suyla hafifletiniz.»(3) hadîsi yer almaktadır.

Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem hummaya yakalandığı zaman bir testi su ister, testiyi başından aşağı boşaltarak guslederdi. Sünen'de, Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği hadislerden olan şu hadis yer almaktadır;

---

(1) Ebu Nuaym "Hilyetü'l-Evliya" kitabının sahibidir. Hadis-i Şerifi Nesei ve Hakim de Sahih'lerinde tahric ettiler. Ziyae'l-Makdesi de "E'l-Muhtara" isimli kitabında bu hadisi tahric etmiş olup. Makdesi'nin şartı, Hakim'in Sahih'indeki şartından daha iyidir. Ebu Ya'la ile Taberani de "Evsat"da bu hadisi tahric etmişlerdir, hadisin ravileri güvenilir insanlardır.

(2) Bu hadisi İbn-i Maceh'in dışında kütüb-i sitte sahipleri tahric etmemişlerdir. Aynı zamanda Malik, Ahmed, Darimi ve Hakim de tahric etmemişlerdir. Ancak İbn-i Maceh'in şarihi Sindi'nin nakdine göre hadis sahih, ravileri de güvenilir insanlardır.

(3) Aynı hadisi Hakim Sahih'inde, Taberani ise Evsat'ında tahric etmiştir.

Ebû Hüreyre (Allah râzı olsun) şöyle anlatıyor:

«Peygamber efendimizin huzurunda hummadan söz edildi. Adamın biri hummayı duyunca onunla ilgili kötü bir söz söyledi. Bunun üzerine Resûlüllah: "*Humma hakkında kötü söz söylemeyiniz, zîrâ humma ateşin demirin pasını giderdiği gibi günahları giderir*"(1) buyurdu».

Hummayı, faydasız besinlerden perhiz, faydalı besin ve ilaçlara eğilim izlediğine göre; bu tür davranışta vücûdun temizlenmesine, artık maddelerin ve pisliklerin atılmasına, vücûdun lüzumsuz maddelerinden temizlenmesine yardım vardır. Vücutta humma, pisliklerinden arınmasında ve cevherinin saflaştırılmasında ateşin demir üzerinde oynadığı rolü oynar. Humma demir cevherini saflaştıran ateş körüğüne en çok benzeyen şeylerden biri durumundadır. Beden doktorları tarafından bilinen yönü ancak bu kadardır. Fakat hummanın, kalbi kir ve pasından temizlediği ve pisliklerini söküp attığı husûsu ise gönül doktorlarının bildiği bir yöndür. Bu husûsu kendilerine peygamberlerinin haber verdiği şekilde kabul ederler, ancak kalb hastası, iyi olmaktan ümîdini kesmiş durumdaysa böyle bir hastada bu ilaç yararlı olamaz.

İnsanın kalbini mânevî pisliklerden temizleyen humma hakkında kötü söylemek haksızlık ve düşmanlıktır. Bir keresinde -Hummalı bulunduğum bir sırada- hummaya söğen bâzı şâirlerin sözlerini hatırladım. Şâirlerden biri şöyle diyordu:

«Günahları döken (humma) ziyâret etti ve vedâ etti,

Ziyaretciyi ve vedâ edeni (humma'yı) Allah kahretsin,

Göçe hazırlandığı sırada (humma) "ne istersin" diye sordu,

Ben de ona "dönmemeni" dedim».

---

(1) Müslim de Cabir'den benzeri birhadisi tahric etmiştir.

Ben derim ki; Peygamber efendimizin, hakkında kötü söylemeyi yasakladığı şeye söveni Allah kahretsin. Öyle diyeceğine:

«Günahları yok eden, günahları dökmek için ziyâret etti,

Ziyâretçi de (humma), ziyâret ettiği de birbirini hoş karşıladılar.

Ziyâretçi gitmeye hazırlandığı sırada "ne istersin" dedi.

Ben de "yayılmamanı isterim dedim"» deseydi hem daha iyi olurdu, hem de mutlaka yine giderdi, nitekim benden böyle davrandığım için süratle ayrıldı.

Sıhhat derecesini bilmediğim bir hadîs-i şerîfte Peygamber efendimizin şöyle buyurdukları rivâyet edilir:

«*Bir gün için humma'ya katlanmak bir yıllık günâhın dökülmesini sağlar*». Bu hadîs-i şerîfin anlamı iki şekilde yorumlanır:

1. Humma, vücuttaki tüm organ ve eklemlere sirâyet eder, vücuttaki eklem sayısı üçyüz altmış olduğundan, her eklem ağrısı bir günlük günâhın dökülmesine neden olur.

2. Humma vücûdu, tamamen yokolması bir yıl sürecek şekilde etkiler. Nitekim Peygamber efendimiz de:

«*İçki içenin kırk gün namazı kabul edilmez*» buyurmuşlardır. Bu hadîsi şerîften, içkinin izinin insanın mîdesinde, damar ve organlarında kırk gün kaldığı anlaşılır. Yine de Allah, herşeyi daha iyi bilendir.

Ebû Hüreyre der ki:

«Bana humma'dan daha çok sevdiğim bir hastalık isâbet etmemiştir, zîrâ humma tüm organlarıma sirâyet eder, Cenâb-ı hak da her organın sevâbını ayrı ayrı bağışlar».

Tirmizî de Câmî'inde, Râfi İbn-i Hadîc'in merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden olan şu hadîsi zikreder:

«*Sizden birinize humma isâbet ettiği zaman -şüphesiz humma cehennem ateşinin bir parçasıdır- onu soğuk suyla söndürsün, akar* *bir nehre yönelsin, şafağın sökmesiyle güneşin doğması arasında suyun aktığı yöne dönerek, -"Allahın adıyla, Allahım!... kuluna şifâ ver, Peygamberini doğrula "diye dua etsin. Günde üç kez olmak üzere üç gün* (ara vermeden) *suya dalsın, eğer iyileşirse çok iyi, eğer iyileşmezse beş gün, yine iyileşmezse yedi gün suya dalmaya devam etsin Allah'ın izniyle yedi günü geçmeden iyi olacaktır»*(1).

Ben de derim ki: "Suya dalış, yazın sıcak bölgelerde yukardaki şartlara uygun olarak yapıldığı takdirde fayda sağlar, şafağın sökmesiyle güneşin doğuşu arasındaki vakitte su, olabildiğince soğuktur, çünkü bu sırada güneşin etkisinden uzaktır, vücut da dinlenmiştir, zîrâ uyku, sükûnet ve havanın serinliğiyle desteklenmektedir. Soğuk sudan ibâret olan ilacın gücüyle moral ve beden gücü, arazî olan ya da gün aşırı ziyâret eden sırf sıtmaya karşı birleşirler. Sırf sıtma demekten gâyem, beraberinde kötü bir hastalık, şişme ve bozuk maddeler yoksa, moral ve ilaç gücünün birleşmesi sonucu Allah'ın izniyle sıtmanın ateşi söner. Özellikle hadîs-i şerifte geçen yaz günlerinde faydalıdır. Çünki yaz günleri, şiddetli hastalıkların yaptığı krizlerin meydana geldiği günlerdir. Zîrâ sıcak bölge sâkinlerinin salgıları ince ve faydalı ilaçlara karşı tepkileri süratli olduğundan sonuca daha kolay ulaşılır.

---

(1) Yanılarak Rafi İbn Hadic'e nisbet edilen bu nass, Tirmizi'nin Sevban'dan rivayet ettiği hadisin nassıdır. Ukbe, bu hadisin ravisinin, hadisin senedindeki Sevban'ı bilmediğinden dolayı "Garib" olduğunu söylemiştir. Ahmet bu hadisi bilinmeyen kişi olan ve kendisi Şamlı olup adına Said denilen bir adamdan tahriç etmiştir. Rafi İbn Hadic'den rivayet olunan hadis ise başka bir nass'dır. O da: *"Humma cehennem sıcağındandır, onu suyla serinletiniz."* şeklindedir. Bu hadis-i şerifi Buhari, Müslim ve Tirmizi tahriç ve tashih etmişler, Nesei, İbn-i Maceh, Darimi ve Ahmet de buna katılmışlardır.

RESÛLÜLLÂHIN İSHAL TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Buhârî ve Müslim'in sahîhlerinde Ebu'l-Mütevekkil'in, Ebû Saîde'l-Hudrî'den rivâyet ettiği hadîslerden şu hadis yer alır;

«Peygamber efendimize bir adam gelerek: -Kardeşimin karnı ağrıyor, bir rivâyete göre de: -Kardeşim ishal oldu, der. Bunun üzerine Peygamber efendimiz de: -"*Bal şerbeti içir*" buyurmuştur. Adam ikinci ve üçüncü defa gelip hastalığın geçmediğini söyleyince Peygamber efendimiz yine: -"*Bal şerbeti içiriniz*" demişti. Tekrar gelerek: -"İçirdim fakat ishali ve ağrısı geçmedi" deyince Peygamber aleyhissalâtü vesselam: -"*Allah, sözünde doğrudur, fakat kardeşinin karnı yalancıdır*"(1) buyurdu». Müslimin Sahîh'inde bu hadis: -"Kardeşimin hazmı bozuldu, mîdesi hastalandı" şekliyle yer alır.

Balın bir çok faydaları vardır;

◆ Barsaklardaki, damarlardaki ve diğer iç organlardaki pislikleri temizler.

---

(1) Bu hadisi, Ahmet İbn Hanbel, Tirmizi ve Nesei'den tahric etmişlerdir. Peygamber efendimizin: "Allah sözünde doğrudur" buyurması, Cenab-ı Hakkın şu ayetine işarettir: "*O'nların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar. Onda insanlar için bir şifa vardır.*" Nahl: 16/69.

◆ Yemesi ve háricen sürülmesi, vücut salgılarını düzenler. İhtiyarlara ve balgamlılara faydalıdır.

◆ Soğuk algınlığını önler. Besleyici, tabiatı yumuşatıcı, içine atılan maddelerin özelliğini koruyucudur.

◆ Hoşa gitmeyen ilaçların özelliklerini değiştirerek hoşa gider hâle getirir.

◆ Göğsü ve ciğerleri temizler, idrarı artırır, balgamın doğurduğu öksürüğe iyi gelir.

◆ Gül yağıyla birlikte sıcak sıcak içildiği zaman, uyku sersemliğini ve içilen afyonun verdiği uyuşukluğu giderir.

◆ Eğer suyla karıştırılmış olarak yalnız başına içilirse, kuduz köpek ısırmasına ve mantar zehirlemesine karşı faydalı olur.

◆ İçine taze et konulduğunda, etin tazeliğini üç ay süreyle korur. Aynı şekilde içine Acur, Hıyar, Kabak ve Patlıcan atıldığında bu sebzelerin tazeliğini koruduğu gibi, bir çok meyvenin tazeliğini de altı ay süreyle korumaktadır.

◆ Ölünün cesedini de bir süre bozulmadan muhâfaza eder. (Mumya malzemelerindendir.) Bu özelliklerinden dolayı bal'a "Güvenilir koruyucu" adı verilir.

◆ Bitlenmiş bir insanın bedenine ve saçına sürüldüğü zaman bitini ve bit yumurtalarını öldürür. Saçları uzatır, güzelleştirir ve yumuşatır.

◆ Eğer bal, gözlere sürme gibi sürülürse gözlerin kararmasını giderir.

◆ Eğer bal ile diş fırçalanırsa dişleri beyazlatır, pasını giderir, dişlerin ve diş minesinin sağlığını korur, damarların ağızlarını açar ve (kadınların) âdet kanını getirir.

◆ Sabahleyin aç karnına balın yalanması, balgamı giderir, mîdenin iç yüzündeki saçakları oluşturan lifleri yıkar, mîdedeki artıkları dışarı atar, sıcaklığını normal derecede tutar, tıkanıklıklarını açar. Bu faaliyetleri ciğer, böbrekler ve mesânede de aynen yapar.

◆ Bal ciğerdeki tıkanmalara ve dalaktaki hastalıklara tüm tatlıların içinde en az zararı dokunanıdır. Bütün bunlarla beraber, kötülüğünden emin olunan, zararı az olan, safralılara rastlanırsa zararlı olan bir besin maddesidir.

Safralılara olan zararı, sirke ve benzeri maddelerle giderildiği takdirde onlar için son derece faydalı bir hâle gelir. Bal, besinlerle birlikte besindir, ilaçlarla birlikte ilaçtır, meşrûbatla birlikte meşrûbattır, tatlılarla birlikte tatlıdır, kaymakla birlikte kaymaktır, rahatlatıcı besinlerle birlikte alındığında bir rahatlatıcıdır. Bu açıdan düşünülürse bizim için, baldan daha üstün, balın benzeri ve bala yakın değerde bir besin maddesi yaratılmamış olduğu anlaşılır. Eski âlimler sâdece bal'a güvenir, tedâvîde ondan yararlanırlardı. Eski âlimlerin eserlerinde şekerin adı geçmez ve onu bilmezler, zîrâ şeker, zamanımızın bir olayı, yakında ortaya çıkan bir besin maddesidir.

Peygamber efendemiz, balı aç karnına suyla birlikte içerlerdi, bunu yapmalarında koruyucu hekimlik açısından ancak zekî ve erdemli bir insanın anlayabileceği açık bir sır vardır ki, biz bu sırrı inşâllah "Peygamber efendimizin koruyucu hekimlikteki rehberliği" konusunda anlatacağız.

İbn-i Mâceh'in Sünen'inde Ebû Hüreyre'nin merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden:

«*Bir kimse her ayın üç günü seher vakitlerinde bal yalarsa o kimseye belânın büyüğü isâbet etmez*»(1) hadîs-i şerîfi yer alır. Başka bir hadis-i şerifte: «*İki şifaya iyi sarılınız; Bunlar da bal ve Kur'an'dır.*»(2) buyrulmuş, böylece beşeri tıpla ilâhî tıp, beden tedâvîsiyle ruh tedâvîsi, yerden elde edilen ilaçla gökten gelen şifâ birleşmiştir.

---

(1) Bu hadis-i şerifin raviler zincirinde Zübeyr İbn Said vardır. O da terkedilmiştir. Bununla birlikte senet kesikliğe uğramıştır. Buhari "Bu hadisi Ebu Hüreyre'den işitme yoluyla nakleden birisini tanımıyoruz" demiştir.

(2) İbn-i Maceh, Hakim Sahih'inde.

Bu durum anlaşıldığına göre, Peygamber efendimizin bal hakkındaki anlattıklarını açıklamaya geçebiliriz. Bahsettiğimiz olayda adamın karın ağrısı, fazla yemekten doğan hazımsızlıktandı, Peygamber efendimiz, mîde ve barsakların kıyı ve köşelerinde birikmiş olan fazlalıkları dışarıya atması için bal içmesini emretmiştir, zîrâ bal mîdeyi temizler ve fazlalıkları dışarı atar. Mîdeye, yapışkanlıklarından ve kayganlıklarından dolayı besinlerin yerleşmelerini önleyen yapışkan ve kaygan maddeler sıvanmıştı, mîdenin cidarlarında liflerin uçlarının oluşturduğu saçaklar vardır, bu saçaklara yapışkan ve kaygan maddeler takılıp kaldıklarında, mîdeyi ve içindeki besin maddelerini bozarlar. Bu durumda mîdeyi tedâvî etmek, mîdeyi bu maddelerden temizlemekle mümkündür. Bal, temizleyiciliği yanında bu hastalığın en iyi ilaçlarındandır. Özellikle sıcak suyla karıştırıldığı zaman.

Peygamber efendimizin, bal içmesini tekrar istemesinde açıkça tıbbî yönden bir anlam vardır. Burada anlatılmak istenen şey, ilacın miktar ve dozunun, hastalığa uygun olması gerektiğidir. Eğer ilaç az gelirse hastalığı tamamen gideremez. Eğer fazla gelirse vücûdun direncini zayıflatarak başka bir hastalığa yol açar. Peygamber efendimiz, bal içirmesini emrettiğinde adam hastalığın direncine kâfi gelecek derecede içirmemişti. Bu nedenle de hastalık iyi olmamıştı. Peygamber efendimize hastanın iyi olmadığını haber verdiğinde içilen miktarın yeterli olmadığını anladı, hastalığın inadettiği kendisine iletildiğinde o da tekrarda ısrar etti, böylece içilen ilaç miktarının hastalığın direncine denk olmasını sağladı. Hastalığın gerektirdiği kadar içilince Allah'ın izniyle hastalık iyi oldu. İlaçların miktar ve dozlarını, hastalığın ve hastanın gücüne göre ayarlamak, tıb kurallarının en büyüklerindendir.

Peygamberimizin: -"*Allah doğrudur, kardeşinin karnı yalancıdır*" sözünde bal şerbetinin faydasının gerçek olduğuna işâret vardır. Hastalığın geçmemesi, doğrudan doğruya ilacın kusûru değildir. Ancak içindeki bozuk maddelerin çokluğu nedeniyle mîdenin ilacı kabul etmemesi de buna neden olmuştur. Buna bağlı olarak Peygamber efendiniz de ilacın tekrar tekrar kullanılmasında ısrar etmiştir. Peygamberin tıbbı tabiplerinki gibi değildir. Zîrâ Peygamber efendimizin tıbbı, kesin ve yakînen bilinen, ilâhî bir tıbtır. Vahiyden, nübüvvet nûrundan ve aklın olgunluğundan kaynaklanır. Diğerlerinin tıbbı ise çoğu tahmin, zanlar ve deneylerden ibârettir. Peygamber efendimizin tıbbından, çoğu hastaların fayda görmedikleri inkâr edilemez, zîrâ ondan sâdece, fayda vereceğini kabul eden, şifâsına inanan, îman ve iza'nla tam olarak bu düşünceyi benimseyen kimseler fayda görebilirler. Nebevî tıb, gönüllere şifâ veren Kur'ân'ın tâ kendisidir!... Eğer böyle olduğuna tam olarak inanılmazsa Kur'ân-ı kerîmle gönüllerin dertlerinden kurtulmaları gerçekleşmez. Bilakis, münâfıkların murdarlıkları ve nifak hastalıkları artar.

Nebevî tıbtan bedenlere âit olanı nerede uygulanır? gerçekleşir ve etki eder.

Kur'ân-ı kerîmin şifâsının, sâdece temiz ruhlara ve diri kalplere uygun olduğu gibi, Peygamberin tıbbı da sâdece temiz bedenlere uygundur. İnsanların nebevî tıptan yüz çevirmeleri faydalı bir şifâ'dan Kur'ân-ı kerîmin şifâsını istemekten yüz çevirmeleri gibidir. Kusur sâdece ilaçta değil, ancak yaratılışın pisliği, ilacın gideceği yerin bozukluğu ve ilacı kabul etmeyişindendir. Başarıya ulaştıran sâdece Allah'tır.

«*Onların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet çıkar, onda insanlar için bir şifâ vardır*»(1) âyet-i kerîmesindeki "fîhi" zamîrinin "bal"a mı, yoksa "Kur'ân"a mı âit olduğu konusunda insanlar (görüş belirten bilginler) görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bu konuda başlıca iki görüş vardır; Bunlardan doğru olanı, zamîrin "bal"a âit olduğu tezini savunan görüştür. Bu görüşe sâhip olanlar; İbn-i Mesûd, İbn-i Abbas, Hasan, Katâde ve çoğu insanlardır. Âyette konu edilen şey "bal"dır. Âyet-i kerîme baldaki bu özelliği anlatmak için gönderilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm ise âyette geçmemektedir. Yukarıda geçen sahîh hadisteki "Allah doğrudur" sözü âdeta bu konuyu açıklığa kavuşturmaktadır. İşin aslını Cenâb-ı hak daha iyi bilir.

---

(1) Nahl: 16/69

RESÛLÜLLÂHIN VEBA'NIN TEDÂVÎSİNDE VE VEBADAN KORUNMA YOLLARI HAKKINDAKİ REHBERLİĞİ

Buhârî ve Müslimin Sahîh'lerinde Âmir İbn Sa'd İbn Vakkas babasından, Üsâme İbn Zeyd'e Peygamberden vebâ hakkında ne duyduğunu sordu, Üsâme de Rasûllüllah Sallallâhu aleyhi vesellem'in vebâ ile ilgili olarak şöyle dediğini duyduğunu söyledi:

«*Vebâ yahûdilerden bir topluluğa ve sizden öncekilere gönderilen bir azâbtır. Bir yerde vebâ olduğunu işitirseniz oraya girmeyiniz. Bulunduğunuz bölgede bu hastalık vukû bulursa hastalıktan kaçmak için o bölgeden çıkmayınız*»(1). Yine Sahihayn'da Hafsa bint-i Sîrîn'den şöyle dediği rivâyet edilir; Enes İbn-i Mâlik, Rasûlüllahın Sallallâhu aleyhi vesellem'in şöyle buyurduğunu nakleder:

«*Vebâ, tüm müslümanlar için şehitliktir*»(2).

Tâûn; sözlükte bir vebâ türüdür. Bunu söyleyen "Sıhah"(3) sâhibidir.

---

(1) Bugüne kadar vebadan korunmak için izlenen yol budur. Bir yerleşim merkezinde bu hastalık meydana çıkarsa yerleşim merkezinin çevresinde doktor ve yardımcılarının dışında herhangi bir insanın oraya girip çıkmasını önleyecek bir kordon oluşturulur. Böylece hastalığın yayılmasına engel olunur ve hastanın olduğu yerde kalması sağlanır. Bu şekilde hastaların gözetim altında kalması ve tedavi edilmeleri kolaylaşır. Hadis-i şerifi Şeyhayn da İbrahim İbn. Sa'd'dan, o da babasından, o da Üsame'den zinciriyle rivayet etmişlerdir. Yine aynı hadisi; Malik, Nesei, Ahmed ve Muhammed İbn. Hasen Muvatta'ında tahric etmişlerdir.

(2) Bu hadis-i şerifi Ahmed de Müsned'inde ihrac etmiştir.

(3) Cevherî'ye, 28 bölüm üzerine hazırladığı "Kamusu" adlı eserinden dolayı "Sahibü's-Sıhah" denir.

Tıb âlimlerine göre tâûn; Helâk eden ve öldürücü bir deri şişliğidir. Bu şişlikle birlikte acı veren şiddetli bir ateş görülür, atar son hadde ulaşır ve şişliğin çevresinde çoğunlukla siyahlık, yeşillik ya da solukluk oluşur. En sonunda süratle uyuza yol açar. Tâun, çoğunlukla üç yerde ortaya çıkar, koltuk altında, kulak arkasında ve burun dibinde, kaba etlerde(1).

Âişe Allah razı olsun'dan nakledildiğine göre:

«Âişe vâlidemiz Peygamber efendimize ta'n'ı biliyoruz ama tâûn nedir? diye sorduklarında Rasûlüllah: -"*Deve bezesi gibi bir bezedir ki karın bölgesinde ve koltuk altında çıkar*"(2) diye cevapladılar».

Tabibler derler ki: "Kaba etlerde ve kasıklarda, kulak arkasında ve burun dibinde sivilce veya çıban çıkar da fâsit ve zehirleyici cinsten olursa "*Vebâ*" adı verilir. Bu bezenin böyle oluş nedeni, kokuşmaya ve mahvetmeye meyilli olan pis kandır. Bu kan zehirleyici bir hüviyete dönüşür, organı mahveder, çevresini değişime uğratır, çoğu kez kan ve sarı su hâlinde dışarıya sızar, bu durum kalbin kötü bir şekil almasına yol açar, en sonunda da hastada kusma, kalb çarpıntısı ve baygınlık gözlenir. Vebâ adı, her ne kadar kalbin kötü bir durum almasına yol açan, hattâ bu nedenle öldürücü bile olabilen tüm şişlikler için kullanılırsa da bezeye müsâit olan etlerde meydana gelen şişliklere mahsus bir isimdir. Çünkü bu pis kanın toplanarak beze yapmasını ancak yapısında zayıflık olan organlar kabul ederler. Sivilce ve çıbanların en kötüsü vücûdun en yüksek organlarına yakınlıkları nedeniyle koltuk altı ve kulak arkasında çıkanlarıdır. En hafifleri de kırmızı ve sarı olanlarıdır. Siyaha yakın olanlarından ise kimse kurtulamaz. Salgında ve uygun bölgelerde tâûn çok olduğu için, vebâ adı kullanılmıştır. İlk arapça sözlük olan "*Kitâbü'l-Ayn*"ın yazarı Halil İbn

---

(1) Veba'nın bulaşması, mikrop taşıyan pirelerin, kaynağından mikropları yüklenerek insanların kol ve bacaklarını, el ve yüzlerini ısırmasıyla olur. İnsanın bu bölgelerinde ısırıklar görüldüğünde boyundaki toplar damarlarda, koltuk altında veya boyun kökünde çıbanlı veba olduğu anlaşılır.

(2) Bu hadisi Ahmet ve Tabarani Evsatta, Ebu Nuaym ise Fevaid-i Ebu Bekr İbn Hallad'da, İbn-i Huzeymede Hasen bir senetle ihraç etmişlerdir.

Ahmet el-Ezdî'nin dediği gibi vebâ denince tâûn anlaşılır. Tâûn'un tüm salgın hastalıkları kapsadığını söyleyenler de olmuştur. Gerçekte vebâ ve Tâûn, arasında genel özel mutlak ilişki vardır. Her tâûn vebâdır, fakat önermeyi ters çevirerek her vebâ Tâûndur diyemeyiz. Çünkü her veba tâûn değildir. Yaygın hastalıklarda vebâ tâûn'dan daha genel anlamda kullanılır, tâûn onlardan biridir. Tâûn'lar deyiminden de, daha önce bahsedilen vücut bölgelerinde çıkan çıbanlar,yaralar ve pis şişlikler anlaşılır. Bana göre yaralar, şişlikler ve çıbanlar tâûn'un kendisi değil, ancak onun eserleridir. Fakat doktorlar tâûndan sadece gözle görülen eserlerini anlarlar ve bu eserleri tâûn'un kendisi olarak kabul ederler.

Tâûn kelimesinin üç anlamı vardır:

1. Tâûn'un gözle görülen eseri; doktorların bahsettikleri tâûn budur.

2. Tâûn'dan dolayı ölümdür. Sahih hadisteki: "Tâûn, tüm müslümanlar icin şehitliktir" sözünden maksat budur.

3. Bu hastalığa yol açan etken faktördür(1).

Sahih bir hadiste:

«*Tâûn, israil oğullarına gönderilen azâbın kalıntısıdır*» denildiği gibi: «*Tâûn cinlerin dürtmesidir*»(2) ve: «*Tâûn bir peygamberin çağrısıdır*»(3) şeklinde açıklamada bulunan rivâyetler de vardır.

Yukarıdaki hadislerde geçen hastalık sebeplerini, anlayabilmeleri için tabiblerin ellerinde bir delil olmadığı gibi, bu sebepleri ortadan kaldıracak bir çâreye de sâhip değillerdir. Halbuki peygamberler bilinmeyen şeyleri bildirirler. Hekimlerin vebâ ile ilgili olarak anlayabildikleri şeyler vebânın ruhlar aracılığıyla tâûn ve belirtisinin oluşmasına bir engel teşkil etmez. Zîrâ ruhların insan tabiatında, hastalığında ve helâkinde olan etkileri, ruhlar ve fâaliyetleri, vücûtların ve yapılarının ruhlara karşı tepkileri konusu en bilgisiz insanların bile inkâr etmedikleri bir gerçektir. Cenâb-ı hak bu ruhlara, vebâ'ya yakalandığı ve havanın bozulduğu esnada insan vücutlarını kullanma ve onlarda faaliyet imkânı veriyor. Tıpkı insana kötü bir görünüm kazandıran pis maddelerin çoğaldığı sırada insanı yönlendirme imkânı verdiği gibi. Özellikle kanın kaynadığı, siyah salgının ortaya çıktığı ve menînin harekete geçtiği sırada şeytânî ruhlar bu insanın vücûdunda, başkasında yapamadıkları faaliyetleri yapma imkânı bulurlar. Zikir, duâ, tazarru, yalvarma, sadaka ve Kur'ân-ı kerîm okuma gibi daha etkili davranışlarla bu ruhlar kovuluncaya kadar insan vücûdunda faaliyetlerine devam ederler.

---

(1) "Yersin basili" denilen ve hasta farelerin pireleri ile insana geçen bir mikroptur. (Çeviren).

(2) Bu hadisi Taberani Evsat'ta, Ebu Nuaym Fevaid-i Ebi Bekir ibn Hallad'da Aişe (Allah Razı olsun)'dan. Ahmet, Ebu Musa'dan, adamları güvenilir bir isnatla, Taberani'de yine tekrar Ebu Musa'dan tahric etmişlerdir.

(3) Buhari ve Müslim'de "Taun israil oğullarına gönderilen bir azabtır" şeklinde yer alan hadisin anlamı ümid ederim ki "İsrail oğullarının peygamberlerinden birinin davetidir."

Bu gibi davranışlarda bulunan insan, bu davranışlarıyla melekî ruhların inerek, şeytânî ruhları helâk etmelerini, onların kötülüklerine engel olmalarını ve etkilerini yok etmelerini istemiş olmaktadır. Biz - ve başkaları- sayısını Allahın bildiği kadar deneyimde bulunduk ve gördük ki temiz ruhların inmelerini ve insana yaklaşmalarını sağlamanın insan moralinin güçlenmesinde ve bayağı maddelerin yok edilmesinde çok büyük etkileri vardır. Bu etki kötü ruhların insan vücûduna yerleşmelerinden önce söz konusudur. Böylece kötü ruhların kökü kazınmış olur. Allahın muvaffak kıldığı insan, kötü ruhların etkilerini hissettiği anda onları kovacak ve etkilerini giderecek olan temiz ruhları çağırmaya vesîle olan, sadaka, Kur'ân okuma vb. davranışlara teşebbüs eder. Bu davranış onun için en faydalı ilaçlardandır. Ancak Cenâb-ı hak, kazâ ve kaderini gerçekleştirmek istediği zaman kulun kalbini, tedbirleri bilmekten, düşünmekten ve onları yapmak istemekten gâfil kılar da bu tedbirleri düşünemez ve yerine getiremez, sonunda Allahın önceden kararlaştırdığı şeyler zamanında gerçekleşir.

Bu konudaki geniş açıklamayı inşâallah nebevî afsun, nüsha, zikir, duâlar ve hayır işleri ile tedâvîden bahsederken yapacağız. Aynı şekilde nebevî tıbba nazaran tabiblerin tıbbının,bilgisiz ve güçsüz insanların tıbbî bilgilerinin doktorların tıbbî bilgilerine göre önemsiz olduğu gibi önemsizliğini açıklayacağız.

Bu gerçeği tabiblerin güvenilir olanları ve ileri gelenleri de îtiraf ederler. Yine ilerde insan tabiatanın ruhlara karşı şiddetli tepki gösterdiğini, nüsha, afsun ve duâların gücünün, ilaçların gücünden üstün olduğunu, hattâ öldürücü zehirlerin bile etkilerini yok ettiğini açıklayacağız. Havanın bozukluğu, tâûn'u meydana getiren sebeplerin bir parçasıdır. Havanın özelliğinin vebâ'nın ortaya çıkmasını gerektiren şekilde bozulması, çürüme, kokuşma ve zehirli gazlardan her hangi birinin senenin her hangi bir vaktinde havaya üstün gelmesi nedeniyle havanın özünün kötü bir şekil alması sonucu doğar. Havadaki bozukluk, çoğunlukla yaz sonlarında ve sonbaharda ortaya çıkar. Zîrâ yaz mevsiminde salgıların meydana getirdiği artıkların aşırı derecede toplanması ve mevsim sonunda dağılmaması bu duruma yol açar. Sonbaharda havanın serinlemesi bataklıkların buharlaşması, yazın çözülen artıkların, kümelenip, ısınıp kokuşmaları, havanın bozulmasına ve bu pis havanın doğurduğu hastalıkların ortaya çıkmasına neden olur. Bu hastalıklar, özellikle hastalığa müsâit, şişman, az hareket eden, aşırı salgıda bulunan bir vücûda rastladıklarında sürekli onu yıpratırlar.

Hastalık konusunda mevsimlerin en sağlıklısı ilk bahardır. Ünlü Yunan hekimi Hipokrates şöyle der: -"Hastalıkların en şiddetlisi ve en öldürücüsü son bahardadır. İlk bahar ise vakitlerin en sağlıklı ve ölümlerin en az olduğu mevsimdir. Eczacılar ve ölü techizatçılarında, ilk bahar ve yaz aylarında, son baharda vermek üzere borçlanmak ve borç para almak adeti vardır. Sonbahar onlar için ilkbahardır. Sonbaharı dört gözle bekler ve geldiğinde son derece sevinirler".

Bir hadîs-i şerîfte:

«Yıldız doğduğunda tüm bölgelerden âfet kalkar» denildiği rivâyet edilir. Yıldız doğmasından maksat; Süreyyâ'nın doğmasıdır. Ya da ilk baharda bitkilerin yeniden canlanmasıdır, şeklinde yorumla-

nır. *«Bitkiler ve ağaçlar o'na secde ederler»*(1) âyetindeki yıldız da bitkiyle tefsir edilmiştir. Yıldızın doğuşunun tamamlanması ve sona ermesi ilk baharda gerçekleşir. Bu mevsim âfetlerin kalktığı mevsimdir. Süreyyâ'ya gelince şafakla birlikte onun doğuşuyla ve batışıyla hastalıklar artar. Temîmî "*Maddetü'l-Bekâ*" adlı eserinde şöyle der: "Yılın en şiddetli bozulduğu zamanlar, bedenlere en büyük belânın geldiği vakitler iki tanedir: Birisi şafak vakti Süreyyâ'nın ufukta kaybolduğu vakit, diğeri aynı yerlerden birinden güneşin doğuşundan önce, doğudan Süreyyâ'nın belirdiği vakittir. Bu vakit ilkbaharın kesişim ve sona eriş vaktidir. Ancak Süreyyâ'nın doğuş zamanındaki bozulma, batış vaktindeki bozulmadan daha az zararlıdır".

Ebû Muhammed İbn Kuteybe der ki: -"Süreyyâ'nın doğuşu insanlara mutlaka bir felâket getirmiştir. Ancak batışı, doğuşundan daha çok âfet getirir denilir". Yukarıdaki hadîs'in üçüncü bir yorumu daha vardır ve en kuvvetlisi de bu yorum olabilir. Buna göre, yıldızdan maksat Süreyyâ, âfetten maksat da ilk baharın başlarında ve kış mevsiminde meyvelere ve ekinlere gelen âfettir. Adı geçen vakitte Süreyyâ'nın doğuşuyla âfete karşı güven hâsıl olur. Bu nedenle Peygamber efendimiz, sağlamlığı açıklığa kavuşmadan önce meyve alım satımını yasaklamıştır. Yasağın konulmasından maksat, Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in vebâ hastalığı ortaya çıktığında nasıl hareket edileceği konusunda yol göstermesidir. Peygamber efendimiz ümmetine, vebâ'nın bulunduğu yere girmeyi ve oradan dışarı çıkmayı yasaklamakla, bu hastalıktan tam olarak kaçınmak gerektiğini vurgulamıştır. Zîrâ vebâ'nın bulunduğu yere girmekle, insan belânın üstüne gitmiş, hastalığın hüküm sürdüğü bölgeye birden dalmış ve nefsine uymuş olur. Bu davranış hem dîne, hem de akla aykırıdır. Aksine insanın, hastalığın bulunduğu yere girmekten çekinmesi, Allah'ın gösterdiği yollardan biri olan perhiz kabîlindendir. Perhiz ise, insanı rahatsız eden yer ve havadan uzak durmaktır.

---

(1) Rahman: 55/6.

Peygamber efendimizin hastalığın bulunduğu bölgeden çıkmayı yasaklamasının iki anlamı vardır:

Birisi; Müslümanları, Allah'a güvenmeye o'nu vekil edinmeye, hükümlerine sabır göstermeye ve hoş karşılamaya teşvik anlamı taşıması.

Diğeri ise; Tıp otoritelerinin söyledikleri anlamdır. Buna göre vebâ'dan korunan herkesin bedenindeki fazla salgıları atması, gıdâyı azaltması, her yönden vücûdu hafifleten tedbirlere baş vurması gerekir. Ancak spor ve banyo bu tedbirlerin dışında kalmalıdır. Bu ikisinden mutlaka uzak durulmalıdır. Çünkü beden, kendisinde gözlenmiş bayağı fazlalıklardan hiç bir zaman boş değildir, bunlar mutlaka her zaman vücûtta bulunurlar,spor ve banyo ise bu kötü salgıları vücûda yayar ve mîde özsuyunun mayalandırdığı besin maddelerine karıştırırlar, bu olay da çok tehlikeli hastalıklara yol açar. Bu nedenle vebâ salgını sırasında vücut salgılarını yatıştırmak için mutlaka sâkin ve rahat olmak gerekir. Vebâ'nın bulunduğu yerden ise şiddetli hareket etmeyerek çıkmak ve yolculuk yapmak mümkün değildir. Bu da hasta için son derece zararlıdır. İleri gelen hekimlerin ve son zaman bilginlerinin görüşleri budur. Böylece Peygamber efendimizin sözündeki tıbbî anlam kalb ve beden tedâvîsi ve bunların sağlıklarını korumayla ilgili olarak koyduğu kurallar ortaya çıkmıştır.

Eğer Rasûlüllah'ın: «*Vebâ'dan kaçmak amacıyla o bölgeden çıkmayınız*» sözünde sizin anlattığınız anlamı kastetmediğini, hastalıktan dolayı bölgeden çıkmaya engel olmadığını, yolcuyu yolundan alıkoymadığını anlatan bir işâret vardır, denilirse, buna şöyle cevap verilir; Hekim veya bir başkası vebâ salgını sırasında insanlar, hareketlerini terketsinler ve cansızlar gibi hiç hareket etmeden dursunlar dememiştir. Burada gerekli olan sâdece mümkün olduğu kadar hareketi azaltmaktır. Kaçmaya çalışan bir kimsenin vebâ'dan kaçmanın dışında hareketini gerektiren hiç bir sebep yoktur.

Vebâ'nın bulunduğu yere girmenin yasaklanmasında bir çok hikmetler vardır:

I- Rahatsız edici sebeplerden kaçınmak ve onlardan uzak durmak,

II- Dünya ve âhiretin esası olan sağlığı elde tutmak,

III- Kokuşmuş ve bozulmuş havayı teneffüs ederek hastalanmayı önlemek,

IV- Hastalara yaklaşmaları sonucu aynı hastalığın bu yolla bölgeye gireceklere de geçmesini önlemektir.

Ebû Davûd'un Sünen'inde merfû olarak şu hadis yer alır:

«*Ter'de ölüm vardır*»(1) İbn-ü Kuteybe terden maksat, vebâ'nın sıkıştırması ve hastanın ağırlaşmasıdır, demiştir.

V- İnsanları uğursuzluk inancından ve hastalığın bulaşmasından korumaktır. Zîrâ insanlar her ikisininde etkisinde kalırlar. Halbuki uğursuzluk inancı ancak buna inanan için geçerlidir.

Özetle; Vebâ'nın bulunduğu yere girmenin yasaklanmasıyla hastalıktan uzak durmak ve korunmak emredilmekte, ölüme sebep olacak şeylerin üstüne gitmek nehyedilmektedir. Hastalıktan kaçmanın yasaklanmasıyla da tevekkül, teslim olma ve boyun eğme emredilmektedir. Emrettiklerinde eğitim ve öğretim, tevekkülde ise boyun eğme ve teslîmiyet vardır.

Sahîh-i Buhârî'de anlatıldığına göre Ömer İbn Hattab (Allah kendisinden râzı olsun), halîfeliği sırasında Şam ordusunu teftiş amacıyla yanında bir miktar askerle birlikte Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Şam civârında "Serğ" denilen köye varınca Şam Vâlisi ve Sûriye ordusu komutanı Ebû Ubeyde İbn Cerrah, bâzı ordu komutanlarıyla birlikte Ömer'i karşılayarak Şam'da vebâ olduğunu haber verdi. İbn-i

---

(1) Bu hadis-i şerifi Ahmet ve "İmanın Şubeleri" adlı eserinde Beyhaki ve Ferve İbn Müseyyek'den ihrac etmiştir.

Abbas diyoki: Bu haber üzerine Ömer radıyallâhu anh bana: -"İlk muhacirleri yanıma çağır" dedi. Onları çağırdım. Onlarla konuyu görüştü. Sahâbe görüş ayrılığına düştü. Bir kısmı: -"Ey Müminlerin emîri siz düşmanla savaşmak için çıkmış bulunuyorsunuz. Allah'a güvenerek yolunuzdan dönmemenizi uygun görüyoruz" dediler. Bâzıları da: -"Halkın kalan kısmı ve Rasûlüllah sallâllahu aleyhi vesellem'in ashâbı seninle beraberdir (vebâ tehlikesiyle karşılaşmamak için) bunları vebânın üstüne götürmenizi uygun görmüyoruz (Medine'ye dönmeniz daha iyi olur görüşündeyiz)" dediler. Ömer (bu ihtilafı görünce): -"Yanımdan savulun!..."dedi. Sonra bana seslenerek: -"Ensardan olanları çağır" dedi. Onları çağırdım, konuyu onlarla da görüştü. Ensâr da Muhâcirler gibi ihtilâfa düştüler. Ömer onlara: -"Siz de çıkın" emrini verdi. Sonra bana: -"Mekke'nin fethinden önce Medine'ye göç etmiş olan buradaki Kureyş Muhâcirlerinin yaşlılarını çağır" dedi. Onları da çağırdım. Bunlarla da istişârede bulundu. Bunlar ihtilaf etmeyip hepsi de: -"Halkla birlikte Medîne'ye dönüp vebâ'nın üzerine gitmemenizi uygun buluyoruz" dediler. Bunun üzerine Ömer radıyallâhu anh çoğunluğun görüşünü benimseyerek ertesi günü yola çıkılacağını îlân etti. "Siz de davranınız" dedi. İşte o sırada Şam Vâlisi Ebû Ubeyde İbn Cerrah, Ömer'e: -"Allah'ın kaderinden kaçıyor musun?" deyince, halîfe Ömer, o'nun bu davranışını hoş görmediğinden: -"Ey Ubeyde, keşke bu sözü senden başkası söyleseydi (tuhaf bulmazdım)!..." dedikten sonra: -"Evet Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Düşün ki senin develerin olup da bir tarafı otlak, diğer tarafı çıplak bir dereye inmiş olsalardı, o develeri otlu yamaçta otlatır karınlarını doyurursan senin bu hareketin Allah'ın kaderiyle değil mi? Aksine çorak ve çıplak tarafında aç bırakırsan, yine Allah'ın kaderiyle onları gütmüş olmaz mısın?" dedi. (Bu düşündürücü cevabıyla Ebû Ubeyde'yi susturdu).

Râvî İbn-i Abbas diyor ki: Bu sırada, önce şahsî işlerinden dolayı orada bulunamamış olan Abdurrahman İbn Avf hazretleri geldi. Durumu öğrenince: Benim konuyla ilgili bilgim var, Rasûlüllah Sallallâhu aleyhi vesellem'den şu sözü işittim:

«Bir yerde vebâ olduğunu işittiğiniz zaman o yere, o hastalığın üzerine gitmeyiniz. Bulunduğunuz yerde vebâ ortaya çıktığında da veba'dan kaçarak o yerden çıkmayınız»(1) buyurmuştu dedi».

---

(1) Bu hadisi, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, İbn-i Mace ve Ahmed de tahric etmişlerdir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN KARINDA SU TOPLANMASI VE TEDAVİSİ İLE İLGİLİ RERBERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'de Enes İbn. Mâlik'ten rivâyetle şöyle anlatılır: Ureyne veya Ukl kabîlelerinden bir insan topluluğu Medîneye geldiler. Tutuldukları mîde ağrısından veya istiska (karında su toplanması) hastalığından dolayı Medîne'de ikâmet etmek istemediler. Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem;

«*Sadaka olarak beytül-mâl'a* (devlet hazînesine) *verilen develerin olduğu yere gidip idrarlarından ve sütlerinden içseniz*» buyurdu. Söyleneni yaptılar. Hastalıkları iyi olur olmaz çobanları öldürerek develeri götürdüler. Bu davranışlarıyla Allah'a ve O'nun elçisine karşı savaşmış oldular. Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, arkalarından adam gönderdi ve yakalandılar. Kısas olarak ellerini ayaklarını kestirdi, gözlerini de oydurarak ölünceye kadar güneş altına attırdı.

Bu adamlardaki hastalığın istiska olduğuna, Müslim'in Sahîh'inde yukarıdaki hadisle ilgili olarak aktardığı şu sözler delildir: Adamlar demişlerdi ki:

-"Biz Medîne'den hoşlanmadık, karınlarımız büyüdü ve organlarımız şişti"(1). Müslim daha sonra hadîsin devamını zikretmiştir.

---

(1) Bu hadisi, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, İbn-i Mace ve Ahmet de tahric etmişlerdir.

"Cevâ" karın hastalıklarından bir hastalıktır. "İstiska"da maddî bir hastalıktır. Bu hastalığın sebebi, soğuk ve garip bir maddedir, organlara nüfuz ederek onları şişirir, organlar ya dış organlardır, ya da vücûdun çeşitli köşelerinde yedek besinlerin depo edildiği ve salgıların bulundukları boşluklardır. Bu hastalığın üç türü vardır: Etin şişmesi biçiminde -ki bu en çetinidir- tüyün dökülmesi şeklinde olanı ve davul gibi şişeni vardır.

İstiska'nın tedâvîsinde ihtiyaç duyulan ilaçlar, normal boşaltımı sağlayan, ihtiyaç miktarınca idrar yaptıran çeşitli sıvıları dışarı çeken ilaçlar olunca -bu özellikler de develerin idrarında ve sütlerinde mevcuttur- Peygamber efendimiz onlara develerin idrar ve sütlerini içmelerini emretmiştir. Zîrâ sağmal devenin sütünde, temizleyicilik, yumuşatıcılık, harekete geçirme, sıvıyı inceltme ve tıkanıklıkları açma özellikleri vardır. Çünkü otlağının çoğu Yavşan, Karagelin (Santonin), Öküzgözü, Papatya ve İstiskaya yararlı olan diğer ilaçlardır. Bu hastalık ancak özel olarak ciğerdeki bir hastalık veya diğer organlarla ciğerin müşterek bir hastalığıyla birlikte bulunur. Müşterek hastalıkların çoğu da ciğerdeki tıkanıklıklardan meydana gelir. Arapların yetiştirdikleri dişi develerin sütü ciğerdeki tıkanıklıklara yarar sağlar. Çünkü bu sütte açıcılık ve az önce anlatılan diğer özellikler vardır.

Râzî der ki: -"Deve sütü ciğer ağrılarına ve mîzac bozukluklarına yararlıdır." İsrâilî ise: -"Deve sütü, sütlerin en yumuşağı, akıcılığı ve etkisi en çok olanı fakat besin değeri en az olanıdır. Bunun için en güçlü salgı yumuşatan, karın boşaltan, tıkanıklıkları açandır. Böyle olduğuna, yapısında mevcut olan hayvansal ısının fazlalığından doğan hafif parlaklık delâlet eder. Bu nedenle ciğerin tâzeliğini korumak, tıkanıklıklarını açmak, katı besinleri ayrıştırmak için özellikle bu süt kullanılır. Memeden çıktığı sıcaklığı kaybetmeden, hayvandan çıktığı sıcaklığı koruyan yavru deve idrarıyla karıştırılıp kulanıldığında özellikle istiskaya fayda sağlar. Zîrâ bu sütte, parlaklığını artıran, salgıları sona erdiren, karnı boşaltan özellikler vardır. Eğer sütün aşağı inmesi ve karnı boşaltması zor olursa ishal yapan bir ilaçla karnı boşaltmak gerekir".

Kânun sâhibi (İbn-i Sînâ) der ki:

-"Sütün yapısı istiska'nın tedâvîsine ters düşer diyenlere kulak asmayınız. Biliniz ki deve sütü faydalı bir ilaçtır. Çünkü onda incitmeden organları temizleme özelliği ve diğer meziyetleri vardır. Bu süt çok yararlıdır, bir insan su ve yemek yerine bu süte devam etse, hastalıktan kurtulur. Bu konuda Arabistan şehirlerine gönderilen bir topluluk üzerinde yapılan deneyde, topluluğun zorunlu olarak bu süte devam etmeleri sonucu iyi olmuşlardır. İdrarların en yararlısı da safkan Arap devesinin idrarıdır ve bu idrar temizdir(1).

Anlatılan olayda tedâvîye ve hekimliğe, eti yenen hayvanın idrarının temiz olduğuna delil vardır. Zîrâ haram olan maddelerle tedâvî câiz değildir(2). Bu insanlara, yaşadıkları devirler, islâm dîninin geldiği zamana yakın olmasına rağmen ağızlarını ve namaz kılmak için elbiselerinin idrar bulaşan yerlerini yıkamaları emredilmemiştir.

Açıklamanın ihtiyaç ânından sonraya bırakılmasının, doğru olmadığı ve câniye yaptığının benzeriyle karşılık vermek gerektiği de bu olaydan anlaşılır. Zîrâ o insanların çobanı öldürdükleri ve gözlerini çıkardıkları Müslim'in Sahîh'inde tesbit edilmiştir. Olaydan, aynı zamanda gurup hâlinde katletmenin ve mallarını almanın bir defada yapılabileceği ve câni hakkında had ve kısas cezâlarının toplanması hâlinde ikisinin birlikte infâz edilebileceği de çıkarılabilir. Nebî sallallâhu aleyhi vesellem, cür'etlerine karşılık Allah'ın cezası olarak el ve ayaklarını kestirmiş, çobanı öldürdükleri için de onları öldürmüştü. Bir başka sonuç da, savaşan bir insan, haksız yere birinin malını alır ve onu öldürürse aynı yerde eli ve ayağı kesilerek öldürüleceği, cinâyetler birden fazla olursa cezânında aynı oranda ağırlaşacağıdır. Bu insanlar müslüman olduktan sonra dinden dönmüşler, cana kıymışlar, öldürdükleri insanı teşhir etmişler, haksız yere mal almışlar ve açıkça savaşmışlardır.

---

(1) İstiska: Proton boşluğuna sızan akıntıların varlığı sonucu karnın şişmesiyle anlaşılan bir hastalıktır. Çok sayıda olan sebeplerinden en önemlileri; Bilharzia mikrobunun meydana getirdiği ciğer liflenmesi, kalb çarpıntısı, proton tüberkülozu vb. hastalıklardır. Tedavisi hastalığın sebebine göre değişir. Sıkışıklık halinde içerdeki sıvıları çıkarmak maksadıyla yapılan karın ameliyatıyla da yapılır.

(2) Bu konu, üzerinde ittifak edilmemiş bir konudur. Caiz görenin delili, tedaviye ihtiyaç görüldüğü zaman haram maddelerin haramlıktan çıkacağı görüşüdür.

Bir diğer sonuç da; savaşanların dinden dönmeleri hâlinde haklarında verilecek kararın onları teşvik edeninkiyle aynı olacağıdır. Cinâyeti guruptaki insanlardan her birinin ayrı ayrı bizzat yapmadığı bellidir. Peygamber efendimiz de bunun böyle olup olmadığını onlara sormamıştır.

Son olarak olaydan; Birini kandırarak ya da tehditle bir başka yere götürerek öldürmek had cezâsı olarak kâtilin öldürülmesini gerektirdiği, affın bu cezâyı düşürmeyeceği ve bu konuda suç ve cezâ arasındaki eşitliğe de bakılmayacağı sonucu çıkarılabilir. Medîne halkının ve Ahmet İbn-i Hanbel'in görüşlerinden biri de bu yöndedir. Hocam İbn-i Teymiyye bu görüşe taraftar olarak fetvâyı bu şekilde vermiştir.

RESÛLÜLLAH'IN YARA TEDÂVÎSİNDE REHBERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'in Sahîhlerinde Ebû Hâzim'den nakledildiğine göre Ebû Hâzim, Sehl İbn-i Sa'd'ın, uhud günü Peygamber'in yarasının nasıl tedâvi edildiğini sorduğunu işitti. Ebû Hâzim der ki;

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in yüzü yaralandı, ön yan dişleri kırıldı, başındaki miğfer parçalandı, kızı Fâtıma kanı yıkıyor, Alî İbn-i Ebî Tâlib de kalkanla başına su döküyordu. Fâtıma kanın sürekli çoğalmakta olduğunu farketti, bir hasır parçasını kül hâline gelinceye kadar yaktı ve külünü yaraya bastı, papirüsten örülmüş olan bu hasırın külü derhal kanı dindirdi». Kanın dinmesinde bu külün güçlü bir etkisi vardır. Çünkü bu külde kuvvetli kurutma ve yanmayı azaltma özellikleri vardır. Güçlü kurutma özelliği olan ilaçlarda yanmayı azaltma özelliği de bulunduğu zaman bu ilaçlar kanı harekete geçirir ve bir noktaya çekerler.

Bu kül yalnız veya sirkeyle birlikte burnu kanayan insanın burnuna çekildiği zaman kanamayı durdurur. Kânun sâhibi (İbn-i Sînâ) der ki; papirüs kansızlığa faydalıdır ve kansızlığı önler, tâze yaralara ekilirse yaraları iyileştirir. Mısır kağıdı (papirus) eskiden hasır otundan îmal ediliyordu, hasır otunun yapısı soğuk ve kurudur. Külü ise ağız yarasına fayda verir, kan tükürmeyi durdurur ve kötü yaraların ilerlemesine engel olur.

RESÛLÜLLÂH'IN BAL ŞERBETİ, KAN ALDIRMA VE DAĞLAMA İLE TEDÂVÎDE ÖNDERLİĞİ

Buhârî'nin Sahîh'inde Saîd İbn-i Cübeyr'den, o da İbn-i Abbas'tan, o da Peygamber efendimizden şöyle dediği rivâyet edilir:

«Şifa üç şeydedir; Bal şerbeti içmek, kan aldırmak ve vücûdu ateşle dağlamak. Fakat ümmetimi dağlamaktan men ederim»(1).

Ebû Abdillah e'l-Mâzirî der ki: Gripal hastalıklar ya kanla ilgilidir, ya safrayla ilgilidir, ya balgamla ilgilidir veya siyah salgıyla ilgilidir. Eğer kanla ilgiliyse tedâvîsi kan çıkarmaktır. Diğer üç kısımdan olursa tedâvîsi her birine uygun bir ishalledir. Âdeta Peygamber efendimiz, müshillerin üzerine bal şerbeti içmenin ve bir kimsenin kanı aktıktan sonra kan aldırmasının zararlı olacağı konusunda uyarıda bulunmuştur(2).

Bâzıları Peygamber efendimizin "Kan aldırma şişesi" sözünde kan akması da vardır derler. İlaç etkisiz kaldığı zaman en son tedâvî yolu dağlamadır. Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem dağlamayı ilaçlardan saymıştır. Çünkü insanın yapısı ilaçların gücüne üstün geldiği ve içilen ilaçlar fayda sağlamadığı zaman dağlama metodu kullanılır. Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in: -"*Ben ümmetime ateşle dağlamayı yasaklıyorum.*" sözü ve bir başka sözünde de: -"*Ben ateşle dağlamayı sevmem*"(1) buyurması dağlamayla tedâvîyi zarûret hâsıl oluncaya kadar ertelemek, bu konuda acele etmemek gerektiğine işârettir. Çünkü acele davranmak bâzan hafif bir acıyı gidermek için daha şiddetli bir acıyı tatmak olacaktır. Abdullah İbn-i Mârizî'nin sözü burada sona erdi.

---

(1) Bu hadisi İbn-i Mace, Ahmed ve Bezzar da tahric etmişlerdir. Bkz. Buhari; Sahih, et-Tıp, B.3, 4, 10; Müslim Sahih., es-Selam, had. 71.

(2) Her ikisi de zararlıdır, çünkü müshilden sonra içilen bal şerbeti, hiç bir yararı olmadan dışarıya çıkar. Kan aktıktan sonra kan aldırmak da bünyeyi zayıf düşürür. (Çeviren).

Bâzı hekimler derler ki: Karakteristik hastalıklar ya bir maddeye bağlı olarak ya da bir maddeye bağlı olmaksızın meydana gelirler. Maddeye bağımlı olanlar da ya sıcaktır ya soğuktur, ya kurudur ya da yaştır veya bunların bileşimidir. Bu dört nitelikten ikisi etken, ikisi de edilgendir. Etken olanlar; sıcaklık ve soğukluktur. Edilgen olanlar ise; yaşlık ve kuruluktur. İki etken nitelikten birinin üstün gelmesi, beraberinde edilgen niteliklerden birinin daha arkadaşlık etmesini gerektirir. Bunun gibi bedendeki salgıların her birisi ve diğer bileşiklerin iki niteliği vardır: Etkenlik ve edilgenlik. Buradan şu sonuç elde edilir: Karakteristik hastalıkların aslı, salgıların niteliklerinin en kuvvetlisi olan sıcaklık ve soğukluğa tâbîdir. İşte soğuk ve sıcak hastalıkların tedâvîlerinin temelinde örnekleme yoluyla peygamber sözüne gelinmiş oldu. Hastalık sıcak karakterliyse, akıtma ve şişe vurma yoluyla kan çıkararak tedâvî ederiz. Zîrâ bu işlemde bir maddenin çıkışı ve vücût ısısının düşüşü söz konusudur. Hastalık soğuk karakterliyse hastayı ısıtarak tedavi yoluna gideriz, bu özellikde bal da vardır. Bununla birlikte soğuk bir maddenin vücuttan dışarı atılması gerekiyorsa bu konuda bal kullanırız. Çünkü balda olgunlaştırma, kesme, inceltme, temizleme ve yumuşatma özellikleri vardır. Bu özellikler sâyesinde dışarıya atılması gereken madde, yumuşaklık ve güçlü müshillerin doğuracağı bitkinlikten emin olarak dışarı atılmış olur.

Dağlama konusunda, maddî hastalıklar ya belirgin ve etkindir, iki taraftan birine (iyiliğe veya vücûdu sarmaya) süratle ulaşır, bunun tedâvîsinde dağlamaya ihtiyaç duyulmaz ya da müzmin ve yerleşiktir. Bunun tedâvîsinde en iyi yol, içerdeki maddenin dışarı atılmasından sonra, dağlamanın mümkün olduğu organları dağlamaktır. Hastalığın müzminleşmesi ancak soğuk ve yoğun bir maddeden dolayıdır. Bu madde organa yerleşir, karakterini bozar, bulunduğu organın çevresindeki diğer organlarda da değişiklik yaparak onları kendi özüne benzetir. Yerleştiği organda ateşi yükseltir. Bu madde bulunduğu yerden dağlanarak çıkartılır, bu maddeyi dağlayarak daha önce var olan düşük ateş giderilmiş olur.

---

(1) Bu hadisi Buhari, Müslim ve Cabir'den rivayetle Ahmed de tahric etmiştir.

"*Ben dağlamayı sevmem*" hadîs-i şerîfinden maddî hastalıkların tümünün tedâvîsinde ilaç kullanmak gerektiğini öğrenmiş olduk, tıpkı "Humma'nın şiddeti cehennemin kaynamasındandır, onu suyla serinletiniz" hadîs-i şerîfinden basit hastalıklarda ilaç kullanılacağını çıkardığımız gibi.

Kan aldırma konusunda, İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -Cübâre İbn-i Muğallis'in (bu râvi zayıftır.) Kesîr İbn-i Süleym'den rivâyetiyle- Kesir İbn-i Süleym der ki:

Enes İbn-i Malik'in şöyle dediğini duydum; Resûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem şöyle buyurdu:

«*Mîrâc gecesi meleklerden hangi topluluğa uğradıysam, ümmetine kan almayı emret, demişlerdi*»(1). Tirmizî de Câmi'inde bu hadîsi İbn-i Abbas'ın rivâyetiyle nakletmiş ve: «*Ey Muhammed kan aldırmaya devam et*» metnini zikretmiştir.

Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Tâvûs'un İbn-i Abbas'tan rivâyetinde:

«*Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem kan aldırdı ve kan alan kişiye ücretini ödedi*»(2) şeklinde bir metin mevcuttur.

Yine Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Hümeyde't-Tavîl'in Enes'ten rivâyetiyle şu metin yer alır:

---

(1) İbn-i Mace, ag. esr., et-Tıb, B.22.
(2) Bu metin Ebu Davud, Tirmizi ve İbn-i Mace tarafından da tahric edilmiştir.

«Ebû Taybe adında bir köle Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in kanını aldı, Rasûlüllah da ona iki kap yemek verilmesini emretti ve sâhipleriyle konuştu, sâhipleri onun vergisini düşürdüler. Rasûlüllah sallallahu aleyhi vesellem: -"*Tedâvi için baş vurduğunuz çârelerin en iyisi kan aldırmaktır*" buyurdular(1)».

Tirmizî'nin Câmi'inde İbâd İbn-i Mansur'dan rivâyet edildiğine göre der ki:

«İkrime'nin şöyle dediğini duydum: -"İbn-i Abbas'ın hacamat yapan üç tane câriyesi vardı, bunlardan iki tanesi ücretli olarak kan alır, İbn-i Abbas ve eşi için gelir sağlarlar, diğer bir câriyesi ise İbn-i Abbas'a ve eşine hacamat yapardı». İbâd İbn-i Mansûr der ki:

«İbn-i Abbas, Peygamber efendimizin şöyle dediğini nakleder: -"*Kan alan köle ne iyidir. Kan almak fazla kanı dışarı atıyor, sulbün yükünü hafifletiyor ve gözleri kuvvetlendiriyor*». Yine İbn-i Abbas şöyle der:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, mîrâc gecesi meleklerden hangi topluluğa uğradıysa, "ümmetine kan almayı emret" demişlerdir». Peygamber efendimiz de:

«*Kan aldırmanın en uygun zamanı ayın onyedi, ondokuz ve yirmi birinci günleridir*», buyurmuştur. Yine Peygamber efendimiz «*Kendisiyle tedâvî olduğunuz şeyin en hayırlısı; Buruna ilaç çekmek, ağıza ilaç akıtmak, kan aldırmak ve yürümektir*» buyurdu.

Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in ağzına ilaç akıtıldı ve Peygamber efendimiz:

«*Benim ağzıma ilacı kim döktü*» diye sorduğunda oradakilerin hepsi sustu. İkrime der ki; Odada bulunanların hepsine ilaç dökülmüştü, ancak İbn-i Abbas'a dökülmemişti. Tirmizî, bu hadîs-i şerîf'in garip hadis olduğunu ve hadîsi İbn-i Mâce'nin rivâyet ettiğini söyler(2).

---

(1) Bu hadisi Nesei ve Ahmet de tahric etmişlerdir.

(2) Bu hadisi Ahmet ve Hakim de rivayet etmişlerdir. Hadisin senedinde İbad İbn-i Mansur vardır. Bu zat rivayet yönünden zayıfdır.

Kan aldırmanın yararlarına gelince bu; vücut yüzeyini kan akıtmaktan daha fazla temizler. Kan akıtmak da bedenin derinliklerindeki hastalıklar için en iyi tedâvi metodudur. Kan aldırma, cildin kıyı ve köşesindeki kanı çeker çıkarır.

Derim ki; kan aldırma ve kan akıtma işinde gerçek şudur ki; bunlar zaman ve yere, yaş ve karaktere, sıcak bölgelere ve sıcak zamanlara, kanları son derece yoğun olan sıcak karakter sâhiplerine göre değişir. Sıcak karakterli insanlarda kan aldırmak, bir çok yönden kanı akıtmaktan daha faydalıdır. Zîrâ kan kıvama gelir, saflaşır, vücûdun iç yüzeylerine doğru çıkar, akıtmanın çıkaramadığı kanı, aldırma dışarı atar, bunun için kan aldırmak, çocuklara ve kan akıtmaya dayanamayan insanlara daha yararlıdır. Tıp doktorları; sıcak bölgelerde kan aldırmanın akıtmaktan daha yararlı olduğunu delillerle ispat etmişlerdir.

Kan aldırmak ayın ortasında ve ortasından sonraki günlerinde hoşa gider. Genellikle ayın üçüncü haftası içinde beğenilir, zîrâ kan, ayın ilk günlerinde henüz artmamış ve harekete geçmemiştir, son günlerinde ise durgunlaşmıştır. Ortasında ve onu izleyen günlerde ise son derece artış gösterir.

Kânun sâhibi der ki; Kan aldırmak emderilirse de ayın ilk günlerinde emredilmez, zîrâ bu sırada henüz salgılar harekete geçmemiş ve coşmamıştır, ayın son günlerinde de emredilmez, çünkü o günlerde salgılar eksik olur. Ancak bu işe salgıların coştuğu ve ayın ışığının artmasından dolayı son derece arttığı günler olan ay ortası uygundur(1). Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

---

(1) Hacamat iki türlüdür; Kuru olanı ve yaş olanı vardır, yaş olanın kurusundan farkı, hacamat aletinin, kanı emmesi amacıyla hastalığın bulunduğu yere konmasından önce deriyi hafifçe yarmaktır. Kuru hacamat bu güne kadar adale ağrılarını, özellikle romatizma sonucu ağrıyan sırt adalelerinin ağrılarını dindirmek için kullanılmıştır. Yaş hacamat ise; akciğerlerdeki sızıntıyla birlikte bazı kalp sıkışmalarında kullanılır. Göğüs kafesinin sırt tarafı üzerinde faaliyet gösterir.

Kan akıtmaya gelince; günümüzde şiddetli nefes darlığı ve dudaklardaki beyazlıkla birlikte şiddetli kalb sıkışmalarında bu yola baş vurulur. Bu işlem, hastanın kolundaki toplardamara geniş delikli bir iğne sokup 300-500 cm3 kan akıtarak yapılır. Bu basit işlem, son durumlarda çoğu insanı kalb sıkışması hastalığından kurtarmıştır.

«*Tedâvi olduğunuz şeylerin en hayırlısı kan aldırmak ve kan akıtmaktır*». Bir hadîs-i şerîfte de:

«*İlacın en iyisi kan aldırmak ve kan akıtmaktır*» buyurmuştur. Kanun sahibinin sözü burada sona erer.

Peygamber efendimizin "*Tedâvî olunduğunuz şeylerin en hayırlısı kan aldırmaktır*" sözünde Hicaz halkına ve sıcak bölge sâkinlerine işâret vardır. Çünkü hicaz halkının ve sıcak bölgelerde yaşayan insanların kanları ince, vücut ısısını vücut yüzeyine çekmek ve ısıyı cilde yakın yerlerde toplamak için bedenin dışına çok meyillidir. Zîrâ ciltlerindeki gözenekler geniş, aralarındaki boşluklar düzensiz şekilde dağınıktır. Bu insanlar için damar kesmek tehlikelidir. Kan aldırmak arzuya bağlı, kısa aralıklı ve değişik zamanlarda kanın dışarı atılmasını sağlar, bu işlemi damarların tamamen boşalması izler, özellikle çoğu, kesilerek boşaltılmayan damarlardır. Bu damarların her birinin kesilerek boşaltılmasında ilgili oldukları bölgelerdeki organlar için özel faydalar vardır. Koldaki gövde damarının kesilerek boşaltılması, ciğer ve dalak hararetinin düşmesine, bu organlardaki kandan doğan şişmelere, akciğer şişmesine, damar seğrimesine, göğüs zarı iltihabına ve diz altından uyluk üstüne kadar olan bölgede kana bağlı olarak meydana gelen tüm hastalıklara faydalıdır. Yine kolda bulunan hayat damarına yapılacak aynı işlem, tüm vücutta kana bağlı olarak meydana gelen aşırı dolmaların doğurduğu gerginliklere faydalıdır. Aynı şekilde vücuttaki kanın tümünün bozulması hâlinde de hayat damarının kesilerek kanın boşaltılması faydalıdır. Koldaki üçüncü damarın kesilmesi de baş ve boyunda kanın bozulmasından veya çokluğundan doğan hastalıklara yarar sağlar. Boynun iki yanında bulunan şah damarlarının kesilerek kan akıtılması ise dalak ağrısına, bu ağrının dalakta çoğalıp yayılmasına ve alın ağrısına faydalıdır. Sırttaki iki kürek arasından kan aldırmak, omuz ve boğaz ağrısına, boyun damarlarından kan aldırmak, baştaki hastalıklara ve yüz, dişler, gözler, kulak, burun ve boğaz gibi başta bulunan organlarda kanın çokluğundan veya bozulmasından ya da bunların her ikisinden doğan hastalıklara faydalıdır. Enes (Allah râzı olsun) der ki;

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, boyun damarından ve omuzdaki iki kürek arasından kan aldırıyordu»(1).

Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde ise Enes'den rivâyet şöyledir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem üç kez kan aldırmıştı, bunlardan biri kürekleri arasından, diğer ikisi ise boyun damarlarındandı»(2). Yine aynı eserlerde Enes (Allah Razı olsun)'un rivâyetiyle şu haber yer alır:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem başındaki ağrıdan dolayı ihramlıyken başından kan aldırmıştı»(3). İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Alî (Allah Razı olsun)'dan rivâyetle şu haber yer alır:

«Cebrâil aleyhisselâm, Peygamber efendimize boyun damarlarından ve iki kürek arasından kan aldırmayı getirmiştir»(4).

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Câbir'in rivâyetine dayanan bir habere göre:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem kendisinde bulunan bitkinlik nedeniyle kabasından kan aldırdı»(5).

Tıp doktorları kafa çukurundan kan alınmasında görüş ayrılığına düştüler. Ebû Nuaym, "*Kitâbü't-Tıbbin-Nebevî*" adlı eserde merfû olarak şu hadîsi zikreder:

---

(1) Enes'in rivayetiyle nakledilen bu hadis, Buhari ve Müslim'in sahihlerinde yoktur: Sadece bu
hadisi Ebu Davud, Tirmizi, İbn-i Mace, Ahmed ve Hakim tahric etmişlerdir. Tirmizi, hadisin
hasen olduğunu kabul eder. Ebu Davud ise "*Boyun damarlarından ve kürekler arasından üç
kez kan aldırmıştır*" şeklinde almıştır. Diğerlerinde ise hadis, sayı anılmaksızın nakl edilmiş-
tir. Bu ve benzeri yanlışlıkların az da olsa İbn-i Kayyimde görülmesinin nedeni, büyük eseri
"*Zadü'l-Mead*"ı, yolculukta ezberinden yazmış olmasıdır. Elinizdeki eser de ondan bir parça-
dır.

(2) Bu hadis de yine Enes'in rivayetiyle sahihhaynda yoktur. Ancak her ikisinde de İbn-i Abbas ri-
vayetiyle vardır.

(3) Bu hadisi de yine sadece Ebu Davud, Tirmizi "Şemail"de, Nesei, İbn-i Hüzeyme, İbn-i Hibban
sahihlerinde tahric etmişlerdir. İbn-i Hibban "*Rasülallah ihramlıyken bir ağrıdan dolayı aya-
ğının üzerinden kan aldırdı*" şeklini kabul eder. Bir kısmında da "*şişmanlıktan dolayı*" şek-
lindedir.

(4) Bu hadisin senedinde Eşbağ İbn-i Nebate vardır, bu zatın rivayeti zayıftır.

(5) Bu hadisi de Nesei ve İbn-i Mace tahric etmişlerdir.

«*Kafatasından kan aldırınız, zîrâ bu beş derde devâdır*». Ebû Nuaym, beş hastalıktan biri olarak cüzzam'ı sayar. Bir başka hadiste de:

«*Kafatasından kan aldırınız bunda yetmiş iki derde devâ vardır*» buyrulmuştur. Bir gurup hekim kafasından kan aldırmayı iyi bulmuşlar, gözün ileri fırlamasına, gözde meydana gelecek şişkinliğe, göz hastalıklarının çoğuna, başların ve göz kapaklarının ağırlaşmasına faydalı olacağını söylemişler, deneyenler de faydasını görmüşlerdir.

Rivâyet edildiğine göre Ahmet İbn-i Hanbel kafasından kan aldırmaya ihtiyaç duymuş, başının iki yanından kan aldırmış, kafa çukurundan aldırmamıştır. Kafa çukurundan kan aldırmayı hoş görmeyenlerden biri de Kânun sâhibidir. Efendimiz, dînimizin sâhibi Peygamberimiz sallallâhu aleyhi vesellem'in: «*Dimağın geri tarafı hâfızanın yeridir, kan aldırmak hâfızayı giderir*» buyurduğu gibi Kanun sâhibi de; Baştan kan aldırmak gerçekten unutkanlık doğurur demiştir. Kanun sâhibinin sözü burada sona erer.

Hekimlerden bir başka gurup da bu düşünceyi reddeder ve derler ki; Hadis sâbit değildir, sâbit olsa bile kan aldırmak zorunlu kalınmadan kullanıldığında zihnin geri tarafını zayıflatır. Fakat kafaya kan fazla geldiği için kafadan kan aldırılırsa aldıran için tıbbî ve şer'î açıdan yararlıdır. Peygamber efendimizin bir çok yerde durumun gerektirdiği oranda başından kan aldırdığı, ihtiyaç duyduğu kadar da vücûdunun diğer yerlerinden kan aldırdığı sâbit olmuştur. Çene altından kan aldırmak diş, yüz ve boğaz ağrılarına zamanında kullanıldığı takdirde fayda sağlar, başı ve el ayalarını fazla kandan arındırır. Ayağın üst kısmından kan aldırmak, topuğa yakın olan ana damarı keserek kan akıtmanın yerine geçer, uyluk ve bacaklardaki yaralara, kadınlarda görülen kaşıntı ve âdet kesilmesine yarar sağlar. Göğüs altından kan aldırmak, uyluktaki çıbanlara, uyuza, sivilcelere, nigrîs'e, basurlara, fil hastalığına ve sırttaki kaşıntıya faydalıdır.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN HANGİ ZAMANLARDA KAN ALDIRMANIN UYGUN OLDUĞU KONUSUNDA AÇIKLAMASI

Tirmizî Câmi'inde İbn-i Abbas'ın merfû olarak rivâyet ettiği şu hadisi zikrediyor:

«*Kan aldırdığınız zamanların en uygunu ayın on yedinci, on dokuzuncu ve yirmi birinci günleridir*»(1).

Yine Tirmîzi'nin Câmi'inde rivâyet edildiğine göre:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem boyun damarlarından ve iki kürek arasından kan aldırır, bu işi ayın on yedinci, on dokuzuncu ve yirmibirinci günlerinde yaptırırdı»(2).

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde, Enes (Allah râzı olsun)'dan merfû olarak rivâyet edilen hadiste şöyle der:

«Kan aldırmak isteyen kimse ayın on yedinci, on dokuzuncu ve yirmibirinci günlerini arasın, birinize kan gâlip gelmesin yoksa onu öldürür»(3).

---

(1) Bu hadis, senedinde İbad İbn-i Mansur'un bulunduğu uzun bir hadisin içinde geçer. İbad b. Mansur, rivayeti zayıf olan kimselerdendir.

(2) Bu hadisi, Ahmed tahric etmiş ve "muallel" olduğunu söylemiştir.

(3) Bu hadisin senedi zayıftır.

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde yer alan ve Ebû Hüreyre'nin merfû olarak rivâyet ettiği bir hadiste şöyle der:

«*Kim ayın on yedi, on dokuz ve yirmi birinde kan aldırırsa, tüm dertlerinden kurtulur*»[1]. Tüm dertlerden maksat, kanın üstün gelmesinden doğan dertlerdir.

Yukarıdaki hadîs-i şerifler, hekimlerin görüş birliğine vardıkları noktaya uygundur ki o da; ayın ikinci yarısında ve onu izleyen haftalardan üçüncü haftada kan aldırmanın, ayın başında veya sonunda kan aldırmaktan daha yararlı olduğudur. Ancak hekimlere göre ihtiyaç duyulduğu zaman kullanıldığında ister ayın başında, ister sonunda, ne zaman yapılırsa yapılsın yarar sağlar.

Hallâl der ki; Bana İsmet İbn-i İsâm haber verdi ve dedi ki; bize Hambel anlattı ve şöyle dedi; Ebû Abdillah Ahmet İbn-i Hanbel hangi vakit ve saatte kan rahatsız ederse o vakit ve saatte kan aldırırdı.

Kanun sâhibi (İbn-i Sina) konuyla ilgili olarak şöyle der; Kan aldırmanın vakitleri gündüz, ikinci ve üçüncü saattir. Banyodan sonra kan aldırmak muayyen bir zamanda olmalıdır. Ancak kanı yoğun olan kimse önce banyo almalı, banyonun sıcaklığını bir saat koruduktan sonra kan aldırmalıdır.

Hekimler tok karnına kan aldırmayı hoş görmezler,tok karnına kan aldırmak, özellikle besin bozuk ve yoğun olduğu zaman, çoğu kez tıkanıklıklar ve habis hastalıklar doğurur. Bir hadiste:

«*Aç karnına kan aldırmak tedâvîdir, tok karnına kan aldırmak hastalık doğurur, ayın onyedinci günü kan aldırmaksa şifâdır*» buyurulur. Kan aldırmak için bu vakitleri seçmek; tedbirli olmak, işkenceden kaçınmak ve sağlığı korumak içindir. Ancak hastalık tedâvîlerinde ne zaman ihtiyaç duyulursa o zaman bu yola başvurmak bir görev hâline gelir. Nitekim Peygamber efendimizin: -"*Birinci kan gâlip gelmesin yoksa öldürür*" sözünde buna işâret vardır. Yuka-

---

(1) Bu hadisin senedinde Said İbn-i Abdurrahman el-Cümehi vardır, bu zatın rivayeti zayıftır.

rıda da geçtiği gibi Ahmet İbn-i Hanbel ayın hangi gününde ihtiyaç duyarsa o gün kan aldırırdı.

Kan aldırmak için haftanın hangi gününü seçmek gerektiği konusuna gelince, Hallâl Câmi'inde konuyla ilgili olarak şöyle der:

Bize Harb İbn-i İsmâil haber verdi ve dedi ki; Ahmet İbn-i Hanbel'e, kan aldırmayı uygun görmediğiniz bir gün varmıdır? dedim. O da bana; Çarşamba ve Cumartesi günleri mekruh olduğu bize kadar gelmiştir, dedi.

Yine Hallâl'ın Câmi'inde Hüseyin İbn-i Hasen'den rivâyetle şöyle denilir; Harb İbn-i İsmâil, Ebû Abdillah'a hangi vakitte kan aldırmayı mekruh gördüğünü sormuş o da; Cumartesi ve Çarşamba günleri demiştir. Cuma gününde mekruh olduğunu söyleyenler de vardır. Hallâl, Ebû Seleme ve Ebû Saîde'l-Mukberî'nin Ebû Hüreyre'den merfû olarak rivâyet ettikleri bir hadisi şöyle aktarır:

«Kim Çarşamba veya Cumartesi günlerinde kan aldırırsa ona cüzzam isâbet eder, hastalığından ancak kendisini sorumlu tutsun»(1).

Yine Hallâl şöyle der: "Muhammet İbn-i Ali İbn-i Ca'fer'in bize haber verdiğine göre, Yâkup İbn-i Buhtan kendilerine anlatmış ve şöyle demiştir: Ahmet İbn-i Hanbel'e Cumartesi ve Çarşamba günleri hamam otu sürünmek ve kan aldırmak hakkında soru sorulmuştu. Ahmet İbn-i Hanbel bunu mekruh gördü ve dedi ki; Bana bir adamın çarşamba günü hamam otu süründüğü ve kan aldırdığı, bundan dolayı cüzzama yakalandığı ulaşmıştır. Hallâl, Muhammed'e; Bu adamın âdetâ hadis-i şerîfle alay etmiş olduğunu söyledim, Muhammed de beni tasdik etti der.

Dârekutnî'nin "*Efrâd*" adlı eserinde rivâyet ettiği hadislerden birinde Nâfi şöyle der:

---

(1) Bu hadisin senedi zayıftır.

Abdullah İbn-i Ömer bana dedi ki: Bana kan baskın geldi, benim için bir kan alıcı bul, çocuk da olmasın, ihtiyar da olmasın. Ben Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in şöyle dediğini duydum:

«*Kan aldırmak, hâfızası güçlü olanın hâfıza gücünü, akıllı olanın aklını artırır, Allâh'ın ismiyle kan aldırınız, Perşembe, Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri kan aldırmayınız, Pazartesi günü aldırınız. Cüzzam hastalığının tamamı Çarşamba günü iner*»(1). Dârekutnî, bu hadîsi rivâyette Ziyad İbn-i Yahya tek kalmıştır, der. Aynı hadîsi Eyyûb Nâfi'den rivâyet etmiş ve şöyle demiştir:

«*Pazartesi ve Salı günleri kan aldırınız, Çarşamba günü aldırmayınız*».

Ebû Dâvûd Sünen'inde, Ebû Bekre hadîslerinden olan şu hadîsi rivâyet etmiştir; Ebû Bekre salı günü kan aldırmayı mekruh görmüş ve demiştir ki:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem şöyle buyurdu: "*Salı günü kanın kaynadığı gündür, Salı gününde bir saat vardır ki, o saatte kan durgun olmaz*"».(2)

Yukarıda geçen hadîs-i şeriflerin ışığında tedâvînin ve kan aldırmanın müstehab olduğu, kan aldırmanın vücûdun gerekli yerlerinde kullanılacağı, her ne kadar vücuttan herhangi bir kılın kesilmesine yol açsa da ihramlıyken kan aldırmanın câiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Kan aldırmak için kıl kestirmek zorunda kalan ihramlıya fidyenin vâcip olduğu görüşünde şüphe vardır. Bu durumda fidyenin vâcip olduğu görüşü pek kuvvetli değildir.

Oruçlunun kan aldırmasının cevâzı konusunda Buhârî'nin Sahih'inde anlatıldığına göre: Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem oruçluyken kan aldırmıştı. Ancak bundan dolayı orucunu bozarmı yoksa bozmazmı? konusu ayrı bir konudur. Peygamber efendimizin orucunu bozduğu itiraza uğramaksızın sahih olarak rivâyet edildiğinden, doğru olan, oruçlunun kan aldırdıktan sonra orucunu bozmasıdır. İtirazda delil olarak kullanılan hadislerin en sahîhi, Peygamber efendimizin oruçluyken kan aldırdığını bildiren hadistir. Ancak bu hadis iftar etmediğine delâlet etmez. Fakat aşağıdaki dört durumdan birisi varsa, o zaman bu hadisten oruç bozmamak gerektiğini çıkarabiliriz:

---

(1) Bu hadisi İbn-i Mace, zayıf gördüğü ikiyoldan rivayet etmiştir. Hakim de Darekutni gibi müfred olarak ve zayıf senetlerle rivayet etmiştir.

(2) Bu hadisin senedi de zayıftır. İçinde günlerden bahsedilen bu hadislerin tümü zayıftır. Hafız, "Feth"de Hallal, Ahmet'ten onun bu günlerde kan aldırmayı mekruh gördüğünü nakletmiştir. İsterse hadis sabit olmasın. Firuzabadi, "Seferu's-saade"de; Kan aldırma ve bunun için bazı günlerin seçimi, bazılarının da mekruh görülmesi konularında bir şey sabit olmamıştır. Hafız ve Firuzabadi'nin sözleri bu konuda delil olarak yeterlidir.

1. Eğer tutulan oruç farz bir oruçsa,

2. Orucu tutan yolcu değilse,

3. Oruçluda kan aldırmaya zorlayacak bir hastalık yoksa,

4. Bu hadis, «*Kan aldıran ve alan orucunu bozar*» hadîsinden sonra söylenmişse.

Yukarıdaki dört husus sâbit görüldüğünde Peygamber efendimizin fiiliyle kan aldırdıktan sonra orucun bozulmayacağına delil getirebiliriz. Bu hususlar sâbit görülmediği takdirde orucun kan aldırma ve diğer orucu bozan hallerden biriyle bozulabilen nâfile bir oruç olmasına, ya da ramazanda yolculuk sırasında tutulan bir oruç olmasına, ya da yine ramazanda ve hazarda tutulan, fakat kan alınmasına zorunlu ihtiyaç hâsıl olan bir oruç olmasına bir engel yoktur. Tıpkı kendisinde hastalık bulunan bir kimsenin, oruç bozmaya ihtiyaç duyması gibi. Ya da ramazanda yolculuk dışında tutulan farz oruç sırasında ihtiyaç olmaksızın kan aldırdıktan sonra oruca devam etmeye de bir engel yoktur. "*Kan aldıran da alan da orucunu bozar*" sözü menkul ve müteahhirdir. Bu durumda sonuç olarak yine kan aldırmanın orucu bozacağı görüşüne dönmek gerektiği ortaya çıkmış bulunmaktadır. Yukarıdaki durumların birinin isbatına bile imkân yoktur ki, hepsinin isbâtına imkân nasıl olsun?

Peygamber efendimizin kan aldırmasında doktor veya başkalarına, pazarlık yapmaksızın bir iş yaptırarak, günün ücretinin veya gönlünü alacak bir bedelin ödenebileceğine delil vardır.

Yine bu olayda kan alarak para kazanmanın cevâzına delil vardır. Her ne kadar hür bir insan için haram sayılmadan bu ücreti yemek hoş görülmese de Peygamber efendimiz kan aldırdığı kimseye ücretini ödemiş ve verdiği ücreti yemesine de engel olmamıştır. Bu bedeli pis olarak nitelendirmesi sarmısak ve soğanı nitelendirmesi kabîlindendir. Nitekim bundan dolayı soğan ve sarmısağın haram olması gerekmemiştir.

Bu olayda yine insanın kölesinden gücüne göre her gün için belirli bir miktar kazanç yüzdesi almasının cevâzına, köle için de bu payın dışında kalan miktar üzerinde tasarruf hakkının olduğuna delil vardır. Eğer köle, kalan miktar üzerinde tasarruf yapmaktan menedilirse, kazancının tümünü sâhibine ödemesi gerekir. Sâhibinin miktar tayininin bir değeri yoktur, aslında kazanç yüzdesinin dışında kalan miktar, efendisinin kölesine bıraktığı bağış niteliğindedir, onu istediği şekilde kullanabilir. Allah her şeyi daha iyi bilendir.

PEYGAMBERİMİZİN DAMARLARIN KESİLMESİ VE DAĞLAMA KONUSUNDA YOL GÖSTERMESİ

Buhârî'nin Sahîh'inde Câbir İbn-i Abdillah'ın rivâyetiyle sâbit olduğuna göre:

«Rasûllüllah sallallâhu aleyhi vesellem, Übey İbn-i Ka'b'a bir doktor gönderdi. Doktor Übey'in bir damarını kesti ve üzerinden dağlama yaptı»(1).

«Sa'd İbn-i Muaz kol damarından (hayat damarı) vurulduğunda, Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem onu dağlamıştı, sonra Muaz'ın kolu şişti, Peygamber efendimiz Muaz'ın kolunu tekrar dağladı».

Başka bir yoldan gelen habere göre; Resûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, Sa'd İbn-i Muaz'ı kol damarından ensiz ve uzunca bir demirle dağlamış, sonra da Sa'd İbn-i Muaz ya da ashâbından diğer bir kimse Peygamberimizi dağlamıştı. Bir başka metin de şöyledir: Ensardan bir adam kol damarından ince uzun bir demirle vuruldu, Peygamber efendimiz emretti ve dağlandı(2).

---

(1) Bu hadisi Müslim, İbn-i Mace, Ahmet ve Hakim tahric etmişlerdir.

(2) Bu ve benzeri hadisleri Müslim, Ebu Davud, İbn-i Mace, Ahmet ve Hakim, Cabir'in rivayetiyle tahric etmişlerdir.

Ebû Ubeyd şöyle der:

«Peygamber efendimize kendisine dağlamanın övüldüğü bir adam getirildi. Peygamber efendimiz: -"*Onu dağlayınız veya kızgın taş basınız*" dedi. Ebû Ubeyd der ki; "Razf" kızdırılıp yaranın üzerine konan bir taştır». Fadl İbn-i Dükeyn der ki: Bize Sûfyan, Ebuz'-Zübeyr'den, o da Câbir'den aktararak şöyle anlattı:

«Peygamber efendimiz kendisine getirilen adamı kol damarından dağladı»(1).

Buhârî'nin Sahîh'inde Enes (Allah Râzı olsun)'un rivâyet ettiği hadislerden birinde şöyle der:

«Peygamber efendimiz hayattayken Enes, göğüs zarı iltihabından (zâtü'l-cenb) dolayı dağlanmıştı».

Tirmizî'de, yine Enes'ten rivâyet edildiğine göre:

«Peygamber efendimiz Es'ad İbn-i Zürâre'yi diken battığı için dağladı»(2).

Daha önce geçen ve sahih olduğunda ittifak edilen hadiste: "*Ben dağlamayı sevmem*" ifâdesi vardır. Hadîsin başka bir metninde de: -"*Ben ümmetimi dağlama yapmaktan men ederim*" ifâdesi yer almaktadır.

Tirmizî'nin ve diğerlerinin Câmi'inde İmran İbn-i Husayn'dan şöyle rivâyet edilir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem yarayı dağlamayı yasakladı, biz dağlamayı uyguladık fakat ne hastalıktan kurtulduk ve ne de fayda gördük». Başka bir ifâde şekli de şöyledir: «Yarayı dağlamaktan men edildik, dağladığımızda fayda da görmedik, hastalıktan da kurtulmadık».

Hattâbî'nin anlattığına göre; Peygamber efendimiz Sa'd'ı yarasından akan kanı durdurmak ve kan kaybından dolayı ölümünü önlemek için dağladı.

---

(1) Müslim ve diğerlerinde geçen öteki hadislerle birlikte Cabir'den rivayet edilmiştir.

(2) Bu hadisi de Hakim tahriç etmiştir.

Burada baş vurulan dağlama işlemi, tıpkı kol ve bacağı kesilen kimsede kullanıldığı gibi kullanılmıştır. Ancak yasaklanmış olan dağlama, kendisinden şifa umularak yapılan dağlamadır. Bu yola başvuranlar, dağlama yapılmadığı takdirde insanın öleceğine inanıyorlardı, bu inançlarından dolayı dağlama yapmaları yasaklanmıştı. Bâzıları da; Özellikle İmrân İbn-i Husayn'a dağlamanın yasaklanması kendisinde bulunan fistülden ve yerinin tehlikeli oluşundandı, demişlerdir. Dağlamanın sâdece korkulan yere mahsus olma şüphesi de vardır. Allah daha iyi bilir.

İbn-i Kuteybe der ki: Dağlama iki cinstir: Birincisi; Hastalanmamak gâyesiyle sağlam insanın yaptığı dağlamadır, hakkında "*dağlama yapan tevekkül etmemiştir*" denilen dağlama türü budur. Bu yola başvuran insan, kendisinden Allah'ın takdîrini defetmek istiyor demektir. İkinci tür dağlama ise: Azan yarayı ve kesilen organı dağlamadır. Bunda şifâ vardır. Ancak sonunda kurtulma ve kurtulmama ihtimali bulunduğu halde tedâvî için dağlama yöntemine başvurmak kerâhate daha yakındır. İbn-i Kuteybe'nin sözü burada sona erdi.

Sahîh-i Buhârî'de, hesaba çekilmeden cennete girecek yetmiş bin kişi hadîsinde tesbit edildiğine göre onlar; «*Üfürük yaptırmayanlar, dağlama yaptırmayanlar, hurâfelere inanmayanlar ve Rablarına tevekkül edenlerdir*»(1).

Dağlamayla ilgili hadisler dört türü kapsamaktadırlar;

Birincisi; Dağlamayı yapmak,

İkincisi; Dağlamayı sevmemek,

Üçüncüsü; Dağlamadan vaz geçeni övmek,

Dördüncüsü; Dağlamayı yasaklamaktır.

---

(1) Bu hadisi, Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesei ve Ahmet, İbn-i Abbas'tan rivayetle tahric etmişlerdir.

Allah'a hamdolsun hadisler arasında çelişki bulunmamaktadır. Dağlamayı yapmak, cevâzına delâlet eder, dağlamayı sevmemek, yasaklandığını anlatmaz, bırakanı övmek, bırakmanın daha iyi bir davranış olduğunu îmâ eder. Yasaklamak ise; insanın tercihine bırakıldığına, bununla birlikte hoş karşılanmadığına, ya da ihtiyaç duyulmaksızın yapılan türüne âittir. Yoksa hastalığın ortaya çıkmasından korkulduğu takdirde dağlama yapılabilir. Allah daha iyi bilendir.

PEYGAMBERİMİZİN SAR'A'NIN (YİLBİK) TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

Buhârî ve Müslim, Sahih'lerinde Atâ İbn-i Ebî Rebah hadislerinden şöyle ihrac etmişlerdir:

«Atâ der ki: İbn-i Abbas bana: Sana cennet ehlinden bir kadın göstereyim mi? dedi. Ben de "evet" dedim. İbn-i Abbas:Şu siyâhî kadını görüyor musun, o, Peygambere gelerek; Beni sar'a tutuyor, rezil rüsvay oluyorum, benim için Allah'a duâ et, dedi. Peygamber efendimiz kadına: -"*Dilersen sabret cennet senin olsun, dilersen senin için Allah'a duâ edeyim âfiyet versin*" dedi. Kadın peygamber efendimize: -"Sabredeyim, dedi ve sözüne devam ederek; Ben rezil oluyorum, rezil olmamam için Allah'a duâ et", dedi. Peygamber efendimiz de onun için duâ etti».

Ben derim ki: Sar'a iki türlüdür:

Birincisi tahta kurduna benzeyen ve insanda tik yapan habîs ruhların meydana getirdiği sar'a,

İkincisi de bayağı salgıların meydana getirdikleri sar'adır. Hekimlerin üzerinde konuştukları, sebep ve tedâvîsinden bahsettikleri, bu ikinci tür sar'adır.

Ruhların meydana getirdikleri sar'ayı ileri gelen ve aklı başında olan hekimler kabul etmekle birlikte tedâvî edemezler ve bunu kendileri de îtiraf etmekten çekinmezler. Tedâvîsinin kötü ruhlara karşı iyi ruhların kullanılmasıyla mümkün olabileceği görüşündedirler. İyi ruhlar kötü ruhların izlerini yok eder, karşı faâliyetleriyle etkilerini iptal ederler.

Hipokrat, bâzı eserlerinde bunu isbat etmiş, sar'a'nın tedâvî yöntemlerinden söz etmiş ve sonunda demiştir ki; Bu tedâvî tedbirleri, salgıların ve bir kısım maddelerin sebep olduğu sar'a için geçerlidir. Ruhların sebep oldukları sar'aya bu tedbirler yarar sağlamazlar.

Aşağılık, sefil, düşkün ve dinsizliği üstünlük sayan bilgisiz doktorlara gelince, bunlar ruhların meydana getirdikleri sar'ayı inkâr ederler. Sar'alının vücûdunda bu ruhların etki yaptıklarını bir türlü kabul edemezler. Bunların sermâyeleri sâdece bilgisizliktir. Aslında tıpta henüz bu tür sar'anın çâresi bulunmuş değildir. His ve bünye buna şâhittir.

Sar'ayı bâzı salgıların gâlibiyetine bağlamak da bâzı türleri için geçerlidir, tüm sar'a çeşitleri için geçerli değildir.

Eski hekimler bu hastalığa "Maraz-ı İlâhî" (ilâhî hastalık) adını verirler ve bu hastalığı ruhların yaptıklarını söylerlerdi. Galenos ve diğerleri ise bu ismi yorumlayarak şöyle demişlerdir; İlâhî hastalık adının verilmesinin nedeni bu hastalığın başta meydana gelerek yerleşim merkezi beyin olan ve açıkça belli olan ilâhî parçaya zarar vermesidir. Galenos ve diğerlerinin bu yorumu yapmaları, hastalığın meydana gelmesine sebep olan bu ruhların mâhiyetleri ve etkileri hakkında bilgilerinin olmayışındandır. Doktorlardan inançsız bir gurup ise sâdece salgılara dayalı olan sar'anın varlığını kabul ettiler. Aklı başında, bu ruhlarla ve etkileriyle ilgili bilgiye sâhip olan bir insan, bu gibilerin bilgisizliklerine ve akılsızlıklarına güler. Hastalığın bu türünde tedâvî iki yönlüdür. Biri hastayla, diğeri tedâvî edenle ilgilidir. Tedâvinin hastayla ilgili olan yönü; Hastanın moral gücüyle, bu ruhların yaratanına içtenlikle yönelmesi, kalb ve dilin birlikte hareket ettiği samîmî bir sığınmayla mümkündür. Aslında bu da bir tür savaştır. Savaşta düşmana karşı silahlı saflar hâlinde dizilmek yeterli değildir. Düşmana karşı direnmek ve onu saf dışı edebilmek iki şeye bağlıdır.

Birincisi silahın sağlam, çalışır halde ve modern olması, diğeri de bileğin güçlü olmasıdır. Bunlardan birisi eksik olursa silahın düşman üzerinde pek fazla bir etkisi olamaz. Ya her ikisinin birden yokluğu hâlinde durum nasıl olacaktır? Böyle bir durumda kalb, tevhid, tevekkül, takva ve Allah'a yönelme gibi şeylerden yoksun olduğu gibi aynı zamanda düşmana karşı silahsız ve savunmasızdır da!...

Tedâvînin, tedâvîyi uygulayan kişiyle ilgili olan yönüne gelince, bu kişide de yukarıda bahsettiğimiz moral gücünün ve inanç sağlamlığının mutlaka bulunması gerekir. Tedâvî edenler içinde öyleleri vardır ki, bunların sar'alı insandaki habis rûha: -"Çık bismillah, lâ havle velâ kuvvete illâ billah" demeleri yeterli olmaktadır. (Hasta iyi olmaktadır.) Peygamber efendimiz:

«*Çık ey Allah'ın düşmanı!... ben Allah'ın Rasûlüyüm*»(1) derdi.

Ben şeyhimizin(2), sar'alı insana, içindeki rûh'a seslenecek birini gönderdiğine, gönderdiği adamın sar'alı insandaki rûh'a şöyle dediğine tanık oldum: -"Şeyh sana diyor ki, oradan çık orada durmak sana yasaktır". Bu sözün arkasından sar'alı insan ayıkıyordu. Gönderilen kişi bu sözleri çoğu kez içinden söylediği gibi çoğu kez de ruh inad ediyor, o da döverek çıkarıyordu, sonunda sar'alı kişi ayıkıyor fakat hiç bir acı duymuyordu. Bu olaya bizim gibi başkaları da defalarca tanık oldular. Çoğu kez sar'alının kulağına okunan:

«*Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?*»(3) âyet-i kerîmesidir.

Şeyhimizin bana anlattığına göre bir keresinde sar'alının kulağına yukarıdaki âyeti okur, ruh da ona sesini yükselterek: -"Evet" diye cevap verir, şeyh der ki, bunun üzerine elime bir sopa aldım, hastanın boyun damarlarına sopayla vurdum, o kadar ki vura vura ellerim yoruldu. Şeyh bunu anlatırken oradakilerden hiç kimse sar'alının vurmaktan dolayı ölmesinden şüphe etmediler, mutlaka ölmüştür diye düşündüler. Şeyh sözüne devamla dedi ki: Vurma esnâsında ruh:

---

(1) Bu hadisi Ebu Davud, Ümmü Eban'dan ihraç etmiştir.
(2) Yazar bu tabiri İbn-i Temiyye için kullanmaktadır.
(3) Mü'minun: 23/115.

-"Bu adamı seviyorum" dedi. Ben de:

-"O seni sevmiyor" dedim. Ruh:

-"Ben onunla hacca gitmek istiyorum" dedi. Ben de ona:

-"O seninle hacca gitmek istemiyor" dedim. Ruh:

-"Sana saygımdan dolayı bu adamı terkediyorum" dedi. Ben:

-"Hayır bana saygından dolayı değil, ancak Allah ve Rasûlüne itâatinden dolayı terkediyorsun" dedim. Ruh:

-"İşte çıkıyorum" dedi.

Şeyh sözüne devamla; Bu olayı müteâkip hasta, çevresiyle ilgilenmeye başladı ve dedi ki:

-"Ben şeyhin huzûruna niçin geldim? Orada bulunanlar:

-"Dövüldüğünün farkında değilmisin?" dediler. Hasta:

-"Şeyh beni niçin dövdü? benim suçum yok ki" dedi. Dövüldüğünün kesinlikle farkında değildi.

Şeyhimiz sar'alıyı Âyetü'l-Kürsî'yi okuyarak iyi eder, sar'alıya ve onu tedâvîye çalışana Âyetü'l-Kürsîyi, felak ve nâs sûrelerini emrederdi.

Konumuzu toparlayacak olursak, sar'anın bu türünü ve bu şekilde tedâvîsini ancak bilgi, akıl ve mârifetten nasîbi az olanlar inkâr ederler. Habis ruhların uygun buldukları insanlara musallat olmaları da bu insanların çoğunlukla inanç zayıflığı, kalb ve dillerinin zikir hakîkatlerinden, Allah'a sığınma duygusundan, nebevî savunmalar ve imânî siperlerden yoksun olmalarındandır. Habis ruh adamla karşılaştığında adam silahsız ve savunmasız, çoğu kez de çıplak bulunur, bu fırsattan yararlanan habis ruh, derhal adamı etkisi altına alır. Eğer gözlerdeki perde açılsaydı insanların çoğu sar'alı'nın bu habis ruhlarla birlikte yaşar, onların ellerine geçmiş, esâretleri altına girmiş, diledikleri yerlere sevkediliyor olduğunu ve, insanların onlara engel olamadıklarını ve karşı koyamadıklarını görürlerdi. Bu durumda olan kimseler büyük sar'aya yakalanmışlardır, ruhların ayrılmaları ve belirli zamanların dışında bu insanlar asla ayıkmazlar. Bu noktada hastalık gerçekleşir, hastalanan kimse gerçekten kendisini kaybeder. Yardım sâdece Allah'tandır.

Bu tür sar'a'nın tedâvîsi sağlam aklın, Peygamber'in getirdiklerine îmanla birleşmesi, cennet ve cehennemin gözönünde bulundurulması ve kalbin kıblesi olmasıyla mümkündür. Dünya ehlini huzûra çağırmak (Ruhlarını kabzetmek) âfet ve cezâlarla içice kılmak, onlar ayıkmayacak şekilde yere düşmüş yatarlarken, âfet ve cezâların ülkelerinde meydana gelmesi de bu hastalığın bir başka tedâvî şeklidir. Bu sar'anın düşmanları o kadar fazla şiddetli değildir. Ancak bu belâ yaygınlaştığında, insanın her baktığı yerde sar'alı birini görmesi pek garip gelmez ve insan bunlardan tiksinmez hâle gelir. Bunların çokluğu, önceden nefret eden ve garip gören insanın görüşünü bile etkiler ve tersine değiştirir.

Allah bir kula iyilik yapmak istediği zaman,bu sar'adan ayıktırır, sağ ve soluna bakar, çevresindeki insanların farklı derecelerde sar'alı olduklarını görür. Bâzılarını delilik tamamen sarmış, bâzıları kısa süre ayılıp tekrar deliliğine dönüyor, bâzıları bir bakarsın deli bir bakarsın ayıktır, ayıktığı zaman aklı başında normal bir insan gibi davranır, sonra sar'a kendisine döner, o da çarpık duruma düşer.

Salgıların sebep olduğu sar'a, nâzik organların çalışmalarına hareketlerine ve ayakta kalmalarına kısmen engel olur. Bunun nedeni de yoğun ve yapışkan bir salgıdır, bu salgı beynin iç kısmındaki geçitleri kısmen tıkayarak beyin ve organlardaki duygu ve aksiyon iletimini tamamen kesintiye uğratmadan bir ölçüde engeller. Bu anormallik bâzan da vücut menfezlerine sıkışıp kalan yoğun bir gaz veya bâzı organlardan beyne yükselen kokuşmuş bir buhar ya da yakıcı bir durum gibi değişik nedenlerden doğar. Beyin, kendisine acı veren şeyi defetmek için büzüşür, bunu tüm organlara giren kramp izler, bu durumda insan ayakta kalamaz yere düşer, çoğunlukla ağzında köpük görülür.

Bu hastalık özellikle varlığı sırasında verdiği acı îtibâriyle olağan hastalıklar gurubundan sayılır. Bâzan da uzun sürmesi ve geçici olması îtibâriyle, özellikle beyinde ve özde bu hastalık varken yaş yirmibeşi geçtiğinde müzmin hastalıklardan sayılır. Böyle insanlarda sar'a hastalığı ayrılmaz bir parça hâline gelir. Hipokrat; Bu insanlarda sar'anın ölünceye kadar kaldığını söyler.

Buraya kadar anlatılanlar bilindiğine göre; Hadîsin söylenmesine neden olan bu kadın, sar'ası tutuyor ve rezil oluyordu. Kadının sar'ası müzmin sar'a türünden olabilir, buna binâen de Peygamber efendimiz hastalığa katlanmasına karşılık ona cennet vâdetmiş ve rezîl olmaması için de duâ etmiş, onu sabrı karşılığında cennetle, duâ sonucu iyi olmak arasında serbest bırakmış, o da sabrı ve cenneti seçmiştir.

Bu olayda ilaç kullanmayı ve tedâvîyi terk etmenin cevâzına, ruhların ilacının duâlar ve Allah'a yönelmek olduğuna, duâların ve Allah'a yönelmenin, doktorların ilaçlarının erişemediği etkinlikleri gösterdiğine, bunların etki ve faaliyetleri, vücûdun onlardan etkilenmesi ve onlara tepkisi, bedensel ilaçların etkilerinden ve vücûdun onlara tepkisinden daha büyük olduğuna delil vardır. Bunu biz de başkaları da defalarca denedik ve denediler.

Tabiplerin akıllı olanları, moral gücünün, hastalığın iyileşmesinde görülmedik etki ve faaliyetinin olduğunu, tıp mesleğine de toplumun inançsızları, aşağılık ve bilgisizlerinden daha zararlı olmadığını îtiraf ederler.

Bu kadının sar'asının müzmin türden olduğu açıktır, ruhların meydana getirdikleri sar'a türünden de olabilir. Peygamber efendimiz onu, hastalığa katlanarak cennetlik olmakla, kendisi için duâda bulunup sağlığına kavuşması arasında serbest bırakmış, o da sabretmeyi ve örtünmeyi tercih etmişti. Allah her şeyi en iyi bilendir.

PEYGAMBERİMİZİN SİYATİK TEDÂVÎSİNDE REHBERLİĞİ

İbn-i Mâce Sünen'inde Muhammed İbn-i Sîrîn'den o da Enes İbn-i Mâlik'ten rivâyet ettiğine göre Enes şöyle der:

«Ben Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'i şöyle derken işittim: *Siyatiğin ilacı, çölde yetişen koyunun kuyruğudur, kuyruk eritilir, sonra üç parçaya bölünür, daha sonra her gün bir parça aç karnına bu yağdan içilir*»(1).

Siyatik, uyluk üzerindeki eklemden başlayarak ayağın arka kısmından uyluğa doğru inen bir ağrıdır. Çoğu kez topuğa kadar uzanır. Süresi uzadıkça inmesi de artar; ağrıyla birlikte ayak ve uyluk da bitkinleşir.

Bu hadisin sözlük ve tıp yönünden olmak üzere iki anlamı vardır:

Sözlük anlamı; Hastalığa bu ismin verilmesini doğru bulmayıp, "Nese" damardır, "Ark"da damardır, bu şekilde isimlendirildiği takdirde aynı anlama gelen iki kelimeden bir tamlama meydana gelir, halbuki arapçada bu, dil kurallarına aykırıdır diyenlerin varlığına rağmen, Hadiste geçen "Arkun Nese" tâbiri hastalığın bu şekilde isimlendirilebileceğine delildir. Bu sözün sahibine iki yönden cevap verilebilir.

---

(1) Bu hadisi Ahmed ve Hakim Sahih'inde ihrac etmiştir.

Birincisi; "Ark" kelimesi "Nese" kelimesinden daha geneldir. Bunların oluşturdukları tamlama genelin özeli tamlaması kabîlindendir. "Küllü'd-Derahim" paraların hepsi, ya da "Ba'du'd-Derâhim"; paraların bir kısmı örneklerinde olduğu gibi.

İkincisi ise; "Nese" damara yerleşen bir hastalıktır. Bu tamlama ise bir şeyin anlamının bulunduğu yerin ismiyle anlaşılması kabîlindendir.

Bâzı bilginler: Bu hastalığa "Nese" isminin verilmesi, kelimenin bir başka anlamı olan "unutma" ile ilgilidir, çünkü bu hastalığın ağrısı diğerlerini unutturur, demişlerdir.

Bu damar, uyluk üzerindeki eklemden başlayarak, ayağın sağ tarafından kaval kemiğiyle deri arasından, topuk arkasını izler, ayağın geri tarafına kadar uzanır.

Hadisin tıp yönünden anlamı ise; daha önce de geçtiği gibi Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in sözü iki türlüdür:

Birincisi; zaman, mekan, şahıs ve durum yönünden geneldir.

İkincisi ise; Bunlara ya da bunlardan bir kısmına hâstır.

Yukarıdaki hadis ikinci kısımdandır. Bu söz araplara, Hicaz ve çevresinde yaşayan halka, özellikle çölde yaşayan araplara hâs'tır. Bu ilaç onlar için en yararlı ilaçlardandır. Bu hastalık, kuruluktan doğar, kuruluk da yoğun ve yapışkan bir maddeden ileri gelir. Bu maddenin tedâvisi ise ishalle mümkündür. Kuyrukta iki özellik vardır; Olgunlaştırma ve yumuşatma, o halde kuyrukta olgunlaştırma sonucu dışarı atma özelliği de vardır. Bu hastalık ise tedâvisinde bu iki şeye ihtiyaç gösterir. Çölde yetişen koyunun tercih edilmesinin nedeni ise, onda artık maddelerin az, bünyesinin küçük, yapısının nâzik, yiyeceklerinin seçkin oluşudur. Çünkü bu koyun sıcak çöl bitkilerinden Yavşan, Karagelin (santonin) ve benzerlerini yer. Gıdâsını bu bitkilerden alan hayvanın etinde, bu bitkilerin özellikleri görülür. Ayrıca bu sâyede etinin lezzeti artar ve benzerlerinden üstün bir yapı kazanır. Özellikle kuyrukta bu özellikler daha da belirgindir. Bu bitkilerin sütteki faaliyetleri ettekinden daha kuvvetli olmakla birlikte kuyrukta bulunan iki özellik-olgunlaştırma ve yumuşatma-sütte yoktur. Bu durum daha önce bahsettiğimiz bir esasa dayanmaktadır, o da; çoğu toplumların ve çöl halkının ilaçlarının basit ilaçlar olmasıdır. Hind hekimleri de aynı görüştedirler. Rum ve Yunan toplumları ise bileşik ilaçlar kullanırlar. Tabiplerin tümü, besinle tedâvînin tabibi mutlu edeceği, bunu beceremezse, basit ilaçla tedâvî yolunu izleyeceği, bunu da beceremezse eleman sayısı az olan bileşikleri kullanması gerektiği üzerinde görüş birliğine varmışlardır. Yukarıda geçtiği gibi arapların ve çöl halkının hastalıkları çoğunlukla basit hastalıklardır. Basit hastalıklara basit ilaçlar uygundur. Çünkü bu insanların besinleri çoğunlukla basit besin maddeleridir. Karmaşık hastalıklara gelince; bu hastalıklar çoğunlukla besinlerin bileşik türlü ve çeşitli oluşundandır. Bu hastalıkların tedâvilerinde de bileşiklerden oluşan ilaçlar tercih edilmiştir. Daha iyisini yüce Allah bilir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN PEKLİĞİN TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

Tirmizî'nin Câmi'inde ve İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Esmâ bint-i Ümeys'ten rivâyet ettiklerine göre Esmâ der ki:

«Peygamber efendimiz bana:

-"*Pekliği neyle gideriyorsun?*" diye sordu. Ben:

-"Bağlumca'yla" diye cevap verdim. Peygamber efendimiz de:

-"*Sıcaktır, sürdürür*" dedi. Esmâ daha sonra:

"-Sinâmekiyle yumuşatırım" dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz:

-"*Ölüme çâre olsaydı sinâmeki olurdu*" dedi»(1).

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde İbrâhim İbn-i Ebî Abele'den rivayet edildiğine göre İbrâhim şöyle der:

---

(1) Bu hadisi Ahmet ve Hakim tahric ettiği gibi, Taberani de Ümm-ü Seleme'den benzerini tahric etmiştir.
Sinameki'nin bir çok türü vardır, en üstünü de seçkinliği nedeniyle Hint Sinemakisidir
Sinameki bu gün peklik hallerinde yumuşatıcı olarak kullanılır. Bitkinin sadece yaprakları on iki saat suda bırakıldıktan sonra kullanılır. Süzülerek sadece suyu içilir. Kaynatılıp içildiğinde şiddetli barsak ağrısına yol açar. Islatılan yaprağın miktarı şahıstan şahısa pekliğin şiddetine göre değişir. Çoğu kez onbeş yaprak on iki saat süreyle ıslatılır.

«Peygamber efendimizle birlikte iki kıbleye namaz kılanlardan Abdullah İbn-i Ümm-i Hırâm'ı şöyle derken işittim; "Resûlüllah sallallahu aleyhi vesellem'in şöyle dediğini duydum:

-"*Sinâmeki ve kimyon'a devam ediniz, bu ikisinde Sâm'dan başka her derde devâ vardır*".

-"Sâm nedir? Ey Allah'ın elçisi!..." denildi. O da:

-"*Ölümdür*" buyurdu"».

"*Neyle sürdürürsün?*" sözü barsakları nasıl harekete geçirirsin? demektir. Barsakların hareketi sonunda içerdeki pisliğin bir noktada durarak yel çıkmasına engel olup ağrı yapması önlenmiş olur. Bunun için müshilin adına yürümek anlamında "Meşy" denir. Bâzıları da insanı yürüttüğü ve sık sık helaya götürüp getirdiği için bu isim verilmiştir, dediler.

"*Neyle tedâvi olursun?*" dediği kadının da: "Sütleğenle" dediği rivâyet edilir. Sütleğen tabîî ilaçlar gurubundandır. Bir ağacın gövde kabuğudur. Dördüncü derecede kurudur. En iyisi kırmızıya meyilli, hafif, ince ve dürülmüş, deriye benzeyenidir. Özetle, tehlikesi ve aşırı ishale yol açması nedeniyle doktorların kullanmaktan vazgeçmeyi tavsiye ettikleri ilaçlardandır. Peygamber efendimizin "*Hârrun, Cârrun*" sözü "*Hârrun Yârrun*" şeklinde de rivâyet olunmuştur. Bu konuda Ebû Ubeyd der ki; Arapların çoğu sözleri "Yâ" iledir. Ben de derim ki; Bu konuda iki görüş vardır; Birincisi; "*El-Hârru'l-Cârru*" Cim harfiyle kalıp olarak ishalin şiddetlisi anlamındadır, Peygamber efendimiz de bununla ishali harâret ve şiddetle nitelendirmiştir. Gerçekten de sütleğen, ısıtır ve şiddetli ishal verir. Bu sözü söyleyen Ebû Hanîfe ed-Dîneverî'dir.

İkincisi ise; -Doğrusu budur- Bu tip cümlelerdeki ikinci kelime birinciyi pekiştirmek maksadıyla söylenir, söz ve anlam bakımından birinciyi pekiştirir. Bu nedenle çoğu harflerini birinciye uygun olarak söylerler. "Hasenun Besenun" sözünde olduğu gibi ki, güzelliği kusursuz demektir. "Hasenun Gasenun", "Şeytânün Leytânun" ve "Hârrun

Cârrun" sözleri de bu tip cümlelerdendir. Bununla birlikte "Cârrun" kelimesinin bir başka anlamı daha vardır ki bu da; Dokunduğu şeyi sıcaklığının şiddetinden eritir, söker ve soyar gibi kendine doğru çeker, demektir. "*Yârrun*" kelimesine gelince "*Yâ Hârrun*" anlamında bir sözcüktür; "Sıhrî ve Sıhrîc, Sahârî ve Sahârîc" sözcükleri gibi "Yâ" da başlı başına bir anlam taşıyan pekiştirme sıfatıdır.

"Sene'" kelimesine gelince iki şekilde okunabilir; biri "Senâ" şeklinde uzatarak, diğeri "Sene'" şeklinde kısa olarak. Bu kelimenin anlamı; Hicazda yetişen bir bitki demektir, ancak bu bitkinin en iyisi Mekke'de yetişenidir. Yan etkisi yönünden güvenli, normale yakın, ısıtan ve birinci derecede kuru, safrayı ve siyah salgıyı akıtan, kalbin kaslarını güçlendiren üstün bir ilaçtır. Bu meziyetleri taşıdığı gibi bir özelliği de sevdâlıların vesveselerine, bedende meydana gelen çatlaklara faydalıdır. Sinirleri açar, saçları büyütür. Bitten ve baş ağrısından korur, uyuz, sivilce, kaşıntı ve sar'aya iyi gelir. Kaynatıp suyunu içmek, dövülmüşünü içmekten daha çok tedâvi edicidir. Kendini içmek isteyen üç dirheme, suyunu içmek isteyen de beş dirheme(1) kadar içebilir.

Eğer sinâmekiyle birlikte menekşe çiçeği ve çekirdeksiz kızıl üzümden de birer parça kaynatılırsa daha etkili olur.

Râzî der ki, Sinâmeki ve eşekyelesi, sıcak vücut salgılarını akıtarak, kaşıntı ve sivilcelere faydalı olurlar. Bunların her birinden dört dirhemden yedi dirheme kadar içilebilir.

Kimyon hakkında sekiz görüş vardır;

a) Bal anlamına gelir

b) Yağ tulumunun posasıdır, yağın üzerine siyah çizgiler hâlinde çıkar. Bunları Ömer İbn-i Bekre's-Seksekî anlatmıştır.

c) Kimyona benzer bir tânedir, fakat kimyon değildir. Bunu da İbnü'l-Arabî söylemiştir.

---

(1) Dirhem; 312 gr. demektir. (Çeviren)

d) Kirman kimyonudur.

e) Rezenedir. Bunları da Ebû Hanîfe ed-Dîneverî bir kısım araplardan aktarmıştır.

f) Pirinçtir.

g) Hurmadır. Bu görüşlerin sâhibi de Ebû Bekr İbn-i Sünnî el-Hâfız'dır.

h) Yağ bulaşığı tulumlarda olan baldır. Bunu da Abdüllatif el-Bağdâdî anlatır.

Tabiplerin bâzıları derler ki; son açıklama anlama daha uygun ve doğruya daha yakındır. Yâni sinâmeki dövülmüş olarak yağ ve balla karıştırılır, sonra bu karışım yalanır, böylece sinâmeki yalnız başına kullanılmasından daha yararlı hâle gelir. Çünkü bal ve yağda sinâmekinin yan etkilerini gideren ve ishale yol açmasını önleyen bir özellik vardır. Allah her şeyi daha iyi bilendir.

Tirmizî ve diğerlerinin İbn-i Abbas'tan merfû olarak rivâyet ettiklerine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«Kendileriyle tedâvi olduğunuz ilaçların en hayırlısı, buruna çekilen ilaç, ağızın iki tarafına çekilen ilaç, kan aldırma ve pekliği gidermedir»(1). "Meşy"den maksat, barsakları harekete geçiren, yumuşatan ve çıkması gerekeni çıkaran maddedir.

---

(1) Bu hadisin tahrici daha önce geçmiştir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN KAŞINTI VE BİTLENMEYE SEBEP OLAN ŞEYLERİN TEDÂVÎSİNDE REHBERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Katâde'nin Enes İbn-i Mâlik'den rivâyet ettiği bir hadiste Enes (Allah Râzı olsun) der ki:

«Peygamber efendimiz, Abdurrahman İbn-i Avf ve Zübeyr İbn-i Avvâm'a, vücutlarında olan kaşıntı nedeniyle ipek giymelerine izin vermişti. Bir rivâyette de; Abdurrahman İbn-i Avf ve Zübeyr İbn-i Avvam katıldıkları bir seferde bitten şikâyet ettiler, Peygamber efendimiz de onların ipek gömlek giymelerine ve bu gömleğin üzerlerinde görülmesine izin verdi».

Bu hadis iki şeye temel olmaktadır;

Bunlardan biri İslam hukûkunu, diğeri ise tıbbı ilgilendirir;

İslam hukûkunu ilgilendiren husus; Peygamber efendimizin izlediği yol, mutlak olarak kadına serbest, erkeğe yasak olduğu yönünde karar kılmıştır. Ancak erkek, bir ihtiyacı gidermek ya da önemli bir yarar elde etmek amacıyla ipek giyebilir. İhtiyaca örnek;Şiddetli soğukta, ya da örtünmesi gereken bir yerde ipeğin dışında bir giysi bulamamak. Önemli bir yarar'a örnek de; savaş, hastalık, kaşıntı ve bitlenme gibi durumlarda ipek giyerek ihtiyacı gidermek ve insanın başına gelebilen bu durumlardan kurtulmaktır. Enes (Allah Râzı Olsun)'un rivâyet ettiği sahih hadisin delâletinden de bu anlaşılır. İmam Ahmet'ten iki rivâyetin ve İmamŞâfiî'nin iki sözünden sahih olanları ipek giymeye izin verme yönündedir. Çünkü aslolan, hükmün husûsî olmamasıdır. Toplumun bir kısmı için bir nedene bağlı olarak verilen ruhsat, aynı neden kendisinde bulunan tüm insanlar için geçerlidir. Zîrâ nedenin yaygınlaşması, hükmün de genelleşmesini gerektirir.

Ruhsatın genelleşmesinden yana olmayanlar derler ki; İpeğin giyilmesini yasaklayan hadisler geneldir. Giyilmesine ruhsat veren hadislerin ise Abdurrahman İbn-i Avf ve Zübeyr'e mahsus olup, daha sonra aynı özürleri taşıyan insanlar için de geçerli kılınmaları ihtimâli vardır. Bir hükmün hem genel hem de özel olması ihtimâli durumunda ise genellik ihtimâlini seçip ona göre davranmak daha iyidir. Bu nedenle râvîlerin bir kısmı bu hadis hakkında, "Abdurrahman ve Zübeyr'den sonrakilere bu ruhsatın erişip erişmediğini bilmiyorum" demişlerdir.

Sahih olan, ruhsatın genel olmasıdır. Dînî hitâbın, bu gibi konularda husûsîlik açıklanmadıkça ya da önceden ruhsat verilen kimsenin dışındakilerin bu hükmün dışında kaldığı belirtilmedikçe izlediği yol budur. Peygamber efendimiz Ebû Bürde için: «*Benden sonra kimsenin çekmeyeceği cezâyı çekeceksin*» buyurmuştu. Yüce Allah da nefsini Nebîsine bağışlayan kadınlar hakkında Nebîsine: «*Mü'minlerden ayrı sırf sana mahsus olmak üzere*»(1) buyurmuştu.

İpeğin haram kılınması, kötülüğe giden yolun kapanması içindir. Bu nedenle kadınlara serbest, erkeklere de ihtiyaç ve yarar sağlamak için izinlidir. Kötülüğe giden yolun tıkanması için haram kılınan şeylerde kural budur. İhtiyaç hâsıl olduğunda ve yarar sağlanacağında bu şey mübah kılınır. Tıpkı eyleme giden yolu kapatmak amacıyla haram olan kadınlara bakmanın, ihtiyaç hâsıl olduğu veya yarar sağlanacağı zaman mubah sayıldığı, Güneş'e tapanlara şeklen benzeme yolunu kapatmak amacıyla yasaklanan kerâhat vakitlerinde nâfile namaz kılmanın yarar sağlayacağı zaman mübah kılınması, "fadl" ribâsının "Nesîe" ribâsına giden yolu kapatmak amacıyla haram kılınması ve ihtiyaç hâsıl olduğunda mübah kılınması gibi. Fakire ödünç hurma ağacı vererek karşılığını hurma olarak almak bunun bir örneğidir. İpek giymenin haram ve helal sayıldığı yerler hakkında "ipek giymenin haram ve helal sayıldığı yerler" kitabında yeterince söz ettik.

---

(1) Ahzab: 33/50.

Hadîsin temel olduğu hususlardan ikincisi, yâni tıbbı ilgilendiren yönü şudur: İpek, hayvandan elde edildiğinden hayvansal ilaçlardan sayılır, zîrâ kaynağı hayvandır. İpeğin yararı çok, değeri yüksektir. Kalbi güçlendirme ve rahatlatma özelliği vardır. Çoğu kalb hastalıklarına, safra basması ve bundan doğan hastalıklara faydalıdır. İpekle göze sürme çekilirse gözü kuvvetlendirir. Tıpta kullanılan ham ipek, ısıtır ve birinci derecede kurudur. Isıttığını ve birinci derecede yaş olduğunu söyleyenler olduğu gibi, orta derecede yaş olduğunu söyleyenler de vardır. İpekten giysi yapıldığında, özelliğine uygun olarak ılık olur, bedeni ısıtır, çoğu kez de bedeni soğutarak üşütebilir.

Râzî diyor ki: İpek, ketenden daha sıcak, pamuktan daha soğuktur, eti semirtir. Tüm sert giysiler deriyi zayıflatır ve sertleştirir, ya da aksine kuvvetlendirir ve yumuşatır.

Ben de diyorum ki: Giyecekler üç kısımdır, bir kısmı bedeni ısıtır ve serinletir, bir kısmı serinletir fakat ısıtmaz, bir kısmı da ne ısıtır ne de serinletir. Burada ısıtan fakat serinletmeyen yoktur. Çünkü bedeni ısıtan bir giysinin serinletmesi daha kolaydır. Buna göre, tüy ve yün giysiler ısıtır ve serinletir, keten, ipek ve pamuk giysiler serin tutar, ısıtmazlar, keten giyecekler serin ve kurudur, yün giyecekler sıcak ve kurudur, pamuk giyecekler orta sıcaklıktadır, ipek giyecekler, pamuklardan daha yumuşak ve daha sıcaktır.

Minhac sâhibi de şöyle der: İpek giymek, pamuk gibi sıcak tutmaz, aksine ipek ılık tutar. Tüysüz, parlak ve düz elbiselerin tamamı, bedeni az ısıtır, ayrışması gerekli olanların ayrışmasına etkisi azdır, en uygunu yazın sıcak bölgelerde bu tür giysiler tercih edilmelidir.

İpek giyecekler böyle olduğuna ve diğer giyeceklerde olan kuruluk ve sertlik ipek giyeceklerde olmadığına göre bu giysiler vücuttaki kaşıntıya faydalı olurlar. Zîrâ kaşıntı mutlaka sıcaklık, kuruluk veya sertlikten olur. İşte bu nedenle Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, Zübeyr ve Abdurrahman'a kaşıntının tedâvisinde ipek giymeye izin vermiştir. İpek giysilerde bitin oluşması çok uzak bir ihtimaldir. Çünkü ipekten yapılan elbiselerin karekteri, bitin üremesine uygun bir ortamın oluşmasına ters düşer.

Ne ısıtan ne de soğutan kısma gelince bunlar, demir, kurşun, tahta, toprak ve benzerlerinden elde edilen giyeceklerdir.

Mâdem ipek elbise vücûda en uygundu da, neden temiz şeyleri mübah, murdar şeyleri haram kılan dînimiz ipeği yasaklamıştır? denilirse, bu soruya müslüman guruplardan her biri bir cevap verirler.

Sebep ve hikmetleri inkâr edenler; neden niçin olmayınca bu sorunun cevâbına gerek kalmaz, derler.

Sebep ve hikmetlerin varlığını kabul edenlerden: -Bunlar çoğunluktadırlar- soruya, dînimiz, insanlar ipeğe karşı sabretsinler, Allah için ipek giymekten vazgeçsinler, bu davranışlarından dolayı sevap kazansınlar, özellikle ipek yerine başka bir giyecekle yetinsinler, diye ipeği yasaklamıştır, cevâbını verenler olduğu gibi, aslında ipek, altınla süslenmek gibi kadınlar için yaratılmıştır. İpek giymekte erkeklerin kadınlara benzeyerek bozulmaları tehlikesi olduğu için yasaklanmıştır, diyenler de vardır.

Bâzı müslümanlar; İpek, büyüklenme, böbürlenme ve kendini başkalarından üstün görme duygularını doğurduğu için yasaklanmıştır, şeklinde açıklamada bulunurlarken, bâzıları da, bu yasağın nedenini, kayganlığından ötürü insan vücûdunda kadınlaşma, kırıtma ve kıvırtma gibi kadınsı davranışlar, onur sarsıcı ve erkeğe yakışmayan tavırlar doğurduğu için yasaklanmıştır biçiminde yorumlamışlardır.

İpek giymek kalbe, kadın kalbinin taşıdığı duyguları kazandırır. Bu yüzden ipek giyenlerin çoğunu, insanların en onurlularından, erkeklik ve haşarılık yönünden en üstünlerinden bile olsalar, açık bir şekilde rahatlamış, kadınlaşmış, kırıtma ve kıvırtma gibi tavırlar takınmış bulursun. İpek, insanın onur ve vekarını tamamen yok etmese bile en azından azaltır. Kişiliğe sâhip olan ve konuyu kavrayan insan yüce Allah'a teslim olur. Küçük çocuğun velîsine de çocuğa ipek giydirmesi, kadınsı nitelikler kazandıracağı için yasaklanmıştır.

Nesei, Ebû Mûse'l-Eş'arî'nin Peygamberimizden rivâyet ettiği hadislerden olmak üzere Ebû Mûsâ'nın şöyle dediğini zikreder:

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdular: "*Cenâb-ı Hak, ipek ve altını ümmetinin erkeklerine haram, kadınlarına helal kılmıştır*". Hadîsin şu şekli de vardır: "*İpek giymek ve altın ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helal kılınmıştır*"».

Buhârî'nin Sahîh'inde Huzeyfe'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, ipek ve atlas elbise giymeyi ve üzerlerine oturmayı yasakladı ve dedi ki: -"*İpek, dünyada onu giyenlerin, âhirette de sizindir*"».

RASÛLÜLLAH'IN AKCİĞER İLTİHABI (ZÂTÜLCENB)'İN TEDÂVÎSİNDE YOL GÖSTERMESİ

Zeyd İbn-i Erkam'ın rivâyet ettiği hadislerden olarak Tirmizî, Câmî'inde şu hadîse yer verir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem şöyle buyurdular: *Akciğer iltihabından topalak ve zeytinyağıyla tedâvî olunuz*»(1).

Tabiplere göre akciğer iltihabı iki türlüdür; Hakîkî olan ve hakîkî olmayan. Hakîkî olanı: Ateşli bir şişliktir, kaburga kemiklerinin iç kısmındaki zarda vücûdun yan tarafında görülür.

Hakîkî olmayanı ise: Hakîkîsine benzeyen, vücûdun yan tarafında yoğun ve işkence veren yelden meydana gelen bir acıdır. Bu yel, derinin iç tabakasının altında toplanarak hakîkî akciğer iltihabının verdiği ağrıya yakın bir ağrı meydana getirir. Ancak hastalığın bu kısmında ağrı uzun sürelidir, hakîkîsinde ise batar.

Kânun Sâhibi der ki: Vücûdun yan tarafında, derinin iç tabakasında, göğüs kafesindeki adalede, kaburgada ve kaburgaların yanlarında, ciddî bir şekilde işkence ve ağrı veren şişlikler meydana gelir. Bu şişliklere, karın ağrısı, akciğer zarı iltihabı ve akciğer iltihabı gibi isimler verilir. Bâzan da bu organlarda şişlikten meydana gelmeyen fakat yoğun bir gazın meydana getirdiği ağrılar görülür. Toplanan gazın akciğer iltihabından olduğu zannedilirse de bu hastalıktan değildir. Kânun sâhibi sözüne devamla şöyle der: Biliniz ki vücûdun yan tarafında duyulan her ağrı, bulunduğu yerden dolayı akciğer iltihabı diye isimlendirilir. Zâtü'l-cenb'in anlamı; Vücûdun yan tarafında sürekli bulunan, âdetâ bir arkadaş gibi oradan hiç ayrılmayan demektir. Burada bu sözden maksat böğür ağrısıdır. Hangi nedenle olursa olsun, insanın böğrüne bir ağrı girdiği zaman böğür ağrısı denir.

---

(1) Bu hadisi, İbn-i Mace, Ahmet ve Hakim tahric etmişlerdir.

Hipokrat'ın; Akciğer iltihabına yakalananlar, hamamdan fayda görürler, sözü de aynı şekilde yorumlanır. Akciğer iltihabından maksat, insanın böğür ağrılarının tümüdür, ya da yapı bozukluğundan doğan akciğer ağrısıdır, veya şişlik ve ateş görülmeksizin yoğun salgıların ve yanmanın meydana getirdiği ağrıdır.

Kimi tabipler de bu konuda şöyle derler: Yunancada bu hastalık, insanın böğrünün ateşli bir şekilde şişmesidir. İç organlardan her birinin şişmesi de bu şekilde isimlendirilir. Bu organ, sâdece ateşli bir şekilde şiştiği zaman hastalığa bu isim verilir. Hakîkî zâtü'l-cenb, beraberinde beş hastalığı birden getirir; bunlar da: Sıtma, öksürük, batan ağrı, nefes darlığı ve yükselip alçalan nabızdır.

Hadîste belirtilen ilaçlar, akciğer iltihabının bu kısmı için değil, fakat yoğun gazın meydana getirdiği ikinci kısmı için geçerlidir. Zîrâ "Kust-i Bahrî"- diğer hadislerde açıklandığına göre "öd ağacıdır"- topalağın bir çeşididir. Güzelce dövülüp, ısıtılmış zeytinyağıyla yoğrulur da onunla yelin olduğu yer ovuşturulur ya da bu karışım yalanırsa, yel için uygun, faydalı, birikenleri dağıtan ve gideren, iç organları takviye eden, tıkanıklıkları açan bir ilaç olur. Öd ağacının yararları böylece sayılmıştır.

Mesîhî der ki: Öd ağacının yapısı sıcak, kuru, tutucudur. Barsak hareketlerini düzenler, iç organları güçlendirir, yeli kovar, tıkanıklıkları açar, akciğer iltihabına faydalıdır, vücuttaki fazla nemi giderir. Öd ağacı beyin için iyi gelir. Mesîhî sözüne devamla, Topalak (Kust), özellikle hastalığın gerileme döneminde balgama benzer bir maddeden meydana gelen hakîkî akciğer iltihabına faydalı olabilir. Allah en iyi bilendir.

Akciğer iltihabı tehlikeli hastalıklardandır. Ümm-ü Seleme rivâyet ettiği sahih bir hadiste şöyle anlatır:

«Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem'in hastalığı Meymûne'nin evinde başladı, Peygamber, hastalığın hafiflediği her dönemde hücresinden çıkıyor ve cemâatle namazı kılıyordu. Hastalığın ağırlaştığı her dönemde de: -"*Ebû Bekr'e söyleyin cemâate namazı kıldırsın*" diyordu. Şikâyetleri şiddetlendi, hastalık ağırlaştı, ağrının şiddetinden hanımları, amcası Abbas, Ümm-ü Fadl bint-i Hars ve Esmâ bint-i Umeys yanına toplandılar, ağzının kenarlarından ilaç vermeyi görüşüyorlardı. Peygamber efendimiz o haldeyken ilacı verdiler, kendine gelir gelmez dedi ki; -"*Bu ilacı bana kim verdi?*" Habeşistan cihetini eliyle işâret ederek sözüne devamla: -"*Bu iş bu taraftan gelen kadınların işidir*" dedi. Peygamber efendimizin ağzına ilacı Ümm-ü Seleme ve Esmâ sürmüşlerdi. Dediler ki; Ey Allah'ın elçisi!... Biz sana akciğer iltihabı isâbet etmesinden korktuk. Peygamber efendimiz: -"*Benim ağzıma akıttığınız ilaç neydi?*" diye sorduğunda kadınlar; Öd ağacı, bir miktar yemen safranı (ala çehre) ve zeytin yağından yapılmış katran sürdük dediler. Bunu duyan Peygamber efendimiz onlara şöyle dedi: -"*Allah beni bu ilaçla kurtarır*" sonra devamla: -"*Odadakilerden ilaç içmeyen kalmasın istiyorum, ancak amcam Abbas bunun dışındadır*" buyurdular».

Buhârî ve Müslim'in sahîhlerinde, Âişe (Allah Râzı olsun)'den şöyle rivâyet edilir:

«Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem'e ağız kenarından ilaç verdik, bana ilaç vermeyin diye işâret etti, biz de; Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'in bunu istememesi hastanın ilaçtan hoşlanmamasından ibârettir, dedik ve ilaç vermeye devam ettik, Peygamber efendimiz kendine geldiğinde: -"*Ben size bana ilaç vermeyin* *demedim mi? Şimdi amcam Abbas'ın dışında odadakilerin hepsi bu ilaçtan içsin, çünkü Abbas bana ilaç verirken sizinle işbirliğinde bulunmadı"* buyurdu»(1).

Bu hadiste fıkıh yönünden, cinâyet işleyenin işlediği cinâyete denk bir şekilde cezâlandırılması hükmü vardır. Ancak bu hüküm, Allah'ı ilgilendiren bir yasağın yapılması hâlindedir. Bir başka yerde on kadar delille kesin olarak doğru olduğunu anlattığımız şey budur. İmam Ahmet de bunu nass'a (âyet ve hadîse) dayandırmıştır. Dört halîfeden de böyle sâbit olmuştur. Meselenin kısasla çözümlenmesi darbe ve tokattadır. Konuyla ilgili birbiriyle çelişkiye düşmeyen müteaddit hadisler vardır. Böyle olunca sonuçta cezânın suça denk olması gerektiği ortaya çıkmış oluyor.

---

(1) Ebu Ubeyd, Asmai'den rivayet edildiğine göre "Ledüd" insanın ağzının iki yanından birinden içtiği şeydir. Kelime "derenin iki yamacı" deyiminden alınmıştır. Bunlar da derenin iki yanı demektir. Boğaza dökülen ilaç ise ağzın ortasındadır, der. Ben derim ki: "Ledüd" ağız kenarına sürülen her ilaca denir. "Seut"da buruna sokulan her ilaçtır.

RESÛLÜLLÂH'IN YARIM VE TAM BAŞAĞRISININ TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

İbn-i Mâce Sünen'inde sıhhatinde şüphe olan bir hadis rivâyet etmiştir, o da şudur:

«Nebî sallallâhu aleyhi vesellem başı ağrıdığı zaman başını kına ile kaplamış ve şöyle demişti: *Kına Allah'ın izniyle baş ağrîsına faydalıdır*»(1).

Bu hastalığın çok sayıda türleri ve çeşitli sebepleri vardır. Hakîkî baş ağrısı, başın bir tarafından girip diğer tarafından çıkmak isteyen, fakat buna yol bulamayan buhârın, başın içinde dönüp durması sonucu başta meydana getirdiği yüksek ateştir. Başın içindekiler ısınıp genişlediğinde dışarı çıkmak ister ve bunun sonucu olarak bir kabı çatlatır gibi başı çatlatırlar. Tüm yaş şeyler, ısındıkları zaman, önceki bulundukları yerden daha geniş bir yere ihtiyaç gösterirler. Baştaki buhar, başın tamamını genişleme ve dağılması mümkün olmayacak bir şekilde kapladığı ve sıkışma sonucu başın duvarlarına basınç yaptığı zaman, ortaya çıkan ağrıya "Seder" denir. Baş ağrısı bir çok sebepten dolayı ortaya çıkar;

---

(1) "Suda" başın bazı kısımlarında ya da tamamında duyulan acıdır. Başın iki yarısından birinde sürekli bulunan ağrıya "Şakika" denir. Eğer ağrı başın tamamında sürekli bulunuyorsa "Beyda" ve "Hüze" adı verilir. Başın tamamını kapsayan tolga veya miğfere benzetilerek bu isim verilmiştir. Çoğunlukla başın ön ve arkasında olur.

Birincisi: Vücuttaki dört unsurdan (1- Siyah salgı, 2- Safra, 3- Kan ve 4- Balgam) birinin üstün gelmesinden doğar. (Böylece dört sebep anlaşılmış olur).

İkincisi: Mîdede meydana gelen yaralardandır. Baştan mîdeye inen sinirin sağladığı bağlantı sonucu, mîdedeki şişlikten dolayı başta ağrı meydana gelir.

Üçüncüsü: Mîdede oluşan yoğun bir gazdan meydana gelir, bu gaz başa doğru yükselerek başı ağrıtır.

Dördüncüsü: Mîde damarlarındaki şişkinlikten meydana gelir, mîdeyle aralarındaki bağlantıdan dolayı, mîde ağrısıyla birlikte baş da ağrımaya başlar.

Beşincisi: Mîdenin yemekten aşırı dolmasından doğan bir ağrıdır. Daha sonra mîdedeki yemek aşağı iner, fakat bir kısmı diri kalır, işte bu bütün kalan besinler başı ağrıtır ve ağırlaştırır.

Altıncısı: Cinsel ilişkiden sonra bünyenin zayıflığından doğan ağrı ki bu, havanın normalden fazla sıcak olması hâlinde başa ulaşır.

Yedincisi: Fazla kuruluktan ya da mîdedeki buharların başa hücum etmesinden doğan kusma ve boşaltımdan sonra ortaya çıkan ağrıdır.

Sekizincisi: Havanın ısınmasından ve aşırı sıcaklıktan doğan ağrıdır.

Dokuzuncusu: Aşırı soğuktan ve baştaki buharların sıkışması ve çözülmemesi sonucu doğan ağrıdır.

Onuncusu: Yeterli derecede uyku uyumamaktan doğan ağrıdır.

Onbirincisi: Başın sıkışması ve başa ağır bir şey yükleme sonucu ağrımasıdır.

Onikincisi: Çok konuşmaktan doğan baş ağrısıdır ki, bu ağrıdan dolayı beynin gücü zayıflar.

Onüçüncüsü: Çok hareket etmekten ve aşırı spordan doğan baş ağrısıdır.

Ondördüncüsü: Gam, keder, hüzün, vesvese ve bayağı düşünceler gibi, bencilliğe bağlı ârızaların doğurduğu ağrıdır.

Onbeşincisi: Açlığın şiddetinden doğan ağrıdır ki, buharlar'ın faaliyet gösterecek bir ortam bulamamaları sonucu çoğalırlar ve beyne basınç yaparak beynin ağrımasına sebep olurlar.

Onaltıncısı: Beyin zarındaki bir şişlikten dolayı meydana gelen ağrıdır. Bu insan, başına tokmaklarla vuruluyor gibi hisseder.

Onyedincisi: Sıtmanın doğurduğu baş ağrısıdır, çünkü bu sırada vücut ısısı yükselir ve ağrıya sebep olur(1). Allah her şeyi en iyi bilendir.

Yarım baş ağrısının nedeni, yalnızca başın atardamarındaki bir maddedir, bu madde ya başta oluşur ya da vücuttan başa yükselir. Başın en zayıf tarafı bu maddeyi kabul eder. Bu madde ya buharlaşan bir maddedir, ya da sıcak veya soğuk salgılardır. Yarım baş ağrısının belirtisi, özellikle demevî (kanlı, heyecanlı) tiplerde baştaki atardamarın dışarı uğramasıdır, başa sarılan sıkıca sargılarla, damarın aşırı şişmesine engel olunursa ağrı diner.

---

(1) Baş ağrısının sebeplerini yukarıda sayılan maddelere sığdırmak mümkün değildir. Aşağıdaki durumlarda da başağrısının sebeplerindendir:
1- Burun kanallarının iltihaplanması (sinüzit), bu durumda ağrı ön kısımda ve çoğunlukla sabah görülür.
2- Beyin tümörü (verem), bu durumda ağrı içte, derinlerde, sürekli ve artıcıdır.
3- Görme zayıflığı, bu durumda ağrı beynin ön kısında ve çoğunlukla gözün yorulmasından sonra olur.
4- Kan basıncının (tansiyon) yükselmesi, bu durumda ağrı beynin arka kısmındadır.
5- Sinirsel başağrısı; Bu durumda ağrı, beynin ön ve arka kısımlarında yarı yarıyadır, sabahları görülür, beraberinde kusma da vardır.
Tedavisi ağrının sebebine göre değişmektedir, geçici olarak ağrı kesicilerin en önemlilerinden birisi de aspirin tabletleridir.

Ebû Nuaym kendi eseri olan "*Kitâbü't-Tıbbin-Nebevî*"de şöyle anlatıyor: Bu tür baş ağrısı, Peygamber efendimizin başına girer, bir iki gün kalır ve çıkmazdı. Bu konuda İbn-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre şöyle der:

«Resûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem başında sargı olduğu halde bize hitap ederdi». Buhârî'nin Sahîh'inde rivâyet edildiğine göre; «Ölüm döşeğinde Resûlüllah sallallahu aleyhi vesellem: -Vay başım!.. demişti ve hastalandığında başını sarardı». Başın sarılması yarım baş ağrısına ve diğer baş ağrılarına faydalıdır. Yarım baş ağrısının tedâvîsi hastalığın türlerine ve sebeplerine göre değişir. İstifra ile tedâvî olacağı gibi, beslenmeyle de tedâvî olabilir. Sâkinlik ve rahatlık isteyen türü olduğu gibi, sargının yeterli olduğu türü de vardır. Serin tutmak iyi gelebileceği gibi sıcak tutmak da iyi gelebilir. Bâzan da ses ve hareketlerden uzak durmakla da iyi olabilir.

Bu hususlar anlaşıldığına göre baş ağrısının bahsi geçen hadiste anlatılan kınayla tedâvîsi kısmen tedavidir, yoksa hastalığın tamamen tedâvîsi değildir. Kına, hastalığın türlerinden bir türün ilacıdır. Baş ağrısı yüksek ateşten meydana gelir de istifra ettirilmesi gereken bir madde de bulunmazsa hastalığın bu türüne kına açık bir biçimde fayda sağlar. Kına dövülerek sirkeyle karıştırılır ve bu karışım alna sarılırsa ağrıyı dindirir. Kınada sinir için kuvvetli bir uyum vardır, sinire sarıldığında ağrılarını dindirir. Kınadaki ağrı kesicilik özelliği sâdece baş ağrısına mahsus değildir, bilakis tüm organlardaki ağrılar için de geçerlidir. Kınada yapışkanlık özelliği vardır, bu sâyede organları kendisine bağlar, ateşli ve kaynayan bir şişliğin bulunduğu yere kına sarıldığında ateşi düşürür ve kaynamayı dindirir.

Tirmizî'de Peygamber efendimizin hizmetlisi Selmâ Ümm-ü Rafî'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Her ne zaman Peygamber efendimiz yaralanır veya vücûduna diken batarsa, yaranın üzerine veya dikenin batdığı yere mutlaka kına koyardı». Kına önce serinletme, daha sonra da kurutma özelliğine sâhiptir. Kına ağacının ve dallarının sağlamlığı, içinde normal sıcaklıkta bir sıvı bulunan öz'den elde ettiği çözücü güçle, içinde soğuk toprak bulunan öz'den aldığı tutucu güçten ibârettir. Kına çözücüdür, ateş yanığına faydalıdır, sarıldığı zaman sinirlere uygun gelen bir güce sahiptir. Ağızda çiğnendiği zaman ağız ve dildeki yara ve sivilcelere faydalı olur. Sivilce ve çıbanlarda "Bakam"(1) ağacının yaptığı işi yapar. Çiçeği, süzülmüş bal mumu ve gül yağıyla karıştırıldığında yan ağrılarına iyi gelir. Çocuklarda çiçek başlangıcı teşhis edildiğinde bacaklarının aşağı kısımları kınayla boyanırsa (kına yakılırsa) gözlerinde çiçek çıkmasını engeller. Bu husus denenmiştir, böyle olduğunda asla kuşku yoktur. Kına çiçeği yünlü giyeceklerin arasına konularak dürülürse giyecekleri hoş tutar ve güve yemesine engel olur. Yaprağı, üzerini örtecek kadar tatlı suya batırılır, sonra sıkılarak her gün on dirhem şekerle birlikte yirmi dirhem kına yaprağı suyu içilir de üzerine kuzu eti yenirse, içinde bulunan değişik bir özellik nedeniyle cüzzam başlanıcına faydalı olur.

Anlatıldığına göre adamın birinin el parmaklarındaki tırnakları parçalanır, iyi edebilene mal vâdeder. Fakat bu işi yapacak birini bulamaz. Kadının birisi bu adama on gün aralıksız kına içmesini söyler, adam kınayı suya batırır ve ongün süreyle içer, sonunda tırnakları iyileşir ve eski güzelliğine kavuşur. Kına karılarak tırnaklara yakılırsa tırnaklara iyi geleceği gibi görünümlerini de güzelleştirir. Kınayı yağla kararak elde edilen macun sarı su salgılayan ateşli şişlik kalıntılarına sarılırsa onlara faydalı olur. Müzminleşmiş ve açık yarası bulunan uyuza da son derece yararlıdır. Saçları büyütür, kuvvetlendirir ve güzelleştirir. Başın da güçlenmesini sağlar. Uyluklar, bacaklar ve vücûdun diğer yerlerinde görülen su dolu kabarcıklara ve sivilcelere de faydalıdır.

---

(1) Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç (Hamatoxylon compeachianum) bkz. T.D.K. sözlüğü

RESÛLÜLLÂH'IN YİYİP İÇMEYE ZORLAMADAN VE İSTEMEDİĞİ YİYECEK VE İÇECEKLERİ VERMEDEN HASTAYI TEDÂVÎDE ÖNDERLİĞİ

Tirmizî Câmi'inde ve İbn-i Mâce Akabe İbn-i Âmire'l-Cühenî'den rivâyet ediyor. Akabe dedi ki:

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: -"*Hastalarınızı yemeleri ve içmeleri için zorlamayınız, zîra Allah-ü Teâlâ onlara yedirir ve içirir*"»(1).

Erdem sâhibi tabiplerin bir kısmı derler ki:

İlâhî hikmetleri ihtivâ eden bu peygamber sözünün özellikle tabipler ve sağlık hizmetlileri için sayısız yararları vardır. Hasta, yemek ve içmekten tiksindiği zaman bünye hastalıkla mücâdele etmektedir. Bundan dolayı arzusu azalmıştır, veya bünyenin tabiî ısısı zayıfladığı ya da sâkinleştiği için arzusu eksilmiştir. Her ne şekilde olursa olsun bu durumdayken hastaya yiyecek vermek doğru değildir.

---

(1) Bu hadisi aynı zamanda Hakim de tahric etmiştir. Hastalıkların çoğunu yemeye ve içmeye rağbet etmemek (iştahsızlık) izler. Bu durumda hastaya zorla yedirmek ona fayda yerine zarar verir. Çünkü sindirim sistemi görevini gereği gibi yerine getiremez, bunun sonunda sindirim güçlüğü çeken hastanın durumu kötüleşir. Hastalıkların her birinin ayrı ayrı yemek tarifeleri vardır, çoğunlukla da kolay sindirilen besinlerdir. Hastanın yemeklere karşı eski iştahının yerine gelmesi hastalığın iyiye doğru gittiğinin belirtilerindendir. Bu durumda "Hastalarınızı yeme ve içmeleri için zorlamayınız, zira Allah onlara yedirir ve içirir."

Bilesin ki açlık, organların yıpranmalarını, besin maddeleriyle tamir edebilmek için harcanan besinlere karşılık besin talebidir. En uç noktalarda bulunan organlar, mideye en yakın noktalarda bulunan organlardaki besin maddelerini emerler, bu emme işlemi mîdeye kadar ulaşır, sonunda insan açlık hisseder ve yemek arzusu içinde bulunur. Bünye hasta olduğu zaman yeme ve içmeyi bir tarafa iterek, hastalığı meydana getiren maddeyi belli bir kıvama getirip dışarı atma çabası içine girer, hasta besin maddelerinden birini kullanmaya zorlandığı zaman besin maddesiyle uğraşırken bu çabasını durdurmak zorunda kalır. Bu durumda, hastanın özellikle buhran geçirdiği ya da tabîî ısının zayıfladığı veya sâkinleştiği sıralarda hastanın zarar görmesine neden olur. Hastanın zarar görmesi ise hastalığın artmasına ve beklenen felâketin çabuklaşmasına yol açar. Bu sırada bünyeyi rahatsız etmeden ancak gücünü artıracak ve koruyacak şeyleri kullanmak gerekir. Bu da yumuşak yiyecek ve içeceklerle ve mûtedil yapıda olan besin maddeleriyle mümkündür, nilüfer, elma, tâze gülün suyu ve benzerlerini yemek ve içmek, iştah açıcı şekilde hazırlanan piliç çorbalarını yemek gibi. Aynı zamanda hastanın moralini güzel kokular ve sevindirici haberlerle ayakta tutmak gerekir. Zîrâ tabip, bünyenin sağlığına kavuşmasını engelleyen bir insan değil, bilakis sağlığın yerine gelmesine hizmet ve yardım eden bir insandır.

Yine bilesin ki, temiz kan vücûdu besleyicidir. Balgam ise henüz tam olgunlaşmamış bir kandır. Bâzı hastaların vücûdunda fazla balgam bulunup besin maddesi bulunmadığı zaman vücut balgama hücum eder, onu pişirip olgunlaştırarak kana dönüştürür, onunla organların besin ihtiyaçlarını karşılar, bununla yetinerek başka besin maddelerine ihtiyaç göstermez. "Tabiat" Allah-u Teâlâ'nın, organizmanın çalışmasını düzenlemek, organizmayı ve sağlığını korumak, mümkün olduğu kadar uzun süre hayatta kalmasını sağlamak gibi görevleri kendisine yüklediği bir güçtür.

Yine biliniz ki, nâdiren de olsa bâzan hastayı yemek ve içmek için zorlamaya ihtiyaç duyulur, bu da akıl karışıklığı olan hastalıklarda mümkündür. Bu noktadan hareket edildiğinde tabib, husûsîliği olan genel bir anlam, ya da mukayyet olduğuna delil bulunan mutlak bir anlam taşır. Bu durumda hadîsin anlamı; hasta günlerce besin almadan yaşayabilir, fakat sağlam bir insan besin almadan bu kadar uzun süre yaşayamaz demektir.

Peygamber efendimizin: -"*Allah hastalara yedirir ve içirir*" sözünde, tabiplerin anlattıklarından fazla olarak ince bir anlam vardır ki, onu ancak kalplerin ve ruhların hükümleriyle bedenin yapısına olan etkisiyle, kalb ve ruhların insan tabiatından çok etkilendiği gibi, insan tabiatının da onlardan etkilenmesiyle meşgul olan anlayabilir. Biz de bu anlama bir işârette bulunarak deriz ki; Nefs, sevdiği, iğrendiği veya korktuğu şeyler gibi ortaya kendisini uğraştıracak bir şey çıktığı zaman yemek ve içmekten vaz geçerek onunla uğraşır, açlık ve susuzluğu, hatta sıcak ve soğuğu duymaz. Şiddetli acı veren şeyle meşgul olduğundan onun dışında hiç bir şeye karşı duyarlılığı kalmaz. Kendinde bu meşgûliyetin tamamı veya bir kısmı olmayan hiç bir hasta yoktur. Nefs, kendisine isâbet ederek işkence veren şeyle meşgul olduğu zaman açlığın verdiği ızdırâbı duymaz. İsâbet eden şey son derece zevkli bir şeyse nefs için bu, besin yerine geçer, nefs onunla doyar, nefsin kuvvetleri bu sâyede yeniden canlanır, kat kat olur. Vücutta kan dolaşımı başlar, hâtta bu durum yüzünden belli olur, yüzü kızarır, kanın fazla olduğu anlaşılır. Sevinmek, kalpteki kanın genişlemesini getirir, genişleyen kan, damarlara yayılır, damarlar kanla dolar. Bu sâyede organlar daha çok hoşlarına giden şeyle meşgul olduklarından her zamanki aldıkları besinden vaz geçerek onu istemezler, sevdiğine ulaşan bünye de, daha aşağı olan besine, sevdiğini tercih eder.

Gelen hastalık, acı, hüzün ve korku veren bir hastalıksa nefs, besin arzusunu bir tarafa bırakarak hastalığa karşı savaş, direnme ve savunmayla meşgul olur. Savaş durumunda olan nefs yeme-içme arzusunu bir tarafa itmiştir. Bu savaşta üstün gelirse kuvvetleri canlanır, organizmanın uğraştığı yıpranmayı besinlerden aldığı güçle yeniden tâmir eder. Savaşta yenilgiye uğrarsa, uğradığı yıpranma oranında güçleri zayıflar. Nefsle düşman arasındaki savaş biri birini izlerse kuvvet bâzan kendini gösterir, bâzan da gizli kalır.

Özetlersek; Nefsle düşman arasındaki savaş, karşılıklı iki düşmanın dış dünyada yaptıkları savaşa benzer, zafer üstün gelenindir, yenilgiye uğrayanın sonu ya ölüm, ya yaralanma ya da esârettir.

Hastaya Allah'tan yardım gelir, tabiplerin bahsettikleri kan yoluyla beslenme dışında Allah, hastayı kendi yardımıyla besler. Bu yardım Rabbinin önünde zayıflığı, kırıklığı ve düşkünlüğü oranındadır. Hastanın Rabbına yaklaşması için ne kadar yardım gerekiyorsa o kadarı gerçekleşir. Hastalığa uğrayan zât, Allah'ın bir velîsi ise, ona bünyesini güçlendirmek ve yeniden canlandırmak için gerekli olan bedenî besinlerden daha fazla kalbî besin sağlanır. Her ne zaman îmânî, rabbânî sevgisi, rabbına yakınlığı, rabbıyla sevinmesi kuvvetlenir, rabbını yakından tanır, rabbına olan arzusu şiddetlenir, rabbının rızâsını kazanma ve rabbından râzı olma yoluna girerse nefsinde kelimelerle anlatılması mümkün olmayan bir gücün varlığını hisseder. Tabibin anlatım gücü buna erişemez, bilgisi de bu durumu anlatmaya yeterli olamaz. Yapısı kaba ve anlayışı kıt olan, bu durumu kavrayamayan ve dolayısıyla tasdik de etmeyen kimse, kalpleri şekil, makam, mal veya ilim gibi âşık oldukları şeylerin sevgisiyle dolu olan şekil âşıklarının çoğunun hallerine dikkat etsin. İnsanlar bu kabil tuhaflıkları kendilerinde ve başkalarında gözlemişlerdir.

Buhârî'nin sahîh'inde Resûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'den sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz oruç tutarken birkaç günü biribirine eklediği halde ashâbına bu şekilde oruç tutmayı yasaklar ve derdi ki:

«*Ben sizin gibi değilim; Rabbım bana gece ve gündüz yedirir ve içirir*». Bu yiyecek ve içeceğin insanın ağzıyla yiyip içtiği türden olmadığı bilinen bir gerçektir. Aksi takdirde Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem arka arkaya oruç tutmamış, ümmetiyle arasındaki fark gerçekleşmemiş, belki de oruçlu olmamış olurdu. Yüce Rasül der ki: -

"*Rabbım bana sürekli yedirir ve içirir*". O, bu sözünde, aralıksız oruç tutma noktasında kendisiyle ashâbının farklı olduklarını, ashâbının güç yetiremediği şeyleri kendisinin yapabileceğini anlatmıştır. Eğer ağzıyla yese ve içseydi "*Ben sizin gibi değilim*" demezdi. Hadisteki besinlerin, ağız yoluyla alınan besinler türünden oldukları anlamını; ancak ruhların ve kalplerin mânevî gıdâ ile beslenmeleri, bu tür beslenmenin kuvvete, kuvvetin canlanarak mânevî gıdâ ile beslenmesine etkisinin maddî besin maddelerinin etkisinden daha üstün olduğu konusunda bilgisi az olan insanlar çıkarırlar. Allah başarıya ulaştırandır.

RESÛLÜLLÂH'IN BÂDEMCİK İLTİHABININ TEDÂVÎSİ VE BURUNA İLAÇ ÇEKEREK TEDÂVÎ KONULARINDA ÖNDERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Tedâvî yöntemlerinizin en hayırlısı kan aldırmak ve öd ağacı kullanmaktır*(1). Bâdemcik iltihâbında ellerinizle boğazlarına bastırarak çocuklarınızı rahatsız etmeyiniz»(2).

Sünen'de ve Müsned'de Câbir İbn-i Abdillah'ın rivâyet ettiği hadislerde Câbir şöyle anlatır:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem, eşi Âişe'nin yanına girdi, bu sırada Âişe'nin yanında, burun deliklerinden kan akan bir çocuk vardı, Peygamber efendimiz: -"*Bu nedir?*" diye sorduğunda orada bulunanlar: Bu çocukta ya bâdemcik iltihâbı var ya da başında bir ağrı var, dediler. Bunun üzerine yüce Resûl: -"*Yazıklar olsun sizlere, çocuklarınızı öldürmeyiniz, hangi kadının çoçuğuna bâdemcik iltihabı isâbet eder veya başında bir ağrı görülürse öd ağacını alsın, suyun içine kazıyarak ufalasın sonra onu burnuna çeksin*"(1) dedi. Âişe vâlidemiz bunu oradaki kadınlara emretti, çocuğa bu ilaç uygulandı ve çocuk iyi oldu».

---

(1) Kust-i Bahri veya Ud-i Hindi denilen öd ağacının iki türü vardır, biri Hint kökenli diğeri Çin kökenlidir. Öd ağacı eski ilaçlardandır, Hindistanda baş ağrısı ve grip tedavisinde buruna çekme yöntemiyle sürekli kullanılagelmiştir.

(2) Bu hadisi Nesei, Şafii Sünen'inde, Ahmet, Bezzar ve Taberani Evsat'da tahric etmişlerdir.

Ebû Ubeyd der ki: Ebû Ubeyde'den, "Uzre"nin boğazda kanın bir hareketi olduğu, bundan tedâvi olunduğunda, boğazı ağrıdı veya boğaz iltihabı bulaştı denildiği rivâyet edilmiştir. Ebû Ubeyd'in sözü sona erdi. "Uzre"nin boğazla kulak arasında çıkan bir yara olduğu ve çoğunlukla çocuklarda görüldüğü de söylenmiştir. Boğaz iltihabının, ufalanmış öd ağacının buruna çekilerek tedâvisinin yararı, iltihâbı meydana getiren maddenin, balgamın üstün geldiği kan oluşundan ve çocukların bedenlerinde bu hastalığın meydana gelmesine sebep oluşundandır. Öd ağacında da bâdemciklerdeki iltihâbı kurutma özelliği vardır, küçük dili güçlendirir ve yerine kaldırır. Özellikle bu hastalıkta yararlı olur. Ödağacı ateşli hastalıklara da faydalı olur. Isıtıcı ilaçlar da bâzan hastaların kendisine bâzan da hastalığın belirtisine faydalıdır. Kânun sâhibi, düşen küçük dilin tedâvisinde, öd ağacını demir sülfat (FeS_2) ve yarpuz(2) tohumuyla birlikte anar. Hadiste geçen "Kust-i Bahrî" Ûd-i Hindî'dir. Kust-i Bahrî'den daha beyazdır, tatlıdır ve bir çok yararları vardır. Müslümanlar çocuklarını, küçük dillerine bastırarak ve sıkarak tedâvî ederlerdi. Peygamber efendimiz böyle yapmalarını yasakladı, çocuklar için daha yararlı ve daha kolay olan tedâvi yolunu müslümanlara gösterdi.

"Seût" buruna dökülen şeydir. Tek elemanlı bir ilaç olabileceği gibi, bileşik bir ilaç da olabilir. Bileşik ilaç; dövülerek, sirke katılarak, yoğrularak ve kurutularak yapılır. İhtiyaç görüldüğünde eritilerek hastanın burnuna akıtılır. Bu sırada hasta sırtüstü yatmış ve omuzlarının altına yüksek bir şey konarak başının aşağı düşmesi sağlanmıştır. Böylece dökülen ilacın beyne ulaşması imkânı hasıl olur. İlacın aksırtması sâyesinde hastalık dışarı atılır.

---

(1) Bu hadisi Ahmet, Hakim, Ebu Yala, ve Bezzar tahric ettiler. Senetlerindeki ravileri sahih hadis ravileridir. Bu hadise ve bundan önceki Enes hadisine Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesei, Atmet ve İbn-i Hibban'ın rivayet ettikleri Ümm-ü Muhsin'in hadisi eklendiği zaman bu hastalığın Kust-i Hindi (ödağacı) ile tedavisinin doğru bir iş olduğu pekişmiş olur.

(2) Yarpuz: Ballıbabagillerden, çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda olan, nane cinsinden, güzel kokulu bir bitki ki su yarpuzu, karanfir yarpuzu gibi türleri vardır. bkz. TD.K. Sözlüğü

Nebî sallallâhu aleyhi vesellem, ihtiyaç görüldüğünde "Seût"la tedâviyi övmüştür. Ebû Dâvûd Sünen'inde Peygamber efendimizin burnuna ilaç çekerek tedâvi olduğunu anlatmıştır.

RESÛLÜLLÂH'IN KALB HASTALIĞININ TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

Ebû Dâvûd Sünen'inde Mücâhid'in Sa'd'den rivâyet ettiği hadiste Sa'd'ın şöyle dediğini kaydeder:

«Hasta olduğum bir gün Peygamber efendimiz beni ziyârete gelerek elini göğsümün üzerine koydu. Öyle ki kalbimin üzerinde elinin soğukluğunu bile hissettim o zaman şöyle buyurdu: -"*Sen kalp hastası bir kimsesin. Sekîf'in kardeşi Hâris İbn-i Kelede'yi getirt. Çünkü o tıpla uğraşan bir kimsedir. Medîne'nin "Acve" denilen hurmasından yedi tane alıp çekirdekleriyle birlikte dövsün. Sonra onları sana su ile ağızdan içirsin*»(1).

"Mefûd" kelimesi kalbi hastalanan kimse demektir. Tıpkı "Mebtûn"un karnından şikâyet eden kimse anlamına geldiği gibi. "Ledûd" insana ağzının iki kenarının birinden akıtılarak verilen ilaç demektir. "Hurma"da, özellikle Medîne hurmasında, Medîne hurmasının içinde de "Acve" denilen hurmada bu hastalığa karşı görülmemiş bir özellik vardır. Hurma sayısının yedi oluşunda ancak vahiy yoluyla anlaşılabilecek bir hikmet vardır.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Âmir İbn-i Sa'd İbn-i Ebî Vakkas'tan onun da babasından rivâyet ettiği bir hadiste Ebî Vakkas'ın babası der ki:

---

(1) Hadisi Ebu Davud, hasen bir senetle, Taberani zayıf bir senetle tahric etmişlerdir.

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: *Kim sabahleyin iyi cins hurmadan yedi tâne yerse o gün o adama zehir ve sihir zarar vermez*". Bir başka rivâyet şeklinde: -"*Kim (Medîne'nin) karataşlıkları (denilen tepeleri) arasında (yetişen) hurmadan sabahleyin yedi hurma yerse, akşama kadar o kimseye zehir zarar vermez*"(1) buyurduğu rivâyet edilir».

Hurma ikinci derecede kurudur. Birinci derecede yaş ve mûtedil olduğu da söylenmiştir. Hurma besin değeri yüksek, özellikle Medîneliler ve diğerleri gibi onunla beslenme alışkanlığı olanlar için aynı zamanda sağlığı koruyucudur. Hurma birinci derecede olan sıcak bölgelerde önemli besin maddelerindendir. Serin bölgelerde yaşayanlar için hurma, sıcak bölgelerde yaşayanlara oranla daha yararlıdır. çünkü sıcak bölgelerde yaşayanların karınları serin, serin bölgelerde yaşayanlarınki ise sıcaktır. Bundan dolayı Hicaz, Yemen, Tâif ve civarlarında bunlara benzer yerlerin halkı, hurma ve bal gibi ısıtan yiyecekleri diğer bölgelerde yaşayan insanlardan daha çok kullanırlar. Bu yöre halkının yemeklerine biber ve zencefili, diğer bölgelerde yaşayanlardan on kat veya daha fazla koyduklarını, zencefili de diğer insanların helva yedikleri gibi yediklerini gözledik. Hattâ bunlardan bir yere göçenlerin yanlarında eşyalarıyla birlikte baharatları da götürdüklerini gözledim. Yedikleri baharatlar onlara iyi geliyor, üstelik zarar da vermiyor, çünkü vücutlarının iç bölgeleri serin, dış kısımları ise sıcaktır. Bunun örneğini kuyu sularında gözleriz, kuyu suları yazın serin, kışın sıcak olurlar. Bunun gibi mîde, ağır yiyecekleri kışın, yazınkinden daha kolay hazmeder.

Medîne halkına gelince, neredeyse diğer insanlar için buğday neyse Medîne'liler için de hurma odur. Hurma onlar için güç kaynağı ve ana besin maddesidir. Âliye(2) hurması Medînelilerin en iyi cins hurmalarındandır. Bu hurma sağlam yapılı, yemesi hoş, tadıyla ünlü bir hurmadır. Hurma, hem besin, hem ilaç, hem de meyve sınıfına girer. Çoğu bünyelere uygun bir yiyecektir. Vücûdun tabîî ısısını takviye eder. Diğer besin maddelerinden ve meyvelerden çıkan bayağı artıklar bu hurmadan çıkmaz. Aksine bu hurma; yemeği âdet hâline getiren kimsenin vücûdundaki salgıların kokuşma ve bozulmalarına engel olur.

---

(1) Bu hadisi Ebu Davud ve Ahmet de tahric etmişlerdir.
(2) Medine'nin Necd tarafını izleyen yüksek yönündeki hurmalıklardır.

Bu hadisten husûsî anlam murâd edilmiştir. Hadiste geçenler Medîne civârında yaşayanlara mahsustur. Şüphesiz kimi yerlerin husûsiyetleri vardır ki, buralarda faydalı olan çoğu ilaçlar, bu yerlerin dışında faydalı değildir. Böyle olunca özelliği olan yerlerde yetişen bitkiler hastalığa yararlı oluyor da başka yerlerde yetişen bitkilerde bu özellik bulunmuyor. Bu durum da ya toprağın, ya havanın, ya da her ikisinin birden bitkiye olan etkilerinden ileri geliyor. Yeryüzünün, insanların özellik ve yapılarına benzer farklılıklar gösteren özellikleri ve yapıları vardır. Bitkilerin çoğu, kimi yerlerde yenilen bir besin maddesiyken kimi yerlerde de öldürücü bir zehir olabilmektedir. Bir toplum için ilaç sayılan nice şeyler vardır ki, diğer bir toplum için normal besin maddeleridir. Nice ilaçlar vardır ki, bir toplumda yararlı oldukları hastalıklara bir başka toplumda yararlı olamazlar da daha değişik hastalıklara yararlı olabilirler. Yine nice ilaçlar vardır ki, kimi bölgelerde yaşayanlara faydalı olurken kimi bölgelerde yaşayanlara ne uyar ne de fayda sağlarlar.

Yedi sayısının özelliği, sayı olarak da dînî bir anlam olarak da inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Şöyle ki; Allah (c.c.) gökleri ve yerleri yedi kat hâlinde yarattığı gibi, günleri de yedi tâne yaratmıştır. İnsanın yaratılışı yedi aşamada tamamlanır. Allah (c.c.) kullarının tavaf ve sa'yi yedi kez, taş atmayı da yedişer yapmalarını kararlaştırdı. Bayram namazlarının birinci rekatlarının tekbir sayısı da yedidir. Peygamber efendimiz çocuklar için: "Yedi yaşında namazı emrediniz" buyurdu. Çocuk yedi yaşına geldiğinde -bir rivâyete göre- ana ve babasından birini seçmek konusunda serbest bırakılır, diğer bir rivâyete göre de bu yaştaki çocuk için baba, anadan önce gelir. Üç yaşlarında bir çocuk için de anası öncelik taşır. Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem efendimiz hastalığı sırasında üzerine yedi testi su dökülmesini emretti. Allah da rüzgârı Âd kavminin üzerine yedi gece musallat etmiştir. Resûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem kavmine karşı Allah'ın kendisine Yûsûf aleyhisselâm'ın yedisi gibi bir yediyle yardım etmesi için duâ etti. Cenâb-ı Hak, sadaka verenin sevâbının katlanmasını, yedi başak veren ve her başakta yüz tâne bulunan bir buğday tanesiyle örneklemiştir. Yûsûf aleyhisselâm'ın sâhibinin gördüğü başaklar yedi tâneydi. Sür'atle ekip diktikleri yılların sayısı da yediydi. Sadakanın yediyüze kadar katlanması demek, çok sayıda katlanması demektir. Bu ümmetten hesaba çekilmeden cennete gireceklerin sayısı da yetmiş bindir.

Şüphesiz yedi sayısında diğer sayılarda olmayan özellikler vardır. Yedi sayısı tüm sayıların anlam ve özelliklerini kendinde toplar.

Tabipler yedi sayısında büyük bir titizlik gösterdiler, özellikle baharatlarda bu sayıya çok dikkat ettiler. Hipokrat der ki: Bu evrendeki her şey yedi parça olarak takdir edilmiştir. Yıldızlar yedi, günler yedi ve insanın geçirdiği aşamalar yedidir. Yedi yaşına kadar bebeklik ondördüne kadar çocukluk, sonra ergenlik, sonra gençlik, sonra olgunluk, sonra ihtiyarlık ve ömrün sonuna kadar da düşkünlük dönemleridir. Yüce Allah hikmetiyle, şerîatıyla ve takdîriyle bu sayının tahsisinin bu mânâ için mi yoksa başka bir mânâ için mi olduğunu en iyi bilendir.

Bu hurmadan, bu bölgeden, bizzat bu toprak parçasından bu sayının zehir ve sihire faydası - isâbetine engel olarak- Hipokrat, Galenos ve diğer tabiplerin söylemesi hâlinde; tabiplerin kabul, iz'an ve itâatla karşılayacakları özelliklerdendir. Üstelik bunlar, söyleyenin sezgi, tahmin ve zannından öte geçmediği halde....

Sözlerinin tamamı gerçek, kesin, kanıt ve vahiy olan kişinin sözleri ise kabul ve teslîmiyetle karşılanmaya, îtirâzı terketmeye daha lâyıktır. Zehirlenmenin ilaçları bâzan meziyyetledir; seçkin taşlar, mücevherler ve yâkutların çoğunda olduğu gibi. Her şeyin en iyisini ancak Allah bilir.

Bâzı zehirlenmelerde, bahsedilen hurmanın yararlı olması mümkündür. Bu durumda hadis, husûsî anlam taşıyan genel hadislerdendir. Hurmanın tüm zehirlere karşı yararlı oluşu bu bölgenin ve bu toprağın özelliğinden ileri gelebilir. Ancak burada mutlaka açıklanması gereken bir husus vardır, o da; Hastanın tedâviden yarar görmesinin şartı, tedâvinin fayda sağlayacağını önceden kabul etmesi ve buna inanmasıdır. Bu sâyede bünye, ilacı kabul eder ve hastalığı bertaraf etmekte ilaçtan yardım görür. Öyle ki tedâvide uygulanan ilaçların çoğunun fayda sağlaması, inanma, iyi karşılama ve tam olarak benimseme sâyesindedir. İnsanlar bunu hayretle gözlemişlerdir. Bunun böyle olduğu bir gerçektir; Çünkü inanma ve benimseme sâyesinde bünyenin ilacı kabûlü hızlanır, insanın içi rahat eder, enerjisi artar, tabiatın hâkimiyeti güçlenir, ısı normale döner ve vücut hastalığı atmaya uygun duruma gelir. Aksi takdirde ilaçların çoğu bu hastalığa faydalı olur, fakat hastanın ilaç hakkındaki kötü inancı, ilacın bünyedeki etkinliğini durdurur ve bünyenin bu ilacı alıp kabul etmesini engeller. Sonuç olarak, ilacın bünyede her hangi bir faydası görülmez. Bu durumu, ilaçların ve içeceklerin en üstünü, kalplere, bedenlere, hayâta, ölüme, dünyaya ve âhirete en faydalısı olduğunu kendi üzerinde dene!...

Bu ilaç, her derde derman olan "Kur'ân"dır. Nasıl olur da ondaki şifâya ve faydaya inanmayan kalpleri tedâvi eder? Bilakis onların hastalıklarına hastalık katar. Kalplerin tedâvîsi için kesinlikle Kur'ân'dan daha yararlı bir ilaç yoktur. Kur'ânın kalpleri tedâvisi eksiksiz ve mükemmeldir, kalplerde hastalık bırakmaz, mutlaka iyi eder. Kalplerin sağlıklarını mutlak sûrette korur, eziyet ve zarar veren şeylerin tümüne karşı tam olarak himâye eder. Buna rağmen kalplerin çoğunun Kur'ân'dan yüz çevirmeleri, Kur'ân'ın şifâ olduğuna kesin bir şekilde inanmamaları, Kur'ân'a başvurmayıp da sezgilerine dayanarak ilaç terkib edenlerin ilaçlarına sapmaları, kalplerle Kur'ân'ın Şifâ özelliğinden yararlanma arasına girdi. Çıkarlar üstün geldi, Kur'an dan yüz çevirmeler arttı, illetler ve müzmin hastalıklar kalplere yerleşti, hastalar ve doktorlar kendi cinslerinin ilaçlarıyla beslendi, yaşlılarının ve görüşlerine saygı duydukları insanların anlattıklarına kulak verdiler, sonunda hastalananların sayıları arttı, ilaçlar daha mükemmelleşti ama ilaçların yetersiz kaldığı bir takım hastalıklar da birleştiler ve bu hastalıklara yeni ilaçların her kullanılışında işler büyüyor ve kuvvetleniyor, âdeta hâl diliyle onlara şöyle sesleniyor; Tuhaf şeylerdendir ki -böyle tuhaflıklar çoktur- şifâ yakın olmasına rağmen ona ulaşmak mümkün olmuyor, tıpkı sırtlarına su yüklenmiş oldukları halde susuzluktan ölen çöl bitkileri gibi.

RESÛLÜLLÂH'IN BESİN VE MEYVELERİN (MUHTEMEL) ZARARLARINI YARDIMCI BESİNLERLE GİDERMEK VE FAYDALARINI ARTIRMAK KONUSUNDA REHBERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'de Abdullah İbn-i Câfer'in rivâyet ettiği hadislerde şöyle dediği zikredilir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem'i hurmayı hıyarla birlikte yerken gördüm»(1).

Hurma vücut ısısını artırır, ikinci derecede yaşlığı olan bir meyvedir. Serin olan mîdeye uyum sağlar ve mîdeyi güçlendirir, cinsî arzuyu artırır. Ancak çabuk kokuşur, çok susatır, kanı tortulandırır, karnı ağrıtır, tıkanıklığa ve mesâne ağrısına yol açar. Dişlere zararlıdır. Hıyar ise serinletici, ikinci derecede yaşlığı olan bir sebzedir. Susuzluğu dindirir, kokusuyla iştah açar, çünkü güzel kokusu olan bitkilerdendir. Mîdenin yükselen ısısını düşürür. Tohumu kurutulur, dövülür ve sulandırılıp içilirse, susuzluğu giderir, idrarı artırır ve mesâne ağrısına iyi gelir. Aynı şekilde dövülür, elenir ve bununla dişler ovulursa dişleri temizler ve parlatır. Yaprağı dövülür ve üzüm pekmeziyle sargı yapılırsa kuduz köpek ısırmasına faydalı olur.

---

(1) Ebu Davud, Tirmizi ve İbn-i Mace de bu hadisi tahric etmişlerdir. Bkz. Müslim; Sahih: Kitabül-Eşribe; Hadis No: 147. (Çev.)

Özetle: Bu yiyeceklerden biri ısıyı yükseltici, diğeri ise düşürücü özelliğe sâhiptir. Herbirinde diğerine uygunluk, diğerinin vereceği zararların çoğunu giderme, meydana getireceği durumların herbirine zıttıyla karşı koyma, şiddet ve hiddetini kırarak yok etme özellikleri vardır. Tüm tedâvînin temeli sağlığı korumanın esası budur. Tıp biliminin tamamı bu düsturdan yararlanır. Besin ve ilaçlarda bu tür şeyleri kullanmak, uygun ve doğrudur, besin ve ilaçların zararlarını karşıt özellikteki besin ve ilaçlar giderir, bunları kullanmak bünyenin sağlığına, gücüne ve rahatına yardımcı ve destek olur.

Âişe (Allah Râzı olsun) şöyle der:

«Beni herşeyden şişmanlatmayı denediler şişmanlamadım, fakat hıyar ve hurmayla şişmanladım».

Hülâsa; soğuğun zararını sıcakla, sıcağınkini de soğukla, yaşın zararını kuruyla, kurunun zararını da yaşla gidermek, birini diğeriyle dengelemek, tedâvînin ve sağlığı korumanın en iyi yollarındandır. Bunun örneği Sinâmeki ve Kimyon'la tedâviyi emretmesinde geçmişti, o da içinde bir miktar yağ bulunan baldı, bununla sinâmekinin şiddeti kırılır ve dengesi sağlanır. Allah'ın salât ve selâmı, kalpleri ve bedenleri tâmir için dünya ve âhiret iyilikleriyle gönderilen Resûlü zîşânı üzerine olsun. Âmîn.

RESÛLÜLLÂH'IN PERHİZDE İZLEDİĞİ YOL

Tedâvînin tümü iki esasa dayanır; Perhiz ve sağlığı koruma. Bulantı görüldüğünde uygun bir istifraya ihtiyaç duyulur. Bununla birlikte tıbbın tamamı bu üç temel esas (perhiz, sağlığı koruma ve istifra) üzerinde dönüp dolaşır.

Perhiz iki şeyden yapılır; birincisi hastalığı çekip getiren, ikincisi de hastalığı artıran şeydir. İkinci tür perhiz yapıldığında hastalık olduğu gibi kalır. Birinci tür perhizi sağlıklı insanlar, ikincisini de hastalıklı olanlar yaparlar. Hasta insan perhiz yaptığında hastalığı ilerlemez ve hastalıktan kurtulmak için güç kazanır. Perhizin temeli, yüce mevlâ'nın şu âyetidir:

«*Hasta veya seferde iseniz, yahut biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunmuş iseniz, su bulamadığınız takdirde, temiz toprağa gidip, yüzlerinize ve ellerinize sürün*»(1).

Hasta, suyu kullanmaktan perhiz eder çünkü su, hastaya zarar verecektir. İbn-i Mâce ve diğerlerinin Sünen'lerinde Kays el-Ensâriye'nin kızı Ümm-ü Münzir'in şöyle dediği rivâyet edilir:

«Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem beraberinde Alî (Allah

---

(1) Nisa: 4/43.

Râzı Olsun) olduğu halde benim yanıma geldi, Alî hastalıktan yeni kurtulmuş ve bitkindi, bizim de asılı hurma salkımlarımız vardı, Rasûlüllah onlardan yemeye başladı, Ali'de onunla beraber yiyordu, bu sırada Rasûlüllah Alîye şöyle dedi: -"*Ali, sakın ha!... (yeme), çünkü sen nekâhet devresindesin*". Bunun üzerine Alî oturdu, Peygamber efendimiz ise yemeye devam ediyordu. Sonra pancar ve arpa ekmeği pişirerek yemeleri için sofraya getirdim, o zaman Peygamber efendimiz şöyle dediler: -"*Ey Alî, bundan çekinmeden ye. Bu yemek senin için en faydalı yemektir" Hadisin bir başka şekli de şöyledir: -"Bundan bul, bu senin için çok uygundur*"(1)».

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Suheyb'in şöyle anlattığı kendisinden rivâyet edilir:

«Peygamberin huzûruna geldim, önünde ekmek ve hurma vardı, bana dedi ki: -"*Otur da ye*". Ben de bir hurma alıp yedim. Bunun üzerine Peygamber efendimiz bana: -"*Sen göz ağrısına yakalandığında hurma yiyor musun?*" diye sordu, ben de ona; ben diğer tarafımla çiğnerim, diye cevap verdim, bu cevabım hoşuna gittiğinden dolayı gülümsedi(2)».

Peygamber efendimiz kendisinden ezberlenen bir hadiste şöyle buyurmuştur:

«Allah, bir kulunu sevdiği zaman sizden birinizin hastasını yemek ve içmekten perhiz ettirdiği gibi, o kulunu dünyaya karşı korur». Hadîsin başka bir şekli de şöyledir: «Allah, inanan kulunu dünyaya karşı korur».

Çoğu insanların dilinde dolaşan; "perhiz tedâvinin temelidir. mîde hastalığın yurdudur. Her bünyeye alışık olduğunu veriniz" sözüne gelince bu, sâdece arap hekimi Haris İbn-i Kelede'nin sözüdür. Bu sözü Peygamber efendimize kadar ulaştırmak yanlıştır. Hadis diye nakledilen bu sözle ilgili olarak birinin dışında tüm hadis imamlarının görüşü aynıdır.

---

(1) Bu hadisi aynı zamanda Ebu Davud, Ahmet ve Hakim Sahih'inde ihrac etmişlerdir.
(2) Bu hadisi Tirmizi ve Hakim de tahric etmişlerdir.

Peygamber efendimizin şöyle dediği zikredilir:

«Mîde vücûdun havuzudur, damarlar mîdeye gelirler, mîde sağlıklı ise damarlar sağlıklı olarak, mîde hastalıklı ise damarlar da hastalıklı olarak çıkarlar».

Arap doktor Haris der ki: Tıbbın temeli perhizdir. Doktorlara göre sağlıklı insanın hastalıktan sakınması, hasta veya hastalıktan yeni kurtulmuş olanın zararlı besin almaktan sakınması gibidir. En yararlı perhiz, yeni kurtulan insanın perhizidir. Henüz bünyesi eski gücüne kavuşmamıştır, sindirim gücü zayıftır, bünye hastalığa yatkın, organlar hastalığa hazırdır. Zararlı besin alması, hastalığın yeniden başgöstermesine neden olur, bu durum hastalığın ilk başlangıcından daha çetindir.

Biliniz ki Peygamber efendimizin hastalıktan yeni kurtulan Ali'nin hurma yemesine engel oluşunda tedbirin en güzeli vardır. "Devâli" kelimesinin anlamı; üzüm salkımları gibi yemek için odaya asılan yaş meyve kümesidir. Hastalıktan yeni kurtulana meyve yemek zararlıdır. Çünkü süratle ishal yapar, bünye zayıf olduğu için bunu atlatamaz, zîrâ hastanın bünyesi, daha hastalığın izlerini atmaya ve bedenden yok etmeye çalışırken, henüz eski gücüne dönememiştir. Özellikle yaş meyvede mîdeye yüklenen bir tür ağırlık vardır. Mîde, hastalığın kalıntılarını ve izlerini yok etmeye çalışırken uğradığı sarsıntıyla birlikte üzerindeki ağırlığı azaltmaya ve yıpranmayı tâmire de çaba harcamaktadır. Bu faaliyetin sonunda hastalığın kalıntısı ya bir noktada duracak, ya da ilerleme kaydedecektir. Ali'nin önüne pazı ve arpa konulunca Rasûlüllah sallallâhu aleyhi vesellem Ali'ye bundan bulmasını emretti, zîra arpa, hastalığı yeni atmakta olan insan için en yararlı besin maddesidir. Arpa suyunda serinletme, besleme, inceltme, yumuşatma ve bünyeyi güçlendirme gibi hastalıktan yeni kurtulana en uygun özellikler vardır. Özellikle kaynatma usûlüyle pişirildiğinde arpa, mîdesinde zayıflık olan kimseler için en uygun yiyecektir. Karışık besin almaktan doğan korkulu durumlar arpa yemekten doğmazlar. Zeyd İbn-i Eslem şöyle der:

«Ömer (Allah Râzı Olsun) bir hastalığından dolayı perhiz yapardı öyle ki; hastalığın şiddetinden çekirdek emerdi».

Kısaca; Hastalıktan önce yapılan perhiz, ilaçların en büyüğüdür, hastalığın oluşmasına engel olur. Hastalıktan sonra yapılan perhiz de hastalığın artmasını ve yayılmasını önler.

Bilinmesi gereken hususlardan biri de; Hasta olan, hastalıktan yeni kurtulan ve sağlam insanların perhiz yaptıkları yiyecek ve içeceklerin çoğu kendilerine karşı istek arttığı ve bünyenin bunlara eğilim gösterdiği zaman, sindirimi bünyeyi rahatsız etmeyecek şekilde bu maddelerden az bir miktar almanın sakıncalı olmamasıdır. Hatta bu tarz bir davranış, çoğu kez yararlı bile olur. Çünkü bünye ve mîde bu yiyecek ve içeceği kabul ve sevgiyle karşılar, zararlı olacağından korkulan etkisini yararlı hâle getirirler. Hattâ bâzan bunları yiyip içmek, bünyenin tiksindiği ve dışarı attığı ilacı almaktan daha yararlı olur. Bu nedenle Peygamber efendimiz Suheyb'e gözü ağrırken az miktarda hurma yemesini öğütledi ve bunun kendisine zarar vermeyeceğini öğretti. Alî (Allah Râzı Olsun)'dan rivâyet edilen şu olay da bu yöndedir;

«Alî (Allah Râzı Olsun) gözü ağrırken Peygamber efendimizin huzûruna girdi, bu sırada efendimizin önünde hurma vardı, Peygamber efendimiz ondan yemekteydi, Ali'yi görünce: -"*Ey Ali, hurma yemek istiyormusun?*" dedi ve ona bir hurma attı, sonra bir hurma daha attı, ve bu atmalar yediye kadar sürdü, en sonunda: -"*Bu kadarı sana yeter*" buyurdu».

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde İkrime'nin İbn-i Abbas'tan aldığı hadisler gurubundan olarak rivâyet ettiği şu olay da aynı yöndedir:

«Peygamber efendimiz hasta bir adamı ziyâret etti ve ona: -"*Canın ne istiyor?*" diye sordu, adam da: -"Canım buğday ekmeği istiyor" dedi. Bir başka rivâyette de: -"Canım kek istiyor" şeklindedir.

Hastanın bu cevabı üzerine Peygamber efendimiz şöyle dedi: -"*Kimin yanında buğday ekmeği varsa kardeşine göndersin*" sonra devam ederek: -"*Birinizin hastası bir şey istediği zaman ona istediği şeyi yedirsin*"[1]».

Hadiste tıpla ilgili ince bir sır vardır; Hasta, gerçek ve tabiî bir açlıktan sonra arzu ettiğine kavuşunca, bu şey biraz zararlı da olsa, aslında faydalı olmasına rağmen istemediği bir şeyin açacağı zarardan daha az zararlı ve sağlayacağı faydadan daha çok faydalı olur. Zîrâ bünyenin bu şeyi çok arzu etmesi ve sevmesi zararını yok eder. Aksine faydalı bir şeye karşı bünyenin duyduğu nefret onun faydasını giderir. Hattâ aslında faydalı olan bu şey, zarar bile yapabilir.

Özet olarak şunu söyleyebiliriz; Arzu edilen lezzetli bir şey, bünye tarafından derhal kabul edilir ve onu mîde en güzel şekilde sindirir. Özellikle nefis o şeyi içtenlikle isterse, bu iş daha da kolaylaşır. Yine de herşeyin en iyisini sâdece Allah bilir.

---

(1) İbn-i Mace bu hadisi Enes tarikiyle de tahric etmiştir.

RESÛLÜLLÂH'IN GÖZ AĞRISININ TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

Peygamber efendimizin Suheyb'e, gözü ağrırken hurmaya karşı perhiz uygulamış olduğu, hurma yemesini hoş karşılamadığı, Ali göz ağrısına yakalandığında hurma yemekten sakındırdığı, perhiz konusunda geçmişti.

Ebû Nuaym, "*Tıbbü'n-Nebevî*" adlı eserde; Peygamber efendimizin, hanımlarından birinin gözü ağrıdığında, hastalığı geçinceye kadar ona yaklaşmadığından bahseder.

"Ramed" kelimesi, gözün beyaz tümseğinden ibâret olan saydam tabakasında (Konjuktiv) meydana gelen ateşli bir şişlik demektir. Bu şişliğin nedeni, dört salgıdan birinin (safra, balgam, kan ve sevdâ) baş ve bedene dökülmesi veya baş ve bedende miktarı artan yakıcı bir gazdır. Bu gazdan bir miktar göze ulaşır, ya da göze bir darbe isâbet ederse, bünye, göze çok miktarda kan ve diğer maddeler gönderir, gönderdiği bu maddelerle gözün, kendisinde beliren hastalıktan kurtulmasını bekler. Bir darbeye maruz kalan organın şişmesi bundan ileri gelir.

Bilesiniz ki: Yeryüzünden havaya biri sıcak ve kuru, diğeri sıcak ve yaş olan iki buhar yükselir, yoğunlaşarak bir bulut kümesi oluşturur ve görüşlerimizin gökyüzüne ulaşmasına engel olur. Tıpkı bunun gibi mîde tabanından tavanına iki buhar yükselerek görüşü engellerler. Mîdede yükselen bu buharlardan çeşitli hastalıklar doğar. Eğer bünye buhara üstün gelir ve onu burun içindeki damarlara kovarsa nezle meydana getirir, küçük dile ve burun deliklerine kovarsa boğmaca, vücudun yan tarafına (böğür) kovarsa karın ağrısı ve göğüs kafesine kovarsa grip meydana getirir. Eğer buhar kalbe doğru kayarsa çarpıntı meydana getirir. Bünye, buharı göze gitmeye zorlarsa göz iltihabı yapar, buhar karın boşluğuna kayarsa bel soğukluğuna yol açar, bünye buharı beyin merkezlerinden birine kovarsa unutkanlık doğurur, eğer beyin üzerindeki girintiler buhardan nemlenir ve beyin damarları nemle dolarsa, şiddetli uykuya yol açar, uykunun yaş, uyanıklığın kuru oluşu bundan ileri gelir. Buhar başa (beynin içine) girmek ister de giremezse, bunu baş ağrısı ve uykusuzluk izler. Başın iki yarısından birine yönelirse, bunu yarım baş ağrısı izler. Başın üst ortasına hâkimiyet sağlarsa bunu da saç dökülmesi izler. Buhar beyin zarını üşütür, ısıtır veya nemlendirir de bundan dolayı gazlar harekete geçerse bu olay aksırmaya yol açar. Balgamın beyinde oluşturduğu rutûbeti harekete geçirir de vücut ısısına üstün gelirse baygınlık ve kalb krizlerine (âni ölümlere) sebep olur.

Sevda (siyah salgı)'nın gücünü harekete geçirir de beyin atmosferini karartırsa vesveseyi doğurur. Eğer buhar sinirlerin geçit yerlerine dalarsa tabîî sar'a meydana getirir. Baştaki sinirlerin kavşak noktalarını nemlendirir ve bu nem, sinirlerin geçtiği yollara taşarsa sonunda felç hastalığına yol açar. Buhar safranın şiddetinden meydana gelmiş, ateşi yükseltmiş ve beyni kuşatmış ise, akciğer iltihabını (zâtü'l-cenb) doğurur. Göğüs kafesinde de iltihaplanma görülürse korku hastalığıyla (menenjit) sonuçlanır. Saygı değer okuyucu, bu bölümü iyice anlamalısın.

Peygamber efendimizin, hastalığı geçinceye kadar eşlerine yaklaşmamalarında güdülen maksat; Gözde iltihap varken baş ve vücut salgıları hareketli ve çoşkundurlar. Cinsî münâsebet ise salgıların hareket ve kabarmalarını artıran durumlardandır. Zîra bu durum beden, ruh ve bünyenin birlikte yaptıkları ortak bir harekettir. Bu esnâda yapılan hareketler mutlaka vücut ısısını yükseltir, bir an önce zerkin zirvesine ulaşmak ve bu zevki tamamlamak isteyen nefis hareketlerini hızlandırır, ruh da vücut da nefse uyarak harekete geçer, rûhun vücutta ilk ilişki kurduğu yer kalptir, ruh buradan çıkarak organlara yayılır. Bünyenin hareketi, gerekli miktarda menîyi gönderebilmek içindir.

Kısaca cinsî münâsebet, bedenin ve bedensel güçlerin, bünyenin ve salgılarının, rûhun ve nefsin birlikte gerçekleştirdikleri topluca bir harekettir. Her hareket, salgıları coşturur ve inceltir, salgıların dışarı atılmasını ve zayıf organlara akmalarını sağlar. Göz ise ağrılıyken en zayıf durumdadır, cinsî münâsebetten de en çok zarar gören organdır. Hipokrat, "Fasıllar" adlı eserinde der ki; Gemilere binmek, hareketin bedenleri ürpertmesine delildir.

Göz ağrısıyla ilgili olarak söylediklerimizin tamamı doğru olmakla birlikte, göz ağrısının bir çok faydaları da vardır; Yapılan perhiz ve istifra sâyesinde baş ve bedeni artık salgılardan ve bunların yol açacağı kokuşmadan arındırma, öfke, kaygı, hüzün, katı hareketler ve güç işler gibi nefse ve bedene işkence veren şeylerden alıkoyma v.b. faydaları kendinde toplar. Eski eserlerden birinde, göz ağrısını kötü görmeyiniz, zîra göz ağrısı körlük damarlarını keser (körlüğü önler) denmiştir.

Göz ağrısının tedâvi yolları; Hastalık süresince sâkin ve rahat olmak, gözlere dokunmaktan sakınmak ve gözlerle uğraşmamaya îtinâ göstermektir. Aksini yapmak salgı maddelerinin gözlere dökülmelerine yol açar. Eski insanlardan bir kısmı şöyle demişlerdir; "Muhammed'in (sallallâhu aleyhi vesellem) ashâbı, göz gibidir, gözün ilacı da dokunmayı bırakmaktır".

Merfû bir hadiste -merfû olup olmadığını Allah bilir- şöyle rivâyet edilir:

«*Göz ağrısının ilacı, göze soğuk su damlatmaktır. Soğuk su ateşli göz ağrısının en büyük ilaçlarındandır*». Göz ağrısının ateşi yükseldiği zaman ateşini düşürmek için kullanılan su, soğuk bir ilaçtır. Bu nedenle Abdullah İbn-i Mes'ûd, eşi Zeyneb'in gözü ağrıdığı sırada ona şöyle demiştir: Sen de Peygamberin yaptığı gibi yaparsan senin için iyi olur ve en güzel şekilde tedâvi olursun, gözüne suyu serper ve şöyle dersin;

«İnsanların Rabbı, kusûru gider ve hastalık bırakmayan bir şifâ ver, sen şifâ verensin, senden başkasından şifâ yoktur»[1]. Daha önce defalarca geçtiği gibi soğuk suyun göz ağrısına iyi gelmesi, bâzı bölgelere ya da bâzı göz ağrılarına mahsustur. Peygamberin özel durumlar, bölgeler veya bir kısım hastalıklar için söylenmiş sözlerini genelleştirmeyiniz. Aksi takdirde hatâ ve yanlışın önü alınamaz. (Ok yaydan çıkar) Her şeyin en iyisini bilen ancak yüce Allahtır.

---

[1] Hadisin (duanın) metni şöyledir:

أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِى لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا

Bu hadisi Ebu Davud, İbn-i Mace ve Hakim sahih'inde tahric etmişlerdir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN VÜCÛDUN DONDUĞU TAM UYUŞUKLUĞUN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Ebû Ubeyd, *"Ğarîbü'l-Hadîs"* adlı eserde Ebû Osman en-Nehdî'nin rivâyet ettiği hadislerden şu hadîsi zikreder:

«Bir kavim bir ağaca uğradılar ve ağacın meyvesinden yediler, âdeta kendilerine rüzgar isâbet etmiş de onları dondurmuş gibiydiler. Nebî (sallallâhu aleyhi vesellem), bunlarla ilgili olarak: -"*Suyu tulumda iyice soğutun ve sabah ezânıyla kâmeti arasında üzerlerine dökün buyurmuştur*".» Ebû Ubeyd, daha sonra şöyle devam eder: "Karrisû" soğutunuz demektir. Halk arasında kullanılan "Kat karase'l-Berdü" deyimi ancak "Sin" harfiyle kullanıldığında bu anlama gelir, "Sat" harfiyle olanı bu anlamda değildir. "Şinân" kelimesi eski deriden yapılan su kapları ve testiler demektir. Tuluma "Şenn" testi veya su kabına "Şenne" denir. Hadiste "Şinân" denilip "Cerre" denmemesi, tulumun suyu daha çok soğutmasındandır. "İki ezan arasında" sözü, sabah ezânıyla kâmeti anlatır. Kâmet'e ezan denilmiştir. Ebû Ubeyd'in sözü burada sona erdi.

Bâzı hekimler diyorlar ki: Peygamber'in öğütlediği bu ilaç, hastalık Hicazda meydana geldiğinde bu hastalık için en uygun ilaçlardandır. Hicaz bölgesi sıcak ve kuru bir bölgedir. Burada yaşayan insanların karın bölgelerindeki tabiî ısı zayıftır. Bahsedilen zamanda -ki günün en soğuk zamalarından biridir- üzerlerine soğuk suyun dökülmesi, tüm güçlerini taşıyan bedende yayılan tabîî ısının toplanmasını gerektirir ki, vücûdun savunma gücünü takviye etsin. Soğuk su dökülen uyuşuk vücûdun, hastalığın bulunduğu yer olan derinliklerinde diğer bölgelerden gelen ısı toplanır, böylece adı geçen hastalığın atılması için kalan diğer güçler de ortaya çıkarak Allah'ın izniyle hastalığı kovarlar.

Evet maalesef Hipokrat, Galenos, ya da diğerleri bu hastalık için bu ilacın uygun olacağından bahsetselerdi, hekimler buna saygı gösterirler ve idraklerinin üstünlüğüne hayret ederlerdi.

PEYGAMBERİN İÇİNE SİNEK DÜŞEN YEMEĞİ ISLÂH ETMEK VE ZEHİRİN ZARARLARINI PANZEHİRLE GİDERMEK KONULARINDA İZLEDİĞİ YOL

Buhâri ve Müslim'in Sahîh'lerinde Ebû Hüreyre hadisleri gurubundan olarak rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Birinizin yemek kabına sinek düşerse onu kaba daldırınız, zîra kanatlarından birinde dert, diğerinde de derman vardır»(1).

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Ebû Saîde'l-Hudrî'den rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«Sineğin kanatlarından biri zehir, diğeri panzehirdir. Yemeğe düştüğü zaman onu daldırınız, zîra sinek zehiri önce kullanır, panzehiri erteler»(2).

---

(1) Bu hadisi Buhari tahric etmiş fakat Müslim tahric etmemiştir. Hafız'ın "Feth"de kesinliğe kavuşturduğu gibi Ebu Davud, İbn-i Mace, Ahmet, İbn-i Hibban ve Beyhki de bu hadisi tahric etmişlerdir.

(2) Bu hadisi Nesei, Ahmet, Hakim ve Beyhaki de tahric etmişlerdir.

Bu hadiste biri fıkıhla, diğeri tıpla ilgili iki anlam vardır:

Fıkıh yönünden taşıdığı anlam şudur: Bu hadis, bir su veya sıvıda sinek öldüğü zaman o suyu veya sıvıyı murdar etmeyeceğini açıkça anlatan bir delildir. Din bilginlerinin tamamı bu görüştedir. Geçmişte bu görüşe ters düşen bir kimse olmamıştır. Bu hadisten delîli şu şekilde çıkarıyoruz; Peygamber efendimiz sineğin "Makl"ini emretmiştir, bu da sineği yemeğe daldırmak demektir. Daldırma sonucu -özellikle yemek sıcak olursa-sineğin öleceği, bilinen bir şeydir. Eğer yemeği murdar edecek olsaydı daldırmayı emretmek, yemeğin bozulmasını emretmek olurdu, halbuki Peygamber efendimiz yemeğin bozulmasını değil de iyileştirilmesini emretmişti, daha sonra bu hüküm bal arısı, eşek arısı, örümcek ve benzerleri gibi akıcı kanı olmayanların tümü hakkında yürütüldü. Çünkü bir hüküm, nedeninin genelleşmesiyle birlikte genelleşir, nedenin yok olmasıyla birlikte de yürürlükten kalkar. Pis sayılmasının nedeni, hayvanın vücûdunda bulunan kan olduğuna ve bu nedenin, akıcı kanı olmayan canlılarda ortadan kalktığına göre, sebebin yok olmasıyla murdarlık hükmü de ortadan kalkmıştır.

Ölünün kemiğinin murdar olmadığını kabul eden bir kimse şöyle der: Temiz sayılma kararı, kendisinde bulunan nem, artık maddeler ve yumuşaklıkla birlikte tam bir hayvan için geçerli olduğuna göre, içinde nem, artık maddeler ve kan bulunmayan kemik için öncelikle geçerlidir. Bu düşünce son derece güçlüdür, en doğrusu bu düşünceye göre hareket etmektir.

İslamda bu şekilde konuştuğu -akıcı kanı olmayan dediği- duyulan ilk insan, İbrahîm e'n-Nehâî'dir. Bu deyimi fakihler ondan almışlardır. "Nefs" sözlükte kan demektir. "Nefesetü'l-Mer'etü" "Nun" harfinin üstün harekesiyle kadın hayız gördüğü zaman bu anlamda kullanılır. "Nifüset" ise, "Nun" harfinin ötüresiyle kadın doğum yaptığı zaman kullanılır.

Hadîsin tıbbî yönden taşıdığı anlama gelince; Ebû Ubeyd der ki: "Umkulûhu" sözünün anlamı, derdin çıktığı gibi dermanın da çıkması için sineği daldırınız, demektir. Ayakların üzeri suyun içinde örtüldüğü zaman "Hümâ yetemâkalâni" denir.

Biliniz ki, tabiplere göre sinekte zehirleme gücü vardır. Isırdığı yerde meydana getirdiği şişme ve kaşıntıdan bu anlaşılır, zehirleme gücü sineğin silahı yerindedir. Kendisine zarar verecek bir şeye düştüğü zaman bununla kendisini korur. Buna bağlı olarak Peygamber efendimiz Cenâb-ı hakkın sineğin diğer kanadına koyduğu panzehire, bu zehirlemeye karşı koymayı, bunun için de sineği tamamen yemeğin ve suyun içine daldırmayı emretti ki; böylece panzehir, zehire karşı koysun ve zehirin zararını yok etsin. Bu öyle bir tıptır ki, hekimlerin önde gelenleri ve büyükleri o düzeye gelmemişlerdir. Bu tıp, nübüvvet nûrundan çıkmıştır. Bununla birlikte âlim, ârif ve başarılı bir doktor, bu tedâvi şekline saygı gösterir, tedâviyi getiren zâtın, mutlaka yaratıkların en mükemmeli olduğunu, Vahy-i ilâhî ile te'yid edildiğini ve bu işin insan gücünün dışında kaldığını îtiraf eder. Çoğu tabiplerin anlattıklarına göre, eşek arısı ve akrebin sokmuş olduğu yer, karasinekle ovulursa, açıkça fayda sağlar ve ağrıyı dindirir. Karasinek bu etkiyi ancak kendisinde bulunan ve şifâ ihtivâ eden bir madde sâyesinde gerçekleştirir. Bunun gibi, gözün kenarında çıkan sivilce (arpacık), başları kesilen karasineklerle ovulursa, arpacığı iyi ederler.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN SİVİLCE'NİN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

İbn-i Sünnî kitabında Peygamber hanımlarından bâzılarının şöyle dediklerinden bahseder:

«Rasûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem), benim bulunduğum yere girdi, parmağımda sivilce çıkmıştı: -"*Yanında göz otu var mı?*" diye sordu, ben de var, dedim. Sivilcenin üzerine göz otunu koy ve "*Büyüğü küçülten, küçüğü büyülten Allahım, benim derdimi küçült" diye dûa et, dedi*»(1).

"Zerîre" kelimesi göz otu kamışından elde edilen Hint kökenli bir ilaçtır. Keskin ve kuru olup, mîde ve ciğerdeki şişkinliklere, karında su toplanmasına faydası olur, güzel kokusundan dolayı kalbi güçlendirir.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Âişe'den rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

---

(1) Hadisin metni (dua) şöyledir:

اَللَّهُمَّ مُصَغِّرَ الْكَبِيرِ وَمُكَبِّرَ الصَّغِيرِ صَغِّرْ مَا بِي

Bu hadisi Hakim de tahric etmiştir ve hadisin sahih bir hadis olduğunu söylemiştir. Zehebi de hadisin sahih olduğunu kabul etmiştir.

«Peygamber'e vedâ haccında ihrama girmek ve ihramdan çıkmak için bizzat kendi elimle göz otundan yapılan bir koku sürdüm».

"Besre" bünyenin dışladığı sıcak bir maddenin oluşturduğu küçük bir sivilcedir, vücuttan çaldığı bir yerde çıkar, ancak bu sivilce kendisini olgunlaştıracak ve boşalmasını sağlayacak bir maddeye ihtiyaç duyar. Göz otu ise bu faaliyeti gerçekleştiren maddelerden biridir. Kokusunun güzelliği yanında sivilceyi olgunlaştırma ve içindekileri çıkarma özelliğine sâhip olduğu gibi cerâhatin ısısını da düşürür. Bu nedenle kânun sâhibi şöyle demiştir: Ateşi yükseltmek için gül yağıyla karışmış göz otu ve sirkeden daha iyisi yoktur.

RESÛLÜLLÂH'IN DEŞME VE YARMAYLA İYİ OLAN ŞİŞLİK VE ÇIBANLARIN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Alî (Allah Râzı Olsun)'den şöyle söylediği zikredilir:

«Peygamber efendimiz, sırtında şişlik olan bir adamı ziyâret ederken, adamın yanına onunla birlikte ben de girdim, orada bulunanlar:

- Ey Allah'ın elçisi bu adamda irin var, dediler. Bunun üzerine Peygamber efendimiz:

-"*Yarayı deşeleyin*" dedi. Ali (Allah Râzı Olsun) hemen yarayı deşeledi, Nebî (Salalllâhu aleyhi vesellem) de gözlemekteydi" dedi».

Zikredildiğine göre Ebû Hüreyre şöyle anlatır:

«Nebî (Sallallâhu aleyhi vesellem) bir tabîbe, karnında su toplanan bir adamın karnını yarmasını emretmiştir: Ey Allah'ın elçisi, tıbbi müdâhalenin yararı olacak mı? diye sorulduğunda Peygamber efendimiz: -"*Derdi gönderen, dilediği derdin dermanını da göndermiştir*" *buyurmuştur*».

"Verm" kelimesi, organın içinde biriken, tabîî olmayan ve her cins hastalıkta bulunan bir madde demektir. Bu kelimenin kapsamına dört salgı maddesi (safra, balgam, kan ve karasu), sıvı ve gaz maddeler gibi şişlik meydana getiren diğer maddeler de girer. Sivilcenin içinde daha çok cerâhat toplanıp sivilce büyüdüğü zaman "Çıban" adını alır. Ateşli şişliklerden her biri, şu üç durumdan biriyle sonuçlanır, ya dağılır, ya irin toplar, ya da sertleşir. Bünye güçlü olursa şişliği meydana getiren maddeye üstün gelir ve onu dağıtır, bu durum sivilcenin sonuçlanabileceği durumların en iyisidir. Bünyenin gücü buna yetmezse, şişliğin içinde bulunan maddeyi eritir ve beyaz irine dönüştürür, sonunda bu irini boşaltabileceği bir yer açar. Bünye buna da güç yetiremezse, toplanan maddenin uzun süre beklemesinden dolayı içinde bulunduğu organın bozulmasından korkulur. Bu durumda organı bozmasından korkulan bayağı maddeyi çıkarabilmek için deşme, yarma ve diğer müdâhale şekillerinden biriyle doktorun yardımına ihtiyaç duyulur. Yarayı deşmekte iki fayda vardır: Organı bozan bayağı maddeyi çıkarmak ve bu maddeyi takviye edecek diğer bir maddenin toplanmasına engel olmak.

İkinci hadisteki "*Peygamber* (sallallâhu aleyhi vesellem), *bir doktora, karnında su toplanan adamın karnını deşmesini emretti*" cümlesinde geçen "Cevâ" kelimesi bir çok anlamda kullanılır; bunlardan biri de: Karında oluşan ve istiska (su toplanması) hastalığına yol açan kokuşmuş sudur.

Toplanan maddenin dışarıya atılma biçimi üzerinde doktorlar münâkaşa ettiler, bir kısmı tehlikesinden ve bu yöntemle kurtulma ihtimâlinin uzak oluşundan dolayı yarayı deşmeyi uygun bulmazlarken, diğer bir kısmı bu müdâhaleyi uygun bulur ve bundan başka çâresinin olmadığını söylerler. Müdâhaleyi yerinde bulanlara göre de bu işlem, sâdece tuluma benzeyen su toplanmasında uygundur.

İstiska hastalığı daha önce de geçtiği gibi üç türlüdür.

Davulumsu olanı vardır, bunda gaz cinsinden olan maddelerle karın şişer, karın üzerine vurulduğu zaman davul sesine benzer bir ses çıkarır.

Etle ilgili olanı vardır, bu türünde vücut etlerinin tamamı balgam cinsinden bir madde üretir, bu madde kanla birlikte organlara yayılır. Hastalığın bu türü birinci türünden daha çetindir.

Tulumumsu bir türü daha vardır ki, bunda karnın alt kısımlarında bayağı bir madde toplanır, insan hareket ettiği zaman karnından, tulumdaki suyun çıkardığı çalkantı sesi duyulur. Doktorların çoğuna göre en bayağı türü budur. Bir gurup doktor da yaygın olması nedeniyle en kötüsü etle ilgili olanıdır derler. Tuluma benzer türünün tedâvi metodlarından biri de toplanan suyu, yararak çıkarmaktır. Bu ameliyat, pis kanı çıkarmak için damar kesme işlemine benzer. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi tehlikeli bir yöntemdir. Eğer bu hadis sâbitse, ameliyatın olabilirliğine bir delildir. Ancak her şeyin en iyisini yalnız Allah bilir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN HASTALARIN GÖNÜLLERİNİ HOŞ TUTARAK VE MORALLERİNİ TAKVİYE EDEREK TEDÂVÎDE İZLEDİĞİ YOL

İbn-i Mâce Sünen'inde Ebû Saîde'l-Hudrî hadislerinden olarak şöyle rivâyet eder:

«Ebû Saîd, Peygamber efendimizin şöyle buyurduğunu söyledi: "*Hastanın yanına girdiğinizde ecel konusunda moral veriniz. Bu tutumunuz hastanın gönlünü almaktan başka bir şeyi değiştirmez*"(1)».

Bu hadîs-i şerifte tedâvinin en güzel türlerinden biri vardır, o da; Hastanın gönlünü hoş tutacak söz ve davranışlarla yol göstermektir. Bunlar bünyeyi takviye eden, kuvveti canlandıran ve vücut ısısını düşüren sözler olabilir. Bu sâyede hasta, hastalığı tamamen atmaya veya hafifletmeye uygun bir duruma gelir. Zâten doktor müdahalesinin gâyesi de budur. Hastanın gönlünü rahatlatmak, kalbini hoş tutmak ve hastalığı kolaylaştıracak şeyler zerketmek gibi söz ve davranışların hastalığın tedâvisinde ve hafiflemesinde hayrete değer etkileri vardır.

---

(1) Bu hadisi Tirmizi de tahric etmiştir.

Ruhlar ve bedenî güçler takviye edilir, böylece bünye işkence veren şeyi kovabilecek duruma gelir. Halk, hastaların çoğunda, sevdiklerinin ve saydıklarının ziyâreti, kendileriyle görüşüp konuşmaları ve kendilerine iltifatları sâyesinde eski güçlerine kavuştuklarını gözlemişlerdir. İşte hasta ziyâretinin, hastaları ilgilendiren faydalarından biri!...

Hasta ziyâretinde dört türlü yarar vardır: Birincisi hastayı, ikincisi ziyaretçiyi, üçüncüsü hastanın âilesini ve dördüncüsü de kamuyu ilgilendirir. Daha önce de geçtiği gibi Peygamber efendimiz hasta ziyâretlerinde, hastaya neresinden rahatsız olduğunu, kendisini nasıl hissettiğini ve istediği birşeyin olup olmadığını sorar, elini hastanın alnına, çoğu kez de göğüslerinin arasına koyar, hasta için dûa eder ve hastaya nelerin yararlı olacağını anlatırdı. Çoğunlukla abdest alır ve abdestinden artan suyu hastaya serper, çoğu kez de hastaya: "*Senin bir şeyin yok, bu su senin hastalığını temizleyecektir inşâallah*" derdi. Bu da en mükemmel taltif ve en güzel ilaç ve tedbirdir.

RESÛLÜLLÂH'IN BÜNYELERE ALIŞIK OLDUKLARI İLAÇ VE BESİNLERİ VERİP, ALIŞIK OLMADIKLARINI VERMEMEKLE TEDÂVÎDE ÖNDERLİĞİ

Tedâvi yöntemlerinin en üstünü ve en faydalısı budur. Doktor hatâ yaptığında, hastaya faydalı olacağı zannıyla zararlı olur. Peygamber efendimizin koyduğu bu prensipten, tıp kitaplarında bulduğu ilaçlara ancak bilgisiz bir doktor sapar. İlaç ve besinlerin vücûda uyumu, vücûdun bunları almaya hazırlığı ve bunları kabûlü oranındadır. İşte kırsal bölgelerde yaşayan köylüler, çiftçiler ve diğerleri!... Onlara nilüfer şerbeti, gülün tâzesi ve kaynatılmışı fayda vermeyeceği gibi bünyelerine de hiç bir etkide bulunmaz. Hattâ uygarlık ve refah içinde yaşayan şehir halkının tüm ilaçlarının köylü ve çiftçilere faydalı olmadığına tecrübe tanıklık etmektedir.

Peygamber efendimizin ortaya koyduğu ilaçlar ve tedâvi yöntemleri üzerinde düşünen insan, hastanın âdetine, ağırlaşmasına ve üzerinde ortaya çıkan şeylere bu ilaç ve yöntemlerin uygun olduğunu görür. Tedâvi usullerinin temeli bu olunca, buna îtinâ göstermek bir görev olur. Bu gerçeği tıp mensuplarının ileri gelenleri açıkça ifâde etmişlerdir. Hattâ arap âleminin en üstün doktoru olan-Araplar arasındaki yeri, Hipokrat'ın kendi toplumu içindeki yeri gibidir- Hâris İbn-i Kelede bile şöyle demiştir:

Perhiz tedâvinin temelidir, mîde ise hastalığın yuvasıdır, her insana alışkın olduğu şeyi veriniz. Bir başka sözünde Hâris, perhizi "himye" yerine "Ezm" ifâdesiyle anlatmıştır. Bu kelime de yemek ve içmekten uzak durmak anlamındadır. Hâris bununla açlığı kastetmektedir. Açlıksa fazla yemekten doğan hastalıkların tedâvisinde en büyük ilaçlardandır. Zîrâ açlık bu hastalıkların tedâvisinde kullanılan istifra ettirici ilaçlardan daha üstün bir tedâvi metodudur. Ancak bu üstünlük fazla dolmaktan, salgıların harekete geçmesinden, hiddet ve kaynamasından korkulmadığı takdirde söz konusudur. "Mîde derdin yuvasıdır" sözündeki mîde; Kasların oluşturduğu bir organdır, içi boştur, deve damgasına benzer. Lif denilen ince kaslardan örülmüş olan üç tabakadan oluşur. Kasların üzerini et ve uzunluğuna bir kat lif kuşatır, ikinci kat lif enine, üçüncü kat lif ise aralıklı olarak döşenmiştir. Mîdenin ağız tarafında kas, dibinde ise et daha çoktur. İç yüzünde de saçak lifler yer alır. Karnın ortasındadır, çevresi diğer organlarla sarılmıştır, sağ tarafa biraz daha fazla eğiktir. Cenâb-ı hakkın ince bir hikmetinden dolayı bu şekilde yaratılmıştır. Mîde, hastalıkların yuvasıdır, ilk sindirim yeridir, besinler burada yoğrularak, emilecek kıvama gelir. Bundan sonra besinlerin kimi ciğere, kimi de barsaklara doğru yollarına devam ederler. Ancak henüz sindirimi tamamlanmamış olan artık maddeler mîdede kalırlar. Bu maddelerin sindirimlerinin tamamlanamayışı ya fazla yemekten, ya besinin bayağılığından, ya kullanımındaki kötü düzenlemeden ya da bunların tümünden dolayıdır. Bu durumların bir kısmı çoğunlukla insanın kurtulamayacağı hallerdir. Bundan dolayı mîde, hastalıkların evi olur. Hâris, bu sözüyle âdetâ beslenmeyi azaltmaya, nefs'i arzulara uymaktan alıkoymaya ve fazla yemekten kaçınmaya teşvik etmiş ve bunu işâret yoluyla anlatmış gibidir. Alışkanlık, insan için karakter gibidir. Bu nedenle alışkanlık ikinci bir huydur denilir. Alışkanlık bedende büyük bir güçtür. Bir konuda alışkanlıkları farklı olan bedenler karşılaştırıldığı zaman, diğer yönlerden bağdaşsalar bile, o konuda farklı oranlara sâhip oldukları görülür. Bunun örneği: Gençlik yaşlarında sıcak karaktere sâhip üç beden alalım, bunlardan birini sıcak şeyler almaya, diğerini soğuk şeyler almaya üçüncüsünü de orta şeyler almaya alıştıralım. Bunların hepsine bal verelim, birincisi baldan zarar görmez, ikincisi zarar görür, üçüncüsü ise az zarar görür. Sağlığın korunmasında ve hastalıkların tedâvisinde âdet, önemli bir unsurdur. Bunun için nebevî tıp, ilaç, besin ve diğerlerini her bünyenin âdetine göre uygulama biçiminde gelmiştir.

RESÛLÜLLÂH'IN HASTAYA ALIŞIK OLDUĞU YİYECEKLERİN EN HAFİFİNİ VERMEK KONUSUNDA İZLEDİĞİ YOL

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Urve hadislerinden olarak Âişe (Allah Râzı Olsun)'dan şöyle rivâyet edilir:

«Bir âileden birisi öldüğünde, baş sağlığı için kadınlar toplanıp daha sonra dağıldıkları ve yalnız âile fertleri ve yakınları kaldığı zaman Âişe (Allah Râzı Olsun), bir çömlek süt ve bal bulamacı getirilmesini emreder, bulamaç getirilir, tirit yapılarak üzerine bu bulamaç dökülür, Âişe: Bu tiritten yiyiniz, Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'den işittiğime göre: *Bu bulamaç hastanın kalbini rahatlatır, üzüntü ve kederin bir kısmını giderir*(1) buyurmuştur».

Sünen'de de yine Âişe (Allah Râzı Olsun) hadisi olarak Âişe'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Rasûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Görünüşü hoş olmayan fakat faydalı bir yiyecek olan telbine'ye devam ediniz*". Âişe (Allah Râzı olsun) sözüne devamla; "Âile fertlerinden biri hastalandığı zaman Resûlullah, hasta iyi oluncaya veya ölünceye kadar telbine tenceresini ateşten indirmezdi" dedi». Yine Âişe'den şöyle rivâyet edilir;

---

(1) Bu hadisi Buhari, Tirmizi, Nesei ve İbn-i Mace de tahric etmişlerdir.

«Peygamber'e bir kimsenin hasta olduğu ve yemek yemediği söylendiği zaman şöyle dedi: -"*Telbîne'ye önem veriniz, hastaya onu yediriniz*" sözüne devam ederek: -"*Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, telbine, birinizin yüzünün birini yıkadığı gibi mîdenizi yıkar*"(1) buyurdu».

"Telbîn" süt kıvamında ince bir çorbadır. Bu nedenle ismi "Leben"den türetilen "Telbîn" olmuştur. Herevî der ki: Beyazlığı ve inceliğiyle süte benzediği için "Telbîne" adı verilmiştir. Bu besin maddesi hasta için faydalıdır. Yumuşak ve pişkindir. Katı ve çiğ değildir. Telbîne'nin meziyetini öğrenmek istediğin zaman, arpa suyunun meziyetini öğren. Hattâ telbîne hastalar için arpa suyundan daha faydalıdır. Zîra telbîn ve kepekli arpa unundan yapılan bir çorbadır. Arpa suyuyla aralarındaki fark, arpa suyu bütün arpanın kaynatılmasıyla elde edilir, telbîne ise öğütülmüş arpanın kaynatılmasıyla elde edilir. Öğütme işlemiyle arpanın özelliği suya çıktığı için telbîne arpa suyundan daha faydalıdır.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, ilaç ve besinlerden istifadede alışkanlıkların etkileri vardır. Toplumda arpa suyunu ögütülmüş arpadan elde etmek alışkanlık hâline gelmiştir. Bu şekilde elde edilen arpa suyunun besin değeri yüksektir, faaliyeti güçlüdür ve büyük ölçüde temizleme özelliği vardır. Şehir merkezlerindeki doktorlar arpa suyunu, ince ve yumuşak olması için dövülmemiş arpadan elde ederler, bu da hastanın bünyesine ağır gelmez. Doktorların izledikleri bu yol, şehir halkının yapılarına, rahatlıklarına ve dövülmüş arpa suyunun onlara ağır gelmesine uygun bir yoldur.

Esas maksat şudur; Arpanın bütün olarak pişirilmesinden elde edilen su, süratle nüfuz eder, belirgin bir biçimde temizler, yumuşak bir besin maddesi çıkarır. Bu su, sıcak olarak içildiğinde, temizlemesi daha güçlü ve nüfûzu daha süratli hâle gelir, vücut ısısını daha çok yükseltir ve mîde yüzeylerine daha uygun dokunur.

---

(1) Bu hadisi, Nesei, Ahmet ve Hakim tahric etmişlerdir.

Peygamber efendimizin: -"*Telbîne'de hastanın kalbi için rahatlık vardır*" sözü iki şekilde rivâyet edilir; Mim ve cim harflerinin üstün harekeleriyle ve mim harfinin ötüresi, cim harfinin esiresiyle. Birinci şekil, yani "Mecemme" daha meşhurdur, anlamı da; Telbîne kalbi rahatlatıcıdır, yâni rahatlatır ve yatıştırır demektir. Rahat anlamına gelen "İcmam" masdarından türetilmiştir.

Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in: -"*Üzüntünün bir kısmını giderir*" sözü, Allahü âlem gerçektir, çünkü gam ve keder, karekteri soğuturlar, üzüntüyü taşıyan ruh, harâretin kaynağı olan kalbe doğru meyilli olduğu için, gam ve keder vücut ısısını zayıflatırlar. Adı geçen çorba ise, ısı veren maddeye olan katkısıyla vücut ısısını takviye eder. Böylece hastada görülen gam ve kederin çoğu yok olur.

Bâzan da deniliyor ki: -Akla en yakın olanı da budur- Telbine üzüntünün bir kısmını, ferahlatıcı besin maddelerinin taşıdığı özellikler cinsinden bir özellik taşıdığı için giderir. Taşıdıkları özellik nedeniyle ferahlık veren besinler vardır. Yine de her şeyin en iyisini bilen sâdece Allah'tır.

Bu konuda şöyle diyenler de olmuştur; Hastanın organlarını ve beslenme azlığından dolayı özellikle mîdesini kuruluk istilâ ettiği için üzüntü duygusu zayıflar. Telbîne ise, organları ıslatır, kuvvetlendirir ve besler, bunların benzerini, hastanın kalbine de yapar. Ancak hastanın mîdesinde çoğu zaman ya öd suyu, ya balgam ya da sarı su salgıları toplanır, telbîne ise mîdeyi toplanan salgı maddelerinden temizler, bu maddeleri giderir, aşağı doğru kaydırır ve eriterek akıtır, salgı durumunu dengeler, salgının şiddetini kırar ve en sonunda mîdeyi rahatlatır. Özellikle arpa ekmeği yeme alışkanlığı olanlar için bu böyledir. Bu da şehirde yaşayanların âdetidir, bu noktaya dikkat!...

Arpa ekmeği şehir halkının temel gıdâ maddesidir, onların yanında buğdayın mevkîi yüksektir. Yine de yüce Rabbimiz daha iyisini bilir.

RASÛLÜLLÂH'IN HAYBERDE YAHÛDİLER TARAFINDAN KENDİSİNE DÜZENLENEN SÛİKASTTE KULLANILAN ZEHİRİN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Abdürrazzak-Ma'merden, o da Zührî'den, o da Abdurrahman İbn-i Ka'b b. Mâlik'den- şöyle anlatır:

«Yahûdi bir kadın Hayber'de Peygamberimize kebap şeklinde kızartılmış bir koyun hediye etti. Peygamberimiz:

-*Bu nedir?* diye sorduğunda kadın:

-"Hediyedir" dedi. Peygamberin yememesinden korkarak "Sadakadır" demekten çekinmişti. Peygamber efendimiz ve sahâbe koyundan yediler. Sonra Peygamber efendimiz:

- *Durun yemeyin!...* dedi. Daha sonra kadına:

- *Sen bu koyuna zehir mi koydun?* diye sordu. Kadın:

- Sana kim haber verdi? dedi. Peygamber efendimiz:

- *Şu kemik haber verdi* dedi. O sırada koyunun uyluk kemiği Peygamber efendimizin elindeydi. Kadın:

- Evet zehir koydum diye itiraf etti. Peygamberimiz:

- *Niçin?* diye sorduğunda kadının cevabı şu oldu:

- Eğer sen yalan söylüyorsan halk senden kurtulsun istedim, eğer sen Peygambersen zâten ondan zarar görmezsin».

Hadisi rivâyet eden zât (Abdürrezzak) şöyle der: Peygamber efendimiz omuzları arasından üç kez kan aldırdı, ashâbına da kan aldırmalarını emretti, onlar da aldırdılar. Zehirin etkisinden bâzı sahâbeler de ölmüşlerdi.

Hadîsin bir başka yoldan rivâyet şekli de şöyledir;

«Peygamber efendimiz yediği koyun etindeki zehirden etkilendiği için omuzları arasından kan aldırdı. Ensardan beyâda oğulları kabîlesinin âzatlısı Ebû Hind, Peygamber efendimizden boynuz ve şişe ile kan aldı. Bu zehirin etkisi üç yıl devam etti, hattâ vefat ettiği hastalığında bile bunun ağrısı vardı, bu nedenle Peygamber efendimiz: -"*Hayber'de yediğim koyun etindeki zehirin etkisini sürekli hissettim, bu ağrı şah damarının benden koptuğu anlarda bile olmuştur*" buyurdu». Bundan dolayı Peygamber efendimiz şehit olarak ölmüştür.

Mûsâ İbn-i Ukbe şöyle der; Zehirlenmenin tedâvisi istifrâlar ve durumlarından ya da özelliklerinden dolayı zehirin tesirine karşı etkinlik gösteren ve etkisini yok eden ilaçlarla yapılır. İlaç bulamayanlar tüm boşaltım usullerine başvursun, bunların en faydalısı, özellikle yer ve zamanın sıcak olduğu sıralarda kan aldırmaktır. Zehirin etkisi kana geçer, damarlara ve geçitlere iner, sonunda kalbe ulaşır ve ölüm gerçekleşir. Zehiri kalb ve organlara taşıyan ve ulaştıran kandır. Zehirlenen insan acele eder de kan çıkartırsa, kanla birlikte ona karışan zehir maddesi de dışarı çıkar. Eğer boşaltım tam olarak gerçekleşirse bu insana zehir zarar vermez. Çünkü kan aldırmak zehirin etkisini ya tamamen giderir, ya da zayıflatır. Sonunda bünye güçlenerek zehirin faaliyetini yok eder veya en aza indirir. Peygamber efendimiz omuzlarının arasından kan aldırınca -omuzlar arası, kan aldırmanın mümkün olabildiği kadar kalbe en yakın yerdir- zehirli madde kanla birlikte dışarı çıktı, ancak tamamen çıkmış değildi, zayıf olmasına rağmen yine de izi kalmıştı. Çünkü Cenâb-ı hak Peygamberinin fazîlet derecelerinin hepsini tamamlamasını istiyordu. Ona şehitlik derecesini ikram etmek isteyince, Cenâb-ı hakkın olacak şeyi yerine getirmesi için, zehirin gizlenmiş olan izinin etkisi ortaya çıktı. Aynı şekilde yahûdilerden, Allah düşmanlarına hitâben söylenmiş olan şu sözünün sırrı da kendini gösterdi:

«Demek, bir peygamber size ne zaman gönüllerinizin hoşlanmadığı bir şeyi getirirse, kibirlenmek isteyeceksiniz de; kimini yalanlayacak, kimini de öldüreceksiniz öyle mi?»(1). "Kezzebtüm" meydana gelmiş ve gerçekleşmiş olduğunu anlatan mâzî sîğasıyla geldiği halde "Taktülûne" henüz devam etmekte olduğunu anlatan mudârî sîğasıya gelmiştir.

---

(1) Bakara: 2/87.

RASÛLÜLLÂH'IN YAHÛDİLERİN YAPTIKLARI SİHRİN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

İnsanların bir kısmı bunu inkâr ettiler ve Peygambere sihir yapılamaz, dediler. Bunun bir eksiklik ve bir kusur olduğunu sandılar. Halbuki iş onların iddia ettikleri gibi değil, bilâkis sihir Peygamber efendimizin geçirdiği diğer hastalıklar ve ağrılar cinsindendir. O da diğer hastalıklar gibi bir hastalıktır. Peygambere isâbeti zehirin isâbeti gibidir. Aralarında her hangi bir fark yoktur.

Buhâri ve Müslim'in sahîhlerinde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den sâbit olduğuna göre şöyle demiştir:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) büyülenmişti. Kadınlarıyla cinsel ilişkide bulunmadığı halde bulunduğunu sanırdı». Hadisi rivâyet edenlerden "Süfyan" demiştir ki: Büyünün en şiddetlisi büyülenen kimsenin böyle bir duruma girmesidir.

Kâdi İyâz der ki: Sihir hastalıklardan biridir. Sebeplere bağlı olarak ortaya çıkar, peygamberliğinde eksiklik ve kusur sayılmayan diğer hastalık türleri gibi, sihir de Peygamberde görülebilir. Yapmadığı şeyi yapmış olduğunu zanneder durumda olması da, Peygamberin doğruluk sıfatına herhangi bir şüphenin karıştığını göstermez. Çünkü böyle bir durumdan mâsum olduğu delil ve icmâ ile sâbittir. Ancak böyle bir durum, peygamberin gönderiliş sebebi olmayan ve diğer insanlardan farklı olmadığı dünya işlerinde görülebilir. Dünya işlerinde bu durumun görülmesi, diğer insanlarda olduğu gibi hastalıkların sonucudur. Peygamberlerin aslında yapmamış olduğu dünya işlerini önce yaptığını zannedip de sonradan yapmadığını anlaması akla uzak değildir.

Burada ana fikir; Peygamber efendimizin, bu hastalığın tedâvisinde izlediği yoldan bahsetmektir. Tedâvide izlediği yol iki türlüdür.

Birincisi: -En üstünü budur- Sihrin bulunduğu malzemeyi bulup çıkararak sihri iptal etmektir. Cenâb-ı haktan sihir konusunda bilgi istediğinin, kendisine yol gösterildiğinin, gidip onu kuyudan çıkardığının doğruluğu gibi. Sihrin bulunduğu malzemeler, bir tarak, tarağa geçirilmiş saç-sakal tarantısı ve erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığıydı. Bahsedilen malzemeleri bulup çıkardı ve kılları dağıttı, bunları yapınca Peygamber, âdetâ bağları çözülen kimse gibi oldu. Bu yol, tedâvisi istenen şeyin tedâvisinde izlenilen en üstün yoldur. Âdetâ istifra yoluyla habis maddeyi yok etmek ve vücuttan söküp atmak gibidir.

İkincisi: Sihrin verdiği acının bulunduğu yerde uygulanan boşaltım işlemidir. Sihrin, bünyede salgılarının harekete geçmesinde, karekterinin bozulmasında etkisi vardır. Bir organda sihrin etkisi belirdiği ve bayağı maddelerin organdan boşaltılması mümkün olduğu zaman bunun ciddi şekilde yararı görülür.

Biliniz ki; Peygamber efendimize isâbet eden sihir maddesi beyne, beyindeki hâfıza noktalarından birine kadar ulaşmıştı. Bu nedenle o, yapmadığı şeyi yapmış gibi hayâl ediyordu. Bu olay, sihirbazın bünyeyi ve kana benzer bir maddeyi karnın ön kısımlarına baskın gelecek şekilde yönlendirmesidir. Sonunda bu madde karnın asıl yapısını değiştirir.

Sihir: Habis ruhların etkilerinden ve bünyenin güçlerinin bundan etkilenmelerinden ibarettir. Bunun adına rahatsız etme ve sıkıştırma anlamında "Temricat" denir. Özellikle sihrin ulaşabildiği yerlerde en şiddetli etkisi görüleni, sihrin bu türüdür. Sihrin etkisinden dolayı çalışması güçleşen yerden kan aldırma yoluna gitmek, kurallarına uygun olarak yapıldığı takdirde en faydalı tedâvi şeklidir.

Hipokrat, konuya ilişkin olarak şöyle der; Boşaltılması gereken maddelerin, vücûdun boşaltıma yatkın olan yerlerinden,uygun araç ve gereçlerle boşaltılması gerekir.

Bir gurup insan da şu görüştedir: Peygamber efendimiz bir derde yakalanıp da yapmadığı şeyi yaptığını hayâl eder hâle geldiğinde, bu hastalığın kana benzer bir maddenin veya bir başka maddenin beyine doğru gidip, beynin ön iç kısımlarını işgal ederek, karakterini tabîî durumundan saptırması sonucu meydana geldiğini zannetti. Bu durumda kan aldırmak ilaçların en iyisi ve tedâvinin en üstünü oluyordu, o da kan aldırmıştı. Ancak Resûlüllah bu uygulamayı hastalığının sihirden ileri geldiği kendisine vahyedilmeden önce yapmıştı. Allah-ü Teâlâdan vahiy gelip de kendisine sihir yapıldığı haber verilince gerçek tedâviye yöneldi. Bu da sihri ortaya çıkararak iptal etmekti. Peygamber efendimiz Allah'a yalvararak bu konuda bilgi istedi, Cenâb-ı hak da ona sihrin yerini bildirdi, bunun üzerine Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), sihrin yapıldığı malzemeyi bulunduğu yerden çıkardı, çıkarınca da âdetâ zincirden kurtulmuş insana döndü. Bu sihrin yapılış gâyesi, Peygamber efendimizin vücûdu ve organlarının dışıydı, aklı ve kalbi hedef alınmamıştı. Bu nedenle kadınlara yaklaşmak gibi kendisine gösterilen hayâlin doğruluğuna inanmadı, bilakis bunun asılsız bir hayâl olduğunu biliyordu. Böyle durumlar, bâzı hastalıklardan dolayı zaman zaman görülür. Yüce Allah, her şeyin daha iyisini bilendir.

Sihrin en faydalı ilaçlarından biri de ilâhî çârelerdir. Belki de sâdece ilâhî çâreler faydalıdır. Sihir, aşağılık ve habis ruhların etkilerindendir. Onların bu etkilerini gidermek, faaliyet ve etkilerini iptal ederek onlara karşı koyan ve direnen zikir, âyet ve duâlarla olur. Habîs ruhlar, her ne zaman daha güçlü ve daha şiddetli olurlarsa büyünün etkisini göstermekte daha üstün hâle gelirler. Bu durum, her ikisi de hazırlıklı ve silahlı olan iki ordunun karşılaşmasına benzer. Ordulardan hangisi diğerini yenerse, yenileni yerle bir eder ve hâkimiyeti elde eder. Kalb, Allah sevgisiyle dolu, onun zikriyle meşgul olduğu zaman -kalbin Allah'a yönelmeleri, yalvarmaları, zikirleri, sığınmaları ve dille birlikte söylediği günlük virdileri varsa- kalbin bu meşgûliyeti sihrin insana isâbetine engel olan en büyük sebeplerden ve isâbetinden sonra da tedâvi eden en etkili ilaçlardandır.

Sihirbazlara göre, yaptıkları sihir, etkisini ancak zayıf ve alıngan kalplerde, şehvet peşinde koşan, aşağılık arzulara bağlı gönüllerde gösterir. Bu nedenle sihrin etkisinde kalanların çoğu kadınlar, çocuklar, bilgisiz insanlar, köylerde yaşayanlar, dinden, tevekkül ve tevhid inancından nasîbi az olanlar, ilâhî zikirlerden, duâlardan, nebevî sığınmalardan nasîbi olmayanlardır.

Kısaca sihrin etkisinin hâkimiyeti aşağılık gâyelere eğilimi olan, zayıf ve etkilenmeye açık bulunan kalplerde görülür.

Sihirbazlar derler ki; Sihirlenen insan, nefsine yardım eden insandır. Onun kalbini bir şeye bağlı ve bağlı olduğu şeye aşırı düşkün buluyoruz. Bu yüzden sihir, sihirlenen insanın kalbine hangi şeye eğilim gösteriyor ve aşırı düşkünlüğü bulunuyorsa o yönden hâkim oluyor. Habis ruhlar, sâdece yönetimlerine almaya uygun buldukları temiz ruhları, kendilerine uygun olan eğilimleri ve ilâhî güçten yana boş olmaları, habis ruhlara karşı savaşacakları araç ve gereçleri yanlarına almamış olmaları gibi nedenlerle hükümleri altına alırlar. Temiz ruhları bomboş ve hazırlıksız, kendilerine uygun şeylere eğilimli bulan habis ruhlar, derhal temiz ruhları yönetimleri altına alırlar. Habis ruhların etkileri, sihir ve başka şeylerle, temiz ruhlarda iyice yerleşirler. Cenâb-ı hak herşeyi en iyi bilendir.

RESÛLÜLLÂH'IN İSTİFRA YOLUYLA ZARARLI MADDELERİ DIŞARI ATMAKTA İZLEDİĞİ YOL

Tirmizî Câmi'inde, Ma'dan İbn-i Ebî Talha'dan, o da Ebû Derdâ'dan şöyle rivâyet eder:

«Pegamber efendimiz istifra etti ve abdest aldı». Ebû'd-Derdâ şöyle devam ediyor, «Şam mescidinde Sevban'la karşılaştım, olayı ona hatırlattım, o da bana: Doğru, abdest suyunu ben döktüm, dedi». Tirmizî der ki; Bu konudaki en sağlam hadis budur(1).

"Kayy" Tamam beş tâne olan boşaltma metodlarından biridir. Boşaltım metodları şunlardır; İshal, kusma, kan çıkarma, gazların çıkması ve damar kesmedir.

İshal; "*Tedâvi olduğunuz şeylerin en hayırlısı iç sürdürmektir*" hadîsinde ve Sinâmeki hadîsinde geçmişti.

Kan çıkarma: Kan aldırma hadislerinde geçti. Gazların boşaltımını inşâallah bu bölümden sonra anlatacağız. Damar yoluyla boşaltım, çoğunlukla damar kesme şeklinde olmaz, bâzan da bünyenin, kanı vücûdun dış yüzeylerine göndermesi ve kanın açık gözeneklere rastlayarak dışarı çıkması şeklinde olur.

---

(1) Bu olayı, Ahmet, Hakim, İbn-i Carud, Darekutni, Beyhaki ve Tahavi de tahric etmişlerdir.

Kusmak: Mîdenin üst tarafından yapılan boşaltım, lavman ise mîdenin alt kısmından gerçekleştirilen boşaltımdır. Tedâvisi ise hem üstten, hem de alttan yapılabilir. Kusmak iki türlüdür.

Biri çok yemek ve mîdenin kaynaması ile, diğeri ise isteyerek olur. Birinci tür kusmada çıkmak üzere olan kusmuğu engellemek ve geri çevirmek uygun olmaz.Ancak aşırı derecede çok olur da insanın ölümüne sebep olmasından korkulursa, kusmaya engel olan maddelerle kusma kesilir. İkinci tür kusmanın en faydalısı, bahsedilen zamanına ve şartına uyularak, ihtiyaç görüldüğünde yapılanıdır. Kusmanın sebepleri on tanedir:

Birincisi: Safra salgısının baskın gelmesi ve mîdenin üst kısmına yükselmesidir. Bu durumda dışarı çıkmak ister.

İkincisi: Yapışkan olan balgamın üstün gelmesindendir. Bâzan mîdede hareket eder ve çıkmaya ihtiyaç gösterir.

Üçüncüsü: Mîdenin kendisinin zayıflamasından ileri gelir, yemeği hazmedemez, yukarı doğru gönderir.

Dördüncüsü: Mîdeye dökülen bayağı bir salgının mîdenin içindeki besinlere karışarak hazmın seyrini bozması ve mîdenin çalışmasını zayıflatmasıdır.

Beşincisi: Yenen ve içilen şeylerin mîdenin kapasitesini aşmasından dolayı, mîdenin bunları içinde tutmaya güç yetiremeyerek, bir kısmını dışarı atmak istemesidir.

Altıncısı: Yenilen ve içilen şeylerin mîdeye uygun olmamasından dolayı içine giren şeylerden mîdenin tiksinmesi ve bunları dışarı atmak isteyişinden olur.

Yedincisi: Yapısı îtibariyle yiyecekleri harekete geçiren bir maddenin mîdede oluşması sonucu mîde, içindekileri dışarı atar.

Sekizincisi: Nefrettir ki, bu da mîdenin bulanmasına ve içindekileri çıkarmasına neden olur.

Dokuzuncusu: Sıkıntı, gam ve keder gibi insanın gönlüne gelen şeylerden doğar. Bünye ve bünyenin güçleri bununla uğraşırken, gelişini titizlikle karşılarken, vücûdun yönetimini, besinin vücûda yararlı hâle getirilmesini ve sindirimini ihmal eder, en sonunda mîde içindekileri dışarı atar. Bâzan da moral çöküntüsü sırasında salgıların harekete geçmesinden olur. Ruh ve bedenden her birisi diğerinden etkilenir, birinin durumu diğerinin durumuna etki eder.

Onuncusu: Bünyenin kusan birini görmesinden dolayı kusma eylemini kendisine taşımasıdır. Bu olay istek ve irâde dışı gerçekleşir, zîra bünye duyguları ve yaşanan durumları kendisine aktarır.

İşinde maharetli doktorlardan biri bana şunları söyledi: Benim bir yeğenim vardı (kızkardeşimin oğlu), göz tedâvisi üzerinde ihtisas yaparak göz doktoru oldu. Adamın gözünü açıp da gözdeki hastalığı görüp tedâvi ettiği zaman kendi gözü ağrıdı. Bu olay bir kaç defa tekrarlanınca yeğenim göz hastalığını tedâviden vazgeçti. Kendisine bunun nedenini sorduğumda; Bünyenin etkilenmesidir, zîra bünye etkilenmesi sonucu hastalığı kendisine aktarır, cevabını verdi. Yeğeninden bahseden doktor sözlerine şunları da ekledi: Bir başkasını daha biliyorum, bir adamın vücûdunun bir yerinde çıkan sivilceyi kaşıdığını gördü, o da kendi vücûdunun aynı yerini kaşıdı, kaşıdığı yerden sivilce çıktı.

Bu konuda biz de diyoruz ki: Bunların hepsinde bünyenin hazır olması gerekir, bünyedeki madde sâkin ve durgun olur, yukarıda geçen nedenlerin herhangi birinden dolayı harekete geçer. Başkalarında görülen hareketler bünyedeki maddenin harekete geçmesine neden olurlar, yoksa başkalarında görülen hareketler hastalığın ortaya çıkmasının esas nedeni değillerdir.

Sıcak bölgelerde ve sıcak mevsimlerde vücut salgıları incelip yukarı çıkınca kusma yoluyla boşaltım sağlamak daha yararlı olur. Soğuk bölge ve mevsimlerde vücut salgıları yoğunlaşıp yukarı çıkmaları güçleşince de ishal yoluyla boşaltım daha faydalı olur. Salgıları yok etmek ve dışarı atmak, çekme ve istifra yoluyla yapılır. Çekme, yolların en uzaklarından, istifra ise yolların en yakınlarındandır. İstifra ile çekme arasındaki fark, henüz madde istikrara kavuşmadan, alçalma ve yükselme durumundayken çekmeye ihtiyaç gösterir. Yükselirken aşağıya, alçalırken de yukarıya çekilir. Yerine yerleştiği zamansa bulunduğu yere en yakın yoldan boşaltılır. Ne zaman yukarıdaki organları rahatsız ederse aşağıya, ne zaman aşağıdaki organları rahatsız ederse yukarıya çekilir. Ne zaman da yerinde durursa oraya en yakın yerden boşaltılır. İşte bunun için Peygamber efendimiz kimi zaman omuzları arasından kan aldırırken kimi zaman başından, kimi zaman da ayağının üzerinden kan aldırırdı. Böylece kanın içinde bulunan rahatsız edici madde, bulunduğu yere en yakın organdan boşaltılmış olur. Yüce Allah daha iyi bilendir.

Boşaltım metodlarından biri olan kusmanın yararlarından bâzıları şunlardır: Kusmak, mîdeyi temizler ve kuvvetlendirir, görüşü keskinleştirir, başın ağırlığını giderir, böbrek ve mesâne yaralarına, cüzzam, istiska (karında su toplanması), felç ve titreme gibi müzmin hastalıklara faydalı olduğu gibi sarılığa da iyi gelir. Sağlam insan bu yola ayda iki defa başvurmalıdır. Ancak bunu yaparken birincinin yapamadığını ikincinin telafi edebilmesi ve kusma nedeniyle dökülen salgıları teniyle de bilmesi için çıkarılan şeylerin geri dönmelerine fırsat verilmeden peşpeşe yapılmasına dikkat edilmelidir. Bu yola sık sık başvurmak mîdeye zarar verir ve mîdeyi artıkları kabul eder duruma getirir. Bununla da kalmayıp dişlere, göze ve kulağa da zararlı olur. Hattâ bâzan damar çatlamasına bile yol açabilir. Boğazında şişlik, göğsünde zayıflık, boynunda kırıklık bulunan, kan tükürmeye yatkınlığı olan ve kusmakta zorluk çeken insanlar bundan uzak durmalıdırlar.

Mîdeyi yemekle doldurup da yenilenleri sonradan dışarıya atmak gibi tedbirsizliklerden dolayı çoğu insanların yaptığı kusmada bir çok âfetler vardır; Bunlardan bâzıları şunlardır: Beklenen sonun çabuk gelmesini sağlar, bayağı hastalıklara düşürür ve kişi için kusmayı alışkanlık hâline getirir. Vücutta kuruluk, iç organlarda zayıflık, karında arıklık veya kusturan maddede yetersizlik söz konusu iken kusmak tehlikelidir. Kusmanın en uygun zamanları yaz ve ilk bahardır, kış ve sonbahar, bu iş için uygun değildir. Kusma esnasında gözleri sargı ile bağlamak ve karnı korse ile sıkıştırmak, kusma sona erdiğinde de yüzü soğuk su ile yıkamak ve hemen arkasından az miktarda sakızla birlikte elma suyu içmek gerekir. Gül suyu, kusmaya belirgin bir biçimde fayda sağlar. Kusmak, mîdenin üst kısmından boşalır ve aşağıya doğru çekilir, ishal ise bunun aksinedir. Hipokrat şöyle der: Yazın yukarıdan kışın da aşağıdan yapılan boşaltım, ilaçla yapılan boşaltımdan daha fazla olmalıdır.

RESÛLÜLLÂH'IN TEDÂVÎ OLURKEN DOKTORLARIN EN BİLGİLİSİNİ SEÇMEK KONUSUNDA İZLEDİĞİ YOL

Mâlik, Muvatta'ında Zeyd İbn-i Eslem'den rivâyetle, şöyle anlatır:

«Bir adam peygamberin zamanında yaralandı, kan aktı. Adamın biri de Enmâr kabîlesinden iki kişiyi çağırdı, bunlar yaralıya baktılar. - Zeyd İbn-i Eslem'in iddiasına göre- Peygamber efendimiz bu adamlara:

- *"Hanginiz tıpta mahâretlisiniz?"* dedi. Onlar da Peygamber efendimize:

- "Tıpta da hayır var mıdır? Ey Allah'ın elçisi!..." dediler. Bunun üzerine Peygamber efendimiz onlara:

-*"Derdi gönderen dermanını gönderdi"*. buyurdular».

Bu hadîste, kendi konusunda uzman olan kimseden ilim ve sanatta yararlanmak gerektiğine işâret vardır. En mâhir demek, doğruya en yakın demektir. Fetva öğrenmek isteyen de iyi bilenden en iyi bilene doğru giderek aynı yolu izlemelidir. Çünkü en iyi bilen, kendinden aşağısına göre doğruyu bulmaya en yakın olandır. Aynı şekilde kıbleyi bulamayan kimse, bulduğu insanlar arasından kıbleyi en iyi bilen insanı taklit eder. Allah da kullarını buna göre yaratmıştır. Meselâ: Karada veya denizde yolculuk yapan insanın, gönül rahatlığı ve tatmîni, iki rehberden en bilgili olanına ve çevresinden en çok haber verene bağlıdır, onu arar ve ona îtimat eder. Bu usulde de din, yaratılış ve akıl birleşirler.

Peygamber efendimizin; -"*Derdi gönderen dermanını da gönderdi*" hadîsine benzer kendilerinden bir çok hadis rivâyet edilmiştir. Bu hadislerden bâzıları şunlardır:

Ömer İbn-i Dînar, Hilâl İbn-i Yesâf'tan şöyle rivâyet eder. Hilâl der ki:

«Peygamber efendimiz ziyâret amacıyla bir hastanın yanına girdi ve:

- Bir tabip çağırın!... dedi. Orada bulunanlardan birisi:

- Bunu sen mi söylüyorsun? Ey Allah'ın elçisi!... dedi. Peygamber efendimiz:

- *Evet, şüphesiz Allah dermanını göndermediği derdi göndermemiştir,*(1) buyurdu».

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde, Ebû Hüreyre hadîsinden merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«*Allah dermanını göndermediği hiç bir derdi göndermemiştir*». Bu hadis ve diğeri daha önce geçmişti. Dert ve dermanı göndermenin ne anlama geldiği husûsunda tartışma yapıldı. Bâzıları göndermekten maksat, kullara bunu öğretmektir, dediler. Ancak bu sözde bir gerçek payı yoktur, çünkü Peygamber efendimiz, indirilen her derdi ve dermanını haber verdiği halde, halkın çoğu bunu bilmezler. Bunun için şöyle demiştir; "Bilen bilir, bilmeyen bilmez".

---

(1) Bu hadisi Ahmet, Hilal'dan, o da Zekvan'dan, o da Ensar'dan bir adamdan tahric etmiştir, ravileri güvenilir insanlardır.

Bâzıları da; Dert ve dermanı göndermek, onları yaratmak ve yeryüzünde meydana getirmek demektir, bir başka hadiste; "*Allah dermanını yaratmadan derdi yaratmamıştır*" buyrulduğu gibi derler. Ancak bu hadis, her ne kadar bir önceki hadise yakınsa da, "indirme" sözü, "yaratma" ve "koyma" sözünden daha husûsîdir. Bu durumda sözün husûsîliğini bir gerekçe olmadan kaldırmak doğru değildir.

Diğer bâzıları da: Dert ve dermanın indirilmesi, dert-derman ve diğer konularda halkla ilişkiler işinde görevlendirilen melekler aracılığıyla olmuştur, derler. Melekler bu âlemin ve ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar insan türünün işleriyle görevlendirilmişlerdir. Derdin ve dermanın melekler aracılığıyla indirilmesi, önceki iki açıklamadan daha akla yakındır.

Diğer bir gurup insan da; Hastalık ve çârelerin tamamı gökten yağan yağmurla gelmiştir, diyorlar ve buna şöyle bir açıklama getiriyorlar; Yağmur yağınca besinler ve yiyecekler yetişir, hastalıklar ve çâreleri de besin maddeleriyle birlikte ortaya çıkar, hastalıkların tedâvisinde kullanılan bitkilerin yetişmeleri yanında, hastalıklara neden olan mikroplar ve bunlara ortam hazırlayan diğer faktörler de yağmurla birlikte kendilerini gösterirler. Hastalığa ortam hazırlayan şeylerden yağmur suyuyla birlikte dağlardan inen mâdenler, ilaçlar, nehirler ve meyveler "tağlib" ve "iki fiilden ikisinin de anlamını kapsayan bir fiille yetinme" yoluyla sözün kapsamına alınmıştır. Arap dilinde ve diğer dillerde bu kural bilinen bir şeydir. Şâirin şu sözünde olduğu gibi; "O hayvana öyle bir saman ve soğuk su yedirdim ki, gözlerinden sabaha kadar yaş boşandı" burada şâir yedirdim ve içirdim yerine, içirmek anlamını da kapsayan yedirdim fiilini söylemekle yetinmiştir. Diğer bir şâir de şöyle demiştir; "Kocamı sabaha kadar kılınç ve mızrak kuşanırken gördüm". Bir başkası da şöyle demiştir; "Kadınlar kaş ve gözlerini ince, uzun ve yay gibi yaptılar". Bu tarz bir açıklama, öncekilerden daha güzeldir.

Derdin yanında dermanını da göndermek Cenâb-ı hakkın hikmetini ve "Rab"lığını tamamlayan şeylerdendir. Kullarının başlarına hastalıkları belâ edip de, hastalıklara katlanmalarını kolaylaştıran ilaçları yaratarak onlara yardım etmesi, günahları başlarına belâ edip de tevbeyle, günahları yok eden iyilikler ve günahlara keffâret olan müsibetlerle onlara yardım etmesi, şeytanların oluşturduğu habis ruhları başlarına belâ edip de, meleklerin oluşturduğu temiz ruhlardan bir orduyla imdatlarına yetişmesi, kullarını arzularla donatıp da faydalı ve lezzetli şeylerle arzularını karşılamalarını dînen kolaylaştırması ve bunun için güç vermesi hep ilâhî hikmet gereğidir. Allah verdiği her belâya karşılık kullarına belâdan kurtulmakta ve belâyı yok etmekte yardım görecekleri bir çâre vermiştir. Geriye bu çâreyi bilmek, ortaya çıkarmanın yolunu bulmak ve ona ulaşabilmek konusunda kulları arasındaki farklılık kalıyor. Yardım sâdece Allah'tandır.

RESÛLÜLLÂH'IN SAHTE DOKTORLARIN AÇTIKLARI ZARARLARI ÖDETME KONUSUNDA İZLEDİĞİ YOL

Ebû Dâvûd, Neseî ve İbn-i Mâce; Ömer İbn-i Şuayb'ın babası ve dedesi yoluyla naklettiği hadisler gurubundan olarak şöyle rivâyet ederler: Ömer İbn-i Şuayb der ki:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

"*Daha önce tabiplik yaptığı bilinmeyen bir kimse tabiplik yaparsa açtığı zararları ödemesi gerekir*"(1)».

Biri sözlük, biri fıkıh, biri de tıpla ilgili olan üç durumun bu hadis-i şerifle bağıntısı vardır.

Sözlükle ilgisi olan; "Tı" harfinin esiresiyle "e't-Tıbbu" kelimesinin arap dilinde bir çok anlamları vardır. Bunlardan biri de düzeltmedir. "Tabebtühû" cümlesi onu düzelttim anlamında kullanıldığı gibi, "Lehû tıbbun bi'l-Umûr" cümlesi de aynı anlamda kullanılır. İşlerin yönetiminde ustadır, yapıcıdır demektir. Şâir şöyle der; "Temîm kabîlesinin işi değiştiğinde sen bu işi isâbetli bir kararla düzeltirsin".

---

(1) Bu hadisi hakim de rivayet etmiştir.

Tıp kelimesinin ikinci anlamı: Ustalık ve mahâret, bilgi ve beceridir. Cevherî der ki: Araplara göre her mahâret sâhibi tabiptir. Ebû Ubeyd ise; Tıbbın temeli eşyayı bilmek ve eşya konusunda uzmanlaşmaktır. Bu anlamda olmak üzere, hasta tedâvisinin dışında da olsa eşyayı bilen ve konusunda uzman olan kişi için "Tabbun" ve "Tabîbün" denir der. Ebû Ubeyd'in dışındakiler; "Racülün Tabîbün" demek, uzman ve usta adam demektir. Uzmanlığından ve zekîliğinden dolayı "Tabib" denilir, derler. Alkame, bir şiirinde şöyle der; "Bana kadınları sorarsanız, bu konuda size bilgi veririm. Çünkü kadınların hastalıklarını iyi bilirim. İnsanın saçı ağarır veya malı azalırsa kadınların sevgisinden nasîbi yoktur". Antere de şöyle der; "Eğer yanımda peçeni açarsan, savaş techîzatını kuşanan atlıyı yaralamakta ustayımdır. Yâni, eğer bana açılır saçılırsan, savaş giysisini giyen süvariyi yakalamakta ustalığımı sana gösteririm demektir".

Tıbbın anlamlarından üçüncüsü de, Âdettir. "Leyse zâlike min tıbbî" denir, yâni bu benim âdetim değildir, demektir. Ferve İbn-i Müseyle şöyle der; "Âdetimizde korkaklık yoktur, ancak ölümümüz ve başkalarını yönetim vardır". Ahmet İbn-i Hüseyin de şöyle der; "Aralarında kibirlenmek âdetim olmamakla birlikte bilgisiz ve dalgın olan bana kızgındır".

Tıbbın dördüncü anlamı da, Sihir'dir. "Racülün matbûbun" sihirlenen adam demektir.

Buhârînin "*Sahîh*"inde Âişe hadisinden olarak şöyle rivâyet edilir:

«Bir yahûdî Peygamber efendimize sihir yapıp da baş ve ayak uçlarına iki melek oturduklarında meleklerden biri;

- Bu adama ne oldu? dedi. Diğeri de;

- Sihirlenmiş dedi. Önceki melek;

- Onu kim sihirledi? dedi. Diğeri de;

- Falan yahûdi diye cevap verdi».

Ebû Ubeyd diyor ki; Sihirlenen adama "Matbûb" derler, çünkü "Tıb" kelimesini sihirden kinâye olarak kullanırlar, tıpkı yılan sokmuş kişi anlamına gelen "Lediğ"den kinâye olarak kullandıkları gibi. Selâmeti uğurlu saydıklarını anlatmak için de "Selîm" kelimesini kullanırlar, tıpkı susuz çölden kurtulmaktan kinâye olarak kullandıkları gibi. Ölümden kurtuluşu anlatmak için de "Mefâzetün" kelimesini kullanırlar.

İlacın kendisine de "Tıb" denildiği olur. İbn-i Ebî Eslet bir şiirinde şöyle der; Dikkat!... benden Hassân'a "Senin ilacın sihir midir yoksa delilik midir?" diye kim ulaştıracak? Hamâsî'nin şiiri ise şöyledir; "Eğer sihirlenmiş isem bırakın öyle kalayım, eğer hasta isem hiç iyi olmayayım". Hastalanan kişiye "Meshur" da denir. Böyle olunca beytin anlamı şöyle oluyor; "Beni senden ve senin sevginden uzaklaştıran şey buysa, Allah'tan devâmını isterim, tükenmesini istemem, ister sihir olsun, ister hastalık olsun hiç farketmez".

"Tıb" kelimesi, başındaki 'Tı" harfinin üç harekesine göre değişik üç anlam taşır; Üstün harekeli ise "işleri bilen" anlamındadır, tabip de işini bilen insandır. Esireyle harekeli ise, "Tabîbin yaptığı iş" yâni "tedâvi" demektir. Hareke öture ise, "yer ismi" anlamına gelir. Bu görüşün sâhibi İbn-i Sikkît idi, şu şiir de ona âittir; "Dedim ki; Atlarınızı bir yerde tadı güzel olan bir içimlik su ile suladınız mı?".

Peygamber efendimiz, hadîsi şerifte "Men tetabbebe" demiştir de "Men tabbe" dememiştir, çünkü "tefâül" kalıbı bir şeyin zor olmasını, içine zorlukla ve meşakkatle girmeyi, tabiplik yapan kişinin, mesleğinin erbâbı olmadığını anlatır, tıpkı "Teallüm, teşeccü', tasabbur" ve benzeri kelimelerde olduğu gibi ki, sırasıyla anlamları şöyledir. Zorlanarak (içinden gelmeden) yumuşak davranmak, kuvvetli görünmeye zorlanmak ve sabırlı olmak için zorlanmak. "Tekellefe" kelimesini de bu kalıba göre türetmişlerdir. Şâir şöyle der: "Eksik ölçüldü, zorla ölçen kimdir?".

Dînimizin emri, bilgisi olmayan doktorun sebep olacağı zararları ödemesi gerektiği yönündedir. Önceden tıpla ilgisi olmadığı halde tıp ilmini ve tıpla ilgili uygulamaları yapabilmek için kendini zorlayan insan, bilgisizliği nedeniyle insanları öldürmeye teşebbüs etmiş, çevresindekilere önem vermeden bilmediği şeyi hızla sonuçlandırmaya çalışmış demektir. Bu durumda hastayı tehlikeye atmış olur. Bu davranışından dolayı açtığı zararları ödemesi gerekir. İslam bilginlerinin "icmâ" ile verdikleri karar budur.

Hattâbî diyor ki:

Tedâvide bulunan insan, hastaya tecâvüzde bulunur da bundan dolayı hasta ölürse tazmînat ödemesi gerekir. Bu görüşün aksini iddia eden bir görüşe rastlamadım. Bilmediği halde bilmeye veya yapmaya kendini zorlayan insan, hastaya tecâvüz etmiş sayılır, davranışından dolayı ölüme sebep olan insan ise diyet öder ve böylece kendisinden kısas düşer. Çünkü sahte doktor, hastanın izni olmaksızın bu işi başaramaz. Doktorluk taslayan insanın açtığı zararı ise, tüm fakihlerin görüşüne göre aklı başında olan yakını öder.

Ben derim ki, doktorlar beş kısımdır:

1. Bilgili, mesleğe hakkını veren ve işine eli yatkın bir doktordur. Yasanın ve hastanın izniyle, tedâvi maksadıyla hastaya müdâhale eden böyle bir doktor, bir organın yok olmasına, bir insanın ölümüne ya da bir hastanın şeklinin değişmesine neden olduğu takdirde, her hangi bir ödeme yapmakla yükümlü değildir. Bu konuda islam bilginleri ittifak etmişlerdir. Zîra olay, yetkili bir kimsenin müdâhalesi sonucu olmuştur. Konumuza, sünnet olayı bir örnek teşkil eder; Bu olayda doktor, çocuğu zamanında, yaşının uygun olduğu sıralarda, sanata hakkını vererek sünnet eder de, organın yok olmasına veya çocuğun ölmesine sebep olursa, açtığı zararı ödemez. Yine bunun gibi, doktor mükellef ya da mükellef olmayan bir insanın, vaktinde açılması gereken yarasını gerektiği şekilde açar da, adamın ölümüne sebep olursa zararı ödemekle yükümlü değildir. Bunun gibi olaylara karışan tüm izinli doktorların durumu aynıdır. Sebep oldukla-

rı zarar nedeniyle kendilerine had cezâsı ittifakla gerekmez. Cumhur'a göre ise kısas cezâsı da gerekmez. Ancak Ebû Hanîfe kısasın gerekmediği görüşüne karşıdır. Korkutmak için yapılan hareketin, erkeğin hanımını dövmesinin, öğretmenin çocuğu dövmesinin ve kiracının(1) hayvanı dövmesinin sebep olduğu zararlar ödenmez. Son iki davranışın açtığı zararların ödenmesi gerektiği konusunda Ebû Hanîfe ve Şâfiî muhâliftirler. Şâfiî, hayvan dövmeyi bu kuralın dışında saymıştır.

Konunun esası -anlaşma ve tartışma yönünden- şöyledir; Cinâyete sebebiyetten doğan zararlar tartışmasız ödenir, görev sırasında doğan zararlar ittifakla ödenmez. İkisi arasında kalan zararlarda tartışma vardır. Ebû Hanîfe'ye göre mutlaka ödenmesi gerekir, Ahmet ve Mâlike göre ödenmesi gerekmez, Şâfiî ise üzerinde hükmedilenle hükmedilmeyen arasında fark gözetmiş, hükmedilenin ödenmemesi gerektiğine, hükmedilmeyenin de ödenmesi gerektiğine karar vermiştir. Ebû Hanîfe kararını, işin yapılmasına verilen izin, zarar açılmama şartıyla verilmiştir noktasından hareket ederek, Ahmet ve Mâlik de, iznin verilmesi, ödemeyi düşürür, noktasından hareket ederek vermişlerdir. Şâfiî ise, bir şey hakkında verilen hüküm nass mesabesindedir. Eksiltmek mümkün olmadığı için hakkında hüküm verilmiş olan zararların ödenmesi gerekir, hakkında hüküm verilmeyen şeylere gelince -korkutma ve eğitme kabîlinden olan şeyler gibi- bakılır, eğer bunlar yapılırken zarara yol açıldıysa, zararın ödenmesi gerekir, çünkü bunlarda düşmanlık ve kasıtlı davranma şüphesi vardır.

2. Doktorluk taslayan bilgisiz insandır ki, tedâvi için müdâhalede bulunduğu hasta, onun müdâhalesi sonucu ölürse bu olayda bakılır, zarara uğratılan kişinin bilgisiz ve ehliyetsiz olduğunu bildiği halde bu adamın kendisini tedâvî etmesine izin verdiği anlaşılırsa, açtığı zarar adama ödettirilmez. Hadîs-i şerîf'in zâhirî anlamı böyle hükme aykırı değildir. Hadîsin devamı ve sözün güçlülüğü bu adamın hastayı aldattığına ve kendisinin doktor olduğuna inandırdığı-

---

(1) Hayvan kiralayan kimsenin (çev).

na delâlet eder, fakat burada öyle olmamıştır. Hasta o adamın doktor olduğunu zanneder de bilgisine güvenerek kendisini tedâvi etmesine izin verirse, sahte doktor açtığı zararı ödemek zorundadır. Doktor kılıklı kişi, kullanması için hastaya ilaç tavsiyesinde bulunur, hasta da onun bilerek ve anlayarak ilaç tavsiyesinde bulunduğunu zannederek reçetedeki ilaçları kullanır ve bu ilaçlardan dolayı ölürse durum yine aynıdır. Hadîsin bu konuya delâleti açık ve sarihtir.

3. Doktorun bir kısmı da; İşinin ehli, çalışma ruhsatı bulunan, mesleğine hakkını veren, ancak hata yapan ve sağlam bir organa dokunarak çalışmaz hâle gelmesine sebep olan doktordur. Daha önce geçen sünnet örneğinde doktorun bir hatâ sonucu çocuğun tenâsül uzvunu kesmesi gibi. Bu zararın ödenmesi gerekir, zîra bu zarar, doktorun yaptığı hatâ sonucu meydana gelmiştir. Zarar üçte bir oranında ise, artırılmaz ve ödenmesi de doktorun yakınlarına düşer. Yakını yoksa doktorun kendi malındanmı yoksa devlet hazînesindenmi ödeneceği konusunda İmam Ahmet'ten iki görüş rivâyet edilmiştir. Doktor azınlıklardan ise kendi malından öder, müslümansa hakkında iki rivâyet vardır denilmiştir.

Devlet hazînesi yoksa ya da tahsîsat ayırmak zor olacaksa diyet düşer mi, yoksa zararı açan kişinin kendi malından mı ödemesi gerekir noktasında yine iki rivâyet vardır ve en meşhuru diyetin düşmesi yönünde olanıdır.

4. Dördüncü kısım doktor, işinin ehli ve sanatında mâhir bir doktordur, ancak koyduğu teşhise dayanarak yazdığı reçetede hatâ yapmıştır. Hatâlı yazılan ilacın kullanılması sonucu ilaç, hastayı öldürmüştür. Konuyla ilgili iki rivâyet vardır. Birisi: Hastanın diyetinin devlet hazînesinden ödeneceği yönünde diğeri ise, doktorun akrabaları tarafından ödeneceği yönündedir. İmam Ahmet, imam ve hâkimin hatâlarını bu karara delil olarak gösterdi.

5. Mesleğinin hakkını veren, işinin ehli bir doktordur ki, Adamın ya da velîsinin izni olmaksızın bir adamdan, bir çocuktan ya da bir deliden ur almıştır. Yahut da velîsinden izin almaksızın bir çocuğu

sünnet etmiştir de çocuk ölmüştür. Bunun hakkında bizim bilginlerimiz; açtığı zararı öder, demişlerdir. Çünkü bu zarar, izinsiz işlenmiş bir fiilden doğmuştur. Mutlak olarak ödememe ihtimâli de vardır, çünkü doktor iyilik yapmıştır, iyilikte bulunanlara da karşı çıkılmaz.Yine doktor bir organa tecâvüz ettiyse, ödemenin düşmesinde velisinin izin vermesinin bir rolü yoktur. Tecâvüz etmediyse ödemesi için bir sebep yoktur. Doktor, izinsiz yaptığı işlerde tecâvüz etmiş, izinli yaptığı işlerde ise tecâvüz etmemiş sayılır derseniz, ben de derim ki; Düşmanlığın olup olmadığı doktorun yaptığı işten belli olur, fakat yapılan işte izinli olup olmadığının bir belirtisi yoktur. Yine de bu konu araştırmaya muhtaçtır.

Bu hadîs-i şerîfteki “Tabip” sözü, şekli ve konuşmasıyla tabîbe benzeyen kimseyi anlatır. Bu insan ihtisas yaptığı dalın ismiyle diğer doktorlardan ayrılır. Doktorlardan sürme miliyle tanınan ve göz üzerinde ihtisas yapana “sürmeci” veya “göz mütehassısı”, neşter ve merhemleriyle tanınana, “Cerrah” veya “Operatör”, usturasıyla bilinene “Sünnetci”, bıçağıyla meşhur olana “damarcı”, “damar kesen” veya “kan alan”, kan alma âletleriyle ve bıçağıyla bilinene “kan alıcı” veya “hacamatcı”, eti kemikten soyması, kemikleri birbirine ekleyerek bağlamasıyla meşhur olana “ortopedist”, “kemik doktoru” veya “kırık-çıkıkçı”, dağlama maddesiyle (yakı gibi) ve ateşiyle tanınana “dağlayıcı” veya “yakıcı” şırıngasıyla meşhur olana, “Lavmancı” ya da halk arasında “Şırıngacı” denir. Yukarıda da geçtiği gibi “tabip” kelimesi sözlükte bunların hepsi için kullanılır. İnsan veya hayvan üzerinde çalışması bir şey değiştirmez. Halkın “Tabip” kelimesini doktorların bâzılarına tahsis etmeleri, her toplumun hayvan sözcüğünü bâzı hayvanlara tahsis etmeleri gibi yeni bir gelenektir.

Usta bir doktor, tedâvisinde şu yirmi husûsa riâyet eden doktordur:

1. Hastalığın türünü araştırmak ve bu hastalığın hangi hastalıklar sınıfına girdiğini bulmak.

2. Hastalığın sebebini araştırmak, ortaya çıkış nedenini ve meydana gelişinde etken faktörün ne olduğunu bulmak.

3. Hastanın gücünün hastalığa karşı koyacak derecede olup olmadığını araştırmak, eğer karşı koymakta olduğunu ve hastalığa üstün geldiğini görürse ilaç vererek hastanın gücünü kırmaz ve sâkin olan hastalığı da harekete geçirmez, her ikisini de olduğu gibi bırakır.

4. Bedenin tabîî karakterinin ne olduğunu araştırmak.

5. Tabîî gidişâtın dışında görülen yeni karekteri araştırmak.

6. Hastanın yaşını öğrenmek.

7. Alışkanlıklarını öğrenmek.

8. Hastalığın tedâvisi sırasındaki mevsimi ve onu izleyen mevsimi göz önünde bulundurmak.

9. Hastanın ülkesini ve yetişme tarzını dikkate almak.

10. Hastalık sırasındaki hava şartlarını hesaba katmak.

11. Bu hastalığa zıt düşen ilacın ne olduğunu araştırmak.

12. İlacın gücünü ve gücünün derecesini araştırmak sûretiyle hastalığın gücüyle ilacın gücü arasındaki dengeyi göz önünde bulundurmak.

13. Doktorun tüm gâyesi hastalığı yok etmek olmamalı aksine, daha kötü bir hastalığın ortaya çıkmasından emin olarak yok etmek olmalıdır. Daha kötü bir hastalığın ortaya çıkmasından emin olarak yok etmek mümkün olmadıkça doktor hastalığı olduğu gibi bırakmalıdır. Doktora düşen, hastalığı hafifletmek ve ağrısını dindirmektir. Damar ağızlarının iltihaplanmasında bu yol izlenmelidir. Eğer bu hastalığın damar keserek ve bağlayarak tedâvisi yoluna gidilirse daha kötü bir hastalığın ortaya çıkmasından korkulur.

14. Tedâvide derece derece kolaya ve basite doğru gitmelidir. Bakımla tedâviden ilaçla tedâviye zorunlu olmadıkça geçmemelidir. Basit ilaçla tedâvi zor olmadıkça bileşik ilaçlara başvurmamalıdır.

İlaç yerine besin, bileşik ilaç yerine basit ilaç kullanarak tedâvide başarılı olmak doktoru bahtiyar eder.

15. Hastalığın, tedâvisi mümkün olan hastalıklardan olup olmadığını araştırıp, tedâvisi mümkün olmazsa faydası olmayacak ilaçları kullanmaya yeltenmemelidir. Tedâvisi mümkün olursa hastalığın tamamen yok edilip edilemeyeceğini araştırır, yok edilemeyeceğini anlarsa, hafifletilmesinin ve azaltılmasının mümkün olup olmayacağını araştırır, azaltılması mümkün değilse ve yapılabilecek en son şeyin hastalığı durdurmak ve artmasına engel olmak olduğunu görürse tedâviyi bu doğrultuda yürütür, böylece hastanın güçlenmesine yardım etmiş ve hastalığı meydana getiren maddeyi zayıflatmış olur.

16. Boşaltıma uygun bir kıvama gelmeyen salgıya müdâhalede bulunmamak, önce salgıyı olgunlaştırıp daha sonra boşaltmaya teşebbüs etmek.

17. Kalb ve ruh hastalıkları ve bunların çâreleri hakkında bilgi sâhibi olmak. Bedenlerin tedâvisinde büyük temel budur. Nefis ve kalpten, bedenin ve yapısının etkilenmesi gözlenen bir şeydir. Kalb ve ruh hastalıklarını ve bunların tedâvi yollarını bilen doktor, tam ve olgun bir doktordur. Bu konuda bilgisi olmayan doktor, beden ve bünye tedâvisinde son derece başarılı da olsa doktorluğu yarımdır.

Hastanın kalbini kazanarak, hastayı ıslah ederek, moral gücü vererek, sadaka, hayır ve iyilikle, Allah'a ve Âhirete yöneltmekle tedâvide bulunmayan doktor, doktor değil doktor rolü oynayan yeteneksiz bir aktördür. Hayır ve iyilik, zikir ve duâ, Allah'a boyun eğme, yakarma ve pişmanlık, en büyük tedâvi yöntemlerindendir. Duâ, zikir ve benzerlerinin, hastalığı yok etmede ve şifânın hâsıl olmasında tabîî ilaçlardan daha büyük etkileri vardır. Ancak görülecek fayda, insanın bunlara rûhen hazır olması, bunları iyi bir kabulle karşılaması, bunlara ve faydalarına inancıyla orantılıdır.

18. Çocuğa gösterilen nezâket ve yumuşaklık gibi hastaya da kibar ve görgülü davranmak.

19. Tabîî ve İlâhî ilaçların yanında sezgiye de dayanmak gerekir. Zîra başarılı doktorlar sezgi yoluyla, ilaç kullanarak teşhis edemedikleri garip şeyler keşfederler. İyi bir doktor ise hastalığı tedâvide yardımcı olabilecek her çâreye başvurur.

20. Doktorun yapacağı işin özü, tedâvi ve tedbirini altı amaca yönelik olarak yapmalıdır.

Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1) Mevcut sağlığı korumak,

2) İmkan oranında kaybolan sağlığı geri döndürmek,

3) Mümkün olduğunca hastalığı yok etmeye çalışmak,

4) Mümkün olduğunca hastalığı azaltmaya çalışmak,

5) İki zarardan büyüğünü giderebilmek için küçüğünü göze almak,

6) İki yarardan büyüğünü elde edebilmek için küçüğünü feda etmek: .

Tedâvînin amacı bu altı temel etrâfında olmalıdır. Bu altı temeli göz önünde bulundurmayan ve bunları umursamayan doktorların hiç birisi gerçek anlamda doktor değildir. Allah herşeyi daha iyi bilendir.

Hastalığın başlama, ilerleme, sona erme ve gerileme olmak üzere dört devresi vardır. Doktorun, bu devrelerden her birine uygun bir şekilde davranması her dönemde kullanılması gereken şeyleri kullanması lâzımdır. Hastalığın başlangıcında bünyenin artıkları harekete geçirmek ve boşaltmak için artıkların olgunlaşmasına ve belli bir kıvama gelmesine ihtiyaç gösterdiğini görürse, buna teşebbüs eder. Eğer hastalığın başlangıç döneminde buna engel olan bir oyalayıcıdan, güç zayıflığından ve istifraya tahammül edememekten, mevsimin soğukluğundan ya da vâki olan bir aşırılıktan dolayı bünyeyi tahrik fırsatını kaçırırsa, hastalığın ilerleme döneminde bünyeyi tahrik etmekten son derece kaçınması gerekir. Eğer bunu yaparsa, bünye ilaçla meşgul olduğu için hayrete düşer ve hastalığa karşı tedbir almaktan ve direnmekten tamamen vazgeçer. Bunun örneği: Düşmanla çarpışmakta olan bir atlıya gelerek, onu bir başka şeyle oyalamaktır. Ancak bu durumda mümkün olduğu kadar gücünü koruması için bünyeye yardım etmek gerekir. Hastalık sona erdiği, durduğu ve sâkinleştiği zaman, hastalığı yapan maddeyi boşaltmaya ve hastalık sebeplerini kökünden söküp atmaya başlar, hastalık gerilemeye başladığında bu iş daha da kolaylaşır. Bunun örneği de: Düşman gibidir, gücü sona erdiği ve silahı boşaldığı zaman onu yakalamak kolay olur, geriye döndüğü ve kaçmaya başladığı zaman bu iş daha da kolaylaşır. Hastalığın şiddeti ve gücü sâdece başlangıç döneminde, istifra ve yayılma durumlarındadır. Bu noktada hastalık ve ilaç birbirine denktir.

Daha kolay bir tedâvinin mümkün olduğu yerde daha zor bir tedâvi yoluna sapmak, ilacın en zayıfından başlayarak en kuvvetlisine doğru derece derece ilerlemek doktorun başarısına işârettir. Ancak böyle bir uygulama sonucu ilacın etkisini yitirmesinden korkulduğu zaman en kuvvetli ilaçtan başlamak gerekir. Aynı tip tedâvîyi uzun süre devam ettirmek, bünyenin ilaca karşı alışkanlık kazanarak bu ilaca olan tepkisinin azalması sonucu hastalığın kuvvetli olduğu dönemlerde, kuvvetli ilaç almaya cesâret edememe sakıncasını doğuracağı için doğru değildir.

Yukarıda da geçtiği gibi, bakımla tedâvi imkânı olduğu sürece, ilaçla tedâvi uygulanmaz. Hastalığın ateşli olup olmadığının anlaşılması zor olduğu takdirde, durum açıklığa kavuşuncaya kadar doktor tedâviye başlamaz, sonucundan korkulan bir maddeyle deneme yapmaz. Etkisinin zarar vermeyeceğinden emin olduğu bir maddeyle denemede bulunmasında bir sakınca yoktur.

Bir insanda birden fazla hastalığın toplanması hâlinde doktor tedâviye şu üç özellikten birini taşıyan hastalıktan başlar:

1) Diğer bir hastalığın iyi olması kendisinin iyi olmasına bağlı olmak. Şişlik ve yara gibi; bu durum da önce şişliğin tedâvisiyle başlar.

2) Hastalıklardan biri diğerine sebep olmak, tıkanıklık ve bundan doğan barsak iltihabı gibi. Bu durumda tedâviye sebebi ortadan kaldırmakla başlar.

3) Hastalıkların biri diğerinden daha önemli olmak. Biri yeni ve fenâ, diğeri eski ve yerleşmiş iki hastalık gibi. Bu durumda fenâlaşmış olandan başlar, ama diğerini de ihmal etmez.

Hastalık ve ârıza birleştiği zaman tedâviye hastalığı gidermekle başlar, ancak -kalın barsak iltihabı gibi- ârıza daha kuvvetli olursa önce ağrıyı dindirir, sonra tıkanıklığı tedâvi eder. İstifra ettirmeden açlıkla, oruçla ya da uykuyla tedâvi imkânı oldukça istifra ettirmez. Korumak istediği sağlığın her birini aynısı veya benzeriyle korur. Sağlığı daha üstün bir şeye taşımak istediği zaman zıddıyla taşır.

RESÛLÜLLÂH'IN BULAŞICI HASTALIKLARDAN KAÇINMA VE BU HASTALIKLARI TAŞIYAN İNSANLARDAN UZAK DURMA KONUSUNDA YOL GÖSTERMESİ

Müslim'in Sahîh'inde Câbir İbn-i Abdillah hadîsinden olarak şu hadis mevcuttur:

«Sekîf kabîlesinin gönderdiği bey'at kurulunda cüzzamlı bir kimse vardı, Peygamber efendimiz ona:

"*Biz seninle bey'atlaştık, artık sen geri dön*"(1) diye haber gönderdi».

Buhârî sahîh'inde, Ebû Hüreyre'nin Peygamber efendimizden rivâyet ettiği bir hadisin açıklamasında şöyle anlatır:

«Resûlüllah: *Cüzzamlı kimseden, arslandan kaçtığınız gibi kaçınız*(2) buyurdu».

---

(1) Bu hadisi İbn-i Mace, Ahmet İbn-i Huzeyme, İbn-i Cerir, Amr İbn-i Cerid'den o da babasından rivayet etmişlerdir.

(2) Hadisin İbnu's-Salah yoluyla rivayeti mevsul sayılır. Ebu Nuaym Müstahracında bu hadisi tahric etmiştir. İbn-i Huzeyme ve İbn-i Hibban da hadisi sahihlerinde tahric etmişlerdir. Buhari bu hadisi "Tarih"de mevsul olarak manasıyla rivayet etmiştir. Ebu Nuaym diğer bir yoldan Ebu Hüreyre'den: "Cüzzamlıdan arslandan korkar gibi korkunuz" şekliyle tahric etmiştir. Ebu Nuaym ve İbn-i Huzeyme, Aişe (Allah Razı Olsun)'den merfu olarak: "Cüzzamlıyı gördüğün zaman arslandan kaçtığın gibi kaç" şekliyle tahric etmişlerdir. İbn-i Sa'd de, Abdullah İbn-i Cafer'den manasıyla tahric etmiştir.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde İbn-i Abbas hadîsi olarak yer alan bir hadiste Nebî (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

«Cüzzamlı insanlara sürekli bakmayınız».(1)

Buhârî ve Müslim'in sahîhlerinde Ebû Hüreyre hadîsi olarak yer alan bir hadiste Peygamber efendimiz:

«Sakın hasta deveyi sağlam devenin yanına uğratmayınız!..(2) *buyurdu».*

Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in şöyle buyurduğu zikredilir:

«Cüzzamlı kişiyle aranızda bir veya iki süngü boyu uzaklık bırakarak konuşunuz».(3)

Cüzzam; Siyah salgının (karasu) bedene tamamen yayılması sonucu meydana gelen bayağı bir hastalıktır. Organın karekterini görünüş ve şeklini bozar, son dönemlerinde organlar arasındaki iletişimi aksatır. Hattâ organları yiyerek düşürür. Bu özelliğinden dolayı cüzzam "aslan hastalığı" diye isimlendirilir. Bu ismin verilme nedenini doktorlar üç şekilde açıklarlar:

a) Cüzzam'ın Arslana uyan yönleri çok olduğundan,

b) Bu hastalık, hastanın yüzüne saldırarak, hastayı arslan görünümüne soktuğu için(4),

---

(1) Bu hadisi aynı zamanda Ahmet, Tayalisi, Taberani, Beyhaki ve İbn-i Huzeyme tevekkül konusunda tahric etmişlerdir.

(2) Bu hadisi, Ebu Davud, İbn-i Mace, Ahmet, Beyhaki ve İbn-i Cerir de tahric etmiştir.

(3) Bu hadisi İbnu's-Sünni ve Ebu Nuaym tıp konusunda tahric etti ve "zayıf" olarak nitelendirdi. Abdullah İbn-i Ahmet de "Zevaidü'l-müsned"de hadisi, baş tarafındaki "Cüzzamlılara uzun süre bakmayınız" ilavesiyle birlikte tahric etmiştir. Hadisin ravileri arasında Ferec İbn-i Fudale vardır. bu adamı Ahmet "güvenilir" olarak nitelendirirken, Nesei "zayıf" olarak nitelendirmiştir. Hadisi Ebu Yala ve Taberani de tahric ettiler. Ebu Yala'nın isnadında Ferec İbni Fudale vardır. Taberani'nin isnadında ise Yahya el-Hamavi vardır. Bu adam da zayıftır.

(4) Bu hastalık "arslan hastalığı" diye isimlendirildi. Çünkü küçük kabarcık ve çukurların çokluğuyla hastanın yüzüne arslana benzer bir görünüm kazandırır. Hastalığın tehlikesi vücut çevresindeki sinirleri mahvetmesindendir. Sinirler mahvolunca, hasta önce sinir uçlarındaki duyarlılığını yitirir. sonra yavaş yavaş parmakları düşürür. Cüzzam bulaşıcı hastalıklardandır, uzun süre beraberlik neticesinde solunum yoluyla geçer ve o andan itibaren hastalığın yayılmaması için cüzzamlılar özel hastahanelerde bakım altına alınırlar.

c) Cüzzamlı kimse hastalığıyla kendisine yaklaşanı, arslanın avladığı gibi avladığından bu hastalığa arslan hastalığı adı verilmiştir.

Doktorlara göre cüzzam, serpici ve kalıtım yoluyla geçen bir hastalıktır. Akciğer veremi olan insan cüzzamlıya yaklaşınca cüzzamlının kokusuyla hastalanır. Peygamber efendimiz, ümmetine öğüt verdiği için ümmetinin kalb ve bedenlerini kusurlu ve ayıplı hâle getirecek sebeplerden uzak durmalarını istemiştir. Şüphesiz bâzan bedende bu hastalığı kabûle gizli bir hazırlık bulunur. Bâzan da bünye, kendisine yaklaşan ve kendisiyle ilişkide bulunan insandan süratle etkilenerek, hastalığı kazanmaya kâbiliyetli durumda olur. O zaman bünye, hastalığı kendisine sür'atle taşır. Bâzan bu hastalıktan korkmak, bu hastalığın kendisinde bulunduğu vehmine kapılmak, hastalığa yakalanma nedenlerinin başında gelir. Zîra vehim bünyelere ve güçlerine üstün gelerek onları aşırı derecede yıpratır. Bâzan da hastanın kokusu sağlam insana ulaşarak hastalandırır. Ancak bu durum belirli hastalıklarda söz konusudur. Koku da bulaşma nedenlerinden biridir. Bu nedenlerle birlikte hastalığın bulaşması için vücûdun hastalığa yatkınlık göstermesi ve hastalığı kabul etmesi gerekir.

Peygamber efendimiz bir kadınla evlenmişti, kadına yaklaşmak istediğinde kadının böğründe bir beyazlık gördü ve ona: "*Âilene dön ve onlara katıl*" buyurdu.

Bir gurup insan, bu hadislerin diğerleriyle çelişkili olduklarını, onları iptal ettiklerini ve anlamlarını hükümsüz kıldıklarını zannettiler. Abdullah İbn-i Ömer hadîsi olarak Tirmizî'de yer alan:

"Rasûlüllah cüzzamlı bir adamın elini tutarak kendi eliyle birlikte yemek kabına soktu ve: *Allah'ın adıyla, Allaha güvenerek ve ona tevekkül ederek ye!...*" dedi» hadîsi bunlardandır. Bu hadisi Câbir İbn-i Abdillah hadîsi olarak İbn-i Mâce de rivâyet etmiştir. Ebû Hürey-re'nin Nebî (Sallallâhu aleyhi vesellem) den rivâyetiyle Buhârî'nin Sahîh'inde sâbit olan:

«Hastalığın bizzat sirâyeti yoktur(1)*. Uğursuzluk inancı da yoktur»*(2) hadîsine de ters düştüklerini zannettiler.

Biz de diyoruz ki: Allah'a hamdolsun Resûlüllah'ın sahîh hadisleri arasında çelişki yoktur. Çelişki var gibi görüldüğünde, ya hadislerden birisi uydurmadır, -sika oldukları sabit olan kimi râvîler, hadis aktarırken bâzan yanılırlar, bunlardan hadis aktaran, güvenilir râvîler de bâzan hadisi yanlış aktarabilirler- ya da biri diğerini nesheden(3) hadislerdendir. Hadis, Resûlüllah'ın sözünün kendisinde değil de, dinleyenin anlayışında çelişki kazanır, ya da nesholunma ihtimali bulunan bir hadis olursa mutlaka bu üç husustan biri olması gerekir. Ancak ikisi de sahîh, anlamları açık, her yönden çelişkili ve biri diğerini neshetmeyen iki hadis, kesinlikle bulunmaz. Allah korusun, doğru ve doğruluğu tasdik olunan, dudakları arasından gerçekten başka bir söz çıkmayan Resûlüllah'ın, sözünde çelişki veya çatışmanın var gibi görünmesi, nakledilen hadis hakkındaki bilgi kısırlığı, sahih olanıyla illetli olanının farkedilememesi ve Peygamber efendimizin maksadını anlamaktaki kusurdan, sözünü amacının dışındaki bir anlama yöneltmekten veya bunların her ikisinden doğar. Bu hususlardan dolayı ihtilaf ve bozgundan, olan oldu. Başarı Allahtandır.

İbn-i Kuteybe "*İhtilâfü'l-Hadis*" adlı eserinde hadis ve hadisçilerin düşmanlarından aktararak şöyle der: Hadis ve hadisçi düşmanları diyorlar ki, Peygamberden rivâyet ettiğiniz iki hadisin anlamları arasında çatışma vardır. Peygamberden: -"*Hastalığın kendiliğinden bulaşması ve uğursuz sayma yoktur*" dediğini ve Peygambere; Uyuz, devenin dudağında meydana geliyor, bundan da deve uyuz oluyor, dendiğini peygamberin de; -"*Ya ilk uyuz deveye bu hastalığı kim bulaştırdı?*" diye cevap verdiğini rivâyet ettiniz, sonra da: -"*Hastayı sağlamın yanına yaklaştırmayın*", "*cüzzamlıdan arslandan kaçar gi-*

---

(1) Nesh: Şer'i bir hükmü sonraki bir delil ile kaldırmaktır (Çev.)

(2) Cahiliye döneminde bulaşıcı hastalıkların ilahi bir etkiye bağlı olmaksızın kendiliğinden bulaştığı sanılırdı. İslam inancına göre bulaşma olayı ancak takdir-i ilahi ile meydana gelir.

(3) Bir işe gitmek üzere evinden çıkan bir adamın önünden bir hayvan geçmesi üzerine geri dönmesi ve bunu uğursuzluk sayması cahiliyye adetlerinden biridir. Bu hadis-i şerifle bu zararlı adet ortadan kaldırılmıştır. (bkz. Tecrid-i Sarih; c.12, s. 84-85) (Çeviren).

bi kaçınız" dediğini, müslümanlık üzerine sözleşmek için cüzzamlı bir adamın Peygamber efendimize geldiğini, fakat Peygamberin birini göndererek sözleştiğini ve adama geri dönmesini emrettiğini, sözleşme yapmasına izin vermediğini: -"*Uğursuzluk kadın, ev ve hayvandadır*" dediğini rivâyet ettiniz. Devamla; Bu hadislerin tamamının değişik olduğunu, hadislerin bir kısmının diğerlerine benzemediğini, sözlerine ekliyorlar.

Ebû Muhammed cevâbında şöyle der; Biz de deriz ki: Burada bir uyuşmazlık söz konusu değildir, hadislerin her bir anlamının yeri ve zamanı değişiktir. Yerine konduğu zaman uyuşmazlık kalkar. Bulaşma iki çeşittir. Birisi cüzzam'ın bulaşmasıdır. Cüzzamlı kişinin kokusu, uzun süre yanında oturup onunla konuşan kimseyi hastalandıracak kadar şiddetlenir. Aynı şekilde cüzzamlının eşi, uzun süre kocasıyla aynı yatağı paylaştığından rahatsızlık eşine de geçer ve çoğunlukla eşi de cüzzama yakalanır. Yine bunun gibi, ihtiyarlığında çocukları da kendisine benzer. Kendisinde akciğer iltihabı, ince hastalık ve uyuz bulunan kişi de cüzzama yakalanmaya müsâittir. Hekimler akciğer iltihabı bulunan kişiyle cüzzamlının, birlikte oturmalarını emrederler. Bu yolla hastalığın bulaşmasını değil de kokunun değişmesini sağlamak istemişlerdir. Çünkü bu koku, uzun süre koklayanı hastalandırabilir. Tıp doktorları uğura ve uğursuzluk inancına insanların en uzak olanlarıdır. Nemli sivilcelerden oluşan uyuzun bulunduğu deve, diğer sağlıklı deveye yaklaştığı, ona sürtündüğü ve sağlam devenin kabalarına kendi kabalarını dokundurduğu zaman, uyuzdan akan sıvının ve yağının etkisiyle, hasta devedekinin benzeri sivilceler, sağlam devede de oluşur. İşte Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in; "*Hasta deveyi sağlam deveye yaklaştırmayın*" derken anlatmak istediği şey budur. Hastalıklı devenin sağlam develerin arasına katılarak yağırının ve kaşıntısının sağlam develere geçmesini hoş karşılamadı.

Ebû Muhammed devamla diyor ki: Bulaşmanın diğer çeşidine gelince; bu da vebâ salgını gibidir. Salgın bir bölgede görülür, bulaşmasından korkularak o bölgeden çıkılır. Halbuki Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Bir bölgede vebâ salgını olduğu zaman o bölgede bulunuyorsanız bölge dışına çıkmayınız. Başka bir bölgede vebâ salgını varsa o bölgeye de girmeyiniz».

"*Bölge dışına çıkmayınız*" sözüyle Peygamberimiz; Allah'ın takdirinden kaçmanın sizi Allah'ın kudretinden kurtaracağını zannediyorsunuz, demek istemiş.

"*Bir bölgede vebâ salgını varsa o bölgeye girmeyiniz*" sözüyle de; vebâ'nın olmadığı yerde kalmanız, kalblerinize daha çok huzur verir, yaşantınızın daha zevkli geçmesini sağlar, demek istemiştir. Kadın veya ev'in uğursuzluğuyla tanınması bu anlamdadır, adama bir kötülük ya da malına bir âfet geldiği zaman kadın veya ev için "buna uğursuzluğunu bulaştırdı" der. İşte Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in: "*Bulaşma yoktur*" sözündeki "bulaşma" bu anlamdadır.

Bir gurup, hadîsi; Cüzzamlıdan uzak durma ve ondan kaçmayı emir, bunun müstehap olduğunu, insanın irâdesine bırakıldığını ve böyle davranmanın doğru olacağını anlatmak üzere verilmiş olabilir, biçiminde yorumlarken, bir başka gurup da; bu iki hitap şekliyle hitâbetmek bâzı insanlara yönelik olup herkesi kapsamayabilir, diye yorumlarlar. Bu yoruma göre Resûlüllah, hitâbettiği herkesin, durumuna uygun olarak hitâbetmiş olur. Kimi insanların inancı ve Allah'a bağlılığı kuvvetlidir. Bünyenin gücünün hastalığın gücüne üstün gelerek onu yendiği ve ondan kurtulduğu gibi, Allah'a bağlılığının güçlülüğü sâyesinde de hastalığı yenip ondan kurtulabilir. Kimi insanların da inancı ve Allah'a bağlılığı zayıftır, bu insanlara ihtiyatlı davranmalarını ve hastalıktan korunmalarını tavsiye etmiştir. Uygulamada da, müslümanlar kendisine her ikisinde de uysunlar diye, ikisini birden yapmıştır. İnancı kuvvetli olan müslümanlar tevekkül ve Allah'a güvenme yolunu tutarlarken, inancı zayıf olan müslümanlar korunma ve ihtiyatlı davranma yolunu tutarlar. Her iki yol da doğrudur. Birisi inancı güçlü olan müslüman için, diğeri de inancı zayıf olan müslüman içindir. Peygamber efendimizin davranışları her iki gurup müslüman için de durumlarına uygun birer delil teşkil eder. Bunun örneği;

Resûlüllah'ın dağlamayla tedâviye izin vermesi yanında, dağlamayı terkedeni övmesi, tevekkülü terketmekle uğursuzluk inancını terketmeyi birleştirmesidir. Buna benzer başka örnekler de vardır. Bu yol, ince, kibar ve cidden güzel bir yoldur. Bu yolu hakkıyla izleyen, bu yolda kafasını yorarak inceliklerini anlayan kimse, sağlam hadislerde varlığını zannettiği bir çok çatışmayı çözüme kavuşturur.

Başka bir gurup da; Cüzzamlıdan kaçınmanın ve ondan uzak durmanın emredilmesi tabîi bir şeyden dolayıdır, o da hastalığın dokunma, ilişme ve koku aracılığıyla hastadan sağlama geçmesidir. Hastalığın bulaşması, ilişkinin ve dokunmanın tekrarıyla birlikte olur. Sağlam bir kimsenin iyi bir amaca yönelik olarak cüzzamlıyla birlikte kısa bir süre yemek yemesinde bir sakınca yoktur. Sâdece bir kez ve kısa bir süre beraberlikten bulaşma gerçekleşmez. Böyle bir beraberliğin yasaklanışı, ileride doğabilecek zararları önlemek ve sağlığı korumak içindir. Bir ihtiyacı gidermek ve bir yararı gerçekleştirmek için kısa süreli ilişkilerle bu yasaklama arasında bir çelişki yoktur, görüşünü benimserler.

Diğer bir gurubun görüşü de şöyledir: Peygamber efendimizin birlikte yemek yediği cüzzamlı kişinin cüzzamı, başkasına bulaşmayacak şekilde az bir şey olabilir. Cüzzamlıların hepsi aynı değildir, hepsinden de bulaşma meydana gelmez. Hattâ içlerinde kendileriyle ilişki kurmaktan zarar gelmeyen ve hastalığı bulaştırmayan kimseler de vardır. Bunlar kendilerine az bir miktar hastalık bulaşıp da ilerlemesi duran, uzun süre olduğu gibi kalan ve vücûdunun diğer taraflarına yayılmayan cüzzamlılardır. Bunların hastalıklarının bulaşmayacağı görüşü bu guruba göre doğru ve en uygun görüştür.

Bâzıları da şu görüştedirler: İslam dîni gelmeden önce, hastalıkların kendiliklerinden bulaştığına, Cenâb-ı hakkın bunda her hangi bir rolünün olmadığına inanılırdı. Peygamber efendimiz toplumdaki bu inancı yıkmış, hastalandıranın da iyi edenin de yalnızca Allah olduğunu açıklamak için cüzzamlıyla birlikte yemek yemiştir. Diğer taraftan Cüzzamlıya yaklaşmayı yasaklamış, bununla da Cenâb-ı hakkın hastaya yaklaşmayı, hastalanmayı çabuklaştıran sebeplerden kıldığını açıklamak istemiştir. Yaklaşmayı yasaklamasında sebeplerin tesbiti ve hastaya yaklaşmanın sebeplerden biri olduğuna işâret, cüzzamlıyla birlikte yemek yemesinde de, hastalığın kendi kendine bir şey yapamayacağına, aksine Allah dilerse hastalığın etkileyici gücünü yok edeceğine ve hastalığın hiç bir etkide bulunamayacağına, dilerse de etki gücünü olduğu gibi bırakacağına ve hastalığın etkili olabileceğine işâret vardır.

Kimi insanlar da; Bu hadislerin içinde biribirinin hükmünü yürürlükten kaldıran hadisler vardır, hadislerin tarihlerine bakılır, hangisinin sonra olduğu anlaşılırsa onun, öncekinin hükmünü yürürlükten kaldırdığına karar verilir. Sonraki tarihi taşıyan hadis bilinemezse orada durulur derler.

Kimileri de; Hadislerin bâzıları mahfuzken, bâzıları da mahfuz olmayabilir, derler. "*Hastalık kendiliğinden geçmez*" hadisini tartışmışlar, konuyla ilgili olarak şunları söylemişlerdir; Bâzan Ebû Hüreyre bu hadisi önce rivâyet eder, sonra şüpheye düşerek rivâyeti bırakır, kendisine danışılıp da; "Senin bu hadisi rivâyet ettiğini duyduk" denince hadisi tekrar rivâyet etmekten kaçınırdı.

Ebû Seleme konu ile ilgili olarak şöyle der; Ebû Hüreyre'nin, önce rivâyet ettiği hadisi sonradan unuttuğu için mi, yoksa hadislerden biri diğerinin hükmünü yürürlükten kaldırdığı için mi ikinci kez rivâyet etmekten çekindiğini anlayamadım.

Câbir'in rivâyet ettiği; "Peygamber efendimiz cüzzamlının elini tutarak kaba soktu" hadîsine gelince, bu hadis tesbit edilemediği gibi sahih de değildir. Tirmizî'nin bu hadis hakkında en son sözü şudur; "Bu hadis garib hadislerdendir". Tirmizî bu hadisi ne sahih hadisler, ne de hasen hadisler sınıfından saymıştır. Şu'be ve diğerleri ise: Böyle ğarib hadislerden uzak durunuz, demişlerdir. Ayrıca Tirmizî şunları da söyler; Bu olay Ömer'in (Radıyallâhu anh) yaptığı işlerden biri olarak rivâyet edilir. Bu şekilde düşünülürse daha mantıklı olur. Kendileriyle cüzzamlıya yaklaşmanın yasaklandığı, hadisleri îtiraz edilen iki hadisin durumları bundan ibârettir. Birinciyi rivâyetten Ebû Hüreyre vazgeçerek hadîsi inkâr etmiş, ikincinin Peygamber efendimizden rivâyeti sahih görülmemiştir. Allah, daha iyisini bilendir. "Miftâh"(1) adlı eserde konuyla ilgili sözlere buradakinden daha fazla yer verdik ve bu konuda konuşmaya da doyduk. Başarı yalnız Allahtandır.

---

(1) İkinci baskı; s. 589-590, 620-607, 613-620, 622.

RESÛLÜLLÂH'IN HARAM ŞEYLERLE TEDÂVÎYİ YASAKLAMASI VE BU KONUDA İZLEDİĞİ YOL

Ebû Dâvûd Sünen'inde Ebü'd-Derdâ hadîsi olarak şöyle rivâyet eder:

«Ebû'd-Derdâ, Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in şöyle buyurduğunu söyler: -"*Şüphesiz Allah, derdi de dermanını da indirmiş, her derdin dermanını yaratmıştır. O halde tedâvi olunuz fakat, haram şeylerle tedâvi olmayınız*"(1)».

Buhârî Sahîh'inde İbn-i Mes'ud'dan şöyle nakleder:

«*Allah şifânızı size haram kılınan şeylerde yaratmamıştır*»(2).

Sünen'de Ebû Hüreyre'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), pis sayılan ilaçlarla tedâviyi yasaklamıştır(3)».

Müslim'in Sahîh'inde, Târık İbn-i Süveyde'l-Cu'fî'den şöyle rivâyet edilir:

---

(1) Bu hadisi Taberani'de tahric etmiştir, rivayet edenler güvenilir kimselerdir.

(2) Bu hadisi Buhari "Muallak" olarak rivayet etmiş, Taberani hadisin ravilerini sahih hadis ravilerine dayandırarak rivayet zincirindeki kopukluğu gidermiştir. Hadisi Ahmet, İbn-i Hibban Sahih'inde, Bezzar, Ebu Ya'la ve Taberani de tahric etmişlerdir. Ebu Yala'nın Ümm-ü Seleme'den rivayetindeki raviler güvenilir kimselerdir.

(3) Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizi de tahric etmişlerdir.

«Târık, Peygamber efendimize şarapla ilgili soru sordu, Peygamber efendimiz onu şaraptan nehyetti. Yahutta onun şarap yapmasını hoş karşılamadı. Târık;

- Ben şarabı ancak ilaç olarak yapıyorum, dedi. Peygamber efendimiz bu cevaba karşılık:

- *Şarap deva değildir, aksine derttir*(1) buyurdu».

Sünen'de hadîsin şu şekliyle rivâyeti vardır:

«Peygamber efendimize, ilaca karıştırılan şaraba ilişkin soru soruldu, Peygamber efendimiz cevap olarak: -"*Şarap derttir, devâ değildir*" buyurdu». Hadîsi Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivâyet etmişlerdir.

Müslim'in Sahîh'inde Târık İbn-i Süveyde'l-Hadramî'den şöyle dediği rivâyet edilir:

«Dedim ki:

- Ey Allah'ın elçisi, bizim toprağımızda üzümler var, biz onları sıkıyoruz, ondan içelim mi? Peygamber efendimiz:

-"*Hayır*" dediler. Tekrar Peygambere danıştım ve dedim ki: - Biz hastayı tedâvide kullanıyoruz. O da bana dedi ki:

-"*Bu kullandığınız şifâ değil, aksine derttir*"(2)».

Neseî'nin Sünen'inde rivâyet edildiğine göre:

«Bir doktor, Peygamber'in yanında kurbağayla tedâviden söz etti, bunun üzerine Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem) doktoru, kurbağa öldürmekten menetti:(3)».

---

(1) Hadis, şarapla tedavinin haram olduğuna delildir. Peygamber onun bir deva değil, dert olduğunu en açık şekilde bildirmiştir. Şarap içenlerin durumu şarabın gerçekten bir çok hastalıklara sebep olduğunu her zaman gözler önüne sermektedir (bkz. Müslim; Sahih: c.6, s. 206; içecekler kitabı. Hadis no: 12 çeviren). Fıkıhçılar arasında pis ve haram maddeyle tedavinin bazı şartlarda caiz olabileceği hususunda geniş tartışmalar olmuştur. Daha geniş bilgi için bkz. Abdü'l-Kerim Zeydan; terc. Hayreddin Karaman. Nesil; 1978, Sayı: 2, s. 24 (Çeviren).

(2) Bu hadisi, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi tahric etmişlerdir.

(3) Bu hadisi Ebu Davud, Ahmet ve Hakim de Abdürrahman İbn-i Osman'dan tahric etmişlerdir. Hadisin isnadı kuvvetlidir.

Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu zikredilir:

«*Kim şarapla tedâvi olursa, Allah ona şifâ vermez*[1]».

Haram şeylerle tedâvi hem akıl, hem de din yönünden çirkin görülmüştür. Dînî yönden çirkinliği, zikrettiğimiz hadislerden ve diğerlerinden anlaşılır.

Aklî yönden çirkinliğine gelince; Allah, yasakladığı şeyleri pisliklerinden ötürü yasaklamıştır, İsrâil oğullarına ceza olsun diye temiz şeyleri:

«*Kendilerine yasaklanan fâizi almaları ve haksız yere insanların mallarını yemeleri yüzünden önceden helal kılınmış temiz şeyleri onlara haram kıldık*» âyetiyle haram kıldığı gibi, bu ümmete temiz şeyleri haram kılmamış, ancak haram kıldığı şeyleri pisliklerinden dolayı haram kılmıştır. Allah-u Teâlâ'nın pis şeyleri haram kılması bu ümmete acıdığı ve pis şeylere bulaşmaktan bu ümmeti koruduğu içindir. Haram şeylerle hastalıklardan kurtulmayı istemek uygun değildir. Haram bir madde hastalığı gidermekte etkili olsa bile, kendisinde bulunan pisliğin gücüyle kalpte açtığı daha büyük bir hastalıkla sonuçlanır. Böyle olunca onunla tedâvi olan kimse vücut hastalığını kalb hastalığıyla gidermek için çaba harcamış olur. Ayrıca bir şeyin haram kılınması, ondan kaçınmayı ve her yolla ondan uzak olmayı gerektirir, onu ilaç olarak kullanmakta ise harama teşvik etmenin ve ona bulaşmanın payı vardır. Bu ise yüce Allah'ın gâyesine ters düşer. Yine Peygamber efendimizin de buyurduğu gibi, haram madde derttir, derdin devâ kabul edilmesi câiz değildir.

Aynı şekilde haram madde, bünyeye ve rûha pis olma niteliği kazandırır, çünkü bünye açık bir şekilde ilacın durumundan etkilenir, ilacın yapısı pis ise bünye ondan pislik kazanır, ilacın kendisi pis ise durum ne olur? İşte bu nedenle Allah, kullarına pis olan yiyecekleri, içecekler ve giyecekleri haram kılmıştır. Çünkü nefis bunlar aracılı-

---

(1) Ebu Nuaym: Fethü'l-Kebir'de tıp konusunda hadisin benzerini şu şekilde tahric etmiştir: "*Kim haramla tedavi olursa, Allah haramda şifa yaratmaz.*" bkz. a.g.e.; c.3; s. 177.

ğıyla yapısı ve niteliği yönünden pisleşiyor. Bunun gibi, nefislerin harama eğilim gösterdikleri sırada haramla tedâvinin serbest bırakılmasında, özellikle nefisler haramın kendilerine faydalı, hastalıklarını giderici ve hastalığın şifâsını celbedici olduğunu bildikleri zaman, şehvet ve lezzetle harama yönelmeye yol açma vardır. Şehvet ve lezzet ise nefsin en çok sevdiği şeylerdir. Halbuki Cenâb-ı hak, kötülüğe yol açan iş ve davranışları mümkün olan her şeyle engellemiştir. Kötülüğe giden yolları kapamakla açık bırakmak arasında şüphesiz bir çelişki ve çatışma vardır. Aynı zamanda haram maddeyle tedâvide, faydalı olduğu sanılan, hastalığı artırıcı bir özellik de vardır. Sözün, Allah'ın bizim için kendisinde aslâ şifâ yaratmadığı "*kötülüklerin anası*" hakkında olduğu kabul edilirse, bu madde (şarap), doktorlara, fakihlerin çoğuna ve kelam bilginlerine göre, aklın merkezi sayılan dimağa şiddetle zararlıdır. Hipokrat, azgın hastalıklar hakkında konuşurken şöyle demiştir; Şarabın başa verdiği zarar şiddetlidir, zarar hızla başa doğru ilerler, bu sırada bedeni işgal eden salgılar da yükselir, şarabın zihne verdiği zarar bu yüzdendir. "*Kâmil*" adlı eserin yazarı da şöyle der; Şarabın özelliği, zekâ ve sinire zarar vermesidir.

Tedâvide kullanılan haram maddelerden, şarabın dışındakilere gelince, bunlar iki türlüdür: Birincisi, nefsin üstün geldiği maddedir ki, bünye hastalığı atmak için onun desteğini beklemez. Zehirler, engerek etleri ve diğer tiksinti duyulan şeyler bu türdendir. Bu maddeler bünyede bitkinlik yaratarak bünyeyi ağırlaştırırlar, bu takdirde derman değil de dert olurlar. İkinci tür maddeler de nefsin yenemediği maddelerdir. Taşıyıcıların örnek olarak kullandıkları şarap gibi, bunun zararı faydasından daha çoktur. Böyle olunca akıl, bu şarabın haram kılınmasını gerektirir. (Tiksinti ve zarar birleşince) akıl da fıtrat da haram maddeyle tedâvinin yasaklanması konusunda din ile uyum hâlindedir.

Haram maddelerden şifâ beklenmemesinde ince bir sır vardır. Hastanın ilaçtan fayda görmesinin şartı, ilacın iyi olduğunu kabul etmesi ve faydasına inanmasıdır. Allah haram maddede şifâ bereketini yaratmamıştır. Faydalı bir şey aynı zamanda bereketlidir. Eşyanın en faydalısı, en bereketli olanıdır. İnsanlardan mübârek olanlar da bulundukları yerde helal yollardan kendilerinden yararlanılan kişilerdir. Bilindiği gibi müslümanın inancı, bu maddenin bereketine ve faydasına inanmakla, iyiliğine inanmak ve bünyesinin o maddeyi kabulle karşılaması arasında dolaşan tereddütler haram olduğu yönündedir. Hattâ müslümanın inancı ne kadar büyük olursa, haramdan o derece iğrenir, kötülüğüne o derece inanır, yapısı îtibarıyla haram, en çok tiksindiği şey hâline gelir. Bu durumda hasta haram maddeyi aldığı zaman hasta için derman yerine dert olur. Ancak hastanın, maddenin pisliğine olan inancı, kötü zannı ve tiksintisi, sevgiyle yer değiştirirse o zaman faydalı olabilir. Haramı sevmek de inanca aykırıdır. Mü'min, tedâvi maksadının dışında asla harama yönelmez. Allah her şeyi en iyi bilendir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN BAŞTAKİ BİTLENMENİN TEDÂVÎSİ VE GİDERİLMESİNDE GÖSTERDİĞİ YOL

Buhârî ve Müslim'in, Sahîh'lerinde Ka'b İbn-i Ücre'den rivâyet ettiklerine göre Ka'b şöyle der:

«Başımdan rahatsızdım. Peygamberin huzûruna çıkarıldım. Bitler yüzüme doğru düşüşüyorlardı, bunun üzerine Resûlüllah bana:

- *Çektiğin işkencenin bu dereceye vardığını zannetmiyordum,* buyurdu. Bir rivâyette de, "Peygamber efendimiz Ka'b'a, başını tıraş ettirmesini, ya bir farak(1) yemeği altı fakire dağıtmasını, ya koyun kurban etmesini, ya da üç gün oruç tutmasını emretti şeklindedir"(2)».

Baş veya bedende görülen bit, iki şeyden dolayı meydana gelir, bunlardan biri beden dışındadır, diğeri ise bedenin içindedir.

Bedenin dışında olan şey, derinin yüzeyinde biriken kirdir. Bedenin içinde olan şey ise, bayağı ve kokuşmuş salgılardan ibârettir. Bünye bu salgıları etle deri arasına gönderir, salgı maddeleri gözeneklerden dışarıya çıktıktan sonra cilt yüzeyinde kanın rutûbetiyle kokuşur, bu şekilde oluşan bitlenmeye çoğunlukla hastalıklardan sonra rastlanır(3). Genellikle küçük çocukların başlarında görülmesi, çocukların başlarında rutûbetin çok oluşundan, bitleri doğuran sebepleri birbirlerinden almalarındandır. Bunun için Peygamber efendimiz, Ca'fer oğullarının başlarını tıraş ettirmiştir. Tedâvi yollarının en pratiği, buhar deliklerinin açığa çıkması için başı tıraş ettirmektir. Bu sâyede, bayağılaşan buhar, yükselerek havaya karışır, böylece salgı maddesi zayıflar. Tıraştan ve bularlaşma olayından sonra başa, bitleri öldüren ve üremelerine engel olan ilaçlar uygulanmalıdır.

---

(1) Bir farak üç sa'dır. Bir sa ise; 2.917 kg.dır. (Çeviren)
(2) Olay (Veda haccı niyetiyle yola çıkıldığında) Mekkeye girmeden önce Hudeybiye'de iken meydana gelmiştir. Bu hadisi Ahmet de tahric etmiştir.
(3) Çünkü hasta uzun süre banyo yapamaz. (Çeviren).

İKİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZİN RUHÂNÎ VE İLÂHÎ İLAÇLARIN BASİT VE BİLEŞİKLERİYLE VE DOĞAL İLAÇLARLA TEDÂVÎDE YOL GÖSTERMESİ HAKKINDADIR

RESÛLÜLLÂH'IN NAZARA UĞRAYAN İNSANIN TEDÂVÎSİNDE ÖNDERLİĞİ

Müslim, Sahîh'inde İbn-i Abbas'tan şöyle dediğini rivâyet eder:

«Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) buyurdu ki: *Göz değmesi gerçektir. Kaderi geçen bir şey olsaydı, şüphesiz onu göz geçerdi*»(1). Yine Müslimin Sahîh'inde Enes'ten şöyle rivâyet edilir:

«Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem), zehirli şeylerden, göz değmesinden ve yanlarda çıkan sivilce ve yararlardan dolayı nefes etmeye ruhsat verdi». Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Ebû Hüreyre hadisi olarak şöyle rivâyet edilir;

«Ebû Hüreyre dedi ki; Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: -"Göz değmesi gerçektir"(2)».

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edildiğine göre, Âişe (Allah Râzı Olsun) şöyle demiştir:

«Gözü değene abdest alması emredilir, o da abdest alır, sonra onun abdest suyuyla nazara uğrayan kişi yıkanırdı(3)».

---

(1) Bu hadisi, Ahmed, İbn-i Hibban, Hakim ve Taberani de tahric etmişlerdir.
(2) Bu hadisi Ebu Davud, İbn-i Mace ve Ahmet de tahric etmişlerdir.
(3) Bu hadisi Buhari, Müslim, Nesei, İbn-i Mace, Ebu Nuaym ve İsmail de tahric etmişlerdir.

Buhâri ve Müslim'in sahîh'lerinde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edildiğine göre Âişe:

«Peygamber bana göz değmesinden okunmasını emretti, yahut (sâdece) emretti, demiştir(1)».

Tirmizî, Süfyan İbn-i Uyeyne hadîsinden olarak, Amr İbn-i Dînar'dan, o da Urve İbn-i Âmir'den, o da Ubeyd İbn-i Rufâa e'z-Zurki'den şöyle zikreder:

«Esmâ bint-i Umeys: Ey Allah'ın elçisi, Ca'fer oğullarına nazar isâbet ediyor, onlara nefes edeyim mi? diye sordu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz:

-*"Evet, eğer kazâ-i ilâhîyi geçen bir şey olsaydı, şüphesiz onu göz değmesi geçerdi"*(2) buyurdu». Tirmizî bu hadisin hasen ve sahîh olduğunu söylemiştir.

Mâlik (Allah rahmet eylesin), İbn-i Şihâb'dan, o da Ebî Ümâme İbn-i Sehl İbn-i Hanîf'ten rivâyet etti ve Ebî Ümâme şöyle dedi;

«Âmir İbn-i Rabîa, Sehl İbn-i Hanîf'i yıkanırken gördü ve Sehl'e; Allah'a yemin ederim ki bu günkü gibi semiz ve canlı bir cilt görmedim, dedi. Âmir sözüne devam ederek olayı şöyle anlatır; Sehl, vurulmuş gibi düştü, bunun üzerine Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) Âmir'in yanına gelerek ona kızdı ve:

-*"Niçin sizden biriniz kardeşinizi öldürürsünüz? Kurtulması için duâ etmedin mi? Onu yıka"* buyurdu. Âmir Sehl'in yüzünü ve ellerini, dirsek ve dizlerini, ayaklarının çevresini ve gömleğinin içinde kalan kısmını bir kapta yıkadı, sonra üzerine suyu devirdi, Sehl iyi olarak diğer insanlarla birlikte gitti(3)».

Yine Mâlik (Allah'ın rahmeti üzerine olsun), Muhammed İbn-i Ebî Ümâme İbn-i Sehl'den o da babasından bu hadisi rivâyet etmiş ve bu konuda Peygamberimiz:

---

(1) Bu hadisi Müslim, İbn-i Hibban, İbn-i Abbas'tan merfu olarak tahric etmişlerdir.
(2) Bu hadisi Nesei ve Ahmet de tahric etmişlerdir.
(3) Bu hadisi Nesei, İbn-i Mace, Ahmet, İbn-i Hibban ve Hakim sahihlerinde tahric etmişlerdir.

"Göz değmesi gerçektir, onun için abdest al" demiş, o da almıştır. Abdürrezzâk Ma'mer'den o da İbn-i Tâvus'tan o da babasından merfû olarak şöyle rivâyet etti:

«*Göz değmesi gerçektir*». «*Eğer kaderin önüne geçen bir şey olsaydı onun önüne göz değmesi geçerdi*»(1). «Sizden yıkanmanız istendiği zaman yıkanınız». Hadîsin senedinin peygambere ulaşması sahihtir.

Tirmizî der ki: Gözü değen kişiye, bir bardak su getirmesi emredilir, bardaktan avucuna döktüğü suyu ağzına alarak gargara yapar, sonra ağzındaki suyu bardağa püskürtür, bardaktaki suyla yüzünü yıkar. Sonra sol elini suya sokar, avucuna aldığı suyu sağ dizine döker, sonra sağ elini sokar, avucuna aldığı suyu sol dizine döker, sonra gömleğinin altında kalan yerlerini yıkar, bu işleri yaparken bardağı yere koymamaya dikkat eder, sonra bu su nazara uğrayan kişinin başına arka tarafından bir defada dökülür.

İki göz vardır, biri insan gözü, diğeri cin gözüdür. Ümmü Seleme'den sahih olarak rivâyet edildiğine göre:

«Peygamber efendimiz Ümmü Seleme'nin odasında yüzünde sarılık belirtisi olan bir kız çocuğu gördü ve dedi ki: -"*Bu kızcağızı okutunuz, buna nazar değmiştir*"(2)».

---

(1) *"Eğer kaderin önüne geçen bir şey olsaydı onun önüne göz değmesi geçerdi."* sözü, *"Göz değmesi sabit bir gerçektir."* hadisini pekiştirici niteliktedir. Bu sözde, göz değmesinin varlığın içine işleyerek onu etkilemesinin hızı hakkında bir uyarı vardır. Bu sözün anlamı, kaderi geçebilecek güç ve yapıda bir şey var sayılsaydı, bu göz değmesi olurdu. Fakat o da kaderi geçemez. Artık diğer şeyler nasıl geçebilir? (Kastalani)
Kaderin önüne geçmek demek: Bir şeyin Allah tarafından belirlenen zamanından önce onu yok etmekte ve etkisini gidermekte fonksiyonu olan bir şey var olsaydı o da göz değmesi olurdu demektir.
Hadisin sonundaki *"Yıkanmanız istendiği zaman yıkanınız"* sözünden amaç şudur: Araplar gözü değen kimseye emrederler, o da ellerini, ayaklarını ve gömleğinin altında kalan organlarını yıkar, onun yıkandığı suyu, nazara uğrayan kimsenin üzerine dökerler ve ondan şifa beklerlerdi. Peygamber, her hangi bir kimseden böyle yapması istenildiği zaman bunu yapmaktan çekinmesin diye emretmiştir. Bkz. Müslim: c.7; s. 36; dipnot. (Çeviren)

(2) Bu hadisi Buhari Müslim, Hakim, Ebu Nuaym ve İsmail müstahreclerinde ve Taberani de tahric etmişlerdir.

Hüseyin İbn-i Mesû'de'l-Ferrâ der ki; Peygamber efendimizin "Sa'fetün" sözü, göz değmesi demektir yâni cin'in gözünün değmesi demektir. Bu sözüyle Peygamber efendimiz şunu demek istemiştir: Bu câriyede cin'in gözünden isâbet eden nazar vardır, bu nazar insanın içine süngülerin dişlerinden daha çok işler.

Câbir'den merfû olarak zikredildiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Nazar, adamı kabre, deveyi kazana sokar*(1)».

Ebû Saîd'den rivâyet edildiğine göre:

«Peygamber efendimiz cinlerden ve insanların gözlerinden Allah'a sığınırdı(2)».

Dinleme ve düşünmekten nasipleri az olan insanlardan bir gurup, nazar olayının asılsız olduğunu iddia ederek, bu olayda gerçek payı yoktur, sâdece vehimden ibârettir, dediler. Bunlar dinleme ve düşünme yoluyla en az bilgiye sâhip, anlayış yönünden en kaba, yapı îtibariyle en yoğun, ruhları, nefisleri ve onların niteliklerini, işleyişlerini ve etkilerini en az tanıyan insanlardır.

Toplumların akıllı olanları, milliyetleri ve inançları farklı da olsa, nazar olayını önemsiz kabul ederek inkâra kalkışmazlar. Ancak nazarın nedenlerini ve etkileyiş biçimini tartışabilirler. Bir gurubun bu konudaki görüşü şöyledir:

Gözü değen insan, kendini bu kötü duruma uydurduğu zaman, gözünden zehirli bir güç gönderir, gönderdiği güç, nazara uğrayan varlığa ulaşır ulaşmaz o varlık zarar görür. Derler ki; Engerek yılanının zehirli bir güç gönderdiği, bu zehirli gücün insana ulaşır ulaşmaz insanı öldürdüğü nasıl inkâr edilemezse, bunun gibi nazar gerçeği de inkâr edilemez. Bu olay engerek türlerinden birinde yaygındır, engereğin bakışı insan üzerine düştüğü zaman insan ölür, gözü değen insan da böyledir.

---

(1) Bu hadisi Bezzar, hasen bir senetle mealen tahric etmiştir.

(2) Bu hadisi Tirmizi ve Nesei tahric ettiler. Tirmizi hadisin hasen olduğunu söyledi.

Bir başka gurup şu görüştedir; Kimi insanların gözlerinden görülemeyecek derecede ince cevherler çıkarak nazara uğrayan varlıklara ulaşmaları, bu varlıkların vücûdundaki gözenekleri delip geçerek onlara zarar vermeleri akla uzak değildir.

Bir diğer gurup şöyle der; Cenâb-ı hak bu kanunu, gözü değen kişiyle nazara uğrattığı insanın karşılaşması sırasında, gözü değen kişiden her hangi bir güç çıkmaksızın, ortada bir neden yokken asla etki söz konusu değilken dilediği zararı çıkararak yürütür. Bu görüş, evrendeki sebepleri, güçleri ve etkileri inkâr edenlerin görüşüdür. Bunlar kendilerine bahaneler, etkiler ve nedenler kapısını kapatarak akıllı insanların tümüne karşı çıktılar.

Kuşkusuz Cenâb-ı hak, cisim ve ruhlarda değişik güçler ve farklı yapılar yaratmış, cisim ve ruhların çoğunda etkili özellikler ve durumlar var etmiştir. Aklı başında insan için ruhların cisimlere etkisini inkâr mümkün değildir. Zîra bu durum gözlenen ve hissedilen bir şeydir. Utandığı birinin kendisine baktığı sırada yüzün, nasıl kıpkırmızı kesildiğini, korktuğu birinin kendisine baktığı sırada da nasıl sapsarı olduğunu görürsün. İnsanlar bakıştan hastalanan ve gücünü yitiren kimseleri de gözlemişlerdir. Bunların hepsi ruhların etkileri aracılığıyla olmaktadır. Ruhların gözle bağıntısı kuvvetli olduğu için işi gözün yaptığı söylenir, aslında bu işte gözün fonksiyonu yoktur, etken olan sâdece ruhtur. Ruhlar yapıları, güçleri, durum ve özellikleri yönünden çeşitlidir. Hasetleyenin rûhu, hasetlediği kişiyi açık bir biçimde rahatsız eder. Bunun için Allah, Resûlüne, hasetle-yen kişinin şerrinden kendisine sığınmasını emretmiştir(1).

Kıskancın, kıskandığı kişinin rahatsızlığındaki etkisi, ancak insanlık gerçeğinin dışında kalan kimsenin inkâr ettiği bir şeydir. Göz değmesi olayının aslı işte bu etkidir. Kıskanan kötü insan, kötülük durumuna bürünür, kıskandığı kişiyi karşısına alır, bahsettiğimiz özelliğiyle onu etkiler(1). Bu etkilemeye en çok benzeyen varlık engerek yılanıdır. Bu yılanda zehir potansiyel olarak gizlenen bir enerjidir, düşmanıyla karşılaştığı zaman ona, öfkeli bir enerji gönderir, bu sırada kendisini kötü, rahatsız edici bir duruma adapte eder. Bu yılanlarda anne karnındaki yavruyu düşürecek kadar şiddetli ve güçlü bakışı olanların yanında, bakışı gözü kör edecek kadar etkili olanı da vardır. Nitekim Peygamber efendimiz; Yılanlardan kesik kuyruklu olanı ve kısa kuyruklu habis bir yılan hakkında şöyle buyurdu: -"*Bu iki yılan göze dokunurlar ve hâmilenin yavrusunu düşürürler*". Bunlardan, etkileyici durumlarının kötülüğü ve nefislerinin çirkinliğinin şiddetinden dolayı, insana ilişmeksizin sırf bakışlarıyla insanı etkileyenler de vardır.

---

(1) Felak: 113/5.

Bilgisi az olanların, tabiat ve dîni gereği gibi tanımayanların sandıkları gibi, etki sâdece bedensel birleşmelere bağlı değildir. Bâzan birleşmeyle, bâzan karşı karşıya gelmekle, bâzan görmekle, bâzan rûhun etkileyeceği kimseye yönelmesiyle, bâzan duâlar, nefesler ve sığınmalarla, bâzan da vehim ve hayal etmekle olur. Nazar değen kişinin nefsi, etkisini sâdece görmeye dayandırmaz, aksine bâzan kör de olabilir, bu durumda etkileyeceği şeyin nitelikleri kendisine anlatılır, görmediği halde nefsi o şeyi etkiler. Nazarı değenlerin çoğu, nazara uğrayanı görmeden, kendilerine niteliklerinin anlatılmasıyla etkilerler. Nitekim Allah-ü Teâlâ Nebî'sine şöyle buyurmuştur:

«Doğrusu o küfredenler zikri işittiklerinde az kalsın seni gözleriyle yiyeceklerdi»(2). Yine bir âyetinde şöyle der:

---

(1) Nazarla ilgili ayetin tefsirinde şu bilgiye rastlıyoruz: Öfkenin bedende bir hükmü olduğu gibi gözlerin de karşılarındakine bakışlarına göre iyi veya kötü bir hükmü vardır. Kimi elektrik gibi dokunur, çarpar, mıknatıslar ve manyetize eder. Kimi meclub olur, kimi de aldığı teessürle kıskançlığından bir öfkeye düşer. Türlü türlü komplolara, hilelere kalkışır ki maddi veya manevi bunun hangisi olursa olsun hedefine eriştiği takdirde göz değmesi tabir olunur. Bkz. Hak dini; Kur'an Dili Tefsiri; c.7; s. 5305 (Çeviren)

(2) Kalem: 68/5

«De ki: Sığınırım ben, tan yerini ağartan Rabbe; Vücut verdiği yaratıkların şerrinden, ve ortalığı kaplayan karanlığın şerrinden, ve düğümlere üfleyen nefeslerin şerrinden, ve hased eden hasetçilerin şerrinden!...»(1). Her gözü değen kıskanç olmasına rağmen, her kıskancın gözü değmez. Buna göre kıskançlık daha geneldir, böyle olunca kıskançtan Allah'a sığınmak aynı zamanda gözü değenden de sığınmak sayılır. Nazar, kıskancın ve gözü değen kişinin nefsinden, kıskanılan ve göze gelen kimse yönünde yola çıkan bir oktur, bâzan hedefi bulacağı gibi bâzan da hedeften sapabilir, hedefi açık ve korumasız bir durumda bulursa etkiler, bundan kurtuluş mümkün değildir. Hedefi uyanık, silahla donatılmış ve oka geçit vermeyecek durumda bulursa etkileyemez, çoğu kez ok, sâhibine geri gönderilir. Okun sâhibine geri gönderilmesi bu duygusal bombardıman'a denk bir karşılıktır. Beriki nefislerden ve ruhlardan kaynaklanırken, öteki cisimlerden ve kalıplardan kaynaklanır. Nazarın aslı, nazar değen kimsenin bir şeye hayret etmesi, sonra nefsinin kötü durumunu o şeye uydurması, daha sonra zehirini göze gelen varlığın içine işletmek için bakışla destek sağlamasıdır. Bâzan adam, kendisi nazar değdiği gibi, bâzan da isteği dışında, belki de yapısı gereği nazar değer. Nazarın bu son şekli, insan türünden değen nazarın en kötüsüdür. Bizim arkadaşlarımız ve diğer fakihler derler ki; Nazar değdiği bilinen kişiyi başkan hapseder, ölünceye kadar onu besler. Kesinlikle en doğru çözüm yolu budur.

Asıl anlatmak istediğimiz şey, bu hastalığın Peygamber efendimiz tarafından nasıl tedâvi edildiğidir. Peygamber efendimizin tedâvisi bir kaç türlüdür; Ebû Dâvûd Sünen'inde Sehl İbn-i Hanîf'den şöyle rivâyet eder:

«Sehl dedi ki: Bir suya uğradık, ben suyun içine girerek yıkandım, fakat sudan zehirlenmiş olarak çıktım, bu durum Peygamber efendimize ulaştığında:

---

(1) Felak: 113/1-5

-"*Ebû Sâbit'i getirin onu sığındırsın*" buyurdu. Sehl dedi ki: Ben Peygamber efendimize:

-"Efendim nefes etmek doğru mudur?" diye sordum, o da bana:

-"*Nazar, zehirlenme ve akrep çarpmasının dışında nefes etmek yoktur*"(1)».

Nefs'ten maksat gözdür, birine nefs isâbet etti demek, göz değdi demektir. Nâfis, gözü değen demektir. Ledğa, akrep ve benzerlerinin çarpmasıdır. (zehirlemeleridir)

Allah'a sığınmak için Kur'ân-ı Kerim'den okunan âyet ve sûrelerden bâzıları şöyledir; Felak ve Nâs sûrelerini çokca okumalı, Fâtiha sûresiyle Âyetü'l-kürsî'yi de unutmamalıdır.

Peygamber efendimizin Allah'a sığınmak için okuduğu duâlardan bâzıları da şunlardır:

اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

◆ Yarattığı varlıkların kötülüklerinden Allah'ın koruyucu olan hükümlerine sığınırım.

اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ الَّتِى لاَ يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلاَ فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَاَ وَبَرَاَ وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ فِيهَا ، وَمِنْ شَرِّ مَاذَرَاَ فِى الْاَرْضِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، وَمِنْ شَرِّ طَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ اِلاَّ طَارِقاً يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَارَحْمَانُ*

---

(1) Bu hadisi Hakim de ihrac etmiştir.

◆ Yarattığı, çoğalttığı ve hastalığını iyi ettiği varlıkların kötülüklerinden, gökten inen şeyin kötülüğünden, göğe çıkan şeyin kötülüğünden, yere ekilen ve yerden çıkan şeyin kötülüğünden, gece ve gündüzün fitnesinin kötülüğünden, gece ve gündüzün iyilik getiren karanlığının dışında kalan karanlıklarından, Allah'ın, iyinin de kötünün de dışına çıkamadığı koruyucu hükümlerine, sığınırım.

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ ، وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ ❋

◆ Öfkesinden, cezâsından, kullarının kötülüğünden, şeytanların kışkırtmalarından ve bana yakın olmalarından Allah'ın koruyucu hükümlerine sığınırım.

اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَأْثَمَ وَالْمَغْرَمَ ، اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَا يُهْزَمُ جُنْدُكَ وَلَا يُخْلَفُ وَعْدُكَ ، سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ ❋

◆ Allah'ım! Alnından tuttuğun varlıkların kötülüğünden, kerîm olan zâtına sığınırım. Allahım! Sen cezâyı kaldırır, zararı giderirsin. Allahım! Senin ordun yenilmez, verdiğin sözden dönülmez. Allahım! Seni eksiklikten tenzih eder, sana hamdederim.

اَعُوذُ بِوَجْهِ اللّٰهِ الْعَظِيمِ الَّذِى لَا شَىْءَ اَعْظَمَ مِنْهُ وَبِكَلِمَاتِهِ التَّامَّاتِ الَّتِى لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ ، وَبِاَسْمَاءِ اللّٰهِ الْحُسْنٰى ، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ اَعْلَمْ ، مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَاَ وَبَرَاَ وَمِنْ شَرِّ ذِى شَرٍّ لَا اُطِيقُ شَرَّهُ ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ ذِى شَرٍّ اَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ اِنَّ رَبِّى عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ*

◆ *Yarattığı, çoğalttığı ve hastalığını iyileştirdiği varlıkların, kötülüğüne güç yetiremeyeceğin kötülük sâhibi varlıkların, alnından tuttuğu kötülük sâhibi varlıkların kötülüğünden, kendisinden daha büyük bir varlık bulunmayan yüce Allah'ın zâtına, iyinin de kötünün de dışına çıkamadığı koruyucu hükümlerine, şimdiye kadar bilemediğim ve ileride de bilemeyeceğim güzel isimlerine sığınırım. Şüphesiz Rabbım doğru yoldadır.*

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّى لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ ، عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ، اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ، وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًا ، وَاَحْصٰى كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا ، اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِ وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ ، وَمِنْ كُلِّ دَابَّةٍ اَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ، اِنَّ رَبِّى عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ*

◆ *Allahım! Sen rabbımsın, senden başka ilah yoktur, sana tevekkül ettim, sâdece sen Arş-ı Azim'in Rabbısın, Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Güç ve kudret yalnız Allah'ındır. Biliyorum ki, Allah'ın her şeye gücü yeter, şüphesiz Allah, bilgi yönünden her şeyi kuşatmıştır, sayı bakımından da her şeyi saymıştır. Allah'ım, ben nefsimin kötülüğünden, şeytanın kötülüğünden ve ortak koşmasından, senin alnından tutmakta olduğun her varlığın kötülüğünden sana sığınırım, şüphesiz Rabbım doğru yol üzerindedir.*

Allah'a duâ eden kimse dilerse şöyle der:

تَحَصَّنْتُ بِاللّٰهِ الَّذِى لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلٰهِى وَاِلٰهُ كُلِّ شَىْءٍ ، وَاعْتَصَمْتُ بِرَبِّى وَرَبِّ كُلِّ شَىْءٍ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَىِّ الَّذِى لَا يَمُوتُ وَاسْتَدْفَعْتُ الشَّرَّ بِلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ، حَسْبِىَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ، حَسْبِىَ الرَّبُّ مِنَ الْعِبَادِ ، حَسْبِىَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِ ، حَسْبِىَ الرَّزَّاقُ مِنَ الْمَرْزُوقِ ، حَسْبِىَ اللّٰهُ هُوَ حَسْبِى ، حَسْبِىَ الَّذِى بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ ، حَسْبِىَ اللّٰهُ وَكَفٰى سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ دَعَا وَلَيْسَ وَرَاءَ اللّٰهِ مَرْمٰى ، حَسْبِىَ اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ❊

◆ *Benim ve herşeyin Allah'ı olan Allah'ımı siper edindim, benim ve her şeyin Rabbı olan Rabbımın koruması altına girdim, hiç ölmeyen diriye tevekkül ettim, kötülüğü, güç ve kuvvet sâdece Al-*

lah'a âittir diyerek savdım, Allah bana kâfîdir ve iyi bir vekildir. Kullara karşılık Rabbım, yaratıklara karşı yaratan, rızık alana karşı rızık veren bana yeterlidir, bana yeterli olan Allah bana yeterlidir. Her şeyin egemenliği gücünün sınırları içinde olan, dâima koruyup hükmeden ve aslâ korunmaya ihtiyacı olmayan Allah bana kâfîdir. Allah bana kâfîdir. Duâ edenin duâsını kabul eder. Allahın ötesinde başka bir hedef yoktur. Kendisinden başka ilah olmayan Allah, bana yeter, ona tevekkül ettim, Arş-ı Azîm'in Rabbı odur.

Bu dûaları ve sığınmaları deneyen kimse, sağlayacağı faydaların sayısını ve onlara olan ihtiyacın derecesini anlar. Bu duâlar, okuyanın inancı, nefesinin güçlülüğü, kabiliyetinin üstünlüğü, tevekkülünün sağlamlığı ve kalbinin kararlılığı oranında, nazardan önce gözü değen kişinin etkisine engel olacağı gibi, nazardan sonra da göze gelen kimseden nazarın etkisini yok eder. Bu duâlar silahtır, silah da kullanan kişinin gücü ve becerisi oranında yararlı olur.

Gözü değen kişi, bir kimseye nazar değerek zarar vermekten korktuğu zaman, nazara uğrayacak kişiye açacağı zararı, şu duâyı okuyarak önlesin:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَيْهِ ❊

◆ *Allahım, onun ömrüne bereket ver, hayâtını devamlı kıl.*

Nitekim Peygamber efendimiz de Sehl İbn-i Hanîf'e nazar değdiği zaman, Âmir İbn-i Rabîa'ya: ."*Onun kurtulup yaşaması için duâ ettin mi?*" demişti.

Nazar değmesini önleyen duâlardan biri de:

❊ مَا شَاءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ❊

duâsıdır. "*Mâşâallah .Allah'tan başka güç ve kuvvet sâhibi yoktur*" demektir.

Hişâm İbn-i Urve babasından şöyle rivâyet eder: Babası, hayret ettiği bir şey gördüğü ya da bahçelerinden birine girdiği zaman şöyle demişti: "*Mâşâllah, güç ve kuvvet ancak Allah'ın yardımıyladır*".

Müslim'in, Sahîh'inde rivâyet ettiğine göre Cebrâil (Aleyhisselâm)'ın Peygamber efendimize nefes ederken okuduğu duâ şudur:

بِسْمِ اللهِ اَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ دَاءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ اَوْ عَيْنٍ
حَاسِدٍ اَللهُ يَشْفِيكَ بِسْمِ اللهِ اَرْقِيكَ*

◆ *Seni inciten her şeyden, her canlının kötülüğünden, ya da her çekemeyenin gözünden, Allah'ın adıyla sana nefes ediyorum*(1).

Seleften bir topluluk, Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin yazılması, sonra hastaya içirilmesi görüşündedirler.

Mücâhit şöyle der: Kur'ân'ı yazmakta, yıkayıp suyunu hastaya içirmekte bir sakınca yoktur. Ebû Gılâbe'den de benzeri bir söz rivâyet edilir. İbn-i Abbas'tan zikredildiğine göre:

«İbn-i Abbas, doğum yapmakta güçlük çeken bir kadın için, Kur'ân-ı Kerîmden iki âyetin yazılarak, yıkanıp sularının kadına içirilmesini emretti" Eyyûb der ki; "Ben Ebû Gılâbe'nin Kur'andan bir yazı yazdığını, sonra onu suyla yıkayıp kendisinde ağrı bulunan bir adama suyunu içirdiğini gördüm».

Nazarı önlemenin bir yolu da nazar değen kimseye, koltuk altı ve kasıklarını, vücûdunun diğer taraflarını ve gömleğinin altını Gömlek altı iki anlama gelir biri tenâsül uzvu diğeri ise, baştan aşağı vücûdun sağ yanını izleyen hattan gömleğin altında kalan kısımdır.- yıkaması emredilir, sonra bu su nazara uğrayan kimsenin başına, arkasından ansızın dökülür. İşte bu, hekimlerin ilaçlarının erişemediği bir durumdur. Bunu inkâr eden, bununla alay eden, bundan şüphe eden, ya da faydasına inanmayarak deneme kabîlinden yapan kimseler faydasını göremezler.

---

(1) Cebrail (Aleyhisselam)'ın duasını, Tirmizi de tahric etmiş ve rivayetinin hasen olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde bu duayı Nesei'de rivayet etmiştir.

Bünyede, tabiplerin sebeplerini bilmedikleri özellikler mutlaka varken -belki de tabiplere göre bu özellikler karaktere bağlı olarak değil de bağımsız olarak faaliyet gösterirler- yıkanmayla tedâvide sağlam akılların gözlediği ve uygunluğunu ikrar ettiği bir şey varken, sapık ve bilgisiz doktorların inkâr ettikleri dînî özellikler nelerdir?

Biliniz ki, yılanın zehirinin çâresi yine o yılanın etindedir. Öfkeli bir nefsi etkileyerek öfkesini dindirmenin ve ateşini söndürmenin çâresi, elini onun üzerine koyarak ve onu sıvazlayarak öfkesini dindirmektir. Bu olay âdetâ, yanında ateşten bir meş'ale olan ve meş'aleyi sana fırlatmak isteyen bir adamın, meşale elindeyken başından aşağı meş'ale sönünceye dek su dökmeye benzer. İşte bunun için gözü değen kimse, Allahım onun ömrüne bereket ver demekle emrolundu ki, bu kötü durumu göz değmesine uğrayan kişiye iyilik sayılan duâ ile savuştursun. Bir şeyin çâresi karşıtındadır. Bu kötü durum dışarı vurmak isteyip de koltuk altlarından ve gömleğin altındaki organlardan -çoğunlukla tenâsül uzvundan kinâye olsa da- daha zayıf bir yer bulamadığı için vücûdun zayıf yerlerinden dışarı vurduğuna göre, vücûdun zayıf yerleri suyla yıkandığı zaman, kötü durumun etki faaliyeti boşa çıkar. Yine vücûdun bu bölgeleri özellikle şeytâni ruhların barınağıdır.

Anlatmak istediğimiz nokta şudur: Bu bölgeleri suyla yıkamak, zehiri giderir ve zehirin verdiği ateşi söndürür. Burada başka bir nokta daha vardır, o da; yıkamanın etkisinin kalbe ulaşması, vücûdun en zayıf ve en hızlı nüfuz imkânı olan bölgelerinden olmasıdır. Böyle olunca ateş ve zehir suyla körelir, sonunda nazara uğrayan kişi kurtulur.

Olay şuna benzer: Zehirli hayvanlar soktuktan sonra öldürüldükleri zaman, soktukları varlıkta zehirin etkisi hafifler ve sokulan varlık bu hafiflemeden doğan rahatlığı kendisinde hisseder. Hayvan sağ kalırsa zehiri takviye ederek sokulan varlığa ulaşmasını sağlar, böylece rahatsızlığı uzatır. Hayvan öldürüldüğü zaman acı hafifler.

Bu anlatılan şey, gözlemle tespit edilmiştir. Eğer sokulan varlığın rahatlaması ve iyi olması düşmanının öldürülmesi sebebiyle olursa, bünye acıyı yenerek onu kendisinden uzaklaştırır.

Özetlemek gerekirse, gözü değen kişinin yıkanması, kendisinde görülen bu durumu giderir. Bu durumdayken yıkanmaktan başka çâre yoktur.

Yıkanmanın uygunluğu anlaşıldı ama, yıkanılan suyun nazara uğrayan kimsenin üzerine dökülmesinin bu işle ne ilgisi vardır? denilirse cevap olarak;

Son derece ilgisi vardır, zîrâ bu ateşi, bu su söndürdü, gözü değen kimsenin kötü durumunu da bu su değiştirdi. Gözü değen kişideki ateşi söndürdüğü gibi, ona dokunduktan sonra nazara uğrayan yerdeki ateşi söndüren ve etkisini yok eden yine bu sudur. İçinde demir soğutulan su, hekimlerin sözünü ettikleri sayısız tabiî ilaca katılır. Bu su da, kendisiyle gözü değen kişinin ateşi söndürülen sudur, bu suyun da bu derde uygun olan ilaçlara katılması akla uzak değildir.

Özetle; Nebevî tıbba oranla, tabiatçıların tıbbı ve tedâvi metodları, doktorların tedâvi metodlarına oranla bilgisiz insanların tedâvi metodları gibidir. Hattâ ondan daha da aşağıdır. Tabiatçılarla Peygamberler arasındaki fark, çok büyüktür. Öyle ki câhillerle tabiatçılar arasındaki farklılıktan da büyüktür. Bu büyüklüğün miktarını insan idrak edemez. Böylece gözümüzün önüne, bilimle din arasındaki kardeşlik düğümü ve birinin diğeriyle çatışmadığı serilmiş oldu. Allah dileyene doğruyu buldurur, başarı kapısını çalmayı sürdürene her kapıyı açar, diğerlerini geride bırakan nîmet onundur, etkileyici delil ona âittir.

Nazarın tedâvi ve korunma yollarından biri de; Bağavî'nin "*Şerhü's-Sünne*" adlı kitapta söz ettiği gibi, nazara uğramasından korkulan insanın göze çarpacak güzelliklerini, nazarı geri çevirecek şeylerle kapatmaktır. Bağavî, adı geçen kitapta şöyle anlatır: Osman (Allah ondan râzı olsun), çenesinde çukurluk bulunan bir çocuk gördüğünde, nazar değmemesi için çenesindeki çukuru karalayın, buyurdu. Bağavî daha sonra açıklama niteliğinde şunları söyler; "Dessimû nûnetehû" çukurunu karalayınız demektir. "En- Nûnetü" çocuğun çenesinde olan çukurluktur.

Hattâbî de "*Ğarîbü'l-Hadîs*" adlı eserinde şöyle der; Osman (Allah Râzı Olsun)'dan rivâyet edildiğine göre, Osman, nazarın yakaladığı bir çocuk gördüğünde, çenesindeki çukurunu karartınız, buyurdu. Ebû Amr der ki; Ahmet İbn-i Yahyâ'ya bu sözün anlamını sordum, o da bana Osman'ın "Nûne" sözünden çocuğun çenesindeki çukuru kastettiğini söyledi. "Tedsîm" karalamaktır. Osman şöyle demek istemiştir; Çocuğun, çenesinin burasını, nazarı geri çevirmesi için karartınız. Ebû Âmr, Âişenin rivâyet ettiği: «Peygamber efendimiz bir gün başında siyah bir başlık olduğu halde halka hitap etmiştir» hadîsi de bu anlamdadır, der. Bununla da kelimelerin "çenedeki çukur ve karartma" anlamlarına geldiklerini kanıtlamak istemektedir. Nitekim şâir de şu şiiri, bu paralelde söylemiştir: "Kendisini nazardan koruyacak bir kusura, mükemmel olandan daha fazla ihtiyacı olan yoktur".

Nazarı geri çeviren nefeslerden biri de; Ebû Abdillah e't-Tayyâhî'nin başından geçen olayda okuduğu duâdır. Ebû Abdillah, hac veya savaş için çıktığı yolculuklarından birinde, hızlı yürüyen bir deve üzerinde bulunuyordu. Kâfilede gözü değen bir adam vardı ki bu adam, az sayıda şeye bakar fakat baktığı şeyi mutlaka öldürürdü. Ebû Abdillah'a, deveni bu adamın gözünden koru, denildi. Ebû Abdillah da; Benim deveme kimse nazar değemez, dedi. Ebû Abdillah'ın bu sözü kâfiledeki gözü değen adama haber verildi. Adam, Ebû Abdillah'ın bulunmadığı bir zamanı kollamaya başladı, fırsatını bulunca onun konağına gelerek deveye baktı, deve derhal hastalanarak yere düştü. Ebû Abdillah geri döndüğünde kendisine, gözü değen adamın deveye nazar değdiği ve devenin durumunun gördüğü gibi olduğu söylendi. Ebû Abdillah, beni ona götürün dedi, oraya götürdüklerinde adamın tepesine dikilerek şu duâyı okudu:

بِسْمِ اَللّٰهِ حَبْسٌ وَحَجَرٌ يَابِسٌ وَشِهَابٌ قَابِسٌ ، رَدَدْتُ عَيْنَ
الْعَائِنِ عَلَيْهِ وَعَلٰى اَحَبِّ النَّاسِ اِلَيْهِ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى
مِنْ فُطُورٍ ، ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً
وَهُوَ حَسِيرٌ*

◆ *Allah'ın adıyla, biriktiren set, kuru taş, yalım saçan yıldırım, gözü değenin gözünü, kendisine ve en sevdiği kişilere çevirdim. «Gözünü çevir de bak, bir aksaklık görebilirmisin? Sonra gözünü iki kere daha çevir, göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun sana dönecektir*(1)».

Duâyı bitirir bitirmez, gözü değen kimsenin göz bebekleri dışarı uğradı ve deve, hiç bir şeyi kalmamış olarak ayağa kalktı.

---

(1) Mülk : 67/3-4

PEYGAMBER'İN TÜM AĞRILARIN İLÂHÎ NEFESLE TEDÂVÎSİNDE YOL GÖSTERMESİ

Ebû Dâvûd Sünen'inde, Ebû'd-Derdâ hadîsi olarak Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet eder:

«Ben Peygamber'i şöyle derken duydum: "Sizden biriniz veya birinizin müslüman kardeşi bir ağrı duyarsa şu duâyı okusun":

رَبَّنَا الَّذِى فِى السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ وَاَمْرُكَ فِى السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ كَمَا رَحْمَتُكَ فِى السَّمَاءِ فَاجْعَلْ رَحْمَتَكَ فِى الْاَرْضِ وَاغْفِرْ لَنَا حُوبَنَا وَخَطَايَانَا اَنْتَ رَبُّ الطَّيِّبِينَ اَنْزِلْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ وَشِفَاءً مِنْ شِفَائِكَ عَلَى هٰذَا الْوَجَعِ*

◆ *"Gökyüzünde olan Rabbımız Allah, Gökte rahmetinin kutsal olduğu gibi, yer ve gökte ismin ve emrin kutsaldır, rahmetini yere indir, hatâ ve kusurlarımızı bağışla, sen temizlerin Rabbısın. Katından rahmet ve şifândan bu hastalığa şifâ indir".*

"Allah'ın izniyle ağrısı dinecektir".»

Müslim'in Sahîh'inde Ebû Saîde'l-Hudrî'den şöyle rivâyet edilir:

«Cebrâil Peygambere gelerek:

-"Ey Muhammed şikâyetin var mı? diye sordu. Peygamber efendimiz de:

-"*Evet*" dedi. Bunun üzerine Cebrâil (Aleyhisselam) şu duâyı okudu:

بِسْمِ اَللّٰهِ اَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ دَاءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ اَوْ عَيْنٍ
حَاسِدٍ اَللّٰهُ يَشْفِيكَ بِسْمِ اَللّٰهِ اَرْقِيكَ※

◆ *"Allah'ın adıyla, seni inciten tüm dertlerden sana nefes ederim. Her nefsin ve değen gözün kötülüğünden sana Allah şifâ versin. Allah'ın adıyla sana nefes ediyorum"*.»

Eğer Ebû Dâvûd'un rivâyet ettiği: -"*Nazar değmesi ve yılan sokmasının dışında nefes etmek yoktur*" hadisi hakkında ne dersiniz? denilirse(1): Cevap olarak deriz ki; Resûlüllah bu sözüyle, nazar ve zehirli hayvanların sokması dışında kalanlara nefes edilmesinin yasaklandığını söylemek istememiştir. Aksine "Nazar ve yılan sokmasında bundan daha üstün ve daha faydalı bir duâ yoktur" demek istemiştir. Hadîsin devamı buna delâlet eder. Sehl İbn-i Hanîf nazara uğradığı zaman Peygamber efendimize: -"Nefes etmek iyimidir?" diye sormuştu da Peygamber efendimiz:

-"*Nefs ve zât isâbetinden ve zehirli hayvan sokmasından başkası için nefes etmek yoktur*" diye cevap vermişti. Hadîs-i şeriften bu anlamın kastedildiğine genel ve özel olan diğer nefes hadisleri de delâlet eder.

---

(1) Hümmetün: Tüm zehirli hayvanlardır.

Ebû Dâvûd, Enes hadîsi olarak, Enes (Allah Râzı Olsun)'in şöyle dediğini rivâyet eder:

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

-"*Nefes etmek sâdece göz değmesine, zehirli hayvan sokmasına ve dinmeyen kana karşı vardır*"(1)».

Yine Müslim'in Sahîh'inde Enes (Allah Râzı Olsun)'in şöyle dediği rivâyet edilir:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), göz değmesine, zehirli hayvan sokmasına ve karınca gibi ilerleyen sivilceye karşı nefes etmeye izin verdi».

---

(1) Bu hadisi; Hakim de Sahih'inde tahric etmiştir.

RESÛLÜLLÂH'IN ZEHİRLİ HAYVANLARIN SOKTUĞU KİMSEYE FÂTİHAYLA NEFES ETMEDE ÖNDERLİĞİ

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Ebû Saîde'l-Hudrî'den rivayet ettiklerine göre Ebû Saîd şöyle anlatır:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in Ashâbından bir gurup, çıktıkları yolculuklardan birinde, arap kabîlelerinden birine varıncaya kadar yürüdüler ve onlardan kendilerini konuk edinmelerini istediler, fakat kabîle halkı ashâbı konuk edinmekten kaçındılar. Ashab oradayken kabîle reisi zehirli bir hayvan tarafından sokuldu, her çâreye başvurdukları halde hiç bir şey fayda vermedi. Kabîleden bâzıları; Keşki şu konaklayan insanlara danışsaydınız, belki onların içinden çâresini bilenler çıkabilirdi, dediler. Bunun üzerine kabîleden bâzıları ashâba gelerek şöyle dediler; Ey topluluk, bizim başkanımız zehirli bir hayvan tarafından sokuldu, biz onun için her çâreye başvurduk, fakat ona hiç bir şey fayda vermedi. Sizden bunun çâresini bilen bir kimse varmıdır? diye sordular. Ashâptan bâzıları; Evet var, Allah'a andolsun ki ben nefes ederim, fakat bizi konuk edinmenizi istediğimiz halde, siz bizi konuk edinmediniz, biz de sizden bedelini almadıkça hastanıza bakmayız, dediler. Daha sonra ashâbla kabîle arasında, okumaya karşılık bir sürü koyun almak üzere anlaşma yapıldı.

Okumayı bilen sahâbe, fâtihayı okuyarak hastaya tükürmeye başladı. Hasta zincirden kurtulmuş gibiydi, biraz sonra hiç bir şey yokmuş gibi yürümeye başladı. Ebû Saîd sözüne devam ederek: Kabîle mensupları anlaştıkları ücreti ashâba ödediler. Ashaptan bir kısmı; koyunları bölüştürün dediler. Hastaya nefes eden sahâbe ise; Peygamber efendimize varıp olayı anlatalım, ne yapmamızı emredeceğini görünceye kadar, koyunlara dokunmayalım dedi. Ashâp geri dönerek, Peygamber'in huzûruna geldiler ve olayı aktardılar, bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu. -"*Sen fâtihayla nefes edildiğini nereden biliyordun?*" daha sonra sözüne devamla: -"*Kararınızda isâbet ettiniz, koyunları pay ediniz, sizinle beraber bana da pay ayırınız*"(1) buyurdu».

İbn-i Mâce Sünen'inde Alî (Allah Râzı Olsun)'nin rivâyet ettiği hadislerden olarak Alî (Allah Râzı Olsun)'nin şöyle dediğini rivâyet eder:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Derman'ın en hayırlısı Kur'andır*".»

Bâzı sözlerin özelliklerinin ve denenmiş faydalarının olduğu, bilinen şeylerden olduğuna göre, diğer sözlere olan üstünlüğü, Allah'ın yaratıklarına olan üstünlüğüne benzeyen, âlemlerin Rabbının sözü hakkında ne düşünülür? Allah'ın sözü, eksiksiz bir şifâ, yararlı bir korunma, yol gösteren bir ışık ve genel bir rahmettir. Bu söz, bir dağın üzerine indirilseydi -heybet ve hışmından- o dağ paramparça olurdu. Allah-ü Teâlâ Kur'ân-ı Kerîmde:

«*Kur'an âyetlerini mü'minlere rahmet ve şifâ olarak indiriyoruz*»(2) buyurmaktadır. Burada "min" edâtı cinsi açıklamak içindir. Bir kısmını açıklamak için değildir. İki görüşten doğru olanı budur. Nitekim şu âyette de bu anlamda kullanılmıştır.

«*Allah onlardan îmân edip iyi işler yapanlara hem af, hem de büyük ödül vâdetmiştir*»(3).

---

(1) Bu hadisi, Tirmizi, İbn-i Mace ve Ahmet de tahric etmişlerdir.
(2) İsra: 17/82.
(3) Feth: 48/29

Halbuki ashâbın tamamı îmân eden ve sâlih amel işleyenlerdendir. Kur'ân, Tevrât, İncîl ve Zebûrda benzeri indirilmemiş olan Fâtiha sûresi hakkında ne düşünülür? Fâtiha sûresi, Allah'ın kitaplarının tümünün anlamlarını kapsar, Allah'ın isimlerinin kökenlerini ve kümelerini anmayı içine alır. Bunlar; Allah, Rab, Rahmân ve Rahîm'dir. Fâtiha sûresi, Âhiretin varlığının isbâtını, Rablık ve ilahlıkla, birlikten ibâret olan iki tevhîd'in hatırlanmasını, yardım ve hidâyet istemekte kulun Allah'a olan ihtiyâcını ve bu isteği Allah'a tahsîs etmeyi bünyesinde toplar. Duânın en üstün ve en geçerli olanını belirtir. Kulların en çok muhtaç oldukları şeyi ortaya koyar. O da Cenâb-ı hakkın mârifetinin, tevhîdinin ve emredileni yapmak, yasaklanandan uzak durmak ve ölünceye dek bu doğrultuda hareket etmekle yapılan ibâdetin mükemmelliğini kapsayan doğru yoldur. Fâtiha sûresi halkı sınıflandırır ve şu bölümlere ayrıldıklarını açıklar.

a) Hakkı tanıyıp, davranışlarında hakkı ölçü almaları, hakkı sevip seçmeleri nedeniyle nîmete boğulanlar,

b) Hakkı tanıdıktan sonra haktan sapmaları nedeniyle Allah'ın gazabına uğrayanlar ve;

c) Hakkı bilmedikleri için yanlış yolda olanlar.

İşte bunlar, fâtihaya göre halkın bölümleridir. Ancak fâtiha sûresi bu muhteviyatla da kalmayıp, kaderin ve dînin varlığının isbâtını, yüce Allah'ın isim ve sıfatlarını, âhiret inancını ve peygamberlerin haber verdiklerini, nefisleri temizleme yollarını, kalplerin ıslah metodlarını, Allah'ın adâletini ve ihsanda bulunmasını hatırlatmayı ve büyük kitabımızla onun açıklamasında bahsettiğimiz gibi bütün bid'atçıları ve asılsız iddiada bulunanların reddini de içine alır.

Fâtiha sûresinin kendisiyle hastalıklardan şifâ beklenmesi ve zehirli hayvanların soktuğu kimselere nefeş edilmesi gibi özellikleri olduğu doğrudur.

Özetle: Fâtiha'nın kapsamına giren, kullukta içtenlik, Allah'a övgü, işi tamamen Allah'a bırakma, Allahtan yardım dileme, Allah'a tevekkül etme ve nîmetlerin odak noktası olan, nîmetleri çeken,hastalıkları kovan hidâyeti Allahtan dilemek gibi şeyler, şifâlı ve yeterli olan ilaçların en büyüklerindendir.

Denilir ki; Fâtihanın nefes edilen kısmı "*yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz*" cümlesidir. Şüphesiz bu iki kelime, bu ilacın en güçlü elemanlarındandır. Bu iki kelimede; İşi tamamen Allah'a bırakma ve Allah'a tevekkül etme, Allah'a yakarma ve Allahtan yardım dileme, Allah'a muhtaçlığı belirtme ve ihtiyaçları ondan isteme, yalnız Rabba kulluk etme gibi, gâyelerin en yücesini, kendisine kullukta yine kendisinden yardım dilemek gibi, yolların en şereflisini içinde toplama ve benzeri başkalarında bulunmayan anlamlar vardır.

Mekke'de bulunduğum sırada bir süre hastalandım, bu süre içinde ilaç ve doktor bulamadım, ben de kendimi fâtihayla tedâviye başladım. Zemzem suyundan bir içimlik alıyor, bu suya defalarca fâtihayı okuyor, sonra okuduğum suyu içiyordum. Bu şekilde devam ederek tamamen iyileştim. Bundan sonra çoğu ağrılarımdan kurtulmak için bu yola başvurur oldum. Ben böyle yapmaktan son derece fayda görüyorum.

Zehirli hayvanların sokmasında, fâtiha ve başka duâlarla yapılan nefeslerin etkili oluşunda ince bir sır vardır. Daha önce de geçtiği gibi zehirli hayvanlar, nefislerinin kötü durumlarıyla etki ederler, bu hayvanların silâhı, sokmakta kullandıkları zehirleridir. Halbuki bunlar, öfkeleninceye kadar sokmazlar. Öfkelendikleri zaman ise iğnelerine zehir yürür ve sonunda iğnelerindeki zehiri dışarı atarlar. Cenâb-ı Hak, her derdin devâsını önceden yarattığı gibi her şeyin zıttını da önceden var etmiştir. Okuyanın nefsi, okuduğu kimsenin nefsinde etki gösterir, ikisinin nefsleri arasında etki-tepki meydana gelir. Tıpkı ilaçla hastalık arasında olduğu gibi bu reaksiyon sonucu, okunan kimsenin nefsi güçlenir, güçlenmesi hastalığa karşı yapılan nefes sâyesindedir. Böylece, Allah'ın izniyle, okunan kimse bünyesindeki hastalığı kovar. İlaç ve hastalıkların etkilerinin odak noktası etkileme ve bu etkiyi kabul etmedir. Bu etkileşim tabîî hastalıkla ilacı arasında olduğu gibi, rûhî hastalıkla ilacı ve biri rûhî, diğeri tabîî olan iki hastalıkla ilaçları arasında da olur. Üfürmekte ve tükürmekte ise bu havadan, bu nemden, nefese, zikre ve duâya teşebbüs eden bu insandan yardım beklemek vardır. Üfürük, nefes edenin kalbinden ve ağzından çıktığı için, bu insanda tükrük, hava ve insan gibi ilacı oluşturan elemanlardan biri durumunda olunca ilaç, etki yönünden daha tam, aksiyon ve içe işleme bakımından daha güçlü olur. Okuyanla okunan arasındaki yaklaşım sonucu, ilaçların bileşimleri sırasında meydana gelen reaksiyona benzer bir etkileşim ortaya çıkar.

Öz olarak: Nefes eden kimse, bu kötü nefisleri karşısına alır, nefsinin enerjisini güçlendirir, kötü nefsin etkisini yok etmek için, okuma ve nefesten destek alır. Nefes edenin nefsinin enerjisi güçlendikçe nefes daha etkin olur. Nefes edenin, üfürükle güç bulması, kötü nefislerin salyalarıyla güç bulmalarına benzer. Üfürükte bir başka incelik daha vardır, o da, üfürüğün hem iyi, hem de kötü insanların faydalandığı şeylerden oluşudur. Bu incelikten dolayıdır ki, inananların yaptıkları gibi sihirbazlar da üfürük yaparlar. Yüce Allah bu konuda: "*Ve düğümlere üfleyen nefeslerin şerrinden*"(1) buyurmuştur. Çünkü nefs, öfke ve çarpışma durumuna gelir, bu durumdan doğan enerjiyi kötü nefse, ışın tabancalarının mermileri gibi gönderir, bu işlemi etkileyici duruma eşlik eden üfürme ve tükürmelerle sürdürür. Sihirbazlar da her ne kadar sihir yapılan kimsenin vücûduna ulaşmasa da açık bir şekilde üfürükten medet umuyor, düğüme üflüyor ve düğümü yaparken sihirli sözler söylüyorlar. Düğüme üfleme ve düğümleme sırasında sihirli sözler söyleme, aşağılık ve kötü ruhlar aracılığıyla sihir yapılan kimseye etki ediyor. Seçkin ve temiz ruhlar, kovma ve nefes etmeye ilişkin sözlerle bu etkiye karşı direniyor ve dirençlerini nefes yardımıyla güçlendiriyorlar. Sonuçta hangisi güçlü ise hükümranlık onun oluyor. Kimi ruhların diğerleriyle karşı karşıya gelmeleri, çarpışmaları ve savaş âletleri, bedenlerin karşı karşıya gelmeleri, çarpışmaları ve savaş âletleriyle aynıdır. Hattâ bedenler için de, ruhlar için de karşılaşmada ve savaşmada temel, âlet ve ordularıdır. Ancak duyguları üstün gelenler, duygunun hükümranlığı kendilerini kuşattığı ve ruhlar âleminden, ruhların hükümranlıklarından ve yapabilecekleri şeylerden habersiz oldukları için, ruhların etkilerini, çalışmalarını ve etkilenmelerini farketmezler.

---

(1) Felak: 113/4

Ana fikir şudur; İyi ruh, güçlü olduğu, fâtihanın taşıdığı anlamlarla enerji kazandığı, üfürme ve tükürmelerle desteklendiği takdirde; Kötü ruhlardan gelecek saldırılara karşı koyacak ve onların etkilerini önleyecektir. Yüce Allah, daha iyisini bilir.

RESÛLÜLLÂH'IN NEFES ETME YÖNTEMİYLE AKREP SOKMASININ TEDÂVÎSİNDE REHBERLİĞİ

İbn-i Ebî Şeybe Müsned'inde, Abdullah İbn-i Mesûd'un şöyle dediğini rivâyet eder:

«Bir zaman Peygamber efendimiz namaz kılarlarken, secdeye vardıklarında kendilerini parmağından akrep soktu, bunun üzerine Peygamber efendimiz namazı bırakarak şöyle dedi:

- *Allah akrebe lânet etsin, nebî'yi de başkasını da rahat bırakmıyor*»(1). Abdullah İbn-i Mes'ûd, olayın devamını şöyle anlatır: «Daha sonra Resûlüllah, içinde su ve tuz bulunan bir kap getirtti, sokulan yeri suya ve tuza daldırmaya başladı aynı zamanda ihlas, felak ve nâs sûrelerini okumaya, ağrı dininceye kadar devam etti». Bu hâdisede biri tabîî ve diğeri ilâhî iki elemanın bileşiminden oluşan bir ilaçla tedâvi vardır. Zîrâ ihlâs sûresinde, onu Kur'ân'ın üçte birine denk kılan ilmî ve îtikâdî tevhîdin mükemmelliği, Allah'ın her tür ortaklıktan soyutlanmasını gerektiren tekliğinin, mükemmelliklerin tamamının Allah'a âit olmasını gerektiren hiç bir varlığa muhtaç olmamanın isbâtı, dedelik - torunluk, benzerlik - aynılık anlamlarını içine alan babalık, evlatlık ve ona denklik sıfatlarının da nefyi vardır. Çünkü bütün yaratıklar ihtiyaçlarını gidermek için o'na muhtaç oldukları, alçağıyla, yükseğiyle yaratıkların tümü o'na yöneldikleri halde, o hiç bir varlığa muhtaç değildir. O'nun "Samed" isminde tüm mükemmelliklerin isbâtı, denkliğin nefyinde benzerlik ve aynılığın tenzîhi ve "Ehad" isminde de Allah'a koşulan tüm ortakların nefyi vardır. İşte bu üç temel, tevhîdin merkez noktalarıdır.

---

(1) Bu hadisi Taberani, "Mu'cemül-Kebir" ve "Mu'cemül-Evsat"da, Beyhaki, "Şuab" da, Ebu Nuaym, "et-Tıb"da, İbn-i Mürdeveyh Ali'den tahric etmişlerdir.

Felak ve Nâs sûrelerinde de, öz ve detay olarak tüm kötülüklerden sığınma vardır. Yaratığın kötülüklerinden sığınmak, ister bedenlerde ister ruhlarda olsun tüm kötülüklerden sığınmayı içine alır. Karanlığın ve alâmetinin -ki kaybolan aydır- kötülüğünden sığınmak da, kendileriyle yayılma arasında gün ışığının gelip gittiği kötü ruhların şerrinden sığınmayı içine alır. Gece karanlığı bastırıp ayın battığı zaman bu ruhlar yayılır ve insanları işlerinden alıkorlar. Düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden sığınmak, sihirbazların ve sihirlerinin kötülüğünden sığınmayı içine alır. Çekemeyenlerin kötülüğünden sığınmak, kıskanmaları ve başkalarıyla rahatsız eden kötü nefislerin kötülüklerinden sığınmayı da içine alır.

İkinci sûre, yâni Nâs sûresi, insanların ve cinlerin şeytanlarının kötülüklerinden sığınmayı içine alır. Böyle olunca bu iki sûre, tüm kötülüklerden sığınmayı içine alır. Bu iki sûrenin, kötülükler gerçekleşmeden önce kötülüklerden korunmada büyük rolü vardır. Bunun için Peygamber efendimiz, Ukbe İbn-i Âmir'e bütün namazların arkasından bu iki sûreyi okumasını tavsiye etti. Tirmizî Câmîinde Peygamber efendimizin bu tavsiyelerine yer vermiştir. Bu tavsiyede namazdan namaza Allahtan kötülüklerin def'ini istemede büyük bir incelik vardır. Peygamber efendimiz: «*Sığınanlar Felak ve Nâs gibisiyle sığınmamışlardır*» buyurmuştur. Anlatıldığına göre Aleyhissalâtü vesselâm efendimize onbir düğümle sihir yapılmıştı, Cibrîl (Aleyhisselam) da Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'e Felak ve Nâs sûrelerini getirdi, bunlardan her bir âyeti okudukça bir düğüm çözülmeye başlamış, düğümler sona erinceye dek çözülme devam etmiş, sonunda Peygamber efendimiz zincirden kurtulur gibi kurtulup serbest kalmıştı.

Tedâvide kullanılan tabîi ilaca gelince: Tuzun, çoğu zehirlere faydası vardır. Özellikle akrep sokmasında faydalıdır. Kânun sâhibi(1) der ki; Akrep sokması için tuzla birlikte keten tohumu sarılır. Bunu başkaları da aynen bahsetmişlerdir. Çünkü tuzda zehiri çekecek ve söküp atacak, çözücü ve çekici bir güç vardır. Akrebin salyasında soğutmaya, çekmeye ve çıkarmaya ihtiyaç gösteren ısıtıcı güç olunca, Rasûlüllah salyanın ısısını düşüren suyla, çekme ve çıkarma özelliği olan tuzu birleştirmiştir. Bu tedâvi metodu ise, en kolay ve en hafif bir tedâvi metodudur. Bu davranışta akrep sokmasının, serinletme ve zehiri dışarı çekip çıkarma yoluyla tedâvisine işâret vardır. Allah daha iyisini bilir.

Müslim sahîh'inde Ebû Hüreyre'nin şöyle anlattığını rivâyet eder:

«Peygamber efendimize bir adam gelerek:

- Ey Allah'ın elçisi, bana rastlayan bir akrep dün gece beni soktu, dedi. Bunun üzerine peygamber efendimiz de: -"Akşam yatarken:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ*

"*Yarattığı varlıkların kötülüklerinden Allah'ın tam kelimelerine sığınırım" deseydin sana zarar veremezdi*"(2) buyurdu».

Biliniz ki, ilâhî tedâviler, hastalığı, meydana geldikten sonra iyi ettikleri gibi, meydana gelmelerini de engellerler. Hastalık meydana gelse bile zarar veremez, az rahatsız edebilir. Tabîi tedâvi metodları ise ancak hastalığın ortaya çıkmasından sonra yararlı olabilirler. Allah'a sığınmalar ve Allah'ı zikirler, bu hastalık sebeplerinin ya ortaya çıkmalarını önlerler, ya da sebeplerin etkilerini tamamlamalarına engel olurlar. Sığınmalar, sığınan kimsenin olgunluğu, mânevî gücü veya mânevî yönünün zayıflığıyla orantılı olarak sonuç verirler. Nefes ve sığınma sağlığı korumakta kullanıldığı gibi hastalığı gidermekte de kullanılır. Sağlığı korumakta kullanıldığına örnek: Buhârî ve Müslim'in sahih'lerinde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den rivâyetleridir. Âişe vâlidemiz şöyle anlatır:

---

(1) 'El-Kanun fi't-tıb"ın yazarı olan İbn-i Sina kastedilmektedir.

(2) Bu hadisi Ahmet de tahric etmiştir.

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), yatağına girdiği zaman, avuç içlerine İhlas, Felak ve Nâs sûrelerini okur, avucuna üfler sonra avucunu yüzüne ve vücûdundan elinin ulaşabildiği yerlere sürerdi».

İkinci örnek: Merfû olarak rivâyet edilen, Ebû'd-Derdâ'nın sığınma hadîsidir. Hadis şöyledir:

حَسْبِىَ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ❊

«*Allâhım!... Rabbım sensin, senden başka ilah yoktur, sana tevekkül ettim, yüce arşın sâhibi sensin*». Hadîs-i Şerîf daha önce geçmişti ve hadisle birlikte şu bilgi de verilmişti: Bu duâyı sabahleyin okuyana akşama kadar, akşamleyin okuyana ise sabaha kadar bir kötülük isâbet etmez.

Üçüncü örnek: Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde rivâyet ettikleri şu hadîs-i şeriftir:

«*Bakara sûresinin sonundan iki âyet okuyana geceleyin bu iki âyet yeter*».

Dördüncü örnek: Müslim'in Sahîh'inde Peygamber efendimizden rivâyet ettiği şu hadistir:

«Resûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem) seferdeydi ve geceleyin şöyle diyordu:

يَا أَرْضُ رَبِّى وَرَبُّكِ اَللّٰهُ ، أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّكِ مَا فِيـــكِ وَشَرِّ
مَا يَدِبُّ عَلَيْكَ، أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ أَسَدٍ وَأَسْوَدَ وَمِنَ الْحَيَّةِ
وَالْعَقْرَبِ وَمِنْ سَاكِنِ الْبَلَدِ وَمِنْ وَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ❊

-"Ey Arz!... Senin Rabbın da benim Rabbım da Allahtır. Senin ve sendeki varlıkların, üzerinde dolaşanların kötülüklerinden Allah'a sığınırım. Cüzzam ve kara sevda'dan, yılan ve akrepten, bölge sâkinlerinden, doğuran ve doğandan Allah'a sığınırım"».

Nefes etmenin hastalığı gidermekte kullanıldığına örnek ise: Daha önce geçen fâtihayla nefes etme, akrep sokmasına karşı nefes etme ve ilerde açıklayacağımız diğer nefes etme şekilleridir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN VÜCÛDA KARINCA GİBİ YAYILAN SİVİLCE VE YARALARI TEDÂVÎDE İZLEDİĞİ YOL

Müslim'in Sahîh'inde -Enes (Allah Râzı Olsun)'in rivâyet ettiği hadislerde- zikredildiği ve yukarda da geçtiği gibi, Peygamber efendimiz, zehirli hayvan sokmasından, göz değmesinden, ve vücûda karınca gibi yayılan sivilce ve yaralarda nefes etmeye izin vermiştir.

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Şeffâ' bint-i Abdillah'tan rivâyet edildiğine göre Şeffâ' şöyle dedi:

«Ben Hafsa'nın yanındayken Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) üzerime geldi ve dedi ki:

-"*O'na nüsha yazmayı öğrettiğin gibi sivilce ve yaralara nefes etmeyi de öğretmiyor musun?*"(1).»

Hallâl şöyle rivâyet eder; Şeffâ' bint-i Abdillah, Câhiliyye döneminde sivilceye nefes ederdi, Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in yanına taşınınca -Mekkedeyken peygamberle bey'atleşmişti- dedi ki: -"Ey Allah'ın elçisi ben onu (nefes etmeyi) sana göstermek istiyorum". Gösterirken şunları söyledi:

---

(1) Nemle kelimesi; Vücudun iki tarafında çıkan ve bilinen yaralardır. Nemle diye isimlendirilmesinin nedeni, yarayı çıkaran kimsenin, yaranın olduğu yerde karınca geziniyor ve orayı ısırıyor gibi hissetmesidir. Bu sivilcelerin üç çeşidine rastlanır.
İbn-i Kuteybe ve diğerleri dediler ki: Ateşperestlerin iddialarına göre, adamın kızkardeşinden olan çocuğu, karınca üzerine bırakıldığı zaman, hastalık sahibi iyi olur. Şairin şu sözü de bu anlamda kullanılmıştır; «Gölgelikle konaklamaktan başka bir kusurumuz yoktur, biz karıncalıkta konaklamalıyız.»

بِسْمِ اللهِ صَلَتْ حَتَّى يَعُودَ مِنْ اَفْوَاهِهَا وَلَا تَضُرَّ اَحَداً ، اَللّٰهُمَّ اكْشِفِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ*

-"*Allah'ın adıyla, bir kimseye zarar vermeden yuvalarına dönecek kadar serttir. Allah'ım hastalığı gider, insanların Rabbısın*". Hallâl sözüne devam ederek şöyle der: Bu duâyı öd ağacına yedi kez üflüyor ve bu ağacın temiz bir yerinden seçiyor, onu bir taşın üzerinde mayalanmış ve keskin sirkeyle yoğuruyor ve yoğurduğu bu şeyi sivilceye sürüyordu.

Hadiste, kadınlara nüsha yazmayı öğretmenin olabilirliğine delil vardır.

RESÛLÜLLÂH'IN YILAN SOKMASINA KARŞI NEFES ETMEDE ÖNDERLİĞİ

Yukarıda Resûlüllâh'ın: -"*Göz değmesi ve yılan sokmasının dışında nefes etme yoktur.*" şeklindeki sözü geçmişti.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Âişe (Allah Râzı Olsun)'nin rivâyet ettiği hadiste Âişe şöyle der:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), yılan ve akrep sokmasına karşı nefes etmeye izin verdi».

İbn-i Şihâbe'z-Zührî'den zikredildiğine göre o şöyle dedi:

«Resûlüllah'ın ashâbından bâzılarını yılan soktu, bunun üzerine Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

-"*Nefes etmeyi bilen var mı?*" orada bulunanlar dediler ki:

-"Ey Allâh'ın elçisi!... Hazm âilesi yılan sokmasına karşı nefes ederdi, siz nefes etmeyi yasaklayınca onlar da bu işi bıraktılar. Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) bunu duyunca:

-"*Bana Umâre İbn-i Hazm'ı çağırın*" dedi. Umâre'yi çağırdılar, Umâre nasıl nefes ettiğini Peygamber efendimize gösterdi. Bunun üzerine Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

-"*Bunu yapmakta bir sakınca yoktur*". Umâre'ye izin verdi ve o da yılan sokan sahâbeye nefes etti».

RESÛLÜLLÂH'IN ÇIBAN VE YARAYA NEFES ETMEKTE TUTUMU

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde ihrac ettiklerine göre Âişe (Allah Râzı Olsun) şöyle dedi:

«Bir insan rahatsızlandığında ya da kendisinde bir çıban veya yara çıktığında Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), parmağı şu durumdayken -Hadisî rivâyet eden Süfyan, parmağını yere koyarak Peygamber efendimizin yaptığı hareketi göstermiş ve sonra parmağını kaldırmıştı- derdi ki:

-"*Allah'ın adıyla (şifâ dilerim), şu, bizim bâzımızın tükrüğü ile yurdumuzun toprağıdır. Rabbımızın izniyle hastamız bundan iyi olur*"(1)».

İşte pratik, kolay, yararlı ve bileşik bir tedâvi şekli!... Bu metod, tâze çıban ve yaraların bile incitilmeden tedâvi edilebileceği kibar bir tedâvi usûlüdür. Özellikle tedâvi için başka bir yol yoksa bu metodun önemi daha da artar. Çünkü her yerde uygulanabilen bir yöntemdir. Bilindiği gibi saf toprağın yapısı soğuk ve kuru, özellikle sıcak bölgelerde ve sıcak yapıya sâhip insanlarda bünyenin faaliyetlerini yenilemelerine ve hızla iyileşmelerine engel olan çıban ve yaraların nemlerini kurutucudur. Çoğunlukla çıban ve yaraları sıcak bir karakter izler, böylece iklim sıcaklığı, karakter sıcaklığı ve yaranın doğurduğu sıcaklık bir araya gelir. Saf toprağın yapı özelliği ise serinletici nitelik taşıyan tüm basit ilaçlardan daha üstün bir serinleticilik ve kurutuculuktur. Bu durumda, bir de toprak yıkanmış ve kurutulmuş ise toprağın serinliği hastalığın doğurduğu ısıyı karşılar. Yine çıban ve yaraları, bayağı nemlenme ve akıntılar izler. Toprak da bunları kurutur, aşırı kuruluğu ve kurutuculuğu nedeniyle çıban ve yaraların iyi olmalarına engel olan bayağı nemlenmeleri yok eder. Nemlerin giderilmesi sonucu hasta organın karakterinde bir düzelme görülür. Hasta organın karakteri düzelince hastalığa karşı direnci artar ve Allah'ın izniyle kendisinde bulunan hastalığı kovar.

---

(1) Bu hadisi Ebu Davud, Nesei, İbn-i Mace ve Ahmet de tahric etmişlerdir. Nevevi merhum der ki; Bu hadisin anlamı şudur: Resul-i Ekrem Allah'tan şifa dilerken şehadet parmağına tükrüğünden bulaştırır, sonra parmağını toprağa kordu. Parmağa bulaşan toprakla hastayı sığar, sığarken de hadisteki şifa dileğiyle ilgili sözü söylerdi. Yerimiz, yurdumuz, Medine toprağı, bazımızın tükrüğü de; peygamberin tükrüğü demektir. Gerek Medine toprağının ve gerekse Peygamber efendimizin tükrüğünün şeref ve bereketi vardır. Bkz. Tecrid-i Şarih tercemesi: C.12; s. 92; Sahih-i Müslim terc 7; s. 48 (Çev.).

Hadîsin anlamı; Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem) efendimiz, kendi tükrüğünü şehâdet parmağına bulaştırır, sonra şehâdet parmağını toprak üzerine koyar, ıslak parmağına bir miktar toprak yapışır, bununla yarayı sıvazlar ve kendisinde zikir bereketi olduğu için şu sözü söyler:

«*Allah'ın adıyla şifâ dilerim, işin sonunu Allah'a bırakırım ve ona tevekkül ederim*». Böylece iki ilaçtan birini diğerine birleştirmiş ve ilacın etkisini artırmış olur. "Yerimizin toprağı"ndan maksat bütün yer yüzünün toprağı mı, yoksa sâdece Medîne'nin toprağı mı? olduğu konusunda iki görüş vardır. Şüphesiz özelliği olan, bu özelliğiyle çoğu hastalıklara fayda veren ve bayağı hastalıkları iyi eden topraklar vardır.

"Galenos der ki: İskenderiye'de(1) dalak ağrısına yakalananlardan ve karınlarında su toplanan kimselerden çoğunun Mısır çamuru kullandıklarını, baldırlarına, dirseklerine, sırtlarına ve eğe kemiklerine bu çamurdan sürdüklerini, bu çamurdan belirgin bir biçimde yarar gördüklerini gözledim. Aynı şekilde bu çamuru sürünme, kokuşmuş, sölpükleşmiş ve iyice yumuşamış şişliklerde de bâzan uygulanır. Yine kesinlikle biliyorum ki, vücûdun aşağı kısmından fazla kan boşanmasından dolayı etleri tamamen sölpükleşmiş bir toplum, bu çamurdan belirgin bir biçimde yarar görmüşlerdir. Bir başka toplum da bu çamurla, bâzı organlarda tamamen yerleşip müzminleşen ağrıları iyi etmişlerdir. Hastalıktan tamamen kurtulmuş ve hastalığın kökünü kazımışlardır. Mesîhî kitabının sâhibi der ki; Sakız adasından getirilen çamurun gücü, yarayı temizleyen ya da mikroplardan arındıran bir güçtür. Bu sâyede yara sona erer ve yerinde et biter. Mesîhî kitabının yazarı, sözüne burada son verir".

---

(1) İskenderiye: M.Ö. 332'de büyük İskender'in kurduğu, bugün Mısır'ın en büyük liman şehridir. Bkz: Hayat Ans. C.3; İskenderiye Maddesi (Çev.)

Bu topraklarda böyle bir özellik olursa, yer yüzünün en temiz ve en bereketli toprağı hakkında ne düşünülür? Üstelik buna Peygamber efendimizin tükrüğü karışmış, bu esnâda Allah'ın adıyla nefes etmiş ve işi tamamen Allah'a bırakmıştır. Daha önce de geçtiği gibi nefesin gücü ve etkisi, nefes edenin inancının sağlamlığı ve nefes edilenin bunu kabullenmesi oranındadır. Bu iş, müslüman, akıllı ve erdem sâhibi bir doktorun inkâr edemeyeceği bir gerçektir. Eğer doktor bu niteliklerden birini kendinde görmezse dilediğini söylemekte serbesttir.

RESÛLÜLLÂH'IN AĞRININ NEFESLE TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Müslim'in Sahîh'inde Osman İbn-i Ebî Âs'tan rivâyet ettiğine göre:

«Bu zât müslüman olduğu günden beri vücûdunda hissettiği bir rahatsızlığını Resûlüllah'a arz etti. Bunun üzerine Resûlüllah o'na:

-"*Elini vücûdunun ağrıyan yerine koy ve üç kez* بِسْمِ اللّٰهِ *: Allah'ın adıyla, yedi kez de* أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ *

Hissettiğim ve sakındığım şeyin kötülüğünden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım, de"(1) buyurdu».

Allah'ın adını anmak, her şeyi ona bırakmak, ağrının kötülüğünden Allah'ın izzet ve kudretine sığınmaktan ibâret olan bu tedâvide ağrıyı gideren bir özellik vardır. Üç kez tekrarı, hastalığı yapan maddenin çıkarılması için tekrar tekrar uygulanan ilaçta olduğu gibi daha etkili ve daha faydalı olsun içindir. Yedi sayısında ise başka sayılarda bulunmayan bir özellik vardır.

Buhârî ve Müslim'in sahîhlerinde rivâyet edildiğine göre:

---

(1) Bu hadisi İbn-i Mace, Ahmet ve Taberani de tahric etmişlerdir.

«Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem) efendimiz, bâzı yakınlarını ziyâret eder, sağ eliyle onları sıvazlar, bu esnâda:

اَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ اَذْهِبِ الْبَأْسَ وَاشْفِ اَنْتَ الشَّافِى لاَ شِفَاءَ
اِلاَّ شِفَاؤُكَ شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَماً٭

«*Ey insanların Rabbi!... Şu hastalığı gider. Şifâ ihsan et. Ancak sen şifâ verensin. Senin Şifândan başka hiç bir şifâ yoktur. (Ey Rabbım!.. Bu hastaya) öyle bir şifâ ver ki hasta üzerinde hiç bir hastalık izi bırakmasın!...*" derdi».

Bu nefes edişte, Rablığın mükemmelliği ve şifâ sebebiyle rahmetinin kemâli vesîle edilerek Allah'a yönelme, onun şifâ vericilikte tek olduğunu, onun şifâsından başka şifâ bulunmadığını belirtmek vardır. Buradaki Allah'a yöneliş, aynı zamanda Allah'ın birliğini, ihsânını, iyiliğini ve Rablığını da bünyesinde toplar.

RESÛLÜLLÂH'IN HASTALIĞIN ATEŞİNİ VE ÜZÜNTÜSÜNÜ TEDÂVÎDE İZLEDİĞİ YOL

Allah-ü Teâlâ buyurdu ki:

«*Sabredenlere müjdele ki onlara bir musîbet geldiği zaman; biz Allah içiniz ve yine o'na döneceğiz, derler. İşte onlar için Rabları tarafından mağfiret ve rahmet vardır. Hidâyete erenler de onlardır*(1)». Müsnedde Peygamber efendimizin şöyle dediği rivâyet edilir:

«*Bir hastalığa yakalanıp da; Biz Allah içiniz ve yine o'na döneceğiz, Allah'ım!.. Hastalığımdan dolayı bana ecir ver, hastalığımdan bana artan iyilik bırak, diyen bir insanı Cenâb-ı Hak mutlaka hastalığından dolayı sevaplandıracak ve arkasından iyilik nasip edecektir*».

Yapılan bu duâ hastanın, en etkili, dünyası ve âhireti için en faydalı ilacıdır. Bu duâ, kişi ârif olduğu zaman hastalığına tesellî olacak iki büyük temeli içine alır;

Birincisi: İnsanın kendisi, âilesi, çocukları ve malı gerçekte Allah'ın mülküdür. Bunlar ancak insana bırakılmış birer emânettir. Yüce Allah bunları insandan aldığı zaman, emânet sâhibinin, malını emânetçiden geri alması gibi olur. İnsanın yükü iki yoklukla hafifletilmiştir, biri mala sâhip olmadan önce, diğeri de mala sâhip olduktan sonradır. İnsanın malı, kısa bir süre için kendisine bırakılmış bir emânettir. Malı yoktan var eden insan değildir ki, gerçekte onun mülkü olsun. Mevcut malı âfetlerden koruyan da o değildir, varlığını sürdüren de o değildir. İnsanın malda gerçek anlamda etkisi ve mülkiyeti söz konusu değildir. İnsanın tasarrufu, sınırlı yetkiye sâhip bir memurun tasarrufudur, yoksa mülkün gerçek sâhibinin tasarrufu değildir. İşte bu nedenledir ki, insan için gerçek sâhibinin uygun bulduğu tasarruflar dışında mülk üzerinde tasarruf hakkı yoktur.

---

(1) Bakara: 2/155

İkincisi: İnsanın dönüp dolaşıp sonunda sığınacağı varlık, gerçek efendisi olan Allah'tır. Öyleyse onun huzûruna dünyayı arkasına alıp, evsiz-barksız, malsız-mülksüz, kavimsiz-kabîlesiz, sâdece günah ve sevaplarıyla ilk yarattığı gibi tek başına çıkmak gerekir. İnsan hayâtının başlangıcı, gelişimi ve sonucu bu olduğuna göre, insan sâhip olduklarıyla nasıl sevinir ve kaybettiklerinden dolayı nasıl üzülür? İnsanın nereden geldiğini ve sonunun ne olacağını düşünmesi bu hastalığın en büyük ilacıdır.

Bir ilacı da; başına gelenin, hatâsı sonucu başına gelmediğini, hatâsının da başına gelenlere sebep olmadığını iyice bilmesidir. Allah-ü Teâlâ buyurur ki: "*Yer yüzünde ve sizin başınıza gelen her hangi bir musîbet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce o kitapta bulunmasın. Şüphesiz ki bu Allah'a göre kolaydır. Kaybettiğimize üzülmeyesiniz ve size verdiği nimetlere de şımarmayasınız diye. Allah kendini beğenip böbürlenen hiç kimseyi sevmez*"(1).

---

(1) Hadid: 57/22-23.
Bu ayetin açıklamasında şu bilgi verilmektedir: Bütün yer yüzünde başa gelen her musibet ve
bu ayetle muhatap olan o günkü ruhların karşı karşıya bulundukları her hadise, daha yeryüzü
ortaya çıkmazdan önce, ruhlar belirmezden evvel o ezeli kitapta kayıtlıydı. "Şüphesiz ki bu
Allah'a göre kolaydır". Bu iman, insan ruhuna oluk oluk huzur ve güven akıtır. İyi veya kötü
olaylarla karşılaştığında ah vah ederek yanıp tutuşup çığlık atmasını önler. Bolluğa erdiği za-
man da dengesini yitirip sevincinden uçmasını engeller. Bu öyle bir derecedir ki, ona ancak
çok az insan erişebilir. Diğer müminlerin ise sıkıntı ve acılar karşısında kendilerinden geçme-
meleri, ferahlık anında da neşeye dalarak, Allah'a teveccüh dairesinden çıkmamaları gerekir.
Her ikisini de aynı şekilde değerlendirip, üzüntü ve sevinçte itidali aşmamaları icap eder. İkri-
me (Allah Razı Olsun) der ki: "Üzülüp sevinmeyen hiç bir kimse bulunmaz. Ama siz sevinci
şükür, üzüntüyü de sabır haline getiriniz." İşte İslamda üstün ruhlu kimselere nasip olan itidal
budur. Bkz. Seyyid Kutup; Fizilali'l-Kur'an (tercemesi) C.14/S.314-315 (Çev).

Bir ilacı da: Başına gelen musîbete bakıp da Rabbının böyle bir musîbeti, ya da daha üstününü başına getirmiş bulmak, sabrettiği ve rızâ gösterdiği takdirde bu musîbetin kaybettirdiklerinin kat kat fazlasını Rabbının, kendisi için sakladığını, dilediği takdirde bu musîbeti daha da büyük yapabileceğini idrak etmektir.

Bir ilacı da: Dert sâhiplerinin dertlerine üzülmenin verdiği teselli ile, kendi derdinin ateşini söndürmektir. Her derede sa'd oğullarının olduğunu bilmeli, sağına baksın bakalım sıkıntıdan başka bir şey görebilecek mi? Sonra soluna göz atsın, özlemden başka bir şey görebilecek mi? İnsanlığı gözden geçirse, ya sevdiklerini kaybedenleri, ya da arzu etmedikleri şeylerle karşılaşanları görecekdir. Dünyanın sevincinin uykuda görülen bir rüya, ya da geçici bir gölge gibi olduğunu idrak edecektir. Azıcık gülerse çokça ağlayacağını, bir güncük sevinirse bir ömür üzüleceğini, birazcık kavuşursa, uzun süre mahrum kalacağını, bir eve mutluluk dolduğunda onu göz yaşının izleyeceğini, bir sevinç gününün sevindirdiği bir evi, bir üzüntü gününün üzeceğini anlayacaktır.

İbn-i Mes'ûd der ki: Her sevincin bir üzüntüsü vardır, sevinç dolan bir eve mutlaka üzüntü de dolar.

İbn-i Sîrîn der ki: Aslâ arkasından ağıt gelmeyen bir gülüş yoktur.

Hind bint-i Nûmân der ki: Ben kendimizi insanların en güçlülerinden ve en çok mal sâhibi olanlarından görmüştüm, sonra güneş batmadan insanların en zayıflarından ve en az mal sâhibi gördüm. Şüphesiz Allah'ın, iyilikle doldurduğu bir evi, göz yaşıyla da doldurduğu bir gerçektir.

Bir adam Hind'den bu işin nasıl olduğunu açıklamasını istedi, o da dedi ki: Bir sabah uyandığımızda arapların içinde bize ricâda bulunmayan hiç kimse yoktu, sonra akşam olduğunda arapların içinde bize acımayan hiç kimse yoktu.

Hind'in kız kardeşi Hurka bint-i Nûman güçlü olduğu halde ağladı ve ona:

-"Niçin ağlıyorsun, yoksa sana birisi işkence mi etti?" denildi. O da:

-"Hayır kimse bana işkence etmedi, ancak ev halkında bir sevinç gördüm, ne zaman bir eve neş'e girerse mutlaka onu üzüntü izler" dedi.

İshâk İbn-i Talha der ki; Bir gün Hurka (Allah Râzı Olsun)'nın bulunduğu yere girdim ve ona:

-"Melikler'in üzüntülerini nasıl gördün?" dedim.

O da bana dedi ki:

-"Bu günkü içinde bulunduğumuz durum, dünkü durumumuzdan daha iyi değildir, kitaplarda rastladığımıza göre ehl-i beyt, yaşadıkları bir sevinçten hemen sonra göz yaşıyla cezâlandırılırlardı". Sonra sözlerine şöyle devam etti:

-"Bir zamanlar insanları yönetiyorken, emir ve komuta bizdeyken, bir de ne görelim kendimizi halkın içinde hizmet eder bulduk, bu dünyaya yazıklar olsun, nîmeti devam etmiyor, bâzan bizi değiştiriyor, bâzan da bize hükmediyor.

Diğer bir ilacı da: Feryâdın hastalığı gideremeyeceğini, bilakis daha da katlayacağını bilmesidir. Gerçekte feryad etmek, hastalığı artırmaktır.

Bir başka ilacı da: Hastanın, sabır ve teslim olmanın sevabını kaçırmanın -ki bu teslîmiyet, namazdan, merhametten, Allah'ın sabır ve ona yönelmenin kapsamına aldığı doğru yolu bulmaktan kazanılır- gerçekte hastalıktan daha büyük bir musîbet olduğunu bilmesidir.

Bir ilacı da: Feryâdın düşmanını sevindirdiğini, dostunu unutturduğunu, Rabbını kızdırdığını, şeytanını sevindirdiğini, sevâbını tükettiğini, nefsini zayıflattığını bilmelidir. Sabrettiği ve ölçülü davrandığı zaman şeytanını gücendirdiğini ve onu ümitsiz bir biçimde bıraktığını, Rabbını hoşnut ettiğini, dostunu sevindirdiğini, düşmanına kötülük ettiğini, din kardeşlerine yavaş davrandığını ve onlar buna katlanmadan bu onlara tahammül ettiğini bilmesidir. İşte dâvâda sebat ve en büyük olgunluk budur!.. Yoksa aksine yanakları tokatlamak, elbiseleri parçalamak, bedduâda bulunmak ve kader yazgısına sinirlenmek olgunluk değildir.

Bir çâresi de: Hastanın, kendisini sabır ve imtihanın izlediği zevk ve neşe, hastalık üzerinde kalsa bile, hastalığın kalmasıyla kendisi için meydana gelecek zevk ve neşenin katları olduğunu bilmesidir. Rabbına hamdi ve murâcaatı üzerine kendisi için cennette yapılacak olan “Hamd köşkü” bile buna yeter. Baksın artık hangi musîbet daha büyüktür? Dünyada karşılaştığı mı, yoksa “Huld” cennetindeki “Hamd" köşkünü kaybetmek mi?

Tirmizî'nin merfû olarak rivâyet ettiği bir hadiste şöyle denilmektedir;

«Kıyâmet gününde insanlar, belâya mâruz kalanlara verilen sevâbı görünce, dünyadayken derilerinin makaslarla doğranmış olmasını temennî edeceklerdi».

Seleften bazıları şöyle dediler: Dünyanın musîbetleri olmasaydı, kıyâmete iflas etmiş olarak giderdik.

Bir çâre de: Cenâb-ı haktan kendi yerini tutacak bir sâlih evlat istemenin verdiği rahatlıkla kalbini ferah tutmasıdır. Zîra her şeyin yerini tutacak bir başka şey vardır. Ancak Allah'ın yerini tutacak bir şey asla yoktur.

Şâir de öyle der: “Her şeyi kaybettiğinde yerini tutacak bir şey vardır, ancak Allah'ı kaybettiğinde yerini tutacak bir şey yoktur”.

Bir başka yolu da: Hastalık nedeniyle alacağı sevâbın hastalığa gösterdiği tepkiye göre değişeceğini bilmesidir. Hastalığa râzı olana Allah'ın rızâsı, hastalığa öfkelenene Allah'ın öfkesi vardır. Hastalıktan payına düşecek olan, hastalığın sana yaptıracağı şeylere bağlıdır. Dilersen payların iyilerini, dilersen de kötülerini seç. Eğer hastalık öfke ve küfür yapmanı sağlarsa, nefsini helâk edenler gurubuna kaydedilir. Eğer feryad ve görevi terk, ya da haram bir işi yapmakta aşırı gitmene yol açarsa, aşırılıkta bulunanlar gurubuna kaydedilir. Şikâyet ve sabırsız davranmana yol açarsa aldananlar gurubuna kaydedilir. Allah'a itirâza ve Allah'ın hikmetini inkâr etmene yol açarsa artık sen (Allah korusun) zındıkların kapısını çalmış ya da kapıdan içeri girmiş sayılırsın.

Yok eğer insanın sabretmesine ve Allah yolunda sebâtına sebep olursa, sabredenler gurubuna kaydedilir. Eğer rızâ göstermesine neden olursa, râzı olanlar gurubuna kaydedilir. Hamd ve şükürde bulunmasına vesîle olursa şükredenler gurubuna kaydedilir ve hamdedenlerle birlikte Livâi'l-Hamd sancağı altında olur. Eğer Allah sevgisine ve Rabbına kavuşma isteğine yol açarsa, Allah'ı gönülden sevenler gurubuna kaydedilir.

İmam Ahmet ve Tirmizî'nin Müsned'inde Mahmud İbn-i Lebîd'in merfû olarak rivâyet ettiği bir hadiste şöyle denilir:

«Allah bir toplumu sevdiğinde mutlaka bir musîbetle imtihan eder, musîbete rızâ gösterenden Allah râzı olur, öfkeyle karşılayanı ise öfkeyle karşılar».

Ahmet hadîsin sonuna: -"*Feryad edene feryad vardır*" cümlesini eklemiştir.

Bir tesellî yolu da: Feryat etmekte en üst noktaya ulaşsa bile işin sonunda acıya katlanacağını bilmesidir. Bu durumda hamdetmemiş ve sevap alamadan bir acıya katlanmış olacaktır.

Hikmet sâhibi insanlardan bâzıları derler ki; Akıllı insan, bilgisizin günlerce sonra yapacağını musîbetin ilk gününde yapar. Seçkin insanlar gibi sabretmeyen, hayvanlar gibi gamsızlaşır. Buhârî'nin sahîh'inde merfû olarak rivâyet edilen bir hadiste: -"*Asıl sabır ilk darbeye katlanmaktır*" buyrulmaktadır. Eş'ab İbn-i Kays dedi ki: Eğer inanarak ve sevap dileyerek sabredersen çok iyi edersin, aksi takdirde hayvanlar gibi unutur gidersin.

Bir başka tesellî yolu da: Kendisi için ilaçların en faydalısının, Rabbının onun için sevdiği ve râzı olduğu şeylerde Rabbına uyum göstermek olduğunu bilmesidir. Sevginin özelliği ve inceliği sevgiliye uyum göstermektir. Bir insan sevgilisini sevdiğini iddia eder de, onun sevdiğine kızar ve kızdığını severse, yalanıyla kendisi aleyhine şâhitlik ettiğini, davranışıyla da sevgilisine kızdığını ispat eder.

Ebü'd-Derdâ (Allah Râzı Olsun) şöyle dedi: Cenâb-ı hak bir kazâyı gerçekleştirdiği zaman, ona rızâ gösterilmesinden hoşlanır.

İmran İbn-i Husayn hastalığı sırasında şöyle derdi: Allah'ın benim için uygun gördüğü şeyi, O'nun rızâsını kazanmak için ben de uygun görürüm. Aynı sözü Ebu'l-Âliye de söylemişti. Bu öyle bir ilaç ve tedâvîdir ki etkisini sâdece sevenlerle birlikte gösterir, onunla herkesin tedâvi olması mümkün değildir.

Bir diğer ilacı da: İki zevk ve yararın en büyüğü ve en süreklisi arasında dengeyi sağlamaktır. Bu da uğradığı musîbet sebebiyle sağladığı faydanın verdiği zevkle, Allah'ın verdiği sevap sebebiyle sağladığı faydanın verdiği zevk arasında dengeyi bulmaktır.Eğer tercihe uygun bir ortam doğarsa üstün olanı tercih eder. Bu tercihi kendisine nasîb ettiği için de Allah'a hamdeder. Eğer her yönden aşağı olanı tercih ettiyse, bilsin ki aklındaki, kalbindeki ve dînindeki musîbeti, dünyasında uğradığı musîbetinden daha büyüktür.

Bir başka ilacı da: Kendisine bu belâyı verenin hâkimlerin hâkimi ve merhamet edenlerin en merhametlisi olduğunu, Cenâb-ı hakkın ona belâyı, onu helâk etmek, cezâlandırmak ve mahrum bırakmak için göndermediğini, sâdece sabrını, musîbete rızâsını ve inanç derecesini ölçmek, tazarrû ve yakarışını duymak, kapısını çalar, huzûruna sığınır, önünde gönlü kırık, şikâyet sözlerini kendisine yükseltir görmek istediği için kaybettirdiğini bilmektir.

Şeyh Abdu'l-Kâdir der ki: Ey oğul, musîbet seni helâk etmek için gelmez, sâdece sabrını ve inancını ölçmek için gelir. Ey oğul, kader yırtıcı hayvandır, yırtıcı hayvan da leş yemez.

Maksat şudur: Musîbet kulun, kendisiyle tortusunun eritildiği ateşidir. Sonunda ortaya, ya kıpkırmızı altın, ya da tamamen pislik çıkar, Nitekim şöyle denilir; Onu kirli sayarak erittik, sonunda ateş, demirin pisliğinden ayırıp ortaya çıkardı.

Eğer kul'a dünyada bu ateş yararlı olmazsa, önünde ateşin büyüğü vardır. Kul kendisinin dünya ateşine sokulmasının, döküm evinde eritilerek kendisine şekil verilmesinin, âhiret ateşine sokularak eritilip şekil verilmesinden daha iyi olduğunu ve mutlaka iki ateşten birine girmesi gerektiğini bilirse, dünya ateşinin içinde Allah'ın kendisine ihsanda bulunduğu nîmetin kıymetini de bilir.

Musîbete uğrayanın bir tesellî yolu da: Müslümanın, dünya meşakkatleri ve musîbetleri olmasaydı, mutlaka insana dünya ve âhirette mahvına sebep olan, büyüklenme, kendini beğenme, azgınlık ve kalp kararması gibi hastalıklar bulaşırdı, şeklinde düşünmesidir. Bu düşünceden hareket edilince, kulunu zaman zaman musîbet ilaçlarıyla tedâvî etmesinin, merhametlilerin merhametlisi olan Allah'ın rahmetinden olduğu anlaşılır. Tedâvi sâyesinde Allah, kulunu bu mânevî hastalıklardan korumuş, sağlıklı bir kul olmasını garantilemiş, kulun mahvına sebep olabilecek kokuşmuş maddeleri onun bünyesinden dışarı atmış olur. Verdiği belâyı merhametine vesîle kılan nîmetleriyle de kulunu sınayan Allah'ı Kemal sıfatlarıyla tesbih ve noksan sıfatlardan tenzih ederim. Şâirin dediği gibi: Ne kadar büyük olsalar da bâzan Cenâb-ı hak belâlar sebebiyle nîmet ihsan eder, bâzı toplumları da nîmet ihsan ederek sınavdan geçirir. Cenâb-ı hak kullarını sıkıntı ve belâlardan oluşan ilaçlarla tedâvi etmeseydi, elbette azar, isyan eder ve çizmeyi aşarlardı. Yüce Allah bir kuluna iyilik yapmak istediği zaman, kulunun durumuna uygun bir şekilde, verdiği belâ ve musîbetlerin oluşturduğu ilaçlarla kulunu sular, böylece mahvına sebep olan dertleri dışarı atar. Kulunu süslediği, temizlediği ve berraklaştırdığı zaman, dünya makamlarının en şereflisine -ki Allah'a kulluktur- ve âhiret sevâbının en yükseğine -ki Allah'ı görmek ve ona yakın olmaktır- lâyık hâle getirir.

Moral takviyesinin bir yolu da: Dünyada çekilen acının aynen âhirette zevke dönüşeceğini, dünyada tadılan zevkin de aynen âhirette acıya dönüşeceğini ve bunları bu şekilde Cenâb-ı hakkın değiştireceğini, kısa süren bir acıdan sürekli bir zevke geçmek, kısa süren bir zevkten sürekli bir acıya geçmekten kendisi için daha hayırlı olacağını bilmekdir. Bu husûsa akıl erdiremediysen doğru olan ve doğruluğu herkes tarafından tasdik edilen yüce Peygamber'in şu sözüne kulak ver: -"*Cennet, hoşa gitmeyen şeylerle, cehennem de hoşa giden şeylerle kuşatılmıştır*". Bu noktada insanoğlunun aklı durur, hakîkat erleri ortaya çıkar. İnsanların çoğu, kısacık bir zevki, ardı arkası kesilmeyen dâimî bir zevke tercih eder, ebedî zevke karşılık, bir saatlik acıya, ebedî üstünlük için bir saatlik düşkünlüğe, ebedî istirâhat için bir saatlik rahatsızlığa katlanmazlar. Zîra onlara göre şimdiki görülüyor, beklenen görülmüyordu, inanç zayıf, şehvetin sultası hâkimdi, bu durumdan da dünyayı tercih, âhireti terk etme sonucu doğdu. Bu sonuç, olayların dış görünüşüne, başlangıcına ve kaynağına bakarak elde edilen bir sonuçtur. Fakat dünya perdelerini yırtan, bu engelleri aşarak âkibetlere ve gâyelere ulaşan keskin görüşe gelince onun için başka bir durum vardır. Nefsini; bir kez Allah'ın velî kulları ve itaatkâr insanlar için hazırladığı sürekli nîmete, ebedî saâdete ve büyük kurtuluşa, bir kez de bâtıla hizmet eden, ömürlerini boş yere harcayanlar için hazırladığı, işkence, azâb ve sürekli mahrûmiyetlere çağır. Sonra iki şıktan hangisi sana daha uygunsa onu seç. "*Herkes yaratılışına göre hareket eder*(1)". Her bir insan kendisine uygun olana ve kendisi için öncelik taşıyan şeye eğilim gösterir. Sen de bu tedâviyi uygulamakta sakın geç kalma!... Doktoruyla ve hastasıyla toplumun bu ilaca olan ihtiyacının şiddeti, konuyu gözler önüne sermeye sürükledi. Başarı Allahtandır.

---

(1) İsra: 17/84

RESÛLÜLLÂH'IN ÜZÜNTÜ, GAM, KEDER VE TASANIN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde İbn-i Abbas'tan rivâyet ettiklerine göre; «Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) üzüldüğü zaman şöyle derdi:

لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لَا اِلَهَ اِلَّا رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ،
لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ ، رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْاَرْضِ رَبُّ
الْعَرْشِ الْكَرِيمِ❊

"Büyük ve yumuşak huylu olan Allah'tan başka ilah yoktur, yüce arş'ın sâhibi olan Allah'tan başka ilah yoktur, yedi kat göğün, yerin ve şerefli arş'ın sâhibi olan Allah'tan başka ilah yoktur"».

Tirmizî'nin Câmî'inde Enes'ten şöyle rivâyet edilir;

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) bir iş kendisine zor geldiği zaman şöyle derdi:

يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ اَسْتَغِيثُ❊

-*"Ey dâimâ diri olan ve ey herşeyi koruyan!... Merhametine sığınarak senden medet bekliyorum"*». Yine aynı eserde Ebû Hüreyre (Allah Râzı Olsun)'den şöyle rivâyet edilir;

«Nebî (Sallallâhu aleyhi vesellem), bir iş kendisini üzdüğü zaman bakışını gökyüzüne yöneltir ve bu durumdayken şöyle derdi:

سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيمِ❊

-*"Yüce Allah'ı tesbih ve tenzih ederim"*. Duâda zorlandığı zaman da:

يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ❊

-*"Ey dâimâ diri olan ve ey her şeyi koruyan!..."* derdi».

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde, Ebû Bekre's-Sıddîk (Allah Râzı Olsun)'dan Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in şöyle dediği rivâyet edilir:

«Üzülen kimsenin yapacağı duâlar şunlardır:

اَللّٰهُمَّ رَحْمَتَكَ اَرْجُوا ، فَلَا تَكِلْنِي اِلٰى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ ،
وَاَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ❊

Allahım! Rahmetini umarım, beni bir an bile nefsimin eline bırakma. Bütün işlerimi yoluna koy, senden başka ilah yoktur». Yine adı geçen eserde Esmâ bint-i Umeys'in, şöyle dediği rivâyet edilir; «Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) bana dedi ki:

-*"Üzüldüğünde ya da üzüntü hâlinde söyleyeceğin kelimeleri sana öğreteyim mi? onlar şu kelimelerdir:*

اَللّٰهُ رَبِّي لَا اُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا❊

Allah'tır benim Rabbım, O'na hiç bir şeyi ortak koşmam». Bir rivâyet de, bu kelimelerin yedi kez söyleneceği yönündedir.

İmam Ahmed'in Müsned'inde İbn-i Mes'ûd'dan Peygamber efendimizin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Bir kula üzüntü ve keder isâbet eder de o da:

اَلــــلّٰهُمَّ اِنّى عَبْدُكَ (اِبْنُ عَبْدِكَ) اِبْنُ اَمَتِكَ ، نَاصِيَتى بِيَدِكَ
مَاضٍ فِىَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِىَّ قَضَاؤُكَ اَسْأَلُكَ بِكُلِّ اِسْمٍ هُوَ
لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ اَوْ اَنْزَلْتَهُ فِى كِتَابِكَ اَوْ عَلَّمْتَهُ اَحَدًا مِنْ
خَلْقِكَ اَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِى عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ ، اَنْ تَجْعَلَ
الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ رَبِيعَ قَلْبِى وَنُورَ صَدْرِى وَجَلَاءَ حُزْنِى وَذَهَابَ
هَمِّى*

Allah'ım ben senin kulunum, kulunun oğluyum, câriyenin oğluyum, alnım senin elindedir, hükmünde geçerlilik, kararında eşitlik vardır. Kendini isimlendirdiğin, kitabında indirdiğin, yaratıklarından birine öğrettiğin, yanında bulunan gayb ilminde tercih ettiğin, sana âit olan tüm isimlerinle, Kur'ân-ı Azîm'i kalbimin baharı, gönlümün nûru, üzüntümün kökten kazınması ve sıkıntımın sökülüp atılmasına vesîle kıl, derse Allah mutlaka onun üzüntüsünü ve sıkıntısını giderir, bunların yerini neşeyle değiştirir».

Tirmizî'de Sa'd İbn-i Ebî Vakkas'tan rivâyet edildiğine göre Sa'd der ki;

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

-"*Yûnüs (Aleyhisselam)'ın balığın karnındayken yaptığı duâ:*

لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ❊

Senden başka ilah yoktur, sana tesbîh eder, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben nefsine zulmedenlerden oldum, şeklindedir. Müslüman bir kimse herhangi bir şey için bu şekilde duâ ederse mutlaka duâsı kabul edilir». Bir rivâyete göre de Resûlûllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle demiştir:

«*Ben bir kelime biliyorum ki, üzgün insan onu söylediğinde mutlaka Allah, ondan üzüntüyü giderir, o kelime de kardeşim Yûnüs'un kelimesidir»*.

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Ebû Saîde'l-Hudrî'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) bir gün mescide girdi, ansızın Ensâr'dan Ebû Ümâme denilen bir adamla karşı karşıya geldi ve ona dedi ki:

"*Ey Ebâ Ümâme!. Neden seni namaz vaktinin dışında mescidde görüyorum?*" Ebâ Ümâme cevâbında:

-"Ey Allah'ın elçisi beni üzüntüler ve borçlar kuşatmış durumdalar" dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz:

-"*Söylediğin zaman Allah'ın, senin üzüntünü gidereceği ve borcunu ödeyeceği bir sözü sana öğreteyim mi?*" diye sordu. Buna karşılık Ebâ Ümâme:

-Evet, Ey Allâh'ın elçisi öğret dedim, diyor. Bunun üzerine Peygamber efendimiz:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ
وَالْكَسَلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ
الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ※

“Allahım! Üzüntü ve tasadan sana sığınırım, güçsüzlük ve tembellikten sana sığınırım, korkaklık ve cimrilikten sana sığınırım, borcun çoğalmasından sana sığınırım ve insanların öfkesinden sana sığınırım”. Ebû Ümâme; dediklerini derhal yaptım, Cenâb-ı hak üzüntümü giderdi, borcumu ödememe de yardım etti, der».

Ebû Dâvûd’un Sünen’inde İbn-i Abbas’ın şöyle dediği rivâyet edilir:

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

-*”Kim istiğfara devam ederse, Cenâb-ı hak onun için her tasadan bir kurtuluş, her darlıktan bir çıkış yolu yaratır, hiç beklemediği yerden de ona rızık verir”».*

Müsned’de Peygamber efendimizin bir iş kendisine zor geldiğinde duâya sığındığı yer almaktadır. Nitekim Cenâb-ı Hak da: «*Sabır ve namazla yardım isteyiniz*»(1) buyurmuştur.

Sünen’de yer alan bir hadiste Peygamber efendimiz şöyle buyurur:

«Cihâda önem veriniz, cihad cennet kapılarındandır, Allah cihadla gönüllerden sıkıntı ve tasayı giderir».

İbn-i Abbas’ın rivâyet ettiği bir hadiste Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu zikredilir:

«Kimin keder ve tasaları çoğalırsa:

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ ※

Güç ve kuvvet ancak Allah'ın yardımıyladır, sözünü çok söylesin».

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde sâbit olduğuna göre; -"*Bu cümle cennet hazînelerinden bir hazînedir*" buyurmuştur.

Tirmizî'de sâbit olduğuna göre: -"*Bu cümle cennet kapılarından bir kapıdır*" buyurmuştur.

Bu ilaçlar her ne kadar sebepleri yerleşmiş, sağlamca yer etmiş olan ve tam bir boşalmaya ihtiyaç gösteren üzüntü, sıkıntı ve tasayı gidermek için güç vermese de on beş kadar ilaç türünü bünyesinde toplar. Bu ilaçlar sırasıyla, şunlardır:

1. Besleyicilik ve sâhiplik açısından teklik,

2. İbâdete liyâkat açısından teklik,

3. İlim ve inanç bakımından teklik,

4. Allâh-ü Teâlânın kuluna haksızlık etmekten ya da kulunu, kuldan gelen bir neden olmadan sebepsiz yere cezalandırmaktan soyutlanması,

5. Haksızlık edenin kendisi olduğunu kulun îtirâfı,

6. Allâh-ü Teâlâ'ya en sevdiği şeylerle yönelme, bunlar da onun isim ve sıfatlarıdır. İsim ve sıfatlarının anlamlarını en çok bünyesinde toplayan isim ve sıfatlardan ikisi "Hayy" ve "Kayyûm" kelimeleridir. Hayy; diri, Kayyûm da; varlığında başka şeye muhtaç olmayan demektir,

7. Yalnız Allah'tan yardım dilemek,

8, Kulun, Allah'a sığındığını îtiraf etmesi,

9. Allah'a tevekülün ve işleri o'na bırakmanın gerçekleşmesi; alnının Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediği gibi yöneteceğini, hük-

münün kendisi için geçerli olduğunu, kendisi hakkındaki kararının âdil olduğunu itiraf vardır,

10. Kalbini Kur'an bahçelerinde otlatmak, Kur'ânı, kalbi için hayvanın otlağı gibi yapmak, kuşku ve şehvet karanlıklarında Kur'an-la aydınlanmayı istemek, tüm kayıplarından dolayı Kur'anla tesellî bulmak, her musîbetten Kur'anla baş sağlığı dilemek, gönlünün hastalıklarından Kur'anla şifâ bulmayı dilemek vardır, böyle olunca Kur'an, kederini körelten, sıkıntı ve üzüntüsünü tedâvi eden bir ilaç olur.

11. Günahlardan dolayı af dilemek,

12. Hatâlardan sonra pişmanlık duymak,

13. Allah yolunda savaş yapmak,

14. Namaz kılmak,

15. Güç ve kuvvetten sıyrılıp onları esas sâhiplerine bırakmaktır.

BU İLAÇLARIN BU HASTALIKLARA ETKİ YÖNLERİNİN AÇIKLANMASI:

Allah, insanoğlunu ve organlarını yarattı, insanoğlunun her organına onu kaybettiği zaman acı duyacağı şekilde mükemmellik verdi. Ancak kendi mülkü için -bu da kalptir- öyle bir mükemmellik verdi ki insan onu kaybettiği zaman gam, keder, üzüntü ve sıkıntı gibi hastalıklar ve acılar kalbe hücum eder.

İnsan kendisi için görme gücü olarak yaratılan gözünü, işitme gücü olarak yaratılan kulağını, konuşma gücü olarak yaratılan dil'ini kaybettiği zaman mükemmelliğini de kaybeder.

Kalbi ise, yaratanını tanımak, sevmek, birliğini ikrar etmek, onunla sevinmek, onunla yüzü gülmek, ondan hoşnut olmak, o'na tevekkül etmek, onun yolunda sevmek, onun yolunda düşmanlık beslemek ve onu zikretmeye devam etmek için yaratılmıştır. Bu sâyede Allah, insan için diğer varlıklardan daha sevimli olur. İnsan onun huzûrunda kendisini diğer varlıkların huzurundakinden daha umutlu hisseder. Kalbinde diğer varlıklarınkinden daha çok, onun varlığını hisseder. Artık onun için başka sâadet yoktur, başka sevinç yoktur, başka zevk yoktur, hattâ yaşaması bile ancak Allah'la mümkündür!...

İşte bütün bunlar besin, sağlık ve hayat gibidir. İnsan ise beslenme düzenini, sağlığını ve aktifliğini yitirirse kederler, tasalar, hüzünler onun çevresini diğer tüm dertlerden daha çabuk kuşatırlar, bir daha bırakmamak üzere onu tutsak ederler.

En büyük dertleri; Allah'a ortak koşmak, günahlar, dalgınlıklar, Allah'ın sevdiği ve hoşnut olduğu şeyleri küçümsemek, işleri Allah'a havâle etmeyi bırakmak, Allah'a güveni azalmak, Allah'tan başkasına meyletmek, takdîrine öfkelenmek, cennet ve cehenneminden şüphe etmektir.

Kalb hastalıklarını araştırırsan bahsettiğimiz şeylerin ve benzerlerinin bu hastalığa sebep olduklarını anlarsın. Bize göre kalb hastalıklarının bunlardan başka sebebi yoktur. Bunun ilacı da -Zâten bundan başka ilacı yoktur- nebevî ilaçların taşıdığı bu hastalıklara zıt özelliklerdir. Hastalık zıttıyla giderilir, sağlık benzeriyle korunur. Kalbin sağlığı da bu nebevî tavsiyelerle korunur, hastalıkları ise zıtlarıyla giderilir.

Tevhit inancı müslümana iyilik, neşe, zevk, sevinç kapılarını açar ve yüzünü güldürür. Tevbe ise içindeki lüzumsuz salgıların, hastalığa neden olan kokuşmuş maddelerin boşalması ve halk içine karışıp günâha bulaşmasına karşı müslümanın korunmasıdır. Tevbe müslümana kötülük kapılarını kilitler. Sonuç olarak müslüman için tevhitle iyilik ve mutluluk kapısı açılır, pişmanlık duymak ve af dilemekle de kötülüklerin kapısı kilitlenir.

Eski tıp otoritelerinden bâzıları şöyle derler; Vücûdunun sağlıklı olmasını isteyen, yemeği ve içmeyi azaltsın, kalbinin sağlıklı olmasını isteyen de günahlarını azaltsın.

Sâbit İbn-i Kurra da şöyle der: "Vücûdun rahatı az yemekte, rûhun rahatı az günah işlemekte ve dilin rahatı da az konuşmaktadır".

Kalb için günahlar, zehir gibidirler. Kalbi helâk etmeseler bile kesinlikle zayıf düşürürler. Zayıflayan kalb, o hâliyle hastalıklara karşı direnemez. Kalb doktorlarından Abdullah İbn-i Mübârek şöyle der; "Günahların kalbleri öldürdüğünü, günahta ısrarın düşkünlük bıraktığını gördüm. Günâhın terki kalbin yaşamasıdır, nefsin için, nefse karşı gelmen daha iyidir. Nefsin arzûları nefsin en büyük hastalığıdır. İlaçlarının en büyüğü de arzularına karşı gelmektir. Aslında nefis, bilgisiz ve zâlim olarak yaratıldı, bilgisizliğinden dolayı arzûlarına uymakla iyi olacağını sanıyor, halbuki bu davranış, sâdece onun mahvına ve cezalandırılmasına sebeptir. Zâlimliğinden dolayı doktorun öğütüne kulak asmaz, aksine hastalığı ilaç yerine koyar ve ona güvenir, ilacı da hastalık olarak kabul eder ve ondan kaçınır. Nefsin hastalığı tercihle ilaçtan kaçınma arasındaki davranışı, doktorları dize getiren türlü türlü hastalık ve rahatsızlıkları doğurur. En büyük musîbet, başına gelenleri kadere yükleyip, kendini temize çıkarmak ve hal diliyle sürekli Allah'ı kötülemektir. Kötülemeyi o dereceye vardırır ki bir an gelir diliyle de söylemeye başlar.

Hasta bu dereceye geldiği zaman iyi olmasını bekleme, ancak ona Rabbının merhameti ulaşır, ona yeniden hayat verir ve ona doğru bir yol nasip ederse ne âlâ. Bunun için İbn-i Abbas'ın güçlükle ilgili duâ konusunda rivâyet ettiği hadîs, ilahlık ve rablığın tekliği, Allâh-ü Teâlâ'nın azamet ve yumuşaklıkla nitelendirilmesi üzerinde yoğunlaşır. Azamet ve yumuşaklık sıfatları ise kudretin, rahmetin, ihsân'ın ve affetmenin mükemmel olmasını, melekler ve insanlar âleminin, mahlûkâtın çatısı ve en yücesi olan arşın tam sâhipliğiyle nitelendirilmeyi gerektirir. Tam sâhiplik ise tekliğini, kulluğun, sevginin, korkunun, umûdun, yüceltmenin ve boyun eğmenin sâdece ona lâyık olmasını gerektirir. Mutlak azamet, bütün kemal sıfatlarının onun olmasını, bütün noksan sıfatların ve varlıklara benzemenin ondan soyutlanmasını gerektirir. Yumuşak huyluluğu da, merhametinin sonsuzluğunu, yaratıklarına yaptığı iyiliğin sınırsız olmasını îcap ettirir.

Kalbin bunu bilmesi Allah'ı sevmesini, yüceltmesini ve tekliğini kabul etmesini îcabettirir. Bunun sonunda kalb için güçlüğün, sıkıntının ve tasanın acısını gideren, neşe, zevk ve güler yüzlülük meydana gelir.

Dikkat edersen sevindirecek, rahatlatacak ve moralini kuvvetlendirecek bir şeyle karışlaştığı zaman hastanın, duygusal yönden, hastalığını atmak üzere nasıl güçlendiğini görürsün. Bu psikolojik ortamda kalbin iyileşmesi normal olarak beklenen bir sonuçtur.

Üzüntünün verdiği sıkıntıyla, üzüntüyü gidermek için okunan duânın içerdiği niteliklerin sağladığı serbestlik arasında bir karşılaştırma yaptığında sıkıntıyı aralamak ve kalbin bu sıkıntıdan çıkarak neşe ve sevincin doğuracağı genişlik ve serbestlik ortamına geçebilmesi için en uygun duâ'nın bu duâ olduğunu anlarsın. Bu işlerin böyle olduğunu, sâdece kalplerinde duânın içerdiği niteliklerin nurları parlayan ve kalplerinde gerçeklerin izleri görülen kimseler doğrularlar.

"*Ey diri olan ve ey her şeyi elinde tutan, senin merhametine sığınarak senden medet umuyorum*" Sözünün bu hastalığı atmaktaki etkisinde açık bir uygunluk vardır. Zîrâ yüce Allah'ın dirilik niteliği bütün kemal sıfatlarını bünyesinde toplar ve bu sıfatların varlığını gerektirir. Her şeyi elinde tutma niteliği de tüm fiil sıfatlarını kendinde toplar. İşte bunun içindir ki; kendisiyle duâ edildiğinde kabul edilen, kendisiyle istenildiğinde verilen ism-i a'zam duâsı "*Hayyü'l-Kayyûm*" olmuştur. Sağlıklı bir hayat bütün hastalık ve acılara ters düşer, cennetlik müslümanların hayâtı mükemmel olduğu için onlara gam, keder, hüzün ve doğal âfetlerden her hangi birisi ilişmez. Hayâtın eksikliği fiillere zarar verir ve koruyuculuk sıfatına ters düşer. Tam olarak hâkim olmak, tam bir hayat için gereklidir. Tam ve mutlak bir diri olmak, mükemmellikten ayrılmaz, her şeyi elinde tutana, mümkün olan bir iş elbette zor olmaz, dirilik ve koruyuculuk sıfatlarına başvurmanın canlılığa ters düşen ve fiillere zarar veren şeyleri gidermekte etkisi vardır.

Bunun benzeri Peygamber efendimizin, Rabbına, üzerinde anlaşmaya varılamayan konularda, Allah'ın izniyle kendisini doğruya ulaştırması için "Cebrâil, Mîkâil ve İsrâfil'in Rablığı" sıfatıyla başvurmasıdır. Kalbin diriliğini sürdürmesi doğruya ulaşmakla mümkündür. Halbuki Cenâb-ı hak hayâtın devamını bu üç meleğe bırakmıştır. Cebrâil (Aleyhisselam) kalplerin hayâtı olan Vahiy ile görevlidir, Mîkâil (Aleyhisselam) insan ve hayvanların hayâtı demek olan yağmurla görevlidir, İsrâfil (Aleyhisselam) ise, âlemin canlanmasına ve ruhların bedenlerine dönmelerine sebep olan sur'a üfürmekle görevlidir. Cenâb-ı hakka, hayâtın devamıyla görevli bu büyük meleklerin sâhipliği sıfatıyla yönelmenin, arzu edilen şeyin gerçekleşmesinde etkisi vardır.

Anlatmak istediğimiz şudur; "*Hayyü'l-Kayyûm*" isminin duâların kabûlünde ve güçlüklerin kalkmasında özel bir etkisi vardır.

Sünende ve Ebû Hâtem'in Sahîh'inde merfû olarak rivâyet edildiğine göre; Allâh-ü Teâlâ'nın ismi a'zam'ı şu iki âyettedir:

"*Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur. O'dur Rahmân, Rahîm*"(1) âyeti ile, Âl-i İmrân sûresinin başında yer alan: "*Elif, Lâm, Mîm. Allah O'dur ki; kendisinden başka hiç bir ilâh yoktur. Hayy ve Kayyûm'dur*"(2) âyetindedir. Tirmizî, bu hadis sahihtir, der.

Yine Sünen'de ve İbn-i Hibban'ın Sahîh'inde Enes (Allah Râzı Olsun)'ten rivâyette şu hadis yer alır:

„*Bir adam duâ etti ve duâsında:*

اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ بِاَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ الْمَنَّانُ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ يَا حَىُّ يَا قَيُّومُ*

---

(1) Bakara: 2/163.
(2) Al-i İmran: 3/1-2

Allahım! Övgünün sana mahsus olmasıyla senden istiyorum, senden başka ilâh yoktur, gökleri ve yeri yaratan, çokça ihsânda bulunan sensin. Ey azamet ve ikram sâhibi, ey diri ve yöneten!... dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz: -"O adam Allah'a ism-i a'zamıyla duâ etti, onunla duâ edildiği zaman Allah kabul eder, onunla istendiği zaman Allah verir" buyurdu».

Bunun içindir ki, Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), duâda zorlandığı zaman: -"*Ey diri olan ve her şeyi yöneten!...*" diye duâ ederdi.

Peygamber efendimizin: -"*Allâhım! Rahmetini umarım, göz açıp kapayıncaya kadar da olsa beni bana bırakma, bütün işlerimi benim için ıslah et, senden başka ilâh yoktur*" sözlerinde iyiliğin tümü ellerinde olana ricânın, yalnız ona güvenmenin, işi ona bırakmanın, işinin düzelmesi ve nefsine fırsat vermemesi için Allah'a yakarışın ve bu hastalığın iyi olmasında kuvvetli etkisi olan tevhîdi vesîle ederek Allah'a yaklaşmanın gerçekleştirilmesi vardır.

Peygamber efendimizin: -"*Allah Rabbimdir, o'na hiç bir şeyi ortak koşmam*", Sözü de aynı anlamları kendisinde toplar.

İbn-i Mesûdun rivâyet ettiği: -"*Allahım ben senin kulunun oğlu kulunum*" hadîsine gelince o hadiste bir kitaba sığmayacak derecede Allah'a âit bilgiler ve kulluğa âit sırlar vardır. Resûlüllah'ın o sözü kendi kulluğunu îtirafın yanında, babalarının ve analarının kulluğunu, hayâtının Allah'ın kudretinde olduğunu, hayâtı üzerinde Cenâb-ı hakkın dilediği gibi tasarruf edeceğini, bunun dışında kulun kendi nefsi üzerinde, ne yarar, ne zarar, ne ölüm, ne kalım ve ne de dirilme yönünden hiç bir tasarrufa gücünün yetmeyeceğini, çünkü yönetimi başka birinin elinde bulunan bir kimsenin kendine âit bir şeyinin olamayacağını, aksine başkasının elinde bir tutsak olduğunu, kahrının sultası altında rezil olduğunu îtiraf etmeyi de bünyesinde toplar.

Peygamber efendimizin: -"*Hükmünü yerine getirirsin, kararında eşitliği gözetirsin*" Sözü, üzerinde tevhîdin dönüp dolaştığı iki büyük esası içinde saklar.

Bunlardan biri; Kaderin ve Cenâb-ı hakkın hükümlerinin kulunda geçerli olduğunun, hiç bir şekilde kulun kader çizgisinden ayrılma imkânının bulunmadığının, kaderden kurtulmanın bir yolu olmadığının isbâtıdır.

Diğeri ise; Cenâb-ı hak bu hükümlerde âdildir, kuluna haksızlık etmemiştir. Hattâ bu hükümlerde adâlet ve iyiliğin îcaplarından bile sapmaz. Haksızlığın nedeni, haksızlık edenin ya ihtiyacı, ya bilgisizliği, yahut da akılsızlığıdır. Her şeyi bilen, her şeyden zengin olan, her şey kendisine muhtaç olan ve hâkimlerin hâkimi olan birinden böyle bir şeyin meydana gelmesi muhaldir. Takdir ettiği şeylerden bir zerre bile Cenâb-ı hakkın hikmetinin ve ona hamdetmenin dışında kalamaz. Tıpkı kudretinin ve dilemesinin dışında kalamayacağı gibi. Kudret ve dilemesinin geçerli olduğu yerde hikmeti de geçerlidir. İşte bunun için kavmi kendisini âletleriyle korkuttuğu zaman Allah'ın nebîsi Hûd (Aleyhisselam), şöyle demişti:

«*Doğrusu ben Allah'ı şâhit tutuyorum, sizde şahit olun ki, sizin Allah'tan başka şirk koştuğunuz şeylerden uzağım. Hepiniz birlikte tuzak kurun bana, sonra da hiç müsâde etmeyin. Ben sâdece benim de sizin de Rabbınız olan Allah'a dayanıp güvendim. Yürüyen hiç bir canlı yoktur ki, O alnından tutmasın. Elbette doğru yoldadır benim Rabbım*»(1). Yâni Cenâb-ı hak, yaratıklarının alınlarından yakalamış ve onların üzerinde istediği gibi tasarruf ediyor olmakla birlikte yine de doğru yoldadır, yaratıkları hakkında sâdece adâlet, hikmet, iyilik ve rahmetle tasarrufta bulunur. Bu açıdan değerlendirildiğinde Resûlüllah'ın: -"*Hükmünü icra edensin*" sözü, "*yürüyen hiç bir canlı yoktur ki, o alnından tutmasın*" sözüne, "*kararında adâleti gözetensin*" sözü de, "*Elbette doğru yoldadır benim Rabbım*" sözüne tamamen uygundur.

Sonra Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), bizzat kendisinin kendisine verdiği isimleri aracılığıyla Rabbına yaklaştı, bu isimlerden kulların bildikleri olduğu gibi, bilmedikleri de vardır. Bir kısmını ise hiç bildirmeyip katında gizli bırakmayı tercih etmiştir. Bu isimleri ne yakın melek, ne de gönderilen elçi öğrenebilir. Allah'a yaklaşmak için kullanılan bu araç, araçların en yücesi, Allah'ın en çok hoşlandığı ve istenilenin elde edilmesi için izlenen en yakın yoldur.

---

(1) Hud 11 / 54-55-56.

Sonra Rabbından, Kur'ân'ı, kalbi için hayvanın otladığı çayırlık gibi yapmasını -gerçekten de Kur'an kalblerin otlağıdır- sıkıntı ve üzüntüsüne çâre yapmasını istedi. Böylece Kur'an, onun için derde erişerek vücûdu sağlığına ve normal durumuna kavuşturan ilaç gibi olur. Yine Kur'ân'ı üzüntüsü için, kiri, pası ve diğer pislikleri temizleyen cila gibi yapmasını istemiştir. Hasta kullanımını doğru yaptığı zaman bu ilaçtan beklenen sonuç, hastanın hastalığını gidermesi ve bunu tam bir iyileşme, sağlık ve âfiyetin izlemesidir. Her şeye rağmen başarı Allahtandır.

Yûnüs (Aleyhisselâm)'ın duâsına gelince; Bu duâda tam bir tevhit, Rabbın noksan sıfatlardan tenzîhî, kulun kendisine yaptığı haksızlığı ve günâhını îtiraf etmesi gibi, güçlük, gam ve kederin en etkili olan ilaçlarının yanında, ihtiyaçların yerine getirilmesi husûsunda Allah'a yaklaşmanın en iyi yolları vardır. Tevhit ve tenzih, yüce Allah'ın tüm mükemmelliklerini kapsadığı gibi, tüm eksikliklerin, kusurların ve benzetmelerin yüce Allah'tan soyutlanmasını da içine alır. Kendisine haksızlık ettiğini îtirafta bulunmak, kulun dîne, günâha ve sevâba inancını kapsar. Gururunun kırılmasını, Allah'a dönmesini, yalanını söyletmeyi, kulluğunu ve Rabbına muhtaç olduğunu kabul etmeyi gerektirir. Burada Allah'a yaklaşmak için seçilen dört yol vardır; Tevhit, tenzih, kulluk ve îtiraf.

Ebû Ümâme'nin rivâyet ettiği: -"*Allahım! Üzüntü ve tasadan sana sığınırım*" hadîsi sekiz şeyden sığınmayı kapsar, bunlardan biribirine yakın olanlar ikişer ikişer iç içedirler. Örneğin: Üzüntü ve tasa, güçsüzlük ve tenbellik, korku ve cimrilik, borç sıkıntısı ve insanların baskısı birbiriyle kardeştirler.

Hoşlanılmayan ve inciten bir şey kalbe geldiği zaman bunun nedeni ya geçmiş bir iştir, bu iş için üzülmek gerekir, veya ileride meydana gelecek bir şeyse endişe ve tasayı gerektirir. Kulun, menfaatlerini geciktirmesi ve kaybetmesi, ya gücünün olmayışından doğar, buna âcizlik denir, ya da irâdesinin sağlam olmayışından doğar, buna da tembellik denir. Kendinden ve diğer insan oğullarından, iyiliğini ve faydalı olmasını engelleyen insan, bunu ya bedeniyle yapar bu korkaklıktır, ya da malıyla yapar bu da cimriliktir. İnsanların ona öfkesi ya haklı yere olur, bu borç sıkıntısıdır, ya da haksız yere olur, bu da insanların baskısıdır. Bu durumda hadis bütün kötülüklerden sığınmayı bünyesinde toplamış olur.

İstiğfârın, sıkıntı, tasa ve üzüntüyü yok etmekteki etkisi konusunda, müslüman milletlerle müslüman olmayan toplumların ileri gelenlerinin ortak düşünceleri şudur; İsyankârlıklar ve bozgunculuklar tasa ve kederi, korku ve üzüntüyü, göğüs darlığını ve kalb hastalıklarını doğurur. Hattâ isyankârlar, yeterince isyân edip günâh bataklığına daldıkları ve canlarından bıktıkları zaman, bu pervasızlıkları içlerinde duydukları sıkıntı, tasa ve kederi kovmak ve ondan kurtulmak için yaparlar. Günahkârların lideri (Aşâ adında bir şâir) de birincinin verdiği zevkten tedâvi oldum diyerek bunu doğrular. Suç ve günahların kalplerdeki etkisi böyle olunca kalpler için tevbe ve istiğfardan başka ilaç yoktur.

Kalbin rahatlamasında, güçlenmesinde, genişlemesinde, neşelenmesinde ve zevk almasında en büyük rol namazındır. Namazda, kalbin ve rûhun Allah'a yaklaşması ve o'na ulaşması, o'nu anmaktan mânevî zevk duyması, o'na münâcattan ve huzûrunda durmaktan sevinç duyması, o'na kullukta bedenin tamamını, tüm enerjisini ve bütün organlarını kullanma, bütün organlara ibâdet zevkinden paylarına düşeni verme, tüm organları yaratıklarla ilişkiden, onlarla münâsebetten ve karşılıklı konuşmaktan alıkoyma, kalbinin ve organlarının tüm enerjilerini Rabbı ve yaratıcısı yönüne çekme ve namaz kılarken düşmanından yana rahat olmak gibi kendilerinden en büyük ilaçlar ve rahatlatıcılar, ancak sağlam kalplere uygun gelen mânevî besinleri oluşturan şeyler vardır. Hasta kalpler, hasta vücutlar gibidirler. Değerli besinler onlara uygun gelmezler.

Namaz, dünya ve âhiret menfaatlerini elde etmek, dünya ve âhirette gelecek zararlara göğüs germek için en büyük destektir. Günahlardan caydırır, kalb hastalıklarını yok eder, vücuttan hastalığı kovar, kalbi aydınlatır, yüzü ağartır, gönlü şenlendirir, organları hareketlendirir, nasibi gürleştirir, haksızlığa engel olur, haksızlığa uğrayana yardımcı olur, şehevî salgıları azaltır, sağlığı korur, cezâyı önler, rahmeti indirir, sıkıntıyı giderir, karın ağrılarından çoğuna faydalıdır.

İbn-i Mâce, Mücâhid'in Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiği bir hadîsi, süneninde şöyle rivâyet eder; Ebû Hüreyre dedi ki;

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) benim, uyurken karın ağrısından şikâyet ettiğimi gördü ve bana:

-*"Ey Ebû Hüreyre!.. Karnın mı ağrıyor"* diye sordu, ben de:

-Evet ey Allah'ın elçisi, dedim. O da bana:

-*"Kalk ve namaz kıl, namazda şifâ vardır"* dedi».

Bu hadis, Ebû Hüreyre üzerine mevkuf olarak rivâyet edilmiştir. Halbuki bu sözü Mücâhid'e söyleyen de Ebû Hüreyre'dir. Kelime eşbed kelimesidir(1) ve farsçadır, anlamı; karnın seni rahatsız ediyor mu? demektir.

Sapık tabiplerin göğsü bu ilaçla genişlemezse ona tıp sanatıyla seslenilir ve şöyle denilir; Namaz, solunum aygıtlarının ve vücûdun tüm organlarının bir egsersizidir. Çünkü namaz, dik durmak, eğilmek, yere kapanmak, diz çökmek, hareketlerin birinden diğerine geçmek ve eklemlerin çoğunun hareket ettikleri, mîde, barsaklar ve diğer solunum ve sindirim aygıtlarının sinyal aldıkları diğer konumlar gibi çeşitli hareket ve pozisyonları içine alır. Bu hareketlerde, özellikle namazda nefesin güçlenmesi ve rahat alınıp verilmesi vâsıtasıyla havadan alınan oksijen sâyesinde sindirilen maddelerin çözüldüğü ve vücûdun güçlenmesi sonucunun doğduğu, inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Böyle olunca namaz, bünyeyi güçlendirir, bu sâyede çekilen acı da kendiliğinden gider.

---

(1) Firuzabadi "Seferü's-Saade" isimli eserde, Peygamber efendimizin farsça konuşması bölümünde böyle bir sözün sahih ve sabit olmadığını söylemiştir.

Ancak sapıklık, Peygamberin getirdiklerinden uzak durma ve onun yerine taşkınlığa sarılma hastalığı, ateşten başka çâresi olmayan bir hastalıktır. «*Ki o ateş alevler saçar, oraya ancak yalanlayıp yüz çeviren, en azgın olan ulaşır*(1)».

Tasa ve kederin giderilmesinde cihâdın etkisi, duyularak ve yaşanılarak bilinen bir şeydir. Nefis bâtıla karşı kullandığı kırbacını, bâtıla saldırısını ve bâtıla üstünlüğünü ne zaman yitirirse tasa ve kederi, güçlük ve korkusu hemen şiddetlenir. Ama Allah için bâtılla savaşırsa, Allah bu tasa ve kederi ferahlığa, neşeye ve güce dönüştürür. Tıpkı Cenâb-ı Hakkın:

«*Onlarla savaşın ki, Allah, sizin elinizle onları azâblandırsın, rezil etsin ve sizi onlara karşı üstün getirsin de mü'minler topluluğunun gönüllerini ferahlandırsın ve kalplerindeki öfkeyi gidersin*(2)» buyurduğu gibi... Bu durumda kalbin hoşnutsuzluk, tasa, keder ve üzüntüsünü cihaddan daha iyi giderecek bir şey kalmaz. Yardımına baş vurulan yalnız ve sâdece Allah'tır.

Bu hastalığı gidermede: "*Güç ve kuvvet sâdece Allahtandır*" cümlesinin etkisi, bu cümlede her şeyi tamamen Allah'a bırakmanın en üst derecesi, güç ve kuvvetin sâdece Allah'ın yardımıyla olabileceği, işlerin hepsinin Allah'a teslimi, Allah'tan gelen hiç bir şeyde Rasûlüllah'ın tartışmaya meydan vermeyişi, bu düşünce tarzını, melekler ve insanlar âlemindeki bir durumdan diğer bir duruma her geçişe ve bu değişime güç yitirmeye yaygınlaştırma vardır. Bunların hepsi de yalnızca Allah'ın dilemesi ve güç yetirmesiyledir. Bu cümlenin yerini başka hiç bir söz tutmaz.

---

(1) Leyl: 92/14-16.
(2) Tevbe: 9/14-15.

Kimi eserlerde yer aldığına göre; Gökten inen ve göğe çıkan bir melek, mutlaka bu cümleyi söyleyerek iner ve çıkar. Şeytanı kovmakta bu cümlenin görülmemiş etkisi vardır. Yardım yalnız Allahtan istenir.

RESÛLÜLLÂH'IN KORKUNUN VE UYUMAYI ENGELLEYEN UYKUSUZLUĞUN TEDÂVÎSİNDE İZLEDİĞİ YOL

Tirmizî Câmî'inde Bürde (Allah Râzı Olsun)'den şöyle rivâyet eder; Bürde dedi ki;

«Hâlid (Allah Razı Olsun) Nebî (Sallallâhu aleyhi vesellem)'e sızlandı ve şöyle dedi:

-"Ey Allah'ın elçisi!... Geceleri uyuyamıyorum". Bunun üzerine Peygamber efendimiz ona şu tavsiyede bulundu:

Yatağına girdiğin zaman şöyle de:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَمَا اَظَلَّتْ وَرَبَّ الْاَرَضِينَ السَّبْعِ
وَمَا اَقَلَّتْ وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا اَضَلَّتْ كُنْ لِى جَاراً مِنْ شَرِّ
خَلْقِكَ كُلِّهِمْ جَمِيعاً اَنْ يَفْرُطَ عَلَىَّ اَحَدٌ مِنْهُمْ اَوْ يَبْغِىَ عَلَىَّ
عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ❋

"Yedi kat göklerin Rabbı olan ve onları kuşatan, yedi kat yerin Rabbı olan ve onları kaldıran, şeytanların Rabbı olan ve onları saptıran Allahım! Tüm yaratıklarının bütün kötülüklerine, onlardan birinin bana saldırmasına, ya da azgınlık etmesine karşı bana can yoldaşı ol, senin yoldaşın güçlüdür, senin övgün yücedir ve senin dışında ilah yoktur"».

Yine Tirmizî'de Amr İbn-i Şu'ayb'tan o da babasından o da dedesinden rivâyetle anlatıldığına göre Resûlüllah korkuya karşı okunmak üzere onlara şu duâyı öğretirdi:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ❊

«Allah'ın gazabından, Allah'ın cezâsından, kullarının kötülüğünden ve şeytanların çarpmalarından Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım. Rabbim bana gelmelerinden sana sığınırım». Amr İbn-i Şuayb sözüne şöyle devam eder; "Abdullah İbn-i Ömer, çocuklarından aklı erenlere bu duâyı öğretir, aklı ermeyenlere de yazar ve üzerine asardı. Bu hastalığın tedâvîsi için bu duânın uygunluğu âşikârdır".

RESÛLÜLLÂH'IN YANGINA KARŞI GÖSTERDİĞİ YOL

Amr İbn-i Şuayb'tan o da babasından o da dedesinden anlatıldığına göre Amr der ki: Resûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

«Yangın gördüğünüz zaman tekbir alınız, zîra tekbir yangının hararetini söndürür».

Mâdem ki yangının sebebi ateştir, bu madde ateşten yaratılan şeytanın maddesidir, bu madde genelde bozuculuk özelliği taşır, bu özellik de madde ve fiiliyle şeytana yakışır, öyleyse şeytan, kendisinin yaratılmış olduğu ateşe taşıdığı bozuculuğu gerçekleştirmesi için yardım eder ve üzerinde etkili olur. Ateş yapısı gereği yükselmek ve bozmak ister, yer yüzünde böbürlenmek ve bozgunculuktan ibaret olan bu iki şey de şeytanın önderliği ve çağrısıyla gerçekleşen, kendileriyle insanoğlunu helâk ettiği şeylerdir. Ateş ve şeytanın her ikisi de yer yüzünde isyan ve bozgun isterler, Cenâb-ı hakkın azameti ise, şeytanı da işini de mahveder.

İşte bu nedenle izzet ve celâl sâhibi olan Allah'ı tekbîrin, ateşi söndürmekte büyük etkisi vardır.

İzzet ve celâl sâhibi olan yüce Allah'ın azameti karşısında hiç bir şey dayanamaz. Müslüman tekbir getirdiği zaman, tekbîri, ateşin sâkinleşmesinde ve dolaylı olarak maddesi ateş olan şeytanın durdurulmasında etkili olur. Böylece ateşi de söndürür. Bunu biz kendimiz de denedik, bizim dışımızda başkaları da denediler, böyle olduğunu biz de gördük onlar da. Yine de her şeyin en iyisini Cenâb-ı hak bilir.

RESÛLÜLLÂH'IN SAĞLIĞI KORUMA KONUSUNDA İZLEDİĞİ YOL

Vücûdun dengesi, sağlığı ve kalıcığı, sâdece ısıya dayanıklı olan nem aracılığıyla mümkün olunca, vücûdun ana maddesi nem olmaktadır. Vücut ısısı vücutta var olan bu nemi pişirir, fazlasını dışarı atar, bozulmasını önler ve saydamlaştırır.Vücûttaki ısı bu fonksiyonları yerine getirmezse mevcut nem vücûdun düzenini bozar ve vücûdun ayakta kalması imkânsız hâle gelir. Diğer taraftan nem, ısının desteğidir de, nem olmasaydı vücut ısısı yükselir, vücûdu ya-kar, kurutur ve düzenini bozardı. Bu durumda ısı ve nemden her birinin düzeni diğerine, vücûdun düzeni de bunların her ikisine bağlıdır. Isı, nem için gerekli bir elemandır, nemi koruduğu gibi değişikliğe uğramasını da önler. Nem de ısı için gerekli bir unsurdur, ısıyı besler ve vücûdun çeşitli yerlerine taşır. Nem ve ısıdan her hangi birisi diğeri aleyhine ne zaman artış gösterirse derhal beden yapısında aynı oranda sapma görülür. Isı sürekli olarak nemi harcar, vücut varlığını sürdürebilmek için, harcanan nemin yerini dolduracak kadar neme ihtiyaç duyar. Nemden maksat yiyecek ve içecektir. Yiyecek ve içecek, vücûdun harcayacağı miktardan fazla alınırsa vücut ısısı fazlasını ayrıştıramaz, ayrıştırılamayan fazlalıklar bayağı maddelere dönüşerek bedeni perişan eder ve düzenini bozarlar. En sonunda, meydana çıkan bayağı maddelerin çeşitliliği, organların hastalığı kabûlü ve hastalığa yatkınlığı oranında vücutta çeşitli hastalıklar ortaya çıkar. Buraya kadar anlatılanların tamamı: «*Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz*»(1) âyetinden yararlanılarak anlatılmıştır. Bu âyette yüce Allah, kullarına vücûdun harcadığı miktar kadar besin alma konusunda yol göstermiş, ayrışan besin karşılığı vücûdu ayakta tutacak kadar yiyip içmeyi, alınan besinin miktar ve doz açısından vücûdun yararlanacağı kadar olmasını emretmiştir. Alınan besin minimum ve maksimum sınırını geçtiği zaman israf ölçüsüne girer. Her ikisi de sağlığı engeller ve hastalığı dâvet eder. Minimumu yiyip içmemek, maksimumu yiyip içmede ölçüyü kaçırmaktır. Sağlığı korumanın sırrı, tamâmiyle bu iki ilâhî kelimededir. Şüphesiz vücut sürekli olarak besinleri ayrıştırır ve yerine yenilerini alır, ayrışmanın fazla olduğu sıralarda eleman yokluğundan dolayı ısı zayıflar, zîrâ ayrışma faaliyetinin artması nemi yok eder, nem ise ısının gerekli elemanıdır. Isı zayıfladığı zaman sindirim de zayıflar, bu zayıflama nemin yokolma ve ısının tamamen sönme noktasına kadar sürer, sonunda insan, Allah'ın kitabında kendisinin ulaşmasını takdir ettiği süreyi tamamlar. İnsanın kendisini ve başkasını tedâvisinden amaç, bu süreyi tamamlayıncaya dek vücûdu korumaktır. Yoksa gençliğin, sağlığın ve kuvvetin kendisine bağlı olduğu ısı ve nemi korumak değildir, zîrâ bu durum, bu dünyada hiç bir beşere nasip olmayan şeylerdendir. Doktorun amacı sâdece kokuşma ve diğerleri gibi düzensizlik yapan durumlardan vücut nemini, ısıyı zayıflatan etkenlerden de vücut ısısını korumak, insan vücûdunu ayakta tutan tedbirde adâletli davranarak ısı ve nem arasında denge kurmaktır. Gökler ve yer de, diğer yaratıklar da ancak adâletle gerçekleşen bu denge sâyesinde ayakta dururlar.

Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in izlediği yol üzerinde düşünen insan onu, sağlığı korumak için izlenmesi mümkün olan en iyi yol olarak görür. Sağlığın korunması yiyecek, içecek, giyecek, konut, hava, uyku, uyanıklık, hareket, durgunluk, evlilik, boşaltım ve içerde tutma konularının iyi yönetilmesine bağlıdır. Bu sayılanlar bünyeye, bölgeye, yaşa ve alışkanlıklara uygun olarak gerçekleştirildikleri takdirde insanın bedeni ölünceye kadar sürekli sağlık ve âfiyet içinde olur, hastalansa bile sağlık ve âfiyet tarafı ağır basar.

---

(1) A'raf: 7/31.

Mâdemki sağlık, yüce Allah'ın kuluna verdiği nîmetlerin en büyüğü, ihsanların en cömertçesi, bağışlarının en boludur. O halde bu büyük nimetten, ihsan ve bağıştan nasibini alan kul da sağlık kurallarına uymayı, sağlığını korumayı ve sağlığa aykırı davranışlardan kaçınmayı kendisi için görev saymalıdır.

Buhârî'nin Sahîh'inde İbn-i Abbas'tan rivâyet ettiğine göre İbn-i Abbas şöyle der; Resûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

«İki nîmet vardır ki, insanların çoğu bu nîmetleri kullanmakta aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit»(1).

Tirmizî ve diğerlerinin Abdullah İbn-i Mihsane'l-Ensârî'den rivâyet ettiklerine göre Abdullah şöyle der; Resûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse vücûdu sağ olarak sabahlar, yolculuğunda güven içinde olur ve beraberinde o günkü yiyeceği bulunursa âdeta dünya onun olmuştur».

Yine Tirmizî'nin Ebû Hüreyre'den onun da Nebî (sallallâhu aleyhi vesellem)'den rivâyet ettiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Kıyamet gününde kulun nîmetlerden ilk sorulacağı şey ona şöyle denilmesidir: Senin vücûduna sağlık vermedik mi ve sana kanıncaya kadar soğuk sudan içirmedik mi?!..» Konuyla ilgili olarak eskilerden biri: “*Sonra o gün andolsun ki, nîmetlerden sorulacaksınız*” âyetindeki nîmetlerden maksat sağlıktır, demiştir.

---

(1) Tecrid-i Sarih tercemesi; C.12; s. 177; Hadis No: 2019.

İmam Ahmet'in Müsned'inde anlatıldığına göre Peygamber efendimiz Abbas'a (Allah Râzı Olsun) şöyle dedi:

«Ey Abbas, ey Resûlüllah'ın amcası!... Allah'tan dünya ve âhirette sağlık iste». Yine adı geçen eserde Ebû Bekir Sıddık'tan rivâyet edildiğine göre Ebû Bekir (Allah Râzı Olsun) der ki; Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'i şöyle söylerken işittim:

«Allah'tan şüpheyi giderme ve sağlık isteyiniz, bir kimseye şüpheyi gidermeden sonra sağlıktan daha iyi bir şey verilmemiştir». Peygamber efendimiz bu mübârek sözlerinde hem din hem de dünya yönünden sağlıklı olmayı bir araya getirmiştir. Kulun dünya ve âhireteki istikâmetinin tamamlanması sâdece şüpheden kurtulmaya ve sağlıklı olmaya bağlıdır. İnsanın şüpheden kurtulması ve inancının sağlam olması, âhirette göreceği cezâları düşürür, sağlıklı olması ise kalp ve bedenindeki dünyevî hastalıkları kendisinden uzaklaştırır.

Yine Nesei'nin Sünen'inde Ebû Hüreyre'den merfû olarak rivâyet ettiği bir hadiste Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Allahtan günahınızı affetmesini, size sağlık vermesini ve sizden kötülükleri uzaklaştırmasını isteyiniz. Bir kimseye şüpheyi gidermenin dışında kötülüklerden korunmaktan daha iyi bir şey verilmemiştir». Hadisteki üç şey; af ile geçmişteki kötülükleri, sağlıkla şimdiki kötülükleri ve bağışıklıkla da gelecekteki kötülükleri içine alır. İstenen bu üç şey, aynı zamanda sağlığın devamlı ve sürekli olmasını da içerir.

Tirmizî'de merfû olarak rivâyet edilen bir başka hadîs-i şerîfte de Peygamber efendimiz:

«Yüce Allah'ın, kendisinden istenenler arasında en çok hoşlandığı şey sağlıktır» buyurmuştur.

Abdurrahman İbn-i Ebî Leylâ, Ebü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini söyler:

«Derdim ki, Ey Allah'ın elçisi! Sağlıklı olup da şükretmem, hasta olup da sabretmemden elbette daha iyidir". Bunun üzerine Peygamber efendimiz de: -"*Allah'ın elçisi de seninle birlikte sağlıklı olmayı sever*" buyurdu».

İbn-i Abbas'tan nakledildiğine göre:

«Bir bedevî Peygamber efendimize gelerek ona:

-"Beş vakit namazdan sonra Allah'tan ne istiyeyim?" diye sordu. Peygamber efendimiz de cevâbında:

-"*Allah'tan sağlık iste*" dediler. Bedevî sorusunu üç kez tekrar etti, üçüncüde Peygamber efendimiz bedevîye yine: -"*Allah'tan dünya ve âhirette sağlık iste*" diye cevap verdi».

Sağlık ve esenliğin değeri bu derece yüksek olunca biz de Resûlüllâh'ın bu noktalara uyma konusunda izlediği yolu anlatacağız. Dikkat eden insan, bu yolun izlenecek yolların en mükemmeli olduğunu anlar. Bu yol insanı, kalb ve beden sağlığını korumaya, dünya ve âhiret hayâtını muhâfaza etmeye götürür. Yardım dilenecek varlık sâdece Allah'tır, güven ve îtimat sâdece O'nadır. Güç ve kuvvet sâdece onunladır.

Yiyecek ve içecek konusunda Resûlüllah (sallallâhu aleyhi vesellem)'in tek tür besin üzerinde ısrar ederek diğer besinlerden nefsini menetmek gibi bir alışkanlığı yoktu. Böyle bir tutum içine girmek, ciddî bir biçimde bünyeye zarar vereceği gibi, bu tutumu sürdürmek zaman zaman zor olabilir. Böyle hallerde değişik besin almazsa, insan zayıflar ya da sağlığından olur. Yeknesak bir besine alışan bünye, yemek istese bile değişik besinleri kabul etmez. Bundan dolayı da zarar görür. Bünyeyi sürekli olarak tek besinle yetinmeye zorlamak, bu besin maddesi, en üstün besin maddesi de olsa tehlikeli ve zararlı bir tutumdur.

Peygamber efendimiz bu davranışın tam tersine kendi memleketindeki insanların yemek alışkanlığında oldukları et, sebze, ekmek, hurma ve benzeri yiyecekler konusunda, Peygamber efendimizin rehberliği bölümünde anlattığımız yiyeceklerin tümünü yer ve içerlerdi. Daha geniş bilgi için adı geçen bölüme bakınız.

Yiyeceklerden birinde kırılması ya da dengelenmesi gereken bir durum olduğu zaman, mümkün olursa, ona zıt bir yiyecekle kırar ve dengelerdi. Nitekim hurmanın sıcaklığını karpuzla dengelemiştir. Eğer o yiyeceğe zıt bir yiyecek bulamazsa yiyecekten ihtiyacı kadar yer, aşırılığa kaçmadan yiyeceği terkederdi. Bu davranışından dolayı bünye zarar görmezdi.

Yine peygamberimiz, gönlünün istemediği yiyeceği yemez, o yemeği yemek için kendini zorlamazdı. Peygamberimizin bu tutumu, sağlığı korumada, önemli bir kuraldır. İnsan canının çekmediği ve gönlünün istemediği bir yiyeceği yediğinde, bu yiyeceğin zararı, faydasından daha çok olur.

Enes (Allah Râzı Olsun) der ki; Peygamberimiz kesinlikle bir yemeğe kusur bulmaz, hoşlanırsa o yemeği yer, hoşlanmazsa bırakır yemezdi. Kızartılmış kertenkele sunulduğunda ondan yemedi, yoksa haram mı? diye sorulduğunda: -"*Haram değil ama kavmimin alışkanlıklarından değildir. Bu yemeği canım çekmiyor*" dedi. Böylece alışkanlığına ve isteğine uymuş oldu. Sofraya gelen yemeği yemeye alışkın olmayınca, canı da yemek istemeyince, yemeyi bıraktı. Ancak azru edenlerin ve alışkın olanların yemelerine de engel olmadı. Peygamberimiz eti severdi, en sevdiği et, koyunun kolları ve ön kısmı idi, bu nedenle zehir, koyunun anılan yerlerine konmuştu.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde anlatıldığına göre:

«Peygamber efendimize bir et getirildi, kolu ona sunuldu, bundan hoşlanmıştı».

Ebû Ubeyd ve diğerlerinin Dubâa bint-i'z-Zübeyr'den naklen anlattıklarına göre:

«Dubâa evinde bir koyun kesti, Peygamberimiz ona: "- *Koyununuzdan bizi doyurunuz*" diye haber gönderdi. Dubâa Peygamber efendimize: -"Evde koyunun sâdece boyun kısmı kaldı, onu da Peygambere göndermeye utanıyorum" diye cevap gönderdi. Elçi peygamber efendimize döndü ve durumu haber vedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz elçiye: -"*Dubâa'ya dön ve boyun etini göndermesini söyle, zirâ boyun, koyunun yol göstericisi, iyiliğe en yakın ve kötülüğe en uzak olan kısmıdır*" dedi».

Şüphesiz koyun etinin en hafif kısmı boyun, kol ve pazı etleridir. Bu et mîdeye en hafif gelen ve sindirimi en kısa süren bir ettir. Bu eti yemek şu üç niteliği kendinde toplayan besinlere riâyet etmektir.

a) Yararının çok olması, güç ve kuvvete katkıda bulunması.

b) Mîdeye hafif gelmesi ve ağır gelmemesi.

c) Sindiriminin kısa sürmesi.

Yukarıdaki özellikleri taşıyan besin maddesi en üstün besin maddesidir. Bu tür besin maddesinden az miktarda yemek, diğerlerinden çokça yemekten daha yararlıdır.

Peygamber efendimiz helvayı ve balı severlerdi. Et, bal ve helvadan ibâret olan üç yiyecek besin maddelerinin en üstünü, vücut, ciğer ve organlar için en yararlısıdır. Bunları yemekte, sağlığı ve kuvveti koruma bakımından büyük yarar vardır. Bunlardan ancak kendisinde bir hastalık ya da bir dert olan kimse zarar görür.

Yine Peygamber efendimiz ekmeği, bulabildiği her hangi bir katıkla birlikte yerdi. Ekmeğin yanında katık olarak bâzan et yer ve: -"*Et, dünya ve âhirette insanların yiyeceklerinin efendisidir*" derdi. Bu hadîs-i şerîf'i, İbn-i Mâce ve diğerleri rivâyet etmişlerdir. Bâzan ekmeği karpuzla, bazan da hurmayla birlikte yerdi. Bir hurmayı bir ekmek parçası üzerine koydu ve: -"*Bu, bunun katığıdır*" buyurdu. Bu tür bir davranışta besinlerin doğuracağı her hangi bir yan etkiye karşı tedbir vardır. Nitekim arpa ekmeği soğuk ve kurudur. Hurma ise iki görüşün en doğrusuna göre sıcak ve yaştır. Bu durumda Medîne halkı gibi özellikle bu şekilde yeme alışkanlığı olan insanlar için arpa ekmeğine hurmayı katık yapmak en güzel bir tedbirdir. Kimi zaman da ekmeği sirkeyle yer ve şöyle derdi: -"*Sirke ne güzel katıktır*". Bu söz durumun gerektirdiği oranda sirke için övgü niteliğinde söylenmiş bir sözdür. Yoksa bilgisiz insanların sandıkları gibi sirkenin diğer yiyeceklerden üstün olduğunu belirtmek amacıyla söylenmiş bir söz değildir. Peygamber efendimizin bu sözü söylemesinin nedeni; Bir gün evine geldiğinde önüne bir ekmek koydular. Bunun üzerine: -"*Evde bir katık yok mu?*" diye sordu. Evdekiler: -"Sirkeden başka bir katık yok" diye cevap verdiler. Peygamber efendimiz de: -"*Sirke ne güzel bir katıktır*" sözünü söyledi.

Burada ana fikir şudur: Ekmeği bir katıkla birlikte yemek, yalnız ekmek ya da yalnız katık yemenin aksine sağlığı koruma nedenleridir. Katığa katık denmesinin nedeni, ekmeği ıslah ederek sağlığı korumaya uygun hâle getirmesinden dolayıdır. Nişanlanacak kimsenin evleneceği kıza bakabileceğini bildiren: -"*Bakmak, aralarının bulunması için en uygun bir davranıştır*" sözünde de kelime aynı anlamda kullanılmıştır. Yani bakmak, birleşmeye ve uyum sağlamaya en yakın bir davranıştır. Zîrâ bakmak sâyesinde koca olacak kimse bilerek hareket etmiş olur ve sonunda pişman olmaz.

Peygamberimiz bölgesinin ürünleri olan meyveler olgunlaştıkları zaman onlardan yerdi ve yemekten kaçınmazdı. Bu da yine sağlığı koruma nedenlerinin en büyüklerindendir. Zîrâ Cenâb-ı hak her bölgede hikmeti gereği olgunlaştığı zaman bölge halkına yararlı olacak meyveyi yaratmıştır. Böyle olunca bu meyvelerden yemek bölgede yaşayanların sağlık ve âfiyetlerine sebep olur. Çoğu ilaçları kullanmalarına gerek bırakmaz. Az da olsa hastalanma korkusuyla bölgelerinin meyvelerini yemekten kaçınanlar vardır, halbuki bunlar bedensel yönden insanların en hastası, sağlık ve kuvvetten en uzağıdırlar. Bu meyvelerde bulunan neme karşılık mevsim ve yer sıcaklığı vardır. Mîdenin sıcaklığı, yenen meyveyi olgunlaştırarak, ondan gelecek zararı önler, ancak bunun için meyveyi fazla kaçırmamak, bünyeye taşıyamayacağı kadar yük yüklememek, böylece sindiriminden önce mîdedeki besini bozmamak, üzerine su içerek ve belli bir kıvama geldikten sonra üzerine başka bir yiyecek yiyerek mîdeyi bozmamak gerekir. Kalın barsak iltihabı genellikle bundan olur. Bir kimse meyveyi gereği kadar, uygun zaman ve şekilde yerse, yediği meyve onun için yararlı bir ilaç olur.

PEYGAMBERİMİZİN SOFRADA OTURUŞ ŞEKLİ HAKKINDA YOL GÖSTERMESİ

Peygamber efendimizin: «*Dayanarak yemek yemem*»[1] dediği doğrudur. Yine peygamberimizin: «*Ben ancak bir kulun oturduğu gibi oturur ve bir kulun yemek yediği gibi yemek yerim*» dediği de doğrudur. İbn-i Mâce de Sünen'inde Peygamber efendimizin, yüzü koyun yatarak yemek yemeyi yasakladığını rivâyet eder.

"Dayanmak" sözcüğü kimi zaman bağdaş kurmak, kimi zaman bir şeye yaslanmak, kimi zaman da yan üzere yaslanmak biçiminde yorumlanmıştır.

Dayanmanın üç türünden biri yemeye zarar verir ki bu da yan üzere yaslanarak yemektir. Bu şekilde yemek, yemeğin doğal akışına engel olur ve süratle mîdeye girmekten alıkor. Mîdeye basınç yapar, bunun sonunda mîdenin besin maddesini ayrıştırması tam olarak gerçekleşmez. Aynı zamanda mîde, bir yöne eğilir ve dik olarak kalamaz, bu durumda besin maddeleri mîdeye kolayca ulaşamaz.

Dayanmanın diğer iki türüne gelince bu tür oturuşlar, böbürlenenlerin oturuş biçimlerinden olduğu gibi kulluğa da aykırıdır. Peygamber efendimiz de bu nedenle: -"Kulun yemesi gibi yerim" buyurmuştur. Yerken dizlerini büker ve kalçaları üzerine otururdu. Yemek için diz çöküp oturduğu, sol ayağının iç yüzünü sağ ayağının dış yüzü üzerine koyarak oturduğu da anlatılır. Bunu, Rabbına saygılı olmak, önünde terbiyeli davranmak, sofraya ve yenenlere hürmet etmek amacıyla yapmıştı. Bu oturuş yemek sırasındaki oturuşların en yararlısı ve en erdemlisidir. Çünkü bu durumdayken terbiyeli bir oturuşun yanında organların, Allah'ın kendilerini yarattığı doğal konumlarında olmaları da söz konusudur. İnsanın en güzel beslenme şekli organlarının doğal konumlarında olduğu zamandır. Bu durum da sâdece insanın tabiî bir şekilde dik durduğu zaman gerçekleşir. Yemek için en kötü oturuş şekli de yan üzerine yaslanmaktır. Yukarıda da geçtiği gibi yemek borusu ve yutak bu oturuş şeklinde daralır, mîde de doğal konumunu kaybeder. Çünkü mîde karın tarafından yerle, sırt tarafından sindirim aygıtıyla solunum aygıtını ayıran perde arasında sıkışır.

---

[1] Hadisi Buhari rivayet etmiştir.

Dayanmaktan maksat oturanın, altındaki yastık ve şiltelere yaslanması ise, hadîsin anlamı "*yemek yediğim zaman böbürlenenlerin ve çok yemek isteyenlerin yaptığı gibi şilte ve yastıklara yaslanarak oturmam, fakat kulun yediği gibi yaşatacak kadar yerim*" olur.

Peygamber efendimiz yemeği üç parmağıyla yerlerdi. Lokmaları tutuş bakımından en yararlı şekil budur. Bir ya da iki parmakla tutmak, yiyene yemeğin tadını aldırmaz, zevkini okşamaz, uzun süre karnını doyuramaz. Sindirim organları ve mîde her lokmada kendilerine ulaşan yiyecekle tatmin olmazlar ki, onu iştahla kabul etsinler. Tıpkı insanın hakkını bir ya da iki tâne veya benzeri şekillerde parça parça alarak verilince tadına varamaması ve bununla sevinmemesi gibi. Beş veya dört parmakla yemek, yemeğin sindirim organlarında ve mîdede sıkışıklık meydana getirmesine yol açar -çoğu kez sindirim organları tıkanır ve adam ölür- organları, sıkışıklığı gidermek için çaba harcarlar, mîde de bu sıkışıklığı taşımaya çalışır, yemeği yiyen, yemeğin tadını bulamayacağı gibi yemekten de hoşlanmaz. O halde yemek yemenin en yararlı şekli, Peygamber efendimizin ve ona uyanların yiyiş şekli olan üç parmakla yemektir.

Peygamber efendimizin aldığı besinleri ve yediği şeyleri düşünen insan, onun kesinlikle balık ve sütü, süt ve ekşiyi (asitli yiyecekleri), iki sıcak, iki soğuk, iki yapışkan, iki peklik yapan, iki ishal yapan, iki katı, iki sıvı ve bir karışıma dönüşmeyen iki besin maddesini birlikte yemediğini göreceği gibi, peklik ve ishal yapan, çabuk ve geç sindirilen, kızartma ve haşlama, tâze ve bayat, süt ve yumurta, et ve süt gibi farklı yiyecekleri de beraber yemediğini anlayacaktır. Aşırı derecede sıcak bir yemeği yemediği gibi, bir gün önce pişip geceleyen ve ertesi gün kendisi için ısıtılan bir yemeği de yememiştir. Aynı şekilde kokmuş, ekşimiş ve bozulmuş yemekleri de yemezdi. Bu tür yiyeceklerin hepsi de insana sağlığını kaybettiren, türlü hastalıklara yol açan zararlı yiyeceklerdir.

Kimi besinlerin açacağı zararları bir yolunu bulursa diğerleriyle etkisiz hâle getirirdi. Örneğin: Birinin sıcaklığını diğerinin soğukluğuyla, birinin kuruluğunu diğerinin yaşlığıyla gidermeye çalışırdı, tıpkı hıyarla tâze hurmayı ve kuru hurmayla sâde yağı birlikte yediği gibi(1) mîdedeki sindirimi güç besinlerin mîde özsuyuyla karışarak kimus hâline gelenlerini hurma suyu içerek inceltirdi. Bir avuç hurma bile yense, akşam yemeğinin yenmesini emreder:

«*Akşam yemeğini terketmek ihtiyarlığa yol açar*» derdi. Hadîsi Tirmizî Câmî'inde ve İbn-i Mâce Sünen'inde zikretmişlerdir(2).

Ebû Nuaym, Peygamber efendimizi şöyle anlatır; O, yemekten sonra hemen uyumayı yaksaklardı. Böyle yapmanın kalbi kararttığından bahsedilir. İşte bunun için doktorların, sağlığını korumak isteyenlere tavsiyeleri arasında; akşam yemeğinden sonra bir kaç adım -hiç olmazsa yüz adım kadar- yürümek hemen yemeğin arkasından uyumamak vardır. Yemek yenince yatmak son derece zararlıdır. Doktorların tavsiyelerini kabul edenler, akşam yemeğinden sonra yürümek yerine namaz kılmak da olabilir, böylece besinler mîdenin içinde yerlerini alırlar, sindirimleri kolaylaşır ve mîde kuvvetlenir, derler.

---

(1) Kuru hurma, sade yağ ve yoğurttan yapılan bir tür arap yemeği vardır ki adına "Hays" denir. (Çev).

(2) Hadis zayıftır. Makasıd'ül-Hasene; Kahire baskısı: S. 157-158'e bkz.

Peygamber efendimiz yemeğin üzerine su içme konusunda hiç örnek olmamıştır. Yemeğin üzerine su içmek, yemeği bozar. Özellikle soğuk veya sıcak su içilirse bu, daha da kötüdür.

Şâir de bunu şöyle dile getirir; "Sıcak ve soğuk şeyleri yerken, bir de banyo yaparken sakın su içmeyesin. Böyle davranmaktan hakkıyla kaçınırsan karnından rahatsız olmaktan asla korkmazsın".

Peygamber efendimiz spordan, yorulduktan ve cinsî münâsebetten sonra, yemekten önce ve sonra, meyve yedikten sonra -her ne kadar kimi meyvelerden sonra su içmek kimilerinden sonra içmekten az zararlıysa da- banyo aldıktan sonra ve uykudan uyanır uyanmaz su içmeyi hoş görmezlerdi. Bu sayılanların hepsi de sağlığın korunmasına aykırıdır. Sağlayacakları faydalar varsa da zararlarının yanında önemsizdir.

RESÛLÜLLÂH'IN İÇECEKLERE İLİŞKİN REHBERLİĞİ

Peygamber efendimizin içeceklere ilişkin önderliği, sağlığın korunmasını sağlayan en mükemmel örnektir. O, soğuk suyla karışmış bal içerdi, bunda ancak seçkin doktorların anlayabilecekleri sağlığı koruma kuralı vardır. Soğuk bal şerbeti içmek ve balı aç karnına yalamak; balgamı eritir, mîdenin iç yüzündeki liflerin oluşturduğu saçakları yıkar, mîdenin yapışkanlığını giderir, mîdedeki artıkları dışarı atar, mîdenin normal ısısına ulaşmasını sağlar, mîdedeki tıkanıklıkları giderir. Aynı faaliyetleri ciğer, böbrek ve mesânede de gösterir. Mîdeye giren tatlıların içinde mîde için en yararlı olanı soğuk bal şerbetidir. Ancak safranın da bal şerbetinin de keskin olması nedeniyle, safrası tutanlara bal şerbeti vermek zararlıdır. Çoğunlukla safrayı harekete geçirir. Safrası olanlara bal şerbetinin vereceği zararı sirkeyle gidermek mümkündür, bu yola baş vurulursa şerbet, safralılar için yararlı hâle gelir. Bal şerbetini içmek, şekerden elde edilen içeceklerin çoğundan daha yararlıdır. Özellikle bünyesi şekerli içecekleri kabul etmeyen ve bu içeceklerle bağdaşmayan insanlar için durum daha da önem kazanır. Böyle bir kimse şekerden elde edilen meşrubatı içtiği zaman, mîdesini balın yumuşak tuttuğu gibi yumuşak tutmaz. Hattâ ona yakın bir yumuşaklık bile vermez. Bu alışkanlıkla ilgili olarak tarafsızca verilebilecek karar, bal şerbetinin temeller yıktığı gibi temeller yaptığını kabul etmektir. Kendisinde tatlılık ve soğukluk gibi iki niteliği birden toplayan içecek, beden için en yararlı bir şey olduğu gibi sağlığı korumanın en büyük sebeplerindendir de. Ruhlar, bedenin kuvvetleri, ciğer ve kalbin böyle bir içeceğe büyük bir isteği olduğu gibi, bu içecekten çok şey beklerler. İçecekte bu iki nitelik bulunduğu zaman ondan besin almak mümkün olduğu gibi, yemeğin organlara nüfûzu ve organlara ulaşması eksiksiz bir biçimde gerçekleşir.

Soğuk su nemdir, harâreti düşürür, bedenin asıl nemini korur, bedenin kaybettiği neme karşılık yerine nem ikmâli yapar, mîdedeki besinleri inceltir, damarlardaki kana karışmalarını sağlar.

Doktorlar suyun, vücûda besin olup olmayacağı konusunda iki görüş öne sürerler:

Bir gurup, gözledikleri üreme, artma ve güçlenme gibi su sâyesinde bedende gerçekleşen değişikliklere, özellikle suya olan ihtiyaç arttığı sırada gördüklerine dayanarak suyun besin sağladığı görüşünü savunurlar.

Hayvanlarla bitkiler arasında üreme, beslenme ve büyüme gibi bir çok ortak yönler vardır. Ayrıca bitkilerde duyu gücü ve bir de buna uygun olan hareket gücü vardır. Bu nedenle bitkinin beslenmesi suyla olmuştur.

Hayvanların beslenmesinin bir kısmının, suyla olduğu ve suyun tüm besin maddelerinden bir kısmını oluşturduğu inkâr edilemez. Biz besleyici gücün yemekte olduğunu ve bu gücün büyüklüğünü inkâr etmiyoruz, sâdece suda besleyici özelliğin olmadığını, yemeğin ancak içinde bulunan su sâyesinde besleyici olabildiğini, içinde sıvı bulunmayan yemeğin besleyici olamayacağı görüşünü inkâr ediyoruz. Su, bitki ve hayvanın hayat maddesidir. Bir şeyin beslenmesinin ana maddesine yakın bir maddeyle gerçekleştiğinde şüphe yoktur. Bu madde varlığın maddesiyle aynı olursa durum ne olur? Yüce Allah bu konuda: «*Ve bütün canlıları sudan meydana getirdik*»(1) buyurmuştur. Bu durumda başlıbaşına hayat maddesi olan bir şeyle beslenmenin olabileceği nasıl inkâr edilebilirdi? diyorlar.

---

(1) Enbiya 21/30.

Yine diyorlar ki: Biz; susuz bir kimsenin suya kandığı zaman, tüm güçlerinin, neşesinin, hareketliliğinin geri geldiğini, yemeğe karşı sabırlı olduğunu ve az bir yemekle gerekli besini aldığını, susuzluğa devam ettiği takdirde çok miktarda yemekle bile yeterli besini almadığını ve gücünün yerine gelmediğini görüyoruz. Suyun, besini vücûdun hücrelerine ve tüm organlarına nüfûz ettirdiğini, beslenme işleminin ancak suyla tamamlanabileceğini inkâr etmiyoruz. Biz sâdece, suyun besleyici özelliğini tamamen ondan ayıran ve böyle bir özelliğinin yokluğunu kabul edenlere karşı çıkıyoruz. Bunların sözü bize göre vicdanla ilgili işleri inkâr sınıfına girer.

Bir gurup doktor da, suyun besin yerine geçmeyeceği, besleyici bir özelliğinin olmadığı görüşünü savunur ve görüşlerini ispat için bâzı deliller ileri sürerler, bu deliller ana fikir olarak: Suyla yetinilemeyeceği, suyun yemek yerine geçmeyeceği, organların gelişmelerinde bir ilerleme sağlayamayacağı, sıcağın harcadığı nemin yerini dolduramayacağı gibi, beslenme uzmanlarının inkâr etmedikleri noktalar üzerinde toplanır.

Beslenme uzmanları, suyun besleyicilik özelliğini, yapısı, inceliği ve yumuşaklığı oranında kabul ettikleri halde, diğer maddelerin içlerinde taşıdıkları su oranında besleyici olduğunu kabul etmişlerdir. Öte yandan, nemli, serin yumuşak ve tatlı bir rüzgarın da içinde taşıdığı su oranında besleyici olduğu gözlenmiştir. Temiz hava bile canlılara bir tür besindir. Öyleyse suyun besin olduğu açıkça meydandadır.

Burada anlatılmak istenen şey: Su soğuk olduğu ve içine bal, kuru üzüm, kuru hurma veya şeker gibi tadım ve niteliğini değiştiren bir şey karıştırıldığı zaman, vücûda giren maddelerin en yararlısı olduğu ve sağlığı koruyucu bir özellik kazandığıdır. Bu nedenle Peygamber efendimizin en sevdiği içecek soğuk ve tatlı olan içecek idi. Sıcak su insanı şişirir ve yukarda geçen şeylerin aksini yapar.

Geceleyen ve dinlenen suyu içmek, akarken içmekten daha yararlı olduğu için Peygamber efendimiz Ebi'l-Heysem İbn-i el-Tihân'ın bahçesine girdiğinde: -"*Kabında bir gece dinlenmiş su varmıdır?*" diye sormuş, istediği suyu ona getirmişler ve ondan içmiştir. Olayı Buhârî rivâyet etmiştir. Hadisin metni şöyledir:

«*Yanınızda kabında gecelemiş su varsa getirin, yoksa yerinden içeriz*».

Dinlenmiş su mayalı ekmek, dinlenmemiş su ise mayasız ekmek gibidir. Geceleyen suda, toprak ve mâdensel karışımlar çöker. Anlatıldığına göre Peygamber efendimiz için dinlendirilmiş su bulundurulur ve bunların içinde de gecelemiş olanı tercih edilirdi.

Âişe (Allah Râzı Olsun) der ki:

«Peygambere kuyudan alınarak dinlendirilmiş içme suyu sunulurdu».

Eski tulumlardaki su, toprak taş ve benzeri malzemelerden îmal edilen kaplarda bulunan sudan daha lezzetlidir. Özellikle deri kaplarda bulunan sular çok nefistir. İşte bunun için Peygamber efendimiz diğer kaplara iltifat etmediği halde tulumda dinlenen suya ilgi göstermiştir. Eski tulumlara ve deri kaplara konan suda, bu kaplarda suyun dışarı sızdığı açık gözenekler bulunduğu için özel bir güzellik vardır. Aynı nedenle suyun dışarı sızdığı toprak kaplarda bulunan sular, sızdırmayanlara nazaran daha tatlı ve daha soğuktur.

Allah'ın salât ve selâmı, yaratıkların en mükemmeli, rûhen en şereflisi, her şeyde en iyi yolu gösteren yüce Peygambere olsun ki O, ümmetine işlerin en iyisini, dünya ve âhirette, ruhlara ve bedenlere en yararlısını göstermiştir.

Âişe (Allah Râzı Olsun) şöyle der;

«Peygamber'in en sevdiği içecek tatlı ve soğuk içecekti». Âişe'nin bu sözüyle soğuk ve tatlı suyu kastetmiş olma ihtimali de vardır. Pınar suları ve tatlı kuyu suları gibi. Çünkü Peygamber efendimize dinlendirilmiş ve tatlandırılmış su verilirdi. Aynı şekilde Âişe bu sözüyle, içine bal karıştırılan ya da içinde hurma veya kuru üzüm ıslatılan suyu kastetmiş de olabilir. Âişe'nin sözünün, her iki anlamı da içine aldığı söylenir, en doğrusu da bu görüştür.

Peygamber efendimizin, sahîh hadisteki: -"*Yanında gecelemiş su varsa getir, yoksa dereden içeriz*" sözünde suyu kaynağından veya bulunduğu yerden -havuz, kazan ve benzeri- ağızla içmeye izin verildiğine delil vardır. Bu durum -Allah bilir- ağızla içmeye ihtiyaç duyulduğunda yapılmış, ya da bu sözü Peygamberimiz, bu şekilde içilebileceğini açıklamak maksadıyla söylemiştir. İnsanlardan bu şekilde içmeyi hoş karşılamayanlar olduğu gibi, doktorlarda neredeyse bunu yasaklayacaklar ve hakkında mîdeye zararlıdır diyecekler. İbn-i Ömer'den rivâyet edilen -durumunu bilmediğim- bir hadiste İbn-i Ömer şöyle der;

«Peygamber efendimiz bizi yüzüstü eğilerek su içmekten ve bir eli suya daldırıp ağıza götürerek su içmekten nehyetti ve dedi ki:

-"*Köpeğin su içtiği gibi yalayarak ve geceleyin içini görünceye kadar kapalı bir kaptan tepenize dikerek, su içmeyiniz, ancak su dinlendirilmiş ise bu yasağın dışında kalır*"».

Buhârî'nin hadîsi bundan daha sahîhtir: Hadîs sahîh de olsa aralarında çelişki yoktur. Çünkü bu durumda yine elle içilemeyecektir. Bunun için Peygamberimiz "*ağızla içeriz*" demiştir. Ağızla içmek, sâdece suyu içen, yüzüstü ve karın üzerine kapandığı zaman zararlıdır, tıpkı nehirden ve gölden su içen kimsenin yaptığı gibi. Ancak yüksekte bulunan bir havuz veya su kabından ağızla içerse, el veya ağızla içmek arasında fark yoktur.

Rasûlullâh'ın eğittiği ve örnek olduğu hususlardan biri de oturarak su içmektir. Peygamber efendimiz bu eğitimini alışkanlık hâline getirmiştir. Ayakta su içmekten nehyettiği, ayakta su içenin geri çıkarmasını emrettiği ve aynı zamanda kendisinin de ayakta su içtiği doğrudur.

Bâzıları kendisinin ayakta içmesi yasağın hükmünü yürürlükten kaldırma anlamını taşır derlerken, diğer bâzıları da yasağın haram kılma anlamı taşımadığını, bilakis yol gösterme ve daha iyi olanı bırakma anlamına geldiğini söylerler. Bir diğer gurup ise, iki hadis arasında aslâ çelişki yoktur, Peygamber efendimiz sâdece ihtiyaçtan dolayı ayakta içmiştir. Zemzem kuyusuna -onlar su içerlerken- geldi. O da su içmek istedi. Kovayı kendisine doğru eğdiler, o da ayakta iken kovadan suyunu içti. Bu, ihtiyaç duyulduğu zaman olmuştu.

Ayakta su içmenin sayısız zararları vardır. Bu şekilde susuzluğun tam olarak giderilememesi ki; ciğerin, suyu organlara bölüştürmesine kadar su mîdede yerleşmez. Ayaktayken içilen su, sür'âtle ve hiddetle mîdeye iner, bu suyun, mîdenin ısısını düşürerek mîdenin düzenini bozmasından, bünyenin aşağı bölgelerine nüfûzu -tedrîcî olmaksızın- hızlandıracağından korkulur. Bu sayılanların hepsi de alışkanlık hâline getirilirse, suyu içine zararlı olur. Ancak arada sırada bir ihtiyaçtan dolayı böyle içilirse zararlı olmaz.

Ayakta su içmenin bâzı yararlarının olduğuna îtiraz edilemez. Ancak bunlar ikinci derecede kalırlar. Bu yararlar için de başka hükümler vardır. Bu hükümler fakihlere göre kıyas dışı hükümler gibidirler.

Müslim'in sahîh'inde yer alan Enes İbn-i Mâlik'in rivâyet ettiği bir hadiste Enes der ki;

«Peygamber efendimiz suyu içerken üç kez nefes alır ve: -"*Suyu bu şekilde içmek, daha çok kandırır, hastalıktan daha çok korur ve boğazdan daha kolay akıp yerine yerleşir*"(1) derdi».

Yüce Allah'ın ve onun dînini üslenen elçisinin dilinde içecek denince su anlaşılır. İçerken nefes alması ise, su kabını ağzından çekerek kabın dışına nefeslenmesi, sonra içmeye devam etmesi demektir.

---

(1) Hadis için bkz. Müslim: Sahih; İçecekler kitabı, no: 123. Buhari bu hadisi ilavelerini atarak, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, İbn-i Mace ve Ahmet de ilaveleriyle birlikte tahric etmişlerdir.

Nitekim baska bir hadiste bunun açıklaması yapılmış ve şöyle denmiştir:

«*Biriniz su içerken bardağa üflemesin, ancak bardağı ağzından çektikten sonra nefes alsın*».

Bu şekilde içmekte sayısız hikmetler ve önemli faydalar vardır. Peygamber efendimiz bunların hepsine:

«*Üç nefeste içmek, daha çok kandırır, hastalıktan daha çok korur ve boğazdan daha kolay akarak yerine yerleşir*» sözüyle işâret etmişlerdir. "Ervâ" sözü, kandırma ve susuzluğu giderme yönünden daha etkili, daha üstün ve daha yararlı demektir. "Ebre-ü" sözcüğü "bür" kökeninden ef'alü kalıbında türetilmiş bir kelimedir ve şifâ anlamına gelir. Yâni susuzluğun şiddetini düşürür, ızdırâbını dindirir demektir. Çünkü suyu üç bölümde içmek, alevlenmiş olan mîdenin içinde hareket etmesi nedeniyle birincinin düşüremediği ateşi ikincinin, ikincinin düşüremediği ateşi de üçüncünün düşürmesi demektir. Aynı zamanda suyu böyle içmek, mîdenin harâretine daha uygun, soğuğun mîdeye hücûmundan doğacak olan bir kez ürperme ve bir kez kanmadan, mîde üzerinde bırakacağı etki bakımından daha da kalıcıdır. Bir defâda içmek, susuz kişinin harâretiyle kısa bir süre karşılaşacağı, sonra mîdeden atılacağı, keskinliği ve hiddeti kırılacığı için içeni kandırmaz. Mîdenin harâreti kırılsa da bu şekilde tamamen yok olmaz. Fakat harâretin aralıklı olarak ve derece derece kırılması bunun tam tersinedir.

Yine böyle üç bölümde içmek, doğuracağı sonuç bakımından daha garantili, insanın başına gelebilecek felâket bakımından hepsini bir defada içmekten daha güvenlidir. Zîra bir defada içmenin -soğukluğunun şiddeti ve miktârının çokluğuyla- tabîî harâreti söndürmesinden ya da zayıflatmasından korkulur. Böyle bir durumda ise özellikle Hicaz, Yemen ve benzeri sıcak bölge sâkinlerinde veya yazın şiddetli zamanları gibi sıcak dönemlerde mîde ve ciğerin karakterlerinin bozulmasına ve bayağı hastalıklara yol açar. Buralarda yaşayan insanlar açısından bir defâda içmek oldukça zararlıdır. Bu insanların iç organlarında ve sıcak bölgelerde tabiî ısı düşüktür.

"Emre'ü" sözcüğü, "Meriet-tâamü fî bedenihî" cümlesindeki "Merî"nin "ef'alü" kalıbına göre türetilmişidir. Yukarıdaki cümle, vücûda yemek girdiği ve kolayca, lezzetli ve faydalı bir şekilde karıştığı zaman kullanılır. «*Onu âfiyetle yiyin*»⁽¹⁾ âyetindeki "merîen" kelimesi de aynı anlamdadır. Yâni hazmı kolay ve sonunda yararlı, verdiği tat bakımından arzûya uygun demektir. Bu kelimenin anlamı yavaş yavaş içilen su, yumuşaklığı ve yemek borusuna hafif gelmesi nedeniyle aşağıya doğru daha rahat kayar, çok miktarda içilen su ise aksine yemek borusundan aşağı kayması pek kolay olmaz demektir, denildi.

Bir defada içmenin tehlikelerinden biri de yemek borusunun -içindeki suyun çokluğu nedeniyle- tıkanarak nefes borusuna su kaçması ve bundan dolayı sıkıntıya düşülmesinden korkulmasıdır. Ara vererek nefes alıp sonra içtiği zaman bu tehlikeden emin olur.

Ara vererek içmenin bir faydası da, su içen kimse birinci kısmı içtiğinde, üzerlerine soğuk suyun varması nedeniyle -kalb ve ciğer üzerinde- dumana benzer sıcak bir buhar yükselir, bünye bunu derhal dışarı atar. Suyu içen kimse bir defada içtiği zaman soğuk suyun inişiyle içerde oluşan buharın çıkışı aynı anda olur ve bu yüzden bir birini kovmaya ve bir birine üstün gelmeye çalışırlar. İşte bu mücâdeleden dolayı nefes borusuna kaçma ve daralma meydana gelir. Bu yüzden de suyu içen, onu sindiremez, ondan yararlanamaz ve susuzluğunu tamamen gideremez.

Abdullah İbn-i Mübârek, Beyhakî ve bu ikisinin dışındakiler peygamber efendimizden şöyle rivâyet ettiler:

«*Biriniz su içerken suyu yavaş yavaş emerek içsin, birden bire ara vermeden içmesin, zîrâ ciğer ağrısı, ara vermeden içilen sudan doğar*».

---

(1) Nisa: 4/4.

"Kübâd" kelimesi ciğer ağrısı demektir. Deney sonucu suyun toplu olarak bir defada ciğere varmasının ciğere ağrı verdiği ve ciğerin tabiî ısısını düşürdüğü öğrenilmiştir. Bunun nedeni, ciğerin ısısıyla ciğere varan suyun ısısının, soğutulan şeyin yapısı ve miktarından doğan zıtlığıdır. Eğer su, ciğere azar azar varsaydı, ciğerin ısısına uyum sağlar, ısıyı zayıflatmazdı. Bunun örneği: Kaynayan tencereye soğuk su dökmektir. Suyu tencereye azar azar dökmek, tencerenin kaynamasına zarar vermez.

Tirmizî Câmî'inde Peygamber efendimizden şöyle rivâyet eder:

«*Suyunuzu develerin içtikleri gibi tek nefesle içmeyiniz, iki veya üç defada içiniz, su içerken besmele çekiniz, içtikten sonra "elhamdülillah" deyiniz*».

Yemeğin ve suyun başında besmele çekmenin, sonunda da Allah'a hamdetmenin, yenen ve içilen şeylerin yararlı olmasında, sindirim kolaylığında ve zararının dışarı atılmasında görülmedik etkisi vardır.

İmam Ahmet bu konuda şöyle der; "Yemekte dört şey bir araya gelirse, yâni; Başında Allah'ın adı anılır, sonunda Allah'a hamdedilir, yemeğe çok sayıda el uzanır ve yemek helaldan kazanılırsa bu yemek kusursuz olur".

Müslim, Sahîh'inde Câbir İbn-i Abdillah'ın rivâyet ettiği hadislerden olmak üzere Câbir'in şöyle dediğini nakleder;

«Ben Peygamberi şöyle derken duymuştum:

- *Yemek kaplarını örtünüz, su kaplarını kapatınız, zîrâ senede bir gece vardır ki, o gece veba iner, örtüsü ve kapağı olmayan yemek ve su kaplarına rastladığında mutlaka onlarda bu hastalık meydana gelir*». Bu husus, doktorların bilgi ve becerilerini aşan bir şeydir. Bâzı zeki kimseler bu noktayı tecrübeyle anlayabilirler. Yukarıdaki hadîsi rivâyet edenlerden biri olan Leys İbn-i Sa'd şöyle der: "Yanımızdaki acemler, bu gecenin sene içinde ocak ayında olmasından çekinirlerdi".

Peygamber efendimizin, bir çöp uzatarak da olsa kabın ağzını kapatmayı emrettiği doğrudur. Çöp uzatmakta; kapatmayı unutmama, hattâ bir çöple de olsa kapatmayı alışkanlık hâline getirme gibi bir hikmet vardır. Kabın içine düşmesi muhtemel böcek ve kurtçuklar, bu çöpün üzerinden yürürler, böyece bu çöp, onlara köprü görevi yapmış ve bu küçük yaratıkların kabın içine düşmelerine engel olmuş olur.

Peygamber efendimizin, kabın ağzını kapatırken Allah'ın adını anmayı emrettiği de doğrudur. Kabın ağzını kapatırken Allah'ın adını anmak, kabın çevresinden şeytanı kovacağı gibi, ağzını kapatmak da böcekleri uzaklaştırır. İşte Peygamberimiz bu iki yerde bu iki incelikten dolayı Allah'ın adını anmayı emretmiştir.

Buhârî Sahîh'inde İbn-i Abbas hadislerinden olan şu hadîse yer vermiştir. İbn-i Abbas der ki;

«Peygamber efendimiz kabın ağzından su içmeyi yasakladı».

Bu yasaklamada sayısız hikmetler vardır: Suyu içen kimsenin, kabın içine üflediği hava kabarcıklarının hareketi, kabın içindeki suya pis ve iğrenç bir koku kazandırır, bu durum insanda bir tiksinme yaratır. Böyle bir içme sırasında çoğunlukla içenin karnına bol miktarda su gireceğinden, suyu içen bu sudan zarar görür. Görmeden içilen bu suda, çoğunlukla içenin farketmeyeceği canlılar bulunacağından suyla birlikte onları da yutar ve bundan dolayı acı çeker. Yine çoğu kez suyun içinde, içerken görmediği çörçöp ve benzeri pislikler bulunur, bunlar suyla birlikte içenin mîdesine girerler. Son olarak bu şekilde su içmek mîdeye havayı dolduracağından, mîdeyi daraltır. Sonuçta ya yeteri kadar su almasını engeller, ya zahmet ya da eziyet çektirir. Bu ve benzeri hikmetlerden dolayı Peygamberimiz kabın ağzından su içmeyi yasaklamıştır.

Eğer; Tirmizî'nin Câmî'inde bulunan; Resûlüllah Uhud günü bir su kabı istedi ve: «*Kabın ağzını kırın*" dedi, sonra kaptan ağzıyla su içti». Sözü karşısında ne yaparsınız? denilirse.

Biz de; Yine Tirmizî'nin bu hadis hakkında: "Bu hadîsin isnâdı sahîh değildir, Abdullah İbn-i Ömere'l-Ümrî- hıfzı yönünden zayıf görülür. Bu zâtın İsâ'dan dinleyip dinlemediğini bilmiyorum" sözünü aktarmakla yetineceğiz. Tirmizi "İsâ" sözüyle İsâ İbn-i Abdullah'ı demek istemiştir. Abdullah bu hadîsi İsâ'dan, o da Ensâr'dan bir adamdan rivâyet etmiştir.

Ebû Dâvûd, Sünen'inde, Ebî Saîde'l-Hudrî'nin rivâyet ettiği hadislerden olarak, Ebî Saîd'in şöyle dediğini nakleder;

«Peygamber efendimiz bardağın gedik yerinden içmeyi ve içilen şeyin içine üflemeyi yasakladı».

Bu yasak da, su içen kimsenin, içtiği sudan tam olarak yararlanmasını sağlayan hikmetlerdendir. Zîra bardağın gediğinden içmekte sayısız zararlar vardır:

1. Suyun yüzündeki çörçöp ve diğer pislikler bardağın gedik tarafında toplanır, sağlam tarafında toplanmaz.

2. Gedik yerinden içmek, genellikle suyu içene güçlük vereceğinden rahatça içmek mümkün olamaz,

3. Gedik yer, sağlam yerler gibi temiz yıkanamaz, üstelik kir ve pis koku da gedik yerde toplanır,

4. Gedik, bardakta kusur yeridir, kusur yeri ise en kötü yerdir. O halde gedikten uzak durmak ve sağlam tarafları kullanmak gerekir. Zîra herşeyin kötü yerinden iyilik gelmez. Eskilerden bâzıları bir adamın kötü şeyler aldığını gördüklerinde; Bundan vazgeç, Allah'ın tüm kötü şeylerden bereketi kaldırdığını bilmiyor musun?!.. demişlerdi,

5. Çoğu zaman gedikte çatlaklık veya keskinlik vardır. Bu da oradan su içenin ağzını yaralar. Bunlar ve bunların dışındaki zararlardan dolayı gedikten su içmek yasaklanmıştır.

İçilen şeye üflemeye gelince, içenin ağzından çıkan hava, kabın içindeki içeceğe, insanı tiksindiren kötü bir koku kazandırır, özellikle ağız kokusu bozuk olan insanda bu durum daha da belirgindir.

Sonuç olarak üfleyenin nefesleri içeceğe karışır.

Bu nedenle Peygamber efendimiz, Tirmizî'nin İbn-i Abbas'tan rivâyet ettiği ve sahîhliğini kabul ettiği şu hadiste nefes almakla üflemeyi bir arada söylemiştir. İbn-i Abbas şöyle der;

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), kabın içinde nefes almayı ve kabın içine üflemeyi yasakladı».

Buhârî ve Müslim'in Enesten rivâyet ettikleri «Peygamber efendimiz kabın içinde üç kez nefeslenirdi». Hadîsi karşısında ne yaparsınız? diye sorulursa, kabul ederek ve teslim olarak karşılık veririz. Bu hadisle önceki hadis arasında bir çelişki yoktur. Bu hadîsin anlamı; Resûlüllah su içerken üç kez nefes alırdı, demektir. Enes (Allah Râzı Olsun), kaptan bahsetmiştir. Çünkü kap, içeceğin içinde bulunduğu âlettir. Bu söz tıpkı, Resûlüllah'ın oğlu İbrahim memede öldü, sözüne benzer. Yâni süt emme çağında öldü demektir, diye cevap verilir.

Peygamber efendimiz sütü, kimi zaman saf kimi zaman da suyla karıştırılmış olarak içerdi. Böyle sıcak bölgelerde tatlı sütü, özellikle yavşan otu, karagelin (santonin), lavanta ve benzerleriyle otlayan hayvanların sütünü saf veya sulandırılmış olarak içmekte sağlığı koruma, vücûdu nemli tutma ve ciğerin harâretini söndürme bakımından çok büyük yarar vardır. Zîra bu bitkileri yiyen hayvanın sütü, besinin yanında besin, içeceğin yanında içecek ve ilacın yanında ilaçtır.

Tirmizî'nin Câmî'inde de Peygamber efendimizden şu hadis rivâyet edilir:

«Sizden biriniz yemek yediği zaman şöyle desin:

"Allahım! Bu yemeği bizim için bereketli kıl, bize bundan daha iyisini yedir". Süt içtiği zaman da şöyle desin:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ فَاِنَّهُ لَيْسَ شَىْءٌ يُجْزِى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ اِلاَّ اللَّبَنُ»

"Allahım bu sütü bizim için bereketli kıl, bize bu sütten daha fazla ver, zira sütten başka hiç bir şey hem yiyecek hem de içecek yerini tutmaz"». Tirmizî bu hadîsin hasen olduğunu söylemiştir.

Müslim'in Sahîh'inde sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz için akşam üzeri şıra çıkarılırdı, Peygamberimiz onu sabahleyin, gündüz akşama kadar, o gün akşam, ikinci gün gündüz, akşam ve üçüncü gün ikindiye kadar içerdi. Eğer bir miktar şıra daha artarsa o nu da hizmetlisi içer ya da dökülmesini emreder ve dökülürdü.

Bu şıra, içinde ıslatılan kuru hurmanın tatlandırdığı sudur. Bu su, hem besin hem de içecek sınıfına girer. Şıranın kuvveti artırma ve sağlığı soruma açısından büyük faydası vardır. Peygamber efendimiz, alkole dönüşeceği endişesiyle üçüncü günden sonra şırayı içmemişti.

RESÛLÜLLÂH'IN KIYÂFET KONUSUNDAKİ REHBERLİĞİ

Peygamber efendimiz giyinme ve soyunma yönünden tam bir rehberdi, bedene en faydalı, en hafif ve en kolay olanını giyerdi. Giyeceklerinin çoğu, cübbe ve gömleklerdi. Bunlar vücûda diğerlerinden daha hafif olan giyeceklerdir. İç gömleği de giyerdi, hattâ en sevdiği giyecek iç gömleğiydi. Giyiminde yol gösterici oluşu, vücut için en faydalı giyeceği seçtiğinden dolayı idi. O'nun elbisesinin yenleri ne uzun, ne de geniş olurdu. Gömleğinin yeni bileğine kadar olur, eline doğru geçmezdi. Eline doğru geçtiği takdirde giyene güçlük verir, pratik hareket etmesini ve tutma kâbiliyetini engeller. Bundan daha kısa da olmazdı, çünkü kısası soğuk ve sıcağa karşı koruyucu değildir. İç ve dış gömleğinin eteği inciklerin yarısına kadardı, topukları aşağı geçmezdi. Daha uzunu yürüyeni rahatsız eder, dik durmasını engeller ve köstekli gibi yapar. İnciklerin üzerinden daha kısa da olmazdı, çünkü böylesi açılır, sıcak ve soğukta giyeni rahatsız eder. Sarığı, taşıması başı rahatsız edecek, başı zayıf düşürecek ve sâhiplerinin durumlarından anlaşıldığı gibi başı zayıflık ve hastalıklara hedef yapacak büyüklükte olmadığı gibi, başı soğuk ve sıcağa karşı korumaya yetmeyecek kadar da küçük olmazdı. Orta büyüklükte olurdu.

Peygamber efendimiz sarığını çenesinin altına alırdı, böyle yapmakta çok sayıda faydalar vardır;

Böyle yapmak boynu sıcak ve soğuğa karşı korur, boynu sâbit tutar, aşırı hareketine engel olur, özellikle at ve deve gibi hayvanlara binerken, savaşta saldırı ve geri çekilme hareketlerini yaparken çok faydalıdır. İnsanların çoğu, sarığı dolamak yerine boyuna halka yapıyorlar, faydası ve güzel görünmesi yönünden sarık dolamak nerde, halka yaptırmak nerde?!..

Bu giyecekler üzerinde düşündüğünde bunların vücûda en faydalı, sağlığı ve kuvveti koruma yönünden en üstün, vücûda zorluk ve işkence vermekten en uzak olduklarını anlarsın. Yolculukta ayakların soğuk ve sıcaktan kendilerini koruyacak bir şeye ihtiyaçları olduğundan, sürekli veya çoğu zaman ayağına mestlerini giyerdi. Yolculuk dışında bâzan giyer, bâzan giymezdi. Elbiselerin renklerinden en çok beyazı ve alacayı severdi -alaca, çizgili kumaştır-. Siyah, kırmızı, rengârenk boyanmış ve süslü giyecekleri giymezdi. Giydiği kırmızı elbiseye gelince o, yemen kumaşıydı ve yeşil elbisesinde olduğu gibi onda da siyah, kırmızı ve beyaz renkler vardı. Bir sefer onu, bir sefer onu giyerdi. Giyecek konusundaki açıklama ve Peygamber efendimizin, kıpkırmızı giyecekler giydiğini iddia edenlerin yanıldıkları, yeterince anlatılmış oldu.

RESÛLÜLLÂH'IN EV KONUSUNDAKİ REHBERLİĞİ

Peygamber efendimiz, insanın yolcu, dünyanın da yolcunun konağı olduğunu -yaşadığı sürece konağa konar, sonra konaktan âhirete taşınır- öğretince ne kendisi, ne arkadaşları ve ne de onlara uyanlar evlerine ve evlerinin sağlamlığına, yüksekliğine, dekorasyonuna ve genişliğine titizlik göstermemişlerdir. Bilakis onlar için ev; yolcunun, sıcak ve soğuğa karşı koruyan, gözlerden gizleyen, hayvanların girmelerine engel olan en güzel konaklarından olmuştur. Aşırı ağır olmadığından bu evin yıkılmasından korkulmaz, fazla geniş olmadığından bu evde baykuşlar yuva yapmaz, yüksek olmadığından her yönden rüzgar almaz, rahatsız edici kokular gelmez, içinde oturanı rahatsız edecek kadar yerin altında olmadığı gibi, yer seviyesinden de pek fazla yüksek değildir. İkisinin de aksine, orta yüksekliktedir. Evlerin en düzgünü ve en kullanışlısı, sıcak ve soğuktan en az etkileneni bu ölçülere uyan bir evdir. İçinde oturanı sıkıştıracak kadar dar olmayan bu ev, boş kalan yerlerine baykuşların yuva yapacağı kadar da geniş değildir, faydasız ve kullanılmayan alanı yoktur. Bu evin, içinde oturanı kokusuyla rahatsız eden bir köşesi olmadığı gibi, aksine Peygamberimiz güzel kokuyu sevdiği ve sürekli yanında bulundurduğu ve bizzat vücûdunun ve terinin de kokusu, kokuların en güzellerinden olduğu için, bu evin kokusu da kokuların en güzellerindendir. Bu evin bölümleri içinde kokusu çevreye yayılan bir tuvâlet de yoktur. Kuşkusuz bu ev, evlerin en düzgünü, en kullanışlısı, beden ve sağlık kurallarına en uygunudur.

RESÛLÜLLÂH'IN UYKU DÜZENİ VE UYANIKLIK KONUSUNDAKİ ÖNDERLİĞİ

Peygamber efendimizin uyku ve uyanıklığı üzerinde düşünen insan, onun uykusunun en ölçülü, beden, organlar ve akıl için en faydalı bir ölçüde olduğunu anlar. Peygamber efendimiz gecenin başlangıcında uyur, ikinci yarının başında uyanır, kalkar dişlerini misvakla fırçalar, abdest alır ve namaz kılardı. Böylece beden, organlar ve kafa, uyku, istirahat ve beden eğitiminden nasîbini hem de bol sevapla birlikte almış oluyordu. İşte kalb ve beden, dünya ve âhiret huzûrunun zirvesi!...

İhtiyaç miktarının üzerinde uyku uyumaz, nefsinin ihtiyaç duyduğu kadar uyumasına da engel olmazdı. Uyku bastırdığı zaman sağ tarafına yatarak, gözleri kapanıncaya kadar Allah'ı zikrederek mîdesi yiyecek ve içecek dolu olmadığı halde, yan tarafını yere yapıştırmadan, yüksek yataklar edinmeden, en güzel bir şekilde uyurdu. O'nun içi lif dolu deriden bir yastığı vardı. Yastığa yaslanır ve zaman zaman elini yanağının altına koyardı.

Biz burada uyku ve uykunun faydalı ve zararlı kısımlarıyla ilgili bir bölüm sunuyor ve diyoruz ki;

UYKU: Bedenin bir hâlidir ki, onu, rahat etme arzûsuyla tabiî ısının ve güçlerin, vücûdun derinliklerine çekilmesi izler.

İki türlü uyku vardır: Biri doğal, diğeri doğal olmayan uykudur.

Doğal uyku: Nefsânî kuvvetlerin, bedenin faaliyetlerini durdurmalarıdır. Nefsânî kuvvetler ise duyular ve irâdeye bağlı hareketlerdir. Bu kuvvetler bedenin hareketini durdukları zaman, beden gevşer. Uyanıkken ve hareket ederken çözülen ve dağılan nem ve buharlar, bu kuvvetlerin başlangıç noktası olan beyinde toplanır, sonunda beden uyuşur ve gevşer. Bu tanımını yapmaya çalıştığımız uyku, doğal uykudur.

Doğal olmayan uykuya gelince; Bu uyku ya bir aksaklık ya da bir hastalıktan olur. Bu uyku, nemlerin, beyni uyanıklığın parçalayamayacağı bir şekilde kavramasıdır. Ya da mîdeyi yiyecek ve içecekle doldurmanın arkasından olduğu gibi, mîdeden bol miktarda nemli buhar yükselir, yükselen buharlar beyne ağır gelir ve beyni gevşetirler. Bunun sonunda da beyin uyuşur ve nefsânî kuvvetlerin faaliyetlerini durdurur, böylece uyuma gerçekleşir.

Uykunun açık seçik iki faydası vardır:

Birincisi; Organların, faaliyetlerini durdurmaları ve dinlenerek yorgunluktan kurtulmalarıdır. Zîrâ uyku, duyu organlarını uyanıklığın ayakta tutmasından kurtarır, bitkinlik ve yorgunluğu giderir.

İkincisi ise; Besinleri sindirmek ve salgıları olgunlaştırmaktır. Çünkü vücûdun tabîî ısısı uyku sırasında vücûdun derinliklerine çekilir ve buna yardımcı olur. Bu nedenle uyku sırasında vücûdun yüzey bölgeleri soğur ve uyuyan insan fazla örtüye ihtiyaç duyar.

Uykunun en yararlı olanı, mîdenin sol tarafa biraz fazla eğik olması nedeniyle içindeki yiyeceklerin daha iyi yerleşmesi açısından vücûdun sağ tarafına yatarak uyumaktır. Sonra mîdenin ciğere doğru eğilmesini sağlamak sûretiyle, sindirimin hızlanmasını sağlamak için kısa bir zaman sol tarafa döner. En sonunda, besinlerin mîdeden aşağıya kolaylıkla kaymalarını sağlamak için de yine sağ tarafa döner. Böylece uykunun başında ve sonunda sağ tarafa yatılmış olur. Sol tarafta çok uyumak, iç organların kalbe doğru eğilmesi ve çeşitli maddelerin kalbe boşalması nedeniyle, kalbe zarar verir.

Uykunun en kötüsü; Sırtüstü uyumaktır. Uyumadan, dinlenmek için sırtüstü uzanmak zararlı değildir.

En zararlı uyuma şekli ise, yüz üstü yatarak uyumaktır. Müsned'de ve İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Ebî Ümâme'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Peygamber efendimiz mescitte yüzüstü yatarak uyuyan bir adama uğradı, adama ayağını vurarak: -"*Kalk veya otur, bu uyku cehennem ehlinin uykusudur*" buyurdu».

Hipokrat kitabının sunuş bölümünde şöyle der: Daha önce âdeti değilken hastanın yüzüstü yatarak uyuması, aklının karıştığına ve karnının yan taraflarında bir acının olduğuna delâlet eder. Kitabını açıklayanlar, Hipokrat'ın bu sözünü, görünen ve görünmeyen bir neden olmadan hastanın, iyi alışkanlığını bırakarak kötü bir pozisyona geçmesi şeklinde îzah ederler.

Düzenli uyumak, doğal güçlerin faaliyetlerini pekiştirir, nefsânî güçleri rahatlatır, bu güçleri taşıyan cevherini çoğaltır, hattâ çoğu zaman bu cevher, vücûda verdiği gevşeklik nedeniyle ruhların çözülmesini önleyen bir engel hâline gelir.

Gündüz uykusu iyi değildir. Neme dayalı hastalıkları ve ingileri doğurur, rengi bozar, dalak hastalığına yol açar, sinirleri gevşetir ve yorar, şehveti zayıflatır. Ancak yazın sıcağın şiddetli olduğu zaman uyumak sakıncalı değildir. Gündüz uykusunun en fenâsı gündüzün ilk saatlerinde uyumaktır, bundan daha kötüsü de vardır o da gündüzün son saatlerinde, ikindiden sonra uyumaktır. Abdullah İbn-i Abbas, çocuklarından birini sabah uykusu uyurken gördü, bunun üzerine oğluna: kalk, rızıkların dağıtıldığı saatte sen uyuyormusun?!.. dedi.

Denilir ki gündüz uykusu üç tânedir, birinin adı huy, diğerininki bilgisizlik, üçüncününki ise akılsızlıktır.

Birincisi; Gündüzün şiddetli sıcağında uyumaktır. Bu, Peygamber efendimizin huyudur.

İkincisi; Kuşluk vakti uyumakır. Bu uyku insanı dünya ve âhiret işinden alıkor.

Üçüncüsü ise; İkindi vakti uyumaktır. Eskilerden bâzıları şöyle derler; İkindiden sonra uyuyanın aklı perdelenir, bundan dolayı kendinden başka hiç kimseyi kötülemesin. Şâir de bunu şöyle dile getirir:

"Dikkat!... Kuşluk vakti uyunan uykular, gençlerde akıl noksanlığı getirir, ikindi vakti uyunan uykularsa insanı delirtir".

Sabah uykusu rızka engel olur, çünki bu vakit, yaratıkların nasiplerini aradıkları vakittir. Aynı zamanda bu vakitte rızıklar paylaştırılır. Bu vakitte uyumak haram kılınmıştır, ancak bir aksaklık veya yorgunluktan dolayı uyumak, bunun dışında kalır. Bu vakitte uyumak vücuda son derece zararlıdır. Çünkü vücûdu gevşetir, bedenî hareketlerle ayrışması gereken artıkların bozulmasına neden olur. Sonunda vücutta kırıklık, bitkinlik ve zayıflık meydana getirir. Eğer sabah uykusu, dışarı çıkmadan, beden hareketi yapmadan, mîdeye bir şey girmeden uyunmuşsa, bu uyku türlü hastalıklar doğuran müzmin ve çetin bir hastalıktır.

Güneşte uyumak, bedendeki gizli kalmış hastalıkları ortaya çıkarır. İnsanın bir kısmı güneşte, bir kısmı da gölgede iken uyuması kötü bir şeydir. Ebû Dâvûd Sünen'inde Ebû Hüreyre hadislerinden olarak Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini rivâyet eder; Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Sizden biriniz güneşte iken bir kısmına gölge geldiği -bir kısmı güneşte, bir kısmı da gölgede kaldığı zaman- derhal kalksın*(1)».

İbn-i Mâce ve diğerlerinin Sünen'lerinde -Büreyde İbn-i Husayb hadîsinde- rivâyet edildiğine göre;

«Peygamber efendimiz insanın güneşle gölge arasında oturmasını yasaklamıştır(2)». Bu söz, güneşle gölge arasında uyumanın engellendiğine dâir bir uyarıdır.

---

(1) Bu hadisi Hakim de Sahih'inde tahric etmiştir.
(2) Bu hadisi Ebu Davud da tahric etmiştir ve isnadı sahihtir.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Berâ İbn-i Âzib'ten nakledildiğine göre: Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Yatağına yatacağında namaz abdesti gibi abdest al, sonra sağ yanına yat, daha sonra şöyle de:*

اَللّٰهُمَّ اَسْلَمْتُ نَفْسِى اِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ اَمْرِى اِلَيْكَ وَاَلْجَأْتُ
ظَهْرِى اِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً اِلَيْكَ، لاَ مَلْجَأَ وَلاَ مَنْجَى مِنْكَ
اِلاَّ اِلَيْكَ❊ اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِى اَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِى
اَرْسَلْتَ❊

Allahümme eslemtü nefsi ileyke vefevvaztü emri ileyke ve elce'tü zahri ileyke, rağbeten ve rahbeten ileyke la melce e vela menca minke illa ileyke, amentü bikitabikellezi enzelte ve nebiyyikellezi erselte.

"*Allahım! Ben kendimi sana teslim ettim, yönümü sana çevirdim, işimi sana bıraktım, rahmetine koşmak ve azâbından kaçmak amacıyla sırtımı sana dayadım, senin dışında senden kaçacak ve sana karşı sığınılacak bir kimse yoktur. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin peygamberine inandım*" *son sözlerin bunlar olsun. Eğer o gece ölürsen müslüman olarak ölürsün*».

Buhârî'nin Sahîh'inde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edildiğine göre;

«Peygamber efendimiz sabah namazının iki rekatını -sünnetini- kıldığı zaman, sağ tarafına yaslanırdı».

Bâzan da denilir ki; Sağ tarafa yatarak uyumadaki hikmet, uyuyanın dalgın uyumasını önlemektir. Zîra kalbin konumunda sol tarafa eğiklik vardır. İnsan sağ yanı üzerinde uyuduğu zaman kalb, sol taraftaki yerini korumak ister. Kalbin bu durumu ise, uyuyanın yerleşmesine ve uykusunun ağırlaşmasına engel olur. İnsanın, uykusunda sol yanı üzerine yatması böyle değildir, sol taraf zâten kalbin yeridir. Bir de sol tarafa yatınca tamamen her şeyden geçer, iyice uykuya dalar ve ağırlaşır. Bu durum ise, din ve dünyasıyla ilgili fırsatları kaçırmasına neden olur.

Mâdem ki uyuyan ölü, uyku da ölümün kardeşidir -işte bu nedenle hiç ölmeyecek olan Allah'ın uyuması muhaldir. Cennetlikler de cenette uyumazlar- o halde uyuyan insan kendini bekleyecek bir bekçiye, gece ve gündüz başına gelebilecek tehlikelerden kendini koruyacak bir nöbetçiye muhtaçtır. Bu görevi yalnız başına üslenen, o'nun Rabbı ve yaratıcısı olan Allah'tır. Peygamber efendimiz uyumak isteyen kimseye, işi Allah'a bırakma, o'na sığınma, rahmetine koşma ve azâbından kaçma anlamlarını taşıyan kelimeleri öğretmiştir ki, bunlarla Allah'ın kendisini korumasının, rûhunu ve bedenini beklemesinin kusursuz olmasını istesin için. Bununla birlikte îmânı hatırlamak ve îmanlı olarak uyumak, son söz olarak îmânı söylemek husûsunda yol göstermiştir. Belki de Cenâb-ı hak, insanın rûhunu uykusunda kabzedecektir. Son sözü îman olunca da cennete girecektir. Böyle olunca uyku konusundaki bu yol göstericilik, uyku ve uyanıklıkta, dünya ve âhirette gerekli olan kalb, beden ve rûha âit bir takım yararları içine alır.

Allahın salât ve selâmı, kendisi sebebiyle ümmetinin tüm iyiliklere eriştiği yüce Resûlüne olsun.

Nefsimi sana teslim ettim demek; Nefsimi sana, sâhipli kölenin, nefsini efendisine ve sâhibine teslim ettiği gibi teslim ettim demektir.

Yüzünü Allah'a çevirmek; tüm âzâlarıyla Rabbına yönelmeyi, Cenâb-ı hakkı dileyip istemekteki içtenliği, baş eğmeyi, zillet ve itâati kabullenmeyi içine alır. Yüce Allah:

«*Seninle tartışmaya girerlerse: Ben, bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim, de.*(1)» buyurmuştur. Âyette yüzün söylenmiş olması, insanda bulunan şeylerin en şereflisi ve duyuların toplandığı yer olması nedeniyledir. Aynı zamanda yüz kelimesinde yönelme ve azmetme anlamı vardır, "*Kulların Rabbı, o'nadır yönelme ve amel*" cümlesinden de bunu anlıyoruz.

---

(1) Al-i İmran: 3/20.

İşi Allah'a bırakmak demek; İşi o'na havâle etmek demektir. Bu davranış kalbin rahat, huzurlu; Allah'ın sevdiği ve râzı olduğu şeyler arasından kulu için seçip kararlaştırdığı şeyleri kabullenir olmasını gerektirir.

İşi Allah'a bırakmak; Kulluk derecelerinin en yükseklerindendir. Onda kusur bulunmaz. Bu derece, aksini iddia edenlerin tersine seçkin insanların yükselebilecekleri derecelerdendir.

Sırtı Allah'a dayamak; Allah'a dayanmanın ve güvenmenin güçlülüğünün, onunla huzur bulmayı ve onu vekil tâyin etmeyi bünyesinde toplar. Sağlam bir desteğe sırtını dayayan insan, düşme korkusunu yaşamaz.

Kalbin, istekten ibâret olan özlem, korkudan ibaret olan kaçma gibi iki gücü olup, insan da yararlarını isteyip, zararlarından kaçtığına göre, Peygamber efendimiz işi Allah'a bırakma ve Allah'a yönelme konusunda iki şeyi bir araya getirerek: "*Rahmetine koşmak ve azâbından kaçmak için*" demiştir. Daha sonra Peygamber efendimiz "*Rabbı: Kul için Allahtan başka sığınak yoktur, yine kul için Allah'a karşı, Allah'tan başka kurtuluş yeri yoktur. Kulun, nefsinden kurtarması için kendisine sığındığı O'dur*" cümleleriyle övdü. Tıpkı diğer bir hadiste övdüğü gibi ki o da şudur: "*Öfkenden hoşnutluğuna, cezândan affına ve senden sana sığınırım*". Yalnız o'dur, noksan sıfatlardan münezzeh olan ve kuluna sığınak olan, kendi dilek ve isteğiyle meydana gelen kötülüğünden kulunu kurtaran yine o'dur. Belâ da, yardım da yalnız o'ndandır. Kurtulmak istenilen şey de yalnız o'ndan, kurtuluşta sığınma da yalnız o'nadır. Kendisinden olandan kurtuluşta yine kendisine baş vurulacak varlık yalnız o'dur. Her şeyin Rabbı yalnız o'dur, her şey o'nun dileğiyle gerçekleşir. Nitekim şu âyetler de bunu dile getirirler:

«Eğer Allah, sana bir sıkıntı dokundurursa; onu kendisinden başka giderecek hiç bir kimse yoktur»(1). *«Deki: Allah size bir kötülük dilese veya bir rahmet istese, sizi ona karşı kim savunabilir?*(2)».

Sonra duâyı Allah'ın kitabına ve Peygamberine îmanla sona erdirdi ki; Îmân, dünya ve âhirette zafer ve kurtuluşun özüdür. İşte Peygamber efendimizin uyku konusunda izlediği yol budur... Şâir şöyle der; "Muhammed, ben peygamberim demese de, yaşantısı peygamber olduğunu haykıran bir şâhit olurdu!..."

Peygamber efendimizin uyanıkken yaptığı rehberliğe gelince; Horoz öttüğü zaman uyanır, Allah'a hamdeder, tekbir ve tehlil getirir -Tevhit kelimesini söyler- Allah'a duâ eder, sonra dişlerini misvakla fırçalar, abdest almaya başlar ve Rabbının önünde, Rabbının sözüyle yakararak, Rabbını överek, Rabbına ricâda bulunarak, özleyerek ve korkarak namaza durur. Hangi sağlık kuralı kalbin, bedenin, rûhun ve yeteneklerin sağlığını, dünya ve âhiret nîmetlerini koruma konusunda bunun üstündedir?!...

Peygamber efendimizin beden eğitimi anlayışını, bu konuda izlediği yolun, sporun en mükemmel, en güzel ve en doğru türlerine uygun olduğunun anlaşılacağı bir bölüm olarak açıklıyor ve diyoruz ki:

Vücûdun yaşantısını sürdürebilmesi için yiyecek ve içeceğe ihtiyacının olduğu, bilinen şeylerdendir. Alınan besin tamamıyla vücudun bir parçası hâline gelmez, bilakis her sindirim faaliyetinin sonunda bir artık kalması lâzımdır, bu artık zamanla çoğaldığında artıktan, miktar ve niteliği olan bir şey toplanır. Bu şey miktarıyla, tıkanıklık yaparak ve bedeni ağırlaştırarak vücûda zararlı olacağı gibi, tıkanıklığa bağlı hastalıkları da doğurur. İlaç kullanılarak vücut, tıkanıklık yapan maddelerden boşaltılsa bile, ilaçların çoğu zehir cinsinden olduğu için vücut, ilaçlardan rahatsız olur ve mutlaka iyi ve kendisine yararlı olan maddeyi de dışarı atar. Toplanan şey, niteliğiyle de, kendi kendine ya da kokuşmayla ısınarak veya kendi kendine soğuyarak, yahut da olgunlaşması sonucu vücûdun doğal ısısını zayıflatarak vücûda zararlı olur.

---

(1) En'am: 6/17.
(2) Ahzab: 33/17.

Fazlalıkların tıkanıp kalması, olduğu gibi bırakılsa da mutlaka zararlıdır. Tıkanıklığın doğmasını önleyen çârelerin en güçlüsü de harekettir. Hareket, organları ısıtır, organlardaki fazla salgıları dışarı akıtır, bu sâyede salgılar uzun süre toplanmaz. Yine hareket, bedene hafiflik ve neşe verir, Vücûdu, besinleri kabul eder duruma getirir, eklemleri sağlamlaştırır, kas ve bağlantıları güçlendirir. Eğer hareket, zamanında ve ölçülü bir biçimde yapılırsa, bu sâyede maddî hastalıkların tümüne, karakteristik hastalıkların da çoğuna karşı güvence kazanılır. Bununla beraber diğer tedbirleri de almak iyidir.

Jimnastiğin zamanı; sindirimin tamamlandığı ve besinlerin mîdeden barsağa indikleri zamandır. Ölçülü jimnastik de; Derinin kızarıp kabardığı, vücûdun terden ıslandığı jimnastiktir. Teri akıtacak kadar yapılan jimnastik aşırıdır. Ölçülü jimnastik yapılırken hareketi çok olan organ, özellikle jimnastiğin bu türünde kuvvet kazanır. Hattâ tüm melekelerin durumu böyledir. Örneğin: Çok ezberleyen insanın hâfızası kuvvetleneceği gibi, çok düşünen insanın da düşünme gücü artar. Her organın kendine has alıştırması vardır. Göğsün alıştırması okumaktır, bu alıştırmaya gizliden başlayıp açığa doğru yavaş yavaş ilerlemek gerekir. Kulağın alıştırması ise, ses ve sözleri kademeli olarak dinlemekle yapılır. Böylece alıştırma, en hafiften en ağıra doğru ilerler. Dilin, konuşmadaki alıştırması da böyledir. Gözün alıştırması da aynı şekilde yapılır. Yürümenin alıştırması ise, yine derece derece ilerleyerek gerçekleştirilir.

Ata binme, ok atma, güreş ve koşuya gelince bunlar vücûdun tüm bölümleri için bir alıştırmadır. Bunlar cüzzam, istiska ve kalın barsak iltihabı gibi müzmin hastalıkları söker atar.

Nefislerin alıştırması; Öğrenme ve edeplenme, rahatlama ve sevinme, sabır ve sebat, atılganlık, hoşgörü ve iyilikte bulunma ve bunlara benzer, nefislerin terbiye edildiği diğer şeylerle gerçekleşir. Nefislerin terbiyesinde katlanma, sevgi, cesaret ve bağışta bulunma en büyük alıştırmalardandır. Nefisler bu alıştırmaları, yukarıdaki sıfatlarla sağlam olarak şekilleninceye ve bu sıfatları kendilerinde değişmeyen melekeler hâline getirinceye kadar derece derece ilerleyerek sürdürürler.

Peygamber efendimizin konuya ilişkin rehberliğini düşündüğün zaman onu, sağlığı ve güçleri koruyan, dünya ve âhirette faydalı olan en mükemmel rehberlik olarak bulursun.

Şüphesiz ki, bizzat namazın kendinde inanç sağlamlığını, dünya ve âhiret mutluluğunu koruyan şeylerle beraber, beden sağlığını koruma, bedendeki artık ve fazlalıkları eritme bakımından da en faydalı şeyler vardır. Tıpkı namaz gibi, gece ibâdeti de en faydalı sağlık koruma metodlarından, müzmin hastalıklardan çoğuna en çok engel olan işlerden, beden, ruh ve kalb için en çok neşe veren şeylerdendir. Nitekim Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

«*Sizden biriniz uyuduğu zaman şeytan onun boyun köküne üç düğüm düğümler. Her düğüm yerine: "Senin için uzun bir gece vardır, rahat uyu" diyerek eliyle vurur. -O kimse uyanıp- Kur'an okuyarak, tesbih ve tehlil ederek Allah'ı anarsa, bir düğüm çözülür. Abdest alırsa, bir düğüm daha çözülür. Namaz da kılarsa, şeytanın düğümlerinin hepsi çözülür. Artık o kimse düğümü çözük, gönlü hoş ve neşeli bir halde sabahlar. Fakat zikretmez ve abdest alıp namaz kılmazsa gönlü kirli ve uyuşuk bir halde sabahlar*»(1).

Şer'î oruçta ise; Sağlığı koruma, beden ve nefis terbiyesi nedenlerinden, sağlıklı yaratılışa sâhip olan insanın inkâr edemeyeceği şeyler vardır.

Cihad ve cihadda bulunan toplu hareketler -ki bunlar kuvvet kazanmanın, sağlığı korumanın, kalb ve beden sağlamlığının, bunlardaki fazlalıkları atmanın, gam, keder ve üzüntüyü gidermenin en büyük nedenlerindendir- ancak cihaddan nasîbi olanın anlayabileceği bir şeydir. Hac ve haccı oluşturan hareketler de böyledir. At üzerinde kılınçla yarış, ihtiyaçları yerine getirme amacıyla ve müslümanların içine girmek için yürümek, müslümanların haklarını yerine getirmek, hastalarını ziyâret etmek, cenâzelerine katılmak, cuma namazlarını kılmak ve cemâate iştirâk etmek için câmilere gitmek, abdest ve banyo yaparkenki ve benzeri hareketler aynıdır. Bu saydıklarımız cihadda bulunan, sağlığın korunmasına ve fazlalıkların atılmasına yardımcı olan şeylerin en azıdır. İnsanın oruç sâyesinde dünya ve âhiret nîmetlerine ulaşması, dünya ve âhiretin kötülüklerini yok etmesi, bu sayılanların dışında başka bir faydadır.

---

(1) Bkz: Buhari; Tecrid tercemesi; Teheccüd konusu: S.106, Hadis no: 588.

Beden ve ruhların tedâvisinde, sağlıklarının korunmasında ve hastalıklarının yok edilmesinde Peygamberin rehberliğinin tüm rehberliklerin üstünde olduğunu öğrendin. Rüşdüne ermeye hazırlanan için daha fazla söylenecek söz yoktur ve başarı Allah'tandır.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN CİNSÎ MÜNASEBETLE İLGİLİ REHBERLİĞİ

Cinsî münâsebet ve nikâh konusunda Peygamber efendimizin rehberliği, kendisiyle sağlığın korunduğu, zevkin ve nefsin neşesinin tamamlandığı en mükemmel rehberliktir. Bu rehberlik sâyesinde cinsî münâsebetin kendileri için konulduğu amaçlar gerçekleşir. Aslında cinsî münâsebet, temel gâyesi olan üç şey için konulmuştur:

a) Nesli korumak ve insan türünü, Allah'ın bu dünyaya gelmelerini takdir ettiği sayının tamamlanmasına kadar devam ettirmek.

b) Hapsedilmesi ve içerde tutulması bütün bedene zarar veren sıvıyı dışarı atmak.

c) Önemli bir ihtiyacı gidermek, zevke ermek ve nîmete sâhip olmaktır. Yalnız bu sonuncusu cennette olan bir faydadır. Çünkü cennette üreme ve inzâlin boşalttığı bir birikim yoktur.

Erdem sâhibi doktorların görüşü; Cinsî münâsebetin, sağlığı koruma nedenlerinin en üstünlerinden olduğu yönündedir. Calinos şöyle der; Menî cevherinin çoğu ateş ve havâdır. Karakteri de sıcak ve yaştır. Çünkü menî, asıl organların kendisiyle beslendiği saf kandan oluşur.

Menînin önemi ispat edildiğine göre bilesin ki; Menî, ancak üreme arzu edildiği zaman, ya da içerde kalan menîyi dışarı atmak için çıkmalıdır. Menînin içerde kalması devam ettiği zaman bayağı hastalıkların ortaya çıkmasına neden olur, bu hastalıkların bâzıları, vesveseler, delilik, sar'a ve bunların dışındakilerdir. Menînin kullanılması, çoğunlukla insanı bu hastalıklardan kurtarır. İçerde kalması uzun sürdüğü zaman bozulur, zehirleyici bir niteliğe dönüşür, sonuçta da yukarıda bahsettiğimiz gibi âdî hastalıkları ortaya çıkarır. İşte bu nedenle kendisinde çoğaldığı zaman bünye, cinsî münâsebet olmadan da menîyi dışarı atar.

Eskilerden bâzıları derler ki: İnsanın kendi kendisine üç konuda söz vermesi ve sözünü yerine getirmesi lâzımdır. Bunlardan birincisi; Yürüyüşü terk etmemek olmalı, bir gün yürümeye ihtiyaç duyarsa yürüyebilmelidir. İkincisi; Yemeği terketmemek olmalı, aksi halde barsakları daralır. Üçünçüsü de; cinsî münâsebeti bırakmamak olmalıdır, zîra kuyunun suyu boşaltılmadığı takdirde kuyu kendiliğinden kurur.

Muhammed İbn-i Zekeriyya şöyle der: Bir kimse uzun süre cinsî münâsebeti bırakırsa sinirlerinin gücü zayıflar, damarları tıkanır ve tenâsül uzvu çekilir. Ben, lüksü terketmek amacıyla cinsî münâsebeti bırakan bir topluluk gördüm, bunların bedenleri soğumuş, hareketleri zorlaşmış, sebepsiz yere üzerlerine tasa çökmüş, şehvet ve sindirimleri azalmıştı(1).

Gözü haramdan sakınmak, nefsi denetlemek, haramdan kaçınmaya güç yetirmek ve bu durumun kadın için de meydana gelmesi, cinsî münâsebetin faydalarındandır. Cinsî münâsebet, dünya ve âhiret hayâtında erkeğin kendine faydalı olduğu gibi kadına da faydalı olur. Bunun için Peygamber efendimiz cinsî münâsebeti tavsiyede bulunuyor, seviyor ve şöyle diyordu:

---

(1) Cinsel ilişkiden kaçınmak doğal olmayan bir alışkanlıktır. Vücudu rahatsız eder, fersizliğe ve zayıflığa yol açar, büyük ruhsal hastalıklara neden olur.

«*Bana dünyanızdan kadın ve güzel koku sevdirildi*». İmam Ahmed'in "*Kitâbü'z-Zühd*" adlı eserinde bu hadiste güzel bir fazlalık vardır. O da:

«*Yemeye ve içmeye sabrederim fakat kadınlara dayanamam*[1]».

Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) ümmetini evlenmeye teşvik etti ve şunları söyledi:

«*Evleniniz, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övünürüm*». İbn-i Abbas da şöyle der: Bu ümmetin en hayırlıları, hanımı en çok olanlarıdır. Yine Allah'ın elçisi şöyle buyurdu:

«*Ben kadınlarla evlenirim, eti yerim, uyku uyurum, gece namaza kalkarım, oruç tutarım ve iftar ederim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir*».

Bir başka sözünde de şöyle der: -"*Ey gençler topluluğu, içinizden evlenmeye gücü yetenler evlensinler, zira evlilik, gözü haramdan daha çok sakındırır, eteği harama karşı daha çok korur. Evlenmeye gücü yetmeyenler de oruç tutsunlar, oruç onlar için hadımlıktır*".

Câbir (Allah Râzı Olsun), dul bir kadınla evlenince Peygamber efendimiz Câbir'e: «*Bâkire bir kız yok muydu? Sen onunla oynaşırdın o da seninle*" buyurmuştu.

İbn-i Mâce Sünen'inde -Enes İbn-i Mâlik hadislerinden- rivâyet ettiğine göre Enes (Allah Râzı Olsun) şöyle der;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: -*Yüce Allah'ın huzûruna tertemiz varmak isteyen, hür kadınlarla evlensin*».

Yine İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -İbn-i Ambas (Allah Râzı Olsun)'ın merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden- rivâyet ettiğine göre İbn-i Abbas şöyle der;

---

(1) Biz "Kitabü'z-Zühd" adlı eserin Mekkede basılmış olanında ne fazlalığı, ne de hadisin aslını bulamadık. Umarız ki bizim araştırmamız eksiktir. Bkz: s. 364.

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

لَمْ يُرَ لِلْمُتَحَابَّيْنِ مِثْلُ النِّكَاحِ*

-"*Biribirini sevenler için nikâh gibi bir şey daha yoktur*"». Müslim'in Sahîh'inde -Abdullah İbn-i Ömer'in rivâyet ettiği hadislerden- Abdullah İbn-i Ömer'in şöyle dediği rivâyet edilir;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: -"*Dünya faydadır, dünya faydalarının en hayırlısı ise sâliha bir kadındır*"».

Peygamber efendimiz ümmetini bekâr, güzel ve dindar kadınlarla evlenmeye teşvik ederdi. Neseî'nin Sünen'inde Ebû Hüreyre'nin şöyle dediği kendisinden rivâyet edilir;

«Peygamber efendimize, hangi kadınların hayırlı olduğu sorulduğunda şu cevabı verdi: -"*Kendisine baktığında kocasını neşelendiren, iş buyurduğunda kocasına itâat eden, hoşlanmadığı konularda ve malında kocasına karşı gelmeyen kadındır*"».

Yine Ebû Hüreyre'den Buhârî ve Müslim'in Sahîhlerinde Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

«*Kadın, malı için, soyu için, güzelliği için ve dindarlığı için alınır. Dindarı tercih et, elleri toprak olası!...*"».

Aynı şekilde Peygamberimiz doğurgan kadınla evlenmeyi teşvik eder, doğurmayan kadınla evlenmeyi hoş görmezdi. Nitekim Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Ma'kıl İbn-i Yesâr'dan şöyle rivâyet edilir:

«Bir adam Peygamber efendimize gelerek şöyle dedi:

-"Ben güzellik ve soysop sâhibi bir kadına isâbet ettim fakat çocuğu olmuyor, onunla evleneyim mi? Peygamber efendimiz:

-"*Hayır*" dedi. İkinci kez geldi yine hayır dedi. Üçüncü kez geldiğinde ona şöyle dedi:

-"*Çok seven ve çok çocuk yapan kadınla evleniniz, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar ederim*"».

Tirmizî'de yine Ma'kıl İbn-i Yesâr'dan merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«*Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir; Nikahlanmak, misvâk kullanmak, koku sürünmek ve kına yakınmak*(1)».

Eşle oynaşmak, eşi öpmek ve dilini emmek, cinsî münâsebetten önce yapılması gereken davranışlardandır. Peygamber efendimiz de eşiyle oynaşır ve eşini öperdi. Ebû Dâvûd Sünen'inde şöyle rivâyet eder; Peygamberimiz eşi Âişe'yi öper ve dilini emerdi. Câbir İbn-i Abdillah'tan şöyle zikredilir;

«Câbir der ki; "Peygamber efendimiz oynaşmadan önce temastan nehyetti"».

Peygamber efendimiz çoğu zaman tüm eşlerine temasta bulunur bir tek gusül abdesti alırdı. Çoğu zaman da her eşine temastan sonra onun yanında gusül ederdi. Müslim Sahîh'inde Enes (Allah Râzı Olsun)'den şöyle rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz bir tek gusül abdestiyle tüm eşlerini dolaşırdı». Ebû Dâvûd da Sünen'in de Peygamber efendimizin kölesi Ebî Râfi'den şöyle rivâyet eder;

«Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem), bir gecede tüm eşlerini dolaşır, eşlerinin her birinin yanında gusül abdesti alırdı. Dedim ki; Ey Allah'ın elçisi!.. Bir defa abdest alsanız olmaz mıydı? O da bana: "*Böylesi daha temiz ve daha güzeldir*" diye cevap verdi».

Cinsî münâsebette bulunan insana, tekrar münâsebette bulunmak istediğinde iki temas arasında abdest almak meşrû kılınmıştır.

---

(1) Hına (حناء) kelimesi Cami'de nun ve ya harfleriyle hem hına hem de hıya olarak rivayet edildi. Ben Hafız Ebu Haccacı; Doğrusu hıtan olması gerekir, derken işittim. Haşiyeden (Kenardan) nun harfi oluştu. Makamili de Ebu İsa't-Tirmizi'nin şeyhinden kelimeyi bu şekilde rivayet etti.

Nitekim Müslim Sahîh'inde -Ebû Saîde'l-Hudrî hadislerinden- Ebû Saîde'l-Hudrî'nin şöyle dediğini rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: -"*Sizden biriniz eşine yaklaştığında tekrar temas etmek isterse abdest alsın*"».

Cinsî temastan sonra alınan abdestde, neşe, gönül rahatlığı, temas esnasında çözülen maddelerin bir kısmını geri döndürme, maddî ve mânevî pisliklerden temizlenmenin tam olması, cinsî münâsebetle vücut yüzeyine dağılan doğal ısının daha sonra vücût derinliklerine toplanması, Allah'ın sevdiği -yıkanmadan yaklaşılmasından da öfkelendiği- beden temizliğinin meydana gelmesi gibi cinsî münâsebette en güzel tedbir, sağlık ve güçlerin korunması vardır.

Cinsî münâsebetin en yararlısı; sindirimden sonra ve vücûdun sıcaklık, soğukluk, kuruluk, nemlilik, doluluk ve boşluk yönlerinden normal olduğu zaman olanıdır. Cinsî münâsebetin, vücûdun dolu olduğu sırada dokunan zararı, boş olduğu zamandan, vücûdun çok nemli olduğu sırada dokunan zararı, kuru olduğu zamandan, vücûdun sıcak olduğu sırada dokunan zararı, soğuk olduğu zamandan daha azdır. Cinsî münâsebet, sâdece arzûnun iyice arttığı, zorlanmadan, şekil üzerinde düşünmeden ve arka arkaya bir kaç defa bakmadan, boşalmanın tam olarak gerçekleştiği zaman yapılmalıdır.

Cinsî münâsebet arzûsunu uyandırmaya, bunun için zorlanmaya ve nefse bunu yüklemeye gerek yoktur. Menînin çokluğu, cinsî heyecana sebep olduğu ve cinsî istek iyice şiddetlendiği zaman bu işi yapmak gerekir. Yaşıtlarıyla cinsî münâsebette bulunulmayan ihtiyara, henüz şehveti olmayan küçüğe, hastaya, görünüşü çirkin ve tiksinti veren kimseye dokunulmamalıdır. Bunlarla cinsî münâsebet, güçleri azaltır ve özellikle cinsî teması zayıflatır.

Dul kadınla cinsî münâsebette bulunmak, bekârla cinsî münâsebette bulunmaktan daha faydalı ve sağlığı daha çok koruyucudur, diyen doktorlar yanılgı içindedirler. Bu düşünce asılsız bir benzetmeden kaynaklanmaktadır. Böyle düşünenlerden, çoğunlukla bâkireyle temastan kaçınanlar bile vardır. Bu davranış, aklı başında olan insanların izledikleri yola, tabiat ve dînin, üzerinde anlaştıkları noktaya tamamen ters düşer. Bâkireyle temasta; Bâkireyle ona temas eden kimse arasındaki sevginin tam olması, bâkirenin kalbinin, kendisiyle temasta bulunan kimsenin sevgisiyle dolup taşması, kendisiyle temasta bulunan kimsenin sevgisini bir başkasıyla paylaşması gibi, dulla yapılan cinsî temasta olmayan özellikler vardır. Peygamber efendimiz de Câbir'e: -"*Bâkireyle evlenmedin mi?*" demişti.

Yüce Allah;

«*Onlara, cennet ehlinden, kendileri için yaratıldıkları kimseden önce, başka biri dokunmadı*»(1) diyerek, cennetliklerin güzel hûrilerden olan hanımlarının kusursuzluklarını anlatmıştır.

«Âişe (Allah Râzı Olsun) Peygamber efendimize:

-"Aşağı sarkan dalları otlatılmış bir ağaçla, hiç dokunulmamış başka bir ağaca uğrasan, deveni hangi ağaçta otlatırdın" dedi. Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) cevâbında:

-"*Otlatılmamış ağaçta otlatırdım*" buyurdu. Âişe (Allah Râzı Olsun) bu sorusuyla Peygamber efendimizin, kendisinden başka bâkire bir hanım almadığını anlatmak istiyordu».

İçten sevilen bir hanımla yapılan cinsî münâsebet, çok miktarda menîyi boşalttığı halde, bedeni az zayıflatır. Tiksinti duyulan bir kadınla yapılan cinsî münâsebet ise, az miktarda menîyi boşalttığı halde, bedenin çözülmesine ve güçlerin zayıflamasına neden olur.

Âdet görmekte olan kadınla cinsî münâsebette bulunmak, sağlık ve din açısından haram kılınmıştır. Bu münâsebet son derece zararlıdır. Doktorların hepsi de bu münâsebetten uzak durmayı tavsiye ederler.

---

(1) Rahman: 55/56-74.

Cinsî münâsebet esnâsındaki pozisyonların en güzeli; oynaşma ve öpüşmeden sonra erkeğin, yatağa uzanmış olan kadının üzerine çıkmasıdır. Bu nedenle kadına "yatak" denmiştir. Tıpkı Peygamber efendimiz: -"*Çocuk yatak içindir*" buyurduğu gibi. Cinsî münâsebet sırasındaki bu pozisyon, erkeğin kadına hâkimiyetini tamamlayan unsurlardandır. Nitekim Cenâb-ı hak da:

«*Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler*»(1) buyurmuştur. Şâir de bunu şöyle dile getirmiştir; "Kendisini istediğimde ağırlığıma katlanan bir yatak, işim bittiğinde de alçak gönüllü ve güler yüzlü bir hizmetçidir". Yine yüce Allah:

«*Onlar sizin için, siz de onlar için bir elbisesiniz*»(2) buyurmuştur. Elbisenin en mükemmeli ve en kusursuzu böyle olur. Zîra erkeğin yatağı, kendisi için elbise olduğu gibi kadının yorganı da kendisi için elbisedir. Bu güzel pozisyon söz konusu âyetten mülhemdir. Eşlerden her birini diğeri için elbiseden müstear olarak kullanma yeri bununla güzellik kazanır. Bu âyette bir başka yön daha vardır, o da; kadının cinsî münâsebet sırasında zaman zaman üste çıkarak erkeğini elbise gibi bürümesidir. Şâir şöyle der; "Kadının yanında yatan erkek, bükülmesini iyi yaptığı zaman, kadın katlanarak erkeğin üzerine örtü olur".

Cinsî münâsebet pozisyonlarından en uygunsuz olanı, kadının üste çıkması ve erkeğin sırtüstü yatarak münâsebette bulunmasıdır. Bu pozisyon Allah'ın kadını ve erkeği, hattâ kadın ve erkek türünü yarattığı doğal şekle ters düşer. Bunda bâzı zararlar da vardır. Örneğin: Menînin tamamen çıkması güçleşir, çoğunlukla üreme organında bir miktarı kalır, bu kalıntı zamanla kokuşur, bozulur ve zararlı olur. Yine bu şekilde çoğu zaman kadının organından erkeğin organına bâzı salgılar akar. Bunun bir zararı da, çocuğun oluşması için rahmin, suyu içine alarak suyun rahimde toplanmasının ve iyice birleşmesinin mümkün olmayışıdır. Bir diğer zararı da, kadın yaratılışı îtibarıyla ve dinî açıdan edilgendir. Etken olduğu zaman yaratılışın ve dînin gerektirdiğine ters düşer. Yahûdi ve hristiyanlar kadına yan yatarak bir taraftan ilişirler ve bir de kadın için en kolay pozisyon budur, derler.

---

(1) Nisa: 4/34.
(2) Bakara: 2/187.

Kureyş ve Ensâr kadınlara arkadan yaklaşırlardı. Yahûdiler onları bundan ötürü ayıpladılar. Bunun üzerine Allah-ü Teâlâ:

«*Kadınlarınız sizin için bir tarladır. O halde tarlanıza dilediğiniz gibi varın*» âyetini indirdi.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Câbir'den rivâyet edildiğine göre Câbir şöyle der;

«Yahûdiler; Erkek, karısına arkadan -fakat ön uzvundan- yaklaştığında çocuk şaşı olur, derlerdi. Allah da: "*Kadınlarınız sizin için bir tarladır. O halde tarlanıza dilediğiniz gibi varın*" âyetini indirdi». Müslim'in bir ifâdesi de şöyledir: Dilerse yüzüstü arkadan, dilerse yüzüstü etmeksizin yine arkadan yaklaşma olabilir, ancak yaklaşma bir noktadan -öz uzvundan- olmalıdır(1).

Makat (anus)'a gelince; Peygamberlerden hiç birinin konuşmasında bu kelime geçmez. Eskilerden bâzılarına, eşin arkasından (makat) temasta bulunmanın mübah olduğunu nisbet edenler, bu konuda yanılgıya düşmüşlerdir.

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Ebû Hüreyre'den şöyle dediği rivâyet edilir;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: "*Lânetlenmiştir, kadına arkasından temasta bulunan*"» Ahmed ve İbn-i Mâce'nin rivâyet ettikleri bir lafız da şöyledir: "*Karısına arkasından temasta bulunan erkeğin, Allah yüzüne bakmaz*". Tirmizî ve Ahmed'in rivâyet ettikleri bir lafızda da hadis şu şekildedir: "*Kim âdet gören kadına ya da arkasından eşine yaklaşırsa veya bir falcıya yaklaşır da onu tasdik ederse, peygambere ineni inkâr etmiştir*". Beyhakî ise aynı hadîsi şu lafızlarla rivâyet eder: "*Kadın veya erkeklerden birine arkasından temasta bulunan kimse, dinden çıkmıştır*"».

---

(1) El-Mücebbiyetü: Yüzüstü kapatılmış demektir. Es-Sımamü'l-Vahid: Kadının üreme organıdır. Ki, tohum ve çocuk yeri burasıdır.

Vekî' "*Musannef*" adlı eserinde şunları anlatır: Bana Zema'tü'bn-ü Sâlih, İbn-i Tâvûs'tan, o da babasından, o da Amr İbn-i Dînâr'dan, o da Abdullah İbn-i Yezîd'den rivâyetle anlattığına göre Ömer İbn-i Hattab (Allah Râzı Olsun) şöyle der;

«Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) buyurdu ki: -"*Allah gerçeği söylemekten utanmaz, kadınlara arkalarından (makatlarından) temasta bulunmayınız*"(1)». Tirmizî'de de Talk İbn-i Alî'den rivâyetle Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu kaydedilir:

«*Kadınlara arkalarından temasta bulunmayınız, Allah hakkı söylemekten utanmaz*». İbn-i Adiyy'in "*Kâmil*" adlı eserinde -İbn-i Adiy'nin Mehâmilî'den Onun da Saîd İbn-i Yahya'l-Emevî'den rivâyet ettiği hadislerden- Saîd'in şöyle dediği kaydedilir: Bize Muhammed İbn-i Hamza, Zeyd İbn-i Rafi'den, o da Ebî Ubeyde'den, o da Abdullah İbn-i Mes'ûd'dan merfû olarak haber verdiğine göre peygamber efendimiz:

«*Kadınlara arkalarından temasta bulunmayınız*» buyurdu. Biz de -Hasen İbn-i Alî e'l-Cevherî'nin Ebû Zer'den merfû olarak rivâyet ettiği hadîslerden- şu hadisi rivâyet ettik:

«*Erkeklere ve kadınlara arkalarından temasta bulunan kimse dinden çıkmışır*».

İsmâil İbn-i Ayyaş, Şüreyk İbn-i Ebî Sâlih'ten, o da Muhammed İbn-i Münkedir'den, o da Câbir'den merfû olarak şöyle rivâyet eder:

«*Allahtan utanınız -Zîrâ Allah gerçeği söylemekten utanmaz- Kadınlara arkalarından yaklaşmayınız*». Bu hadîsi bu yoldan Dâre Kutnî rivâyet etmiştir, hadisin lafzı şöyledir: «*Allah gerçeği söylemekten utanmaz, kadınlara arkalarından yaklaşmak helal değildir*».

---

(1) Bir keresinde de Peygamber efendimiz: "Fiedbarihinne" demişti.

Bağavî şöyle der: Bize Hüdbe, ona da Hemmam haber verdi. Hemmam şöyle dedi; Katâde'ye, eşine arkasından yaklaşan kimse hakkında soru soruldu o da şöyle dedi: Bana Amr İbn-i Şuayb -babasından o da dedesinden- şöyle haber verdi; Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: «*Bu, küçük livâtadır*». İmam Ahmed Müsned'inde şöyle der: Bize Abdurrahman haber verdi, Katâde'den, o da Amr İbn-i Şuayb'dan, o da babasından; o da dedesinden bu hadîsi zikrettiği bize haber verildi.

Yine Müsned'de İbn-i Abbas'tan şöyle dediği rivâyet edilir; «*Kadınlarınız sizin için bir tarladır*» âyeti, Ensâr'dan bir gurup insanın Peygamber efendimize gelip konuyu sormaları ve Peygamber efendimizin de: «Tenâsül organından yaklaştığın takdirde kadına her pozisyonda yaklaş» buyurması üzerine indirildi.

Yine Müsned'de İbn-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre İbn-i Abbas şöyle dedi;

"Ömer İbn-i Hattab Peygamber efendimize gelerek şöyle dedi; Ey Allah'ın elçisi mahvoldum!... Peygamber efendimiz Ömer'e -"Senin mahvolmana sebep olan şey nedir" diye sordu. Ömer; Dün gece devemi ters çevirdim"(1) dedi. İbn-i Abbas sözüne devam ederek; Peygamber efendimiz Ömer'e cevap vermedi. Allah-ü Teâlâ: "*Kadınlarınız sizin için bir tarladır. O halde tarlanıza istediğiniz gibi varın*" âyetini Resûlüne vahyetti der». İster önden ister arkadan yaklaş, fakat âdet günlerinde ve makattan yaklaşmaktan sakın.

Tirmizî de -İbn-i Abbas'tan merfû olarak- şu hadîs rivâyet edilir:

«*Allah, bir kadın veya bir erkeğe arkasından yaklaşan kimsenin yüzüne bakmaz*».

Biz de -Ebû Alî e'l-Hasan İbn-i Hüseyin İbn-i Dûmâ'nın, Berâ İbn-i Âzib'den merfû olarak rivâyet ettiği hadîslerden- şu hadisi naklettik:

---

(1) Bununla eşine arka taraftan teması kastetmişti (Çev.).

«Bu ümmetten on kişi (on çeşit insan) Allah'a küfrettiler (dinden çıktılar), bunlar; Kâtil, sihirbaz, deyyûs, kadını arkasından kullanan, zekât vermeyen, imkân bulduğu halde hacca gitmeden ölen, içki içen, bozgunculuk çıkarmak için çaba harcayan, savaş yapanlara silah satan ve kendisine nikâh düşmeyen -akrabadan- bir kadınla evlenen kimsedir».

Abdullah İbn-i Vehb der ki: Bize Abdullah İbn-i Lehîa, Mişrah İbn-i Hâân'dan, o da Ukbe İbn-i Âmirden haber verdiğine göre Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu:

«Kadınlara arkalarından yaklaşan kimse lânetlenmiştir».

Hars İbn-i Ebî Üsâme'nin Müsned'inde -Ebû Hüreyre ve İbn-i Abbas hadislerinden- bu ikisinin şöyle dedikleri rivâyet edilir; Ölmeden önce Peygamber efendimiz bize hitâbettiler, bu hutbe peygamber efendimizin Allah'a kavuşuncaya kadar Medîne'de okudukları son hutbeleriydi, bu hutbede bize öğüt verdiler ve dediler ki:

«Kim eşini, bir erkeği veya bir çocuğu arkasından kullanırsa, kıyâmet günü kabirden, kokusu leş kokusundan daha iğrenç olduğu halde kalkar, cehenneme girinceye kadar insanlar onun kokusundan rahatsız olurlar, Allah onun sevâbını boşa giderir, yaptığı hiç bir yardımı ve iyiliği kabul etmez, ateşten bir tabuta konur ve üzeri ateşten çivilerle örtülür». Ebû Hüreyre; Bu cezâ tevbe etmeyen içindir, der.

Ebû Naîme'l- Asbahânî -Huzeyme İbn-i Sâbit'in merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden -şu hadîsi zikreder:

«Şüphesiz ki Allah, gerçeği söylemekten utanmaz, kadınlara arkalarından yaklaşmayınız».

Şâfiî der ki:(1) Bana amcam Muhammed İbn-i Ali İbn-i Şâfiî haber verdi ve dedi ki; bana Abdullah İbn-i Alî İbn-i e's -Sâib'in haber verdiğine göre;

---

(1) Şafiî'nin "el-Umm" adlı eserinde, bkz: C.5; S. 84 ve 156, Beyhaki'nin "es-Sünenül-Kübra"sında bkz. C.7; S. 196 bu hadis ufak değişikliklerle mevcuttur.

«Bir adam Peygambere gelerek, kadınlara arka taraflarından temas etmek hakkında sordu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz: -"*Helaldır*" dedi. Adam geri döner dönmez adamı çağırdı ve: -"*Nasıl demiştin, iki yönden hangisiydi?*(1). *Arkadan önüne kullanmaksa evet, fakat arkadan arkayı kullanmaksa hayır. Şüphesiz ki Allah gerçeği söylemekten utanmaz, kadınlara arkalarından temasta bulunmayınız*" buyurdu».

Râbî der ki; Şâfiî'ye: -"Bu konuda ne dersin? denildi. O da; Amcam güvenilir kişidir, Abdullah İbn-i Alî güvenilir kişidir, dedi ve Alî e'l-Ensârîyi (yâni Amr İbn-i Cellah'ı) iyilikle övdü, Huzeyme'nin güvenilir olduğunda şüphe yoktur, dedi ve sözünü; ben buna ruhsat vermedim, bilakis bu işten nehyettim,diyerek bitirdi.

Ben derim ki: Seleften ve imamlardan, arkadan temasın mubah olduğu kendilerinden nakledilenler hakkında yanılgı şu noktadan doğdu. Selef ve imamlar arkanın, tenâsül uzvundan temasa yol olmasını mübah gördüler, bu durumda temas arkadan değil de arka taraftan gerçekleşir. Ancak arkadan teması yasaklamak, dinleyende şüphe uyandırdı veya dinleyene iki temas arasında fark olmadığını zannettirdi. İşte selef ve imamların mübah gördükleri budur(2). Onlar hakkında yanılanlar, yanılgının en kötüsüne ve en çirkinine düştüler.

Cenâb-ı Hak bu konuda:

«*Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın*» buyurdu. Mücâhid der ki: Ben İbn-i Abbas (Allah Râzı Olsun)'a "*Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın*" âyetiyle ilgili soru sordum o da bana; "Kadına terketmen gereken yerinden varırsın" dedi. Hayız hâlinde demek istemişti. Alî İbn-i Talha, İbn-i Abbas'tan naklen dedi ki; İbn-i Abbas üreme organını diyor, onu bırakıp ötekine temasta bulunma demek istemiştir.

---

(1) Ravi el-Hurbeteyn (الحربتين), el-Hurzeteyn (الحرزتين), ve el-Husfeteyn (الحصفتين) diye üç kelime söylemişti. Hepsinin anlamları da aynıdır.

(3) Arkayı kullanmak değil de arkadan önü kullanmaktır. (Çev.)

Âyet-i kerîme arkayı kullanmanın iki yönden haram olduğuna delâlet eder:

Birincisi: Allâh-ü Teâlâ kadına sâdece tarladan -o da çocuğun yeridir- varmayı serbest bırakmıştır, boşaltım yeri olan dübürden teması serbest bırakmamıştır, «*Allah'ın size emrettiği yerden*» âyetinde kastedilen tohum yeridir. Cenâb-ı hak: «*Öyleyse tarlanıza dilediğiniz taraftan varın*» demiştir. Âyetten çıkarılan; "Kadına varmak, arkadan önüne temasta bulunmaktır" anlamı, haramlığın ikinci yönüdür. Çünkü Allah "dilediğiniz taraftan" demiştir, yâni ön veya arkadan dilediğiniz yönden demektir. İbn-i Abbas "*Tarlanıza varınız*"dan maksat, kadının üreme organıdır, diyor.

Cenâb-ı hak, sonradan gelen ve geçici olan bir pislikten dolayı tenâsül organına teması haram kıldığı halde, sürekli pisliğin yeri olan ve neslin kesilmesine, kadınların arkalarından sonra çocukların arkalarına başlamaya vesîle olma gibi yakın ve son derece önemli bir tehlikeyi doğuracağı için öncekinden daha zararlı olan makat'la temas hakkında ne düşünülür? Bununla birlikte aşağıdaki hususları da unutmamak gerekir:

a) Kadının erkek üzerinde cinsî münâsebet konusunda hakkı vardır, kadını arkadan kullanmak, hakkını çiğnemektir. Çünkü bu temastan kadın ihtiyacını gideremez ve birleşmeden beklediği amacına ulaşamaz.

b) Anüs, bu iş için hazırlanmamış ve bu amaca yönelik yaratılmamıştır. Bu iş için hazırlanan organ sâdece tenâsül organıdır. Tenâsül organını bırakarak anüsten yaklaşanlar, hikmet-i ilâhîden ve meşrû yoldan tamamen çıkmışlardır.

c) Anüsten yaklaşmak, erkek için de zararlıdır, çünkü kadının üreme organının, erkeğin menîsini kendine çekme ve böylece erkeği rahatlatma özelliği vardır. Anüsten temas, menînin tamâmen çıkmasına yardımcı olmaz, doğal birleşime ters düştüğü için, erkekte biriken menînin tamamı dışarı çıkmaz. Bunun için aklı başında olan doktorlar, filozoflar ve diğer insanlar, bu davranışı yasaklarlar.

d) Anüsten temas bir başka yönden daha zararlıdır, o da doğal birleşmeye aykırı olması nedeniyle sürekli harekete ihtiyaç göstermesidir.

e) Anüs, pislik ve yelleme yeridir, temas esnâsında erkek, yüzünü ona çevirmek zorunda kalır ve kendisine pislik bulaşır.

f) Bu birleşme kadın için son derece zararlıdır, çünkü erkek, doğal olmaktan uzak, tuhaf bir yol izlemektedir. Bu davranış ise kadına son derece tiksinti verir.

g) Bu tür temasta bulunma, yapanda da yaptıranda da üzüntü, tasa ve nefret doğurur.

h) Bu ilişki yüzü karartır, insanı karamsar yapar, kalbin nûrunu siler, yüze vahşî bir görünüm kazandırır, bu görünüm adamın sîmâsı hâline gelir ve birazcık ileri görüşe sâhip olan insan bu durumu sezer.

i) Yapanda da, yaptıranda da aşırı tiksintiye, aşırı öfkeye ve sonuçta da ilişkiyi kesmeye yol açar. Böyle olması da mutlaka gerekir.

k) Her ikisinde de düzelme ümîdi kalmayacak şekilde ahlak bozulmasına yol açar, ancak Cenâb-ı hak dilerse içten bir tevbeyle kurtuluş mümkün olabilir.

l) Her ikisinden de iyilik duygularını giderir, yerini kötülük duygularıyla doldurur. Tıpkı aralarındaki sevgiyi giderip yerine karşılıklı öfke ve lânetlemeyi getirdiği gibi.

m) Nîmetlerin kaybedilmesinin ve intikam duygusunun karışmasının en büyük nedenlerindendir. Allâh-ü Teâlânın lânet ve gazabını, yapandan yüz çevirmesini ve yüzüne bakmamasını gerektirir. Bu adamın bundan sonra beklediği hangi iyilik ve emin olduğu hangi kötülük vardır? Allah'ın lânet ve gazabının karıştığı, Allah'ın, kendisinden yüz çevirdiği ve yüzüne bakmadığı bir kulun hayâtı nasıldır?

n) Utanç duygusunu tamâmen yok eder, halbuki kalblerin diriliğini sağlayan sâdece bu duygudur. Bu duyguyu yitiren kalb, kötüyü iyi, iyiyi de kötü görür. Bu takdirde bozukluğu pekişmiş olur.

o) İnsan tabiatını Allah'ın oturttuğu yörüngeden saptırır ve insanı tabiatından çıkararak hiç bir canlıyı yaratmadığı bir tabiata büründürür. Hattâ bu durum tersine dönmüş bir tabiattır. Tabiat tersine döndüğü zaman kalb de, amel de, izlenen yol da tersine döner. Böyle olunca insan, istemese de amel ve şekillerin kötüsünü iyi, iyisini de kötü görür, durumu, davranışı ve sözü bozulur.

ö) Başka ahlaksızlıkların doğurmadığı küstahlık ve cür'et'i doğurur.

p) Diğer kötülüklerin doğurmadığı küçümsenme, sefâlet ve horlanmayı doğurur.

r) İnsana duyularla gözlenebilen bir kin, öfke, aşağılanma, horlanma ve küçümsenme elbisesini giydirir.

Allah'ın salât ve selâmı, dünya ve âhiret mutluluğu kendisinin gösterdiği yolda ve getirdiği esaslarda olan, dünya ve âhiret mutluluğunun yitirilmesi de, gösterdiği yola ve getirdiği esaslara ters düşmekte bulunan elçisine olsun.

Zararlı olan cinsî münâsebet iki türlüdür. Biri dînî açıdan zararlı, diğeri insanın yapısı açısından zararlıdır.

Dînî açıdan zararlı olan cinsî temas, aynı zamanda haramdır. Bu tür cinsî münâsebetin haramlığı derece derecedir, bir kısmının haramlığı diğer birkısmından daha şiddetlidir. Haramlık sıfatını sonradan kazanan cinsî münâsebet, önceden haram olana göre daha hafiftir. Örneğin: İhram, oruç ve îtikâf gibi nedenlerle haram sayılma, kâfir olmasından önce kendisinden zıhar yapılması nedeniyle haram sayılma, âdet görme nedeniyle haram sayılma ve benzerleri gibi. Bu nedenle bu durumlarda yapılan cinsî münâsebette cezâ yoktur.

Haramlığı önceden olan cinsî münâsebet de iki türlüdür:

Birincisi; Helal sayılmasına kesinlikle hiç bir yol bulunmayan türüdür, nikâh düşmeyenlerle cinsî münâsebet gibi. Bu münâsebet, münâsebetlerin en zararlısıdır. Ahmet İbn-i Hanbel (Allah kendisine rahmet eylesin) ve diğerleri gibi bilginlerden bir guruba göre cezâ olarak öldürmeyi icâb ettirir. Bu konuda merfû ve sâbit bir hadis vardır.

İkincisi ise; Helal sayılması mümkün olabilen türüdür. Örneğin: Yabancı bir kadına ilişmek gibi. Kadın evli ise onunla temasta iki hak vardır; biri Allah'ın hakkı, diğeri ise kocanın hakkıdır. Kadın bu işe zorlandıysa hak sayısı üçe çıkar. Kadının -bu işten dolayı utanacak- âilesi ve yakınları varsa hak sayısı dörde, temasta bulunana kadının nikâhı düşmüyorsa hak sayısı beşe çıkar. Bu tür temasın açtığı zarar, haramlıktaki dereceleriyle orantılıdır.

İnsanın yapısı îtibarıyla zararlı olan münâsebet yine iki türlüdür:

Biri; daha önce de geçtiği gibi niteliğiyle zararlıdır, diğeri ise miktarıyla zararlıdır. Çok sayıda münâsebette bulunmak gibi. Zîra fazla münâsebette bulunmak, insanı güçten düşürür, sinirlere zarar verir, titreme, felç ve kasılma meydana getirir, gözü ve diğer melekeleri zayıflatır. Vücûdun doğal ısısını düşürür, damarları gereğinden fazla açarak rahatsız edici salgılara müsâit hâle getirir.

Cinsî münâsebetin en faydalı zamanları; Besinin mîdede sindirilmesinden sonra ve ne aç, ne de tok olunan zamandır. Aç karnına temasta bulunmak faydalı değildir, zîra açken temasta bulunmak, vücûdun doğal ısısını zayıflatır. Tokken temas da faydalı değildir, zîra tokken temasta bulunmak tıkanıklığa bağlı hastalıklara yol açar. Yorgunken, banyodan ve istifradan hemen sonra ve hüzün, tasa, keder ve aşırı sevinme gibi ruhsal olaylardan sonra temasta bulunmak yararlı değildir.

En güzel vakti, yemeğin sindirimine rastladığında gecenin biraz ilerlemesidir. Temastan sonra abdest alır, arkasından da uyur. Böylece gücünü yeniden kazanmış olur. Temastan sonra hareket ve spordan kaçınmalıdır, bunlar son derece zararlıdır.

RESÛLÜLLÂH'IN AŞK'IN TEDÂVİSİNDE REHBERLİĞİ

Bu hastalık; özelliği, nedenleri ve tedâvîsinde diğer hastalıklara benzemeyen kalb hastalıklarından biridir. Yerleştiği ve kökleştiği zaman, doktorların hastalığı tedâvisi güçleşeceği gibi, ızdırabı da hastayı tâkatsiz bırakır.

Cenâb-ı Hak kitâbında aşkı sâdece insanlardan, biri kadınların, diğeri ise, tüyü bitmemiş çocukların aşklarının oluşturduğu iki gruptan hikâye olarak anlatmıştır. Yûsuf (Aleyhisselam)'ın durumunu anlatırken, Aziz'in eşinden ve Lût kavminden hikâye olarak anlatmış, -Melekler Lût (Aleyhisselam)'a geldiklerinde Lût kavminin yaptıklarını haber vermek için- şöyle buyurmuştur.

«*Şehir halkı sevinerek geldiler. Dedi ki: "Bunlar benim konuklarımdır, onlara karşı beni mahcub etmeyin. Allah'tan korkun da beni rezil etmeyin." Dediler ki: Biz seni âlemlerden men etmemişmiydik?" Dedi ki: "Alacaksanız işte bunlar, benim kızlarım." Senin ömrünü andolsun ki, onlar, sarhoşlukları içinde muhakkak serseri bir halde idiler"* (1)».

---

(1) Hicr: 15/67-72.

Peygamber efendimizi hakkıyla takdir edemeyenlerden bâzıları; Peygamber, Zeynep bint-i Cahş'ın durumunda denendi, onu gördüğünde; -Kalbleri döndüreni tesbîh ederim" dedi ve kalbini tuttu. Zeyd İbn-i Hârise'ye de: -"Onu sıkı tut" diyordu. Bu durumda, Allâh-ü Teâlâa şu âyet-i kerîmeyi indirdi dediler:

«Habîbim! Allah'ın nîmet verdiği ve senin de nîmetlendirdiğin kimseye: "Zevceni kendine sıkı tut ve Allah'dan kork" diyordun da Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, İnsanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah kendisinden korkmana daha çok layıktı».

Bu iddia sâhipleri, Peygamberin o hâlinin aşktan ileri geldiğini sandılar, bazıları aşkla ilgili bir kitap yazarak, o kitapta peygamberlerin aşkını anlattılar ve bu konudan da bahsettiler. Halbuki bu iddia; sâhibinin Kur'ân-ı ve Peygamberleri gereği gibi bilmemesinden, Allah'ın kelâmını, Allah'ın dilemediği bir şekilde yorumlamasından ve Allah'ın Resûlüne Allah'ın o'nu temize çıkardığı husûsu nisbet etmesinden ileri gelmiştir. Zîrâ Zeyneb bint-i Cahş, Zeyd İbn-i Hârise'nin nikâhı altındaydı, Peygamber efendimiz de Zeyd'i evlatlık edinmişti. Zeyd çağrılırken "Muhammed'in oğlu" diye çağrılıyordu. Zeyneb'te soyluluk ve Zeyd'e karşı yükseklik vardı, Zeyd Zeyneb'i boşama konusunu Peygamberle görüştü, Peygamber de Zeyd'e: -"*Zevceni kendine sıkı tut ve Allah'tan kork*" dedi. Halbuki içinde Zeyd boşarsa Zeyneble evlenme düşüncesini gizliyordu. Halkın, "Oğlunun eşiyle evlendi" diyeceklerinden korkuyordu. Çünkü Zeyd, Peygamberin oğlu diye çağrılıyordu. Gönlünde gizlediği işte buydu. İşte buydu halka karşı içine düştüğü korku. Bunun için Cenâb-ı hak bu âyeti indirdi. Âyette Allah peygamberini itâb etmiyor, bilakis ona verdiği nîmetlerini sayıyor ve ona Allah'ın kendisine helal kıldığı şeylerde insanlardan korkmaması gerektiğini, Allah'ın korkmaya insanlardan daha lâyık olduğunu, Allah'ın kendisi için helal kıldığı şeylerde insanların şöylentilerinden çekinerek geri durmaması gerektiğini bildirdi. Sonra Cenâb-ı hak Peygambere, Zeyd'in Zeyneb'ten alâkasını kestikten sonra bu konuda ümmeti kendisini izlesin diye Zeyneb'le evleneceğini, erkeğin, evlatlık edindiği oğlunun hanımıyla evlenebileceğini fakat öz oğlunun hanımıyla evlenemeyeceğini haber verdi. Bu nedenle nikahlanmanın haram olduğu kişileri bildiren âyette şöyle buyurdu:

«*Öz oğullarınızın karıları ile nikâhlanmanız da haramdır*»(1). Şu sûrede de: «*Muhammed içinizden herhangi bir adamın babası değildir*»(2) buyurmuş ve sûrenin başlarında da «*Allah evlatlıklarınızı da oğullarınız gibi tutmanızı meşru kılmamıştır. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir*»(3). Peygamber efendimiz hakkındaki bu kısa sözleri ve o'na iftirâ edenlerin iftirâlarından nasıl temize çıktığını iyice düşün. Başarı Allah'tandır.

Evet, Peygamber efendimiz hanımlarını severdi ve içlerinde en çok sevdiği Âişe (Allah Râzı Olsun)'dir. Âişe'ye ya da -Rabbı hariç- hiç kimseye olan sevgisi, sevginin en üst seviyesine ulaşmadı.

«*Eğer yer yüzündeki insanlardan bir dost edinmiş olaydım Ebû Bekr'i dost edinirdim*» buyurduğu bunu doğrular(4).

Şekillere âşık olmak, sâdece Allah sevgisinden boşalmış, Allah'tan yüz çevirmiş, Allah'ın yerine başkasını koymuş olan kalplerin imtihan oldukları bir şeydir. Kalb, Allah sevgisinden ve ona kavuşma arzûsundan dolup taştığı zaman bu sevgi ve arzû, şekillere âşık olma hastalığını kalpten dışarı atar. Bunun için Cenâb-ı Hak Yûsûf (Aleyhisselam) hakkında:

«*İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı*» buyurdu. Bu âyet, ihlâsın, aşkı da, aşkın meyvesi ve sonucu olan kötülük ve fenalık gibi aşka dayalı şeyleri de kovmaya sebep olduğuna bir delildir. Nedene dayalı bir şeyin varlığını açıklamak, nedeninin varlığını da açıklamak demektir. Bunun için seleften bâzıları şöyle derler; Aşk, boş bir kalbin hareketidir. Yâni, âşık olduğu kişi veya varlığın dışındakilerden boş demektir. Allâh-ü Teâlâ şöyle buyurdu:

---

(1) Nisa: 4/23.
(2) Ahzab: 33/40.
(3) Ahzab: 33/4.
(4) Hadisin bir lafzı da: "Arkadaşınız Halilü'r-rahman'dır" şeklindedir.

«Mûsâ'nın annesi yüreği bomboş sabah etti. Neredeyse onu açığa vuracaktı»(1). Yâni; aşırı sevgisinden ve kalbinin Mûsâ'ya bağlılığından dolayı, Mûsâ'nın dışındaki her şeyden bomboş demektir. Aşk, iki şeyden oluşmuştur. Âşık olunan varlığı güzel görmek ve ona kavuşmaya tamah etmek. Bunların birisi ortadan kalktığı zaman aşk da ortadan kalkar.

Âşk hastalığı, aklı başında insanların çoğunu âciz bırakmış, bu insanlardan bâzıları, anlatıldığında insanı doğruya yöneltecek nitelikte sözler söylemişlerdir.

Şimdi diyoruz ki, Allah'ın hükmü -Yaratma ve emrinde- varlıklar arasındaki uyum ve ısınmanın meydana gelmesi, yapı bakımından kendisine uyan ve kendi cinsinden olan şey tarafına çekilme, yine yapı bakımından kendisine ters düşen ve tiksinti veren şey tarafından itilme üzerine kurulmuştur. Melekler ve insanlar âlemindeki birleşme ve kaynaşmanın sırrı, sâdece münâsiplik, şekil benzerliği ve uygunluktur. Ayrılma ve uzaklaşmanın sırrı da, sâdece benzeme ve uygunluğun yokluğudur. Bütün işler ve oluşlar, bu temel üzerine kurulmuştur. Benzer şeyler birbirine yaratılıştan dönük ve isteklidirler, zıt şeylerde biribirinden kaçar ve tiksinirler. Cenâb-ı hak da şu sözüyle bu gerçeği açıklamaktadır:

«O'dur sizi bir nefisten yaratan ve ondan da gönlünün ısınacağı eşini var eden»(2). O halde Cenâb-ı hak eşin, erkeğin cins ve cevherinden oluşunu, erkeğin ısınmasına neden kılmıştır. Böylece bahsedilen ısınmanın nedeni -ısınma sevgidir- eşin, erkeğin cinsinden oluşu olmaktadır. Bu da yüz güzelliği, arzu, istek, yaratılış ve yaşayıştaki uygunluktan her birinin, sevginin nedenlerinden olsalar bile, nedenlerin sâdece bunlardan ibâret olmadığını ortaya koyar.

---

(1) Kasas: 28/10.
(2) A'raf: 7/189.

Buhârî'nin Sahîh'inde Peygamber efendimizden şöyle buyurdukları kaydedildi:

«Ruhlar toparlanmış askerler gibidirler, anlaşabilenler birbirine ısınırlar, anlaşamayanlar da biribirinden ayrılırlar». İmam Ahmed'in Müsned'inde ve diğerlerinde de -bu hadîsin söyleniş nedeninde- şu olay rivâyet edilir: Mekke'deyken halkı güldüren bir kadın, Medîne'ye geldiğinde kendisi gibi halkı güldüren bir kadına konuk oldu. Bu vesîleyle Peygamberimiz: -"*Ruhlar toparlanmış askerler gibidirler....*" sözünü söyledi.

Cenâb-ı hakkın kânûnu; Bir şeyin hükmü, benzerinin hükmüdür, şeklinde kararlaşmıştır. Öyleyse Cenâb-ı hakkın kânûnu, benzer iki şey arasını ebediyyen ayırmayacağı gibi, biribirine zıt iki şey arasını da ebediyyen birleştirmez. Bunun böyle olmadığını zanneden kimse, ya ilâhî kânûnu az bilmesinden, ya benzeşme ve ayrışma konusundaki bilgisinin kısır oluşundan, ya da ilâhî kânûnu inmediği şeye zorla nisbet etmesinden dolayı bu zanna düşmüş olabilir, hattâ bu, adamların kendi görüşlerinden bile olur. Cenâb-ı hakkın yaratma ve kânûnu hikmet ve adâletiyle ortaya çıktı, adâlet ve ölçüyle ayakta kaldı. Adâlet ise, benzer şeyler arasındaki eşitlik, farklı şeyler arasındaki farklılıktır. Bu, dünyada böyle olduğu gibi âhirette de böyledir. Yüce Allah bunun böyle olduğunu bize şu şekilde anlatır:

«*İlgililere şeyle emredilir: Zulmedenleri, onlarla işbirliği edenleri ve Allah'ı bırakıp da taptıklarını derleyin. Onları cehennem yoluna koyun*»(1). Ömer İbn-i Hattab (Allah Râzı Olsun) -ve ondan sonra imam Ahmet- âyetteki ezvâcühüm (أزواجهم) den maksat, eşbâhühüm (أشباههم) ve nazrâühüm yâni, zâlimlere benzeyenler demektir, derler. Yüce Allah bu anlamda olmak üzere yine şöyle buyurur: «*Canlar çiftleştirildiği zaman*»(2). Yâni, Her amel sâhibi kendisine benzer birine yaklaştırıldı demektir. Bu da Allah yolunda biribirini sevenlerin cennette, şeytana boyun eğmede biribirini sevenlerin de cehennemde bir araya getirilmesiyle olur. İstese de istemesede kişi, sevdiğiyle birliktedir. Hâkim ve diğerlerinin sahîh'lerinde de Peygamber efendimizin şu sözü yer alır:

---

(1) Saffat: 37/22-23.
(2) Tekvir: 81/7.

«Kişi bir toplumu sevmeye görsün, (âhirette) mutlaka onunla bir araya getirilir».

Sevginin sayısız türleri vardır. En üstünü ve en güzeli Allah yolunda ve Allah için sevmektir. Bu sevgi, Allah'ı ve Resûlünü, Allah'ın ve Resûlünün sevdiklerini sevmeyi gerektirir. Sevginin diğer türleri ise, tarîkat, din, mezhep, inanç, akrabalık, zanâat veya herhangi bir maksatla birleşme sevgisi ve sevilen kimsenin mevkîsi, malı, eğitimi ve yol göstermesi sâyesinde bir hedefe ulaşma ya da o vesîleyle bir ihtiyâcı giderme sevgisidir. Bu tür sevgiler sonradan ortaya çıkarlar ve sevgiyi gerektiren şeylerin yok olmasıyla da yok olurlar. Zîrâ seni bir iş için sevenler, işleri bittiği zaman çevrenden uzaklaşırlar.

Aralarında benzerlik ve uyum bulunan iki sevgilinin sevgisine gelince bu, ayrılmaz ve yok olmaz bir sevgidir, ancak sevgiyi yok eden bir sebep ortaya çıkarsa, o zaman yok olur. Aşk, bu tür bir sevgidir. Zîra aşk, ruh yönünden güzel görme ve nefs yönünden kaynaşmadır. Sevgi türlerinden hiç birinde vesveseler, zayıflamalar, hâfıza meşguliyetleri ve tehlikeyle karşı karşıya kalmalar gibi aşktan dolayı insanın başına gelenler gelmez.

Aşkın sebebi, sizin dediğiniz gibi birleşme arzûsu, rûhî yönden uyum ve benzeri şeyler olsaydı, tarafların karşılıklı sürdüremedikleri, bilakis çoğunlukla yalnızca âşık tarafında görülen aşkın ve sevginin durumu ne olurdu? Eğer sebep, dediğiniz gibi nefsî yönden kavuşma arzûsu ve rûhî yönden kaynaşma olsaydı, aralarındaki sevgi ortak olurdu, denilirse, ya şartın yerine getirilmemesinden, ya da bir engelin bulunmasından dolayı, sebep olunan şey, bâzan sebepten geride kalabilir, diye cevap verilir. Karşı tarafın sevgide geri kalması mutlaka şu üç sebepten birinden dolayıdır:

1. Sevgide bulunan bir hastalıktır; Bu sevgi sonradan doğan bir sevgidir, önceden var olan ve ayrılmayan bir sevgi değildir. Sonradan doğan bu tür sevgide ortaklık değil, bilakis sevilenin nefreti gerekir.

2. Sevende bulunan -sevgilinin, kendisini sevmesine engel olan- bir mânîdir. Bu engel ya sevenin yaratılışında, ya huyunda, ya yaşantısında, ya işinde, ya şeklinde ya da bunların dışında bir husustadır.

3. Sevilende bulunan ve kendisini sevenin sevgisine ortak olmasını engelleyen bir mânîdir. Bu engel olmasaydı, sevende olduğu gibi o da kendisini sevenin sevgisine ortak olurdu.

Bu engeller ortadan kalktığı ve sonradan olma bir sevginin yerini kendinden olan bir sevgi aldığı zaman bu sevgi, kesinlikle ve mutlaka iki taraflı olacaktır. Kâfirlerdeki büyüklenme duygusu, çekememezlik, baş olma arzûsu ve eski alışkanlıklarını sürdürme isteği olmasaydı, Peygamberler onlara canlarından, mallarından ve âilelerinden daha sevimli olurdu. Nitekim peygamberlere uyanların kalplerinden bu engel kalkınca, peygamberlere olan sevgileri canlarına, mallarına ve âilelerine olan sevgilerinin üzerinde yer almıştır.

Mâdem ki aşk bir hastalıktır, tedâvîsi de olmalıdır. Aşkın türlü türlü tedâvi şekilleri vardır. Âşığın, sevgilisine kavuşmasının dînî ve maddî bakımdan bir yolu varsa tedâvisi budur. Nitekim Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde İbn-i Mes'ûd hadislerinde İbn-i Mes'ûdun şöyle dediği rivâyet edilir;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: -"*Ey gençler zümresi!.. Sizden evlenmenin külfetine katlanabilecekler evlensin. Katlanamayacaklar da oruç tutsun, çünkü oruç onun için şehveti kıran bir işlemdir*".» Bu hadîs seven insana tedâvi için iki yol gösterir; Biri asıldır, diğeri de onun yerini tutacak bir yoldur. Peygamber efendimiz asıl olanı emreder -o da bu hastalık için konulan ilaçtır- asl'a yol bulunduğu sürece onun dışına çıkmamak gerekir.

İbn-i Mâce Sünen'inde -İbn-i Abbas'tan o da Peygamber efendimizden- Peygamber efendimizin şöyle dediğini rivâyet eder:

«*Biz seven iki kişiyi nikâhlı gibi görmüyoruz*». İşte Cenâb-ı hakkın: "*Allah (tekliflerini) sizden hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır*(1)" âyetiyle hür olsunlar, câriye olsunlar ihtiyaç görüldüğünde kadınları helal kıldıktan sonra işâret ettiği anlam budur. Bu âyette Cenâb-ı hakkın hafifletmeyi anması ve insanın zayıflığını haber vermesi, -insanın bu şehveti taşımaya güç yetiremeyeceğine ve Cenâb-ı hakkın, temiz olan kadınlardan birer, ikişer, üçer ve dörder tânesini nikâhlamasını, elinin altında bulunan câriyelerin dilediği kadarından istifâde etmesini, sonra gene ihtiyaç duyarsa câriyeyle evlenmesini serbest bırakarak insanın işini kolaylaştırdığına delâlet eder, bunu, şehveti taşımasına yardımcı bir çâre, zayıf yaratılışa sâhip olan insanın yükünü hafifletme ve ona merhamet olsun diye yapmıştır.

Âşık olan kimsenin sevgilisine kavuşmasına, dînî veya maddî yönden yol bulunmazsa veya kavuşması her iki yönden de mümkün olmazsa -bu çok zor bir hastalıktır- kavuşmaktan ümîdini kesmeye nefsini yavaş yavaş alıştırması tedâvi metodlarından biridir. Zîra nefs, bir şeyden ümîdini kestiği zaman o konuda rahata erer, bir daha o şeye yönelmez.

Eğer aşk hastalığı ümit kesmeyle tedâvi olmazsa bünye şiddetli bir şekilde dönüş yapar ve başka bir ilaca geçer, bu ilaç aklını kullanmaktır. Bu da kalbin gerçekleşmesine imkân olmayan bir arzûya kapılmasının bir tür delilik olacağını, bu aşkın sâhibinin güneşe âşık olan insan gibi olduğunu ve rûhunun aya gitmek, ayın yörüngesinde onunla birlikte dönmek arzûsunda bulunduğunu, böyle bir kimsenin -aklı başında olan insanların hepsine göre- deliler gurubundan sayılacağını bilmesiyle olur.

---

(1) Nisa: 4/28.

Kavuşmak dînî açıdan güç olur da maddî açıdan güç olmazsa, tedâvisi, bu güçlüğü maddî açıdan güçlük yerine koymaktır. Çünkü Allah buna izin vermeyince kulun ilacı ve kurtuluşu bundan uzak durmasına bağlıdır. Nefsine, kavuşmanın mümkün olmadığını, buna yol bulunmadığını ve bunun da diğer muhal şeyler gibi olduğunu hissettirmelidir.

Nefs-i emmâresi kendisine uymazsa bu sefer aşkı iki şeyden dolayı terketsin, bunlardan biri korkudur, yâni daha çok sevdiği, kendisi için daha yararlı, daha iyi, zevk ve neşe açısından daha sürekli olan şeyi kaybetme korkusudur. Aklı başında bir insan, daha büyük, daha sürekli, daha yararlı ve daha tatlı bir şeye kavuşmayı bir tarafa, kısa zamanda yok olan bir sevgiliye kavuşmayı da diğer tarafa koyar ve tartarsa hangi tarafı seçeceğini anlar. Sakın sonsuz zevki -ki akla hayâle gelmez- ızdıraplara dönüşecek bir saatlik zevke satma!... Bu bir saatlik zevki de gerçekte uyuyan insanın rüyâları, ya da geçici bir hayâldir. Sonunda zevk gider yorgunluk kalır, şehvet gider sapıklık kalır.

Aşkı terketme nedenlerinden ikincisi ise, bu, sevgiliyi kaybetmekten daha zor ve kötü bir olayın meydana gelmesidir. Hattâ hem bu sevgiliden daha çok sevilen bir şeyin kaçırılması, hem de bu sevgilinin kaçırılmasından daha kötü bir olayın meydana gelmesi gibi iki kötü olayın ikisi de birden aynı anda başına gelebilir. Bu sevgiliye kavuşarak nefse, zevkten nasîbini vermenin karşılığında başına bu iki şeyin geleceğini yakından bilince, aşktan vazgeçmek insana kolaylaşır ve buna katlanmanın diğer iki şeye birden katlanmaktan çok daha basit geldiğini görür. İnsanın aklı, dîni, vicdanı ve insanlığı, bu iki büyük zararı atlatmak için, kısa zamanda zevke, neşeye ve rahata dönüşen bu küçük zarara katlanmayı emrederken, bilgisizliği, nefsi, zâlimliği, serseriliği ve hafifliği de üzerindeki çekiciliğiyle hemen kavuşmak için bu sevgiliyi izlemeyi emreder. Korunan, yalnız Allah'ın koruduğu insandır.

Bu ilacı nefsi kabul etmez ve bu tedâviye cevap vermezse, bu şehvetin dünyada başına ne kötülükler getirdiğine ve nice menfaatlerine engel olduğuna bir baksın, zîra şehvet, dünya kötülüklerini en çok çeken şey olduğu gibi, dünya menfaatlerini geciktiren en büyük engeldir de. Yine şehvet, kul ile işine sâhip çıkma ve çıkarlarını ayakta tutmaktan ibaret olan ergenlik arasına girer.

Nefsi bu tedâvi biçimine de cevap vermezse, sevdiği kişinin kötülüklerini ve kendisinde ona karşı nefret uyandıracak yönlerini hatırlamaya çalışsın. Eğer diler ve üzerinde düşünürse, sevdiği kimsedeki sevgisine neden olan güzelliklerin zayıf yanlarını bulur. Gerekirse sevdiğinde göremediği ve vâkıf olamadığı hususları sevdiğinin komşularına sorup öğrenmelidir. Güzellikler sevgi ve isteği uyandırdıkları ölçüde öfke ve nefreti de uyandırırlar. Bu durumda iki uyarıcı arasında tartım yapıp, öncelik taşıyanını ve çıkış kapısına en yakın olanını tercih etmelidir. Ablak ve cüzzamlı bir vücûdun üzerindeki çehrenin rengiyle gururlananlardan olmamak gerekir. İnsanın gözü, yüz güzelliğini aşıp iç çirkinliğine geçebilmeli, vücut ve görünüm güzelliğini geçip iç ve kalb çirkinliğine ulaşmalıdır.

Bu tedâvi metodlarının tümü de kendisine yarar sağlamazsa, duâ ettiği zaman başı darda olanın duâsını kabul edene samîmiyetle sığınmaktan başka yolu kalmamıştır. Nefsini O'nun huzûrunda sükûnetle, tezellül ve tazarrû ederek, kendisinden imdat bekleyerek kapısına atmalıdır. Buna muvaffak olabildiği takdirde başarının kapısını çalmış demektir. Bundan sonra yapacağı iş, iffetli olmak, aşkını gizlemek, sevgilinin anısını tâzelememek, toplum içinde sevgiliyi açıklamamak ve sevgiliye işkence için sitemde bulunmaktır. Böylece acımasız ve saldırgan bir hüviyete bürünmüş olur.

Süveyd İbn-i Saîd'in Alî İbn-i Müshir'den onun da Ebû Yahya'l-Kattât'dan, onun da Mücâhit'den, onunda İbn-i Abbas (Allah Râzı Olsun) dan, onun da Peygamber efendimizden rivâyet ettiği uydurma hadis, sana cesaret vermesin!... Aynı hadîsi Süveyd İbn-i Saîd, İbn-i Müshir'den, o da Hişam İbn-i Urve'den, o da babasından, o da Peygamber efendimizden senediyle, Zübeyr İbn-i Bekkâr da Abdü'l-Melik İbn-i Abdü'l-Azîz İbn-i e'l-Mâcişûn'dan,o da Abdü'l-Aziz İbn-i Hâzim'den, o da Ebû Necih'den, o da Mücâhid'den, o da İbn-i Abbas (Allah Râzı Olsun)'dan, o da Peygamber efendimizden -kanalıyla- rivâyet etmiştir. Hadis şöyledir:

«Bir kimse âşık olur da nâmusuyla ölürse, o kimse şehittir». Bir rivâyette de: «Bir kimse aşık olur da aşkını gizler, nâmusuna leke getirmez ve sabrederse, Allah o kimseyi affeder ve cennete koyar».

Bu hadîsin Peygamber efendimiz tarafından söylendiği doğru değildir, bu söz Peygamber efendimizin sözü olamaz. Zîra şehitlik, Allah katında yüksek bir derecedir, sıddıylık derecesine yakındır. O dereceye gelebilmek için yapılması gereken işler ve geçirilmesi gereken dönemler vardır. Şehitlik, genel ve özel olmak üzere iki türlüdür. Özel olanı; Allah yolunda şehitliktir. Genel olanı ise, Buhârî'nin Sahîh'inde bahsedilen beş çeşit şehitliktir. Fakat aşk, bu çeşitlerden biri değildir. Nasıl olur da -Allah sevgisini bırakarak ona başkasını ortak koşmaktan, kalbi, rûhu ve sevgiyi Allah'tan başkasının emrine vermekten ibâret olan- aşk dolayısıyla şehitlik derecesine erişilir?!... Bu mümkün değildir. Zîrâ görünüşe âşık olmanın kalbi bozması her kötülüğün üstündedir. Hattâ insanı sarhoş eden, Allah'ı anmaktan, Allah'ı sevmekten, Allah'a yalvarmanın zevkine varmaktan ve Allah'la yakınlık kurmaktan alıkoyan bir aşka "Rûhun şarabı" denilebilir. Bu aşk, kalbin Allah'tan başkasına kulluk etmesini gerektirir, Zîrâ âşığın kalbi sevdiğine tapar, halbuki aşk, gerçek anlamda ibâdetin özüdür. Zîra gerçek aşk, Allah'ın huzûrunda alçalmanın, Allah'ı sevmenin, Allah'a boyun eğmenin ve Allah'a saygı göstermenin en olgun derecesidir. Kalbin Allah'tan başkasına tapması nasıl olur da Allah'ın birliğine inanan mü'minlerin ve peygamberlerin ileri gelenlerinin ve seçkinlerinin derecelerine erişilen yollardan olabilir?!... Bu hâdisin senedi güneş gibi açık da olsa yine de yanlıştır ve vehimdir. Sahih bir hadiste Peygamber efendimizden elbette "aşk" kelimesi ezberlenmemiştir.

Sonra aşkın haram ve helâlı vardır, nasıl olur da Peygamber efendimizin aşkını gizleyen ve nâmuslu olan bir âşığın şehitliğine karar vereceği zannedilir?!... Böyle olsaydı, başkasının hanımına, tüysüz parlak delikanlılara ve isyankâr eşkiyaya âşık olan kimselerin de şehidler derecesine eriştiklerini görürdün. Bu düşünce, Peygamberin getirdiği dinden bilinenlere aykırı bir düşünceden başka bir şey değildir. Üstelik aşk, Cenâb-ı hakkın maddî ve mânevî ilaçlarını yarattığı hastalıklardan biri iken ve haram olan türünde tedâvisi vâcip, helal olan türünde tedâvisi müstehap iken mi bu hastalığa yakalanan şehit sayılacak?!... Peygamber efendimizin, ashâbına şehitlikle hükmettiği hastalıklar ve âfetler üzerinde düşündüğün zaman, bunların tedâvilerinin mümkün olmadığını anlarsın. Örneğin: Vebâ ve karın hastalığına yakalanan, yangında yanan, denizde boğulan ve karnındaki çocuk kendisini öldüren kadın gibi. Bu sayılanlar, Allah'tan gelen belâlardır, kulun bunlarda bir rolü yoktur ve tedâvileri de mümkün değildir. Nedenleri haram şeyler olmadığı gibi, kalbi bozmak ve kalbin Allah'tan başkasına kulluk etmesi ve benzeri şeylerden dolayı aşka gereken şeyler bunlara gerekmez.

Bu hadîsin peygambere dayandırılmasının iptâli konusunda söylediklerimiz yeterli olmadıysa, hadîsi ve hadîsin kusurlarını iyi bilen hadis imamlarına bak, zîrâ bu hadis, hadîs imamlarının hiç birinden sağlamlığına ve hattâ hasenliğine bile tanık olarak kesinlikle ezberlenmemiştir. Hadis bilginleri bu hadîsin Süveyd'den rivâyetini yasakladıkları, bu hadis yüzünden Süveyd'i sağlam görmeyerek senetten attıkları, yine bu hadis yüzünden Süveyd'in yanılmış olabileceğini kabul ettikleri halde nasıl olur da bu hadis, doğruluğuna tanık olarak kendilerinden ezberlenir?!... Ebû Ahmet İbn-i Adiy, "*Kâmil*" adlı eserinde şöyle der: Bu hadîs, Süveyd'den rivâyeti yasaklanan bir hadistir. Beyhakî'de, bu hadîs, Süveyd'den rivâyeti yasaklanan hadislerdendir, der. İbn-i Tâhîr de "*Zahîra*" adlı eserde aynı sözü söylemiş, Hâkim de bunu "*Târîh-i Nîsâbûr*"da zikretmiş ve bu konudaki düşüncesini şu sözlerle ifâde etmiştir; Ben bu hadise hayret ediyorum, zîra hadis, Süveyd'den başkasından rivâyet edilmemiştir. Halbuki Süveyd güvenilir bir zâttır. Bu hadîsi Ebû'l-Ferec İbn-i Cevzî "*Mevzûât*" adlı eserde zikretmiştir. Ebû Bekre'l-Ezruk da bu hadîsi, önce Süveyd'den merfû olarak rivâyet ettiği halde, bu konuda uyarılınca Peygamber efendimizin zikrini senetten düşürdü ve senedi İbn-i Abbas (Allah Râzı Olsun)'dan ileri götürmedi.

Dayanılmaz dertlerden biri de bu hadîsi Hişâm İbn-i Urve'nin, babasından, onun da Âişe (Allah Râzı Olsun)'den, onun da Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadislerden yapmaktır. Hadisle ve hadis kusurlarıyla azıcık ilgisi olan insan, bu duruma elbette dayanamaz. Bu hadîsin İbn-i Mâcisûn'un, İbn-i Ebî Hâzım'den, onun da İbn-i Ebî Necih'ten, onunda Mücâhit'ten, onun da İbn-i Abbastan merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden olma ihtimâli olmadığı gibi, İbn-i Abbasta durdurulmuş olarak rivâyetinde de şüphe vardır. Hadisciler bu hadisi rivâyet eden Süveyd İbn-i Saîd'i hastalar (illetli râvîler) içine attılar. Yahyâ, İbn-i Mâin ise bunu da ayıpladı ve; O adam senetten düşmüştür, bir atımla bir mızrağım olsa onunla savaşırdım, dedi. İmam Ahmed, Süveyd için hadîsi terkedilen kişidir, derken, Neseî; Güvenilir bir kimse değildir. Buhârî: Süveyd kör olmuştu ve kendisinin rivâyet ettiği hadîslerden olmayan hadisleri rivâyet ediyordu. İbn-i Hibbân da: Güvenilir zâtlardan senetlerinde kişiler atlanan rivâyetler getiriyor, rivâyet ettiği hadîslerden uzak durmak gerekir, der. Bu konuda söylenenlerin en güzeli Ebî Hateme'r-Râzî'nin şu sözüdür: Doğrudur, ancak hadîsi geçerli hâle getirmek için rivâyet zincirinden bâzı insanları düşürmeyi çok yapar. Sonra Dârekutnî'nin şu sözüdür: Güvenilir kimsedir ancak, ihtiyarlayınca kendisine, senedinde tanınmayan bâzı kimselerin bulunduğu hadîsler okunduğunda, çoğunlukla bunlara göz yummuştur. Süveyd'in hadîsini ihrac etmesinden dolayı Müslim de ayıplanmıştır. Süveyd'in durumu bundan ibârettir. Ancak Müslim rivâyetinde Süveyd'in hadîsini izleyen hadîsi de rivâyet etmiş, Süveyd'i yalnız bırakmıştır. Böylece hadis münker ve şâz olmaktan kurtulmuştur. Fakat bu hadis böyle değildir. Allah daha iyi bilendir.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN GÜZEL KOKUYLA SAĞLIĞI KORUMA KONUSUNDA ÖNDERLİĞİ

Güzel koku rûhun gıdâsı, ruh ise güçlerin, içinde depolandığı bir kılıf olduğuna ve güçlerin güzel kokuyla artış gösterdiklerine göre, güzel koku beyine, kalbe ve diğer iç organlara fayda sağlar. Kalbi ferahlatır, gönüle sevinç ve rûha neşe verir- rûha en uygun ve en yumuşak gelen şey güzel kokudur. Güzel kokuyla iyi ruh arasında yakın bir ilişki vardır. Güzeller güzeli Peygamberimize dünyadan sevdirilen iki şeyden biri güzel koku olmuştur.

Buhâri'nin Sahîh'inde zikredildiğine göre, Peygamber efendimiz güzel kokuyu reddetmezdi. Müslim'in Sahîh'inde ise Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

«Birine fesleğen sunulursa reddetmesin, zîrâ fesleğinin kokusu güzel ve yükü hafiftir». Ebû Dâvûd ve Neseî'nin sünen'lerinde Ebû Hüreyre'den Peygamber efendimizin şöyle dediği rivâyet edilir:

«Bir kimseye güzel koku sunulursa geri çevirmesin, zîra güzel kokuyu taşımak kolaydır ve çevreye de güzel koku yayar».

Bezzâr'ın Müsned'inde Peygamber efendimizden şöyle dediği rivâyet edilir:

«Allah güzeldir, güzeli sever, temizdir, temizliği sever, affedicidir, affetmeyi sever, cömerttir, cömertliği sever. Çevrenizi ve alanlarınızı temizleyiniz, yahûdilere benzemeyiniz, zîra yahûdiler çöplerini evlerinde toplarlar».

İbn-i Ebî Şeybe Peygamber efendimizin bir kabı olduğunu ve ondan koku süründüğünü zikreder. Peygamber efendimizden sahih olarak rivâyet edildiğine göre:

«Allah-û Teâlânın her müslüman üzerinde bir hakkı vardır, o da; her yedi günde banyo yapmak ve kokusu varsa kokusundan sürünmektir» buyurmuştur.

Güzel kokuda meleklerin sevmesi ve şeytanların nefret etmesi gibi bir özellik vardır. Şeytanların en hoşlandıkları şey, tiksindirici ve iğrenç kokudur. Temiz ruhlar güzel kokudan, kötü ruhlar ise pis kokudan hoşlanırlar. Her ruh kendine uyan tarafa eğilim gösterir. O halde:

«Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışırlar. İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar»(1). Bu âyet -Her ne kadar kadınlar ve erkekler hakkında ise de- ya lafzının ya da anlamının genelliğiyle, işleri ve sözleri, yiyecek ve içecekleri, giyecek ve kokuları da bünyesinde toplar.

---

(1) Nur: 24/26.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN GÖZ SAĞLIĞINI KORUMADA REHBERLİĞİ

Ebû Dâvûd Sünen'inde -Abdurrahman İbn-i Nu'mân İbn-i Mâbed İbn-i Hevdet el-Ensârî'den, o da babasından, o da dedesinden - şöyle rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz yatarken koku karıştırılmış sürme çekinmeyi emretti ve: -"*Oruçlu kimse bundan sakınsın*" buyurdu(1)».

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde ve diğerlerinde İbn-i Abbastan rivâyet edildiğine göre İbn-i Abbas şöyle demiştir:

«Peygamber efendimizin bir sürmedanlığı vardı, ondan her gözüne üçer kez sürme çekinirdi». Tirmizî'de de İbn-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre İbn-i Abbas şöyle demiştir:

«Peygamber efendimiz sürme çekindiği zaman sağ gözüne üç kez sürme çekinir, sağ gözüyle başlar sağ gözüyle bitirir, sol gözüne ise iki kez sürme çekinirdi».

Ebû Dâvûd, Peygamber efendimizden şöyle dediğini rivâyet eder:

«*Kim sürme çekinirse tek sayıda çekinsin*». Burada tek sayı, iki göze çekilen sürmenin toplam sayısı mı -bu takdirde birine üç, diğerine iki defa sürme çekilir, sağ göz başlangıç için öncelik taşır- yoksa her göze ayrı ayrı çekilen sürme sayısı mı olduğu imam Ahmed ve diğerlerinin mezhebinde iki görüştür.

---

(1) Ebu Ubeyd: El-Muravvah (المروح) kelimesi miskle kokulandırılmış demektir der. (Metinden).

Sürmede göz sağlığını koruma, basîret nûrunu kuvvetlendirme, göze parlaklık kazandırma, bayağı maddeyi inceltme ve bâzı sürme türlerinde süs olmanın yanında bayağı maddeyi dışarı atma gibi özellikler vardır. Sürme oluşunun yanında sürme çekildikten sonra gözün, kendisine zarar veren hareketleri bırakması ve bünyenin göze hizmet etmesi gibi hususları kapsaması nedeniyle uyurken sürme çekinmenin üstünlüğü daha da artar. Sürme taşının bu konuda bâzı özellikleri vardır.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -Sâlim'den, o da babasından merfû olarak- şu hadis rivâyet edilir:

«*Sürme çekinmeye devam ediniz, zîrâ sürme gözün görme gücünü artırır ve saçları gürleştirir*».

Ebû Nuaym'ın kitabında ise hadis:

«*Sürme saçı bitirir, göze giden çöpleri yok eder ve görmeyi netleştirir*(1)» şeklindedir. İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -İbn-i Abbas'tan merfû olarak- şu hadis rivâyet edilir:

«*Sürmelerinizin en iyisi sürme taşıdır, görmeyi kuvvetlendirir ve saçı bitirir*(2)».

---

(1) Bu hadisi Taberani ve İbn-i Ebi Asım da Ali (Allah Razı Olsun)'den tahric etmişlerdir. Senedi de "Hasen"dir.

(2) Bu hadisi, Taberani, İbn-i Asım da tahric etmişler ve Hasen demişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZİN MÜBÂREK DİLİNE GELEN BASİT İLAÇ VE BESİN MADDELERİNDEN BİR KISMI HAKKINDADIR

- A -

AĞAÇ KAVUNU :

Buhârî'nin Sahîh'inde Peygamber efendimizden şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

«*Kur'an okuyan mü'min bu meyveye*(1) *benzer, tadı da güzel, kokusu da güzeldir*».

Ağaç Kavunu'nun birçok faydaları vardır. Bu bitki dört bölümden oluşur. Bunlar; kabuk, et, asit ve çekirdektir. Bu bölümlerden her birinin kendine has özellikleri vardır.

Kabuğu sıcak ve kuru, eti sıcak ve yaş, asit kısmı soğuk ve kuru, çekirdeği de sıcak ve kurudur.

Kabuğunun başlıca faydaları: Giyeceklere serpildiği zaman güveye engel olur, kokusu havanın bozulmasını ve salgını önler. Ağızda tutulduğu zaman ağız kokusunu güzelleştirir. Havayı ayrıştırır. Baharat gibi yemeğe ekildiği zaman sindirime yardım eder.

Kânûn sâhibi bu konuda şöyle der :

-"Kabuğunun şırası içildiği ve kabuğu sargı yapıldığı takdirde zehirli hayvan sokmalarına karşı fayda sağlar. Kabuğunun yakılmasıyla elde edilen külü de alaca hastalığı için güzel bir merhemdir".

Etli kısmının faydaları: Mîdenin ısısını düşürür, acı safra sâhiplerine faydalıdır, sıcak gazları geri döndürür. Gâfikî şöyle der:

---

(1) Ütrücce (أترجه) denilen bu meyveye acem elması ve yahudi limonu da denir. Kabuğu uçucu bir yağ ihtiva eder, bundan dolayı kokuları giderir ve sindirimi kolaylaştırır.

-"Etini yemek basur memelerine faydalıdır"

Asitli kısmının faydalarını sıralamak gerekirse: Kabız yapar, safrayı etkisiz hâle getirir, vücut ısısını yükselten kalb çarpıntısını dindirir, içilmesi ve sürme olarak çekilmesi sarılığa faydalıdır. Safraya bağlı olan kusmayı keser, yemeğe karşı iştahı artırır, bünyeyi düzenler ve safrayla ilgili olan ishale faydalıdır. Asitli kısmın şırası, kadınların şehvetlerinin şiddetini dindirir, merhem olarak kullanılırsa yüzdeki çillere fayda sağlar ve uyuzu giderir. Bunun böyle olduğu mürekkebe olan etkisinden anlaşılır, elbiseye sürüldüğü zaman mürekkep lekesini çıkarır. Bu kısmın, incelten, ağrıyı kesen ve serinleten bir gücü vardır. Ciğerin ısısını düşürür, mîdeyi güçlendirir, acı safranın keskinliğini engeller, bundan doğan sıkıntıyı yok eder ve susuzluğu dindirir.

Çekirdeğin faydalarına gelince: Çekirdekte çözücü ve kurutucu bir güç vardır. İbn-i Mâsûye der ki:

-"Çekirdeğinin özelliği, kaynayıp dinmiş suya kazınarak bundan iki miskal içildiğinde öldürücü zehirin etkisini yok eder, ayrıca kaynatılmış bir merhemdir. Ezilir de sokulan yere konursa faydalı olur. Bu çekirdek bünyeyi yumuşatıcı ve ağız kokusunu güzelleştiricidir. Bu etkinliklerin çoğu kabuğunda da vardır".

İbn-i Mâsûye'nin dışındakiler de şöyle derler:

-"Çekirdeğinin özelliği; Kaynaması dinen suya kazınarak bundan iki miskal içilirse akrep sokmalarına faydalı oluşudur. Dövülerek ezilip, sokulan yere konulduğu takdirde de fayda sağlar".

Daha başkaları ise:

-"Çekirdeği bütün zehirleri etkisiz hâle getirir, bütün zehirli hayvanların sokmalarına faydalıdır" derler.

Anlatıldığına göre; bâzı krallar doktorlardan bir topluma kızdılar, doktorların hapsedilmelerini emrettiler ve doktorlara bir tek çeşit katık seçme hakkı tanıdılar. Bunun üzerine doktorlar da ağaç kavununu seçtiler. Kendilerine neden bu yiyeceği seçtikleri sorulduğunda şöyle dediler:

- Zira bu bitki öncelikle güzel bir kokudur, sonra görünümü güzeldir, kabuğu hoş kokuludur, eti meyvedir, ekşi kısmı ekmeğe katıktır, çekirdeği panzehirdir ve çekirdiğinde yağ vardır. Bu kadar yararı olan bir şeye saf bir vücûdu benzetmek mümkündür, bu vücut da Kur'ân-ı kerîm okuyan mü'minin vücûdudur. Eskilerden bâzıları da bu bitkiyi seyretmekten hoşlanırlardı, çünkü görünümünde insanı ferahlatan bir özellik vardır.

ALTIN :

Ebû Dâvûd ve Tirmizî şöyle rivâyet ederler;

«Peygamber efendimiz Arface İbn-i Es'ad için -savaşta burnu kesildiğinde yaptırdığı gümüş burun koku yapınca- altına izin verdi ve ona; altından bir burun yaptırmasını emretti». Hadis bilginlerine göre bu bir tek hadisin dışında Arface için söylenmiş başka bir hadis daha yoktur.

Altın, dünya hâyatının süsü, varlığın tılsımıdır, gönülleri rahatlatır, sırtları kuvvetlendirir ve Allah'ın arzındaki sırrıdır. Yapısı diğer madenlere benzer, kendisinde diğer karışımlara ve rahatlatıcılara nüfûz eden yumuşak bir sıcaklık vardır. Kuşkusuz en değerli ve en onurlu maden altındır.

Altının özelliklerinden bâzıları şunlardır: Toprağa gömüldüğü zaman toprak, altına zarar vermez ve ondan hiç bir şey eksiltmez. Altının tozu ilaçlara karıştırıldığı zaman kalb zayıflığına ve melankoliden doğan kalp çarpıntısına iyi gelir. Psikolojik olaylara, üzüntü ve sıkıntıya, korku ve aşka faydası olur. Vücûdu şişmanlatır, kuvvetlendirir, sarılığı giderir ve rengi güzelleştirir. Cüzzama, ağrıların ve melankolik hastalıkların tümüne fayda sağlar. Özellikle kel ve saçkıran hastalıklarının tedâvisinde içme ve sürme yoluyla kullanılır. Gözü parlatır, görmeyi güçlendirir, göz hastalıklarının çoğuna fayda verir ve bütün organları güçlendirir.

Ağızda tutulması, ağız kokusunu giderir. Dağlama ihtiyacı gösteren bir hastalığı olan kimse altınla dağlanırsa, dağlanan yer kabarmaz ve hızla iyi olur. Altından mil yapılır da onunla sürme çekilirse, gözü kuvvetlendirir ve parlatır. Kaşı da altın olan bir altın yüzük yapılır ve kızdırılarak güvercinlerin kanatlarının ön kısımları bu yüzükle dağlanırsa, güvercinler kafeslerine alışırlar ve bir daha kafeslerinden ayrılmazlar.

Altının moral takviyesinde görülmedik bir özelliği vardır. Bu özelliğinden dolayı savaş ve çarpışmada belirli konularda ve belirli miktarda serbest bırakılmıştır.

Tirmizî -Büreydete'l-Asrî'nin rivâyet ettiği hadiste- Büreyde'nin şöyle dediğini rivâyet eder:

«Peygamber efendimiz Mekke'nin fethedildiği gün içeri girdiğinde, kılıcının üzerinde altın ve gümüş vardı».

Altın, nefislerin, kendisine kavuştuklarında diğer dünya sevgililerine karşı teselli buldukları mâşuklarıdır. Yüce Allah bu konuda şöyle der:

«*Kadınlardan, oğullardan, kantar kantar altın ve gümüşten, nişanlı atlardan develerden ve ekinlerden gelen zevklere aşırı düşkünlük; insanlar için süslenip hoş göründü*(1)».

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Peygamber efendimizden şöyle dediği rivâyet olunur:

«*Âdemoğlunun bir dere dolusu altını olsa ikincisini, iki dere dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Âdemoğlunun (hırslı) gönlünü topraktan başka bir şey dolduramaz. Ancak (hırstan nefret edip) tevbe eden kişinin tevbesini Allah kabul eder*».

Altın, Allah ile yaratıkları arasında âhiret günü gerçekleşecek olan büyük kavuşmaya en büyük engeldir. Kendisiyle Allah'a isyan edilen en büyük şeydir. Akrabalık ilişkileri altın nedeniyle kesilir, kanlar altın için akıtılır, haramlar altın için helal görülür, haklar altın için çiğnenir, insanlar birbirlerine zulüm ve işkenceyi altın için yaparlar. Dünyada peşinde koşulan ve hemen kavuşulmak istenen odur. Âhirette uzak durulan ve Allah'ın velî kulları için hazırladığı şey yine odur. Altınla nice haklar öldürülür, nice bâtıllar diriltilir, nice zâlim yardım görür, nice mazlum kahrolur. Ebû Kâsımu'l-Harîrî, altınla ilgili olarak ne güzel söylemiştir: "Münâfık gibi iki yüzlü altınla yarışana yazıklar olsun. Altın, göz atanın gözüne iki nitelikte görünür, biri sevgilinin süsü, diğeri ise âşığın rengidir. Gerçekçi insanlara göre altın sevgisi, yaratanın öfkesini gerektiren işleri yapmaya çağırır. Altın olmasaydı hırsızın sağ eli kesilmez, fâsık'ın da haksızlık yaptığı görülmezdi. Cimri, kapısını çalan yoksuldan nefret etmez, zengin vâdeyi uzatan borçludan şikâyet etmezdi. Dikkatle bakan hasetçiden Allah'a sığınılmazdı".

---

(1) Al-i İmran: 3/4.

Mahlûkattan bir kısmının içinde bulunduğu durumun kötülüğü, sıkışıklı ânında kaçak kölenin kaçışıyla kaçmadıkça senden kurtulamadıklarıdır.

ANBER :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Câbir'in rivâyet ettiği hadiste, Ebû Ubeyde anberden(1) yarım ay süreyle yemeleri, etinden yolluklar yaparak Medineye gitmeleri ve bu etten Peygamber efendimize de göndermeleri anlatılır. Bu olay, deniz hayvanlarının mübah sayılmasının balığa mahsus olmadığına ve deniz hayvanlarının ölülerinin de mubah sayıldığına delâlet eden olaylardan biridir.

Deniz hayvanlarının mübah sayılmasına şöyle bir îtiraz da vardır. Deniz, bu balığı kıyıya canlı olarak attı ve sonra suyunu balığın bulunduğu yerden çekti, bu durumda bu hayvan helâldır, çünkü ölümü sudan ayrılması nedeniyledir.

---

(1) Deniz hayvanlarından.

Bu itiraz geçerli değildir, çünkü süvâri müfrezesi, balığı sâhilde ölü bulmuşlar, canlı olarak çıktığına ve denizin suyunu çektiğine tanık olmamışlardı. Aynı şekilde deniz, balığı dışarı attığı sırada balık canlı bile olsa denizin, havyanlarından sâdece ölü olanı kıyıya attığı, canlı olanı atmadığı bilinen hususlardandır.

Yine aynı şekilde, söylediklerinin muhtemel olduğu kabul edilse bile, mübah olması için canlı olarak çıkması şart olarak kabul edilemez. Zîrâ bir şeyin mübah olması nedeninde şüphe varsa o şey mübah sayılamaz. İşte bu nedenle suya batan bir avın ölüm nedeninde, yâni sudan mı yoksa av âletiylemi öldüğünde şüphe olduğunda Peygamber efendimiz avcının bu avı yemesine engel olmuştur.

Koku türlerinden biri olan anber ise, miskten sonra ikinci sırada gelir. Anberin miskten önce geldiğini kabul edenler ve onu koku türlerinin en üstünü sayanlar hatalıdırlar. Zîra anber, miskten sonra kokuların en üstün türlerindendir. Peygamber efendimizin miskle ilgili olarak şöyle buyurduğu sâbittir:

«*Misk, kokuların en güzelidir*». İleride inşâallah misk'in özellikleri ve faydaları konusu gelecektir. Hattâ misk cennet kokusudur. Sıddıykların cennetteki makamları olan "Kütbân" da misktendir, anberden değildir.

Anberin üstünlüğünü benimseyen kimseye gurur veren şey, anberin uzun süre bozulmamasıdır. Tıpkı altının bozulmadığı gibi. Bu husus anberin miskten üstün olduğuna delâlet etmez. Kendisinde bulunan bu bir tek özellikle anber, miskteki özelliklere karşı duramaz.

Anberin çok çeşitleri ve değişik renkleri vardır. Beyazı, kar beyazı, kırmızısı, sarısı, yeşili, mavisi, siyahı ve rengârenk olanı vardır. En iyisi kar beyazıdır, sonra gök mavisi ve sarısı gelir, en kötüsü de siyahıdır.

Anber'in yapısını tartışanlardan bir gurub;

Anber, deniz dibinde biten bir bitkidir, bâzı deniz hayvanları onu yutar, yararlı kısmını kullandıktan sonra gübre olarak tekrar dışarı atar. Denizde bu artık maddeyi kenara çıkarır, demişlerdir.

Bâzıları anber, gökten denizlerdeki adalara inen bir çiğdir, dalgalar onu sâhile atar derken, diğer bâzıları da, ineğe benzeyen bir deniz hayvanının gübresidir, derler. Kimileri de anberin, deniz köpüklerinden bir köpük olduğunu söylerler.

Kânun sâhibi; Anberin denizdeki bir kaynaktan çıktığı, deniz köpüğü veya bir hayvanın gübresi olduğu görüşlerini akla uzak bulur.

Anber, sıcak ve kuru bir karaktere sâhiptir, kalb ve zekâyı, duyuları ve vücut organlarını güçlendirir. Felç ve yüz felci, balgama bağlı hastalıklar, soğuk mîde ağrıları ve yoğun gazlara faydalıdır. İçildiği ya da hâricen sürüldüğü zaman tıkanıklıklara yararı olur. Buharı koklandığı zaman nezle ve baş ağrısına, soğuk yarım baş ağrısına iyi gelir.

ARABİSTAN KİRAZI :

Ebû Nuaym -*E't-Tıbbu'n-Nebevî* adlı eserinde merfû olarak- şöyle anlatır:

«Âdem (Aleyhisselam) yer yüzüne indiğinde, yerdeki meyvelerden ilk yediği şey arabistan kirazı olmuştur».

Peygamber efendimiz arabistan kirazın'dan -sahih olduğunda görüş birliği olan- şu hadiste bahsetmiştir:

«Peygamber efendimiz mîrac gecesinde "sidretü'l-Müntehâ"yı gördü, o sırada orada bulunan arabistan kirazları sırığa sarılan asma dalları gibiydiler».

Arabistan kirazı sedir ağacının meyvesidir, bünyeyi düzenler, ishale faydalıdır, mîdeyi temizler, safrayı dindirir, vücûda besin sağlar, yemeğe karşı iştah açar, balgam yapar ve safraya bağlı olan sıkıntı ve rahatsızlıklara faydası olur. Sindirimi yavaştır. Bu meyvenin unu barsakları güçlendirir, safralı olanlara iyi gelir. Yan etkilerini bal yiyerek gidermek mümkündür.

Arabistan kirazının kuru bir yapıya mı, yoksa yaş bir yapıya mı sâhip olduğu konusunda tartışılmıştır. Bu konudaki iki görüşün en doğrusu: "Bu meyvenin tâzesi soğuk ve nemli, kurusu ise soğuk ve kurudur" şeklindeki görüştür.

ARPA :

İbn-i Mâce -Âişe (Allah Râzı Olsun)'nin rivâyet ettiği hadiste- Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet eder;

«Âile fertlerinden birini sıtma tuttuğu zaman Peygamber efendimiz arpadan çorba yapılmasını emrederdi ve derhal yapılırdı. Sonra onlara emreder çorbadan yudumlarlardı, sonra da şöyle derdi:

-"*Arpa çorbası, üzgün olan kimsenin kalbini sağlamlaştırır ve kuvvetlendirir. Hasta olan kimsenin kalbini rahatlatır ve birinizin, yüzünden kiri suyla giderdiği gibi hastalığı giderir*"(1)».

Daha önce de geçtiği gibi, bahsedilen çorba; kaynatılmış arpa suyudur. Bu çorbanın besin değeri, unundan yapılan çorbanın besin değerinden daha yüksektir. Öksürüğe ve boğaz kuruluğuna faydalıdır, fazla salgıların keskinliğinden doğan ızdırabın etkisini azaltır, idrârı artırır, mîdedekileri kayganlaştırır, susuzluğu giderir, harâreti söndürür ve bu çorbada bir güç vardır ki bununla temizler, yumuşatır ve ayrıştırır.

---

(1) Yertuhu (يرتوه)'nün anlamı: Şiddetlendirir ve kuvvetlendirir; Yesru (يسرو)'nün anlamı da; açar ve giderir demektir. (Metin).

"Nasa" denilen çorbanın yapılışı şöyledir: Bir miktar dövülmüş iyi cins arpa alınır, bunun beş katı kadar da duru ve tatlı su alınır. Temiz bir tencereye salınır. Normal ateşte tâneleri kalıncaya kadar kaynatılır. Sonra süzülür ve ihtiyaç olan kadarı ayrıştırıcı olarak kullanılır.

ASMA (ÜZÜM) :

Asma, üzümün ağacıdır, yâni asma çubuğudur. Asma isminin verilmesi hoş karşılanmaz. Çünkü Müslim, Sahîh'inde Peygamber efendimizin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir.

«*Sizin biriniz üzüme kerm demesin, kerm müslüman kimsedir*». Bir rivâyette de:

«*Kerm inanan insanın kalbidir*» buyurmuştur. Diğer bir rivâyette ise:

«*Asma demeyiniz, üzüm ve asma çubuğu deyiniz*» buyurmuştur.

Bu sözde iki anlam vardır:

a) Araplar, faydasının ve iyiliğinin çokluğu nedeniyle üzüm ağacına asma derlerdi. Peygamber efendimiz üzüm ağacının, gönülleri bu ağacı ve bu ağaçtan elde edilen sarhoş edici maddeyi sevmeye teşvik eden bir isimle isimlendirilmesini hoş görmedi, çünkü sarhoşluk veren bu madde, kötülüklerin anasıdır. Böyle olunca Peygamber efendimiz, üzümün kökünün, isimlerin en güzeliyle ve içinde iyilikleri en çok toplayanıyla isimlendirilmesini uygun bulmamıştır.

b) Bu söz Peygamber efendimizin:

«*Kuvvetli öfkelenen değildir, yoksul da, dilenen değildir*» sözü kabilindendir. Yâni, siz faydasının çokluğundan dolayı üzümün ağacına asma diyorsunuz ama, aslında mü'minin kalbi ya da müslüman bir adam bu isme üzümün ağacından daha lâyıktır. Zîrâ mü'min, tümüyle iyilik ve yardımdan ibârettir, demek istemiştir. Bu söz uyarı ve iyilik, cömertlik, inanç, nur, doğru yolu bulma, Allah'tan korkma ve mü'mini bu isme üzüm ağacından daha çok müstehak kılan sıfatlar gibi mümin'in kalbinde olanları tanıtma kabîlinden söylenmiş bir sözdür.

Asmanın özelliği soğuk ve kuru oluşudur, yaprağı, dalları ve uzantıları birinci derecenin sonlarında soğuktur. Dövüldüğü ve ağrıyan başa sarıldığı zaman ağrıyı dindireceği gibi, ateşli şişlikleri ve mîde iltihabını da iyi eder. Budanan asma dallarının şırası içildiği takdirde kusmayı yatıştırır ve ishali önler. Bu dalların özleri yaş iken ağızda çiğnendiği takdirde de aynı sonucu verir. Asma yaprağının şırası, barsaklardaki yaralara, kan çıkmasına, kanın akmasına ve mîde ağrısına fayda sağlar.

Asma ağacından sızan su -dallarında taşıdığı- pus gibi, içildiği zaman taşları döker. Bu su veya pustan merhem yapılıp sürüldüğü zaman, baştaki bit ve pire yumurtalarını yok eder, yaralı ve normal uyuzu iyi eder. Bu merhemi kullanmadan önce, merhemin sürüleceği organı su ve boraksla yıkamak gerekir. Asmanın suyu veya pusu zeytin yağıyla birlikte sürünüldüğü zaman, kılları döker. Yanmış asma dallarının külü, sirke, gülyağı ve sedef bitkisiyle birlikte merhem yapılarak sarılırsa, dalakta meydana gelen şişliğe faydalı olur. Asma çiçeği yağının özelliği, gül yağının özelliğine benzer ve kabız yapar. Üzüm ağacının yararları çoktur ve hurma ağacının yararlarına yakındır.

AYVA :

İbn-i Mâce Sünen'inde İsmaîl İbn-i Muhammed et-Talhî'nin Şuayb İbn-i Hacîb'den, onun da Ebû Saîd'den, onun da Abdü'l-Melike'z-Zübeyrî'den, onunda Talha İbn-i Ubeydullah'tan rivâyet ettiği hadîse yer verir.

«Talha der ki; Peygamber'in huzûruna girdim, elinde ayva vardı, bana dedi ki: -"*Ey Talha ayvadan vazgeçme!... Zira ayva kalbi rahatlatır*"».

Nesei bu hadîsi başka bir yoldan rivâyet etmiştir. Nesei'nin rivâyetinde râvî şöyle der;

«Peygamber'e gelmiştim, o sırada ashâbından bir topluluğun arasındaydı, elinde de ayva vardı ve evirip çeviriyordu, ben yanına oturunca ayvayı bana fırlattı, sonra şöyle dedi: -"*Ey Ebâ Zer!... Ayvadan vazgeçme, zîrâ ayva kalbi kuvvetlendirir, gönlü hoş tutar, iç sıkıntısını giderir*"».

Ayva hakkında bunlara benzer başka hadisler de rivâyet edilmiştir, fakat sağlam değillerdir.

Ayva soğuk ve kurudur, bu özelliği tadının değişmesiyle birlikte değişir. Bütün çeşitleri soğuktur, kabız yapar fakat mîdeye iyi gelir. Tatlı ayva biraz daha az soğuk ve kuru, normale daha yakındır. Mayhoş olanı kabız yapma, kuruluk ve soğukluk bakımından daha şiddetlidir. Hepsi de susuzluğu ve kusmayı yatıştırır, idrârı çoğaltır, bünyeyi kabız yapar, barsak yaralarına, kanamalara ve şiddetli ishale faydalı olur. İç bulantısını artırır. Yemekten sonra kullanıldığında genirmelere engel olur. Dallarının yanmış külü ve yıkanmış yaprağı etkinlikte tutya gibidir. Tutya ise yemekten önce alındığında kabız yapar, yemekten sonra alındığında bünyeyi yumuşatır, mîdedeki besinlerin aşağı inmesini hızlandırır. Fazla tutya almak sinirlere zarar verir, kalın barsak tıkanmasına yol açar. Mîdede meydana gelen acı safrayı etkisiz bırakır.

Ayva kızartılırsa sertliği azalır ve hafifler. Ortası oyularak çekirdeği çıkarılır, yerine bal konulur, dışı hamurla sıvanır ve sıcak köze bırakılırsa çok faydası görülür.

Yenilen ayvanın en güzeli kızartılmış ya da balla birlikte pişirilmiş olanıdır. Çekirdeği boğaz sertliğine, akciğer boğumlarına ve çoğu hastalıklara faydalıdır. Yağı terlemeyi engeller ve mîdeyi kuvvetlendirir. Terbiyeli ayva mîdeyi ve ciğeri kuvvetlendirir, kalbi takviye eder ve gönlü ferahlatır(1).

AZVAY :(2)

Ebû Dâvûd, mürsel hadislerle ilgili bölümde-Kays İbn-i Rafia'l-Kaysî'nin rivâyet ettiği hadislerdendir -şöyle rivâyet eder;

«Allah'ın Resûlü buyurdu ki:

"İki acı şeyde ne kadar çok şifâ vardır? Onlar: Azvay ve hardaldır"».

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde -Ümmü Seleme hadîsinde- Ümmü Seleme'nin şöyle dediği rivâyet edilir;

«Ebû Seleme öldüğünde Peygamber benim yanıma geldi, ben de azvay sürünmüştüm, dedi ki:

-*"Ey Ümmü Seleme bu nedir?"* Ben de dedim ki:

-*"Ey Allah'ın elçisi, sorduğun şey azvaydır, avzayda koku yoktur"*. Bunun üzerine Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

-*"Azvay, yüzü gençleştirir, onu sâdece gece sürün"* ve gündüz kullanılmasını yasakladı».

Azvay'ın bir çok yararları vardır; Özellikle Hindistan'da yetişeni, beyin ve göz damarlarındaki sarı suların fazlalıklarını temizler. Alın ve dudaklara gül yağıyla birlikte sürüldüğünde baş ağrısına yararı olur. Ağız ve burun yaralarına iyi gelir, sevdâ ve karasevdâyı hafifletir.

---

(1) Tecimmül-Fuade (تجم الفواد) cümlesinin anlamı, kalbi rahatlatır demektir. Cümamü'l-mai (جمام الماء) deyiminin suyun yayılmasını ve çoğalmasını ifade ettiği gibi, bu cümlenin de "kalbi açar ve genişletir." anlamına geldiğini söyleyenler olmuştur. Kalb için Taha (الطخاء), gökyüzündeki bulut gibidir. Ebu Ubeyd der ki; Taha; ağırlık ve perde anlamındadır. Gökyüzünde taha yoktur demek, bulut ve karaltı yoktur, demektir. (Metin).

(2) Bir çeşit acı ağaç usaresi (Çeviren).

İran'da yetişen türü ise, zekâyı keskinleştirir, kalbi kuvvetlendirir, iki kaşık kadarı suyla birlikte içildiğinde safra ve balgam salgılarının fazlalıklarını mîdeden temizler. Asılsız ve uygunsuz istekleri köreltir. Soğukta içildiğinde kanlı ishal yapmasından korkulur.

- B -

BAL :

Balın faydaları daha önce geçmişti. İbn-i Cüreyc der ki; Zührî şöyle dedi; Bal yemeye devam et, zîrâ bal sağlığı korumaya iyi gelir.

Balın en iyisi; en safı, en beyazı, keskinlik bakımından en yumuşağı ve tadı en normal olanıdır. Dağlardan ve ağaçtan alınan balın boş alanlardan alınan bala üstünlüğü vardır. Bu üstünlük de bal arısının otlağına bağlıdır.

BALIK :

İmam Ahmet İbn-i Hanbel ve İbn-i Mâce Sünen'inde -Abdullah İbn-i Ömer'in Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadiste- Peygamber efendimizin şöyle dediğini rivâyet ederler:

«Bizim için iki ölü ve iki de kan helal kılınmıştır, iki ölü; Balık ve çekirge, iki kan da ciğer ve dalaktır».

Balığın çeşitleri çoktur ve en iyisi yemesi zevkli, kokusu hoş ve orta büyüklükte olanıdır. Derisi ince olmalı, eti sert ve kuru olmamalıdır. Çakıllar üzerinden akan tatlı suda yaşamalı, bitkilerle beslenmeli, pislik yememelidir. Yaşadığı yerlerin en sağlıklısı: Berrak suyu olan nehirdir. Arasıra kayalık ve kumluk yerlere, içinde pislik ve bataklık bulunmayan, hareketi ve dalgası çok olan, güneşe ve havaya açık olan tatlı sulara iner. Deniz balığı üstündür, övgüye lâyıktır ve yumuşaktır. Deniz balığının tâzesi, soğuk ve yaş bir yapıya sâhiptir, sindirimi güçtür ve çok balgam doğurur. Ancak deniz balığı ve deniz balığı yerinde olanlar (mîdede) hoş bir karışım oluştururlar, bu karışım vücûdu rahatlatır, menîyi artırır ve sıcak karışımları yararlı hâle getirir.

Tuzlanmış balığa gelince, bunun en güzeli en çabuk tuzlananıdır. Tuzlanmış balık sıcak ve kuru bir yapıya sâhiptir, zaman geçtikçe sıcaklığı ve kuruluğu artar, tuzlanmış yılan balığı çok yapışkandır(1). Yahûdiler yılan balığını yemezler. Yılan balığı tâze olarak yenilirse karnı yumuşatır. Tuzlanır, bekletilir ve yenilirse, akciğer bölümlerini temizler ve sesi güzelleştirir. Ezilerek vücûda hâricen uygulanırsa, kendisinde bulunan çekici bir güç yardımıyla, yavrunun eşini ve artık maddeleri vücut derinliğinden dışarı çıkarır.

Barsaklarında yara olan kimse, hastalığın başlangıcında, tuzlanmış yılan balığının tuzlu suyuna oturursa bu su, hastalık yapan maddeleri vücudun dışına çekmesiyle, yarasına iyi gelir. Bu suyla lavman yapılırsa siyatiği iyileştirir. Balığın en iyi yeri kuyruğuna yakın olan kısmıdır. Taze ve yağlı olan balığın eti ve yağı vücûdu rahatlatır.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Câbir İbn-i Abdillah'ın rivâyet ettiği hadiste- Câbir'in şöyle anlattığı rivâyet edilir;

«Peygamber efendimiz bizi üç yüz kişilik süvâri müfrezesi olarak bir sefere göndermişti, komutanımız Ebû Ubeyde İbn-i Cerrah idi. Sâhile geldiğimizde çok fazla acıkmıştık, öyleki "habat" denilen dikenli ağacın yapraklarını ve yemişlerini yedik. Deniz bizim için "anber" denilen bir balığı kıyıya çıkardı. Yarım ay süreyle o balığın etini yedik ve yağını ekmeğimize süründük. Nihâyet bizim vücutlarımız açlıktan önceki durumuna döndü. Ebû Ubeyde balığın kaburga kemiklerinden birini aldı. Sonra bir adamı devesine bindirdi, kemiği dikti, altından bu adam devesinin üzerine binmiş olarak geçti[1]».

---

(1) Buna Ciriy (الجرى) adı da verilir. (Metin).

BOĞUMLUCA :

Tirmizî ve İbn-i Mâce Sünen'lerinde -Esmâ bint-i Umeys'in rivâyet ettiği hadiste- Esmâ'nın şöyle dediğini rivâyet ederler;

«Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem) dedi ki:

-"*Pekliği neyle sürdürürsün?*"

Esmâ da cevâbında:

-"Boğumlucayla sürdürürüm" dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz boğumluca için:

-"*Sıcaktır ve tam bir müshildir*" buyurdular».

Boğumluca küçük, insan boyunda veya biraz daha yüksek bir ağaçtır. Beyaz benekli kırmızı dalları vardır. Dallarının başında yapraktan bir topuz vardır. Boğumlucanın küçük ve beyaza yakın sarı çiçeği vardır, bu çiçek düşünce arkasında küçük çöpler bırakır, bu çöpler de fıstığa benzer, fıstık büyüklüğünde, kırmızı renkli küçük bir tâne vardır. Çöplerin, üzeri kırmızı kabukla kaplı kökleri vardır. Boğumlucanın kullanılan kısmı, köklerinin kabukları ve dallarının sütüdür.

Boğumluca sıcak yapılı ve dördüncü derecede kurudur. Karasuyu, katı kümüsleri, sarısuyu ve balgamı söktürür. Fazlaca kullanmak sıkıntı ve bulantıya yol açar. Kullanıldığı zaman sağılmış sütte bir gün ve bir gece bekletilmeli, bu sırada günde iki veya üç kere sütü değiştirmeli, çıkarılıp güneşte kurutmalı, daha sonra gül ve kitreyle karıştı-

---

(1) Cabir sözüne şöyle devam eder: Yine o hayvanın (Burada balık deniliyor ki, adı anberdir) göz çukuruna bir çok kişi oturdu ve biz o hayvanın göz çukurundan şu kadar ve şu kadar testi etyağı çıkardık, beraberimizde büyük bir dağarcık dolusu hurma vardı, Ebu Ubeyde herkese birer tutam hurma vermeye başladı o da tükenince biz onun yokluğunu da hissettik. Bkz. Müslim: Sahih; Kitabü's-Sayd ve'z-Zebaih.

rılıp bal ya da üzüm suyuyla birlikte içilmelidir. Bu karışımdan içilecek miktar, bünyeye göre dört ölçekle iki ölçek arasında değişir(1).

BURUN KANAMASI İÇİN YAZILACAK DUÂ :

Şeyhü'l-İslam İbn-i Teymiyye (Allah rûhunu takdis etsin) burnu kanayan adamın alnına:

وَقِيلَ يَا اَرْضُ ابْلَعِى مَائَكِ وَيَا سَمَاءُ اَقْلِعِى وَغِيضَ الْمَاءُ
وَقُضِىَ الْاَمْرُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ❊

«*Yere; "Suyunu çek!", göğe de: "ey gök sen de tut!" denildi. Su çekildi, iş de bitti*»(2) âyetlerini yazardı. Ben onu şöyle söylerken işittim; Bu âyetleri çok kimseye yazdım iyi oldu. İbn-i Teymiyye şunları söyledi; Bilgisiz insanların yaptıkları gibi bu âyetleri burnu kanayan insanın kanıyla yazmak uygun değildir. Zîra kan pistir. Allah'ın kelâmını pis sayılan bu kanla yazmak doğru olmaz.

Bunun İçin Bir Başka Duâ:

Mûsâ (Aleyhisselam) cübbesini giymiş olarak dışarı çıktı, bir pınara rastladı ve pınarı cübbesiyle tıkadı:

يَمْحَقُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ اُمُّ الْكِتَابِ ❊

"*Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır. Ve ana kitap onun katındadır*"(3).

---

(1) Burada ölçek olarak "danık" yani 1/6 dirhem verilmiştir. Bir dirhem ise 3.12/100 gr'dır.
(2) Hud: 11/44.
(3) Rad: 13/39.

- Ç -

ÇAKIR HURMA :

Neseî ve İbn-i Mâce Sünen'lerinde -Hişam İbn-i Urve'nin babasından, onun da Âişe'den rivâyet ettiği hadislerdendir- rivâyet ettiklerine göre Âişe (Allah Râzı Olsun) der ki;

Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Çakır hurmayı kuru hurmayla birlikte yiyiniz. Zîrâ şeytan, insanoğluna alacalı hurmayı kuru hurmayla birlikte yerken baktığında şöyle der; Âdemoğlu yeni hurmayı eskisiyle birlikte yiyinceye kadar kalır*». Bir rivayette de Peygamber efendimiz:

«*Alacalı hurmayı kuru hurmayla birlikte yiyiniz, zîra şeytan insanı bunu yerken gördüğünde üzülür ve "insanoğlu yeniyi eskiyle birlikte yiyinceye kadar yaşadı*" der, buyurmuştur». Bu hadîsi Bezzâr Müsned'inde rivâyet etmiştir. Hadîsin lafzı böyledir(1).

Müslüman doktorlardan bâzıları şöyle derler; Peygamber efendimiz kuru hurmayla yarı ergin hurmayı yemeyi emretti, fakat kuru hurmayla koruk hurmayı yemeyi emretmedi. Çünkü yarı ergin hurma soğuk ve kuru, kuru hurma ise sıcak ve yaştır, bunlardan her birinde diğerinin doğuracağı aksaklığı giderme özelliği vardır. Koruk hurmayla kuru hurmanın durumu böyle değildir, kurunun sıcaklığı fazla da olsa her ikisi de sıcaktır. Halbuki tıbbî yönden iki sıcağın ya da iki soğuğun bir arada yenmemesi gerekir. Nitekim daha önce de geçmişti.

---

(1) Buna göre hadisteki ba (البـاء), maa (مع) anlamınadır. böyle olunca hadisin anlamı: "Bunu bununla beraber yiyiniz" olur.

Yukarıdaki hadiste tıp mesleğinin temelinin sağlamlığına tenbih, bâzı yiyecek ve ilaçların doğuracağı durumları diğer bâzılarıyla giderme tedbirine ve kendisiyle sağlığın korunduğu tıp kanununa uyma vardır.

Yarı ergin hurmada soğukluk ve kuruluk vardır. Ağıza, diş etlerine ve mîdeye fayda verir. Kendisinde bulunan sertlikle göğüse ve yemek borusuna baskı yapar, mîdeye oturur, besin değeri azdır. Hurma ağacı için bu hurma, asma için koruk üzüm gibidir. Koruk üzümle, yarı ergin hurmanın her ikisi de özellikle üzerlerine su içildiğinde gaz yapar, karnı gurultadır ve şişkinlik meydana getirirler. Bunların zararlarını kuru hurma, ya da bal ve kuru üzüm yiyerek gidermek mümkündür.

ÇAM AĞACI :

Bunu Peygamber efendimiz şu sözünde zikretmiştir:

«İnanan insan yaş bir bitki gibidir, rüzgar onu sallar, kimi zaman dik tutar, kimi zaman da eğer. İki yüzlü kimse ise çam ağacı gibidir, yerinden bir kez sökülünceye kadar kökünün üzerinde dimdik durur».

Çam ağacının tohumu sıcak ve yaştır. Erdirme, yumuşatma, çözme ve suyun içinde bekletilmesiyle kaybolan yakma özelliği vardır. Sindirimi güçtür, besin değeri yüksektir. Balgamı söktürür, akciğer salgılarını temizler ve menîyi artırır, ancak barsak iltihabı doğurur, bunun çâresi de mayhoş nar tâneleri yemektir.

ÇAMUR :

Hiçbirisi Sahih olmayan uydurma hadislerde şu tip sözler söylenmiştir.

-"Kim çamur yerse, yediği çamur nefsini öldürmesine yardımcı olur". "Ey Humeyrâ çamur yeme, zîra çamur, karnı yapıştırır, rengi sarartır ve yüzün zerâfetini giderir".

Çamur hakkında rivâyet edilen hadislerin tümü, Peygamber efendimizin ağzından uydurulmuş aslı olmayan sözlerdir, ancak çamur bayağı ve rahatsız edicidir, vücuttaki ter gözeneklerini tıkar. Soğuk ve kuru bir yapıya sahiptir, güçlü bir kurutucudur. İshali önler, kanın fazla akmasına ve ağız yaralarına yol açar.

ÇEMEN (BOY) :

«Peygamber efendimizden zikredildiğine göre Mekke'de Sa'd İbn-i Ebî Vakkas'ı (Allah Râzı Olsun), ziyâret etmiş ve:

-"*Ona doktor çağırın*" demişti. Hâris İbn-i Kelede çağrıldı, Sâd'e baktı ve:

-"*Önemli bir şeyi yok, ona çemen verin*" dedi. Boyotu yaş acve hurmasıyla birlikte haşlanarak hastaya yudum yudum içirilir. Söylenenler yapıldı ve hasta iyi oldu».

Boyotu sıcaklık bakımından ikinci, kuruluk bakımından birinci derecededir.

Boyotu suyla haşlandığı zaman boğazı, göğsü ve karnı yumuşatır, öksürüğü, sertliği, astımı ve nefes darlığını yatıştırır. Cinsi arzûyu artırır. Gaz, balgam ve bâsura iyi gelir. Barsaklardaki bileşik kimüsleri kaydırır. Yapışkan olan balgamı göğüsten söker, tümörlere ve akciğer hastalıklarına faydalıdır. Boyotu, iç organlardaki bu hastalıklar için tereyağı ve peynir şekeriyle birlikte kullanılır.

Beş dirhem kadar kökle birlikte(1) içildiğinde âdet kanını artırır.

---

(1) Boya imal edilen köklerdir (Çeviren).

Haşlanır da bununla saçlar yıkanırsa saçları dalgalı ve kıvırcık hâle getirir, saçtaki kepeklenmeyi giderir.

Boyotunun unu natron(1) ve sirkeyle karıştırılır ve bu karışımdan sargı yapılırsa dalak şişliğini indirir. Kadınlar boyotunun kaynatıldığı suya otururlarsa rahimde meydana gelen şişliğin yaptığı rahim ağrısına karşı fayda görürler. Biraz ateşi olan sert şişliklere bahsettiğimiz karışımdan sargı yapılırsa, şişliklere faydası olur ve şişlikleri dağıtır. Suyu içildiğinde gazdan ileri gelen sancıya faydası olur ve barsakları kayganlaştırır.

Hurma, bal veya incirle birlikte haşlanmış olarak aç karnına yenirse, göğüs ve mîdede görülen yapışkan balgamı söker ve uzun süren öksürüğe karşı faydası görülür.

Boyotu pekliğe faydalıdır ve karnı boşaltır. Kıvrılmış olan tırnak üzerine konduğu zaman tırnağı düzeltir. Boyotunun yağı balmumuyla karıştırıldığı zaman, soğuktan meydana gelen çatlaklara iyi gelir. Bu bitkinin faydaları bizim saydıklarımızdan kat kat fazladır.

Kâsım İbn-i Abdurrahmandan zikredildiğine göre Kâsım şöyle demiştir:

«Peygamber efendimiz buyurdu ki:

-"*Boyotuyla tedâvi olunuz*"». Doktorların bâzıları da şöyle derler: İnsanlar bu bitkinin faydalarını bilseydiler, ağırlığınca altınla satın alırlardı.

ÇİVİT :

Buhârî'nin Sahîh'inde, Osman İbn-i Abdillah İbn-i Mevheb'ten rivâyet ettiğine göre Osman şöyle dedi;

---

(1) Sodyumbikarbonat bkz. T.D.K. Türkçe sözlük (Çev.)

«Biz Ümmü Seleme'nin (Allah kendisinden râzı olsun) yanına girdik, bize Peygamber efendimizin kıllarından bir kıl çıkardı, bir de baktık ki; Peygamber efendimizin kılı, kına ve çivitle boyanmıştı. Dört sünen kitabında Peygamber efendimizden rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

-"*Kendisiyle saçın aklığını değiştirdiğiniz şeylerin en güzeli: Kına ve çivittir*"».

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde rivâyet edildiğine göre; Ebû Bekir (Allah Râzı Olsun), kına ve çivitle boyanmıştır. Ebû Dâvûd'un Sünen'inde İbn-i Abbastan rivâyet edildiğine göre İbn-i Abbas şöyle demiştir;

«Peygamber efendimize kınayla boyanmış bir adam uğradı. Peygamber efendimiz:

-"*Bu ne kadar güzel!...*" buyurdular. Kına ve çivitle boyanmış bir başkası daha uğradı:

-"*Bu ondan da güzel*" buyurdular. Safranla boyanmış bir diğeri daha uğradı:

-"*Bu onların hepsinden güzel*" buyurdular».

Gâfıkî der ki: Çivit, kolay yetişen bir bitkidir, yaprağı zeytin yaprağına yakındır ve insan boyundan fazla büyür. Biber çekirdeği büyüklüğünde bir meyvesi vardır, meyvesinin içinde de ufalandığı zaman kararan bir çekirdeği bulunur. Yaprağının şırası çıkartılıp, bir okye[1] kadar içildiğinde şiddetli bir biçimde kusturur. Bu şıra köpek ısırmasına da faydalıdır. Çivitin kökü suda kaynatılırsa ondan yazı yazılan mürekep yapılır. Kindî der ki; Çivitin tohumuyla sürme çekildiği zaman göze inen sıvıyı ayrıştırır ve gözü iyi eder.

Bâzı insanlar çivitin, ızlım denilen bitkiyle aynı olduğunu zannederler, halbuki ızlım nil bitkisidir. Bu düşünce vehimden ibarettir. Zîra

---

(1) Okye: 12 dirhem ağırlığında bir ağırlık ölçüsüdür. Bir dirhem ise 3-12 gr.'dır. (Çev.)

ızlım çivitten başka bir şeydir. Nitekim Sahah sâhibi de; Çivit, ızlımla karıştırılıp kendisiyle boya yapılan bir bitkidir, der.

Denildi ki: Izlım, uzun yapraklı ve yaprağının rengi maviye çalan bir bitkidir. Yaprağı söğüt yaprağından büyüktür. Fasulye yaprağını andırır, ancak ondan biraz daha iricedir. Bu bitki Hicaz ve Yemen'den getirilir.

Buhârî'nin Sahîh'inde Enes (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edildiğine göre Enes'in; Peygamber efendimiz boyanmadı, dediği sâbittir, denilirse, bu soruya İmam Ahmed İbn-i Hanbel cevap verdi ve cevâbında şöyle dedi; Enes'in dışındakiler Peygamber efendimizin boyandığına şahit oldular, olayı görenler görmeyen biriyle aynı derecede olamazlar. Ahmed İbn-i Hanbel -ve berâberinde bir gurup hadisçi- Peygamber efendimizin boyandığını sâbit görürlerken, İmam Mâlik bunu kabul etmedi, denilir.

Müslim'in Sahîh'inde siyahla boyanmanın yasak olduğu, Ebû Kuhâfe'nin durumunda sâbit olmuştur. Ebû Kuhâfe peygamberlerin huzûruna saçı ve sakalı akyuşan otu gibi ağarmış olarak geldiği zaman Peygamber efendimiz:

-"*Şu beyazı değiştirin ve o adamı siyah (boya) dan uzak tutun*" buyurmuştu. Çivit ise saçı siyahlaştırır, denilirse,

Bu soruya iki yönden cevap verilebilir:

a) Yasak, katkısız siyahlaştırmak içindir. Ama çivit'e kına ve benzeri bir başka şey daha katılırsa bunda sakınca yoktur. Çivit ve kına saçı kırmızıyla siyah arası yapar, ızlım ise tersine kömür gibi karartır. Doğru cevap da budur.

b)Yasaklanan siyaha boyama, kusur gizlemek için yapılan boyamadır, câriyenin, yaşlı hanım ve ihtiyar beyin saç boyaması gibi.Câriyenin boyanması efendisine, yaşlı hanımın boyanması beyine, ihtiyar beyin boyanması da hanımına gurur verir. Bu ise aldatma ve hileden sayılır. Ama boyanmada kusur gizleme ve hile gibi bir amaç güdülmüyorsa, bu takdirde Hasan ve Hüseyin (Allah Râzı Olsun)'in siyahla boyandıkları doğrudur. Onlar hakkında bu husustan İbn-i Cerîr bahsetmiştir. İbn-i Cerîr aynı şekilde "*Tehzîbü'l-Âsâr*" adlı kitapta Osman İbn-i Affân, Abdullah İbn-i Ca'fer, Sa'd İbn-i Ebî Vakkas, Akabe İbn-i Âmir, Muğîra İbn-i Şu'be, Cerîr İbn-i Abdullah ve Amr İbn-i Âs'ında (Allah hepsinden râzı olsun) siyah boyayla boyandıklarından bahsetmiştir. Ayrıca tâbiînden bir gurup insanın da siyahla boyandıklarını anlatır; Amr İbn-i Osman, Alî İbn-i Abdillah İbn-i Abbas, Ebû Seleme İbn-i Abdurrahman, Abdurrahman İbn-i e'l-Esved, Mûsâ İbn-i Talha, Zehrevî, Eyyûb ve İsmâil İbn-i Ma'dîkerb (Allah onlardan râzı olsun) bunlardandır. Aynı şekilde İbn-i Cevzî, Muhârib İbn-i Dısâr, Yezid İbn-i Cüreyc ve Ebî Yûsuf, Ebî İshâk, İbn-i Ebî Leyla, Ziyâd İbn-i Alâka, Gaylân İbn-i Câmi, Nâf'i İbn-i Cübeyr, Amr İbn-i Alî e'l-Mukaddemî ve Kâsım İbn-i Sellam'ın da (Allah hepsinden râzı olsun) siyahla boyandıklarını anlatır.

ÇÖREKOTU :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Ebû Seleme'nin Ebû Hüreyre'den naklen rivâyet ettiği hadislerde- sabit olduğuna göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«Çörekotuna devam ediniz, zîrâ çörekotunda ölümden başka her derde çâre vardır»(1).

Çörekotunun faydaları gerçekten çoktur(2). Peygamber efendimizin: -"*Çörekotunda her derde çâre vardır*" sözü, tıpkı Cenâb-ı Hakkın: "*Rabbinin emri ile her şeyi yıkar*"(3) sözüne benzer. Yâni: yıkılmaya müsâit olan her şeyi yıkar, yakılmaya müsâit olan her şeyi yakar vb. demektir. Çörekotu ateşli olmayan bütün hastalıklara faydalıdır. Sıcak ve kuru hastalıklara da belirtiyle birlikte nüfuz eder, az miktarda alındığı zaman soğuk ve yaş nitelikli ilaçların güçlerini sıcak ve kuru nitelikteki hastalıklara süratle nüfuz ettirir.

---

(1) Bu hadisi aynı zamanda Tirmizi ve Ahmed İbn-i Hibban da tahric etmişlerdir. Buhari ve İbn-i Mace Aişe (Allah Razı Olsun)'den de bu hadisi tahric etmişlerdir.

(2) Çörekotu farsçada Şuniz (شونيز)'dir. Siyah kimyondur. Hint kimyonu denir. Harbi, Hasan (Allah Razı Olsun)'den naklen hardal olduğunu söyler. Herevi ise sakız ağacının meyvesi olan çitlenbik olabileceğini anlatır. Bunların ikisi de vehimden ibarettir. Doğru olanı farsçadaki "Şuniz"dir.

(3) Ahkaf: 46/25.

Kanun sâhibi ve diğerleri sür'atle işlediği ve gücünü ulaştırdığı için kâfûr lekesine karşı safran'ın kullanılmasını uygun bulurlar. Bunun bir çok örnekleri vardır, bunları meslekte ihtisas görmüş kimseler bilirler. Özellikle sıcak karakterli hastalıklarda sıcak karakterli ilaçların fayda sağlaması akla uzak değildir. Bunun örneğini bir çok ilaçta görürsün, bunlardan zamk ve zamkla birlikte yapılan arpacık ilaçlarını söyleyebiliriz, tek elemanlı ilaçlardan şeker ve diğerleri gibi.

Arpacık, doktorların ittifakıyla sıcak karakterli bir şişliktir. Sıcak kükürdün uyuza son derece faydalı oluşu da böyledir.

Çörekotu, sıcak ve üçüncü derecede kurudur. Şişkinliği giderir, kel olan yere ekilen saç tohumunu çıkarır, alaca hastalığına ve dört günde bir gelen sıtmaya faydalıdır, tıkanıklıkları açar, gazları dağıtır, mîdenin lüzumsuz salgı ve sıvılarını kurutur. Dövülür ve balla yoğrulur, sıcak suyla birlikte içilirse böbreklerde ve mesânede oluşan taşları eritir. İçmeye günlerce devam edildiği takdirde idrarı, âdet kanını ve sütü çoğaltır. Sirkeyle birlikte ısıtılıp karın üzerine sürüldüğünde kıl köklerini öldürür. Taze ya da haşlanmış Ebû Cehil karpuzunun suyuyla yoğrulursa parazitleri düşürmekteki etkisi daha güçlü olur. İç organları temizler, ağrıyı keser, gazları ve salgı birikintilerini dağıtır. Dövülüp de bir beze bağlanıp sürekli koklanırsa soğuk nezleyi giderir ve tamamen iyi eder.

Çörekotunun yağı saçkıran hastalığına, siğillere ve ben'e faydalıdır. Suyla birlikte bir miskal içilirse astıma ve nefes darlığına iyi gelir. Bu yağdan sargı yapılırsa soğuk baş ağrısına faydalı olur. Bir kadının sütünde yedi tanesi ıslatılır ve sarılık hastalığı olan kimse bunu burnuna çekerse son derece fayda görür.

Çörekotu sirkeyle haşlanır ve bununla gargara yapılırsa soğuktan ağrıyan dişlerin ağrısına faydalı olur. Öğütülüp toz hâlinde buruna çekilirse gözde ortaya çıkan sulanmanın başlamasına fayda verir. Sirkeyle birlikte sarılırsa sivilceyi ve yaralı uyuzu söker atar, balgama bağlı şişlikleri ve katı şişlikleri dağıtır.

Çörekotunun yağı buruna çekildiği zaman yüz felcine, yarım miskalden bir miskale kadar içildiğinde de zehirli örümcek sokmasına iyi gelir. Tâze olarak dövülür, çitlenbik yağıyla karıştırılır ve bu karışımdan kulağa üç damla damlatılırsa kulak nezlesine, uğultuya ve tıkanıklığa faydalı olur.

Çörekotu kavrulur, tâze olarak dövülür, sonra zeytinyağında bekletilir ve bu karışımdan buruna üç veya dört damla damlatılırsa, sık sık aksırtan nezleye iyi gelir.

Çörekotu yakılır, eritilmiş balmumu, zambak yağı ve kına yağıyla karıştırılır, bu karışım uyluklarda çıkan yaralara, -yaralar sirkeyle yıkandıktan sonra- sürülürse, iyi gelir ve yaraları yok eder.

Sirkeyle birlikte dövülür, bundan alaca hastalığına, ciltte beliren siyah noktacıklara ve baştaki yoğun kepeklenmeye faydası olur ve iyi eder.

Tâze olarak dövülür de kendisini kuduz köpek ısıran kimse, daha sudan korkmaya başlamadan önce her gün iki dirhem kadarını soğuk suyla birlikte alırsa önemli derecede fayda görür. Kuduz köpeğin ısırmasından bir zarar görmeyeceğinden emin olabilir. Çörekotuyağı buruna çekildiğinde, felç ve titremeye faydalı olur, bunları meydana getiren maddeyi yok eder, vücuda sürüldüğü zaman zehirli hayvanları vücuttan kovar. Çitlenbik su da eritilir ve ânüsün iç kısmına sürülür, üzerine de çörekotu yağı serpilirse, basura görülmedik şekilde faydalı olan iyi bir ilaç meydana gelmiş olur. Çörekotu yağının faydaları bizim bahsettiğimizden kat kat üstündür. Çörekotu yağı, ikişer dirhem içilmelidir. Bir gurup insan çok fazla içmenin öldürücü olduğunu iddia ettiler.

- D -

DİNMEYEN KAN İÇİN YAZILACAK DUA :

Tirmizî câmî'inde -İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiği hadislerdendir- şöyle rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz sahâbeye, sıtma ve tüm ağrılara karşı şöyle duâ etmelerini öğretirdi:

بِسْمِ اللّٰهِ الْكَبِيرِ أَعُوذُ بِاللّٰهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ عِرْقٍ نَعَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ*

-"*Büyük olan Allah'ın adıyla, dinmeyen kandan ve ateşin sıcağından, yüce Allah'a sığınırım*"».

DİŞ AĞRISI İÇİN YAZILACAK DUÂ :

Ağrının bulunduğu yanak üzerine:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ الَّذِى أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلاً مَا تَشْكُرُونَ*

"Esirgeyen bağışlayan Allah'ın adıyla, De ki: O'dur sizi yaratan ve sizin için kulaklar, gözler ve kalbler var eden. Ne az şükrediyorsunuz"(1) yazılır. İstenirse:

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِى الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۞

"Gecenin ve gündüzün içinde barınan her şey o'nundur. O, hakkıyla işitendir, gerçek bilendir"(2) âyeti de yazılabilir.

- E -

EKMEK :

Buhârî'nin Sahîh'inde Peygamber efendimizin şöyle dediği sâbittir:

«Kıyâmet gününde yer (yuvarlağı) tandırda pişirilen bazlama ve pide gibi olur. Allah-ü Teâlâ onu (düzelinceye kadar) çevirir, altüst eder. (Bu ekmek) cennetlikler için (sefer) azığı olarak hazırlanır»(3).

Ebû Dâvûd Sünen'inde -İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiği hadislerden olmak üzere- İbn-i Abbas'ın şöyle dediğini rivâyet eder;

«Peygamber efendimizin en sevdiği yemek, ekmek tiridiydi, tirit hays(4)*'tır.»*

---

(1) Mülk: 67/23.

(2) En'am: 6/13.

(3) Bkz. Tecrid tercemesi; C.12; S. 206 (Çev.).

(4) Hurmanın çekirdeği çıkarılarak yoğurtla ve safi yağ ile karıştırılıp tirit şeklinde yapılan yemektir. (Çev.)

Yine Ebû Dâvûd Sünen'inde -İbn-i Ömer'in rivâyet ettiği hadislerden olmak üzere- İbn-i Ömer'in şöyle dediğini rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz buyurdu ki:

-"*Yanımda kepekli buğdaydan yapılmış, yağ ve sütle karıştırılarak yumuşatılmış bir beyaz ekmek olmasını isterdim*". Bunun üzerine bir adam kalkarak Peygamber efendimizin istediği bu yemeği hazırlayıp getirdi. Peygamber efendimiz yemeği görünce:

-"*Bu yağ hangi şeyde vardır?*" diye sordu. Adam:

-"Kelerin yağ tulumunda vardır" deyince Peygamber efendimiz:

-"*Onu kaldır*" dedi».

Beyhakî -Âişe (Allah Râzı Olsun)'in merfû olarak rivâyet ettiği hadislerde- şöyle anlatır;

«*Ekmeğe saygı gösteriniz, saygıya değer yönlerinden biri de, katığa ihtiyaç duyurmamasıdır*». Bu söze mevkuf demek daha uygundur. Ne kendisinin ne de kendisinden öncekinin merfû olduğu sâbit değildir.

Ekmeği bıçakla kesmeyi yasaklayan hadîse gelince, bu hadîsin aslı yoktur, bâtıldır ve Peygamber efendimizden rivâyet edilmemiştir. Ancak rivâyet edilen, eti bıçakla kesmenin yasaklığıdır. Mühenne der ki; Ben Ahmed'e Ebî Ma'şer'in Hişam İbn-i Urve'den, onun da babasından, onun da Âişe (Allah Râzı Olsun)'den, onun da Peygamber efendimizden rivâyet ettiği: -"*Eti bıçakla kesmeyiniz, zîrâ bu davranış, acemlerin davranışlarındandır*" hadîsini sordum da; Sahîh değildir, böyle bir hadîs bilinmiyor, ama Amr İbn-i Ümeyye ve Muğîranın rivâyet ettikleri hadisler böyle değildir. Amr İbn-i Ümeyye hadîsiyle; "*Peygamber koyun etini keserdi*" hadîsini, Muğîra hadîsiyle de: -"*Peygamber efendimize misâfir geldiğinde bir sağrı emretti, sağrı kebap yapıldı, sonra bıçağı alarak eti kesmeye başladı*" hadîsini kastetmektedir.

Ekmeğin türlerinin en üstünü mayalanma ve yoğrulma yönünden en iyisidir. Sonra tandır ve fırın ekmeği gelir. Gözleme üçüncü derecededir. Gözlemenin en iyisi de yeni ürün buğdaydan yapılanıdır.

Besin değeri en yüksek olan türü francaladır. Kepeği az olduğu için en geç hazmolunanıdır. Francalayı beyaz ekmek onu da esmer ekmek izler.

Ekmeği yemenin en uygun zamanı, ekmeğin yapıldığı günün son saatleridir. Ekmeğin yumuşağı, bünyeyi yumuşak tutma, besleyicilik ve tâzelik yönünden en üstünü, mîdeden aşağı kayma bakımından en hızlı olanıdır. Kuru ekmek bunun tam tersidir.

Buğday ekmeğinin karakteri, ikinci derecenin ortalarında bir sıcaklığa sâhip olmasıdır, yaşlık ve kuruluk bakımından normale yakındır. Ateşte kuruyan genellikle kuru olur, ateşte kurumayansa genellikle nemli olur.

Buğday ekmeğinde bir özellik vardır o da, insanı çabuk şişmanlatmasıdır. Kadayif ekmeği ise, katı bir karışım meydana getirir, ufalanan ekmek şişkinlik yaptığı gibi, sindirimi de güçtür. Sütle yapılan ekmek tıkanıklık yapar, besin değeri yüksektir. Mîdeden aşağı kayması yavaş olur.

Arpa ekmeği soğuktur ve birinci derecede kurudur. Besin değeri buğday ekmeğinden daha düşüktür.

ETLER :

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de:

«Onlara diledikleri meyve ve etten bol bol verdik»(1) ve: *«İştahlanacakları kuş etiyle»*(2) buyurmuştur.

---

(1) Tur: 52/22.
(2) Vakıa: 56/21.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -Ebi'd-Derdâ (Allah Râzı Olsun)'ın Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadislerden olan- şu hadis yer alır:

«*Dünya ve âhiret ehlinin yemeklerinin en üstünü ettir*».

Büreyde'nin Merfû olarak rivâyet ettiği hadislerden olan şu hadis de İbn-i Mâce'nin Sünen'inde yer almıştır:

«*Dünya ve âhirette en güzel katık ettir*».

Buhârî'nin Sahîh'inde de Peygamber efendimizden şöyle rivâyet olunur:

«*Âişe'nin kadınlara olan üstünüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğüne benzer*». Tirit; ekmek ve ettir. Şâir şöyle der;

Ekmeğe eti katık yaptığında dikkat et,

İşte budur -Allah'ın emaneti olan- tirit.

Zührî der ki;

"Et yemek yetmiş gücü artırır." Muhammed İbn-i Vâsî de şöyle der:

"Et, görüşü artırır." Alî İbn-i Ebî Tâlip'den şöyle dediği rivâyet edilir:

"Et yiyiniz, zîra et, rengi netleştirir, karnı yumuşatır ve huyu güzelleştirir." Nafi'nin anlattığına göre:

İbn-i Ömer, Ramazan ayı geldiğinde ve yolculuğa çıktığında et yemeyi ihmal etmezdi. Alî (Allah Râzı Olsun)'den şöyle dediği zikredilir:

"Bir kimse kırk gün et yemeyi bırakırsa ahlâkı kötüleşir."

Âişe (Allah Râzı Olsun)'in -Ebû Dâvûd'un merfû olarak rivâyet ettiği-:,

«*Eti bıçakla kesmeyiniz, zîra bu davranış, acemlerin işindendir,* *eti ısırarak koparınız, zîrâ böyle yemek, vücûda daha yararlı ve sindirimi daha kolaydır»* hadîsine gelince, İmam Ahmet bu hadisi, daha önce geçmiş bulunan ve sahîh olarak rivâyet edilen, Peygamber efendimizin eti kestiğini anlatan iki hadisle reddeder.

Etin yetiştiği yere ve yapısına göre değişen bir çok cinsleri vardır. Buna göre her cinsin hükmünü, yapısını, fayda ve zararını ele alıyoruz:

Koyun Eti :

İkinci derecede sıcak ve birinci derecede nemli bir yapıya sâhiptir. En güzeli bir yaşında kuzu etidir. Kaliteli kan yapar, gereği gibi sindirebilene enerji ve güç verir. Soğukkanlı ve mûtedil yapıya sâhip olanlara, tamamen çekkin olan insanlara, soğuk yerlerde ve soğuk mevsimlerde iyi gelir. Gücü kuvveti yerinde olan melankoliklere faydalıdır. Zekâyı ve hâfızayı güçlendirir. Yaşlı ve arık koyunun eti iyi olmadığı gibi dişi koyunların eti de iyi değildir.

En iyisi siyah ve erkek keçi etidir. Bu et mîdeye en hafif gelen, en lezzetli ve en yararlı ettir. Burulmuş hayvan eti de çok faydalı ve çok hoştur. Kızıl ve semiz hayvan eti ise en hafif ve besin yönünden en kaliteli ettir. Bir yaşından küçük oğlak etinin besin değeri düşüktür ve mîdede yüzer (bir yerde durmaz).

Etin en üstünü kemiğe sarılmış olanıdır. Sağ tarafın eti, sol tarafınkinden daha hafif ve daha iyidir. Ön kısmın etleri de arka kısmın etlerinden daha lezzetli ve daha besleyicidir. Peygamber efendimiz koyunun ön kısmının etlerini daha çok severlerdi. Koyunun -başının dışında- yukarı kısımlarından her birisi, aşağı kısımlarından daha hafif ve daha güzeldir. Ferazdak kendisine et satın alan adama şu öğütlerde bulundu; Ön kısımların etini al, baş ve karından uzak olur, zîra dert bu ikisindedir.

Boyun eti hoştur ve lezzetlidir, sindirimi çabuk ve hafiftir. Kolların eti, etlerin en hafifi, en lezzetlisi, en yumuşağı, mikroptan en uzağı ve en çabuk sindirilenidir. Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde rivâyet edildiğine göre kol eti, peygamber efendimizin pek hoşuna giderdi. Sırt etinin besin değeri yüksektir ve kaliteli kan yapar. İbn-i Mâce'nin Sünen'inde merfû olarak şu hadis yer alır:

«Etin en hoş olanı sırt etidir».

Keçi Eti :

Keçi eti sıcaklığı az ve kuru bir ettir. Mîdede meydana gelen karışımı kaliteli değil, sindirimi hoş değil ve iyi bir besin değerine de sâhip değildir. Teke eti; kesin olarak kalitesiz, aşırı derecede kuru, sindirimi güç ve mîdedeki karışımı siyah olan bir ettir.

Câhız der ki: Bana değerli bir doktor şöyle dedi; Ey Osman'ın babası keçi etinden uzak dur, zîra keçi eti üzüntü yapar, melankoliyi tahrik eder, unutkanlık yapar ve kanı bozar. Keçi eti-Allah'a yemîn ederim ki- çocukları delirtir.

Doktorlardan bir kısmı derler ki: Keçi etinin hoş olmayanı sadece yaşlı keçi etidir. Özellikle yaşlılara iyi gelmez. Yeme alışkanlığı olanlar için keçi etinde her hangi bir kötülük yoktur. Calenos bir yaşındaki keçinin etini, iyi bir kümüs oluşturan normal besinlerden sayar. Dişi keçilerin eti, erkek keçilerin etinden daha yararlıdır. Neseî, Sünen'inde -Peygamber efendimizden- şöyle rivâyet eder:

«Keçiye iyi davranın, üzerindeki rahatsız edici şeyleri giderin, zîra keçi cennet hayvanlarındandır» bu hadîsin sübûtunda şüphe vardır.

Tabiplerin keçi eti hakkındaki "zararlıdır" şeklindeki kararları bu etlerin bir kısmı için geçerlidir, tamamı için geçerli olan genel bir hüküm değildir. Bu hüküm zayıf mîdeye ve keçi eti yeme alışkanlığı olmayıp da yumuşak yiyeceklere alışmış, zayıf yapıya sâhip olan insanlara göre verilmiş bir hükümdür. Bu kimseler ise, şehir halkından refah içinde yaşayanlardır ve insanların çok azını oluştururlar.

Oğlak Eti :

Oğlak eti, doğumuna yakın olmadığı ve özellikle emmeye devam ettiği sürece normale yakın bir ettir. Çünkü bu ette, süt özelliği vardır. Bünyeyi yumuşatır, çoğu durumlarda çoğu insanlara uygundur. Oğlak eti deve etinden daha yumuşaktır. Bu etten oluşan kan da normaldir.

Sığır Eti :

Sığır eti; soğuk ve kuru bir yapıya sahiptir, sindirimi zor, sindirim organlarında yavaş ilerleyen ve siyah kan oluşturan bir ettir. Sâdece zorlananlara ve aşırı derecede yorulanlara iyi gelir. Sığır etinin sürekli yenmesi, ciltte siyahlık, kusur, uyuz hastalığı, cüzzam, fil hastalığı (ayaklarda şişlik), kanser, hayal kurma hastalığı, dört günde bir gelen sıtma nöbetleri ve bir çok şişlikler gibi melankolik hastalıklara yol açar. Ancak bunlar sığır eti yeme alışkanlığında olmayanlar, ya da zararını biber, sarmısak, tarçın, zencefil ve benzerleriyle gidermeyenler için söz konusudur. Erkek sığır eti daha az soğuk, dişi sığır eti ise daha az kurudur. Buzağı eti -özellikle semiz olanı- en dengeli, en hoş, en lezzetli ve en kaliteli besinlerdendir. Buzağı eti sıcak ve nemli bir yapıya sahiptir. Sindirildiği zaman kuvvetli bir besin verir.

At Eti :

At eti; Buhârî'nin Sahîh'inde Esmâ (Allah Râzı Olsun)'dan rivâyet edildiğine göre Esmâ şöyle dedi;

«Biz Peygamber efendimizin zamanında bir at kestik ve etini yedik» Peygamber efendimizin at etlerine izin verdiği, fakat eşek etlerini yasakladığı sâbittir. Her ikisini de Buhârî ve Müslim Sahîh'lerinde tahric etmişlerdir.

Mikdâm İbn-i Ma'dîkerb'in Peygamber efendimizden rivâyet ettiği: «Peygamber efendimiz at etini yasakladı» şeklindeki hadis sâbit değildir. Hadîs otoritelerinden Ebû Dâvûd ve diğerleri bu görüşe sâhiptirler. Kur'ân-ı Kerîm'de atın, katır ve eşekle birlikte geçmesi, hiç bir yönden at etinin, katır ve eşek etiyle aynı hükümde olduğuna delâlet etmez. Tıpkı katır ve eşeklerin ganîmetin pay edilmesi konusunda, atın hükmüyle aynı olduğuna delâlet etmediği gibi, yüce Allah Kur'an'da bâzan benzerleri, bâzan değişikleri ve bâzan da zıtları birlikte anmıştır. Yüce Allah'ın: «*Onlara binesiniz diye*» sözünde yemeye engel bir durum yoktur. Tıpkı binmenin dışında kalan diğer yararlanma şekillerine bir engel olmadığı gibi. Ancak bu âyet, atın yararlarının en üstününü belgelemiştir ki o da binmektir. Helal olduğu yolundaki iki hadîsin ikisi de sahîhtir ve onlara ters düşen bir başka hadîs de yoktur. At eti, sıcak ve kuru bir yapıya sahiptir, katı ve siyahtır, zararlıdır ve nâzik bünyelere iyi gelmez.

Deve Eti :

Deve eti; Râfiza ile ehl-i sünnet arasındaki farklardan biri gibidir. Yahûdiler ve râfiziler, deve etini yererler ve yemezler de. İslâm'ın tebliğinden zorunlu olarak deve etinin helal olduğu öğrenilmiştir. Peygamber efendimiz ve sahâbeler savaş ve barışta sürekli olarak deve etini yemişlerdir. Deve yavrusunun eti; etlerin en lezzetlilerinden, en hoş olanlarından ve besin yönünden en kuvvetlilerindendir. Deve yavrusunun eti, yeme alışkanlığı olanlar için koyun eti yerine geçer. Elbette onlara zarar vermez ve onlar için hastalık yapmaz. Kimi doktorların deve yavrusunun etini yermeleri, yeme alışkanlığı olmayan, barış ve refah içinde yaşayan insanlara göredir. Zîra deve yavrusunun etinde sıcaklık ve kuruluk, aynı zamanda melankoli hastalığı yapma özelliği vardır. Sindirimi güç olan bir ettir.

Deve etinde hoş olmayan bir özellik vardır. Bu nedenle Peygamber efendimiz iki sahîh hadiste, deve etini yedikten sonra abdest almayı emretmiştir. Bu hadislere zıt bir hadis de rivâyet edilmemiştir. Hadislerdeki abdest alma sözünün el yıkama şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Çünkü böyle yorum, Peygamber efendimizin deve etiyle koyun etini ayırdetmek için söylediği sözündeki abdestten anlaşılan anlama ters düşer. Zira koyun etinden sonra abdest almakta muhayyer bırakmış, fakat deve etinden sonra abdest almayı kesin olarak emretmiştir. Abdest sözü, el yıkama biçiminde yorumlansaydı Peygamber efendimizin:

«Bir kimse cinsel organına dokunursa abdest alsın» sözü bu şekilde yorumlanırdı.

Yine bunun gibi deve etini yiyen, yeme işini bizzat eliyle yapmaz, ancak lokmayı ağzına koyar, bu durumda deve etinden dolayı abdest almanın el yıkama şeklinde yorumlanması abestir ve Allah'ın sözünü asıl maksadın ve bilinen anlamın dışına yöneltmektir.

Bu yorumun: *«Peygamber efendimizin en son yaptığı şey, ateşin dokunduğu yiyeceği yedikten sonra abdest almayı terketmektir»* hadîsine ters düşmesi üç yönden doğrudur:

I.. Bu davranış geneldir, deve etinden abdest almayı emir özeldir.

2. Nedenler değişiktir, bu etten dolayı abdest almayı emir, etin deve eti oluşundandır. Bu et çiğ olsun, pişmiş olsun veya kurutulmuş olsun farketmez. Ateşin abdeste etkisi yoktur.

Ateşin dokunduğunu yedikten sonra abdest almayı bırakmakta, ateşin dokunmasının abdeste sebep olmadığını açıklama vardır. Biri nerede, diğeri nerede?!... Birinde abdestin nedeni olan deve eti olma niletiği varken, diğerinde abdestin nedeninin ortadan kalkması vardır ki o da ateşin dokunmuş olmasıdır. Bu durumda aralarında hiç bir yönden çelişki söz konusu değildir.

3. Bu olayda Peygamber efendimizin söylediği genel bir sözün anlatımı olmayıp, sadece biri önce diğeri sonra meydana gelen iki olayda ortaya konulan davranış biçimlerini haber verme vardır. Nitekim bu husus hadîsin kendisinde şöyle açıklanmıştır:

«Sahâbe Peygamber efendimizin önüne et koydular, eti yedi, sonra namaz vakti geldi, abdest alıp namaz kıldı. Sonra tekrar önüne et koydular, eti yedikten sonra yine namaz kıldı, fakat bu sefer abdestini tâzelemedi». Bu durumda Peygamberin ortaya koyduğu iki davranışın en sonuncusu, ateşin dokunduğu eti yedikten sonra abdest almaktan vazgeçmek olmuştur. Hadîsin aslı böyle olduğu halde râvî kanıt olarak kullanmak üzere hadîsin kendisine gerekli olan kısmını almıştır. Deve etini yedikten sonra abdest alma emrini yürürlükten kaldırmaya uygun düşen söz, bu hadîsin neresindedir? Hattâ bu hadîs sağlam, sonradan söylenmiş, genel bir söz bile olsa, bu emri yürürlükten kaldırmaya yine de elverişli değildir ve bu hadîse karşı özele öncelik tanımak gerekir. Bu nokta ise son derece açıktır.

Keler Eti :

Bu etin helal olduğu yolundaki hadis, daha önce geçmişti. Kelerin eti, sıcak ve kuru bir özellik taşır. Cinsî arzuyu kuvvetlendirir.

Yavru Ceylan Eti :

Ceylan yavrusu, avların en sağlıklısı ve et yönünden en üstün olanıdır. Ceylan yavrusunun eti, sıcak ve kuru bir özelliğe sâhiptir. Ceylan yavrusunun etinin önemli bir denge unsuru olmasının yanında, sağlıklı ve normal bünyelere faydalı olduğu da söylenir. Bu etin en kalitelisi ilk yavrunun etidir.

Geyik Eti :

Sıcak ve birinci derecede kurudur. Bünyeyi kurutma özelliğine sâhiptir. Nemli bünyelere uygundur. Kanun sâhibi bu konuda şöyle der; Biraz siyahımtırak olmakla birlikte yabânî hayvan etlerinin en üstünü geyik etidir.

Tavşan Eti :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Enes İbn-i Mâlik'in şöyle dediği sâbittir;

«Biz bir tavşan ürküttük, izini sürdüler ve tavşanı yakaladılar. Ebû Talha, tavşanın budunu Peygamber efendimize gönderdi o da bunu kabul etti».

Tavşan eti normal derecede sıcaklık ve kuruluğa sâhiptir. En hoş yeri de bududur. Etinin en iyisi kebap olarak yenilenidir. Tavşan eti kabız yapma özelliğine sâhiptir, idrarı artırır ve mesânedeki taşları parçalar. Tavşanın ön kısımlarını yemek, titremeye karşı faydalıdır.

Yaban Eşeğinin Eti :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Ebû Katâde'nin rivâyet ettiği hadislerdendir- sâbit olduğuna göre, Ebû Katâde ve arkadaşları umre ziyâretinin bir kısmında Peygamber efendimizle birlikte bulunuyorlardı, Ebû Katâde bir yaban eşeği avladı, ihramlı oldukları halde Peygamber efendimiz onlara bu eşeğin etini yemeyi emretti, ancak Ebû Katâde ihramlı değildi.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde Câbir'den rivâyet edildiğine göre Câbir şöyle anlatır;

«Biz Hayber'in fethi sırasında katırı ve yaban eşeğini yemiştik».

Yaban eşeğinin eti, sıcak ve kuru bir özeliğe sâhiptir, besin değeri yüksek olmakla birlikte, katı ve siyaha meyilli bir kan yapar. Ancak yaban eşeğinin iç yağı, öd ağacının yağıyla birlikte, diş ağrısına ve böbreklerde genişleme meydana getiren yoğun gaza karşı faydalıdır. Gene bu içyağı merhem olarak sürüldüğü takdirde yüzdeki çiller için iyi bir ilaçtır.

Özetle: Tüm yaban hayvanlarının etleri katı ve siyaha meyilli bir kan yaparlar. Bu etlerin en güzeli ceylan yavrusunun etidir, ondan sonra tavşan eti gelir.

Doğmamış Yavruların Etleri :

Bu etler, içlerinde kan toplandığı için pek tutulmamakla birlikte haram da değildirler. Çünkü Peygamber efendimiz:

«*Yavrunun kesilmesi, anasının kesilmesidir*» buyurmuştur.

Irak halkı, canlı iken yetişip yavruyu boğazlamadıkça yavruyu yiyene engel olmuşlar ve hadîsi de; Bu hadisten maksat: Yavrunun boğazlanması, anasının boğazlanması gibidir, şeklinde yorumlamışlardır. Onlar bu hadisin, kesilen hayvanın karnından çıkan yavrunun haram olduğuna delil sayılacağı görüşündedirler.

Bu görüş yanlıştır, zîra hadisin baştarafı şöyledir:

«Peygamber efendimize şöyle bir soru yönelttiler:

-"Ey Allah'ın elçisi, bizler koyun kesiyoruz, koyunun karnında yavru buluyoruz, bu yavrunun etini yiyebilir miyiz?" Peygamber efendimiz bu soruya:

-"*Dilerseniz yiyiniz, zîra yavrunun kesilmesi anasının kesilmesidir*" cevabını verdi».

Aynı şekilde kıyas da yavrunun helal olmasını gerektirir, zîra yavru, anasının karnında bulunduğu sürece, anasının vücûdundan bir parça gibidir, bu durumda hayvanın kesilmesi, vücûdunun tüm parçaları için geçerlidir. Öyleyse yavrunun yenebileceği konusunda açık bir hadis bulunmasa bile, doğru bir kıyas da yavrunun helal sayılmasını gerektirir. Başarı sâdece Allah'ın yardımıyladır.

Kurutulmuş Et :

Sünen'de -Bilâl (Allah Râzı Olsun)'in rivâyet ettiği hadislerde- Bilâl (Allah Râzı Olsun)'in şöyle dediği rivâyet edilir;

«Yolculuğumuz sırasında Peygamber efendimiz için bir koyun kestim, bunun üzerine Peygamber efendimiz bana:

-"*Etini onar*" dedi. Medîne'ye varıncaya kadar Peygamber efendimize sürekli bu etten yedirdim».

Kurutulmuş et, bekletilmiş olandan daha faydalıdır. Kurutulmuş et, bedenleri güçlendirdiği gibi kaşıntı da meydana getirir. Yan etkisini gidermek, soğuk ve nemli baharatlar kullanarak mümkün olur. Sıcak karakterli insanları iyileştirir. Bekletilen et sıcak, kuru ve kurutucu bir özelliğe sâhiptir. Bu et kalın barsaklara zararlıdır. Süt ve yağla kaynatarak zararını gidermek mümkündür. Sıcak ve nemli yapıdaki insanları iyileştirir.

Kuş Etleri :

Yüce Allâh'ın Kur'ân-ı Kerîmde: "*İştahlanacakları kuş etiyle*" buyurmuştur. Bezzâr'ın Müsned'inde ve diğerlerinde merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«*Cennette bir kuşa bakar da canın onu yemek isterse, baktığın kuş derhal kızarmış olarak önüne gelir*».

Kuşların helal olanlarının yanında haram olanları da vardır. Haram olanlar; Kartal, doğan ve şahin gibi pençesi olanlar, kerkenez, akbaba, leylek, saksağan, alakarga ve iri serçe kuşu gibi leş yiyenler, göçeğen kuşu ve çavuş kuşu gibi öldürülmesi yasaklananlar, çaylak ve karga gibi öldürülmesi emredilenlerdir.

Helal olanlar; bir çok bölümlere ayrılırlar. Tavuk da bunlardan biridir. Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Ebû Mûsâ'nın rivâyet ettiği hadislerde- şöyle anlatılır;

«Peygamber efendimiz tavuk etini yemiştir».

Tavuk Eti: Sıcak ve birinci derecede nemli bir yapıya sâhiptir, mîdeye hafif gelir, sindirimi çabuktur, mîdede meydana getirdiği karışım hoştur, zekâyı ve menîyi artırır, sesi berraklaştırır, rengi güzelleştirir, aklı kuvvetlendirir ve kaliteli bir kan oluşturur. Tavuk eti rutûbete eğilim gösterir. Sürekli yenmesinin nigrîs hastalığına yol açacağı söylenmişse de bu söz asılsızdır.

Bağırtlak Kuşunun Eti: Kurudur, mâlihülya doğurur ve kabız yapar. Bu et en zararlı besinlerdendir, ancak karında su toplanması (istiska hastalığı)'na faydalı olur.

Bıldırcın Eti: Sıcaktır, kurudur, eklemlere fayda ve harâreti olan ciğere de zarar verir. Zararını sirke ve gebreyle gidermek mümkündür.

Çekirge: Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Abdullah İbn-i Ebî Evfâ'dan şöyle rivâyet edilir:

«Abdullah dedi ki:

Biz peygamber efendimizle birlikte yedi savaş yaptık, yedisinde de çekirge yemiştik». Yine Abdullah'ın Müsned'de şöyle dediği rivâyet edilir: «Bizim için iki ölü ve iki kan helal kılındı, bunlar; Balık ve çekirge, ciğer ve dalaktır». Bu söz merfû olarak ve İbn-i Ömer'de sona erdirilerek rivâyet edilir.

Çekirge sıcak ve kurudur. Besin değeri azdır. Sürekli çekirge yemek, zayıflığa yol açar. Çekirgeyle tütsülenildiği zaman, özellikle kadınlar için idrarın damlalar hâlinde ve zorla yapılmasına fayda verir. Çekirgeyle basur için de tütsülenilir. Çekirgenin kanatsız ve semiz olanı, kızartılır ve akrep sokmasına karşı yenilir. Çekirge, sar'ası olanlar için zararlıdır ve mîdede oluşturduğu karışım bayağıdır.

Sebepsiz ölen çekirgenin etini yemenin serbestliği konusunda iki görüş vardır: Çoğunluğun görüşü, helal olduğu yönündedir. İmam Mâlik haram saymıştır. Saldırı, yangın ve benzeri bir nedenle ölen çekirgenin, etini yemenin serbestliği konusunda tartışma yoktur.

Çil Eti: Sıcak ve ikinci derecede kurudur. Hafiftir, incedir, çabuk sindirilir ve nitelikli kan oluşturur. Çil etini çokça yemek, görüşü keskinleştirir.

Güvercin Eti: Sıcak ve nemlidir. Kurutulmuşu daha az nemlidir. Yavru güvercinin, özellikle evlerde eğitilen yavru güvercinlerin etlerindeki nem oranı daha fazladır. Uçmaya başlayan güvercin yavrusunun eti, daha hafif ve besin yönünden daha değerlidir. Erkeklerinin eti gevşeklik, uyuşukluk, kalp krizi ve titremeyi tedâvi eder. Nefeslerini koklamak da böyledir. Yavru güvercinlerin etini yemek, kadınlara yardımcı olur. Güvercin eti böbreklere iyi gelir ve kanda artış meydana getirir.

Güvercin etiyle ilgili olarak Peygamber efendimizden, aslı olmayan uydurma bir hadis rivâyet edilir, hadis şöyledir:

«Bir adam Peygamber efendimize yalnızlıktan şikâyet etti, Peygamber efendimiz de adama:

-"*Güvercinlerden bir eş tut*" dedi».

Şu hadis bundan daha iyidir:

«Peygamber efendimiz güvercin izleyen bir adam gördü ve şöyle dedi:

-"*Şeytan, şeytanı izliyor*"».

Osman İbn-i Affân (Allah Râzı Olsun) hutbesinde, köpeklerin öldürülmesini ve güvercinlerin boğazlanmasını emrederdi.

Horoz Eti: En sıcak karaktere ve en az rutûbete sâhip bir ettir. Kart horoz eti, aspur tohumu, karanfil kabuğu ve dereotunun sularıyla kaynatıldığı zaman, kalın barsak iltihabına, nigrîs hastalığına ve yoğun gazlara faydalı bir ilaçtır. Horozun butlarının besin değeri yüksek, sindirimi çabuktur. Piliçler de çabuk sindirilir ve bünyeyi yumuşatırlar. Piliç etinden meydana gelen kan, ince ve kaliteli bir kandır.

Kaz Eti: Sıcak ve nemli bir yapıya sâhiptir, posası fazla ve sindirimi zor bir ettir, mîdeye uygun değildir.

Keklik Eti: Kaliteli kan yapar ve sindirimi çabuktur.

Ördek Eti: Sıcak ve kuru, alışkanlık hâline getirildiği zaman besin değeri düşük olan bir ettir. Fazla posası yoktur.

Serçe ve Toygar Etleri: Neseî Sünen'inde -Abdullah İbn-i Ömer'in rivâyet ettiği hadislerde- şöyle rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Serçe öldüren hiç bir insan yoktur ki, üzerinde serçeninkinden daha üstün bir hak bulunsun. Ancak Cenâb-ı hak, o insandan bunu sorar».

Yine Nesei'nin Sünen'inde -Amr İbn-i Şerîd'den, o da babasından- rivâyet edildiğine göre Amr İbn-i Şerîd şöyle der:

«Ben Peygamber efendimizi şöyle derken işittim:

- Bir kimse boş yere bir serçeyi öldürürse, serçe haykırarak Cenâb-ı hakka şöyle der; Ey Rabbım, falan beni boş yere öldürdü, bir yarar sağlamak için öldürmedi(1)».

Serçe eti sıcak ve kuru bir yapıya sâhiptir. Kabız yapma özelliği vardır. Cinsî arzuyu artırır. Serçe etinin suyuyla yapılan çorba, bünyeyi yumuşatır ve eklemlere fayda sağlar. Serçelerin beyinleri zencefil ve soğanla yendiği zaman cinsî arzuyu harekete geçirir. Bu etin mîdede oluşturduğu karışım, hoş bir karışım değildir.

Toy Eti: Sünen'de -Büreyye İbn-i Amr İbn-i Sefîne'nin babasından, onun da dedesinden rivâyet ettiği hadislerde- Büreyye şöyle der:

«Ben Peygamber efendimizle birlikte toy eti yedim».

Toy eti sıcak, kuru, sindirimi zor, perhizli hastalara ve yorgunluk hissedenlere faydalı bir ettir.

Turna Eti: Kuru ve hafiftir, sıcaklığı ve soğukluğu hakkında tartışma vardır. Siyaha çalan bir kan yapar, güç işlerde çalışan ve yorulan insanlara iyi gelir. Kesilmesinden sonra bir-iki gün bekletilip sonra yenmelidir.

Eti sürekli yememek gerekir, zîra bu davranış, kanla ilgili hastalıklara, gerginliklere ve çok dikkatli olunması gereken perhizlere yol açar. Ömer İbn-i Hattab (Allah Râzı Olsun) şöyle der:

---

(1) Yani ilaç veya besin olarak yarar sağlamak demektir.

Etten uzak durun, zîra etin, içkinin zararlarına benzer zararları vardır. Allah, et'e düşkün olan ev halkına gazab eder. Ömer İbn-i Hattab'ın bu sözünü, Mâlik Muvatta'ında zikretmiştir. Hipokrat şöyle der; Karınlarınızı hayvanlara mezarlık yapmayın.

- F -

FÂTİHA SÛRESİ : (Kur'ân'ın Anası)

Kur'ân'ın esası, tekrarlanan yedi âyet, tam şifâ, faydalı ilaç, tam nefes, zenginliğin ve kurtuluşun anahtarı, kuvvetin koruyucusu, sıkıntı, keder, korku ve üzüntüyü kovandır. Ancak bu saydıklarımız, fâtiha'nın değerini bilen, hakkını veren, derdine uygun biçimde okuyan, ondan şifâ ummayı ve onunla tedâvi olmayı becerebilen ve neden böyle olduğunun sırrını bilen kimseler içindir.

Sahâbeden bâzılarının fâtihayla, zehirli hayvan sokmasına karşı nefes etmesi ve ânında iyi olması olayı gerçekleşince bu işi yapan sahâbeye Peygamber efendimiz:

-"*Fâtihanın nefes âyeti olduğunu nereden biliyorsun?*" dedi.

Başarı mutluluğuna eren, basîret nûruyla gören kimse, bu sûrenin sırlarına ve kapsadığı anlamlara vâkıf olur, ki bunlar; Allah'ın birliği, zâtını, isimlerini, sıfatlarını ve fiillerini tanıma, dîni, kaderi ve âhireti ispat, Rablık ve ilahlık tevhîdini soyutlama, emrin, hamdin ve hayrın tamamı kendisine âit olana, işlerin tamamı kendisine dönene, iki dünya mutluluğunun temeli olan hidâyeti istemekte sâdece kendisine ihtiyaç duyulana, tam olarak tevekkül ve işleri ona bırakmaktır. Fâtiha'nın kapsadığı anlamlar arasındaki bağıntının dünya ve âhiretin iyiliklerini çekmekte ve kötülüklerini kovmakta olduğunu, kesin ve tam bir âfiyetin, eksiksiz bir nîmetin fâtihaya bağlı, gerçekleşmesinin ancak fâtihayla mümkün olacağını bilmek, bu insan için çoğu ilaç ve nefeslerin yerini tutar, fâtihayla bir çok iyilik kapılarını açar ve bir çok kötülük nedenlerini kovar. Bu, başka bir yaratılışı, başka bir aklı ve başka bir inancı ortaya çıkarmaya ihtiyaç gösteren bir iştir. Allah'a yemîn olsun ki, karşılaştığın bozuk sözün ve asılsız bid'atin red ve iptâlini, fâtiha sûresi kesinlikle kapsamaktadır, hem de bunu en yakın, en sağlam ve en açık bir yolla gerçekleştirmektedir. Yine karşılaştığın ilâhî mârifetlerin kapılarının, kalble olan amellerin ve bu amellerin illetlerinden ve hastalıklarından tedâvilerinin anahtarları ve bunlara yol gösteren yerler, mutlaka fâtiha sûresinde mevcuttur. Âlemlerin Rabbına doğru yol almakta olan yolcuların duraklarından biri yoktur ki başı ve sonu fâtihada olmasın.

Allah'ın verdiği ömr'e yemîn ederim ki, fâtiha'nın şânı bundan daha yücedir, fâtiha bizim bahsettiklerimizin üstünde bir yere sahiptir. Kul; fâtihayı incelememiş, fâtihaya sarılmamış, fâtihayla konuşanı ve ona tam bir şifâ, üstün bir sığınma, açık bir nur indireni düşünerek anlamını ve gereklerini lâyık olduğu gibi idrak etmemiş, şirke yuvarlanmamakla beraber hurâfelerin içine düşmüş, geçici ve küçük günahların dışında kalb hastalıklarından herhangi birine yakalanmamıştır.

Bu gerçektir, fâtiha cennet hazînelerinin anahtarı olduğu gibi, yerin hazînelerinin de büyük anahtarıdır. Hazîne arayıcılar bu sûrenin sırrını bilseler, taşıdığı anlamları anlasalar, bu anahtara dişler oluştursalar ve onunla güzelce açsalar, hiç bir alıkoyan ve engelleyene rastlamadan, hazînelere ulaşırlardı.

Biz bu sözleri düşünmeden ve istiâre olarak söylemiş, değiliz, bu sözler gerçeğin tâ kendisidir. Ancak yerin hazînelerinin, çoğu âlemlerin canlılarından gizlenmesinde olduğu gibi, bu sırrın da, çoğu âlemlerin canlılarından gizlenmesinde, Cenâb-ı hakk'ın önemli bir hikmeti vardır. Gizli hazînelerin başına, şeytan kılıklı pis ruhlar dikilmişlerdir. Bunlar insanlarla hazînelerin arasında dolaşırlar. Bunların üstün, şeytanların direnç gösteremeyecekleri silahlara sahip olan ruhlar gelebilirler.

haklarından ancak yüce, şerefli, inançlı oluşlarından dolayı bunlara

Çoğu insanların nefisleri bu derecede değillerdir. Kötü ruhlara karşı koyamazlar ve haklarından gelemezler. Dolayısıyla onlardan elde edilecek ganîmetlerden hiç birine de erişemezler. Zîrâ kim (savaşta düşmanlardan) birini öldürürse ondan elde edilecek ganîmete sâhip olur.

FESLEĞEN :

Allâh-ü Teâlâ şöyle buyurdu:

«*Eğer o kişi gözdelerden ise, rahatlık, güzel rızık ve naıym cenneti onundur*»(1) ve şöyle buyurdu: «*Yapraklı taneler ve kokulu otlar*»(2).

Müslim'in Sahîh'inde Peygamber efendimizden şöyle dediği rivâyet edilir:

«*Kendisine fesleğen sunulan onu geri çevirmesin, zîra fesleğenin yükü hafif, kokusu güzeldir*».

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde de -Üsâme (Allah Râzı Olsun)'in rivâyet ettiği hadislerden olan- şu hadis rivâyet edilir;

«Peygamber efendimiz:

-"*Cennete hazırlanan yok mu? Cennetin bir benzeri daha yoktur, Cennet -Kâbe'nin Rabbına yemîn derim- dalgalanan bir nûr, sallanan bir fesleğen buketi, yüksek bir saray, düzgün bir nehir, olgun bir hurma, yüzü ve huyu güzel bir eş, çok sayıda giysiler, sağlam bir*

---

(1) Vakıa: 56/89.
(2) Rahman: 55/12.

konutta sürekli bir yerleşim, meyveler ve sebzeler, neşe ve bolluktan ibârettir, yüksek ve son derece güzel bir yerdedir" dedi. Oradakiler:

-"Evet ey Allah'ın elçisi bizler cennete hazırlanıyoruz" dediler. Peygamber efendimiz onlara:

-"*İnşâallah deyiniz*" dedi. Oradaki topluluk da:

-"İnşâallah" dediler».

Yer fesleğeni denilen Îran fesleğinine gelince,iki görüşten birine göre sıcaktır. Üzerine su serpilerek sonradan soğutulup nemlendirilir ve koklanırsa, ateşli baş ağrısına faydalı olur. Diğer görüşe göre ise soğuktur. Kuru ya da yaş olduğu konusunda da iki görüş vardır. Doğru olanı, Îran fesleğeninde dört yapı özelliğinin varlığıdır. Bu bitki uyku getirir. Bu bitkinin tohumu, safradan ileri gelen ishali durdurur, karın ağrısını dindirir, kalbi kuvvetlendirir ve melankolik hastalıklara faydalıdır.

- G -

GÜMÜŞ :

Peygamber efendimizin gümüşten bir yüzüğünün olduğu, bu yüzüğün kaşının da gümüş olduğu ve kılıcının ucunun da gümüş olduğu sâbittir. Peygamber efendimizden, gümüş kaplardan yeme, içmeyi yasaklama konusunda geldiği gibi, gümüş takınmayı ve gümüşle süslenmeyi yasaklayan her hangi bir sahîh hadis gelmemiştir. Gümüş kap konusu, gümüş takınma ve gümüşle süslenme konusundan daha dar tutulmuş, bu nedenle kap olarak kullanımı haram sayılan gümüş, takı ve süs eşyası olarak kadınlara helal sayılmıştır. Buna bağlı olarak, kap olarak kullanımının haram sayılmasından dolayı, takı ve süs olarak kullanımının da haram sayılması gerekmez. Sünen'de Peygamber efendimizden şöyle rivâyet edilir:

«Gümüşe gelince onunla bayağı oynayınız».

Yasaklama; gerek nass ve gerekse icmâdan ispatlayıcı bir delile muhtaçtır. Eğer bunlardan birisi varsa ne âlâ, yoksa kalpte gümüşün erkeklere haramlığı konusunda bir şüphe vardır. Peygamber efendimiz bir eline altını, diğerine de ipeği alarak şöyle buyurdu:

«Bunlar ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir».

Gümüş Allâh-ü Teâlânın yer yüzündeki esrârından biridir. İhtiyaçların tılsımı ve dünya ehlinin aralarındaki ölçü birimleridir. Gümüşe sâhip olan insan, halk arasında gözlere hedef olur. Gönüllerde saygı görür, meclislerde başa geçer. Huzûrunda kapılar kilitlenmez, sohbeti ve münâsebeti usandırmaz, yeri ağırlaşmaz. Parmaklar onu gösterir, gözler dikkatlerini onun üzerinde yoğunlaştırır, söylerse sözü dinlenir, iyilikte bulunursa iyiliği kabul edilir, tanıklık ederse tanıklığı aklanır. Nişanlanıp vazgeçerse ayıplanmaz, saçları ağarsa da onun üzerinde gençlerin süslerinden daha güzel durur.

Gümüş, gam, keder, sıkıntı, üzüntü, kalb zayıflığı ve çarpıntısına faydalı ve rahatlatıcıdır. Büyük bileşimlere girer, özellikle süzme bal ve safrana katıldığı zaman, taşıdığı özellik sâyesinde kalpte meydana gelen bozuk salgıları çeker çıkarır.

Gümüşün karakteri soğukluğa ve kuruluğa eğilim gösterir. Bir miktar sıcaklık ve yaşlık doğurur. Allah-ü Teâlânın velî kullarını o'na kavuştukları gün içine koymak için hazırladığı cennetler dört tânedir, ikisi kaplarıyla, süsleriyle ve içindekilerle birlikte altından, diğer iki tanesi de gümüştendir.

Buhârî'nin Sahîh'inde sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«Altın ve gümüş kaplardan su içenler, karınlarına ateş doldurmaktan başka bir şey yapmıyorlar». Yine Peygamber efendimizden sahîh olarak şöyle dediği rivâyet edilir:

«Altın ve gümüş kaplardan su içmeyiniz, bu madenlerden yapılan tabak ve çanaklardan da yemek yemeyiniz, zîra altın ve gümüş, dünyada kâfirlere âit süs eşyasıdır, âhirette de bizim süs eşyalarımız olacaktır»(1).

Gümüşün haram kılınmasının nedeni, nakit sıkıntısına yol açmasıdır, gümüşten kaplar yapıldığı takdirde insanoğlunun ihtiyaçlarını gidermek gibi gümüşün varlığının asıl hikmeti gerçekleşmemiş olur diyenlerin yanında, gümüşün haram kılınmasını övünme ve böbürlenme, fakir ve yoksulların kalplerinin kırılması gibi nedenlere bağlayanlar da vardır.

Gösterilen nedenler, pek de akla yatkın değildir. Zîra nakit sıkıntısına neden olması gümüşle süslenmeye, gümüşü külçe hâline getirmeye, gümüşe kap ve nakitin dışında diğer şekiller vermeye de engel teşkil eder. Çünkü övünme ve kibirlenme, gümüşün hangi şekliyle olursa olsun haramdır. Yoksulların kalplerinin kırılması da kuvvetli bir neden değildir. Zîra yoksulların kalbi, geniş evler, hayrette bırakan bahçeler, hızlı giden binitler, görkemli giysiler, lezzetli yemekler ve bunların dışındaki diğer mübah şeylerle de kırılır. Bunların hepsi de bağdaşmayan nedenlerdir, çünkü neden bulunduğu zaman arkada neden olduğu şey kalır.

Doğrusu -en iyisini bilen sâdece Allah'tır- bunun nedeni gümüşü kullanmanın kalbe, kulluğa aykırılığı açık bir şekil ve durum kazandırmasıdır. İşte bunun için Peygamber efendimiz, gümüşün haram sayılmasına neden olarak, dünyada inanmayanların süs eşyası olmasını göstermiştir. Çünkü inanmayanların âhirette sevâbına nâil olacakları kulluktan nasipleri yoktur. Allah'a kul olanların dünyada gümüş kullanmaları doğru olmaz. Gümüşü sâdece Allah'a kulluk çizgisinden ayrılan, âhirete karşılık dünyaya ve dünyadakilere râzı olanlar kullanırlar. En iyisini sadece yüce Allah bilir.

---

(1) Bu hadislerin açıklamalarında şu bilgilere rastlıyoruz: Halis ipekten dokunan kumaştan elbise giymenin erkeklere, altın ve gümüş kaplardan yemenin ve içmenin de kadın-erkek her müslümana haram olduğu hadislerden anlaşılmaktadır. Sahabi ve tabii fakihlerinden çoğu ile, Ebu Hanife, Malik, Ahmet İbn-i Hanbel, hadisteki nehyi haramlıkla, Şafii ve diğer bazıları da kerahetle yorumlamışlardır.

GÜNEYİK :

Güneyik (Hindiba) konusunda -Peygamber efendimizden rivâyeti sahîh olmayan, hattâ merfû olan- üç hadis gelmiştir:

1. *«Güneyiği yiyiniz fakat onu silkelemeyiniz, zîra güneyiğin üzerine cennetten damlaların damlamadığı bir gün yoktur».*

2. *«Bir kimse güneyiği yer de arkasından uykuya yatarsa o adama ne zehir, ne de sihir işlemez».*

3. *«Güneyiğin yapraklarından, üzerinde cennetten bir damla olmayan hiç bir yaprak yoktur».*

Güneyik; değişken bir yapıya sâhiptir, yılın mevsimlerine göre değişkenlik gösterir. Kışın soğuk ve nemli, yazın sıcak ve kuru, baharın ve güzün mûtedildir. Çoğu durumlarında soğukluğa ve kuruluğa eğilim gösterir. Kabız yapma ve serin tutma özellikleri vardır, mîdeye iyi gelir. Sirkeyle kaynatılıp yenildiği zaman özellikle karada yetişeni kabız yapar, mîde için en iyisi ve en şiddetli kabız yapanı karada yetişenidir. Aynı zamanda mîde zayıflığına da yararı olur. Sargı yapılarak kullanıldığı zaman, mîdede görülen iltihabı dindirir, nigrîse ve ateşli göz şişliklerine faydası olur. Yaprağı ve köküyle sargı yapıldığı zaman da akrep sokmasına faydalı olur.

Güneyik mîdeyi kuvvetlendirir, karaciğerde görülen tıkanıklıkları açar, tıkanıklıklardan ileri gelen ateşli ve ateşsiz ağrılara faydası olur. Dalak, damar ve barsaklardaki tıkanıklıkları açtığı gibi böbrek kanallarını da temizler.

Karaciğere en faydalı olanı en acı olanıdır. Sıkılarak elde edilen güneyiksuyu, özellikle içine taze rezene suyu karıştırıldığı zaman, tıkanıklıktan doğan sarılığa faydalı olur. Yaprağı dövülerek sivilcelerin üzerine konulduğu zaman, onları serinletir ve içindekileri dağıtır, göğüsteki (balgam) vs.'yi temizler, kan ve safranın ateşini söndürür.

Yenilen güneyiğin en sağlıklısı, yıkanmadan ve sarsılmadan yenilenidir. Çünkü güneyik yıkanır ya da sarsılırsa özelliğini kaybeder. Buna rağmen, güneyikte tüm zehirlere karşı faydalı olan panzehirlik özelliği vardır.

Güneyiğin suyuyla sürme çekinildiği zaman, gözün perdelenmesine (katarakt) fayda verir. Yaprağı panzehir sınıfına girer, akrep sokmasına fayda verir ve çoğu zehirlere karşı koyar. Suyu sıkılarak üzerine zeytin yağı döküldüğü zaman, öldürücü ilaçların tümünü etkisiz hâle getirir. Kökü sıkılıp suyu içildiği zaman, engerek, akrep ve eşek arısı sokmasına faydası olur. Kökünün sütü, gözün beyazını parlatır.

- H -

HAMAMOTU :

İbn-i Mâce -Ümmü Seleme hadislerinden olarak- şöyle rivâyet eder:

«Peygamber efendimiz hamamotunu sürdüğü zaman, avret yerinden başlar, avret yerine ve vücûdunun diğer yerlerine sürerdi». Hamamotu hakkında buna benzer bir çok hadis gelmiştir. Söylendiğine göre hamama ilk giren ve hamamotunun ilk uygulandığı kimse Süleyman İbn-i Dâvûd'dur.

Hamamotunun aslı, iki parça kireçle bir parça sıçan otundan oluşur, bunlar suyla karıştırılır, güneşte ya da hamamda olgunlaşıncaya ve iyice mâvileşinceye kadar bırakılır. Bu karışım sürünülür, etkisini gösterinceye kadar oturulur, bu durumda suya dokunulmaz. Daha sonra yıkanılır ve hamamotunun yakmasını önlemek için yerine kına yakılır.

HIYAR :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Abdullah İbn-i Câfer (Allah Râzı Olsun)'in rivâyet ettiği hadislerdendir- rivâyet edildiğine göre;

«*Peygamber efendimiz hıyarı tâze hurmayla birlikte yerdi*». Aynı hadisi Tirmizî ve diğerleri de rivâyet etmişlerdir.

Hıyar özellik olarak serinleten ve ikinci derecede yaş bir sebzedir. Yüksek ısıya sâhip olan mîdenin harâretini söndürür, mîdede bozulması yavaş olur, mesâne ağrısına faydalıdır. Kokusu bulantıya iyi gelir, tohumu idrarı artırır. Yaprağından sargı yapıldığı zaman köpek ısırmasına fayda sağlar.

Hıyar, mîdeden aşağı yavaş yavaş iner, soğukluğu bazı mîdelere zarar verir. Böyle olunca hıyarla birlikte onu ıslah eden, soğukluğunun ve yaşlılığının etkisini kıran bir şey kullanmak gerekir. Nitekim Peygamber efendimiz de bu işi, hıyarı tâze hurmayla yiyerek yapmıştır. Hıyar, kuru hurma, kuru üzüm ya da balla birlikte yenildiği taktirde bu yiyecekler hıyarın soğukluğunu normal hâle getirirler.

HURMA :

Hurma, Kur'ân-ı Kerîm'de birden fazla yerde anılmıştır. Buhârî ve Müslim'in sahîhlerinde İbn-i Ömer (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edildiğine göre İbn-i Ömer şöyle der:

«Bir zamanlar Peygamber efendimizin yanında oturuyorduk, o sırada bir hurma göbeği getirildi, bunun üzerine Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

-"*Ağaçların içinden bir türü vardır ki yaprağı düşmez. O ağaç olgun bir müslümana benzer. O ağacın ne olduğunu söyleyin.*" Oradakiler kırlardaki ağaçları saymaya başladılar. Abdullah İbn-i Ömer der ki: Bunun hurma ağacı olduğu hatırıma geldiyse de hurma ağacı olduğunu söylemek istememe rağmen çevreme baktığımda yaş bakımından topluluğun en küçüğü olduğumu gördüm ve bunun üzerine söylemeye utanarak susmayı tercih ettim. Daha sonra Peygamber efendimiz soruyu kendisi cevapladı ve şöyle dedi:

-"*O ağaç hurma ağacıdır*"».

Râvî bu sözü Ömer'e hatırlattığında:

- Bunu sen söylemiş olsaydın bana şundan ve şundan daha hora geçerdi, dedi.

Bu hadiste; âlim'in çevresindeki insanlara meseleleri aktarması, onları meselelere alıştırması ve onların bilgilerini ölçmesi, örnekler ve benzetmeler, sahâbenin utanma ve büyüklerine saygı konusunda üzerinde bulundukları nokta, büyüklerin huzûrunda konuşmaktan çekinmeleri, oğlunun, yerinde söz ve davranışlarından ve doğruyu bulmasından ötürü babanın sevinmesi, evlat için babasının huzûrunda babası bilmese de, bildiği konuda cevap vermesinin sakıncalı olmaması ve bu davranışta saygısızlık sayılabilecek bir durumun söz konusu olmadığı, müslümanı, yararının çokluğu, gölgesinin sürekliliği, meyvesinin hoşluğu ve varlığının devamlılığıyla, hurma ağacına benzetmenin kapsadığı incelikler vardır.

Hurmanın meyvesi yaş ve kuru olarak yendiği gibi, ham ve ergin olarak da yenir. Hurma besin olduğu kadar ilaçtır, katık olduğu kadar tatlıdır ve şurub olduğu kadar da meyvedir. Dalları bina, âlet ve kaplar için kullanmaya elverişlidir, yaprağından zembiller, kaplar, yelpâzeler vb. şeyler yapılır. Lifinden de halatlar, yatak ve yastık içleri vb. şeyler yapılır. Diğer taraftan, çekirdeği deve için yem olduğu gibi ilaç ve parfümeriye de girer. Sonra meyve ve bitkisinin göz alıcılığı, biçiminin estetik güzelliği ve manzarasının açık seçikliği, meyvesinin dallar üzerindeki dizilişi, dizilişinde sergilenen ustalık ve kolayca farkedilme, onu seyreden gönüllerin neşelenmesi de unutulmamalıdır. Onun seyri, onun mûcidini, yaratanını, yaratıcının sanatındaki eşsizliğini, kudretinin mükemmelliğini ve hikmetinin eksiksizliğini düşündürür. O halde ona, inanan insandan daha çok benzeyen bir şey yoktur, çünkü inanan insan tamamen iyiliktir, inanan insan görünen ve görünmeyen faydadır.

Kütüğü, Peygamber efendimizden ayrıldığı zaman, ona yakın olma ve sohbetini dinleme arzusuyla inleyen, o ağaçtır. Îsâ (Aleyhisselam)ı, doğurduğunda Hz. Meryem'in, altına sığındığı yine o ağaçtır!...

İsnâdında şüphe olan bir hadiste şöyle denilir:

«Halanıza hurma ikram ediniz, zîra hurma, Âdem'in yaratıldığı çamurdan yaratıldı».

Hurma ağacının asma çubuğuna mı, yoksa asma çubuğunun hurma ağacına mı üstün olduğu konusunda insanlar iki farklı görüşe ayrıldılar, oysa Allah kitâbında, birden fazla yerde, bu iki meyvenin arasını uzlaştırmıştır. Bu ağaçlardan her birisi-geçerli olduğu ve yetiştirildiği yerde, kendisine uygun toprakta-daha üstün ve daha yararlı olsa da biri diğerine oldukça yakındır.

HURMA GÖBEĞİ :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Abdullah İbn-i Ömer'in şöyle anlattığı tespit edilmiştir:

«Bir ara Peygamber efendimizin huzûrunda oturuyorduk. Bir de baktık ki hurma göbeği getirdiler, bunun üzerine Peygamber efendimiz:

-"*Ağaçların içinden bir türü vardır ki olgun bir müslümana benzer, o tür bir ağacın yaprağı düşmez*"(1) buyurdular».

Hurma göbeği: soğuk ve birinci derecede kurudur, yaraları sona erdirir, kan tükürmeye, ishale, acı safra baskınına ve tansiyon yüksekliğine faydası olur. Mayalanması çirkin değildir. Besin değeri düşüktür. Sindirimi yavaştır. Ağacı tamamen faydalıdır. Bu yüzden Peygamber efendimiz iyiliğinin ve yararlarının çokluğuyla hurmayı olgun bir müslümana benzetir.

- İ -

İÇ YAĞI :

Müsned'de Enes (Allah Râzı Olsun)'den sâbit olduğuna göre;

«Bir Yahûdi, Peygamber efendimizi misâfir edindi, önüne arpa ekmeği ve bozulmaya yön tutan, eritilmiş iç yağı koydu(2)».

Buhârî'nin Sahîh'inde Abdullah İbn-i Mağfel'den rivâyet edildiğine göre Abdullah şöyle der;

«Hayber günü iç yağı dolu bir tulum yuvarlandı, ben tulumu yakaladım ve:

---

(1) Buradaki benzetme yönü: Hurmanın en küçük parçasının bile bir işe yaramasıdır. Bir yaprağı dahi boşa gitmez demektir. Bkz. Tecrid Terc. C.1, S.69-78.

(2) İhale (الأهالة) eritilmiş iç yağı senha (السنخة) ise bozulmaya yön tutan demektir. (-Metin).

-*"Allah'a yemin ederim ki hiçbir kimseye bu tulumdan bir şey vermem"* dedim.

Dönerdönmez ne göreyim Peygamber efendimiz bana gülüyordu ve hiç bir şey söylemedi.»

İç yağının en iyisi sağlam bir hayvandan elde edilenidir. İç yağı sıcak ve yaş bir yapıya sâhiptir. Yine de tereyağı kadar nemli değildir. Bu nedenledir ki, ikisi aynı anda eritilip donmaya bırakıldığı takdirde, içyağı daha çabuk donar.

İçyağı boğaz kurumasını önler, vücûdu gevşetir ve pis bir koku verir. Yan etkilerini, tuzlu limon ve zencefille gidermek mümkündür. Keçinin içyağı, en fazla kabız yapan iç yağıdır. Bir yaşındaki tekenin içyağı en fazla ayrıştıran içyağıdır ve barsaklardaki yaralara faydalıdır. Bu konuda keçinin iç yağı daha güçlüdür, bununla dizanteri ve soyulmalar için lavman yapılır.

İNCİR :

Hicaz ve Medîne topraklarında incir olmadığı için, hakkında hadis yoktur. İncirin bittiği toprak, hurmanın yetiştiği toprağa (özellikleri açısından) ters düşer. Ancak Cenâb-ı Hak yüce kitabında faydaları çok olduğu için incirle yemin etmiştir. Doğru olan görüşe göre, kendisiyle yemin edilen incir, bilinen incirdir.

İncir sıcak bir meyvedir, yaşlığını ve kuruluğunu savunan iki görüş vardır. En iyisi kabuğu olgun ve çok beyaz olanıdır. Böbrek ve mesanedeki taşları temizler, zehirlenmeye karşı sigortadır. Bütün meyvelerden daha çok besleyicidir. Boğaz kurumasına, göğüs sertliğine ve akciğer bölmelerine faydalıdır. Ciğer ve dalağı yıkar, mîdeden balgamımsı karışımları söker atar ve vücûda iyi bir besin sağlar. Ancak aşırı derecede çok yenirse bitlenmeye neden olur.

Kurusu vücûdu besler ve bademle birlikte sinirlere iyi gelir. Badem övgüye değer bir meyvedir. Celanos şöyle der; İncir -öldürücü zehiri almadan önce-badem ve sedefotu (Ruta)'nun meyvesiyle birlikte yenirse vücûda fayda sağlayacağı gibi zarardan da korur.

Ebi'd-Derdâ'dan naklen şöyle anlatılır;

«Peygamber efendimize bir tabak incir hediye edildi, bunun üzerine Peygamberimiz:

-"*Bir meyvenin cennetten indiğini söyleseydim inciri söylerdim, çünkü cennet meyvesi çekirdeksizdir. İncirden yiyiniz, zîra incir basuru keser ve nigrîs hastalığına fayda verir*"».

Bu hadîsin sabit olduğunda şüphe vardır.

İncirin et kısmı en iyi yeridir. Sinirli insanları susatır, tuzlu balgamdan doğan susuzluğu giderir, müzminleşmiş öksürüğü yumuşatır, idrarı artırır, ciğer ve dalaktaki tıkanıklıkları açar, böbrek ve mesaneye iyi gelir. Aç karnına yemenin, özellikle badem ve cevizle birlikte yemenin, besinlerin geçtikleri yolları açmakta görülmedik faydası vardır.

Katı besin maddeleriyle yenmesi çok kötüdür. Beyaz dut da incire yakındır, ancak besin değeri daha düşük ve mîdeye zararı daha fazladır.

İPEK :

Peygamber efendimizin, Zübeyr ve Abdurrahman İbn-i Avf'e vücutlarında meydana gelen bir kaşıntıdan dolayı ipeği serbest bırakması, ipeğin faydaları ve özellikleri daha önce geçmişti, dolayısıyla burada tekrara gerek görmüyoruz.

- K -

KABAK :

Her ne kadar yaktıyn (اليقطين) adı yaygınsa da, kabağa Dübbâ' (الدباء) ve Kara' (القرع) da denilir. Kabak kelimesi sözlükte: Karpuz, acur ve hıyar gibi, bir kök üzerinde dikilmeyen her ağaca verilen isimdir. Allah-ü Teâlâ da Kur'an'da:

«Onun için geniş yapraklı bir bitki bitirdik»(1) buyurmuştur.

Kök üzerine dikilmeyen bitkiye necm (النجم) denir, ağaç denmez. Ağaç, kökü olana denir. Dil bilginlerinin görüşleri bu yoldadır. O halde Cenâb-ı Hak, nasıl olur da: "Geniş yapraklı bir ağaç" der denilirse; Cevap şu olur: Şecer (الشجر) kelimesi başlı başına kökü olup da kökünün üzerinde dikilen her bitki için kullanılır, ancak bir başka kelimeyle birlikte kullanıldığı zaman anlamı değişir. İsimlerin başlı başına ve bir kelimeyle birlikte kullanılması konusu, anlayışa olan büyük katkısı ve dildeki derecelendirme açısından önemli bir konudur. Kur'an'da adı geçen yaktıyn (اليقطين), kabağın kökenidir, meyvesine de dubbâ '(الدباء), e'l-Kara'(القرع) ve şecerete'l-Yaktıyn الشجرة اليقطين denir.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Enes İbn-i Mâlik'in rivâyet ettiği hadislerdendir- Sâbit olduğuna göre Enes şöyle anlatır;

«Bir terzi, hazırladığı yemeğe Peygamber efendimizi dâvet etti. Enes İbn-i Mâlik der ki: Ben de Peygamber efendimizle birlikte gittim. Terzi Peygamber efendimize bir miktar arpa ekmeği, bir miktar da çorba sundu. Çorbanın içinde kabak ve kuru et parçaları vardı. Yemek sırasında Peygamber efendimizin, yemek kabının çevresinden kabak araştırdığını gördüm. Yine Enes: Artık o günden îtibâren her zaman kabağı sever oldum, der».

---

(1) Saffat: 37/146.

Ebû Tâlût diyor ki: Ben Enes İbn-i Mâlik'in yanına girdim, bir yandan kabak yiyor, diğer yandan da: "Ey bir bitkinin meyvesi olan kabak, seni bana sevdiren şey nedir? Allah'ın elçisinin seni sevmesidir" diyordu.

Gaylâniyât'da -İbn-i Hişâm'ın Urve'den Onun da babasından, onun da Âişe'den rivâyet ettiği hadislerdendir- Âişe (Allah Râzı Olsun) şöyle der:

«Peygamber efendimiz buyurdular ki:

-"*Ey Âişe, tencereyi kaynattığınız zaman, tencereye çokça kabak koyunuz. Zira kabak, üzgün insanın kalbini kuvvetlendirir*"».

Kabak, serin ve nemlidir. Vücûda az bir besin verir. Mîdeden aşağı hızla kayar. Sindirim öncesi niteliğini kaybetmezse mîdede iyi bir kimüs oluşturur. Kendisinden, birlikte bulunduğu besinlere uyum gösteren iyi bir kimüsün doğması, kabağın özelliğindendir. Hardalla birlikte yenirse, yakıcı bir karışım, tuzla birlikte yenirse tuzlu bir karışım meydana gelir, kabız yapan besinle birlikte de kabız yapar. Ayvayla birlikte pişirilirse vücûda iyi gelen bir besin olur.

Kabak, sıvıya yakın bir inceliktedir. Nemli ve balgamımsı bir besin oluşturur. Sıcakkanlı insanlara fayda sağlar, soğukkanlı ve fazla balgamlı insanlara uygun değildir. Kabağın suyu susuzluğu keser, içildiği veya kendisiyle baş yıkandığı zaman, ateşli baş ağrısını giderir. Nasıl kullanılırsa kullanılsın mutlaka karnı yumuşatır. Ateşli insanlar kabağın benzeriyle tedâvi edilemezler. Kabaktan daha erken fayda veren bir besin maddesi de yoktur.

Kabağın yararlarından biri de; hamurla sıvanarak fırın veya tandırda kızartılıp, suyu çıkarılarak bâzı hoşa giden içeceklerle birlikte içildiğinde yüksek ateşli sıtmanın ateşini düşürmesi, susuzluğu kesmesi ve güzel bir besin maddesi olmasıdır. Turunç ve terbiyeli ayvayla birlikte içildiğinde, sırf safra ishali yapar.

Kabak pişirilir de biraz bal ve biraz da karbonatla birlikte suyu içilirse balgamı ve beraberinde acılığı söker atar. Dövülerek sargı yapılır ve bıngıldağa sarılırsa, beyindeki ateşli şişliklere faydalı olur. Kabuğu sıkılarak suyu gülyağıyla karıştırılır da bu karışımdan kulağa damlatılırsa ateşli şişliklere faydalı olur. Kabağın kabuğu, gözdeki ateşli şişliklere ve ateşli nigrîs hastalığına faydalıdır.

Kabak, sıcak karakterli insanlara ve sıtmalılara son derece faydalıdır. Mîdede bayağı bir kimüse rasladığında onun yapısına dönüşür ve niteliğini kaybeder, vücutta bayağı bir karışım meydana getirir. Zararını gidermek, sirke ve mürr-ü sâfî ile mümkündür.

Özet olarak kabak; besinlerin en yumuşaklarından ve en kısa zamanda etkilenenlerindendir. Enes (Allah Râzı Olsun)'den zikredildiğine göre; Peygamber efendimiz kabağı sık yerlerdi.

KAR :

Buhârî'nin Sahîh'inde Peygamber efendimizin şöyle dediği sâbittir:

«Allah'ım! Beni yanılgılarımdan su, kar ve buzla yıka».

Bu hadîste -incelik olarak- derdin zıttıyla tedâvi olunacağı prensibi vardır. Zîrâ yanılgılarda kar, buz ve soğuk suya zıt olan ısı ve yanma vardır.

Sıcak suyun kiri daha iyi çıkaracağı söylenemez, çünkü soğuk suda -vücûdu sertleştirme ve güçlendirme gibi- sıcak suda olmayan şeyler vardır. Hatâlar iki iz bırakır, kirlenme ve gevşeme. İstenilen husus, kalbi temizleyen ve güçlendiren şeyle hatâları tedâvi etmektir. Soğuk suyun, kar'ın ve buz'un anılmasında da hatâların bıraktığı iki ize işâret vardır.

Yine en doğru görüşe göre kar soğuktur, sıcak olduğunu söyleyen yanılgı içindedir, bu tezi savunan kimsenin şüphesi, kar'ın içinde canlının doğması olayından kaynaklanmaktadır. Bu olay kar'ın sıcak olduğuna delâlet etmez. Zîra canlı, soğuk meyvelerin ve sirkenin içinde de doğuyor. Kar'ın susatması da kendisinin sıcaklığından değil de sıcaklığı harekete geçirmesindendir.

Kar, mîdeye ve sinirlere zarar verir. Aşırı sıcaklıktan meydana gelen diş ağrısını dindirir.

KARASİNEK :

Hadîs bilginlerince ittifakla kabul edilen, Ebû Hüreyre hadîsinde geçmişti. O hadiste Peygamber efendimiz, yemeğe düşen karasineği kanadındaki şifâdan dolayı yemeğin içine daldırmayı emrediyordu. Bu şifâ âdeta diğer kanadındaki zehire karşılık kullanılan panzehir gibidir. Baş tarafta geçen konularda karasineğin yararlarından söz etmiştik.

KARPUZ :

Ebû Dâvûd ve Tirmizî, Peygamber efendimizin yaş hurmayla birlikte karpuz yerken:

«*Birinin sıcaklığını diğerinin soğukluğu giderir*» dediğini rivâyet ederler. Karpuz hakkında söylenmiş bir çok hadis olduğu halde bu bir tek hadîsin dışında sağlam olanı yoktur.

Hadiste geçen karpuzdan maksat yeşil olanıdır. Karpuz soğuk, yaş ve temizleyici özelliğe sahip bir bitkidir. Mîdeden aşağı inme süresi acur ve hıyardan daha hızlıdır. Mîdede rastaldığı her türlü karışıma kısa zamanda uyum gösterir. Karpuzu yiyenin içi yanıyorsa son derece fayda görür, üşüyorsa zararı, zencefil ve benzerlerinden az bir miktar alınarak giderilir. Karpuzu, yemekten az önce yiyip hemen arkasından yemek yenilmelidir. Aksi takdirde mîde bulantısına ve kusmaya yol açar. Doktorlardan bâzıları karpuzla ilgili olarak; Yemekten önce yenen karpuz, mîdeyi iyice yıkar ve hastalığı kökünden söker atar, demişlerdir.

KEBAP :

Cenâb-ı hak, dostu İbrahim (Aleyhisselam)'in, misâfirlerine verdiği ziyâfetle ilgili olarak şöyle buyurdu:

«*Beklemeden onlara kızartılmış bir buzağı ikram etmişti*»(1).

Tirmizî'de -Ümmü Seleme'den- şöyle rivâyet edilir;

«Ümmü Seleme Peygamber efendimize kızarmış hurmalar sundu. Peygamber efendimiz bu hurmalardan yedi, sonra namaza başladı, yedikten sonra abdest almadı». Tirmizî bu hadisin sahîh olduğunu söyler. Yine Tirmizî'de Abdullah İbn-i Hars'tan rivâyet edildiğine göre Abdullah şöyle demiştir;

«Biz Resûlüllah (Sallallâhu Aleyhi Vesellem)'le birlikte mescidde kebap yedik». Yine Tirmizî'de Muğiyra İbn-i Şûbe'den rivâyet edildiğine göre Muğiyra şöyle demiştir;

«Bir gece Peygamberle birlikte misâfirliğe gittik, Peygamber efendimiz hurma emrettiler, hurma kızartıldı, sonra bıçağı aldı, benim için hurmanın dalından bıçakla meyve kesmeye başladı. Muğiyra sözüne şöyle devam eder: Bu sırada Bilâl (Allah Râzı Olsun), namaz için ezan okumaya başladı. Peygamber efendimiz ezanı duyunca elindeki bıçağı attı ve şöyle dedi:

---

(1) Hud: 11/69 Ayetteki Haniz (الحنيذ) kelimesi razf (الرضف) üzerinde kızartılmış demektir, rafz da kızgıntaş demektir.

-"*Ona ne oldu ki elleri toprak olası*"».

Kebabın en yararlısı bir yaşındaki kuzunun kebabıdır. Sonra yumuşak ve yağlı buzağı kebabıdır. Kebap sıcak ve kuruya meyilli, yaş bir yapıdadır. Çok miktarda karasu oluşmasına neden olur. Kebap, güçlü, sağlıklı ve mutlu insanların yiyeceğidir. Kebabın haşlanmış olanı daha faydalıdır, mîdeye daha hafif gelir, kızarmışından ve tavasından daha suludur. Kebabın en bayağısı da güneşte kızarmışıdır. Korda kızarmışı, alevde kızarmışından daha iyidir. Âyette geçen hanîz (الحنيز) de budur.

KELLİK İÇİN BAŞA YAZILACAK DUÂ :

Kel yerin üzerine:

فَاَصَابَهَا اِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ بِحَوْلِ اللّٰهِ وَقُوَّتِهِ ❊

«Bahçeleri ateşli bir kasırga ile yanıversin(1) Allah'ın güç ve kuvvetiyle» yazılır.

KEL İÇİN YAZILACAK BİR DUÂ :

Güneşin sarardığı sırada kelin üzerine:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَمْحَقُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ اُمُّ الْكِتَابِ ❊

---

(1) Bakara: 2/266.

«Ey îmân edenler! Allah'tan korkun ve peygamberlerine inanın ki size rahmetini iki kat versin. Ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lutfetsin. Ve sizi bağışlasın. Allah Ğafûr'dur, Rahîm'dir»(1) yazılır.

KELER :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiği hadiste- şöyle anlatılır:

«Peygamber (Sallallâhu aleyhi vesellem)'e, kelerin yenilip yenilmeyeceği soruldu -çünkü kendisine keler sunulmuş ve oda yemekten çekinmişti, bunun üzerine- "Keler yemek haram mıdır? denildi. Peygamber efendimiz cevabında:

-"*Hayır, ancak benim toplumumun toprağında olmadığından,ondan tiksinirim*" buyurdu(2)». Huzûrunda ve sofrasında keler yenildi. Peygamber efendimiz de bunu görüyordu. Yine Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -İbn-i Ömer'in Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadiste- Peygamber efendimizin:

«*Keleri haram da kılmam, helal da*» buyurduğu rîvâyet edilir.

Keler sıcak ve kuru bir yapıya sahiptir, cinsî münâsebet arzusunu güçlendirir. Dövülür de diken batan yere konursa dikeni dışarı çeker.

KEREVİZ :

Peygamber efendimiz tarafından söylendiği sahîh olmayan bir hadîste şöyle dediği rivâyet edilir:

---

(1) Hadid: 57/78.
(2) Bkz. Müslim; Sahih: C.6; S. 158 (Çeviren).

«Bir kimse kereviz yer de arkasından hemen uyursa, ağzı güzel kokarak, organların ve ön dişlerin ağrısından emin olarak uyur».

Bu hadis Peygamber efendimizin ağzından uydurulmuştur, fakat kerevizin yabânî olmayanı ağız kokusunu son derece güzelleştirir. Dalıyla birlikte boyun'a asıldığı zaman diş ağrısına faydalı olur.

Kereviz sıcak ve kuru bir yapıya sâhiptir, nemli bir yapıya sâhip olduğunu söyleyenler de vardır. Ciğer ve dalaktaki tıkanıklıkları açar, tâze kereviz yaprağı mîdeye ve soğuk almış olan ciğere faydalıdır, idrarı ve âdet kanamasını artırır, taşları döker. Kerevizin tohumu taş dökmede daha etkilidir, ayrıca şehveti tahrik eder ve nefesin kötü kokmasına karşı faydalıdır.

Râzî der ki: Akreplerin sokmasından korkulduğu zaman kereviz yemekten kaçınmak gerekir.

KINA :

Kınanın üstünlüğüyle ilgili hadisler daha önce geçmişti, faydalarından da bahsedilmişti, burada tekrara gerek kalmadı.

KINA ÇİÇEĞİ :

En güzel kokulardan biridir. Beyhakî "*Şuabü'l-Îmân*" adlı eserinde -Abdullah İbn-i Büreyde'nin, babasından merfû olarak rivâyet ettiği hadiste- şöyle der:

«*Kokuların efendisi -dünya ve âhirette- kına çiçeğidir*». Yine bu konuda Enes İbn-i Mâlik'ten şöyle rivâyet edilir;

«Peygamber efendimizin en sevdiği kokulardan birisi kına çiçeğiydi». Bu iki hadîsin durumlarını Cenâb-ı hak daha iyi bilir, biz sıhhat derecesini bilmediğimiz bir hadis hakkında Peygamber efendimizden rîvâyet edildiği husûsunda tanıklık etmeyiz.

Kına çiçeği sıcaklık ve kurulukta normal bir yapıya sâhiptir, kına çiçeğinde birazcık kabız yapma özelliği vardır. Yünlü giyeceklerin dürgüleri arasına konulduğu zaman giyecekleri güvelenmekten korur. Felç ve sölpüklük için kullanılan merhemlere girer. Kına çiçeğinin yağı, organları çözer ve sinirleri yumuşatır.

KOKU :

Peygamber efendimizin şöyle buyurdukları sâbittir:

«*Bana dünyanızdan kadın ve güzel koku sevdirildi, namaz da göz bebeğim kılındı*». Peygamber efendimiz çok koku sürünürdü, kötü koku kendisini öfkelendirir ve ona zahmet verirdi.

Güzel koku, güçlerin kendisinde depolandığı rûhun gıdâsıdır, güzel kokuyla güçler katlanırlar ve artarlar, tıpkı yeme ve içmeyle, boş verme ve neşeyle, sevilen işlerin gerçekleşmesiyle, yokluğu sevindiren insanın yokluğuyla arttıkları gibi. Böyle bir insanla görüşmek, rûha ağır gelir. Tıpkı zahmetli ve öfkeli insanlarla görüşmek gibi. Zirâ böylesi kimselerle ilişki, güçleri zayıflatır, gam ve kederi çeker. Sıtma ve iğrenç koku beden için neyse, bu ilişki de ruh için odur. İşte bu nedenle Peygamber efendimizle ilişkilerinde bu tarz bir ahlâkı benimsemekten kaçınmaları sahâbeye sevdirilen şeylerden olmuştu. Çünkü Allah'ın Rasûlü bu tip insanlarla görüşmekten rahatsız oluyordu. Nitekim yüce Allah, konuyla ilgili olarak şöyle buyurdu:

«*Fakat dâvet edilirseniz girin. Ve yemeği yiyince dağılın. Söz dinlemek veya sohbet etmek için de -izinsiz- girmeyin. Çünkü bu hâliniz peygamberi üzüyor, o da size bir şey söylemeye çekiniyordu. Allah ise hakkı söylemekten çekinmez*(1)».

---

(1) Ahzab: 33/53.

Anlatılmak istenen şudur: Koku sürünmek Peygamber efendimizin en sevdiği şeylerdendir. Kokunun sağlığı korumakta, acıların çoğunu ve bunlara yol açan nedenleri gidermekte etkisi vardır, çünkü kokuyla bünye güçlenir.

KORUK :

Buhâri'nin Sahîh'inde sâbit olduğuna göre:

«Peygamber efendimiz, Ebû Bekir ve Ömer, Ebü'l Heysem İbn-i Teyhân'a misafir olduklarında bu zât onlara dalıyla birlikte kesilmiş bir hurma salkımı getirdi. -Hurma salkımı ağacında, asmadaki üzüm salkımına benzer- bunun üzerine Peygamber efendimiz ona:

-"*Bize ergininden seçemez miydin?*" dedi. O da; ergininden ve koruğundan kendinizin seçip yemenizi istedim, dedi».

Koruk sıcak ve kurudur, kuruluğu sıcaklığından fazladır. Rutûbeti emer, mîdeyi sepiler, karnı tutar, diş etlerine ve ağıza faydalıdır. En faydalısı yumuşak ve tatlı olanıdır. Koruk ve çakırlı hurmayı çok yemek, barsaklarda tıkanıklık meydana getirir.

KUR'ÂN-I KERÎM :

Yüce Allah şöyle buyurdu:

«*Kur'an âyetlerini mü'minlere rahmet ve şifâ olarak indiriyoruz*"(1). Doğrusu buradaki min (مـن) cinsin açıklanması içindir, bir bölümün açıklanması için değildir(2). Yine şânı yüce Rabbımız şöyle buyurdu:

---

(1) İsra: 17/82.

(2) Yani Kur'an'daki bütün ayetler aynı özelliği taşırlar.

«Ey insanlar size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan dertlere bir şifâ gelmiştir»(1).

Kur'ân; tüm kalb ve beden, dünya ve âhiret hastalıklarına şifâdır. Ancak herkes Kur'anla şifâ bulmaya ehil değildir ve herkes bu konuda başarılı olamaz. Hasta, Kur'ân'la tedâvi işini güzelce yaptığı, Kur'ân'ı derdine inanarak, tasdik ederek, tam bir kabulle, sağlam bir inançla ve şartlarını yerine getirerek kullandığı zaman, karşısında ebediyyen hastalık dayanmaz. Yer ve göğün Rabbının; dağlara inse dağları unufak, yere inse yeryüzünü paramparça edebilecek bir nitelik taşıyan kelâmının karşısında hastalıklar nasıl dayanabilir?!...

Kalb ve beden hastalıklarından hiç bir hastalık yoktur ki, Cenâb-ı hakkın, kitabını anlamayı nasib ettiği kimse için Kur'ân'da onun tedâvisine, nedenine ve ondan korunmaya yol gösterilmiş olmasın.

Kitabımızın başlarında tıpla ilgili sözlerimizde, Kur'ân-ı Kerîm'in tıbbın temel kurallarına ve birleşme noktalarına ilişkin yol göstermesine âit açıklama geçmişti ki, bu temel kurallar, sağlığı koruma, perhiz ve rahatsız edici şeyleri dışarı atmaktan ibaretti. Yine baş taraflarda Kur'ân-ı Kerîm'in tıbbın temel kurallarına işâretinden bahsettiğimiz gibi, bu kurallara giren diğer hastalık türlerinin bireylerinin de, tek tek bu kurallardan anlaşılacağından söz etmiştik. Kalbî hastalıklara gelince; Kur'ân-ı Kerîm o hastalıklardan detaylı olarak bahseder, hastalığa yol açan mikroplardan ve tedâvi yollarından da söz eder. Nitekim Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîmde:

«Kendilerine okunan bu kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu?»(2) buyurmuştur. Kur'ân'ın, kendisine şifâ olmadığı kimseye Allah da şifâ olmaz, Kur'ân'ın, kendisine yetmediği kimseye Allah da yetmez.

---

(1) Yunus: 10/57.
(2) Ankebut: 29/51.

KURBAGA :

İmam Ahmet bu konuda şöyle der; Kurbağayı tedâvide kullanmak helal değildir, Peygamber efendimiz kurbağa öldürmeyi yasaklamıştır. İmam Ahmet bu sözüyle Müsned'inde rivâyet ettiği -Osman İbn-i Abdurrahman'ın rivâyet ettiği hadiste- bir doktorun Peygamber'in yanında bir ilaçtan bahsederken kurbağayı da sayması ve Peygamber efendimizin kurbağanın öldürülmesini yasaklaması olayını kasdetmektedir.

Kanun sâhibi der ki: Bir kimse kurbağanın kanından ve etinden yerse vücûdu şişer ve rengi solar, ölünceye dek menîyi dışarıya akıtır. Bu nedenle doktorlar zararından korkarak kurbağa kullanmayı bırakmışlardır. Kurbağanın suda yaşayanı ve karada yaşayanı olmak üzere iki türü vardır. Kara kurbağasını yemek, insanı öldürür.

KURU HURMA :

Buhârî'nin Sahîh'inde Peygamber efendimizin şöyle dediği tespit edilmiştir:

«*Bir kimse sabahları yedi hurma*(1) *yerse o gün ona zehir ve sihir zarar vermez*». Yine şöyle dediği sâbittir:

«*İçinde hurma bulunmayan evin halkı açtır*».

Peygamber efendimizin hurmayı tereyağıyla, ekmekle ve yalnız başına yediği de sâbittir. Hurma ikinci derecede sıcaktır, kimi birinci derecede yaş kimi de ikinci derecede yaş olduğunu söylemiştir.

Hurma ciğeri kuvvetlendirir, bünyeyi yumuşatır, özellikle çam ağacının tohumuyla birlikte cinsel arzuyu artırır, boğaz kurumasını iyi eder. Hurma yeme alışkanlığı olmayanlarda -soğuk bölge halkı gibi- hurma, tıkanma meydana getirir, dişleri rahatsız eder ve baş ağrısını harekete geçirir. Hurmanın bu zararlarını badem ve haşhaşla gidermek mümkündür.

---

(1) Bir lafızda da aliye hurmasından denmektedir.

Kendisinde bulunan sıcak ve yaş cevherden dolayı vücûdu besleme yönünden değeri yüksek olan meyvelerdendir. Aç karnına yenirse parazitleri öldürür. Sıcaklığıyla birlikte panzehirlik özelliği de vardır. Aç karnına yenmeye devam edildiğinde kurtçukları besleyen maddeyi öldürür, kurtçukları zayıflatır, sayılarını azaltır ya da tamamen öldürür. Hurma hem meyve, hem besin, hem ilaç, hem içecek ve hem de tatlıdır.

KURU ÜZÜM :

Kuru üzümle ilgili olarak sağlam olmayan iki hadis rivâyet edilmiştir. Birisi:

«*Kuru üzüm ne güzel yiyecektir, ağız kokusunu güzelleştirir ve balgamı eritir*» hadîsi, diğeri de: «*Kuru üzüm ne güzel yiyecektir, sertliği giderir, sinirleri kuvvetlendirir, öfkeyi yatıştırır, rengi netleştirir ve ağız kokusunu güzelleştirir*», hadîsidir. Bu konuda Peygamber efendimizden sahih bir hadis rivâyet edilmemiştir.

Kuru üzümün en iyisi, iri tâneli, etine dolgun ve yağlı, ince kabuklu, çekirdeği çıkarılmış ve tanesi küçülmüş olanıdır. Kuru üzümün çekirdeği sıcak ve birinci derecede nemlidir. Tânesi soğuk ve kurudur. Kuru üzüm kendisinden tatlı elde edilen yaş üzüm gibidir, çekirdek çevresindeki asitli kısım, kabız yapar ve serinletir, beyaz üzüm diğerlerinden daha fazla kabız yapar. Eti yendiği zaman, akciğer boğumlarına iyi gelir, öksürüğe, böbrek ve mesâne ağrısına faydalı olur. Mîdeyi kuvvetlendirir ve karnı yumuşatır.

Etli ve tatlı olan kuru üzümün besin değeri, yaş üzümden daha çok ve kuru incirden daha azdır. Kuru üzümün olgunlaştırıcı ve hazmettirici bir gücü vardır. Normal bir şekilde kabız yapar, besinleri ve diğer maddeleri ayrıştırır.

Özetle; Kuru üzüm, mîdeyi, ciğer ve dalağı güçlendirir. Boğaz, göğüs, akciğer, böbrek ve mesâne ağrılarına faydalıdır.

En doğrusu kuru üzümü çekirdeksiz yemektir, bu şekilde yemek vücûda sağlıklı bir besin sağlar, kuru hurmanın yaptığı gibi tıkanıklık yapmaz. Çekirdeğiyle birlikte yenildiği zaman mîde, ciğer ve dalak için daha faydalı olur. Kuru üzümün eti, çıkmak üzere olan ve sallanan tırnak üzerine yapıştırıldığı zaman, tırnağın kopması daha çabuk olur. Tatlı ve çekirdeği çıkarılmış kuru üzüm, salgılı ve balgamlı olanlara faydalıdır. Taşıdığı özellik nedeniyle ciğeri rahatlatır ve ciğere fayda sağlar.

Kuru üzümde hâfızaya fayda vardır. Zührî der ki;

Hadis ezberlemeyi seven kimse kuru üzüm yesin. Mansur, dedesi Abdullah İbn-i Abbastan şöyle zikreder;

Kuru üzümün çekirdeği dert, eti dermandır.

KUST :

Kust (القسط) ve küst (الكست) kelimeleri bir anlamdadırlar. Buhâri ve Müslim'in sahîhlerinde -Enes (Allah râzı olsun)'in Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadîslerdendir- anlatıldığına göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«*Tedâvi olduğunuz şeylerin en hayırlısı, kan aldırma ve kust-u bahrî'dir*».

Müsned'de -Ümmü Kays'ın Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadislerdendir- rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

«Şu ûd-i hindî'yi kullanmaya devam ediniz. Çünkü bu Hint bitkisinde yedi türlü şifâ vardır. Zâtü'l-Cenb hastalığı da bunlardandır».

Kust iki çeşittir: Biri daha beyazdır ki buna "Bahrî" denir. diğeri ise "Hindî"dir, bu çeşidi ısı yönünden daha şiddetli olanıdır. En beyazları, en yumuşaklarıdır. Her ikisi de cidden çok faydalıdırlar.

Kustun Bahrî ve Hindî cinslerinin her ikisi de sıcak ve üçüncü derecede kurudurlar. Balgamı söktürürler, gıribi keserler, içildikleri takdirde ciğer ve mîde zayıflıklarına ve üşütmelerine, sıtma nöbetleri-ne ve dört günde bir gelen sıtmaya fayda verecekleri gibi, böğür ağrısını keserler ve zehirlenmeye karşı iyi gelirler.

Kust, su ve balla birlikte merhem yapılarak yüze sürülürse, yüzdeki çil ve benekleri yok eder.

Calinos der ki: Kust, tatanoz, kazıklı humma, üşümekten ileri gelen titreme ve yan ağrılarına fayda sağlar, saçkıran hastalığının mikrobunu öldürür.

Kısır bilgiye sâhip olan doktorlara, kustun zâtü'l -cenb'e faydalı olduğu noktası gizli kalmış ve bu husûsu inkâr etmişlerdir. Kısır bilgiye sâhip olan bu doktorlar, bu gerçeğin Calinos'tan nakline erişebilselerdi, bu bilgiyi âyet veya hadis yerine koyarlardı. Eski doktorların çoğu Kust'un, zâtü'l-cenb'in balgamlı olan cinsini iyileştirdiğini ispat ettikleri halde bu nasıl olacaktı?!... Bu husûsu Hattâbî, Muhammed İbn-i Cehm'den naklen zikretmiştir.

Daha önce de geçtiği gibi nebîlerin tıbbına göre doktorların tıbbı, doktorların tıbbına göre bilgisiz ve âciz kimselerin tıbbından seviye bakımından daha aşağıdır. Vahiy yoluyla öğrenilen tıp ile, deney ve karşılaştırma yoluyla öğrenilen tıp arasındaki fark, ahmakla zekî arasındaki farktan daha büyüktür.

Bu bilgisizler yahûdi, hristiyan ve müşrik doktorların tespit ettikleri bir ilâcı bulsalardı, ilâcın denenmesine bağlı kalmaksızın mutlaka onu kabul ve teslimiyetle karşılarlardı. Evet, ilaçtan fayda görüp görmemekte alışkanlığın etkisinin olduğunu biz de inkâr etmiyoruz. Bir kimse bir ilaç ve bir besine alışırsa, alışık olduğu ilaç ve besin, onun için alışık olmadığı ilaç ve besinden daha yararlı ve daha uygundur. Hattâ çoğu kez alışık olmadığı ilaç ve besinlerden fayda görmez.

Erdem sâhibi doktorların sözü -kesin bile olsa- mizaçlara, mevsimlere, yerlere ve alışkanlıklara göredir. Bağımlılık bu şeylere olduğu takdirde doktorların sözlerini ve bilgilerini etkilemez de, doğru olan ve doğruluğu tasdik edilen sözü nasıl etkiler?!... Ancak insanların nefisleri bilgisizlik ve haksızlıktan oluşmuştur. Fakat Allah'ın, kendisini Îmân nûruyla desteklediği ve görüşünü hidâyet nûruyla aydınlattığı kimseler, bunun dışında kalırlar.

KÜRDAN :

Kürdanla ilgili sâbit olmayan iki hadis vardır;

Birincisi, Ebû Eyyûbe'l-Ansârî'nin -merfû olarak- rîvâyet ettiği hadislerden olduğu söylenen:

«Dişlerini kürdanla temizleyenler çok iyi yapıyorlar, zîrâ meleğin ağızda kalan yemek artıklarından daha fazla tiksindiği bir şey yoktur». Hadîsidir. Bu hadîsin senedinde Vâsıl İbn-i Sâib vardır. Buhârî ve Râzî bu hadîsin "münker", Neseî ve Ezdî ise bu hadîsin "Metrûk" olduğunu söylerler.

İkinci hadîsin de; İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiği hadîslerden olduğu söylenir. Bize Atâ, İbn-i Abbas'tan rivâyet etti, İbn-i Abbas der ki;

«Peygamber efendimiz kamış ve mersin ağacıyla diş kurcalamayı yasakladı». Yine İbn-i Abbas der ki; «Kamış ve mersin ağaçları cüzzamın damarlarını sularlar». Abdullah İbn-i Ahmet der ki: Babama bu hadîsleri rîvâyet eden ve kendisine Muhammed İbn-i Abdü'l-Melike'l-Ansârî denilen Sâlih'el-Vuhâzıy'ı sordum. Dedi ki; Ben Muhammed bin Abdül Melik'i gördüm, bu adam kördü, hadis uydurur ve yalan söylerdi.

Kürdan diş etlerine ve dişlere faydalıdır, sağlıklarını korur ve ağız kokusunun değişmesini önler. Kürdanın en iyisi, hurma, zeytin ve söğüt ağaçlarından yapılan kürdanlardır. Kamış, mersin ağacı, fesleğen ve Horasan teresi ile diş kurcalamak zararlıdır.

- M -

MEKE :

Buhârî'nin sahîh'inde Peygamber efendimizin, meke(1) hakkında şöyle dediği rivâyet edilir:

«Meke'nin tâzesi biçilmez. Abbas (Allah Râzı Olsun) Peygamber efendimize; Meke bunun dışındadır ey Allah'ın elçisi!... çünkü meke, evleri ve süslenmeleri içindir, dedi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz de: Meke bunun dışındadır buyurdular».

Bu bitki, ikinci derecede sıcak, birinci derecede kurudur. İncedir, içilerek ya da sarılarak kullanıldığı takdirde tıkanıklıkları ve damarların ağızlarını açar, idrarı ve âdet kanını çoğaltır, böbreklerde oluşan taşları parçalar, mîde, ciğer ve böbreklerdeki sert şişlikleri indirir. Bu bitkinin kökü ise, diş özünü ve mîdenin iç yüzünü güçlendirir, mîde bulantısını dindirir ve kabız yapar.

---

(1) Meke ayrığı otunun yemişidir, arap kokusu da denilir. Hindistanlılar ağızlarında çiğnerler, sinir sisteminde uyarı meydana getirir. Kendisinden uçucu bir yağ çıkarılır ve romatizmanın haricentedavisinde faydalıdır.

MERCIMEK :

Mercimek konusunda Peygamber efendimizin ağzından onun söylemediği bir çok hadis uydurulmuştur, tıpkı:

«Mercimekle yetmiş nebi takdîs edildi» hadîsi ve:

«Mercimek kalbi inceltir ve göz yaşını çoğaltır, zîrâ o sâlihlerin yemeğidir» hadîsi gibi.

Mercimek hakkında gelen hadislerin Peygambere en yakın ve en sahih olanı:

«*Mercimek yahûdilerin, bıldırcın ve kudret helvasına tercih ettikleri arzularıdır*» sözüdür.

Mercimek Kur'ân'da soğan ve sarmısağın arkadaşıdır. Yapısı, yumuşak şeylerin yapısına benzer, soğuk ve kurudur. Mercimekte iki zıt güç vardır, birisi kabız yapar, diğeri ise sürdürür. Mercimeğin kabuğu sıcak ve üçüncü derecede kurudur. Karnı aşırı derecede yakar, panzehiri kabuğundadır. Bu nedenle bütünü, öğütülmüşünden daha yararlı, mîdeye daha hafif ve zararı daha azdır. Mercimek özünün sindirimi ağırdır, çünkü soğuk ve kuru bir yapıya sâhiptir.

Mercimek melankoli doğurur ve hayal perestlik hastalığı olan adama belirgin bir biçimde zararı dokunacağı gibi, sinirlere ve göze de zararlıdır.

Mercimek katı bir kan oluşturur, melankolikler mercimekten uzak durmalıdırlar, böyle kimselerin mercimeği çok yemeleri onların vesvese, cüzzam ve korku sıtması gibi hastalıklara yakalanmalarına neden olur, yan etkilerini; pazıyı, ıspanağı ve yağı çok yiyerek azaltmak mümkündür.

Yenen şeyin en bayağısı besin değeri düşük şeylerle yenilenidir. Mercimeğe tatlı bir yiyecek karıştırmaktan uzak durulmalıdır. Zirâ böyle yapmak karaciğer tınakanıklıklarına yol açar. Alışkanlık hâline getirmek de aşırı kuruttuğundan dolayı gözü karartır, idrarı zorlaştırır, soğuk şişlikler ve yoğun gazlar oluşturur. En iyi cins mercimek, beyaz, iri ve çabuk eren mercimektir.

Bilgisiz insanların, mercimeğin, İbrahim (Aleyhisselam)'ın konuklarına sunduğu yemek olduğunu zannetmelerine gelince bu, iftirâ edilmiş bir yalandır. Cenâb-ı hak, İbrahim (Aleyhisselam)'ın ziyâfetini sâdece kebap olarak aktarır ki, o da kızgın taş üzerinde pişirilerek kebap hâline gelen buzağıdır.

Beyhakî İshaktan şöyle zikreder:

İshak dedi ki: İbn-i Mübârek'e mercimek hakkında rîvâyet edilen: «Mercimek yetmiş nebinin dilinde takdîs edildi», hadîsi hakkında soru soruldu, o da şöyle cevap verdi; Hiç bir peygamberin dilinde takdis edilmedi, aksine mercimek rahatsız eder ve şişkinlik yapar, size bu hadisi kim nakletti? dedi. Dediler ki: -"Bize Selam İbn-i Sâlim nakletti". Dedi ki: -"Kimden nakletti?" Dediler ki: -"Senden nakletti". O da dedi ki: -"Ben öyle mi?!..."

MERSİN :

Reyhan (ريحان); Kokusu güzel olan tüm bitkilerdir. Her bölge halkı bu bitkilerden birine mahsus olarak bu deyimi kullanırlar. Örneğin batılılar bu deyimi Mersin'e tahsis ederler, mersin, arapların güzel kokulu bitkilerden saydıkları bir bitkidir. Irak ve Şam halkı ise bu deyimi yaban fesleğenine tahsis ederler.

Mersin'in karakteri birinci derecede soğuk, ikinci derecede kurudur. Mersin, biribirine zıt güçlerden oluşur, kendisinde bulunan ve yerle ilgili olan soğuk cevher, çoğunluğu teşkil eder.

Bundan başka mersin'de sıcak ve yumuşak bir kısım vardır. Başı kuvvetli bir biçimde kurutan bu kısımdır. Mersin'in parçaları birbirine yakın bir güçtedir. Bu da dışardan ve içerden beraberce tutan ve kapatan bir güçtür.

Mersin, safraya dayalı ishali keser, koklandığı zaman sıcak ve yaş olan buharı kovar, kalbe aşırı derecede rahatlık verir. Koklanması sıtmayı engeller, eve serilmesi de aynı etkiyi yapar.

Göğüslerde meydana gelen şişliklerin üzerine konduğu zaman şişlikleri iyi eder. Tâze mersin yaprağı dövülüp sirkeyle karıştırılır ve başın üzerine konulursa burun kanamasını keser. Kuru mersin yaprağı ufalanıp nemli yaraların üzerine ekilirse yaralara faydalı olur. Sargı yapıldığı zaman zayıf organları kuvvetlendirir ve dolamaya iyi gelir. El ve ayaklardaki sivilce ve yaralara ekildiği zaman bunlara yararı olur.

Mersinle vücut ovuşturulursa terlemeyi keser, fazla salgıları kurutur ve koltuk altının kokusunu giderir. Mersin kaynatılıp suyuna oturulursa, anüs ve rahmin dışarı uğramasına ve eklemlerin gevşemesine faydalı olur. Et bağlamamış kırık kemiklerin üzerine bu sudan döküldüğü zaman kemiklere iyi gelir.

Başın derilerini, nemli yaralarını ve sivilcelerini temizler, sarkık ve gevşek saçı sertleştirir ve karartır. Mersin yaprağı dövülüp, üzerine biraz su dökülür, buna biraz da zeytin veya gül yağı karıştırılarak sargı yapılırsa, nemli yaralara, siğillere, kızarıklıklara, ateşli şişliklere, kurdeşen hastalığına ve basura iyi gelir.

Mersin tohumu göğüs ve akciğerde görülen kanamalara faydalıdır. Mîdeyi sepiler. Göğüs ve akciğere zararlı değildir, zîrâ temizleyicidir. Özelliği, öksürükle birlikte gelen ishale faydalı oluşudur. Bu özellik, ilaçlarda çok az görülen bir özelliktir. Mersin tohumu idrarı artırır, mesane yanmasına, zehirli örümcek ısırmasına ve akrep sokmalarına faydalıdır. Köküyle diş kurcalamaktan uzak durmak gerekir, çünkü zararlıdır.

MISK

Müslim'in Sahîh'inde -Ebî Saîde'l-Hudrî'den, o da Peygamber efendimizden rivâyet etmiştir- Peygamber efendimizin şöyle dediği sâbittir:

«*Kokuların en güzeli misk'tir*».

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde de Âişe (Allah Râzı Olsun) şöyle anlatır;

«Ben Peygamber efendimizi ihrama girmeden önce, kurban bayramı günü ve Ka'be'yi tavaf etmeden önce, içinde misk bulunan bir kokuyla kokulardım».

Misk, koku türlerinin şâhı, en şereflisi ve en beğenilenidir. Kendisi örnek gösterilir, başkası kendisine benzetildiği halde kendisi başkasına benzetilmez. Cennetin tepeleri misktir.

Misk, sıcak ve ikinci derecede kurudur, nefes almayı kolaylaştırır ve kuvvetlendirir, içme ve koklama yoluyla iç organların tamamını, üzerine konulduğu zaman da dış organların tamamını güçlendirir. İhtiyarlara ve vücut ısısı düşük olanlara, özellikle kış mevsiminde yararlıdır. Vücûdun tabîî ısısını yükseltmekle bayılmaya, hafakana ve güç zayıflığına iyi gelir. Gözün beyaz kısmını parlatır, nemini kurutur, gözden ve diğer organlardan yeli çıkarır, zehiri etkisiz duruma getirir ve engerek yılanlarının sokmalarına fayda verir. Miskin yararları önemli derecede çoktur. Misk, ferahlatıcıların en güçlüsüdür.

MİSVAK

Buhârî ve Müslim'in Sahîhleri'nde Peygamber efendimizden şu hadîs rîvâyet edilir:

«Ümmetime güçlük çıkarmak korkusu olmasaydı, kendilerine her namaz vaktinde misvak kullanmayı emrederdim»(1).

Yine Buhâri ve Müslim'in Sahîh'lerinde şöyle anlatılır;

«Peygamber efendimiz gece namaza kalktığında ağzını misvakla fırçalardı». Buhârî'nin sahîhinde-Peygamber efendimizden ta'lîkan(2) şu hadîs rîvâyet edilir:

«Misvak, ağzı temizler, Allah'ın hoşnutluğunu kazandırır». Müslim'in Sahîh'inde de şu bilgiye rastlanır;

«Peygamber efendimiz evine girdiğinde ilk işi dişlerini misvaklamak olurdu». Misvak konusundaki hadisler oldukça çoktur.

Peygamber efendimizin ölüm döşeğindeyken bile dişini fırçaladığı doğru olduğu gibi:

«Ben sizden daha fazla misvak kullanırım» dediği de doğrudur.

Misvak yapılan ağaçların en sağlıklısı "Erak" ağacı vb.'dir. Bilinmeyen bir ağaçtan misvak yapmamak gerekir. Zîrâ bâzan zehirleyici olabilir. Misvak kullanmakta kararlı ve ısrarlı olmak gerekir. Misvakla ağzı fazlaca fırçalamak, ağızdaki yemek artıklarını ve dişlerin pasını giderir, dişleri mîdeden yükselecek gaz ve kirleri kabul etmeye hazırlar. Normal şekilde fırçalanırsa dişleri parlatır, damağı güçlendirir, dili çözer, çürümeyi engeller, ağız kokusunu güzelleştirir, zekâyı berraklaştırır ve yemeğe karşı iştahı artırır.Kullanılan misvakların en iyisi gül suyuyla ıslatılanıdır. En faydalı olanlarından biri de badem kökleridir. Teysir sâhibi der ki: İddia ettiklerine göre; misvak kullanan kimse haftanın her Perşembe günü misvak kullanırsa, kafayı dinlendirir, duyuları netleştirir ve zekâyı keskinleştirir.

Misvakta bir çok faydalar vardır: Ağıza hoş bir koku verir, diş etlerini sertleştirir, balgamı keser, görüşü güçlendirir, diş köklerindeki çürümeyi giderir, mîdeyi sağlamlaştırır, sesi berraklaştırır, yemeğin sindirimine yardım eder, sözün akışını kolaylaştırır, okumayı, zikir ve namazı canlandırır, uykuyu uzaklaştırır, Rabbın hoşnutluğunu kazandırır, melekleri sevindirir ve sevapların sayısını artırır.

---

(1) Bkz. Tecrid-i Sarih terc. C.1: s.201; C.3: S.35.

(2) Senedinin baştarafında bir veya birkaç ravi atlanarak ve kesin ifade kullanılarak rivayet edilen hadistir (Çeviren).

Misvak her zaman müstehaptır, ancak namaz, abdest, uykudan uyanma ve ağız kokusunun değişmesi sıralarında müstehaplığı daha da pekişir. Oruçluya da oruçlu olmayana da her zaman misvak kullanmak müstehaptır, çünkü misvak konusundaki hadisler geneldir. Oruçlunun misvak kullanmaya ihtiyacı vardır ve Rabbın hoşnutluğunu kazanmaya vesîledir. Rabbın hoşnutluğu da oruç tutulduğu zaman, tutulmadığı zamanlardan daha fazla istenir. Aynı zamanda misvak ağzı temizler, temizlik ise oruçlunun en üstün işlerindendir.

Sünen'de Âmir İbn-i Râbia'dan şöyle dediği rivâyet edilir:

«Ben Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) oruçlu olduğu halde misvak kullanırken, sayılamayacak kadar çok gördüm». Buhârî dedi ki; İbn-i Ömer şöyle der:

«Peygamber efendimiz sabah akşam misvak kullanırdı».

Bilginlerin icmâ'ı: Oruçlu kimse vâcip ve müstehap olarak ağzını suyla çalkalar, ağzı çalkalamak ise (suyun boğaza ve ağzın içindeki her noktaya ulaşması bakımından) misvaktan daha kuvvetlidir, şeklindedir. Allah, kendisine kötü kokuyla yaklaşılmasını arzu etmez, bununla beraber misvak, Cenâb-ı hakk'ın kendisiyle ibâdeti meşrû kıldığı şeyler cinsinden de değildir(1). Kıyâmet gününde oruçlunun ağız kokusunun güzel olacağından bahsedilmesi, oruç tutmaya özendirme bakımındandır, yoksa kokunun kalıcı olması yönünden değildir. Üstelik oruçlu kimsenin misvak kullanmaya duyduğu ihtiyaç oruçlu olmayandan daha fazladır.

Ayrıca Cenâb-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak, oruçlunun ağız kokusunu güzelleştirme arzusundan daha önemlidir.

---

(1) Yani Kullanmamak azabı gerektirmediği gibi, kullanmak da ibadetin farzlarından değildir. (Çev.).

Ayrıca yüce Allah'ın misvak'a olan sevgisi oruçlunun ağız kokusunun olduğu gibi kalmasına olan sevgisinden daha büyüktür.

Ayrıca misvak, kıyâmet gününde Allah'ın katında ağzın güzel kokmasına -ki bu kokuyu misvak gidermişti- engel olmuyor, üstelik oruçlu kimse ağız kokusunu misvakla gidermiş bile olsa kıyâmet gününde, oruçlu olduğunun belirtisi olarak ağzının kokusu miskten daha güzel olduğu halde geliyor. Tıpkı yaralı bir kimsenin dünyadayken yarasının kanını gidermekle emrolunmasına rağmen, kıyamet gününde yarasının kanı kan renginde, kokusu misk kokusuna benzer halde geldiği gibi.

Daha doğrusu oruçlunun ağız kokusu misvakla kaybolmaz, bunun sebebi bellidir. O da mîdenin yemekten boşalmasıdır. Kaybolan, sâdece etkisidir. Dişlerin ve diş etlerinin üzerindeki katılaşma da aynı nedene bağlıdır.

Yine Peygamber efendimiz, oruçluyken müstehab ve mekruh olan şeyleri ümmetine öğretmiş, misvak kullandıklarını bile bile misvak kullanmayı mekruh olan şeyler sınıfından saymamış, üstelik en kapsamlı ve en geniş anlamlı sözlerle mümmetini misvak kullanmaya teşvik etmiş, ümmeti de O'nu oruçlu olduğu halde sayılamayacak kadar çok kez misvak kullanırken gözlemişlerdir. Ümmetinin, kendisine uyduklarını biliyordu, buna rağmen hayâtında bir kez olsun, öğleden sonra misvak kullanmayınız dememiştir. Açıklamayı ihtiyaç duyulduğu zamandan sonraya bırakmak mümkün değildir. Allah her şeyi daha iyi bilendir.

MİSVAK AĞACININ MEYVESİ :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde -Câbir İbn-i Abdillah'ın rivâyet ettiği hadislerdendir- rivâyet edildiğine göre Câbir şöyle dedi;

«Biz Peygamber efendimizle birlikte misvak ağacının meyvesini topluyorduk, Peygamber efendimiz orada bulunanlara:

-*"Siz bu yabânî yemişin kararanlarını tercih ediniz!... Çünkü onun siyahı en lezzetlisidir"* buyurdu».

Kebâs (كباث), erak (misvak ağacı)'nın meyvesidir. Bu meyve hicaz toprağında yetişir, yapısı sıcak ve kurudur. Faydaları ağacının faydalarına benzer. Mîdeyi güçlendirir, sindirimi rahat hâle getirir, balgamı temizler, sırt ağrılarına ve dertlerin çoğuna fayda verir. İbn-i Cülcül der ki;

Bu meyve kaynatılıp suyu içilirse idrarı çoğaltır ve mesâneyi temizler. İbn-i Rıdvan da der ki;

Bu meyve mîdeyi kuvvetlendirir.

- N -

NAMAZ :

Cenâb-ı hak Kur'ân-ı Kerîm'de:

«Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyiniz»(1). *«Ey Îmân edenler, sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin, şüphesiz ki Allah, sabredenlerle beraberdir»*(2). *«Ehline namazı emret. Kendin de onda devamlı ol. Biz senden rızık istemiyoruz. Sana biz rızık veririz. Âkibet takvaya erenlerindir»*(3).

---

(1) Bakara: 2/45.
(2) Bakara: 2/153.
(3) Taha: 20/132.

Sünende rîvâyet edildiğine göre Peygamber efendimize bir iş güç geldiği zaman namaza sığınırdı.

Tam olarak yerleşmeden önce namazın tüm ağrılara fayda verdiği daha önce geçmişti.

Namaz, rızkı çeker, sağlığı korur, rahatsızlığı kovar, dertleri uzaklaştırır, kalbi kuvvetlendirir, yüzü beyazlaştırır, gönlü ferahlatır, tembelliği giderir, organları canlandırır, enerjiyi uzun ömürlü kılar, gönlü genişletir, rûhu besler, kalbi nurlandırır, nîmeti sürekli kılar, fakirliği iter, bereketi çeker, şeytandan uzaklaştırır ve Allah'a yaklaştırır.

Özetle: Namazın beden, kalb ve bunların enerjilerini korumada, beden ve kalpten bayağı maddelerin atılmasında görülmedik etkisi vardır. İki insan bir felâketle karşılaşır, bir derde yakalanır, bir sıkıntıya düşer veya bir belâya bulaşırlarsa bunlardan en az etkilenen ve sonucu en iyi olan, mutlaka namaz kılan olur.

Özellikle namaz, kılınış ve içtenlik yönünden kusursuz olması gibi, hakkı verildiği zaman dünya kötülüklerini uzaklaştırmada görülmedik bir etkiye sâhiptir. Dünya ve âhiret kötülüklerini uzaklaştırmada ve dünya ve âhiretin iyiliklerini çekmekte namaz gibisi yoktur. Bunun sırrı da şudur:

Namaz, Cenâb-ı hakk'a bir kavuşmadır. Kulun Cenâb-ı hakk'a kavuşması oranında kendisine iyilik kapıları açılır. Kötülük sebepleri kesilir ve başarının yolları Cenâb-ı hak tarafından önüne serilir. Âfiyet, sağlık, servet, zenginlik, rahatlık, bolluk, ferahlık ve sevinç gibi şeylerin hepsi ayağında hazırdır, kendisine hızla sağlanır.

NAR :

Cenâb-ı hak şöyle buyurdu: «*İkisinde de her türlü meyveler,* *hurma ve nar vardır»*(1). İbn-i Abbas'tan -merfû ve mevkûf olarak- şöyle zikredilir:

«Sizin şu narınızdan, cennet narından bir tâneye aşılanmayan hiç bir nar yoktur». Bu sözün mevkûf olması en yakın bir ihtimaldir. Harb ve diğerleri Alî'nin (Allah Râzı Olsun) şöyle dediğini zikrederler;

«Narı, tânelerini çevreleyen zarıyla birlikte yiyiniz, zîrâ bu zar mîdenin sepileyicisidir».

Narın tadı sıcak ve yaştır, mîdeye iyi gelir, içinde bulunan yumuşak bir kabız maddesinden dolayı mîdeyi kuvvetlendirir. Boğaza, göğüse ve akciğere faydalıdır, öksürüğe iyi gelir. Suyu karnı yumuşatır, vücûda kolay ve bol besin sağlar, inceliğinden ve yumuşaklığından dolayı hızla çözülür. Mîdede az miktarda ısınma ve gaz yapar. Bundan dolayı cinsî arzuya yardımcı olur ve sıtmalılara iyi gelmez. Narın bilinmeyen bir özelliği; ekmekle yenildiği zaman ekmeğin mîdede bozulmasını önler.

Mayhoş kısmı soğuk ve kuru bir yapıdadır. Kabız yapma özelliği vardır ve yumuşaktır. Yanma yapan mîdeye fayda verir, idrarı narın diğer çeşitlerinden daha fazla artırır. Safrayı dindirir, ishali ke-ser, kusmayı engeller, artık maddeleri yumuşatır, ciğerin ateşini söndürür ve organları kuvvetlendirir, safraya dayalı kalp çarpıntısına, kalpte ve mîde ağzında duyulan acılara faydalıdır. Mîdeyî güçlendirir, mîdedeki artıkları dışarı atar, acı safrayı ve kanı etkisiz bırakır. Zarıyla birlikte suyu çıkarılıp, az miktarda balla birlikte merhem kıvamına gelinceye kadar kaynatılır ve bununla sürme çekilirse, gözdeki sarılığın kökünü keser, yoğun olan rutûbetlerden gözü temizler. Bu merhem diş etlerine sürülürse diş etlerinde görülen gıcıklanmaya faydası olur. Zarıyla birlikte suyu çıkarılırsa, insanın içini sürdürür, koku yapan acı salgıları dindirir ve uzun süren sıtma nöbetlerine fayda sağlar.

---

(1) Rahman: 55/68.

Narın mayhoş olanı, yapı ve etkinlik bakımından ekşi ve tatlı türlerinin arasındadır. Mayhoş nar, mayhoş kısmın yumuşaklığına biraz daha meyillidir. Nar tanesi balla birlikte dolama ve kötü yaralar için merhem olduğu gibi seçkin taneleri de kesikler için merhemdir. Derler ki: "Bir kimse yılda üç kez narın tepesini yalarsa, bir yıl süreyle göz ağrısına karşı güvence içinde olur".

NERGİS:

Bu konuda sahih olmayan bir hadîs mevcuttur ve hadîs şöyledir:

«Nergis koklamaya devam ediniz, zîrâ kalbte delilik, cüzzam ve abraşlığın tohumu vardır, bu tohumu nergis koklamaktan başka bir şey söküp atamaz».

Nergis, sıcak ve ikinci derecede kurudur. Kökü, sinirlere baskı yapan yaraları tedâvi eder. Nergis kökünde yıkayıcı, çekici ve emici bir kuvvet vardır. Kaynatılıp suyu içilir, ya da haşlanmış olarak yenirse, kusmayı harekete geçirir ve mîdenin derinliklerindeki nemi dışarı çeker. Karaburçak ve balla birlikte kaynatıldığı zaman, yaraların kirlerini temizler ve olgunlaşması zor olan tümörleri patlatır.

Nergis çiçeği normal sıcaklıktadır, soğuk nezleye fayda verir. Nergis çiçeğinde güçleri analiz özelliği vardır. Beyin sinüs kanallarını açar, nemli ve melankolik baş ağrısına fayda sağlar ve yüksek ateşi olan başları ağrıtır. Aşılanmış nergisin soğanı dörde bölünerek dikilirse, nergis katmerli olarak çıkar. Kışın nergis koklamaya devam eden kimse, yazın zâtü'l-cenb'e yakalanmaktan emin olur. Balgamdan ve acı siyah salgıdan ileri gelen baş ağrılarına fayda verir. Nergiste kalp ve beyni kuvvetlendiren bir koku maddesi vardır, kalp ve beyin hastalıklarından çoğuna faydası olur. Teysir sâhibi şöyle der:

"Nergis koklamak, çocuklardaki sara hastalığını giderir".

p

- O -

ORUÇ:

Oruç, ruh, kalb ve beden hastalıklarına karşı bir kalkandır. Yararlarına sayılar yetmez. Sağlığı korumada, fazla salgıları eritmekte, nefsi kendisini rahatsız edecek şeylerden alakoymakta, özellikle ölçülü bir biçimde, dînen uygun görülen zamanlarda ve yapısı îtibâriyle vücûdun ihtiyaç duyduğu sırada tutulduğu zaman oruç, görülmedik bir etkiye sâhiptir. Sonra oruçta vücûdun güçlerini ve organlarını rahatlatma gibi, vücut güçlerini koruyan şeyler vardır. Oruçta tercih edilmesi gereken bir özellik daha vardır ki, o da hem dünya, hem de âhiret konusunda kalbi ferah tutmasıdır. Soğukkanlı ve nemli yapıya sâhip olanlara en faydalı özellik de budur. Bu tip insanların sağlığını korumada orucun büyük etkisi vardır.

Oruç hem ruhsal, hem de tabîî ilaçlara girer. Oruçlu kimse oruç tuttuğu sırada tabîî ve dînî yönden uyması gereken kurallara uyduğu takdirde, kalbinin ve bedeninin oruçtan faydalanma oranı büyür. Oruç, tutanın bünyesinde bozulmaya yol açan garip maddeleri salmaz, mükemmelliği ve kusurluluğu oranında bayağı maddeleri yok eder. Oruçluyu koruması gereken şeylerden korur, orucun hedefine, sırrına ve asıl amacına ulaşması için oruçluya yardımcı olur.

Oruçtan maksat, yeme ve içmenin terkinden daha başka bir şeydir. İşte bu şey nedeniyle diğer ibâdetler arasından oruç, Allah için özelleştirilmiştir. Oruç, dünya ve âhirette kul ile kalb ve bedenine rahatsızlık veren şeyler arasında bir koruyucu ve bir kalkan olunca; nitekim Cenâb-ı Hak da şöyle buyurmuştur:

«Ey imân edenler! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de oruç farz kılındı. Tâ ki korunasınız»(1). Orucun hedeflerinden birincisi kalkanlık ve koruma oluyor ki o da çok yararı olan perhizden ibârettir.

Hedeflerin ikincisi ise, kalb ve dikkatin Allah'da toplanması, nefsin güçlerinin Allah sevgisi ve ona itâât konusunda yeterli hâle gelmesidir. Orucun bir kısım incelikleriyle ilgili sözümüz, Peygamber efendimizin oruç konusundaki rehberliğinde geçmişti.

- Ö -

ÖDAĞACI:

Hindistan'da yetisen ödağacı iki türlüdür, birisi ilaç yapımında kullanılır bu küst (كست)dür. Buna kust (قسط) denir. Kaf (قاف) harfinde geçti. Diğeri ise koku yapımında kullanılır, buna da Ülüvve (الألوة) denir.

Müslim Sahîh'inde -İbn-i Ömer'den- şöyle rivâyet eder;

«İbn-i Ömer, içine başka bir koku karıştırılmamış olan ödağacı ve kâfur ile kokulanır ve tütsülenirdi. Kâfuru tütsü çubuğu ile beraber çıkarırdı. Sonra da: İşte Peygamber efendimiz de böyle tütsülenirdi, derdi»(2). İbn-i Ömer'in, cennetliklerin sâhip olacakları nîmetleri anlatırken; tütsüleri tütsü çubuğudur dediği sâbittir.

Mecâmir (مجامر) kelimesi mücmer (مجمر) kelimesinin çoğuludur, mücmer de ödağacı ve diğerleri gibi, kendisiyle tütsülenilen şeylerdir. Bu da türlü türlüdür. En güzeli Hindistan'da yetişenidir, ikinci Çin'de yetişeni, üçüncü Hindistan bölgesinde “Kamar” denilen yerde yetişeni ve dördüncü de “Mendel” denilen yerde yetişeni gelir.Renk bakımından en güzeli, siyah, sert ve ağır yağlı olan mâvi renktekidir. En az güzelliğe sâhip olanı da, hafif olan ve suyun yüzeyine çıkanıdır. Denilir ki:

---

(1) Bakara: 2/183.
(2) Bkz. Müslim: Sahih: C.7; s.121.

Ödağacı bir ağaçtır ki, kesilir, yere gömülür ve bir yıl bekletilir, bu süre içinde toprak onun yararlı olmayan kısımlarını alır ve kokulu kısım kalır, ağacın bu kısmında toprak, hiç bir faaliyette bulunmaz, kabuğu ve kokusuz kısımları çürür.

Ödacağı sıcak ve ikinci derecede kurudur. Vücuttaki tıkanıklıkları açar, kuluncu kırar, fazla rutûbeti giderir, iç organları ve kalbi kuvvetlendirir ve rahatlatır, beyne faydası olur, duyu organlarını güçlendirir, ishali önler ve mesane üşümesinden ileri gelen idrarı tutamama durumuna iyi gelir.

İbn-i Simcon der ki; Ödağacının çok çeşitleri vardır; Ülüvve adı, hepsini de bünyesinde toplar. Ödağacı dâhilden ve hâriçten kullanılır. Ödağacıyla tek başına ve diğer tütsü maddeleriyle birlikte tütsülenmek mümkündür, tütsülenme sırasında öd ağacına kâfûr katılmasında tıbbî bir incelik vardır, o da; her birinin yan etkisini diğeriyle gidermektir. Tütsüde hava atomlarının dolaşması ve havanın değişmesi gözetilmektedir. Zîrâ hava, vücutların sağlamlığı kendilerinin sağlamlığına bağlı olan altı zorunlu unsurdan biridir.

- P -

PATLICAN :

Peygamber efendimizin ağzından uydurulan düzme bir hadîste:

«Patlıcan ne için yenildiyse ona yarar» denilmiştir. Bu söz peygamberler şöyle dursun aklı başında insanlardan herhangi birine bile nisbet edilmesi hoş görülemeyecek sözlerdendir.

Patlıcanın iki türü vardır; beyaz ve siyah. Sıcak bir yapıya mı yoksa soğuk bir yapıya mı sâhip olduğu konusunda anlaşmazlık vardır. Doğrusu, sıcak bir yapıya sâhip olduğu görüşüdür, patlıcan; Melankoli, memeli basur, adenoit, kanser ve cüzzam hastalıklarını doğurur, insanın rengini bozar, ağız kokusunu çirkinleştirir. Patlıcanın beyaz ve uzun olan türünde bu özellikler yoktur.

PAZI :

Tirmizî ve Ebû Dâvûd'un Ümmü Münzir'den rivâyet ettiklerine göre Ümmü Münzir şöyle anlatır;

«Peygamber efendimiz, yanında Alî olduğu halde içeri girdi, evimizde asılı üzüm salkımlarımız vardı, Peygamber efendimiz bu salkımlardan yemeye başladı, onunla birlikte Alî de yiyordu. Peygamber efendimiz Alî'ye:

-"*Dur ey Alî!... sen hastalıktan yeni kurtuldun*" dedi. Ben onlara pazı ve arpa hazırladım, Peygamber efendimiz:

-*"Ey Ali!.. Bundan ye, bu senin için daha uygundur"* dedi». Tirmizî bu hadis için, "hasen" ve "garîb" bir hadîstir dedi.

Pazı(1), sıcak ve birinci derecede kurudur. Birinci derecede yaştır diyenler de vardır, her iki özelliği de taşır diyenler de mevcuttur. Pazıda çekici bir soğukluk, çözme ve açma özellikleri vardır. Siyah pazıda kabız yapma özelliği vardır, suyundan serpildiği zaman saçkıran, çil, saç kepeklenmesi ve sivilcelere karşı faydalı olur. Bit ve pireyi öldürür, balla birlikte uyuza sürülür, ciğer ve dalaktaki tıkanıklıkları açar.

Özellikle mercimekle birlikte müshildir, çünkü ikisi de bayağıdır. Beyaz pazı mercimekle birlikte karnı yumuşatır, ishal için suyuyla lavman yapılır, acı ve baharatla birlikte kalın barsak iltihabına fayda sağlar. Besin değeri düşüktür, kimüsü bayağıdır, kanın yapısını bozar. Yan etkisini sirke ve hardalla gidermek mümkündür, pazıyı üst üste yemek kabızlık ve şişkinlik yapar.

PEYNİR :

Sünen'de -Abdullah ibni Ömer'den- rîvâyet edildiğine göre;

«Peygamber efendimize Tebük'de bir parça peynir getirildi, bir bıçak istedi, besmele çekerek peyniri kesti». Olayı Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. Sahâbe Şam ve Irakta peyniri yemişlerdir. Tuzsuz tâze peynir, mîdeye iyi gelir, sindirim organlarında kolay ilerler, insanı şişmanlatır ve karnı normal şekilde yumuşatır.

Tuzlu peynirin besin değeri tâze peynirinkinden daha düşüktür, mîdeye iyi gelmez ve barsakları rahatsız eder.

---

(1) Bununla deniz pancarı kastedilmektedir. Bu gün için cerahat bağlayan yaralardan ve bazı cilt hastalıklarından başka yerde kullanılmaz.

Eski peynir kabız yapar -kızarmışı da böyledir- yaralara faydalı olur ve ishali önler.

Peynir soğuk ve yaş bir yapıya sâhiptir, kızartılarak kullanılırsa karakterine daha uygun olur. Zîrâ ateş, peyniri ıslah eder, dengeli hâle getirir, özünü inceltir, tat ve kokusunu güzelleştirir. Eski tuzlu peynir, sıcak ve kuru bir özelliğe sâhiptir. Bu peynirin kızartılması da özünü incelterek ve kekreliğini kırarak peynirin düzelmesini sağlar. Çünkü ateş, peynire kekrelik veren cevherini sıcak ve kuru parçalardan kekreliğe uygun bir oranda çeker. Tuzlanmış peynir dağılır, böbrek ve mesane taşlarını oluşturur. Mîde için uygun değildir. İncelticilerle karışımı çok kötüdür, çünkü incelticiler onu mîdeye nüfuz ettirirler.

PIRASA :

Pırasa hakkında Peygamber efendimizden, sahîh olmayan bir hadis rîvâyet edilir -bu hadîs asılsız ve uydurmadır- hadîs şöyledir:

«Bir kimse pırasayı yer de arkasından uyursa, basur kokusundan emin olarak uyur ve melek onu -ağız kokusunun çirkinliğinden dolayı- sabaha kadar terkeder».

Pırasanın iki türü vardır; biri Irak ve Filistin civarlarında yetişen, diğeri ise Şam civarlarında yetişen türüdür. Irak ve Filistin topraklarında yetişen türüne Nabat pırasası denir, bu sofralara konan sebzedir. Şam pırasasının başları vardır. Pırasa sıcak ve kuru bir yapıya sahiptir, çiğ olarak yenildiği zaman baş ağrısı yapar. Pişmiş olarak yenildiği veya suyu içildiği zaman, ateşi olmayan basura faydalı olur. Pırasa tohumu dövülür, katranla yoğrulur ve elde edilen macunla mikroplu olan azı dişler tütsülenirse, dişlerdeki mikropları dağıtır, dışarı atar ve dişlerde meydana gelen ağrıyı dindirir. Eğer anüs, pırasa tohumuyla tütsülenirse basuru kurutur. Bu saydığımız özelliklerin tamamı Nabat pırasasında mevcuttur. Bu özelliklerin yanısıra, dişleri ve diş etlerini bozma özelliği de vardır, baş ağrısı yapar, bayağı ve şeytânî rüyâlar görmeye sebep olur, gözü karartır ve ağız kokusunu çirkinleştirir. Aynı zamanda idrarı ve âdet kanamasını artırma, cinsel arzuyu harekete geçirme özellikleri de vardır. Pırasanın bir türünün sindirimi geç olur.

PİRİNÇ :

Bunun hakkında iki uydurma hadis vardır.

Birincisi:

«Eğer pirinç insan olsaydı yumuşak huylu olurdu».

İkincisi:

«Yerin çıkardığı her bitkide bir dert, bir de şifâ vardır, ancak pirinç böyle değildir o şifâdır, onda dert yoktur».

Bunları burada Peygambere nisbet edilmesinden kaçındırmak ve okuyuculara uyarıda bulunmak için zikrettik. Pirinç sıcak ve kuru bir özelliğe sâhiptir. Besin değeri yönünden hubûbat içinde buğdaydan sonra ikinci sırayı alır, mîdedeki karışım açısından besinlerin en iyisidir, karnı hafif sert tutar, mîdeyi güçlendirir ve sepiler, mîdede bir süre bekler. Hintli doktorlar pirincin, inek sütüyle kaynatıldığı zaman besinlerin en iyisi ve en yararlısı olduğunu iddia ediyorlar. Bedenin rahatlamasıyla menînin artmasında, yeterli beslenmenin sağlanmasında ve rengin netleşmesinde pirincin etkisi vardır.

- S -

SABIR :

Sabır îmânın yarısıdır, zîrâ îman, sabır ve şükürden oluşan bir mefhumdur. Nitekim eskilerden bâzıları şöyle derler;

Îman iki yarımdır, yarımlardan biri sabır, diğeri de şükürdür. Cenâb-ı hak şöyle buyurmuştur:

«*Şüphesiz bunda sabreden ve şükreden herkes için âyetler vardır*»(1).

Sabrın inançtaki yeri, başın vücuttaki yeri gibidir. Sabır üç türlüdür; Birincisi; Allah'ın emirlerine katlanmaktır, bu sâyede insan hiç birini kaçırmadan yerine getirir. İkincisi; Yasaklarına katlanmaktır, bu sâyede insan yasakların hiç birine yaklaşmaz. Üçüncüsü de; Cenâb-ı hakkın karar ve takdirlerine katlanmak, bunlardan dolayı öfkelenip taşkınlıklarda bulunmamaktır. Bu üç basamağı tamamlayan insan sabrı tamamlamış demektir. Dünya ve âhiretin bolluğu, dünya ve âhirette başarı ve zafer hiç bir kimsenin sabır köprüsünden geçmeksizin ulaşamayacağı şeylerdir. Tıpkı hiç kimsenin sırat köprüsünü geçmeden cennete ulaşamayacağı gibi. Nitekim Ömer İbn-i Hattab (Allah Râzı Olsun) şöyle der;

«Ulaşabildiğimiz en iyi yaşantı sabır sâyesinde gerçekleşmiştir».

Dünyada kazanılan olgunluk derecelerini düşünürsen, hepsinin sabra bağlanmış olduğunu, sâhibinin yerildiği ve emri altına girdiği kusuru düşünürsen, bu kusurların tümünün de sabrın olmayışından ileri geldiğini anlarsın. Yiğitlik nâmusluluk, cömertlik ve başkasına öncelik tanıma gibi iyi huyların hepsi de bir anlık sabırdan ibârettir. Şâir şöyle der:

---

(1) İbrahim: 14/5.

Sabır yükselme hazînesinin tılsımıdır. Kim tılsımını çözerse, yükselme hazînesine ulaşır.

Kalb ve beden hastalıklarının çoğu, sâdece sabırsızlıktan kaynaklanır. Kalplerin, bedenlerin ve ruhların sağlığını korumada sabrın benzeri yoktur. Sabır, iyilerle kötüleri ayıran en büyük ayırıcı ve en güçlü panzehirdir. Sabırda hiç bir şey olmasa bile, Allah'ın sabırlı insanla beraberliği vardır. Zîrâ Allah, sabredenlerle beraberdir. Allah'ın sabırlı insanı sevmesi vardır. Zîrâ Allah, sabredenleri sever. Allah'ın sabırlı insana yardımı vardır. Zîra zafer, sabırla mümkündür. Sabır, sâhibi için de iyidir.

«Sabrederseniz, elbette bu sabredenler için daha iyidir»(1). Sabır aynı zamanda kurtuluş sebebidir.

«Ey İman edenler, sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Cihâda hazır bulunun ve Allah'tan korkun ki, felah bulasınız»(2).

SÂDEYAĞ:

Muhammed İbn-i Cerîre't-Taberî -Suheyb'in merfû olarak rîvâyet ettiği hadîse dayandırarak- şu hadîsi rîvâyet eder:

«İnek sütüne devam ediniz, bu sütün kendisi şifâ, bundan elde edilen yağ deva ve ineğin etleri de derttir»(3).

---

(1) Nahl: 16/126.

(2) Al-i İmran: 3/200.

(3) Taberi bu hadisi, Ahmet İbn-i Hasene't-Tirmizi'den bize Muhammed İbn-i Müse'n-Nesei anlattı, bize Diffa' İbn-i Dağfele's-Sudusi, Abdul-Hamid İbn-i Sayfi İbn-i Süheyb'den, O da babasından, o da dedesinden anlattı, şeklinde bir isnatla rivayet etmiştir. Ancak bu isnattakilerin varlığı sabit değildir. (Metin).

Sâdeyağ sıcak ve birinci derecede yaştır. Sâdeyağ'da parlaklık, biraz yumuşaklık ve gevşek vücudlarda görülen şişlikleri dağıtma özelliği vardır. Erdirme ve yumaşatma faaliyetlerinde tereyağından daha güçlüdür. Galenos şöyle anlatır; Sâdeyağı, kulak ve burunda görülen şişlikleri iyi eder, diş yerleri sâdeyağla ovulursa dişler çabucak çıkarlar.

Sâdeyağ, bal ve acı bâdemle karıştırılırsa, göğüs ve akciğerdeki pislikleri, yapışkan ve katı yapıdaki kimüsleri temizler. Ancak, özellikle balgamlı tiplerin mîdelerine sâdeyağ zararlı olabilir.

İnek ve keçinin sütünden elde edilen sâdeyağ, balla birlikte içilirse, içilen öldürücü zehiri etkisiz bırakır, yılan ve akrep sokmalarından doğacak tehlikeyi önler. İbn-i's -Sünnî'nin kitabında, Alî İbn-i Ebî Talib'in şöyle dediği rivâyet edilir; «İnsanların şifâ bekledikleri şeylerin içinde sâdeyağdan daha üstünü yoktur».

SARMISAK :

Bu, soğana yakın bir sebzedir. Hadîs-i şerîfte:

«*Soğan ve sarmısağı yiyen kimse onları pişirerek öldürsün*» denilmiştir.

«Peygamber efendimiz'e, içinde sarmısak bulunan bir yemek hediye edildiğinde, bu yemeği Ebû Eyyûbe'l-Ansârî'ye göndermişti. Ebû Eyyûb;

-"Ey Allah'ın elçisi, kendiniz tiksiniyorsunuz, fakat bana gönderiyorsunuz" dediğinde Peygamber efendimiz:

-"*Ben senin münâcâtta bulunmadıklarına münâcâtta bulunuyorum*" buyurdu».

Ayrıca sarmısak dördüncü derecede sıcak ve kurudur. Vücut ısısı düşük olanları kuvvetli bir şekilde ısıtır, balgamlı bir yapıya sâhip olanların balgamını mükemmel bir şekilde kuruttuğu gibi felçli kimsede olayın (felç olayının) vukûu yaklaştığı sırada faydalı olur. Sarmısak menîyi toplar, tıkanıklıkları açar, sıkıştıran gazları ayrıştırır, yemeği hazmettirir, susuzluğu keser, karnı yumuşatır ve idrarı artırır. Zehirli hayvan sokmalarında ve bütün soğuk şişmelerde panzehir yerine geçer. Dövülüp yılanların soktuğu ve akreplerin ısırdığı yere sargı yapılırsa fayda sağlar, bu yerlerden zehiri çeker, vücûdu ısıtır, ısıyı artırır, balgamı keser, şişkinliği dağıtır, boğazı temizler, vücûdun çoğu kısımlarının sağlığını korur, yerleşmiş olan zehir ve suların değişmesinde faydalı olur. Çiğ, haşlanmış ve kızartılmış olarak yenilebilir. Soğuktan kaynaklanan göğüs ağrısına fayda verir, boğazdan kan pıhtısını çıkarır. Sirke, tuz ve balla dövülüp öğütücü diş üzerine konulduğu zaman dişi parçalar ve düşürür, ağrıyan diş üzerine konduğu zaman da ağrısını dindirir. İki dirhem sarmısak dövülerek bal suyuyla birlikte alınırsa, balgamı söktürür ve kurtçukları çıkarır. Balla birlikte ciltte bulunan beyaz benekler üzerine sürülürse faydası olur.

Sarmısağın baş ağrısı yapmak, beyne ve gözlere zarar vermek, görmeyi zayıflatmak, cinsel isteği azaltmak, susatmak, safrayı harekete geçirmek ve ağız kokusunu bozmak gibi bâzı yan etkileri vardır. Sarmısağın kokusunu sedefotu yaprağını çiğneyerek gidermek mümkündür.

SIÇAN KULAĞI :

Bununla ilgili olarak -sahîh olduğu bilinmeyen- bir hadis vardır ki o da şöyledir:

«Sıçan kulağına devam ediniz, sıçan kulağı nezleye iyi gelir».

Sıçan kulağı ikinci derecede sıcak ve ikinci dercede kurudur, sıçan kulağını koklamak, ateşli olmayan, balgam, siyah salgı, nezle ve yoğun gazlardan ileri gelen baş ağrısına faydalıdır. Baş ve sinüs kanallarında görülen tıkanıklıkları açar, ateşli olmayan şişlikleri dağıtır. Çoğu şişliklere ve serin nemli ağrılara faydası olur.

Sıçan kulağı takınılarak taşındığı zaman, âdet kanamasını artırır ve hâmile kalmaya yardımcı olur. Kuru olan yaprağı dövülüp de onunla pansuman yapılırsa gözaltında görülen kan izlerini giderir. Sirkeyle birlikte sarılırsa, akrep sokmasına fayda verir.

Sıçan kulağının yağı, sırt ve diz ağrılarına faydalıdır. Yorgunluğu giderir. Sıçan kulağını koklamayı sürdüren kimsenin gözleri yaşarmaz. Suyu, acı badem yağıyla birlikte buruna çekilirse, sinüs kanallarındaki tıkanıklıkları açar, bu kanallarda ve başta görülen gaza faydası olur.

SITMA İÇİN YAZILACAK DUÂ :

Mervezî der ki: Ebû Abdillah'a benim sıtmaya yakalandığım haberi ulaştığında, benim sıtmadan kurtulmam için bir kağıt yazdı, içinde şunlar vardı:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰـــنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللّٰهِ بِسْمِ اللّٰهِ وَبِاللّٰهِ وَمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ قُلْنَا يَانَارُ كُونِي
بَرْدًا وَسَلَامًـــا عَلَىٰ اِبْرَاهِيمَ وَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ
الْاَخْسَرِينَ* اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَاِسْرَافِيلَ اَشْفِ
صَاحِبَ هٰذَا الْكِتَابِ بِحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ جَبَرُوتِكَ اِلٰهَ الْخَلْقِ
آمِينْ*

«Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla, Allah'a ve Allah'ın elçisi Muhammed'e yemin olsun. Biz de dedik ki: "İbrahim'e karşı ey ateş serin ve selamet ol. Ona düzen kurmak istediler. Ama biz onları hüsrana uğrattık"(1). Cebrâil'in, Mîkâil'in ve İsrâfilin Rabbı, gücünle, kuvvetinle ve azametinle bu yazının sâhibine şifâ ver. Sen yaratıkların Allah'ısın. Âmin».

Yine Mervezî der ki: Ebû Abdillah'a -ben de dinlerken- şunlar anlatıldı: Bize Ebu'l-Münzir Amr İbn-i Mecma' rîvâyet etti, bize Yûnus İbn-i Hibban rivâyet etti ve dedi ki; Ben Ebû Cafer Muhammed İbn-i Ali'ye, sığınma duâlarını takınmayı sordum. Bana şöyle dedi: "Eğer Allah'ın kitabından ya da Peygamberin sözlerindense takınabilir ve ondan gücünün yettiği kadar şifâ bekleyebilirsin". Ben dedim ki; Dört günde bir gelen sıtmaya karşı şunları yazıyorum:

"Esirgeyen bağışlayan Allah'ın adıyla, Allah'ın ve elçisi Muhammed'in adıyla............" bu konuda ne dersin? Dedi ki; Evet, olabilir.

İmam Ahmet -Âişe (Allah Râzı Olsun)'den ve diğer sahâbilerden- sahâbilerin bu konuda kolaylık gösterdiklerini rivâyet eder. Harb der ki;

Bu konuda Ahmet İbn-i Hanbel pek katı davranmadı. İmam Ahmet de şöyle der; İbn-i Mes'ûd duâları yazıp taşımayı hiç hoş karşılamazdı. İmam Ahmet, kendisine, hastalık geldikten sonra takılan nazar boncuğu ve nüsha hakkında ne dersiniz? diye sorulduğunda şöyle demişti;

Umarım ki bunda bir sakınca yoktur. Hallâl der ki; Bize Abdullah İbn-i Ahmet anlattı ve dedi ki;

Ben babamı, korku ve sıtma için, hastalık meydana geldikten sonra nüsha yazarken gördüm.

---

(1) Enbiya: 21/69.

SİNÂMEKİ :

Sinâmekiden de kimyondan da daha önce söz etmiştik. Senût (السنوت)'un ne olduğu hakkında yedi görüş vardır:

1. Bundan maksat baldır.

2. Yağ tulumunun, yağın üzerine siyah çizgiler hâlinde çıkan posa izleridir.

3. Kimyona benzeyen bir tânedir, ama kimyon değildir.

4. Kirman kimyonudur.

5. Pirinçtir.

6. Kuru hurmadır.

7. Rezenedir.

SİRKE :

Müslim sahîh'inde -Câbir İbn-i Abdillahtan- şöyle rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz ev halkından katık istedi, onlar da; Evde sirkeden başka bir şey yok, dediler. Sirkeyi istedi, yemeye başladı, bir yandan da:

-"*Sirke ne güzel katıktır, sirke ne güzel katıktır*" diyordu». İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -Ümmü Saîd'den o da Peygamber efendimizden rîvâyetle- şu hadis yer alır:

«*Sirke ne güzel katıktır, Allah'ım sirkeye bereket ver. İçinde sirke olan evi muhtaç düşürme*».

Sirkede sıcaklık ve soğukluk karışıktır, fakat genellikle soğuktur. İkinci derecede kuru ve kuvvetli bir kurutucudur. Maddelerin dik durmasına engel olur, bünyeyi yumuşatır.

Mayalanmış sirke yüksek harâreti olan mîdeye faydalıdır, safrayı etkisiz bırakır, öldürücü ilaçların zararını yok eder, süt ve kanı karında dondukları zaman ayrıştırır. Dalağa iyi gelir, mîdeyi sepiler, karnı kabız yapar, susuzluğu keser, başlamak üzere olan şişliğe engel olur. Sindirime yardım eder, balgama zıt düşer katı besin maddelerini yumuşatır ve kanı inceltir.

Sirke tuzla birlikte içildiğinde yenen zehirli mantarın öldürücü etkisini yok eder. Yudum yudum içildiğinde damak köküne yapışan kanı yerinden koparır. Sıcak sıcak gargara yapıldığında dişlerin ağrımasına faydalı olur ve diş etlerini kuvvetlendirir.

Sirke, dolama hastalığına, tırnak çatlamasına, sıcak şişliklere ve ateş yakmasına sürüldüğü zaman faydalı olur. Yemeğe karşı iştahı açar, mîdeyi rahatlatır, sindirimi başlatır. Yaz mevsiminde sıcak bölge sakinlerine iyi gelir.

SİYATİK İÇİN YAZILACAK DUÂ :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَ كُلِّ شَيْءٍ وَخَالِقَ كُلِّ شَيْءٍ اَنْتَ
خَلَقْتَنِي وَاَنْتَ خَلَقْتَ عِرْقَ النَّسَافِي فَلَا تُسَلِّطْهُ عَلَيَّ بِاَذًى
وَتُسَلِّطْنِي عَلَيْهِ بِقَطْعٍ وَاشْفِنِي شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا لَا شَافِيَ
اِلَّا اَنْتَ ❊

«Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla, her şeyin Rabbı, Mâliki ve yaratanı olan Allah'ım beni sen yarattın, bendeki siyatiği de sen yarattın, onu bana ağrı vermekle, beni de ona ağrıyı kesmekle musallat etme, bana, hiç hastalık bırakmayan bir şifâ ver, senden başka şifa veren yoktur».

SOĞAN :

Ebû Dâvûd Sünen'inde Âişe (Allah Râzı Olsun)'den rîvâyet ettiğine göre Âişe'ye soğanla ilgili soru soruldu. Âişe cevap olarak şöyle dedi;

«Peygamber efendimizin en son yediği yemek, içinde soğan olan yemekti». Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz soğan yiyenin mescide girmesini yasaklamıştır.

Soğan üçüncü derecede sıcaktır ve kendisinde fazla rutûbet vardır. Suların değişmesine faydalıdır, zehirli havayı dışarı atar, şehveti artırır, mîdeyi güçlendirir, cinsî teması tahrik eder, menîyi artırır, rengi güzelleştirir, balgamı keser ve mîdenin pürüzlerini düzler.

Soğan tohumu ciltteki beyaz noktacıkları giderir, bununla saçkıran hastalığının çevresi ovulursa son derece faydalı olur. Soğan tohumu tuzla birlikte siğilleri söker atar. Müshil bir ilaç içen kimse, soğan tohumunu koklarsa, kusmaya ve bulantıya engel olur. İçtiği ilacın kokusunu giderir. Suyu buruna çekildiği zaman, başı hastalıklardan temizler. İşitme ağırlığından, çinlamadan, kulakta meydana gelen irin ve sudan dolayı kulağa damlatılır.

Soğan tohumu balla birlikte gözün beyazına sürüldüğünde gözlere inen suya fayda verir. Pişmiş soğan tohumunun besin değeri yüksektir. Sarılığa, öksürüğe ve göğüs sertliğine faydalıdır. İdrarı artırır ve bünyeyi yumuşatır. Soğanın suyu, tuz ve sedef bitkisiyle birlikte kuduz olmayan köpeğin ısırdığı yere yavaş yavaş dökülürse faydalı olur. Taşındığı zaman basur memelerinin ağızlarını açar.

Zararlarına gelince; yarım baş ağrısı yapar, başı ağrıtır, gazlar doğurur ve gözü karartır. Soğanı çok yemek, unutkanlık doğurur, aklı bozar, ağız kokusunu değiştirir ve ağzın kötü kokmasına sebep olur. Toplulukta bulunan kimseleri ve melekleri rahatsız eder. Soğanı pişirerek öldürmek, soğanın bu zararlarını yok eder.

Sünen'de zikredildiğine göre Peygamber efendimiz, soğan ve sarımsak yiyenin onları pişirerek öldürmelerini emretmiştir. Yedikten sonra soğanın kokusunu, çiğnenen sedef bitkisinin yaprağı giderir.

SU :

Su hayat maddesidir, içeceklerin şâhıdır, evrenin unsurlarından biridir, belki de ana unsurdur. Gökler onun buharından, yer de onun köpüğünden yaratıldı. Allah, canlı olan herşeyi sudan yarattı.

"Su besler mi, yoksa sâdece besine mi nüfûz eder?" konusunda iki ayrı görüş vardı ve bunlar daha önce geçmişti. Doğru olan görüşü ve delilini anlatmıştık. Su, serin ve nemli bir yapıya sâhiptir. Isıyı düşürür, vücûdun nemini korur, çözülen maddeleri ikmal eder, besini inceltir ve kılcal damarlara işlemesini sağlar.

Suyun kalitesi on şekilde anlaşılır:

1. Renginden; Renginin berraklığıyla,
2. Kokusundan; Kötü bir kokusunun olmamasıyla,
3. Tadından; Nil ve Fırat'ın suları gibi tadı güzel olmasıyla,
4. Ağırlığından; Hafif, ince kıvamda olmasıyla,
5. Yatağından; Aktığı yerin ve izlediği yolun güzel olmasıyla,
6. Kaynağından; Kaynağının uzaklığıyla,

7. Güneş ve rüzgara açık oluşundan; Yerin altında gizli olmayıp suyun yüzeyine güneş ve rüzgarın ulaşmasıyla,

8. Hareketinden; Hareketinin ve akışının hızlı oluşuyla,

9. Çokluğundan; İçine karışan fazlalıkları dışına atabilecek kadar çok olmasıyla,

10. Aktığı yönden; Kuzeyden güneye, ya da batıdan doğuya doğru akmasıyla.

Bu özellikleri düşündüğünde, onları tam olarak sâdece nil, fırat, seyhan ve ceyhan nehirlerinden ibâret olan dört nehirde bulabilirsin. Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde -Ebû Hüreyre'nin rîvâyet ettiği hadislerdendir- rivâyet edildiğine göre Ebû Hüreyre der ki;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

"*Seyhan, Ceyhan, Nil ve Fırat nehirlerinin hepsi de cennetteki nehirlerdendir*"(1)».

Suyun hafifliği üç yönden anlaşılır:

1. Kısa zamanda ısınıp soğumasından; Hipokrat der ki; Suların en hafifi, hızla ısınan ve hızla soğuyan sudur.

2. Tartılarak anlaşılır.

3. İçindeki mineral ağırlığından: Bu da şöyle anlaşılır: Eşit ağırlıktaki iki kefe, değişik iki suyla ıslatılır, sonra tamamen kurutularak her ikisi de tartılır. Kefelerden hangisi hafifse o tarafın suyu hafiftir.

Su -aslında soğuk ve nemli ise de- etkilenmesini gerektiren ârizî sebeplerden dolayı özelliğini yitirebilir ve özelliği değişebilir. Kuzeye açık -diğer yönlere kapalı olan- su, soğuk olacağı gibi, bu suda kuzey rüzgarından kazanılan bir kuruluk da vardır. Diğer yönlerle ilgili hüküm de böyledir. Mâdenlerin bulunduğu yerlerden çıkan sular, içinden çıktıkları mâdenin özelliğini taşırlar ve vücutta onun etkisini gösterirler.

---

(1) Yani şu anda cennette mevcut olan nehirlerin uzantılarıdır, yoksa iddia edildiği gibi aynı cinsten değillerdir.

Tatlı su, hastalara da sağlıklı olanlara da faydalıdır, tatlı suyun soğuğu daha yararlı ve daha lezzetlidir. Soğuk suyu aç karnına, cinsî münâsebetten hemen sonra, uykudan uyanır uyanmaz, banyo yapar yapmaz ve meyve yedikten hemen sonra içmemek gerekir. Daha önce de bu konuya değinmiştik. Zorunlu kalındığı takdirde yemekten sonra su içmekte sakınca yoktur, hattâ bu durumda mutlaka su içmek gereklidir. Suyu fazla kaçırmamak ve emerek içmek lâzımdır, emilerek içilen su, kesinlikle içene zarar vermeyeceği gibi mîdeyi kuvvetlendirir, şehveti azaltır ve susuzluğu giderir.

Kaynamış su, havalandırılır ve söylediklerimizin zıttı yapılır. Geceleyen su, tâze sudan daha hoştur. Bu konu da daha önce geçmişti. Soğuk su, vücûdun dış kısmından daha çok iç kısmına fayda sağlar. Sıcak su bunun aksinedir. Soğuk su kanın niteliğini kaybetmesine ve buharların başa hücum etmesine karşı fayda sağlar. Bozulmaları önler, karakter ve yaşlara, sıcak mevsim ve bölgelere uygun düşer. Nezle ve şişlikler gibi ermeye ve dağılmaya ihtiyaç gösteren durumların tümünde zararlı olur. Fazla soğuk olan su dişleri rahatsız eder. Sürekli soğuk su içmek de kanın fışkırmasına, ingilere ve göğüs ağrılarına yol açar.

Aşırı soğuk ve aşırı sıcak su, birisi çözücü diğeri de dondurucu olduğu için sinirlere ve çoğu organlara zararlıdır. Sıcak su, sıcak salgıların yakmasını dindirir, çözer ve erdirir, fazlalıkları çıkartır, nemlendirir ve kızdırır, içilmesi sindirimi bozar, yemeği mîdenin üst tarafına çıkartır ve mîdeyi genişletir, susuzluğu gidermede fazla etkili değildir, vücûdu zayıflatır, bayağı hastalıklara yol açar ve hastalıkların çoğuna zarar verir. Buna rağmen yaşlılara, sar'alılara, ateşli olmayan baş ağrısına ve göz iltihaplanmasına iyi gelir. Hâricen kullanılanı en yararlı olanıdır.

Güneş enerjisiyle ısıtılan su(1) hakkında ne bir hadis, ne de bir eser vardır. Eski doktorlar da buna karşı bir hoşnutsuzluk göstermemişler ve ayıplamamışlardır. Aşırı sıcak su, böbreklerdeki yağı eritir. Yağmur sularıyla ilgili sözlerimizi daha önce söylemiştik.

Kar ve dolu suyu; Buhâri ve Müslim'in Sahîh'lerinde Peygamber efendimizden sâbit olduğuna göre, Cenâb-ı haktan yardım dileme ve diğer konularda Peygamber efendimiz:

«*Allah'ım benim hatâlarımı kar ve dolu suyuyla yıka*» diye duâda bulunurdu.

Kar'ın kendi içinde etkin bir buharlaşma durumu vardır. Aynı özellik suyunda da mevcuttur. Daha önce de geçtiği gibi Peygamber efendimizin, hatâlarının kar suyuyla yıkanmasını istemesinde, kalbin serinleme, sertleşme ve kuvvetlenmesinde soğuk suya ihtiyaç duyması gibi bir hikmet yönü vardır. Kalb ve bedenle ilgili tıbbın temelinde olduğu kadar, kalb ve beden hastalıklarının zıtlarıyla tedâvisi prensibinde de bu esastan faydalanılır.

Dolu suyu, kar suyundan daha yumuşak ve daha lezizdir. Buzun suyuna -bu, kırağı suyudur- gelince, hangi suyun buzuysa özellik bakımından ona benzer.

Kar, kalite ve bayağılıkta -üzerine yağdığı- dağların ve yerin durumuna uyum gösterir. Banyodan, cinsî münâsabetten, spordan ve sıcak yemekten hemen sonra, karlı su içmekten uzak durmak gerekir, öksürük, göğüs ağrısı, ciğer zayıflığı ve soğuk karakter sâhibi olanlar da bu sağlık kuralına uymalıdırlar.

Kuyu ve kanal suları; Kuyu sularının inceliği azdır, yer altında gömülü olan kanalların suları da ağırdır. Zîrâ birisi hapsolunmuştur, kokuşma ihtimâlinden uzak değildir, diğerinin de havayla teması kesilmiştir. Kuyu ve kanal suları, havalandırılmaya bırakılıp üzerinden bir gece geçmeden içilmemelidir. Bu suların en kötüsü, borusu bakırdan olan ya da kuyusu terkedilmiş bulunandır. Özellikle toprağı kötü olan kuyunun suyu koleralıdır ve sağlığa uygun değildir.

---

(1) "Ahkam"da bu bilgiye şunlar da eklenmiştir; "Eğer su, güneş enerjisiyle ısıtılırsa alaca hastalığından korkulur." Sonra bu konuda iki hadisten ve bazı bilgilerin "bunları sahih olarak görmediklerinden" sözedilmiştir. Ancak yine de mutlaka korunmak gerekir.

Zemzem suyu; suların en üstünü, en şereflisi, değer bakımından en yükseği, gönüllere en hoş geleni, fiât bakımından en pahalısı ve insanların katında en çekici bulunanıdır. Zemzem, Cebrâil (Aleyhisselam)'ın nârası ve İsmâil (Aleyhisselam)'ın suvarmasıdır.

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Peygamber efendimizin Ebû Zer'e -Zemzemden başka bir yiyeceği olmadığı halde kâbeyle örtüsü arasında kırk gün kırk gece kalmışken- şöyle buyurduğu sâbittir:

«*Zemzem, acıkanın yemeğidir*».

Müslim'in dışındakiler hadîsin isnâdına:

«*Hastanın şifâsıdır*». Cümlesini de eklerler.

İbn-i Mâce'nin Sünen'inde -Cabir İbn-i Abdillah'ın Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadislerdendir- Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

«Zemzem suyu ne için içilirse ona yarar».

Bir gurup bu hadîsi, Muhammed İbn-i Müslim e'l-Mekkî'den rivâyetle, Abdullah İbn-i Müemmel'den ötürü zayıf saymışlardır.

Biz de Abdullah İbn-i Mübârek'ten şu olayı rivâyet etmiştik:

«Abdullah İbn-i Mübârek haccettiği sırada zemzem kuyusuna geldiğinde şöyle dedi:

- Allâhım! bize İbn-i Ebi'l-Mevâlî Muhammed İbn-i Münkedir'den, o da Câbir'den, o da senin Peygamberin Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'den şöyle dediğini rivâyet ettiler:

- *Zemzem suyu içildiği şey içindir, ben de kıyâmet gününün susuzluğunu gidermek için içiyorum*». İbn-i Ebi'l-Mevâlî rivâyetine güvenilen bir zâttır, öyleyse hadis "Hasen"dir. Kimileri hadîsi sahîh görürken kimileri de asılsız bulmaktadırlar. Bu hadisle ilgili her iki görüş de peşin hükümden ibârettir.

Ben de başkaları da -zemzem suyunu içmekte- hayret verici şeyler gördük. Zemzem suyuyla bir çok hastalığa şifâ buldum ve Allah'ın izniyle iyi oldum. Ben, zemzem suyuyla günlerce geçinip de -yarım ay veya daha fazla- açlık hissetmeden diğer insanlarla birlikte, onlardan birisi gibi tavaf eden kimseye tanık oldum, bu adam bana, çoğu kez kırk gün bu durumda kaldığını, buna rağmen kendisinde eşiyle cinsel ilişkide bulunacak, oruç tutacak ve defalarca tavaf edecek gücü bulduğunu haber verdi.

Nil Suyu; Nil, cennet nehirlerinden biridir. Kökü -Habeşistan bölgesinin aşağı taraflarında bulunan- Aydağlarının arkasından başlar, yağmur suları burada toplanır ve biribirine karışarak akar. Cenâb-ı hak onu kurak ve bitkisiz yerlere gönderir, onun suladığı yerlerde hayvan ve insanların yediği ürünler yetişir.

Cenâb-ı hakk'ın nil nehrini akıttığı arâzi kurak ve serttir normal ölçüde bir yağmur yağdırılsa yeterince sulanmış olmaz ve ekilmeye hazır duruma gelmezdi. Normalden fazla yağdırılsa da evlere ve evlerde oturanlara zarar verecek, dirlik ve düzen bozulacaktı- Cenâb-ı hak yağmuru uzak bölgelere yağdırdı ve bu yağmurun sularını kurak ve sert arâziye büyük bir nehir olarak gönderdi. Bununla da kalmayıp, belirli zamanlarda bölgeleri sulayacak ve bölgelere yetecek miktarın üzerinde kabarmasına, bölgeleri sulayıp iyice kapladığı zaman da eksilip çekilmesine izin verdi, ki böylece ekim yapılacak ve topraktan tam olarak yararlanmak mümkün olacaktı. Nil suyunda daha önce geçen özelliklerin hepsi de toplanmıştır. Nil nehrinin suyu, en yumuşak, en hafif, en lezzetli ve en tatlı sulardandır.

Deniz suyu; Peygamber efendimizden sâbit olduğuna göre deniz hakkında şöyle buyurdu:

«*Denizin suyu temizdir, içinde ölen de helaldır*». Cenâb-ı hak yeryüzünde bulunan insan ve hayvanların denizden tam olarak yararlanabilmeleri için, denizi, içilemeyecek kadar tuzlu ve acı yaratmıştır. Deniz sâkin ve durgundur. İçinde çok sayıda canlı vardır. Canlılar çoğunlukla denizin içinde ölürler ve gömülmezler. Deniz suyu tatlı olsaydı, denizin durgunluğundan ve içinde canlıların ölüp bozulmasından dolayı deniz kokuşur, denizden yükselen bu koku atmosfere karışır ve bunun sonucunda atmosferdeki hava, temizliğini yitirir, bu durumda yeryüzü, canlılar için yaşanmaz hâle gelirdi. Hikmet-i İlâhî denizi, dünyanın bütün leşleri, kokmuşları ve ölüleri içine atılsa, onları hiç bozmayacak, yaratılış tarihinden kıyamete kadar denizin içinde beklese, onları hiç değiştirmeyecek bir tuzla gibi yaratmasını gerektirdi. İşte, denizin tuzlu olmasını gerektiren ana sebep budur. Tuzlu olmasında etkili olan faktör ise, yerinin çorak ve tuzlu oluşudur.

Deniz suyuyla banyo yapmak, cildin dışında görülen çeşitli hastalıklara faydalıdır, deniz suyunu içmekse vücûdun iç ve dış kısmına zararlıdır. Deniz suyu, insanın içini sürdürür ve boşandırır, kaşıntı ve uyuz meydana getirir, şişkinlik ve susuzluk doğurur.

Deniz suyunu içmek zorunda kalan kişi için zararını gideren arıtma yolları vardır(1):

a) Deniz suyu bir tencereye konur, tencerenin ağzına kamışlar dizilir, kamışların üzerine de atılmış temiz yün serilir, tencerenin altına buhar yüne çıkıncaya kadar ateş yakılır, yün iyice ıslandığı zaman yünü sıkar ve dilediği miktar su elde edinceye dek bu işlemi sürdürür. Yünde toplanan buhardan tatlı su elde edilir, tencerenin dibinde de tortusu kalır.

b) Denizin kıyısına deniz suyunun aktığı geniş bir çukur kazmak, yanına da önceki çukurun suyunun akacağı, ikinci bir çukur açmak, sonra üçüncüyü açmak ve tatlısu elde edinceye kadar çukur açmaya devam etmektir.

---

(1) Suların arıtılması için ya çöktürme havuzları, ya da süzgeçler kullanılır. Süzülmüş sular ayrıca dezenfekte edilir. Dezenfeksiyon işlemi kaynatma, kimsayal maddeler ve morötesi (Ultraviyole) ışınlarla yapılır.Daha geniş bilgi için bkz. Hayat ansiklopedisi: Su maddesi C.6; s. 2945 (Çeviren).

Bulanık suyu içmek zorunda kalan kimse, suyun içine kaysı çekirdeği, bir parça ardıç kabuğu, ermeni çamuru veya buğday kavutu atmak ve yanan bir kor'u suyun içinde söndürmek gibi yöntemlere baş vurur. Böylece suyu bulandıran maddeler tabana çöker.

SÜRMETAŞI :

Sürmetaşı (İsmid-Antimon)'nın en üstünü, Isfahan'dan getirilen siyah sürmetaşıdır, batıdan getirileni de vardır. En güzeli çabuk ufalanan, tozları parlak olan, iç kısmı daha yumuşak ve içinde kirli maddeler bulunmayandır.

Karekteristik özelliği soğuk ve kuru oluşudur, göze fayda verir, gözü güçlendirir, sinirleri sağlamlaştırır ve sağlığını korur, yaralardaki fazla etleri giderir ve yaraları tedâvi eder, pisliklerini temizler ve güzel görünmelerini sağlar, ince sıvı hâlindeki balla birlikte sürüldüğünde baş ağrısını giderir. Sürmetaşı dövülüp bir miktar tâze içyağıyla karıştırılır ve ateş yanığına sürülürse, yanan yerde kararma görülmeyeceği gibi, yanmadan dolayı meydana gelecek şişmeye de faydası olur. İçine biraz misk katılan sürmetaşı, özellikle yaşlılar ve gözleri zayıf olanlar için sürmelerin en güzelidir.

SÜT :

Cenâb-ı Zü'l-Celâl hazretleri Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuda şöyle buyurur:

«*Sizin için hayvanlarda ibretler vardır. Size onların karınlarındaki fışkı ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen* *dupduru süt içiririz»*(1). Yüce Allah cennet konusunda da şöyle buyurur:

«Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları vardır»(2).

Sünen'de merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«Bir kimseye Allah bir yemek yemeyi nasîp ettiği zaman şöyle desin:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَارْزُقْنَا خَيْراً مِنْهُ ❊

-"Allah'ım o yemekte bize bereket ihsan ve ondan bize hayır nasîb et". Cenâb-ı hak bir kimseye süt içmeyi nasîb ederse o kimse de şöyle desin:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ ❊

-*"Allah'ım bizim için o sütte bereket yarat ve bize o sütten çokça ihsan et"*. Ben sütün dışında hem yiyecek hem de içecek olarak yeterli olan bir besin maddesi daha bilmiyorum».

Süt, basit bir besin maddesi gibi görünse de, aslında üç tane tabîî cevherin bileşiminden oluşur. Bunlar; Bitki, yağ ve su kökenlidirler. Bitki kökenli olan cevher, soğuk ve nemlidir, vücûdu besleyicidir.

Yağ kökenli olan cevher sıcaklık ve nemlilik açısından dengeli, sağlıklı insan vücûduna uygun ve faydaları çok olan bir elemandır. Suya dayalı olan cevher ise sıcak, nemli, bünyeyi sürdüren ve vücûdun nem oranını artıran bir elemandır. Süt -genelde- normalden daha sıcak ve daha nemlidir. Sütün taşıdığı enerjinin, sağımı sırasındaki sıcaklık ve neminden ibâret olduğunu söyleyenler olduğu gibi, sıcaklık ve nemlilikte normal olduğunu söyleyenler de vardır.

---

(1) Nahl: 16/66.
(2) Muhammed: 47/15.

Sütün en değerli zamanı, sağıldığı zamandır. Saatler ilerledikçe sürekli olarak değeri düşer. Sağıldığı sırada az serin ve çok nemlidir. Ekşimiş süt bunun tam tersidir. Doğumdan kırk gün sonraki süt tercih edilmelidir. En kaliteli olanı beyazlığı güçlü, kokusu hoş ve tadı nefis olanıdır. Bu sütte hafif bir tatlılık ve normal bir yağlılık vardır. Duruluk ve katılık yönünden kıvamı ortadır. Sağlıklı, genç, suyu ve yaylımı yerinde, kaliteli bir eti olan hayvandan sağılmıştır. Bu sütün kendisi değerli olduğu gibi, yaptığı kan da değerlidir. Kuruyan vücûdu nemlendirir, kaliteli bir besin sağlar, hayal kurmalara, üzüntüye ve melankolik hastalıklara fayda verir. Balla birlikte içildiği zaman, iç organlardaki yaraları, kokuşmuş akıntılardan temizler. Şekerle birlikte içildiğinde insanın rengini önemli derecede güzelleştirir.

Yeni sağılmış süt, cinsî münâsebetin zararını telâfi eder, göğüs ve akciğere uygun gelir, veremliler için iyi bir besindir. Başa, mîdeye, karaciğere ve dalağa zararı dokunur. Fazla süt içmek, dişlere ve diş etlerine zararlıdır. İşte bu nedenle süt içtikten sonra ağzı suyla çalkalamak gerekir. Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz süt içtikten sonra su isteyip ağzını çalkaladı ve şöyle dedi: *«Sütün yağı vardır»*.

Süt, sıtmalılara ve baş ağrısı olanlara iyi gelmez, beyni ve sağlıklı olmayan başı rahatsız eder. Sürekli süt içmek gözlerin kararması, bayılmaya, eklem ağrılarına, karaciğer tıkanıklığına, mîde ve barsaklarda gaz oluşmasına yol açar. Yan etkilerini gidermek bal, terbiyeli zencefil vb. şeylerle mümkündür. Ancak bu olumsuz durumların hepsi de, süt içme alışkanlığı olmayan kimseler için söz konusudur.

Koyun sütü: Koyun sütü, sütlerin en koyusu ve en nemlisidir. Koyun sütünde -yağ ve koku bakımından- keçi ve inek sütünde olmayan bir özellik vardır. Koyun sütü balğamsı artıklar doğurur, kullanımı uzun sürerse ciltte beyazlıklar ortaya çıkarır. Bu nedenle koyun sütünü, vücûda ulaşan miktarı en aza indirmek için suyla birlikte içmek gerekir. Koyun sütü susuzluğu en seri şeklide gideren ve vücûdu en çok serinleten bir süttür.

Keçi sütü: Keçi sütü, incedir, dengelidir, vücûdu sürdürür, kuruyan vücûdu nemlendirir, boğaz yaralarına, kuru kuru öksürmeye ve kan tükürmeye karşı faydalıdır.

Genel olarak süt, besleyici ve kan yapıcı elemanları kapsadığı, çocukluk yaşlarında alışkanlık hâline getirildiği ve asıl yaratılışa uygun olduğu için içeçeklerin insan vücûduna en yararlı olanıdır. Buhâri ve Müslim'in Sahîh'lerinde rîvâyet edildiğine göre:

«Peygamber efendimize mîraç gecesinde bir bardak şarap ve bir bardak da süt getirildi, Peygamber efendimiz her ikisine de baktı, sonra sütü aldı bunun üzerine Cebrâil (Aleyhisselam) şöyle dedi:

-*"Seni fıtrata uygun şekilde hareket ettiren Allah'a hamdolsun. Eğer sen şarabı alsaydın ümmetin doğru yoldan sapardı"*».

Ekşimiş sütün sağımı zor, mîdede oluşturduğu karışım ağırdır. Ateşli mîde bu karışımı sindirir ve kendisi de bu karışımdan yararlanır.

İnek sütü: İnek sütü vücûdu besler ve rahatlatır, normal bir ishal yapar. İnek sütü en dengeli ve en üstün kaliteli sütlerdendir. İncelik, kalınlık ve yağlılıkta koyun sütüyle keçi sütünün arası bir kıvamdadır.

Sünen'de -Abdullah İbn-i Mesûd'un merfû olarak rîvâyet ettiği hadîslerdendir -şu hadis rivâyet edilir:

«*İnek sütünden vazgeçmeyiniz, zîrâ inek her ağaçtan yayılır*».

Deve sütü: Kitabın ilk bölümlerinde bu sütten ve faydalarından söz edilmişti, burada tekrar etmeye gerek duymadık.

Günnük: Bununla ilgili olarak Peygamber efendimizden şu hadîs-i şerîf rîvâyet edilmiştir:

«*Evlerinizi günnük ve keklik otuyla tütsüleyin*». Ancak bu hadisin Peygamber efendimizden rîvâyeti sahih değildir. Fakat Alî (Allah Râzı Olsun)'den, kendisine unutmaktan şikâyetçi olan bir adama şöyle dediği rivâyet edilir:

«Günnüğe devam et, zîrâ günnük kalbi güçlendirir ve unutmayı giderir». İbn-i Abbas'tan da şöyle zikredilir:

«Günnüğü aç karnına şekerle içmek, idrara ve unutmaya iyi gelir».

Enes (Allah Râzı Olsun)'den de şöyle zikr edilir;

«Bir adam kendisine unutmaktan şikâyet etti, o da adama şöyle dedi:

-"Günnüğe devam et, günnüğü geceden suda beklet, sabahleyin aç karnına suyundan bir yudum al, bu su unutkanlığa iyi gelir"».

Unutkanlık için açık ve doğal bir neden vardır. Unutkanlık, serin ve nemli yapının kusurluluğundan ileri geldiği zaman -beyni yenilgiye uğratır, bu durumda beyin, bilineni koruyamaz -buna günnük fayda verir. Unutkanlık, sonradan ortaya çıkan bir durumdan ileri geldiği zaman, bu unutkanlığı nemlendiricilerle kısa zamanda gidermek mümkündür. İkisi arasındaki fark; vücuttaki nemin normalin altına düşmesinden doğan unutkanlığı, uykusuzluk ve geçmiş olayları hatırlayıp henüz olanları hatırlamamak izler. Vücûttaki nemin normalin üstüne çıkmasından doğan unutkanlığı ise öncekinin tersi bir durum izler.

Kimi zaman da unutkanlık, özellikle bâzı davranışların yapılmasından ileri gelir. Bu davranışlardan bir kısmı şunlardır:

Kafa çukurundan kan aldırmak, nemli kırıntı[1] ve ekşi elma yemeyi sürdürmek, üzüntü ve sıkıntının çokluğu, durgun suya bakmak ve içine idrar yapmak, asılmış adama bakmak, mezar taşlarını çokça okumak, birbirine bağlı iki deve arasında yürümek, havuzlara bit-pire atmak ve fare artığı yemek. Bunların çoğu tecrübeyle bilinen şeylerdir.

---

[1] Herhalde burada papara dediğimiz yemek kastedilmektedir. (Çev.).

Anafikir şudur: Günnük, ikinci derecede ısıtıcı ve birinci derecede kurutucudur. Hafif bir kabız yapma özelliği vardır. Faydaları oldukça çok, zararları oldukça azdır. Faydalarından bazıları şöyledir; Kanın birden akmasına ve kansızlığa, mîde ağrısına ve ishale faydası olur, yemeği hazmettirir, gazları yok eder, gözdeki yaraları temizler ve diğer yaralarda da et bitmesini sağlar. Zayıf olan mîdeyi kuvvetlendirir ve ısıtır, balgamı kurutur, göğsün nemlerini emer, göz kararmasını yok eder ve pis yaraların yayılmasına engel olur.

Günnük yalnız olarak, ya da İran'da yetişen keklik otuyla birlikte ağızda çiğnendiği zaman, balgamı çeker, dilin tutulmasına karşı fayda sağlar, zekâyı artırır ve berraklaştırır. Günnükle tütsü yapılırsa salgın hastalıklara faydası olur ve havanın kokusunu güzelleştirir.

- Ş -

ŞEKER KAMIŞI :

Havuz hakkında söylenen sahîh hadislerin bâzılarında:

-"*Suyu şekerden tatlıdır*" sözü rîvâyet edilmiştir. Hadîslerde bu konunun dışında "Şeker" sözünün geçtiğini bilmiyorum.

Şeker yeni bir şeydir, eski doktorlar şekerle ilgili söz söylememişler, şekeri tanımamışlar ve içecekleri şekerle tatlandırmamışlardı. Onlar sadece balı tanıyorlar ve ilaçlara onu koyuyorlardı.

Şeker kamışı sıcak ve nemli bir yapıya sâhiptir, öksürüğe faydalı olduğu gibi fazla salgıları, mesaneyi ve akciğer keseciklerini de temizler. Şekerden daha kuvvetli bir yumuşatıcıdır. Kusmaya yardımcı olur, idrarı çoğaltır ve şehveti artırır. Affân İbn-i Müslim e's-Saffâr der ki; Bir kimse yemekten sonra şeker kamışı emerse gün boyunca neşesi yerinde olur. Şeker kamışı kavrulduğu zaman göğüsteki sertliğe ve boğaz kurumasına faydalı olur. Şeker kamışı koku yapar, bunu önlemek için şeker kamışını soyup sıcak suyla yıkamak gerekir.

En doğru görüşe göre şeker, sıcak ve nemli bir yapıya sâhiptir. Soğuk bir yapıya sâhiptir diyenler de olmuştur. En güzeli, çok beyaz, saydam kesme şekerdir. Eskisi yenisinden daha yumuşaktır. Kaynatılıp üzerinden kaymağı alındığı zaman, susuzluğu ve öksürüğü dindirir. Ancak kendisinde safra oluşan mîdeye, kaynatılıp köpüğü alınmış şeker zarar verir. Çünkü mîdedeki safra onu da safraya dönüştürür. Bu şekerin mîdeye vereceği zararı limon suyu, nârenciye veya sık taneli nar yiyerek önlemek mümkündür.

Bâzı insanlar hararetinin azlığı ve yumuşaklığı nedeniyle şekeri baldan üstün tutarlar, bu düşünce, bala karşı şekerle yapılan bir haksızlıktır. Zîra balın yararları, şekerin yararlarının kat kat üstündedir. Cenâb-ı zü'l-Celâl, balı şifâ, derman, katık ve tat olarak yaratmıştır. Şekerin faydası nerede, balın faydaları nerede?!...

Bal, mîdeyi kuvvetlendirir, bünyeyi yumuşatır, görüşü keskinleştirir, göz kararmasını giderir. Balla yapılan gargara daralmaları önler. Bal, felç ve yüz felcini iyi eder. Vücûdun tamamında fazla salgılardan meydana gelen ateşsiz hastalıkların tümüne iyi gelir. Bu hastalıkları vücût derinliklerinden ve tüm vücûttan çeker çıkarır. Vücûdun sağlığını ve normal ısısını korur. Cinsî arzuyu artırır, çözülme ve temizliği fazlalaştırır, damarların ağızlarını açar, barsağı temizler, kurtçukları düşürür, hazımsızlık ve kokuşmaya yol açan diğer şeyleri engeller. Faydalı bir katıktır, aşırı balgamı olanlara, ihtiyarlara ve soğuk karakter sâhiplerine uygun bir besindir.

Özetle: Tedâvide, ilaç hazırlanmasında, ilacın özelliklerini korumada ve mîdenin takviyesinde vücut için baldan daha yararlı bir şey yoktur. Balın faydaları saydıklarımızın kat kat üstündedir. Bu fayda ve özelliklerin benzerleri, ya da yakın olanları şekerin neresinde vardır?!...

- T -

TAZE HURMA :

Allah-ü Teâlâ Meryem'e şöyle demişti:

«*Hurma dalını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun*»[1].

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Abdullah İbn-i Ca'fer'den rivâyet edildiğine göre Abdullah şöyle demiştir;

«Ben Peygamber efendimizi tâze hurmayla acur yerken gördüm». Ebû Dâvûd'un Sünen'inde de Enes (Allah Râzı Olsun)'den şöyle rivâyet edilir;

«Enes dedi ki;

"Peygamber efendimiz namaz kılmadan önce tâze hurmayla iftar ederdi, tâze hurma olmazsa kuru hurmayla iftar ederdi, kuru hurma da olmadığı zaman bir kaç yudum su yudumlardı"».

Taze hurma yapı bakımından suya benzer, sıcak yapılıdır, yaştır, soğuk mîdeyi güçlendirir ve soğuk mîdeye uygun gelir. Cinsî arzuyu artırır, vücûdu rahatlatır, soğuk karaktere sâhip olan insanlara uygun gelir ve bol miktarda besin sağlar.

Medînelilere ve meyveleri hurma olan diğer bölgelerde yaşayanlara en uygun, vücûda en yararlı meyvedir. Hurma yeme alışkanlığı olmayan bir kimse hurma yerse, vücûdundaki kokuşmayı hızlandırır, bu kokuşmadan dolayı ortaya işe yaramaz bir kan çıkar, hurma-

---

(1) Meryem: 19/25-26.

yı çokça yerse baş ağrısı ve melankoli doğurur, ayrıca dişlerini de rahatsız eder. Hurmanın yan etkisini mayhoş bir meşrûbatla gidermek mümkündür.

Peygamber efendimizin taze hurma, kuru hurma ya da suyla iftar etmesinde önemli bir incelik vardır. Zîrâ oruç mîdeyi besinlerden boşaltır, bu durumda ciğer, mîdeden emeceği, hücre ve organlara göndereceği bir şey bulamaz, tatlı ise ciğere en hızlı ulaşan ve ciğerin en sevdiği bir besin maddesidir. -Özellikle bu besin tâze hurma olursa- ciğerin bu maddeyi kabul oranı daha da artar. Sonuçta hem kendisi hem de vücûdun diğer organları tâze hurmadan yarar görürler. Peygamber efendimiz tâze hurma olmadığı zaman tadı ve besin değerinden dolayı kuru hurmayla iftar etmiştir. Bu da bulunmadığında su yudumlayarak iftar etmiştir. Zîrâ su yudumlamak mîdenin alevini ve orucun verdiği sıcaklığı söndürür, böylece mîdeyi daha sonra yenecek olan yemek için uyarır, sonunda mîde yemeği istekle kabul eder.

TELBİNE :

Daha önce de geçtiği gibi öğütülmüş arpa suyudur. Faydalarını daha önce anlatmıştık. Bu su, Hicaz halkı için bütün olarak elde edilen arpa suyundan daha faydalıdır.

TERE TOHUMU :

Ebû Hanîfe e'd-Dîneverî der ki;

Bu, tedâvide kullanılan bir tohumdur. Peygamber efendimizden kendisiyle ilgili hadis rivâyet olunan acı tere tohumudur. Bitkisine "tere" denir. Halk arasında "üzerlik tohumu" olarak bilinir. Ebû Ubeyd, acı tere tohumundan maksat su teresidir, der.

Biz deriz ki: Su teresine işâret eden hadîs, Ebû Ubeyd ve diğerlerinin -İbn-i Abbas (Allah Râzı Olsun)'dan, onun da Peygamber efendimizden- rivâyet ettikleri hadistir. Bu hadiste Peygamber efendimiz şöyle buyurur:

«İki acı şeyde ne çok şifa vardır? Bunlar acı tere tohumu ve azvay denilen acı şıradır». Bu hadîsi Ebû Dâvûd, Mürsel hadîslerinde rivâyet etmiştir(1).

Tere tohumununun sıcaklık ve kuruluktaki gücü, üçüncü derecededir. Tere tohumu karnı ısıtır ve yumuşatır. Karındaki kurtları döker, dalaktaki şişlikleri dağıtır, cinsel arzuyu tahrik eder, yaralı ve yarasız uyuzu temizler. Tere tohumu balla birlikte sarıldığı zaman dalaktaki şişliği dağıtır. Kınayla birlikte haşlandığı zaman göğüsteki fazla salgıları dışarı atar, bu haşlama içildiğinde zehirli hayvanların ısırma ve sokmalarına karşı fayda sağlar.

Bir yer tere tohumuyla tütsülenirse oradan zehirli hayvanları kovar, sarkık saçları canlandırarak ayakta tutar. Arpa kavutu ve sirkeyle karıştırılıp bu karışımdan sargı yapılırsa siyatiğe iyi gelir ve siyatiğin sonunda meydana gelen ateşli şişlikleri dağıtır. Bu karışım suyla birlikte merhem olarak sarıldığında çıbanları erdirir. Bütün organların rahatlamasında faydalı olur. Cinsel arzuyu artırır ve yemeğe karşı iştahı açar. Astıma, nefes darlığına ve dalak sertliğine karşı fayda sağlar. Akciğeri temizler ve kadınlarda âdet kanını artırır. İçildiği, ya da lavman yapıldığı zaman siyatiğe ve fazla salgıların yol açtığı uyluk ağrılarına iyi gelir. Göğüs ve akciğerde bulunan yapışkan balgamı temizler. Dövüldükten sonra sıcak suyla birlikte beş dirhem kadar içilirse bünyeyi yumuşatır, gazları dağıtır, soğuk nedene bağlı olan kalın barsak ağrısına faydalı olur ve alaca hastalığına iyi gelir. Alacalı ve beyaz lekeli cilde sirkeyle birlikte sürülürse her ikisine de yararlı olur, aynı zamanda bu işlem soğuk ve balgamdan meydana gelen baş ağrısına da iyi gelir. Özellikle bütün olarak kavrulur ve içilirse kavrulmadan dolayı yapışkanlığı çözüleceğinden bünyeyi kabız yapar. Suyuyla baş yıkanırsa başı kirlerden ve yapışkan salgılardan temizler.

---

(1) Bu senedin İbn-i Abbas'a kadar olan kısmında -İbn-id- Dıba'ın da bahsettiği gibi- Rezin vardır. Bu zat zayıftır. İbni's-Sünni ve Ebu Naim, Ebu Hüreyre'den zayıf bir isnatla şu hadisi tahric etmişlerdir:
"Tere tohumuna devam ediniz. Allah onda her derde deva yaratmıştır."

Calenos der ki;

Tere tohumunun gücü, hardal tohumunun gücü gibidir. Bu nedenle siyatikle birlikte uylukta görülen ağrılar, baş ağrıları ve ısıtmaya ihtiyaç görülen hastalıklardan her birisi hardal tohumuyla ısıtıldığı gibi tere tohumuyla da ısıtılır. Aynı şekilde astımlılara içirilen ilaçlara da bâzan tere tohumu karıştırılır. Bilindiği gibi tere tohumu, hardal tohumunun yaptığı gibi yoğun salgıları kuvvetli bir şekilde keser, zira tere tohumu her yönden hardal tohumuna benzer.

TEREYAĞI :

Ebû Dâvûd Sünen'inde Büsre's - Sülemî'nin iki oğlundan rivâyet ettiğine göre onlar şöyle demişlerdir;

«Peygamber efendimiz üzerimize çıkageldi, biz de ona tereyağı ve bal ikram ettik. Peygamber efendimiz tereyağını ve balı severlerdi».

Tereyağı sıcak ve nemli bir yapıya sâhiptir, tereyağında bir çok faydalar vardır. Erdirme ve dağıtma bunlardandır. Yalnız başına kullanıldığında kulakların ve göğüslerin çevresinde oluşan şişlikleri, ağızda görülen şişmeleri, kadın ve çocukların vücutlarında görülen diğer şişlikleri iyi eder. Tereyağından yalanırsa, akciğer kanamalarına fayda sağlar ve akciğerde görülen şişlikleri olgunlaştırır.

Bünyeyi, sinirleri, siyah ve acı salgıdan meydana gelen sert şişlikleri ve balgamı yumuşatır. Vücutta görülen kuruluğa faydalıdır. Küçük çocuğun ağzındaki diş çıkan yerlere sürülürse, dişlerin çıkmasına ve büyümesine yardımcı olur. Tereyağı, soğuk ve kuruluktan meydana gelen öksürüğe faydalıdır. Uyuzu ve vücuttaki sertliği giderir, bünyeyi yumuşatır. Ancak yemeğe olan isteği azaltır, bal ve hurma gibi tatlıların mîdeye ağır gelmelerini önler. Peygamber efendimizin hurmayla tereyağını birlikte yemesinde -bunlardan her birinin zararını diğeriyle önlemek gibi- bir hikmet vardır.

TİRİT :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde sâbit olduğuna göre Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

«Âişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir».

Tirit; -her ne kadar bileşik de olsa- ekmek ve etten oluşur. Ekmek azıkların en üstünü, et de katıkların efendisidir. İkisi birleştiği zaman artık bundan daha üstün yemek kalmaz.

Ekmek ve etten hangisinin daha üstün olduğu tartışılmış ise de doğrusu ekmeğe olan ihtiyaç daha çok ve daha geniştir, buna karşılık et de daha değerli ve daha üstündür. Et vücûdun cevherine kendi dışındaki maddelerin hepsinden daha çok benzeyen bir besin maddesidir. Et, cennetliklerin yemeğidir. Cenâb-ı hak sarmısak, sebze, acur, mercimek ve soğan isteyenlere şöyle buyurmuştu: *«Siz bayağı olan şeyle hayırlı olanı değiştirmek mi istiyorsunuz?»*(1).

Eskilerin çoğu fûm (الفوم)'ün buğday olduğu görüşün-dedirler. Buna göre âyet, etin buğdaydan daha üstün olduğunun bir belgesidir.

---

(1) Bakara: 2/61.

TUTYA :

Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde Âişe (Allah Râzı Olsun)'nin şöyle dediği sâbittir;

«Vedâ haccında ben, Peygamber efendimizi ihrama girmesi ve ihramdan çıkması için tutya (denilen güzel koku) ile kokulardım». Tutyanın ne olduğundan ve faydalarından daha önce bahsettiğimiz için tekrara gerek duymuyoruz.

TUZ :

İbn-i Mâce Sünen'inde -Enes'in merfû olarak rivâyet ettiği hadislerdendir- şu hadîsi rîvâyet eder:

«*Katığınızın efendisi tuzdur*». Bir şeyin efendisi, onu iyileştiren ve üzerinde duran, demektir. Çoğu katıklar da sâdece tuzla uygun duruma gelir.

Bezzâr'ın Müsned'inde merfû olarak şu hadis rivâyet edilir:

«*Çok yakında toplum içinde siz yemekteki tuz gibi olacaksınız, yemek ise sâdece tuzla uygun duruma gelir*».

Bağavî tefsirinde -Abdullah İbn-i Ömer'den merfû olarak- şöyle zikreder:

«*Allah-u Teâlâ gökten yere dört bereket indirdi, bunlar: Demir, ateş, su ve tuzdur*». Bu sözün mevkuf sayılması daha uygundur.

Tuz, insanların vücutlarını ve yemeklerini iyileştirdiği gibi karıştığı her şeyi iyileştirir, hattâ altın ve gümüşü bile. Bu özelliği tuzda, altının sarılığını, gümüşün de beyazlığını artıran bir gücün varlığını anlatır. Tuzda parlatma, çözme, yoğun olan nemleri giderme ve kurutma, vücutları kuvvetlendirme, kokuşmalarını ve bozulmalarını önleme ve açık yarası olan uyuza fayda verme gibi özellikler vardır.

Tuzla sürme çekildiği takdirde gözdeki fazla eti koparır ve sarılığı yok eder. Enderânî bu konuda şunları aktarır;

Tuz kötü yaraların yayılmasını önler ve gâitayı kaydırır. Karnında su toplananların karnı tuzla ovulduğu zaman onlara faydalı olur. Dişleri temizler, dişlerden kokuyu giderir, diş etlerini sertleştirir ve kuvvetlendirir. Tuzun yararları son derece fazladır.

- Ü -

ÜZÜM :

Gaylâniyât adlı eserde -Habîb İbn-i Yesâr'ın İbn-i Abbas'tan rivâyet ettiği hadiste- Habîb şöyle der:

«Ben Resûlüllah'ı, üzümü topluca ağzına koyarak yerken gördüm». Ebû Ca'fere'l -Akîlî der ki: Bu hadisin aslı yoktur. Ben de derim ki, bu hadisin senedinde Dâvud İbn-i Abdü'l- Cebbâr Ebû Süleyme'l-Kûfi vardır ve Yahya İbn-i Maıyn bu adam hakkında; "yalan söylerdi" der.

Peygamber efendimizden zikredildiğine göre o, üzüm ve karpuzu severdi.

Cenâb-ı hak üzümü, kullarına dünya ve âhirette verdiği nîmetlerden söz ederken -kendi kitabında altı yerde- anmıştır. Üzüm, meyvelerin en üstünlerinden ve en çok faydalı olanlarındandır. Yaş, kuru, yeşil ve olgun olarak yenilir. Meyvelerle birlikte meyve, azıklarla birlikte azık, katıklarla birlikte katık, ilaçlarla birlikte ilaç ve içeceklerle birlikte de içecektir. Yapısı tânelerin yapısına benzer, yani sıcak ve yaştır. En iyisi taneleri büyük ve sulu olanıdır. Tatları eşit olduğu zaman beyazı siyahından daha üstündür. Toplandıktan sonra iki ya da üç gün kendi hâline bırakılan, aynı gün toplanandan daha iyidir. Zîra toplandığı gün yenen üzüm, şişkinlik yaptığı gibi insanın içini de sürdürür. Kabuğu buruşuncaya kadar askıda bırakılan üzümün besin değeri yüksektir. Vücûda güç verir. Besin bakımından incir ve kuru üzüme eşdeğerdir. Üzümün çekirdeği atıldığı zaman bünyeyi daha çok yumuşatır. Fazla üzüm yemek baş ağrısı yapar. Zararını gidermek mayhoş nar yemekle mümkündür. Yaş üzümün yararı, bünyeyi rahatlatması ve insanı şişmanlatmasıdır. Üzümün iyisi, insanı güzel bir biçimde besler. Üzüm meyvelerin kıralları sayılan üç meyveden bidir. Diğerleri de yaş hurma ve yemiştir.

- Y -

YAĞ :

Tirmizî, *Şemâil* (Peygamber efendimizin tanıtımı) bölümünde - Enes İbn-i Mâlik'in rivâyet ettiği hadislerde- Enes (Allah Râzı Olsun)'ın şöyle dediğini rivâyet eder;

«Peygamber efendimiz başını çok yağlar, sakalını çok tarardı. Çok kına yakınırdı ve elbisesi yağcıların elbisesi gibiydi».

Yağ vücûdun gözeneklerini tıkar, vücûdun teneffüsüne engel olur. Banyodan sonra sıcak suyla birlikte yağlanılırsa vücûdu güzelleştirir ve nemlendirir. Saç yağlanırsa saçı güzelleştirir ve uzatır, kızamığa faydası olur ve yağlanan adamdan tehlikelerin çoğunu uzaklaştırır. Tirmizî'de -Ebû Hüreyre'nin merfû olarak rîvâyet ettiği hadislerdendir- şu hadîs yer alır:

«Zeytin yağını yiyiniz ve zeytin yağıyla yağlanınız». İleride bu konuya inşâallah tekrar döneceğiz.

Hicaz ve benzeri sıcak bölgelerde yağ, sağlığı koruma ve vücûdu iyileştirme metodlarının pekiştiricilerindendir. Sıcak bölgelerde yaşayanlar için yağlanmak, hemen hemen zorunlu gibidir. Soğuk bölgelerde yaşayanların yağlanmaya fazla ihtiyaçları yoktur. Başın aşırı yağlanmasında göz için tehlike vardır. Basit yağların en yararlı olanları, zeytinyağı, sonra tereyağı en sonra da susam yağıdır.

Bileşik yağlara gelince bunlardan soğuk ve yaş olanları vardır - menekşe yağı gibi-. Bu tür yağlar, ateşli baş ağrılarına fayda sağlar, uyuyamayanların uyumalarına yardımcı olur, beynin nemini korur, cildin çatlamasına ve fazla kuruyup esnekliğini kaybetmesine karşı iyi gelir, bu tür yağlar uyuz ve kuru kaşıntıya sürülürse yararı görülür. Eklemlerin hareketlerini kolaşlaştırır, yaz mevsiminde sıcak karakterli insanları iyileştirir.

Yağla ilgili olarak Peygamber efendimizin ağzından uydurulan iki düzme hadis vardır;

Birincisi: «Menekşe yağının diğer yağlara olan üstünlüğü, benim diğer insanlara olan üstünlüğüm gibidir».

İkincisi ise: «Menekşe yağının diğer yağlara üstünlüğü, islam dîninin diğer dinlere üstünlüğü gibidir».

Bileşik yağların sıcak ve nemli olanları da vardır. Ban(1) yağı gibi. Çiçeğinin yağı bu türden değildir. Banyağı fıstık gibi kül beyazı, çok yağlı ve etli bir tohumdan elde edilir. Damar sertliğine iyi gelir ve damarı yumuşatır. Tırnak üzerindeki beyaz lekelere, ciltte beliren beyaz noktacıklara, çilliğe ve beyaz beneklere karşı yararlı olur, katı balgamı yerinden söker, dil altındaki kanayan sinir uçlarını yumuşatır ve sinirleri ısıtır.

---

(1) Ban ağacı: Meyvesinin çekirdeklerinden banyağı denilen iç sürdürücü bir yağ çıkarılan ve Hindistanda yetişen bir ağaçtır. (Moringa oleiferal) bkz. TDK. Türkçe Sözlük. Çeviren.

Bu konuda asılsız ve düzme bir hadîs rivâyet olunmuştur, hadis şöyledir:

«Ban yağıyla yağlanınız, zîrâ bu yağ eşlerinizin yanında değerinizi artırır».

Dişleri parlatmak, dişlere canlılık kazandırmak ve paslardan temizlemek bu yağın faydalarındandır.

Bu yağla başını ve yüzünü yağlayan kimsede kızamık ve cilt çatlaması görülmez. Belini, cinsel organını ve bu organın çevresini yağlarsa, böbreklerin üşümesine ve idrar damlamasına karşı fayda görür.

YAĞMUR :

Kur'ân-ı Kerîm'de çok yerde bahsedilmiştir. Yağmurun adı kulağa, kendi de ruh ve bedene hoş gelir, kulaklar onu anmakla neşelenir, kalpler onun yağmasıyla zevk duyar. Yağmur suyu, suların en üstünü ve en yumuşağı, en faydalısı ve en bereketlisidir, hele hele gürültülü bir buluttan dökülür ve dağların oyuklarında toplanıp dinlenirse tadına doyum olmaz.

Bu su diğer sulardan daha doyurucudur, zîra uzun süre yeryüzünde kalmadığından toprağın kuruluğundan etkilenmemiş ve içine kuru bir atom da karışmamıştır. Bu nedenle hızla değişir ve kokuşur, zîra yumuşaktır ve çabuk etkilenir.

Bahar yağmurunun suyu mu, yoksa kış yağmurunun suyu mu daha yumuşaktır? Yoksa bunun aksine midir? konusunda iki görüş vardır.

Kış yağmurunun suyu daha yumuşaktır, görüşünde olanlar görüşlerini savunurken şöyle derler:

Güneşin sıcaklığı kış mevsiminde en düşük durumdadır, bu nedenle güneş, deniz suyunun en yumuşak kısmını buharlaştırır. Gökyüzü berraktır, dumana benzeyen buharlar ve suya karışan tozlar yoktur. Bunların hepsi yağmur suyunun yumuşak, berrak ve karışımlardan uzak olmasını gerektirir.

Bahar yağmurunun yumuşak olduğu görüşünde olanlar da görüşlerini savunurken şu sözleri söylerler;

Sıcaklık yoğun gazların ayrışmasını, havanın incelmesini ve yumuşamasını geciktirir. Böylece su hafifler, toprakla ilgili bölümleri (tortusu) azalır. Bu yağmur, bitkilerin ve ağaçların canlanma dönemlerine ve havanın temizliğine rastlar.

Şâfiî (Allah Râzı Olsun), Enes İbn-i Mâlik'den şöyle zikreder;

«Enes der ki; Biz Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'le birlikteydik, bu sırada yağmura yakalandık, bunun üzerine Resûlüllah, ridâsını çıkardı, vücûduna yağmur dokundu ve: -"*Bu yağmur Allah-ü Teâlâ'nın henüz yeni yarattığı bir yağmurdur*" buyurdu». Peygamber efendimizin yağmur istemesinin ve yağmurun ilk gelişi sırasındaki duâsının "istiska ve tedavisi" konusunda bahsi geçmişti.

YEMEN SAFRANI :

Tirmizî Câmî'in'de -Zeyd İbn-i Erkam'ın Peygamber efendimizden rivâyet ettiği hadislerdendir- şöyle zikreder:

«Peygamber efendimiz zâtu'l-cenb'e karşı zeytin yağını ve yemen safranını tavsiye ederdi. Katâde der ki: Yemen safranı ağıza alınır, ağzın rahatsızlık duyulan tarafına konulur». İbn-i Mâce Sünen'inde -yine Zeyd İbn-i Erkam'ın rivâyet ettiği hadislerdendir- Zeyd İbn-i Erkamın şöyle dediğini rivâyet eder:

«Peygamber efendimiz Zâtül-cenb'e karşı yemen safranını, kust'u ve zeytin yağını tavsiye etti, yemen safranı ağıza konularak kullanılır».

Ümmü Seleme'den sahîh olarak rivâyet edildiğine göre Ümmü Seleme şöyle dedi:

«Lohusa kadınlar lohusalıklarından sonra kırk gün süreyle otururlar ve birimiz çilliğe karşı onun yüzüne yemen safranı sürerdik».

Ebû Hanîfete'l -Lüğavî şöyle der: Yemen safranı ekilerek yetiştirilir, kara bitkisi değildir. Onu arap topraklarının ve yemen bölgelerinin dışında tanımamıştım.

Yemen safranı sıcaklık ve kurulukta ikinci derecenin ilk sıralarında yer alır. En kalitelisi kırmızı olan, ele yumuşak gelen ve posası az çıkandır. Çilliğe, kaşıntıya ve vücud yüzeyinde bulunan sivilcelere sürüldüğü zaman bunlara faydası olur. Yemen safranınında kabız yapan ve boyayan bir güç vardır. İçildiği zaman abraşlığa fayda verir. Bir defada içilecek miktar, bir dirhem ağırlığıdır. Yemen safranı -yapısı ve yararları bakımından- kust-u bahrî'ye yakındır. Ciltteki beyaz noktacıklara, kaşıntıya, sivilcelere ve çocuklarda görülen suluca çıbanına sürüldüğü zaman bunlara fayda verir. Yemen safranıyla boyanmış olan elbise cinsî arzuyu kuvvetlendirir.

YUMURTA :

Beyhakî, *Şuabü'l- Îmân'da* merfû olarak şu hadîsi zikreder:

«*Peygamberlerden biri Allah-ü Teâlâ'ya zayıflıktan şikâyette bulundu, Cenâb-ı hak da ona yumurta yemesini emretti*». Bu hadîsin gerçek olup olmadığında şüphe vardır.

Yumurtanın tâzesi bayatına tercih edildiği gibi, tavuk yumurtası da diğer kuşların yumurtalarına tercih edilir. Yumurta normaldir, bizcık soğuğa meyillidir. Kanun sâhibi der ki: Yumurtanın sarısı sıcak ve nemlidir, kaliteli ve sağlıklı kan yapar, besin değeri düşüktür. Yumuşak olduğu zaman mîdeden aşağıya hızla kayar. Kanun sâhibinin dışındakiler de şöyle derler:

Yumurtanın sarısı ağrıyı dindirir, boğazı ve akciğer keseciklerini temizler. Boğaza, öksürüğe, akciğer, böbrek ve mesâne yaralarına faydalıdır. Özellikle tatlı bademyağıyla birlikte yenildiğinde sertliği giderir. Göğüste olanları erdirir ve göğsü yumuşatır, boğazın kurumasını önler. Yumurtanın beyazı, ateşli ağrısı olan göze damlatıldığında gözü serinletir ve ağrıyı dindirir. Ateşin yaktığı yere derhal sürüldüğü takdirde şişmeyi önler. Yüze sürüldüğü zaman güneş yakmasını önler, kendirle karıştırılıp alına sürüldüğü zaman nezleye faydası olur. Kanun sâhibi yumurta akını kalb tedâvisinde kullanılan ilaçlardan saymış ve sonra şöyle demiştir;

Her ne kadar doğrudan doğruya ilaç değilse de kalbin güçlenmesinde önemli rolü olan besinlerdendir. Üç tâne özelliği kendisinde toplar. Bu özellikler sırasıyla şunlardır; Hızla kana dönüşme, artık maddenin azlığı, kendisinden doğan kanın, kalbi besleyen ve hafif olan, süratle kalbe akan kanla aynı cinsten olmasıdır. Bu nedenle rûhun cevherini çözen zararlı hastalıkların açtıkları zararı telâfiye en uygun besin maddesidir.

- Z -

ZENCEFİL :

Cenâb-ı hak bununla ilgili olarak şöyle buyurdu:

«*Onlara zencefil karışık bir kâse ile içirirler*»(1).

Ebû Nuaym, *Tıbbu'n-Nebevî* adlı eserde -Ebû Saîde'l-Hudrî hadîsinde- Ebû Saîd'in şöyle dediğini zikreder;

---

(1) İnsan: 76/17.

«Peygamber efendimize rum kralı zencefil küpü hediye etti, Resûlüllah (Sallallâhu aleyhi vesellem) herkese bir parça yedirdiği gibi bana da bir parça yedirmişti».

Zencefil ikinci derecede sıcak, birinci derecede nemlidir. Isıtır ve yemeğin sindirimine yardım eder, karını normal şekilde yumuşatır, soğuk ve nemden doğan ciğer tıkanıklıklarına faydalı olduğu gibi, yeme ve sürme çekilme yoluyla nemden ileri gelen göz kararmasına da fayda sağlar. Cinsî arzuya yardımcı olur. Mîde ve barsaklarda oluşan yoğun gazları dağıtır.

Özetle: Zencefil, soğuk karaktere sâhip ciğer ve mîdeye iyi gelir. İki dirhem zencefil, şekerle birlikte sıcak suyla alınırsa, salyamsı yapışkan salgıları inceltir. Balgamı ayrıştıran ve eriten karışıma girer. Zencefil, mayhoş, sıcak ve kuru bir yapıya sâhiptir, cinsî isteği tahrik eder, menîyi artırır, mîdeyi ve ciğeri ısıtır, süt ve benzeri salgıları çıkarma ve çoğaltmada yardımcı olur. Vücûda üstün gelen balgamı kurutur. Ezberleme gücünü artırır, mîde ve ciğer üşütmesine iyi gelir, mîdenin yemek ve meyveden doğan nemini giderir. Ağız kokusunu güzelleştirir. Katı ve soğuk yiyeceklerin zararları zencefille giderilir.

ZEYTİNYAĞI :

Allâh-ü Teâlâ Kur'ân-ı Kerîmde şöyle buyurdu:

«*Güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nisbeti olmayan mübarek bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulup yakılır. Ateş değmese dahî neredeyse yağın kendisi aydınlatacak*(1)».

Tirmizî ve İbn-i Mâce'de -Ebû Hüreyre'nin Peygamberimizden rîvâyet ettiği hadislerde- Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivâyet edilir:

---

(1) Nur: 24/35.

«*Zeytinyağı yiyiniz ve onunla yağlanınız, zîrâ zeytinyağı mübarek bir ağaçtandır*». Yine Beyhakî ve İbn-i Mâce'nin Abdullah İbn-i Ömer'den rivâyetlerine göre Abdullah şöyle der;

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

-"*Zeytinyağını katık ediniz ve onunla yağlanınız, zîra zeytinyağı mübarek bir ağaçtandır*"».

Zeytinyağı birinci derecede yaştır. Kurudur diyen yanılmıştır. Zeytinyağı zeytinine göredir. En kalitelisi ve en iyisi olgun zeytinden elde edilenidir. Olmamış zeytinden elde edilen yağda soğukluk ve kuruluk vardır. Kırmızı zeytinin yağı iki yağın arası bir niteliktedir, siyah zeytinden elde edilen yağ, normal şekilde ısıtır ve nemlendirir. Zehirlere karşı faydalıdır, insanın içini sürdürür ve asalak yaşayan kurtçukları düşürür. Bu yağın tâzesi, ısıtma ve çözme yönünden daha etkilidir. Suyla elde edileni, ısı bakımından daha düşük, daha ince ve yarar sağlamada daha üstündür. Zeytin yağının bütün çeşitleri deriyi yumuşatır ve ihtiyarlamayı geciktirir.

Zeytinin tuzlu suyu, yanık yerin şişmesini önler ve diş etlerini sertleştirir. Zeytinin yaprağı kızarıklığa, karıncalaşmaya, kirli yaralara, kurdeşen hastalığına fayda sağlar ve terlemeyi engeller. Zeytin yağının faydaları bizim bahsettiklerimizden kat kat fazladır.

SAĞLIK KONUSUNDAKİ GENEL TAVSİYELER

Tıp konusundaki sözlerimi kitabın faydasının tamamlanması bakımından dikkatli olunması gereken hususlar ve faydalı olan genel tavsiyelere ilişkin son derece yararlı olacağına inandığım kısa bir bölümle sona erdirmeyi düşündüm.

İbn-i Mâseveyh'in "*Mehâdîr*" adlı eserinde gördüğüm bir bölümü kendi sözleriyle aktarıyorum. İbn-i Mâseveyh der ki;

◆ Bir kimse kırk gün soğan yer de yüzünde çillik meydâna gelirse kendisinden başka hiç kimseyi suçlamasın.

◆ Bir kimse kan verir, arkasından tuzlu yer de yüzünde beyaz noktacıklar oluşur, ya da uyuza yakalınırsa bundan dolayı kendisinden başka hiç kimseyi suçlamasın.

◆ Bir kimse mîdesinde yumurtayla balığı yanyana getirir de kendisine felç ya da yüz felçi isâbet ederse, kendisinden başkasına kızmasın.

◆ Tok karnına banyoya giren kimse, eğer felç olursa kendisinden başka hiç kimseye öfkelenmesin.

◆ Bir kimse mîdesinde sütle balığı beraber bulundurur da cüzzam, alaca veya nigrîs'e yakalanırsa kendisinden başka hiç kimseyi suçlamasın.

◆ Mîdesinde süt ve nebîz'i bir arada bulunduran kimseye alaca veya nigrîs isâbet ederse kendisinden başkasını suçlamasın.

◆ İhtilam olan kimse banyo yapmadan eşiyle temasta bulunur da bu ilişkiden deli ya da şuuru bozuk bir çocuk doğarsa kendisinden başka hiç kimseyi suçlamasın.

◆ Haşlanmış yumurtayı soğuk olarak tıkabasa yiyen kimse, nefes darlığına yakalanırsa kendisinden başka kimseden şikâyetçi olmasın.

◆ Cinsel ilişkide bulunup da boşalıncaya kadar sabretmeyen kimsenin mesanesinde taş oluşursa kendisinden başka hiç kimseyi suçlamasın.

◆ Gece aynaya bakan kimse yüz felci geçirir ya da bir derde yakalanırsa yine kendisinden başkasını suçlamasın.

İbn-i Buhteyeşu' der ki:

◆ Yumurta ve balığı birlikte yemekten kaçın, zîra bunlar kalın barsak iltihabına, basur memelerinin oluşmasına ve diş ağrılarına yol açarlar. Sürekli yumurta yemek de, yüzde beyaz lekelerin oluşmasına yol açar.

◆ Yemeği çok tuzlu yemek, tuzlu balık yemek ve banyodan sonra kan aldırmak, beyaz noktacıkların oluşmasına ve uyuza yol açar.

◆ Sürekli koyun böbreği yemek idrar torbasını zedeler.

◆ Tâze balık yedikten sonra soğuk suyla banyo yapmak felç hastalığı doğurur.

◆ Âdet günlerinde hanımla ilişkide bulunmak cüzzam hastalığına yol açar.

◆ Cinsel ilişkinin hemen arkasından su dökünmemek, mesânede taş oluşmasına yol açar.

◆ Gâitanın anüste fazla beklemesi veremi doğurur.

Hiprak da şöyle der:

◆ Zararlı şeyleri azaltmak, faydalı şeyleri çoğaltmaktan daha iyidir. Yorulma korkusundan doğan üşengeçliği ve ölçüsüz yiyip içmeyi bırakarak sağlığınızın sürekliliğini sağlayınız.

Hikmet sâhiplerinden bâzıları şöyle derler;

◆ Sağlıklı olmak isteyen ölçülü besin alsın, acıkınca yesin, susayınca içsin, su içmeyi azaltsın, kahvaltıdan sonra uzansın, akşam yemeğinden sonra yürüyüşe çıksın, tuvalete gitmeden uyumasın ve karnı doyar doymaz banyoya girmekten kaçınsın. Yazın yenilen bir acı, kışın yenilen on acıdan daha iyidir. Geceleri sert ve kuru şeyler yemek yok olmaya yardım eder. Yaşlılarla cinsel ilişkide bulunmak, sağlıklı insanların ömrünü azaltır ve vücutlarının hastalanmasına neden olur. Bu sözler, Alî (Allah Râzı Olsun)'den rivâyet edilirse de bu doğru değildir. Ancak bir kısmı arap doktor Hâris İbn-i Kelede'nin ve diğerlerinin sözlerindendir.

Hars der ki:

◆ Kim kalıcı olmaktan -kalıcılık yoktur ya- sevinç duyarsa, kahvaltıyı erken yapsın, akşam yemeğini mutlaka yesin, elbiseyi hafifletsin ve kadınlarla münâsebeti azaltsın.

Yine Hars der ki;

Dört şey vücûdu yıkar:

a) Aşırı derecede tokken cinsel ilişkide bulunmak,

b) Tıkabasa yedikten sonra banyoya girmek,

c) Kuru besin maddelerini yemek ve

d) İhtiyarla cinsî münâsebette bulunmak.

Hars'ın bulunduğu bir yerde halk, onun çevresine toplanarak:

-"Bize bir şey emret ki, onu senden sonrakilere aktaralım" dediler. Hars da onlara şunları söyledi:

-"Sâdece genç kadınlarla evlenin, sâdece olgunlaştığı zaman meyve yiyin, hiç biriniz vücûduna dert olma ihtimali bulunan bir ilaçla tedâvi olmasın. Her ay mîdenizi temizlemekten asla vazgeçmeyin, zîra bu balgamı eritir, acı salgıyı yok eder ve eti büyütür. İçinizden biriniz kahvaltı yaptığı zaman hemen arkasından bir saat uyusun. Akşam yemeği yediği zaman da kırk adım yürüsün".

Devlet başkanlarından bâzıları özel doktorlarına:

-"Her halde siz benim yanımda sürekli değilsiniz, bana öyle bir davranışta bulunmamı öneriniz ki, sizden sonra öyle davranayım" diyenler olmuştur. Doktorları da onlara şu öneride bulunmuşlardır:

-"Kadınların sâdece genç olanlarıyla evleniniz. Genç hayvan etinden başka et yemeyiniz. Rahatsızlanmadıkça ilaç içmeyiniz. Olgunlaşmadan meyve yemeyiniz. Lokmayı ağzınızda iyice çiğneyiniz. Gündüz yediğiniz yemekten sonra uyumanızda bir sakınca yoktur. Gece yediğiniz yemekten sonra hiç olmazsa elli adım yürümeden uyumayınız. Acıkıncaya kadar asla yemek yemeyiniz. Cinsî münâsebet konusunda kesinlikle kendinizi zorlamayınız. İdrarınızı bekletmeyiniz. Ecel kapınızı çalmadan hayâtınızı değerlendiriniz. Mîdenizde yemek varken asla yemek yemeyiniz. Dişinizin kesemeyeceği kadar sert yiyecekleri yemekten kaçınınız, çünkü mîdeniz de bu yiyecekleri sindiremez. Haftada bir kusmalısınız, bu sâyede vücûdunuz artıklardan temizlenir. Vücûdunuzdaki kan, çok değerli bir hazînedir, ihtiyaç olmadıkça vücûdunuzdan dışarı çıkarmayınız. Hamama gitmeyi ihmal etmeyiniz, zîrâ hamam, ilaçların dışarı atamadığı fazlalıkları vücûdunuzdan dışarı atar".

Şâfiî de (Allah kendisine rahmet eylesin) şöyle der:

-"Dört şey vücûdu kuvvetlendirir: Et yemek, güzel kokuları koklamak, cinsî münâsebette bulunmaksızın çok banyo yapmak ve keten kumaştan elbise giymek. Dört şey de vücûdu zayıf düşürür: Fazla cinsî münâsebette bulunmak, çok kederli olmak, aç karnına çok su içmek ve çok ekşi yemek. Dört şey görüşü keskinleştirir:

Kâbe'ye doğru oturmak, uykuya yatarken sürme çekinmek, yeşilliğe bakmak ve temiz yerde oturmak. Dört şey de görüşü zayıflatır: İnsan dışkısına bakmak, îdam edilen adamı seyretmek, kadının avret yerine bakmak ve kâbeye arkası dönük olarak oturmak. Dört şey cinsî gücü artırır: Küçük kuşların etlerini yemek, çam fıstığı yemek ve keçi boynuzu yemek. Dört şey aklı artırır: Lüzumsuz sözleri bırakmak, misvak kullanmak, iyi insanlarla düşüp kalkmak ve âlimlerin meclislerinde bulunmak"(1).

Yunanlı **filozof Eflâtun** da bize şu bilgileri verir:

-"Beş yey vücûdu eritir -çoğu kez ölümüne neden olur-: Güç ve kuvvet sâhibi bir insanın güçten düşmesi, dostlardan ayrı kalmak, öfkeyi yutmak, öğüt kabul etmemek ve bilgisiz insanların akıllı insanlarla alay etmesi".

Halîfe Me'mun'un doktoru şu tavsiyelerde bulunur:

-"Öyle şeylere devam etmelisiniz ki, onlara devam eden kimse ölüm hastalığından başka bir hastalığa yakalanmaz:

Mîdenizde yemek varken yemek yemeyiniz, dişlerinizin kesmediği yiyecekleri yemeyiniz, zîrâ mîdeniz bu yiyeceklerin sindiriminde güçlük çeker. Fazla cinsî münâsebetten uzak durunuz, zîra fazla cinsî münâsebette bulunmak hayâtın nûrunu alır. İhtiyar kadınla cinsî münâsebetten de uzak durunuz, zîra bu münâsebet ânî ölüme yol açar. İhtiyaç olmadıkça kan aldırmaktan uzak durunuz ve yaz günleri kusmayı ihmal etmeyiniz".

Hipokrat'ın anlamlı sözlerinden biri de:

-"Her şeyin çoğu, bünye için bir gerilemedir" sözüdür.

Galenos da; Nasıl olupda hastalanmadığı sorulduğu zaman şunları söylemişti:

---

(1) Daha geniş bilgi için bkz. Adabü'ş-Şafii; s. 323, El-Adabü'ş-Şer'iyye: c.2; s.389-390.

-"İki bayağı yemeği bir arada yemedim, yediğim bir yemeğin üzerine ikinci bir yemek yemedim ve rahatsız olduğum bir yemeği mîdemde tutmadım".

Dört şey vücûdu hastalandırır: Çok konuşmak, çok uyumak, çok yemek ve çok cinsî münâsebette bulunmak.

Çok konuşmak; beynin gücünü azaltır, beyni zayıflatır ve insanı erken ihtiyarlatır.

Çok uyumak; yüzü sarartır, kalbi köreltir, gözü yuvasından fırlatır, dünya ve âhiret işlerine karşı tembelleştirir ve vücutta fazla nemlerin oluşmasına yol açar.

Çok yemek; mîdenin girişini ifsat eder, vücûdu zayıflatır, yoğun gazları ve iyileşmesi güç olan dertleri doğurur.

Çok cinsi münâsebet; vücûdu diğerlerinden daha fazla zayıflatır ve rûhun cevherinden çok şey alıp götürür.

Cinsî münâsebetin en yararlısı; gençlik çağlarında, vücut sıcak ve nemliyken, bir önceki münâsebetten sonra bir süre geçmişken, kalbin nefsânî meşgalelerden boş olduğu bir sırada, aşırı gitmeden, fazla tokluk, aç karnına istifra, tam bir perhiz, aşırı harâret ya da aşırı üşüme gibi münâsebet sırasında terk edilmesi gereken durumlar terkedilmişken, genç, güzel ve helâl bir kadına karşı gerçek bir arzu duyulduğu zaman yapılan cinsî münâsebettir. İnsan cinsî münâsebette bulunacağı sırada bu on hususa uygun davrandığı zaman, cinsî münâsebetten son derece fayda görür. Bu hususlardan hangisine uyulmazsa, insan için onunla orantılı bir zarar söz konusudur. Bu hususların tamamını ya da çoğunu boş vermek, en kısa zamanda mahvolmak demektir.

Sağlıklı iken yapılan aşırı perhiz, hastalık sırasında perhizi bozmak gibidir. Normal ölçülerde yapılan perhiz ise faydalıdır.

Galenos arkadaşlarına şöyle der:

-"Üç şeyi yapmaktan kaçınır, dört şeyi de ihmal etmezseniz bir doktora ihtiyacınız olmaz. Tozdan, dumandan ve iğrenç kokudan kaçınınız. İç yağını, güzel kokuyu, tatlıyı ve hamama gitmeyi ihmal etmeyiniz. Doyduktan sonra yemek yemeyiniz, Horasan teresi ve fesleğenle diş kurcalamayınız, akşamleyin badem yemeyiniz. Nezlesi olan kimse arka üstü uyumasın, tasalı olan kimse koruk yemesin. Kan veren kimse hızlı yürümesin, zîra bu yürüyüş ölüm tehlikesi olur. Gözünden rahatsız olan kusmasın. Yazın çok et yemeyiniz. Sıtmasından dolayı üşüme nöbeti geçiren kimse güneşte uyumasın. Tohumlu ve bayat patlıcana yaklaşmayınız. Kış mevsiminde her gün bir bardak sıcak su içen kimse hastalıklara karşı emin olur. Hamamda vücûdunu nar kabuklarıyla ovan kimse, uyuz ve kaşıntıya karşı emin olur. Beş adet zambağı -biraz rum sakızı, bir parça öd ağacı ve miskle birlikte- yiyen bir kimse, ömrü olduğu sürece hayatta kalır, hiç bir zaman mîdesi zayıflamaz ve bozulmaz. Bir kimse karpuz çekirdeğini şekerle birlikte yerse, karpuz çekirdeği mîdesinden taşları temizler ve idrar yaparken duyduğu yanmayı giderir.

Dört şey vücûdu yıkar: Tasa, hüzün, açlık ve sihir. Dört şey insanı neşelendirir: Yeşilliğe bakmak, akarsuyu, sevgiliyi ve meyveleri seyretmek. Dört şey görüşü karartır: Yalın ayak yürümek, öfkeli ağır ve düşmanca bakan bir yüzle sabahlamak ve akşamlamak, çok ağlamak ve ince çizgiye çokça bakmak. Dört şey vücûdu kuvvetlendirir: Geniş elbise giymek, normal sıcaklıktaki hamama girmek, tatlı ve yağlı yemek yemek ve güzel kokular koklamak. Dört şey yüzü kurutur, nemini, güzelliğini ve neşesini giderir: Yalan söylemek, küstahlık etmek, bilgi edinme amacına yönelik olmadan fazla soru sormak ve çok övünmek. Dört şey de yüzün nemini ve güzelliğini artırır: Vakar, sözünü yerine getirmek, cömertlik ve takva. Dört şey öfke ve kini dâvet eder: Büyüklenme, çekememe, yalan söyleme ve söz taşıma. Dört şey rızkı genişletir: Geceleri ibâdet etmek, seher vakitleri çokca istiğfarda bulunmak, evlilik andlaşması ve sabah akşam Allah'ı zikretmek. Dört şey de rızkı daraltır: Sabahları uyumak, namazı az kılmak, tembellik etmek ve hâinlikte bulunmak. Dört şey anlayışa ve zekaya zarar verir: Ekşi ve koruk yemeye devam etmek, sırtüstü uyumak, tasalanmak ve üzülmek. Dört şey de anlayışı artırır: Gönül rahatlığı, az yemek, az içmek, tatlı ve yağlı besinleri ölçülü almak ve vücûda ağırlık veren fazlalıkları dışarı atmak. Akla zarar veren şeylerden bâzıları da şunlardır: Sürekli soğan, bakliyat, zeytin ve patlıcan yemek, fazla cinsî münâsebette bulunmak, yalnızlık, efkârlanmak, sarhoş olmak, çok gülmek ve üzülmek.

Derin düşünenlerden bâzıları şöyle derler:

Üç mecliste susturuldum, bunun için bir neden bulamadım, ancak bu günlerden birinde patlıcanı çok yemiştim, diğerinde zeytini çok yemiştim, üçüncüsünde de bakliyatı çok yemiştim.

Bilimsel tıbbın bölümlerine faydalı olan araştırıcıların, bu kitaptan başka bir yerde bulamayacaklarını umduğumuz cümlelerin sonuna geldik.

Biz sana bilimsel tıbbın bölümleriyle din arasındaki mesâfenin yakınlığını ve tabiatçıların tıbbının nebevî tıbla ilgisinin, âciz ve bilgisiz insanların tıbbının, tabiatçıların tıbbıyla olan ilgisinden daha az olduğunu gösterdik.

İşin gerçeği, konu bizim anlattıklarımızdan oldukça fazla ve bizim nitelendirdiklerimizden oldukça büyüktür. Ancak bizim anlattıklarımızda konunun arkasında bulunan gerçeklere az da olsa bir îmâ bulunmaktadır. Cenâb-ı hakkın, konuları derinliğine görmeyi nasip etmediği kimse, yüce Allah'ın katından vahiyle desteklenen güç, peygamberlerine verdiği bilgiler, onlara bağışladığı akıllar ve basîretlerle, diğer insanların katında bulunan tıp arasındaki farkı bilmelidir.

Peygamberin rehberliğinin yanında böyle bir bölüme yer verilmesine, ilaçların özelliklerinin, tedâvi metodlarının ve sağlık tedbirlerinin anlatılmasına ne gerek vardı? diyen bir kimse çıkabilir.

Böyle bir soru, soranın Peygamber efendimizin getirdiklerini iyice anlayamadığını gösterir. Bu kusur -katları ve katlarının katları- Peygamber efendimizin getirdiklerinden -tamamen değil de- bir kısmını anlamaktan, peygamberlerin bunları anlatmasından ve bunlara yol göstermesindendir. Allah'ı ve O'nun Resûlünü iyice anlamak, yüce Allah'ın, kullarından dilediğine ihsan ettiği bir vergidir.

Biz sana Kur'an'da tıbbın üç temel kanununu buldurduk. Dünya ve âhiretin ıslahı için gönderilmiş olan dînin, kalblerin ıslâhını kapsamına aldığı gibi, bedenlerin ıslâhını da kapsamına aldığı, çoğu fıkıh konularının detaylarında olduğu gibi, karşılaştırma, uyarı ve işâret yoluyla, geniş açıklaması sağlam akla ve sağlıklı yaratılışa bırakılan genel yollarla, dînin beden sağlığını korumayı ve tehlikelerini yok etmeyi öğrettiği nasıl inkâr edilebilir? Bir şeyi bilmediği zaman ona düşman olanlardan olmayınız!...

İnsana, Allah'ın kitabına ve elçisinin sünnetine doymak, kanıtları ve gereklerini tam olarak anlamak nasip edilseydi, başka hiç bir söze ihtiyacı kalmaz ve bütün sağlam bilgileri Allah'ın kitabından çıkarırdı. Tüm bilimlerin ana fikirleri, Allah'ın kendisini, Allah'ın emrini ve Allah'ın yaratmasını bilmek üzerinde dönüp dolaşır. Bu da Allah'ın peygamberlerine teslim edilmiştir. Onlar, Allah'ı, o'nun emrini ve yaratmasını, yaratmasındaki ve emrindeki hikmetini yaratıkların en iyi bilenleridir.

Peygamberlere tâbî olanların tıbbı, diğer insanların tıbbından daha sağlıklı ve daha yararlı, peygamberlerin sonuncusu, efendisi ve önderleri olan Muhammed İbn-i Abdullah'ın tâbîlerinin tıbbı ise, tıbbın en mükemmel, en sağlıklı ve en yararlı olanıdır.

Bu gerçeği ancak diğer ümmetlerin tıbbını ve Muhammed ümmetinin tıbbını tanıyan ve ikisi arasında bir karşılaştırma yapan bilir. Böylece aralarındaki farklılık anlaşılmış olur. Muhammed ümmeti, akıl ve yaratılış yönünden ümmetlerin en sağlıklısı, bilgi yönünden en üstünü ve her konuda doğruya en yakın olanıdır. Çünkü Muhammed ümmeti, peygamberlerinin, Allah'ın diğer peygamberler içinden seçtiği peygamberi olduğu gibi, kendileri de Allah'ın diğer ümmetler içinden seçtiği ümmetidir. Muhammed ümmetine verdiği bilgi, yumuşak huyluluk ve anlayış da diğer ümmetleri onlara yaklaştırmadığı bir husustur.

İmam Ahmet Müsned'inde -Behz İbn-i Hakîm'in babasından, onun da dedesinden rivâyet ettiği hadislerdendir -Behz İbn-i Hakîm'in şöyle dediğini rivâyet eder:

«Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

-**"Siz yetmiş ümmet olarak tamamlanacaksınız, bunların en seçkinleri ve Allah'ın katında en üstünleri siz olacaksınız"**».

Bu ümmetin, Allah'ın katında, bilgilerinde, anlayışlarında, yumuşak huyluluklarında ve yaratılışlarında üstün oluşlarının belirtisi böylece ortaya çıkmış oldu. Kendilerinden önce geçmiş ümmetlerin bilgileri, anlayışları, davranışları ve dereceleri kendilerine sunulup da bu sâyede Cenâb-ı hakkın ilmine ve yumuşak huyluluğuna ortak ettiği oranda bilgi, yumuşak huyluluk ve anlayış yönünden ilerleyen ümmet, bu ümmettir.

İşte bu nedenle kanın üstün geldiği yapı müslümanlara, safranın üstün geldiği yapı yahudilere ve balgamın üstün geldiği yapı da hristiyanlara tahsis edilmiştir.

Yine bu nedenle çoğu zaman hristiyanlarda ahmaklık, anlayış ve zekâ kıtlığı; Yahûdilerde üzüntü, tasa, keder ve horlanma; Müslümanlarda da akıl, yiğitlik, anlayış ve kahramanlık, neşe ve sevinç göze çarpar.

Bunlar sadece kusursuz anlayış, parlak zekâ, pratik bilgi sâhibi olan, insanların özelliklerini tanıyan kimselerin, ölçüsünü bileceği sırlar ve hakîkatlerdir. Başarı yalnızca Allah'tandır.

p

SON SÖZLER

Bu değerli eserin basımı I9 KASIM I957 de, Kahire'deki "Arapça eserleri yaşatma dâiresi" basımevinde sona ermiştir.

Övgü Allah'a, duâ ve selâmet ve O'nun peygamberine, âile fertlerine, arkadaşlarına ve onları izleyenlere olsun.

Ebü'l-Hasen
Abdu'l-Ğanî Abdu'l-Hâlık

Tercümenin sona erdiği tarih:
1 Kasım 1986-Akşehir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ ....: 5

BİRİNCİ BÖLÜM

RASULULLAH'IN BEDENSEL HASTALIKLARIN TEDAVİSİNDE İZLEDİĞİ YOL HAKKINDADIR ....: 23
Rasulüllah'ın İshal tedavisinde izlediği yol ....: 50
Vebanın tedavisi ve Veba'dan korunma yolları hakkında rehberliği ....: 55
Karında su toplanması ve tedavisi ile ilgili rehberliği ....: 65
Yara tedavisinde rehberliği ....: 69
Bal şerbeti, kan aldırma ve dağlama ile tedavide önderliği ....: 70
Hangi zamanlarda kan aldırmanın uygun olduğu konusunda açıklaması ....: 78
Damarların kesilmesi ve dağlama konusunda yol göstermesi ....: 84
Sar'a'nın (Yilbik) tedavisinde önderliği ....: 88
Siyatik tedavisinde rehberliği ....: 94
Pekliğin tedavisinde önderliği ....: 97
Kaşıntı ve bitlenmeye sebep olan şeylerin tedavisinde rehberliği ....: 101
Akciğer iltihabı (Zatül-Cenb)'in tedavisinde yol göstermesi ....: 106
Yarım ve tam baş ağrısının tedavisinde önderliği ....: 110
Yiyip içmeye zorlamadan ve istemediği yiyecek ve içecekleri vermeden hastayı tedavide önderliği ....: 115
Bademcik iltihabının tedavisi ve buruna ilaç çekerek tedavi konularında önderliği ....: 120
Kalp hastalığının tedavisinde önderliği ....: 123
Besin ve meyvelerin (Muhtemel) zararlarını yardımcı besinlerle gidermek ve faydalarını artırmak konusunda rehberliği ....: 129
Perhizde izlediği yol ....: 131
Göz ağrısının tedavisinde önderliği ....: 136
Vücudun donduğu tam uyuşukluğun tedavisinde izlediği yol ....: 140
İçine sinek düşen yemeği ıslah etmek ve zehirin zararlarını panzehirle gidermek konularında izlediği yol ....: 142
Sivilcenin tedavisinde izlediği yol ....: 145
Deşme ve yarma ile iyi olan şişlik ve çıbanların tedavisinde izlediği yol ....: 147
Hastaların gönüllerini hoş tutarak ve morallerini takulye ederek tedavide izlediği yol ....: 150
Bünyelere alışık oldukları ilaç ve besinleri verip, alışık olmadıklarını vermemekle tedavide önderliği ....: 152
Hastaya alışık olduğu yiyeceklerin en hafifini vermek konusunda izlediği yol ....: 155
Hayberde yahudiler tarafından kendisine düzenlenen Suikastte kullanılan zehirin tedavisinde izlediği yol ....: 158
Yahudilerin yaptıkları sihrin tedavisinde izlediği yol ....: 161
İstifra yoluyla zararlı maddeleri dışarı atmakta izlediği yol ....: 165
Tedavi olurken doktorların en bilgilisini seçmek konusunda izlediği yol ....: 170
Sahte doktorların açtıkları zararları ödetme konusunda izlediği yol ....: 174
Bulaşıcı hastalıklardan ve bu hastalıkları taşıyan insanlardan uzak durma konusunda yol göstermesi ....: 186

Haram şeylerle tedaviyi yasaklaması ve bu konuda izlediği yol ....: 195
Baştaki bitlenmenin tedavisi ve giderilmesinde gösterdiği yol ....: 200

İKİNCİ BÖLÜM
PEYGAMBER EFENDİMİZİN RUHANİ VE İLAHİ İLAÇLARIN BASİT VE BİLEŞİKLERİYLE VE DOĞAL İLAÇLARLA TEDAVİDE YOL GÖSTERMESİ HAKKINDADIR ....: 203
Nazara uğrayan insanın tedavisinde önderliği ....: 205
Tüm ağrıların ilahi nefesle tedavisinde yol göstermesi ....: 222
Zehirli hayvanların soktuğu kimseye fatihayla nefes etmede önderliği ....: 225
Nefes etme yöntemiyle akrep sokmasının tedavisinde rehberliği ....: 231
Vücuda karınca gibi yayılan sivilce ve yaraları tedavide izlediği yol ....: 236
Yılan sokmasına karşı nefes etmede önderliği ....: 238
Çıban ve yaraya karşı nefes etmekte tutumu ....: 239
Ağrının nefesle tedavisinde izlediği yol ....: 242
Hastalığın ateşini ve üzüntüsünü tedavide izlediği yol ....: 244
Üzüntü, gam, keder ve tasanın tedavisinde izlediği yol ....: 253
Bu ilaçların, bu hastalıklara etki yönlerinin açıklanması ....: 259
Korkunun ve uyumayı engelleyen uykusuzluğun tedavisinde izlediği yol ....: 271
Yangına karşı gösterdiği yol ....: 273
Sağlığı koruma konusunda izlediği yol ....: 275
Sofrada oturuş şekli hakkında yol göstermesi ....: 283
İçeceklere İlişkin rehberliği ....: 287
Kıyafet konusundaki rehberliği ....: 300
Ev konusundaki rehberliği ....: 302
Uyku düzeni ve uyanıklık konusundaki önderliği ....: 303
Cinsi münasebetle ilgili rehberliği ....: 314
Aşkın tedavisinde rehberliği ....: 331
Güzel kokuyla sağlığı koruma konusunda rehberliği ....: 344
Göz sağlığını korumada rehberliği ....: 346

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PEYGAMBER EFENDİMİZİN MÜBAREK DİLİNE GELEN BASİT İLAÇ VE BESİN MADDELERİNDEN BİR KISMI HAKKINDADIR ....: 349

A
Ağaç Kavunu ....: 351
Altın ....: 353
Anber ....: 355
Arabistan Kirazı ....: 357
Arpa ....: 358
Asma (Üzüm) ....: 359
Ayva ....: 360
Ayvaz ....: 362

B
Bal ....: 364
Balık ....: 364
Boğumluca ....: 366
Burun Kanaması İçin Yazılacak Dua ....: 367

Ç
Çakır Hurma ....: 368
Çam Ağacı ....: 369
Çamur ....: 369
Çemen (Boy) ....: 370

Çivit: 371
Çörek Otu: 374

D

Dinmeyen Kan İçin Yazılacak Dua: 377
Diş Ağrısı İçin Yazılacak Dua: 377

E

Ekmek: 378
Etler: 380
Koyun Eti: 382
Keçi Eti: 383
Oğlak Eti: 384
Sığır Eti: 384
At Eti: 385
Deve Eti: 387
Keler Eti: 387
Yavru Ceylan Eti: 387
Geyik Eti: 387
Tavşan Eti: 388
Yaban Eşeği Eti: 388
Doğmamış Yavruların Etleri: 389
Kurutulmuş Et: 389
Kuş Etleri: 390
Tavuk Eti: 390
Bağırtlak Kuşu Eti: 390
Bıldırcın Eti: 391
Çekirge Eti: 391
Çil Eti: 391
Güvercin Eti: 391
Horoz Eti: 392
Kaz Eti: 392
Keklik Eti: 392
Ördek Eti: 392
Serçe ve Toygar Etleri: 392
Toy Eti: 393
Turna Eti: 393

F

Fatiha Suresi (Kur'an'ın Anası): 394
Fesleğen: 396

H

Hamam Otu: 401
Hıyar: 402
Hurma: 402
Hurma Göbeği: 404

İ

İç Yağı: 405
İncir: 406
İpek: 407

K

Kapak: 408
Kar: 410

Karasinek ....
Karpuz ....: 411
Kebap ....: 411
Kellik için başa yazılacak dua ....: 412
Kel için başa yazılacak dua ....: 413
Keler ....: 413
Kereviz ....: 414
Kına ....: 414
Kına çiçeği ....: 415
Koku ....: 415
Koruk ....: 416
Kur'an-ı Kerim ....: 417
Kurbağa ....: 417
Kuru Hurma ....: 419
Kuru Üzüm ....: 420
Kust ....: 421
Kürdan ....: 423

M
Meke ....: 424
Mercimek ....: 425
Mersin ....: 426
Misk ....: 428
Misvak ....: 428
Misvak Ağacının Meyvesi ....: 431

N
Namaz ....: 432
Nar ....: 433
Nergis ....: 435

O
Oruç ....: 436

Ö
Öd Ağacı ....: 437

P
Patlıcan ....: 439
Pazı ....: 439
Peynir ....: 440
Pırasa ....: 441
Pirinç ....: 442

S
....................: 443
Sabır ....: 444
Sadeyağ ....: 445
Sarımsak ....: 446
Sıçan Kulağı ....: 447
Sıtma için yazılacak dua ....: 449
Sinameki ....: 449
Sirke ....: 450
Siyatik için yazılacak dua ....: 451
Soğan ....

Su....................: 452
  Kaynamış su....................: 454
  Aşırı soğuk, aşırı sıcak su....................: 454
  Güneş enerjisiyle ısıtılan su....................: 455
  Kar ve dolu suyu....................: 455
  Kuyu ve kanal suları....................: 455
  Zemzem suyu....................: 456
  Nil suyu....................: 457
  Deniz suyu....................: 457
Sürme Taşı....................: 459
Süt....................: 459
  Koyun sütü....................: 461
  Keçi sütü....................: 462
  İnek sütü....................: 462
  Deve sütü....................: 462
Günnük....................: 462

Ş

Şeker Kamışı....................: 464

T

Taze Hurma....................: 466
Telbine....................: 467
Tere Tohumu....................: 467
Tereyağı....................: 469
Tirit....................: 470
Tutya....................: 471
Tuz....................: 471

Ü

Üzüm....................: 472

Y

Yağ....................: 470
Yağmur....................: 475
Yemen Safranı....................: 476
Yumurta....................: 477

Z

Zencefil....................: 478
Zeytinyağı....................: 479

SAĞLIK KONUSUNDAKİ GENEL TAVSİYELER....................: 481

@pdfkitapaylasim

Pdf Kitap Kütüphane 🕊️

Taifetul Mansura

Kuran ve Sünnet

@taifatulmansura2